

IN L. ANNÆI SENECÆ CORDVBENSIS POETÆ GRAVISSIMI TRAGOEDIAS DECEM;

Scilicet

Herculem Furentem,	Thebaidem,
Herculem OEtæum,	Thyeſtem,
Medeam,	Troades,
Hippolytum,	Agamemnonem,
OEdipum,	Octauiam,

Ampliſſimâ Aduerſaria, quæ loco commentarij eſſe poſſunt.

Ex bibliotheca MARTINI ANTONII DELRIO, I. C.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXVI.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPVS II. Hiſpaniarum Rex, &c. priuata lege cauit Chriſtophoro Plantino Architypographo ſuo, ne quis alius *in L. Annæi Senecæ Cordubenſis tragœdias decem Martini Antonij Delrio aduerſaria.* intra hos annos decem proximos imprimat, néve alibi impreſſa vendat in ſuæ Maieſtatis ditionibus: graui mulcta ei qui aduerſus ea fecerit, indicta, prout latius in diplomate dato Antuerpiæ XXX. Iulij. M. D. LXXV.

Signat.

Iac. Blyleuen.

AD AMPLISSIMVM VIRVM, CLARISSIMVMQVE I. C. LVDOVICVM DELRIO, REGIVM consiliarium, libellorumq; supplicum magistrum &c. Hieronymi Delrio præfatio.

SÆPE mirari soleo, Ludouice V.C. qui fiat, vt cùm penè infiniti exstiterint hac & superiori memoria docti viri, qui studium suum posuerunt in poetis explicandis; nullus tamen illorum ad manus peruenerit meas, qui quam ego vtilissimam iudico enarrandi rationem fuerit secutus. nam qui tantummodo in contextu à mendis vindicando versantur, quamdiu modum tenent, neque ariolatricem audaciam adhibent; bene quidem illi communibus studiis consulunt, non tamen interpretis aut scholiastę nomen merentur. rursus qui nihil mendosum apud scriptores inueniri existimant, neque emendari quicquam patiuntur; næ illi sæpenumero egregiè operam ludunt, dum, vt quæ verè corrupta sunt & obelis indigebant, exponant, nescio quæ ingeniosa somnia coguntur excogitare. demum si qui vtrumque præstiterint, vt &

cùm necesse fuit emendarint, & vbi non oportebat castigationibus omissis sententiam scriptoris explicarint, hoc sanè nomine laudem merentur; non omni tamen ex parte beati sunt, sed in alias reprehensiones incurrunt. aut enim obscura subterfugientes, in iis solùm exponendis operam ponunt, quæ vix quisquam ignorabat: aut ea solùm enarrant, quæ ipsis, hominibus videlicet eruditis, difficilia videbantur. Sic fit, vt illos vel mediocriter litterati legere contemnant: hi nec indoctis, nec iis qui aliquatenus tantum in litteris progressi sunt, magno vsui esse queãt. Quod si quis fortè mihi proponatur in quo nihil eorum, quæ dixi, possit culpari; qualis certè auorum memoria vix vnus exstitit, nostra autem ætate ad summum tres vel quattuor inuenio qui in hunc numerum referri debeant; aliud tamen quiddam in iis non contemnendum liceat desiderare. quia, cùm poetas exponant, id assecuti non sunt, vel certè neglexerunt, quod in eorum explicatione maximè requirebatur, & in quo tota poesis, rei summæ & ferè diuinæ, pręstantia cõsistebat. Quid enim aliud est poesis propemodum tota, quàm tecta quædam & inuoluta philosophia? quàm vera lex & magistra vitæ; qua ad virtutes amplectendas, vitia fugienda incitamur; quæ quid sit pulcrum, quid turpe, quid vtile, quid perniciosum, plenius ac melius omnibus philosophorum libris docet? verùm præclari isti

inter-

interpretes maximopere cauerunt, ne qua moralis vel ciuilis philoſophiæ ſcintilla in ſcriptis ipſorum reperiretur; hoc eſt, videntur curaſſe, vt quàm longiſſimè ab ipſorum poetarum, quos exponebant, ſcopo aberrarent. quis eorum myſteria fabularum elicuit, & quę reprehenſione digna proponebantur reprehendit, & quæ laudem merebantur commendauit? hoc tamen vel inprimis facere decebat, vt vtile dulci miſceretur: vt puerorum animi à teneris vnguiculis cum voluptate morũ prępcepta imbiberent. Quanto illud quęſo vtilius futurum fuit, quàm de voculæ vnius proprietatę vel ſyllabæ quantitate tam anxiè & tot libris diſputare? quàm, ſi Dis placet, acutum ſe, facetum & exercitatum in neſcio qua poetæ nefanda libidine, aut impura voce, aut obſcæno dicto enodando oſtendere? Equidem mihi ſemper, idem quod tibi, quod bonis omnibus viſum fuit; hanc noſtri temporis turpiũ poematum explicandorum licentioſiſſimam diligentiam plurimum mali in rempub. Chriſtianam intuliſſe. Olim; quia quæ non intelligebantur, minus legentium animis irrepebant; parum incommodi adferebat obſcænorum verſuum lectio: hodie, quoniam nihil tam nequitia fœdum eſt aut ſcelere inquinatum, quod non doctorum hominum Latiniſſimis ſcriptis accuratè ſit explicatum; pueri quibuſdam grauiſſimis flagitiis imbuuntur, quæ cum ætate ſic creſcunt & au

 gentur,

gentur, vt maxima communis ſocietatis perturbatio conſecutura ſit aliquando, ni Deus prohibeſſit, & à tui ſimilibus, qui clauum reipub. tenent, maturè occurratur. Ideo ſanè ita iudico nullam meliorem neq; vtiliorem cuiuſcumq; poematis interpretandi rationem excogitari poſſe ea, quam optimus viuendi magiſter Plutarchus tradidit in eo opere, quo de audiendis & legendis poetis diſputauit: quam rationē ſi quis mordicus retineat, ab eaque auelli ſe non patiatur; hic mihi demum optimus interpres & optimè de humano genere meritus eſſe videatur. Sed quia Grammaticorum hoc non fuit præſtare, ſed philoſophorum; nec omnium quidem, ſed illorum tantùm qui iudicio & ingenio pręſtantes, omne ſibi præterea ſcriptorum genus familiare fecerant & nocturna diurnaque manu verſarant: factum eſt iccirco, vt his munus hoc interpretandi contemnentibus, illis autem tantum pondus ſubire verentibus; hactenus nemo hanc prouinciam ſuſceperit. Primus, opinor, frater meus adhuc ea ętate, qua aliorum ſententiam alij audire conſueuerunt potius quàm ipſi ſuam ſcriptis prodere; tam graue onus humeris ſuis aliud agens ſuſtulit, &, niſi fallor, ſublatum pertulit. Fidem faciunt hæc aduerſaria, in quibus temporum iniuria vel librariorum incuria optimi poetæ mendoſos locos bene multos ſatis feliciter reſtituit; non pauciores etiam aliorum temeritate &

inſci-

inſcitia deprauatos priſtinæ lectioni aſſeruit: quæcumq; difficultatis aliquid habebant, ſic expoſuit, vt à quouis nunc facilè intelligantur: adiunxit, ne quid deſideraretur, breues de quorumdam vocabulorum vi & ſcriptura diſputationes: nec his contentus, omnia illa Plutarchi præcepta diligenter exſequitur, quæ alij interpretes prorſus contemſerant, vel ſanè attingere timuerant. nam cùm videret in poetarum ſcriptis vtiliſſima quæque de moribus & vita inſtituenda latere documenta, fabulis & poeticis narrationibus contecta; ſicuti inter vitis folia & palmites ſuauiſſimus plerumque fructus occultatur: diligētiſſimus fuit vbiq; in occultiore fabularum ſententia eruenda, & in iis ferè totus hæret, quæ ad virtutem ferunt & moribus formandis ſunt accommodata; in quo tam aſſiduus eſt, vt philoſophum egiſſe potius quàm nudum interpretem queat videri. & quāquam iſte præcipuus eius finis fuerit, nihil tamen prętermiſit eorum quæ ad hiſtoriæ vel antiquitatis cognitionem, vel etiam ad perfectam imitationem (quæ ex ſcriptorum cum inuicem comparatione optimè deprehenditur) poſſit pertinere: adeò vt in teſtimoniis & opinionibus adferendis potius modum exceſſerit, quàm omiſerit quicquam; & plures exiſtimem futuros qui diligentiam culpent, quàm qui negligentiam accuſent. Offendent enim delicatulos quoſdam, ſat ſcio, tot Latinorum, Græco-

Græcorum,& vulgarium ſcriptorum verba: aliis diſplicebit totiens de nonnullis, quæ ad ius Romanum pertinent,diſputari: quos omnes velim ad titulum operis & epiſtolam ad lectorem attendere. hæc enim illis, ſi candidi ſunt & prudentes, facile ſatisfactura confido: ſin maleuoli & calumniatores; quia nihil eſt quod ipſis queat ſatisfacere, illis ſcio fratrem meum placere non ſtuduiſſe. nam nõ eſt neſcius, cani quàm difficile ſit lectum ſternere. Sed ad rem. Hæc aduerſaria vt forte fortuna in manus meas ab auctore prorſus pro derelicto habita inciderunt,& viderem ipſum aliquando de iis edendis cogitaſſe; ſtatim quidem putaui omnino imprimi debere: ſed fratre inuito id facere verebar; ab ipſo autem facultatem poſtulare nullo pacto expediebat; ſiquidẽ pro comperto habebam illum ea confeſtim laceraturum. Tandem aliquando, victo metu, adductus ſum vt ea auſpiciis tuis & opera mea in manus hominum venirent. etenim quod frater meus, mutato conſilio, &, quia iuriſprudentiæ ſplendore occæcatus,bonarum litterarum ſtudia iam pridem cœpit faſtidire, æternis tenebris illa deuouerat; mihi quidem ferendum non videtur. Exiſtimo enim æquius fore, ſi cum aliqua ipſius indignatione, publicæ vtilitatis cauſa, eos libros liberali aſſererem manu, quos ipſe ante aliquot annos manumiſerat: vt apparet ex illa eius epiſtola,quam ſubiunxi; vt ſi mihi

vehe-

vehementius ſuccenſeat, hac exceptione vtar; non licuiſſe illi cauſis ingratitudinis non probatis tam temerè & nulla de cauſa libertatem per epiſtolam collatam reſcindere, & libertos nō malè de patrono meritos in ſeruitutem reuocare. Quòd ſi pertinacius ius ſuum aduerſus me tueri pergat; ad te confugiam, tuumque patrocinium implorabo, vt, qui iuris ſcientia excellis, mihi caueas, vel auctoritate tua fratrem quicquid ſe inſcio geſſi, ratum habere iubeas. nam nihil vereor, ne ille tibi non obtemperet; cui nulla non in re cupit obedire, & quem vnum præ ceteris maximè colit ac admiratur. Sæpe enim laudes tuas prædicantem audio; ſæpe affirmantem, alios quidem iuris vtriuſq; prudētia præſtare, alios in philoſophia excellere, quoſdā litterarum peritia laudabiles eſſe, nonnullos multarū linguarū cognitione perfecta conſpicuos inueniri: ſed qui hæc omnia coniuncta nouerit ita, vt in ſingulis integram ætatem triuiſſe putetur, præter te neminem ſe nominare poſſe. ad hæc accedere iuſtitiā, fortitudinem, liberalitatem, magnificentiam, comitatem, prudentiam, fidem, ceteras virtutes clariſſimas; quæ in aliis vix ſingulæ, in te vno ſic omnes relucent, vt qui te nouerit, non miretur totius Belgij noſtri ſtatum planè corruentem, tot iam annis tuo potiſſimùm & paucorum aliorum conſilio ac factis ſuſtineri ſic, vt nonnulla bonis omnibus ſpes affulgeat, aliquā nos

aliquando rempub. habituros. Eo nomine debent tibi multum omnes profectò, ego tamen fraterq; meus longè plus ceteris debere nos profitemur. tu enim fuisti primus qui honores antiquos in familia nostra, ad tempus sola fortunæ iniuria intermissos, renouasti, & nouis atque augustioribus quotidie cumulasti. quare non despero tua & parentis mei opera virtuteque nostra factum iri, vt eo aliquando loco apud regem nostrum inuictissimũ simus, quo maiores nostros apud alios Hispaniæ catholicos reges fuisse recordor. Hoc oro te vt facere non desinas, simulque munus istud litterarium, meiq; animi non ingratam significationem benignè accipias & tuearis; idque tibi persuadeas, me in his mathematicis & philosophicis studiis quibus incumbo laboraturum, ne spem quam de me concepisti, vlla ex parte fallam. Deum optimum maximum precor, vt te qui bonis omnibus, reique publicæ, non tibi viuis, diu seruet incolumem. Vale, vir clarissime. Salmanticæ. A. D. III. KAL. FEBRVAR. Anno salutis nostræ CIↃ. IↃ. LXXIV.

IOAN. DOMINICI FLORENTII
ROMANI CARMEN.

Arma tibi, syluæq; Maro, & bene olentia rura
Debent, una tuis aucta voluminibus:
Omniparens docti rerum natura Lucretij
Versibus: at satyra, Flacce, chelysq; tibi:
Syllaba quinetiam facundo pura Catullo:
Sæuus amor numeris, culte Tibulle, tuis.
Te soccus, gratiæq; sales, Venus ipsa, Terenti,
Agnoscit, plaudunt tota theatra tibi.
Vix cuiquam primas defert epigramma venustum,
Auctorem nosti vixque cothurne tuum:
Iudicio at magni hæc, inmortalísque Marulli,
Quem meritò priscis adnumerare queas;
Romanos referens qui arguto carmine vates,
Cuíque suum assignat debito honore locum.
Idem nunc aliud sentiret, si tua viuens,
ANTONI, *legeret scripta diserta, quibus*
Annæum inlustras: nobis squalore, sitúque
Ereptum, studio restituísque tuo.
Atque ideo hic tragicæ princeps dehinc esto Camœnæ,
Cognita quæ nulli delituit domino.
Quòd si fato aliquo latebras Medea relinquet,
Ingenio, Naso, nobilitata tuo;
Illa tui ingenij partus, quæ nunc quoque cælum
Exhorret sceleris conscia forte sui:
Arbitrij hæc fuerit tum fas rescindere nostri
Decreta, alterutri restituique gradum.
Tu interea præstans animi, noua gloria sæcli
Nostri, hac mortaleis perge iuuare via.

Nam tibi non dederunt superi, sine pectore, corpus,
Diuitias parca non tribuêre manu.
Ergo age, præclaras artes monimentaq; patrum
E tenebris effer qua potes vnus ope.
Non vnquam te his auxilio venisse pigebit,
Non facilem medicas adplicuisse manus.
Officiis nam obstricta tuis tua nomina tradet
Posteritas sæclis innumerabilibus.

AD MARTINVM ANTONIVM DELRIO
AVGVSTINVS DE SCOBAR BENEVENTANVS.

Antoni, splendor patriæ, decus addite nostræ
Hesperiæ, atque mei maxima pars animi;
Qui potis antiquum Senecæ illustrare leporem
Felix, Annæi dignus & ingenio;
Quod Graium Latio tanta grauitate cothurnum
Rettulit, vt palmam præripiat meritò
Italiæ, Ausoniosq; premens, assurgat in alta
Carmina quæ Sophocli Calliopeia dedit.
Nam quis te dignus magis est, qui maxima doctis
Virginibus cura es & qui vtriusq; nites.
Muneribus linguæ: quibus ad penetralia iuris
Aptius esse nihil sat tua scripta probant.
Nam legum implicitos placeat seu soluere nodos,
Seu forte ad Musas te tibi surripias:
Ornat pacifera te Papinianus oliua;
Cingit Apollinea fronde Thalia comas.

ADOL-

ADOLPHI MEKERCHI
BRVGENSIS.

Omne genus scripti gravitate Tragœdia vincit,
Romanis quondam magno in honore viris.
Hac placuit Varius, placuit pater Ennius ipse,
Attius, & Trabeas, Paccuviusq; senex.
Pòst etiam ille tener rigui Sulmonis alumnus,
Qui furias cecinit barbara Colchi tuas:
Compluresque alij, quorum vel nomina nota
Sunt minùs, undeno vel minùs apta pedi.
Quos longæva dies tam funere mersit acerbo,
Ut jam sint solùm fragmina trunca super.
Unus adhuc superest quem jactat Corduba vatem,
Qui facit orchestræ ne suus absit honos:
Ora sed is multo fœdatus vulnere, cælo
Vix audet vultum tollere, vix oculos:
Ni DELRIUS *opem ferret, Belga ortus Iberis,*
Sanaretque habili vulnera tanta manu.
DELRIUS, *vatum implicitos cui solvere nodos,*
Sensaque priscorum cui datur eruere.
Per quem nunc iterum Romana Tragœdia vivit,
Et quæ se deceant verba cothurnus habet.
Hæc cùm præstiterit lustris vix quattuor actis,
Si totidem adijciat lustra, quid haud faciet?

DE SENECÆ TRAGOEDIIS A MARTINO ANTONIO DELRIO RESTITUTIS ET COMMENTARIO ILLUSTRATIS,

Francisci Nansij Isembergensis J.C.

Heroum varios casus tragico ore canendo
Annæus, tragicæ primus in historia,
Vicerat invidiam; & livoris nubila plena
Ruperat, Eois notus & Hesperiis.
Jamq; satis passim lecto sermone placebat,
Verborum pascens illecebris animos:
In vatum morem, varia sub imagine vocum
Ni tegeret docti divitias animi.
Obscurus sed erat, noctiq; immersus opacæ,
Et prælucentes dignus habere faces.
Multi igitur capti puri sermonis amore,
Damnabant rerum difficiles tenebras.
Utque suaves dictorum mollésq; lepores,
In caussa Annæus cur legeretur, erant:
Sic res abstrusa verborum in parte latentes,
In caussa Annæus ne legeretur, erant.
DELRIUS *prohibet vatem sine honore jacere,*
Utilitas ex quo tanta venire potest.
DELRIUS *dico, quo Belgica gaudet alumno:*
Quem docti in doctis fertis Iberi oculis.
Jus quem enodantem Batus miratur & Indus,
Et delibata flos juvenum Ausoniæ.
Hic, inquam, DELRIUS, *cùm neglecta doleret*
Tam docti vatis scripta teri pedibus;
Indignatus ait, Non sunt hæc carmina blattas
Pascere digna: aliquem quærite eis Bavium.
Nec mora, deterget maculas, quas tempus, & error
Indoctorum hominum, versibus addiderant:
Quæq; à communi studio semota jacebant,
Illustrat vivis ingenij igniculis.
Pro quibus officiis, bene si qua est gratia facti,
Doctorum semper vivet in ore virûm.

MARTINVS ANTONIVS DELRIO

LECTORI S. D.

VER quondam humanioribus disciplinis incumbens, præceptorum meorũ consilio, quicquid animaduersione dignum occurrebat in iis quos legebam scriptoribus, confestim illud in quasdam tabulas, huic vsui destinatas, referebam, nulla neq; ordinis neque loci habita ratione: paullo autem prouectior ætate & adolescentiæ terminos ingressus, antequam me iuri ciuili addixissem, quum scripturæ fiducia pauca memoriæ inhæsisse, multa effluxisse intelligerem; quo quid scirem, quid memoria tenerem periclitarer, scriptores quosdam assumebam, quos perlustrans, quicquid eorum sententiæ congruens ab aliis proditum occurrebat, quicquid etiam ad illorum emendationem aut intelligentiam videbatur facere, tumultuariè in aduersariis, non in codice diligenter, scribebam; non, Herclè, in publicum aliquãdo emittendi animo, sed quò memoria assiduo Græcorum & Latinorum librorum studio subacta, nonnihil excoleretur & quodammodo reficeretur. Fuit inter istos L. Annęus Seneca poeta, cuius propter summam sentẽtiarum copiam & grauitatem lectione mirificè capiebar; quem dum voluere ac versare non desino, & quandoque cum scriptis codicibus atq; multarum linguarum scriptoribus eum conferens, quasi per satyram, vt aliud ex alio incidebat, multa ei appono: notæ illæ, vt fit, adhibita pleniore quorumdam locorum tractatione, in commentariorum iustum penè volumen excreuerunt. Postmodum successu temporis in quorundam mihi familiarium manus volumen illud incidit, qui & iudicio eruditioneque præstabant: & cùm legendo percurrissent, cœperunt vno ore omnes à me contendere, ne huius libri, quem

æternis

æternis tenebris consecraram, suppressione studiosæ litterarum iuuentutis vtilitatem, quam ex eius editione affirmabant manaturam, morarer. ego nihilominus obstinatione quadam singulari ipsorum voluntati reluctabar; tum quòd vererer ne Spartam meam, quam hoc tempore sum nactus, non modò non ornare, sed etiam deserere malè opinātibus viderer: tum quia tam morosus sum mearum rerum æstimator, vt quantumuis ex ceteris satisfaciant omnibus, mihi vni numquam possint satisfacere: tum quia tempus recognoscendi & in ordinem redigendi sparsim ac saltuatim collecta ab studiis meis iurisprudentię minimè concedebatur. Tādem illis pertinacia sua obstinationem meam superantibus, manus amicis dedi, passusque sum euincere illorum, quibus nihil pernegare potui, an debuerim nescio, preces & publici boni promouendi cupiditatē; vt has obseruationes rebus maximè variis, veluti vermiculatis emblematis, exornatas palàm proferrē: in quibus operā dedi vt iuxta Horatij præceptum vtile dulci misceretur, néve nimiam ordinis curam & verborum lenocinium affectans sibi placerem potius quàm prodessem. Cur autem aduersaria, non notas, vel obseruationes, vel scholia, vel annotationes, vel commentarium appellauerim; possum hanc & quidem æquissimam causam adferre; iccirco hoc à me factum fuisse, quoniam in ea, vt quęque à memoria suppeditabantur, ad rem pertinentia vel non pertinentia, tumultuariè & (vt ita dicam) αὐτοσχεδίως congessi & quasi stipaui: quæ tu non vsu tamtùm, sed & mancupio accipe, atque ita boni consule si hac parte me non tam gloriæ meæ, quàm commodo tuo studuisse comperies. Vale Louanij A. D. IIII. IDVS SEXTIL. Anno salutis nostræ CIↃ. IↃ. LXXI.

PRÆ-

PRÆLVDIA QVÆDAM
DE TRAGOEDIA, TRAGICIS, ET
SENECA TRAGOEDIOGRAPHO.

RAGOEDIA quid ſit, à quo exculta, quot eius ſpecies, quæ partes, quæ perſonæ ſint, dicerem, niſi id à multis [a], & quidem optimè ab acerrimi iudicij, & maximæ eruditionis viro Iulio Scaligero [b] factum fuiſſet: qui quia non perinde de Tragicis ſcripſit, id ipſum nos præſtabimus. Tragici multi olim fuerunt. Volumnius quidam Tuſcas tragœdias compoſuit. Latini tragœdiographi à pleriſque [c] nominantur Liuius Andronicus, L. Attius, Ennius, Pacuuius, Varro, Iunius Gracchus, (de quo tamen non eſt omnino certum tragœdiáſne quoque compoſuerit, an verò è ſatyris aliquas tragœdiarum nominibus inſcripſerit) Iulius Cęſar, Q. Cicero, Octauius Auguſtus, M. Attilius, Aſinius Pollio, M. Æmilius Scaurus, L. Varius, Ouidius, C. Mæcenas, Caſſius Seuerus Parmenſis, M. Annæus Lucanus, Pomponius Secundus, & (vt omittam Varronem quemdam, & Baſſum, quorum vnum laudat, alterum Martialis ridet) hic noſter Seneca; quiſquis ille fuit: ſiue, vt Petrarcha [d] putabat, philoſophus Neronis præceptor; ſiue, quod Ioanni Boccatio veriſimilius videbatur; non ille, ſed, vel illius frater, ſecundum quoſdam, vel, iuxta alios, filius; vel ex fratre nepos, quod plerique exiſtimarunt, & mihi quoque magis probatur. Sanè ne Petrarchæ aſſentiar, tragœdia penultima, cui nomen Octauia, facit. neque enim philoſophus Seneca ſeipſum in ea tragœdia loquentem introduxiſſet, neq; tam liberè Neronis vitia perſtrinxiſſet. his accedit Martialis auctoritas, qui duos Senecas agnoſcit. Sidonius quoque cecinit in hunc modum, de vtroque Seneca agens:

. . . vnus colit hiſpidum Platona, ״
Incaſſumq́; ſuum monet Neronem: ״
Orcheſtram quatit alter Euripidis, ״
Pictum fecibus Æſchylum ſecutus: ״
Aut plauſtris ſolitum ſonare Theſpim; ״
Qui poſt pulpita trita ſub cothurno, ״
Ducebat olida marem capellæ. ״

Qui Sidonij locus tam apertus eſt, vt in alium ſenſum detorqueri nequeat.

*** quęat.

[a] Bernardino Gellio, Daniele Caietano, Benedicto Philologo, Lilio Gyraldo & Sabino Florido.

[b] Artis poetica lib. 1. ca 3. 6 8. & 97. lib. 7. ca. 4. 9. 11. 16.

[c] Aſconio, S. Pompeio, Caiſio, Nonio, Priſciano, Quinctiliano, Suetonio, Tacito, aliiſq; hiſtoricis et Grāmaticis.

[d] Eum ſequitur Daniel Caietanus.

queat. Nec verò illud admittendum putem, quod Marmita prodidit, has decem tragœdias diuersorum auctorum esse. & quidem, Octauia excepta, ceteras nouem tribui Senecæ philosopho debere: idque ait styli varietatem diligenter intuentibus indicare. Ego sanè me non assequi illam styli varietatem, quam non magni precij criticus comminiscitur, lubens agnosco. imò, aut nihil video, tragœdia illa nona ceteris tam similis est, vt ouum ouo, aut ficus ficui similior esse non possit. examinate sentētiarum copiam & grauitatem, ordinem & texturam perpendite, styli & scribendi rationem phrasimque ipsam excutite, causam non dico, quin malè de me sentiatis, nisi comfestim, quæ affirmaui, vera esse comperietis. Nec vos moueat, quòd extra choros varia carminum genera frequenter inueniantur. Fecit id ipsum Seneca, licet non tam sæpe, in Hercule OEtæo, in Thyeste, in Hippolyto, in Troadibus, in Medea. Sed ad rem. Vt vt est, solus hic superest, solus effecit ne nullum tragœdiographum Latinum haberemus. Melius actum cum Græcis, qui & tres tragicos retinuerunt, & eos sine controuersia principes, AEschylum, Sophoclem, Euripidem: quamquam ne ea quidem felicitas sit inoffensa. tot namque in hoc genere Græcorum monumenta interierunt, vt planè ambigam, gratulari potius reipub. litterariæ, ob illos, quos dixi Græcos, conseruatos, quàm deplorare tot tragicorum, quot modò referam, interitum debeamus. Græci olim tragœdiographi fuerunt, Thespis; Dicæogenes; duo Diogenes, Cynicus vnus, & alter OEnomaus; (quem existimo Alexandrinum illum fuisse, cuius Strabo meminit) Bion; Alexander Pleuronius; Demologus; Euphorion; Euripides, eius quem habemus patruus; Theognis, non Megarensis ille, sed ab eo alter tragicus haut magni precij; Iophon, frater Sophoclis; Philoxenus; Callimachus iunior; cuius inter libellos octingentos tragœdiæ etiam aliquot non malæ nominantur; Carcini duo, quorum alter Agrigentinus, Atheniensis ciuis alter; Cephisodorus; Crates; Cleophon; Dionysiades Mallotes; Lycophron; Melitus, Socratis ille accusator perfidus; Nicomachus Atheniensis; & Nicomachus Alexandrinus; Epigenes Sicyonius, cuius fabula, si quibusdam credimus, adagio οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον dedit originē, quod tamen, vt est in Sudæ lexico, Theætetus & Chamæleon improbarunt; Pindarus, non Scopelini, sed, iuxta veraciores, vel Daiphanti, vel Pagonidæ filius; Pratinas Phliasius; Sacas; Rhinton Tarentinus, cuius, vt opinor, illud est, οἱ μὲν παρ' οὐδὲν εἰσί, τοῖς δ' οὐδὲν μέλει, apud Tulliū; Alcimedes Megarensis; Simonides Leoprepis, qui cùm alia multa, tum tragœdias etiam aliquot composuit; Sositheus & Sosicles, ambo Sy-

 racusani,

racuſani, ambo Dorica dialecto in tragœdiis vſi; Timeſitheus, cuius tredecim tragœdiarum inuenio mentionem; Philiſcus Corcyreus, cuius ſunt tragœdiæ quadragintaduæ, quíque alius eſt à Philiſco Æginenſi, & ipſo tragico; Philocles, ſiue Philothoies, Polypithis filius; Morſimus, Philoclis iſtius filius; Philoſtratus Lemnius, à quo tragœdiæ plus minus quadraginta tribus ſunt ſcriptæ; Phrynichi duo, vnus Polyphradmonis, alter Melanthæ filius; Chærillus Athenienſis, cui quinquaginta ſupra centum tragœdiæ à grammaticis tribuuntur; Alcæus; Ephippus; Epicharmus; Amphis; Silanion; Xenocles Athenieſis; Dionyſides Alexandrinus. Præter hos & alios nonnullos inuenio hanc poetices partem magno ſtudio excoluiſſe, veluti Aſtydamantes duos, maiorem Morſimi filium, Philoclis nepotem, qui cùm tragœdias ducentas & quinquaginta compoſuiſſet, vicit quindecim tantummodo; ac minorem huius filium, cuius fabulæ præcipuæ fuerunt Palamedes, Tyro, Alcmene, Phœnix, Aiax furioſus, Bellerophon, Hercules Satyricus, & Epigoni. Inuenio inquam præterea, Ariſtarchum Tegeatem; Anaxandridem; Leonteum, quem Amaranthus [a] teſtatur Iubæ regis familiarem fuiſſe; Diodorum; Achæū Eretrienſem; qui, ſecundū nonnullos, fabulas (cùm fabulas in his περιλεγομένοις nomino, tragœdias intellige) edidit quadraginta quattuor; Achæū Syracuſanū, cuius tragœdię decem commemorantur; Euphantum Olynthium; Ariſtonem; Anaximandrum; Neophronem Sicyonium; Ariſtonymum; Artabazem, teſte Appiano Plutarchoq; Armeniæ regem; Lyſippum; Autocratem; Heraclidem Ponticum; Arionem; Agathonem; Lucianum Paſiphontem; Apollodorum Tarſenſem; Hipparchiam Metroclis ſororem; Timones duos; Herillum; Alceſtidem; Theopompum; Ionem; Theodectem; Homerum iuniorem Andromachi filium; Empedoclem (ſi Neanthis vera eſt opinio, nam Heraclides Serapionis filius, teſte Diogene Laërtio, tragœdias quæ Empedocli tribuuntur, alterius fuiſſe cenſuit) & Ezechielum quemdam, quem Iudaica Græcis fabulis comprehendiſſe Clemens Alexandrinus refert. Sozomenus tradit Apollinarem Syrum ſacras res tragœdiis incluſiſſe, iiſque Euripidem fuiſſe imitatum. A Pet. Bembo [b] tragœdiæ Nazianzeni fit mentio, quæ exſtat etiamnum hodie. Poſtremo Iulius Pollux [c] citat quemdam Dionem tragicum ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ συνεκδημητικῷ. Ariſtoteles, auctore Laertio, & Fr. Patritio diſcuſſionum Peripateticarum lib. 2. non modò περὶ ποιητῶν lib. 3. & πραγματ. τέχνης ποιητικῆς, libro 2. ſed etiam τὰ ποιητικὰ compoſuit, in quibus fortè & tragœdias. Horum omnium nomina, neſcio an mendo vacent, ſic certè ſcripſi, vt in

[a] In lib. περὶ ταρίχ.

[b] Epiſt. lib. 6.

[c] Lib. 2. ὀνομαστ.

••• 2 Græco-

Græcorum commentariis, vnde ea collegi, ſcripta offendi. illud conſtat, eorum, exceptis paucis quibuſdam fragmentis, nihil non periiſſe: quæ iactura, quam dixi ſuperius, Græcarum litterarum felicitatem multum funeſtat. Huc accedit, quòd tres illi, AEſchylus, Sophocles, & Euripides, tam mutili & malè tractati ad nos peruenerint; vt vix illi ipſi, ſi reuiuiſcerent, hos ſuos fœtus agnoſcere poſſint. Ipſius præterea Euripidis (vt de Æſchylo & Sophocle; quorum, Dij boni, quota, aut quæ pars ſupereſt? taceã). longè interierunt plura, quàm reliqua ſunt. ſuperſunt, niſi me fallit memoria, fabulæ omnino decem & octo (Rhœſus enim, Euripidis non eſt) quarum nomina non eſt neceſſe referre: eorum autem, quæ perierunt, longè maiorem eſſe numerum tam certum eſt quàm quod certiſſimum. Nam Terentius Varro prodidit tragœdias illum quinque & ſeptuaginta ſcripſiſſe. & ego poſſem nullo negocio ex probatis ſcriptoribus[a] fabularum ipſius quinquagintaquinque inſcriptiones recenſere: quæ omnes, ſiue ſolius Euripidis iunioris, ſiue ſenioris etiam, cuius ſupra mentionem habuimus, ſunt; præter exigua quædam fruſta temporis iniquitate planè nobis ſunt ereptę. Iſtæ quinquagintaquinque fabulæ ſi ſolius Euripidis iunioris, de quo nunc loquimur, fuerint, octodecim illis, quæ exſtant, additæ, Varronis numerum vna atque altera excepta æquant. Nunc ad Senecam redeamus: quem abundè à multorum maliuolorum calumniis vindicant, doctiſſimorum virorum, quæ ſequuntur, cenſuræ: quibus & aliorum quorumdam cenſuras addere poſſem, ſed conſtitui non niſi eorum teſtimonia producere, quorum doctrina tam nota omnibus eſt, vt extra fortunæ aleam eorum exiſtimatio poſita eſſe videatur.

[a] a Gellio, Macrobio, Strabone, Ariſtotele, Plutarcho, Galeno, Athenæo, Laertio, Polluce, Clemente Alexandrino, Iuſtino martyre, Secũdo philoſopho, Maximo Tyrio, Ioanne Stobæo, & Suida lexico.

MARTIALIS *epigram. lib. 1.*

Duosq́; Senecas, vnicumq́; Lucanum
Facunda loquitur Corduba. & alibi:
Et docti Senecæ ter veneranda domus.

SIDONII *Apollinaris* verba ſupra poſuimus, ideo non repetuntur. ad ea videtur Angelus Politian. reſpexiſſe in Nutric. de Seneca noſtro agens.

ANGELVS *Politianus:*

. . . . . ſuum iactet mihi Corduba vatem,
Cuius ad Herculeum tremefacta Orcheſtra furorem eſt.

PET. *Crinitus lib. 3. de poetis Latinis.*

Annęus Seneca, natione Hiſpanus, patria Cordubenſis fuit, inter eos poetas refertur, qui tragœdias ſcripſerunt, vt Pacuuius, Attius, Attilius, & Pomponius Secundus; qui eadem ætate claruit, & cum ipſo Seneca paribus ſtu-

bus ſtudiis verſatus in faciendis tragœdiis; vt Quinctilianus teſtatur. in magno precio habitus eſt,& ob elegantiam ingenij plurimum commendatus. Scripſit tragœdias decem, in quibus propter ſublimitatem carminis, grauitatemque ſententiarum, non vulgarem laudem conſecutus eſt: & ſi tempora illa, in quæ incidit, magna ex parte aduerſa exſtiterunt melioribus diſciplinis. In ſuis fabulis Euripidem atque Æſchylum traditur imitatus; quæ res facilè intelligitur ab iis, qui paullo diligentius eas obſeruabunt. &c. IVLIVS *Scaliger poetices lib.6.cap.6.inquit:*
Seneca ſeorſim ſuas tuetur partes; quem nullo Græcorum maieſtate inferiorem exiſtimo: cultu verò ac nitore etiam Euripide maiorem. Inuentiones ſanè illorum ſunt: at maieſtas carminis, ſpecies, ſonus, ipſius. In quibus Sophoclis ſe eſſe voluit ſimiliorem, fruſtrà fuit.

LILIVS *Giraldus in opere de poetis, ait inter cetera.*
Fabius Senecæ tragœdias ſua cenſura non videtur dignas putaſſe, licet alicubi Medeæ meminerit. quod nonnulli exiſtimant factum, quia Senecas oderat: alij, quoniam quo tempore inſtitutiones oratoriæ à Fabio compoſitæ ſunt, etiamnum noſter poeta viuebat. &c.

GEORG. *Fabricius in præfatione Senecæ à ſe emendati, ſic ſcribit:*
Relictus ex eorum ſcriptorum numero apud Latinos ſolus eſt L. Annęus Seneca; qui etiamſi Actio aut Pacuuio, antiqua illa grauitate neruiſque ac lacertis & incorrupta ſermonis priſci puritate ſimilis non ſit, tamen in ſententiis concinnādis & expoliendis verſibus multum elaborauit, captans facilitatem quandam naturæ non inconuenientem, &, vt mihi videtur, propemodum popularem, ac, vt propius dicam, Ouidianæ in multis locis ſimilem. Dicere ſolitus fuit N. cùm de antiquioribus loqueretur, ſe vina vetuſtiora tamquam rancidula minus probare, quæ tamen nonnullis videntur optima & ſuauiſſima. Sentit cum eo Ludouicus Viues, qui ideo Latinorum veterum libros non conſeruatos ſcribit, quòd rudes atque impoliti fuerint: neque Fabius negat nitorem & ſummam manum excolendis operibus ipſis defuiſſe. Sed vt ſenſus in diuerſis raró eſt idem, ſic ſententia diſcrepans plerumq; animaduertitur. Idē in aliis fit artibus &c.

Et paullo poſt:
Quocirca nec antiquis horror & grauitas, nec recentioribus lenitas obeſt, quo minus in precio ſint & ab omnibus legantur.

M. ANTONII *Mureti lib.2.variar.lect.cap.4. de Seneca noſtro ſunt hæc:*
Et eſt profectò poeta ille pręclarior & vetuſti ſermonis diligentior, quàm quidam ineptè faſtidioſi ſuſpicantur.

Comœdiam ſubſequitur tragœdia, etſi ſcio alio ordine hanc natam eſſe. In hac autem ſi meum iudicium liberè proferam, vereor magnopere ne contra multorum ſententiam ſatis id poſſim ſuſtinere. nam ſecus quàm ego ſentio multis iampridem perſuaſum eſſe intelligo. Sed ne ab hoc quoque deterreat Nauagerius efficit, qui Terentio hoc modo poſt multa ſæcula aduerſus multorum ſententiam in comicis locum ſuum præclarè reſtituit. Secum igitur in hoc genere fabulæ plerique peſſimè actum eſſe grauiter querũtur, neque id tamtùm tragicorum paucitate, qui ad vnum ex frequenti numero ſunt redacti, (id enim incommodi cum aliis multis artibus illi commune accidiſſe aliquam conſolationem habere poſſet) ſed quia, qui reliquus eſt, ita eius ſcripta improbantur, vt ne digna quidem ſint, quæ perlegantur, nedum in vllum eum tragicorum numerum perduxerint. Vtrum autem id ita ſit, iam videamus. Tria ſunt, quæ tragœdiæ maxime conueniunt, exſpectatio, geſtio, exitus: horum nihil in tot eius tragœdiis deſiderari videtur. ſummam enim hic auditori cùm magnarũ rerum excitat admirationem, tum illum vſque eò ſuſpenſum ſuſtinet, vt quorſum tamtus apparatus prius, quàm ad rem ipſam ſit peruentum, minimè ſentiatur. Quod autem ad rei geſtionem, aut ea verbis tamtum explicatur aut etiam re ipſa oſtenditur, & vt vera ante oculos geritur. dictionis quidem id genus eſt, quod ſatis tolerabile videatur, certè quicquid habet minus purgatæ locutionis, & illi ætati & eius fortaſſe nationi potuit condonari, aut tamti omnino eſſe non debuit, vt quæ eius cetera multa ſunt optima, tam iniquè ex hominum lectione quaſi delerentur, præſertim cùm locutionis rationem pene totam aliunde petendam eſſe præcipiamus. Alterum erat, cùm res ante oculos, vt eſt prius verè geſta, iterum quaſi verè geritur: in quo neque hic exlex aut temerarius eſt actor. nam etſi Medeam coram populo filios necantem inducit, vt item Herculis à patre furentis ſagittis confoſſos, licere hoc quoque per fabulę legem ſunt qui grauiſſimè teſtentur auctores, & qui Græcam ſcripſêre fabulam, hoc ſuo arbitratu factitaſſe conſtat. at Horatius in Latinis aliter ſenſit. at etiã rectius ſenſerit & naturam ſuam & fortaſſe etiam ſua tempora ſecutus, ab horum ſpectaculorum immanitate abhorruerit: ſubſecuta eſt alia ætas & alius ſcriptoribus animus eſt datus. certè neq; Horatio iniuriam, neq; mihi nouam legem facio, ſi ad duarum legum alteram ſubſcriptionem meam accommodo, eius non ſequor. quaſi vero & Terentius à Comicorum lege non interdum recedat, & non in fabulam bonam meretricem,

ſocrum

socrum nurus cupidam, ac prorsus alienas personas ad quoddam certum tempus minime inepte introducat. Exitus autem is est, qui maxime tragœdiæ conuenit, luctuosus: quin etiam si paullo lætior adhibeatur, non is tamen est quo minus fabula probari possit. Tragœdiæ vna grauitas maximè propria est: hæc aut personis aut re aut verbis ipsis contineri atque prestari solet. Quod autem ad personas, eæ quidem in hanc sunt inductæ, quæ tragœdiis conueniunt, regiæ, magnæ. Res autem, nisi ea quoque, quæ tragœdias excitet. Postremò verò sic grauiter agit, vt neque rei verba, neq; verbis res perampla deesse videatur. in re enim horribili vbi eius oratio non grauis? vbi non tristis? vbi non atrox? vbi autem remissa? vbi læta? vbi placida? vbi denique cum re tota non consentit atque conuenit optimè? Tragœdiæ verò grauitatem, de qua nunc agitur, adiuuari imprimis grauitate sententiarum nemo non intelligit. Quis autem vno Seneca in sententiis est crebrior? quis etiam grauior? cùm in eo quot versus, tot penè grauissimæ sententiæ numerentur, eæque omnes & suo loco & cum dignitate positæ atque dictæ sint? Quamto tragœdię scriptor magis misericordiam auditori commouebit, quamto rem crudeliorem ac magis atrocem faciet: tanto ab hoc maiorem sibi plausum excitabit, tanto eius gratiam inibit æquiorem. ac Seneca cùm id exsequitur, vsque eò partem illam integerrimè præstat, vt miras inter questus acclamationes auditori suo commoueat. Chori in tragœdia, nisi cum re ipsa consentiant, nisi pleni sint sententiis, nisi æquè scelus atque dignum est lamententur, aut contra virtutem laudibus efferant paribus, ij vitio aliquo carere non possunt: vbi autem hic noster legem eam non diligenter custodiuerit, ac religiosè conseruarit, vbi non ea omnia cumulatè præstiterit, vbi aliquid admiserit, exspecto qui me doceant: quod tamtum abest vt facilè possint, vt (si cum hoc aliquando æquiore agant animo) in iis ipsis choris scribendis Gręcos omnes, qui exstant, superasse fateâtur necesse sit. Id verò mihi in hoc viro permirum videtur, quòd cùm tot fabulas, easq; tam copiosè omnes perscripserit, nouus tamen semper appareat, numquam sui similis, nequę qui, quod à se antea sit dictum, alias in alium item mutuetur locum: vt quasi amnem imitetur, cuius idem perpetuò sit cursus, quæ tamen aqua semel præterlapsa est, numquam relabatur: vt iniquè atque haut scio an impiè facere videantur, qui tam ob paruam causam vnicum poetam ne legendum quidem esse contendant. Siquidem totum hominem leuissima de caussa prorsus tollere, belluarum magis quàm hominis est omnino. Equidem cùm in hoc genere plures scripserint, ceterique omnes prorsus

ſus interierint, resque tragica ad vnum hunc redacta ſit; huic, cui melior fortuna pepercerit, ab hominibus quoque parcendum, atque in quem eum locum ea ipſa poſuerit fortuna, ab iis quoque retinendum eſſe facilè cenſeo.

Lucretius lib. 3.

Floriferis vt apes in ſaltibus omnia libant:
Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta.

L. ANN. SENECAE Hercules furens.

TRAGOEDIA I.

PERSONÆ

Iuno	Megara
Amphitryon	Lycus
Hercules	Theseus.

ACTVS PRIMVS.

IVNO.

Trimetri Iambici.

SOROR *Tonantis* (*hoc enim solum mihi*
Nomen relictum est) *semper alienum Iouem,*
Ac templa summi vidua deserui ætheris,
Locumq́, cælo pulsa, pellicibus dedi.
Tellus colenda est, pellices cælum tenent.
Hinc Arctos alta parte glacialis poli

A Subli-

IN L. ANNÆI SENECÆ CORDVBENSIS TRAGOEDIAS DECEM ADVERSARIA.

Ex bibliotheca Martini Antonij Delrio.

IN HERCVLEM FVRENTEM.

ANnæi. huius vocis penultimam syllabam cum diphthongo vult scribi Pintianus, in annotat. Plinian. ex sententia Terent. cuius hic est versus: *Annæus Seneca & Pomponius ante Secundus.* omnia tamen antiqua Senecarum exemplaria, item L. Flori, Lucani, Cornuti, Symmachi V.C. epist. lib. 2. epist. 283. & Pandect. Florentinæ l. 1. ad S.C. Trebell. *Anneus* habent. Verùm in antiquæ Vrbis epigrammatibus Iacobi Masochij, non semel inuenio *Anneus*, quomodo scribendum esse existimo.

Seneca. Senecam Cassiodorus putat inde duci, quoniam cui primum cognomen hoc impositum fuit, canus sit natus: quod de Numa Pompilio traditur. Tyrrhenum autem, à quo Tyrrhenia, ab ineunte pueritia incanuisse, Strabo & alij fabulosum putant: ego facilè verum esse crediderim. etenim patri meo Antonio Delrio optimo & laudatissimo viro, vnius noctis lucubratione, adolescenti adhuc idipsum scio contigisse.

HERCVLES FVRENS. hoc modo Euripides tragœdiam quandam inscripsit; quam sibi hac fabula noster proposuit imitandam.

ACTVS I.

VERSV 1. *Soror tonantis.* fortè ad Ouidiani lib. 3. Metamorph. versus imitationem dictum:

..... si sum regina Iouisq́; *Et soror & coniux: certè soror ....*

equidem quam studiosè Nasonem noster expresserit, efficiam vt successu operis appareat. Vxorem Iouis veteres Iunonem esse finxerunt, quia aër, quem Orpheus, in hymnis, Iunonem esse dixit, ab igne, hoc est Ioue calefactus, cuncta gignit. Soror dicitur, vt intelligamus omnia elementa simul eodē patre esse genita, deo immortali videlicet; qui omne tempus in se continet. ideo illi Saturnum Iouis & Iunonis patrem pro tempore posuerunt. 6 *Hinc Arctos.* Hesiodus & eum secuti plerique omnes, hanc asserunt Callisto, filiam Lycaonis fuisse; sed Arietes Tegeates historicus, eius ex Ceteo neptem, nomine Megistho, contendit. Hæc Callistus fabula virgines monet summam in pudore custodiendo curam adhibere; ne, dum culpa sua virgineum florem amittunt, à cunctis ludibrio habitæ, in proximorum etiam odium incurrant. nam cùm venatione fessam somno indulgere, & mox à Ioue tradunt deceptam comprimi: nihil aliud volunt innuere, quàm virgines esse nonnullas, quæ initiò quidem diligenter ab amatorum insidiis sibi cauent, assiduò honestis occupationibus vacantes; mox tamen ocio delinitæ (nam somnus ille ocium est) in amoris retia incidunt; & iuuenum delenimentis captæ, libidini eorum obsequuntur. Callisto à Iunone, comperto scelere, in visam mutatam, & ab Arcade, quem ex furtiuo illo coitu conceperat, ad necem petitam fuisse poëtæ tradunt, in-

dicantes eos qui corporis voluptati se dedunt, brutorum induere habitum, & ne ab iis ipsis quidem esse securos, quorum in beneuolentia maximam fiduciam ponunt. Siue, quòd per scelus nati à nullo, quantumuis nefariò, facinore sese abstineant. Postremò Ioue miserante in cęlum translata Lycaonis filia, diuinam misericordiam ac pœnitentiæ fructum denotat:

Sublime classes sidus Argolicas agit:
Hinc, qua repente vere laxatur dies,
Tyria per vndas vector Europæ nitet:
Illinc timendum ratibus ac ponto gregem
Passim vagantes exerunt Atlantides.
Fera coma hinc exterret Orion deos,
Suasq; Perseus aureus stellas habet.

Hinc

7 *Agit.* in vno cod. anti. *velut* legitur.

9 *Tyriæ.* Tyriam vocat Europam; quemadmodum eius fratrem Cadmum, vetus quidam poëta Tyrium vocauit.

Vector Europæ. Taurum, inquit Calpurnius Bassu in comment. Phænom. Cæsaris Germanici, quidam inter astra ,, putant positum propter Iouem, quòd ,, in bouem fabulosè sit conuersus. Nigidij, summæ auctoritatis grammatici, alia fuit sententia, ea quoq; à Basso refertur, cuius verba, quia vulgo non sa- ,, tis emendata extant, adscribam vt legi puto debere. igitur scribit ille: Nigidius hunc ait Iouem à ,, Neptuno fratre per gratiam abduxisse, qui in figura tauri sensum humanum haberet: quem Iupiter ,, Sydonem misit, vt Europam, Agenoris filiam, ad se portaret: isque per pelagus Sydonem venit, ibiq; ,, Europam inter æquales suas ludentem in templo AEsculapij conspexit, eamque repentino raptu ,, collocatam suo tergo deuexit ad Iouem, in insulam Cretam. ob hanc itaque causam Iupiter taurum ,, sideribus dignatus est immortali memoria inferre. Hæc Euripidi, teste Higyno, congruunt. Eratosthenes autem hunc eum esse putat, qui Pasiphaën iniit. de hoc tauro citantur à Probo & Pomponio Sabino, in 1. Georg. Virgilij, illa Getulici, in epigram. vereor vt mendosa, nam Pompon. ita citat:

Non aries illum verno feret aëre cornu, Gnosia nec gemini præcidunt cornua tantum. Probus verò ita:

Non aries illum verno feret aëre cornu, Gnossia nec geminos præcidunt cornua taurum.

10 *Illinc timendum.* siue sic, siue, quod est in quibusdã membranis, legas, *tremendum*, minimum refert. Atlantides Iuno oderat, quia earum tres, Maia, Electra, Taygete, Ioui morigeræ fuerant. Timendas nauigantibus dicit, quia à nautis, ob futuram, quam denunciant, tempestatem timentur, auctore Germanico in Phænom. Hesiod. εἰ δέ σε ναυτιλίης δυσπεμφέλου ἵμερος αἱρῇ,

εὖτ' ἂν Πληϊάδες σθένος ὄβριμον Ὠρίωνος φεύγουσαι πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον,
δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θύουσιν ἀῆται, καὶ τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.

11 *Atlantides.* Sic quas Ouidius Pleiades vocat, Virgilius in Georg. nuncupauit:

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur. 12 *Exterret Orion deos.* exterret quia stricto gladio videtur taurum petere. Statius, in siluis: *.. quanto mucrone minatur Noctibus hybernis, & sidera terret Orion..* Sed cur hoc loco Iuno Orionem nominat, quem non ex pellice, sed ex bubula pelle Iupiter cum Neptuno & Mercurio, secundum Euphorionem & Ouidium, vel Apolline, vt scribit Isacius in Lycophronem; susceperat? dolebátne mulier zelotypa decessisse sibi, quicquid corio bubulo obtigerat? quomodo & cur Orion occisus fuerit varia à variis scripta sunt: quibus tamen omnibus facile fuerit sensum moralem attribuere. Vide Apollodorum 1. biblio. Nicand. in Theriacis. Ouidium. 5. Fastor. Si enim interiit quia Dianam attentare præsumserit, ex Nicandri, Euphorionis, & Horatij sententia; significarunt poëtæ, deum omne stuprum, præsertim violentum, grauissimis pœnis persequi consueuisse. Sin Corino Delio, scribenti, illum propter iactantiam à Scorpio, Dianæ iussu, occisum, assentiamur: ab omni arrogantia monemur esse alieni, vtpote cuius vindicem Nemesim veteres esse voluerũt, teste Theæteto. At si à Diana adamatum ob formam dicas, & fraude Apollinis, ab eadem ignorante interemtum; sit illud ipsum exemplo, ne quis potentiorem ducere, néve cum nobiliore vel ditiore audeat congredi: quoniam huiusmodi amores & nuptias infelix vt plurimum exitus consequatur. quod in Antonij Bolognij & ducis Melsitanæ connubio patuit. Bandellus in tragœdiis Italicis, Belleforestus Gallicarũ tragœdiar. to. 2. trag. 1.

13 *Perseus.* de Perseo, legendus Ouid. in Metamorph. cuius natiuitas docuit auro cuncta esse peruia; de Medusa victoria, virum bonum meretricum insidias, deo duce, effugere; in stellam mutatio, eorum qui miseros iuuerint, vt Perseus Andromedam, & luxuriæ stimulum retuderint, nomen immortale fore. *Aureus.* pulcher. Sic apud nescio quem: μοῦνά μοι ἔσσεται ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης.

Hinc clara gemini signa Tyndaridæ micant,
Quibusq; natis mobilis tellus stetit.
Nec ipse tantùm Bacchus, aut Bacchi parens,
Adiere superos, néqua pars probro vacet,
Mundus puellæ serta Cnoßiacæ gerit.
Sed vetera serò querimur, vna me fera
Thebana, nuribus sparsa tellus impijs
Quoties nouercam fecit? ascendat licet,
Meumq; victrix teneat Alcmene locum,
Pariterq; natus astra promissa occupet,
In cuius ortu mundus impendit diem,
Tardusq; Eoo Phœbus effulsit mari,
Retinere mersum iussus Oceano iubar.
Non sic abibunt odia, viuaces aget
Violentus iras animus, & sæuus dolor
Æterna bella pace sublata geret.
Quæ bella? quicquid horridum tellus creat
Inimica, quicquid pontus, aut aër tulit

A 2 *Ter-*

& Mimnermum:
ὡς οὐδὲν μοι τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης. atque Virgilium:
. . . *at non Venus aurea contra*
Pauca refert. .

14 *Clara*. icciro hæc stella ab Horatio lib. 1. Carm. alba dicitur.

Tyndaridæ. Sic ab Homero in hymnis Dioscuri appellãtur: quia Castor à Tyndaro fuit genitus: quamuis Polluci Iouem patrem vetustas assignarit. Natalis libro 8. Mytholo. cap. 9. eadem hos alterna vita frui finxit, vt hominibus fraternam caritatem ac beneuolentiã commendaret. hoc enim volunt, cùm aiunt Castorẽ alterna morte redemtum. Obiiciunt hoc loco Senecæ nonnulli, Castores seu Tyndaridas tunc temporis nondum mortuos, proinde neque adhuc in cælũ translatos fuisse. Sed multa apud poëtas talia inueniri discant. tale est apud Sophoclem, in Electra, nuntiari Clytæmnestræ Orestem in Pythiis obiisse, cùm tamen Pythia annis post Orestem penè sexcentis, Triptolemi temporibus, cœperint, vt notãt scholasticæ. tale apud Virgiliũ illud, portusq; require velinos, 6. Æneid. cùm illo tempore Velium non foret. Sanè hoc loco, quia Iuno loquitur, nihil mirum est, eam futura tamquam præsentia fari. deam enim credebat antiquitas. porrò hæc figura vocatur anachronismus. 15 *Quibusq; natis mobilis tellus stetit*. explicatur locus iste à Strabone, seu potius Stratone, (sic enim vocari contendit Patritius lib. 3. discussionum Peripateticarum) lib. 10. vbi de Delo agit his verbis: μυθολογοῦσι γὰρ ἐνταῦθα τὴν Λητὼ τὰς ὠδῖνας ἀπολύσασθαι τοῦ τε Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος. ἦν γὰρ τὸ πάροιθε, φορητὰ φησὶν ὁ Πίνδαρος. Κύμασι τε, παντοδαπῶν ἀνέμων ῥιπαῖσιν, Ἀλλ' ἁ Κοιογενὴς ὁπότ' ὠδίνεσσι θυίοισ' ἀγχιτόκοις ἐπέβαινεν, Δὴ τότε τέσσαρες ὀρθαὶ πρεμνῶν ἀπώρουσαν χθονίων. Ἂν δ' ἐπικράνοις σχέθον πέτραν ἀδαμαντοπέδιλοι κίονες. Ἔνθα τεκοῖσ' εὐδαίμον' ἐπόψατο γένναν.

16 *Bacchus aut Bacchi parens.* consule Ouid. 3. Metamorph. Semelen in cælum translatam memini me apud Philostratum in imagin. & Nonnum lib. 7. Dionys. legere. Semele fulmine cremata fingitur, vt nihil nisi æquum & bonum à deo petere doceamur. Bacchum Iuppiter ex igne eripuit, & femori suo assuit, quia parentum noxa filiis obesse nõ debet. Orpheus, in hymn. in Dionysum, Bacchum non Semeles, sed Proserpinæ filium facit, indicans ebrietatem ex cacodæmonũ regno erupisse. 18 *Mundus*. mundum pro cælo & hic & sæpiculè poni aliàs, docui in notis ad Claudianum. addo sumi nonnumquam pro inferorum sedibus. Seneca volens innuere apud inferos perpetuas esse tenebras, ait infra actu 3. *Immotus aër hæret & nigro sedet Nox atra mundo* . . Item Hippol. actu 2.
Ardet obscuri dea clara mundi. *Puellæ serta Cnoßiacæ.* coronam Ariadnæ. Virgil. 1. Georg.
Cnoßiaq; ardentis decedat stella coronæ. Cæsar Germanicus, in Phænom. ex Arato:
Clara Ariadnææ propius stant signa coronæ, Hunc illi Bacchus thalami memor addit honorem. Horatius lib. 2. Carminum: *Fas & beatæ coniugis additum Stellis honorem* . . 21 *Quotiens*. bis. semel ibi nato Baccho, & iterum Alcmena pariẽte Herculem. 22 *Viuaces aget violentus iras animus.* Iuno enim semel susceptas inimicitias diutissimè pertinaciter retinebat. ideo Virgilius lib. 1. Æneid.
. . . *memorem Iunonis ob iram.* lib. 5. Æneid. *Iunonis grauis ira & inexsaturabile pectus,*
Quam nec longa dies, pietas nec mitigat vlla, *Nec Iouis imperio fatisve infracta quiescit.*
Hæc dea Baccho & Herculi grauis semper & infesta fuit. de iis ait Sidonius Antipater:
ὀργὴ δ' ἀμφοτέροις χαλεπὴ θεός. cæterùm hoc loco libri antiq. vel *minaces aget*; vel *viuacesq;*, habent.

Terribile, dirum, pestilens, atrox, ferum,
Fractum atq; domitū est, superat & crescit malis,
Iraq; nostra fruitur, in laudes suas
Mea vertit odia, dum nimis sæua impero.
Patrem probauit inde, quà lucem premit
Aperitq; Tethys, quà ferens Titan diem
Binos propinqua tingit AEthiopas face.
Indomita virtus colitur, & toto Deus
Narratur orbe: monstra iam desunt mihi,
Minorq; labor est Herculi iussa exequi,
Quàm mihi iubere: lætus imperia excipit.
Quæ fera tyranni iussa violento queant
Nocere iuueni? nempe pro telis gerit,
Quæ timuit, & quæ fudit: armatus venit
Leone & hydra: nec satis terræ patent,
Effregit ecce limen inferni Iouis,
Et opima victi regis ad superos refert.
Parum est reuerti, fœdus vmbrarum perit.
Vidi ipsa, vidi nocte discussa inferûm,
Et Dite domito, spolia iactantem patri
Fraterna, cur non vinctum & oppressum trahit
Ipsum cathenis, paria sortitum Ioui?
Ereboq; capto potitur, & retegit Styga?

37 *Quà ferens Titan diem Binos propinqua tingit AEthiopas face.* hoc est ab ortu ad occasum. nam ait Homerus Odyss. ά.

Αἰθιοπάς τοι διχθὰ δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν,
οἱ μὲν δυσομένου ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος.

Sic enim posteriorem versum legit Aristarchus, licet eundem Crates aliter castigauerit. Strabo libro 1. Apuleius lib. „ 1. de asino aureo: Indi, vel AEthiopes „ vtrique. 39 *Toto deus narratur orbe.* ex veterum more; qui à quibus insignia beneficiá acceperant, aras illis consacrabant, & diuinos honores decernebant. Hercules per totum orbem latrociniis à se & sceleribus repurgatū, veluti θεὸς ἀλεξίκακος colebatur. hoc Iuno queritur. 45 *Armatus venit leone & hydra.* Herculem finxerunt, vt est apud Hyginū in fabulis, Nemeęi leonis pellem pro armis habuisse, sagittis verò vsum tinctis felle & sanguine hydræ Lernęæ. quo indicant bonum imperatorem, cuius exemplum nobis Herculem proponunt, ad reportandas de hostibus victorias, calliditatem simul & fortitudinem coniungere debere. etenim his virtutibus ducibus, comiteque fortuna, quiuis exercitus vinci, omnia possint opida expugnari, nullæ nō prouinciæ queant subiugari. Notius est Lysandri Lacedæmonij dictum, quàm vt hoc loco debeat commemorari.
47 *Inferni Iouis.* Homerus Iliad. ά. de Plutone, *Ζεύς τε καταχθόνιος...* eundem Statius, profundum Iouem; noster, dirum Iouem; Virgilius, Stygium Iouem vocauit. Sic Proserpina Virgilio & Claudiano, inferna & profunda Iuno dicitur. Stoici, teste Seruio, vnū Deum pro variis actibus & potestate varia nomina habere censebant. ideo vnum eumdemq; modò Iouem, modò Neptunum, modò Plutonem vocatum; & vnam eamdemq; Iunonem, modò sic, modò Amphitritęn, modò Proserpinam dici. Sanè quia in cælo, terris & mari Iuppiter imperare credebatur, Troiani, auctore Agatharchide in Asiaticis, tres oculos illi affinxerunt.
49 *Fœdus vmbrarum perit.* exstat antiqui scriptoris incerti huiusmodi epigramma:

Iuppiter astra, fretum Neptunus, tartara Pluto,
Regna paterna tenent tres tria, quisque suum.

huic sortitioni addita fuisse quædam fœdera, verisimile est. videlicet vt neque vita functi cælum infestarent, neque viui ad orcum penetrarent, neque quispiam nauigaret. confirmat eam coniecturam Seneca cùm hoc loco, tum alibi sæpe. item Claudianus lib. 1. de raptu Proserp.

Ne pete firmatas pacis dissoluere leges
Quas dedimus, neuitq; colus. ne fœdera fratrum
Ciuili conuerte tuba. cur impia tollis
Signa? quid incestis aperis Titanibus auras?

ibi enim Lachesis Plutonem alloquitur. & paulo pòst ipse Pluto ait:

Atlantis Tegeææ nepos, commune profundis
Et superis numen; qui fas per limen vtrumque
Solus habes, geminoq; facis commercia mundo.

huc spectant quæ infrà dicemus.
54 *Ereboq;.* non sequor m. s. in quo legitur; *Cerberoq;.* nam Cerberum ceperat. est autem Erebus profunditas inferorum. Seruius & Sabinus in 4. AEneid.

Pate-

Patefacta ab imis manibus retrò via est,
Et sacra diræ mortis in aperto iacent.
At ille, rupto carcere vmbrarum, ferox
De me triumphat, & superbifica manu
Atrum per vrbes ducit Argolicas canem.
Viso labantem Cerbero vidi diem,
Pauidumq; solem: me quoque inuasit tremor,
Et terna monstri colla deuicti intuens,
Timui imperasse: leuia sed nimium queror,
Cælo timendum est, regna ne summa occupet,
Qui vicit ima, sceptra præripiet patri,
Nec in astra lenta veniet, vt Bacchus, via:
Iter ruina quæret, & vacuo volet
Regnare mundo: robore expenso tumet,
Et posse cælum viribus vinci suis,
Didicit ferendo: subdidit mundo caput,
Nec flexit humeros molis immensæ labor,
Mediusq; collo sedit Herculeo polus,
Immota ceruix sidera & cælum tulit,
Et me prementem quærit ad superos viam.
Perge ira, perge, & magna meditantem opprime,
Congredere, manibus ipsa iam lacera tuis.
Quid tanta mandas odia? discedant feræ,
Ipse imperando fessus Eurystheus vacet.
Titanas ausos rumpere imperium Iouis
Emitte, Siculi verticis laxa specum.
Tellus gigante Doris excusso tremens
Supposita monstri colla terrifici leuet,
Sublimis alias luna concipiat feras.
Sed vicit ista, quæris Alcidæ parem?
Nemo est, nisi ipse bella iam secum gerat.

59 *Atrum.* Hercules ab inferis inuitum & reluctantem Cerberum extraxit: quem quidam rectiss. auaritiam interpretantur, thesauros in tenebris occultatos diligenter asseruantem, nec in lucem patientem eruii: quę si à viro honoris cupido debelletur, & ex animi recessu, in quo se abdiderat, eiiciatur, atq; opes illæ vsibus hominum accommodentur, ad illustrandum nomen & acquirendam præclaram famam maximum proculdubio momentum adferent. quia licet in diuitiis vera gloria nō sit collocanda, ad gloriam tamen adipiscendam vtilissimas illas esse qui neget, mihi quidem sanus non esse & ad Anticyras relegandus videtur.

72 *Mediusq; collo.* ad hunc locum Claudianus respexit in præfat. lib. 2. de raptu Proserp. inquiens:

... te maximus Atlas
Horruit, imposito cùm premerêre polo.
Firmior Herculea mundus ceruice pependit.

Et Sydonius:

Cùm Libyca se rupe gigas subduceret, et cùm
Tutior Herculeo sedisset machina dorso.

quare fortassis hoc loco legendum sit, *meliusq; collo*: sed nihil muto.

74 *Quærit.* in nonnullis autographis, *quæret*, continetur: sed prius malo.

78 *Imperando fessus.* sic inuenies apud Ouidium 9. Metamorph. de Hercule:

... defessa iubendo
Sæua Iouis coniux, ego sum indefessus agendo.

81 *Tellus Doris.* Sicilia, in quam Græci frequētes colonias miserunt: quamobrem Græcis Siculi sunt annumerati, & omissa patria Gręcam linguam addidicerunt, Diodor. lib. 5. & partim Dorica, partim Ionica, illa tamen maximè dialecto sunt vsi, vt patet ex Siculorum poëtarum eidylliis: nil mirum, cùm teste Thucydide lib. 6. magnam Siciliæ partem ex Peloponneso Dores incoluerint. qua de re nonnulla etiam M. Tullius in accusationibus in Verrem.

83 *Alias.* Ioan. Picus Mirandulæ comes, in opere cōtra astrologos, tradit quosdā existimasse omnia, quæ apud nos sunt, in orbe lunæ inueniri. hos ego à Luciano Samosatensi lib. 1. & 2. verar. narration. rideri arbitror. Nemeæus leo, quò noster respicit, è lunæ globo (immania enim mōstra veteres in lunæ globo nasci putabant, vt aliàs fortè latius docebo) deciderat; quem Hercules inermis, vt vult Pisander, occidit: hoc est iram, quæ in fortium virorum animis potissimùm regnat, planè compescuit.

Adsint ab imo Tartari fundo excitæ
Eumenides, ignem flammeæ spargant comæ,
Viperea sæua verbera incutiant manus.
I nunc superbe, cælitum sedes pete.
Mouenda iam sunt bella, clarescit dies.
Humana temne: iam Styga & manes ferox
Fugisse credis? hic tibi ostendam inferos.
Reuocabo in alta, conditam caligine
Vltra nocentum exilia, discordem deam,
Quâ mugit ingens montis oppositi specus,
Educam, & imo Ditis è regno extraham.
Quicquid relictum est, veniat inuisum scelus,
Suumq́ lambens sanguinem impietas ferox,
Errorq́, & in se semper armatus furor.
Hoc hoc ministro noster vtatur dolor.
Incipite famulæ Ditis, ardentem incitæ
Concutite pinum, & agmen horrendum anguibus
Megæra ducat, atque luctifica manu
Vastam rogo flagrante corripiat trabem.
Hoc agite, pœnas petite violatæ Stygis.
Concutite pectus, acrior mentem excoquat,
Quàm qui caminis ignis AEtnæus furit:
Vt possit animo captus Alcides agi,
Magno furore percitus, nobis prius
Insaniendum est, Iuno cur nondum furit?
Me me sorores mente deiectam mea
Versate primam: facere si quicquam apparo
Dignum nouerca, iam odia mutentur mea.
Natos reuersus videat incolumes, precor,
Manuq́ fortis redeat: inueni diem,
Inuisa quo nos Herculis virtus iuuet.
Me pariter & se vincat, & cupiat mori
Ab inferis reuersus: hoc prosit mihi,
Ioue esse genitum: stabo, & vt certo exeant
Emissa neruo tela librabo manum,
Regam furentis arma, pugnanti Herculi
Tandem fauebo, scelere perfecto, licet
Admittat illas genitor in cælum manus.

86 *Tartari.* qui bis patet in præceps tantum. tenditq́; sub vmbras
Quantus ad æthereum cæli suspectus Olympum, Vergil. 6. AEneid.

94 *Discordem deam.* Megæram.

99 *In se semper armatus furor.* infrà act. 5.
. . . . quódque habet proprium furor,
In se ipse seuit . . .

102 *Agmen horrendum anguibus.* agmen sororum, Tisiphonen & Alecto: quę, vt & Megæra, capillorum loco angues intortos habebant. Catullus:
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons exspirantis præportat pectoris iras.
Horatius: *. . . intortis capillis*
Eumenidum recreantur angues.

104 *Trabem.* trabs, pro face, ἐμφατικῶς. sic Maro, trabale telum; Horatius, clauos trabales; Papinius, hastã trabalem; Claudianus, trabale sceptrum; Silius, trabem pro hasta, posuerunt.

106 *Mentem excoquat* ita Prudentius:
At Christiani nominis
Hostem coquebant irrita
Cordis venena, & liuidum
Cor efferata exusserant.
Virgilius etiam:
Femineæ ardentem curæq́; iræq́; coquebant.
Ennius; *. . . curamque leuasso*
Quæ nunc te coquit & versat sub pectore fixa.

107 *Quam qui caminis ignis AEtnæus.* noster Hippolyto:
Et ardet intus qualis AEtnæo vapor
Exundat antro . . Catullus:
Cum tantũ arderem quãtum Trinacria rupes.
Ouidius, in epist. Sapphus:
Me calor AEtnæo non minor igne tenet.
item 13. Metamorph.
Vror enim, læsusq́; exæstuat acrior ignis,
Cumq́; suis videor translatã viribus AEtnã
Pectore ferre meo . .
Caminis ignis AEtnæis. Thyeste:
Ignis AEtnæis resonans caminis.
Hippolyto:
Et qui furentes semper AEtnæis iugis
Versat caminos . .
Hercule OEtæo:
Feret AEtnæos inde caminos.
Caminos vocat cauernas illas, per quas ignis erumpit, secutus Virgilium lib. 3. AEneid.
Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Vrgeri mole hac, ingentemq́; insuper AEtnã
Impositam ruptis flammã exspirare caminis.

CHORVS.

Anapæstici.

Iam rara micant sidera prono
Languida mundo, nox victa vagos
Contrahit ignes, luce renata
Cogit nitidum Phosphoros agmen.
Signum celsi glaciale poli,
Septem stellis Arcades vrsæ
Lucem verso temone vocant.
Iam cæruleis euectus equis
Titan, summum prospicit OEtam,
Iam Cadmeis inclita bacchis
Aspersa die dumeta rubent,
Phœbiq; fugit reditura soror.
Labor exoritur durus, & omnes
Agitat curas, aperitq; domos
Pastor, gelida cana pruina
Grege dimisso pabula carpit.
Ludit prato liber aperto
Nondum rupta fronte iuuencus,
Vacuæ reparant vbera matres,
Errat cursu leuis incerto
Molli petulans hœdus in herba.
Pendet summo stridula ramo,
Pennasq; nouo tradere soli
Gestit querulos inter nidos
Thracia pellex, turbaq; circum
Confusa sonat, murmure misto
Testata diem, carbasa ventis
Credit, dubius nauita vitæ,
Laxos aura complente sinus.
Hic exesis pendens scopulis,
Aut deceptos instruit hamos:
Aut suspensus spectat pressa
Præmia dextra, sentit tremulum
Linea piscem: hæc innocuæ

hoc est, vt ait Sabinus, cauernis. de his AEtnæ incēdiis, (citante eodem Pomponio Sabino) ita scribit Trogus lib. 4. Sicilia terra est cauernosa & fistulosa, „ quo fit vt ventorum flatibus pateat, vn- „ de ignis cōcipitur. intrinsecus sulphur „ habetur & bitumen, vbi cum ventus „ per spiramenta cauernarū incubuit, diu „ luctatus, ignem concipit. sic AEtnæ du „ rat incendium.

108 *Animo captus.* o. u. l. *animum captus*, habent.

110 *Furis.* in vno ms. l. *furis*, legitur.

119 *Stabo.* ad finem vsque manebo & durabo. Statius, extrema Achilleide:
Stare iubet contrà, tumidosq; repellere fluctus,
Quos vix ipse gradu totiens obstante tulisset.
Stabā equidē, nec me referebat concitus amnis.

127 *Cogit nitidum.* Ouid. 2. Metamor.
. . . *diffugiunt stellæ quarum agmina cogit*
Lucifer . . id est, Phosphoros,
Martialis: *Phosphore redde diem, quid gaudia nostra moraris?*

128 *Celsi poli.* poli Arctici; qui nobis semper sublimis: sed Antarcticum, sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi. Virgil. 1. Georg.

132 *Summum prospicit OEtam.* cùm sol à montis cacumine occidit aut oritur, prę se fert nobis speciem cacumen tangentis. ideo ait præstantissimus poëta:
Iamq; iugis summæ surgebat Lucifer Idæ. &:
Sparge marite nuces, tibi deserit Hesperus OEtam.

144 *Petulans hœdus.* proprium hœdi epithetum, qui natura petulans & lasciuus est admodum. Virgilius 2. Georg.
. . . *hœdiq; petulci*
Floribus insultent.

154 *Deceptos.* à piscibus, qui vel eos cōtemserunt, vel potius erepta callidè esca illæsi effugerunt.

157 *Innocuæ.* non, quæ non nocet; sed cui ab aliis nō nocetur. Seruius 2. AEneid. Innocuus, inquit, cui nō nocetur „ innoxius, qui non nocet. Sed hæc plerumque poëtæ confundunt. „

Quibus est vitæ tranquilla quies,
Et læta suo paruoq; domus,
Spes & in agris.
Turbine magno spes sollicitæ
Vrbibus errant, trepidiq; metus.
Ille superbos aditus regum,
Durasq; fores, expers somni
Colit: hic nullo fine beatus
Componit opes, gazis inhians,
Et congesto pauper in auro est.
Illum populi fauor attonitum,
Fluctuq; magis mobile vulgus,
Aura tumidum voluit inani.
Hic clamosi rabiosa fori
Iurgia vendens improbus, iras
Et verba locat: nouit paucos
Secura quies, qui velocis
Memores æui, tempora nunquam
Reditura tenent. dum fata sinunt,
Viuite læti: properat cursu
Vita citato, volucriq; die
Rota præcipitis vertitur anni.

Duræ

161 *Spes sollicitæ.* bene, sollicitæ. nam qui sperat, inter gaudium & timorem versatur. speramus non bona solum, vt Grammatici quidam somniant, sed & mala. Virgil. 10.

Nunc etiam horribili visu portenta sequuntur,
Et socij amissi petierunt æthera pennis,
Fluminibusq; vagantur aues (heu dira meorum
Supplicia) & scopulos lacrimosis vocib. implēt.
Hæc adeo ex illo mihi iam speranda fuerunt
Tempore, cùm &c.

& quia vt bona, sic mala speramus, ideo sperare pro timere, & spes pro lætitia ponitur. Virgil. 1. AEneid.

At sperate deos memores fandi atque nefandi.

Idem 4. AEneid.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

Item AEneid. 1.

Spem vultu simulat, premit altū corde dolorē.

169 *Fluctuq; magis mobile vulgus.* vulgi inconstātia fluminum fluctibus, & maris procellis solet cōparari. Herodotus, in Thalia: ὁμίλου γὰρ ἀχρηίου οὐδέν ἐστι ἀξυνετώτερον, οὐδὲ ὑβριστότερον. καίτοι τυράννου ὕβριν φεύγοντας ἄνδρας, ἐς δήμου ἀκολάστου ὕβριν πεσεῖν, ἐστὶ οὐδαμῶς ἀνασχετόν. ὁ μὲν γὰρ εἴ τι ποιέει, γινώσκων ποιέει· τῷ δὲ οὐ γινώσκειν ἔνι. κῶς γὰρ ἂν γινώσκοι ὃς οὔτ᾽ ἐδιδάχθη, οὔτε οἶδε καλὸν οὐδὲν, οὐδ᾽ οἰκήιον; ὠθέει τε ἐμπεσὼν τὰ πρήγματα ἄνευ νόου, χειμάρρῳ ποταμῷ ἴκελος; Polyb. lib. 11. ταῦτα δ᾽ ἐστι, διότι πᾶς ὄχλος εὐπαράγωγος ὑπάρχει, καὶ πρὸς πᾶν εὐάγωγος. ὅθεν αἰεὶ τὸ παραπλήσιον πάθος συμβαίνει περί τε τοὺς ὄχλους καὶ τὴν θάλατταν. καθάπερ γὰρ κἀκείνης ἡ μὲν ἰδία φύσις ἐστὶν ἀβλαβὴς τοῖς χρωμένοις καὶ στάσιμος, ὅταν δ᾽ εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ τὰ πνεύματα βίᾳ, τοιαύτη φαίνεται τοῖς χρωμένοις οἷοί τινες ἂν ὦσιν οἱ κυκῶντες αὐτὴν ἄνεμοι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ πλῆθος ἀεὶ καὶ φαίνεται καὶ γίγνεται
„ πρὸς τοὺς χρωμένους, οἵους ἂν ἔχῃ προστάτας καὶ συμβούλους. Cicero in ea quæ est pro Muræna: Quod enim
„ fretum, quem Euripum, tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quan-
„ tos æstus habet & quantas perturbationes ratio comitiorum? Titus Liuius lib. 27. Polybij locum su-
„ pra citatum expressit, his verbis: Sed multitudo omnis, sicut natura maris, per se immobilis est: vt
„ venti & auræ cient, ita aut tranquillum aut procellæ in vobis sunt. *Mobile.* Sic Horat. 1. carm. od. 1.

Hunc si mobilium turba Quiritium.

Sic Prudent. περὶ στεφ. hymno 10.

Tu ventilator vrbis & vulgi leuis
Procella mentes inquietas mobiles.

„ 176 *Dum fata sinunt.* Varro περὶ φιλοτεκνίας idem monet: Properate viuere pueræ, quas finit ætatula
„ ludere, amare, esse, & Veneris tenere bigas. Tibullus, à quo noster hæc verba accepit:

At tu, dum primi flores tibi temporis ætas,
Vtere. non tardo labitur illa pede.
Interea dum fata sinunt, iungamus amores.
Iam veniet tenebris mors adoperta caput.

179 *Rota præcipitis voluitur anni.* ad hanc annorum & temporis circumuolutionem haudubiè purissimus poeta Tibullus respexit iis versibus, qui, quod summorum virorum pace dixerim, nulla de causa eius interpretibus negocium exhibuerunt, adeo vt de ipsorum integritate plane dubitarint viri alioquin sagacissimi: at nobis imprimis elegantes & admodum faciles videntur. ait Tibullus lib. 1. eleg. 4.

... transiet ætas
Quàm citò non segnis stat remeatq; dies.

nihil aliud volens innuere, quàm ætatem nostram transire tam citò; quàm dies, qui nunc stat, hoc est

præsens consistere & conquiescere à reuolutione illa videtur, mox idem non segnis (id est, non segniter) remeat, anno scilicet reuoluto. nam poëtæ annum rotæ cuiusdam instar volui fingebant, vt hoc loco Seneca. alij serpenti caudam voranti assimilant. Claudianus lib. 2. de laudib. Stilichonis:

Est ignota procul, nostraq; impervia menti,
Vix adeunda deis, annorum squalida mater.
Immensi spelunca æui, quæ tempora vasto
Suppeditat reuocatq; sinu. complectitur antrum
Omnia qui placido consumit numine serpens,
Perpetuumq; viret squammis, caudamq; reducto
Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu.

Hæc poetarum de rota & serpente fictio, planè rationi naturę conuenit, illique circulorum circuitioni, ex qua dierum noctiumque varietas & mensis annique mensura procedit; de qua, post Platonem, Cicero in Timæo. Voluit autem Seneca humanæ vitæ breuitatem ostendere, quam vltra centesimum annum extendi Caius & Iustinianus negarunt, l. an vsusfructus, D. de vsufruct. l. municipiis, D. de vsu & vsuf. leg. l. fin. C. de sacrosanct. eccles. qua de re post Alexand. & Aretinum eleganter Oroscius ad l. si quis ex argentariis, col. 741. nu. 50. D. de eden. & Carol. Molinæus in addition. ad Decium in l. edicto. nu. 28. littera N. & lit. O. C. de edict. D. Had. toll. & qui ab iis ibi tradita pro suis obtrusit Ioan. Corrasius lib. 5. miscellan. cap. 18. & Iacob. Curtius εἰκασ[illegible] ad fratrem lib. 1. cap. 36. Sanè complures centesimũ ætatis annum excessisse, ex Plinio, Valerio Maximo, & aliis à Corrasio & Molinæo relatis constat, quibus ego addo Lucianum in Macrobiis, & Pet. Mexiam in silua varię lection. Seres quoque ducentesimum ætatis annum superare, Strabo lib. 15. Hyperboreos millesimum Onesicritus, Simonides & alij produnt; quod fabulosum videtur. Herodotus, in Thalia, AEthiopes, quos μακροβίους vocant, centum & viginti annis viuere solere scripsit: eorumdem verò vitam Solinus meæ editionis cap. 33. dimidio esse protensiorem nostra tradidit. vt omnino videatur is auctor humanæ vitæ terminum octoginta annos constituisse, quod nec ratione nec auctoritate nititur. Cautius Mela lib. 3. eorum vitam dimidio ferè longiorem nostra tradit. quod ipsum de incolis oppidi Acrothonis, siti in cacumine montis Athus, idem Pomponius, Solinus, & Plinius lib. 7. natural. hist. cap. 2. testantur, eiusque rei naturalem rationem licet videre apud Aristotelem problema. 7. sectio. 14. Quæ autem ex Trebellio Pollione, & Dioscoride retulit Corrasius loco suprà citato, ad verbum ferè ex Cælio Rhodigino, lib. 19. antiq. lection. cap. 21. desumsit, idem Cælius seq. cap. docet, quomodo intelligenda sint, quæ Homerus & alij de Nestoris ætate fabulantur. Ex Censorino, Iulio Materno, aliisq;, constat annos climactericos homini periculosissimos esse, qui septenariis & nouenariis numeris conficiuntur, eorumque quamlibet conduplicationem valde cauendam humano generi; maximè autem ex Platonis & Firmici sententia annum sexagesimum tertium, quia tunc vterque numerus concurrit; eoque anno Aristotelē & Ciceronem mortuos accepimus, & exstat Augusti epistola hunc annum gaudentis se excessisse. Beatam virginem Deiparam diutissimè vixisse quidam tradiderunt. Volaterranus tamen lib. 31. Philologiæ ita scribit: Diua genitrix, quamquam extra sortem est humanam, ac »
speciali Dei prouidentiæ reseruata, annum ipsum vndequinquagesimum non excessisse, apud rece- »
ptum auctorem inueni ex Helisabethę virginis sanctæ de Sconnagia commentario, quæ anno 1160. »
emicuit. Hæc in diuina contemplatione eam annum post filium & quicquid est vltra vsque ad eius »
assumtionem vixisse clarè aspexit, quod mihi verisimile fit. Neque enim assentior his qui multis di- »
cunt eam superstitem annis, cùm, Dionysio teste, omnes apostoli in eius funere conuenerint: ipsi ve- »
rò palam est quod non tot annis, quot vulgò dicunt illam superstitem fuisse, simul fuere. hæc Vola- »
terranus. Iam quod ex Gaguino de Ioanne de Stampis Corrasius vbi suprà scripsit, multò elegãtius ab Paullo AEmilio proditum fuit, cuius lib. 5. de rebus Francorum verba sunt hæc: Sub idem tempus »
obiit Ioannes de Stampis, quem per errorem à Temporibus multi vocitant, ob diuturnam vitam. »
Plus trecentis sexaginta annis vixisse eum faciunt: sub Carolo meruisse, Ludouico Crassi filio decés- »
sisse: cùm interea nulla in tot motibus mentio eius facta fuerit: nec latere ignorarive potuisset virtus, »
quæ specimen sui iam inde à clarissimi Imperatoris ætate præbuisset. Libentius crediderim eum mi- »
litasse sub Carolo simplicis nepote: quem regnum paternum auitumque petentem, & in Carolum »
Magnum originem suam referentem, Capetus regni ęmulus cepit, speque rerum potiendarum exuit: »
nec trecentorum sexaginta, sed centum circiter & sexaginta annorum vitam ei contigisse: id quod »
etiam consenescente mundo magnum & memorabile sit. Ex quibus AEmilij verbis etiam apparet »
Corrasij codices mendose. CCLX. cõtinere. Sed ad rem. hodie sanè plures videmus quinquagesimum ætatis annum non attingere, quàm superare. Et quamquam ego nouerim Louanij & alibi nonnullos quos fama ferebat centesimum ætatis annum excessisse, non temere tamen huiusmodi nęniis soleo

fidem adhibere; non ignarus eos qui nonaginta annis sunt seniores, vt plurimum propriæ ætatis non meminisse, vel eam in maius efferre consueuisse. Planè Caius I.C.& Iustinian. Imp. cùm sui temporis rationem habuerint, & ad id quod non ἐκ τοῦ παραλόγου sed ἐπὶ τὸ πλεῖστον accidit respexerint, reprehendi non posse, quotidiana experientia docet: adeò vt merito cum egregio poëta dicamus:

Vitæ summa breuis, spes nos vetat inchoare longas.

180 *Sorores.* Parcæ, quibus varia nomina tribuuntur, vt ex Pausania constat, in Att. in Corinthia. & in Achaic. quę quid significent, auctor lib. de mũdo ad Alexand. docet his verbis. τρεῖς αἱ μοῖραι, κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμέναι. νῆμα ἀτράκτου, τὸ μὲν ἐξειργασμένον, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ περιστρεφόμενον. τέτακται δὲ, κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς μία τῶν μοιρῶν, ἄτροπος, ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτά ἐστι· κατὰ δὲ τὸ μέλλον, λάχεσις, εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις· κατὰ δὲ τὸ ἐνεστὸς, κλωθὼ, συμπεραίνουσά τε καὶ κλώθουσα ἑκάστῳ τὰ οἰκεῖα.

195 *Me mea* &c. mihi hæc opinio non probatur; & qui sic existimant, nõ modesti, sed pusillanimes iudicandi videntur. nam periculorum magnitudine à gloria & virtute capessenda deterreri, hominis est non virtute prędiu, aut sapientis, sed illius qui priuatam quietem bono publico præferat, & cùm gloria non excitetur, qua optimus quisq; maximè ducitur, humanum nihil aut potius homine dignum habere sit iudicãdus. Sola laudis & gloriæ cupiditas mortales ad præclara quæque facinora impellit. quem enim laus & gloria ad rectè faciendum nõ potest inducere, cum nec metus infamiæ quidem à fœdissimis factis poterit auocare: & cuius animus nihil præsentit in posterũ, verùm quibus regionibus vitæ spacium circũscriptum est, eisdem omnes cogitationes terminat suas; ille nullis laboribus se franget, neque vllis curis aut vigiliis pro repub. se offeret: sed qui ab adolescentia sibi persuasit, nihil esse in vita magnopere expetendũ, nisi laudẽ & honores & in iis cõsequendis, omnes cruciatus corporis omnia pericula mortis atque exilij parui esse ducenda; ille, mehercle, pro salute patriæ, pro commodis ac emolumẽtis regis sui, in plurimas & maximas dimicationes, in profligatorum hominũ quotidianos impetus inijcere se non dubitabit.

203 *Tardusq; senio.* senectus enim tar-

Duræ peragunt pensa Sorores,
Nec sua retrò fila reuoluunt.
At gens hominum fertur rapidis
Obuia fatis, incerta sui.
Stygias vltrò quærimus vndas.
Nimium Alcide pectore forti
Properas mæstos visere manes:
Certo veniunt ordine Parcæ.
Nulli iusso cessare licet,
Nulli scriptum proferre diem.
Recipit populos vrna citatos.
Alium multis gloria terris
Tradat, & omnes fama per vrbes
Garrula laudet, cœloq; parem
Tollat, & astris, alius curru
Sublimis eat: me mea tellus
Lare secreto, tutoq; tegat.
Venit ad pigros cana senectus,
Humiliq; loco, sed certa, sedet »
Sordida paruæ fortuna domus. »
Altè virtus animosa cadit. »
Sed mœsta venit crine soluto »
Megara, paruum comitata gregem,
Tardusq; senio graditur Alcidæ parens.

ACTVS SECVNDVS.

MEGARA.

O magne Olympi rector, & mundi arbiter
Iam statue tandem grauibus ærumnis modum,
Finemq; cladi: nulla lux vnquam mihi
Secura fulsit, finis alterius mali
Gradus est futuri: protinus reduci nouus
Paratur hostis, antequam lætam domum

Centin-

Contingat, aliud iussus ad bellum meat,
Nec vlla requies, tempus aut vllum datur,
Nisi dum iubetur: sequitur apprimè statim
Infesta Iuno, nunquid immunis fuit
Infantis ætas? monstra superauit prius,
Quàm nosse posset. gemina cristati caput
Angues ferebant ora, quos contra obuius
Reptauit infans, igneos serpentium
Oculos, remisso pectore ac placido intuens,
Arctos serenis vultibus nodos tulit,
Et tumida tenera guttura elidens manu,
Prælusit Hydræ: Mænali pernix fera,
Multo decôrum præferens auro caput
Deprensa cursu est. maximus Nemeæ timor
Gemuit lacertis pressus Herculeis leo.
Quid stabula memorem dira Bistonij gregis,
Suisq; regem pabulum armentis datum?
Solitumq; densis hispidum Erymanthi iugis
Arcadia quatere nemora Mænalium suem?
Taurumq; centum non leuem populis metum?
Inter re[illegible]tos gentis Hesperiæ greges
Pastor triformis littoris Tartessij
Peremptus, acta est præda ab occasu vltimo,
Notum Cithæron pauit Oceano pecus.

dos homines reddit. vnde Virgilius 2. AEneid.

. . . quorum Iphitus æuo
Iam grauior . . .

& 9. eiusdem operis:

. . . tarda senectus.

ACTVS SECVNDVS.

215 *Gemina.* per angues hos à Iunone Herculi adhuc infanti obiectos, & ab eo strãgulatos, monemur ab ineunte ætate ferendis laboribus superandisq; ærumnis nos assuefacere, si cupimus eximiam constantię & fortitudinis laudem adipisci.

221 *Mænali pernix fera.* quartus Herculis labor fuit, æripedem ceruam cursu consequi, eiq; aurea cornua detrahere. Q. Smyrnæus:

χρυσόκερων δ' ἔλαφον μετὰ ταῦτ' ἤχθόσι τίνδρεθν.

auctor incertus:

AEripedis quarto tulit aurea cornua ceruæ.

cùm hanc fabulam poëtæ sunt commenti, voluerunt innuere, viro qui superbiam subiugarit, iracũdiam represserit, reliquos animi prauos motus sustulerit ad vnum omnes, hoc est leonẽ, aprum, & hydram resecatis cunctis capitibus interemerit, ad immortalem gloriam comparandam, quam indicant aurea cornua, imprimis necessarium esse ęripedem ceruam consequi, eamq; non ante dimittere; quàm quod petit, fuerit assecutus: videlicet eousque animum suum in humilitate, patientia, ceteris virtutibus subigere, donec hac assiduitate bene viuendi habitus comparetur; qui eum numquam sinat ab æquo bonoq; deflectere. quod qui fecerit, debita claris hominibus gloria ne post mortem quidem carebit: sed nomen ipsius omni auri splendore clarius, in omni memoria elucescet.

222 *Multo decorum præferens auro caput.* Euripides: τάν τε χρυσοκάρανον δόρκαν ποικιλόνωτον συλήτειραν ἀγρωστᾶν κτείνας θηροφόνον θεάν.

Pindarus Olymp. ᾠδ. γ'. vocat χρυσόκερων ἔλαφον.

225 *Quid stabula.* semel dixisse sufficiet, monstra ab Hercule domita, Busirim, Antæum, Diomedem, alios tyrannos occisos, corruptos animi affectus compressos significare.

226 *Suisq; regem.* Hercules eo supplicio Diomedem Thracem interfecit, quo ille viatores è medio sustulerat; quod iustitiæ exemplum in Sinni necando Theseus æmulatus fuit, vide quæ dixi in Notis ad Claudianum lib. 2. in Rufinum. placuit ergo heroibus istis talionis pœna, quæ & decemuiris, & Mosi, & Rhadamantho visa est æquissima. Lex Mosaica, & lex. XII. tabularum de talione notissimæ sunt: Rhadamanthi legem hanc fuisse;

εἴ κε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο. refert Aristot. 5. ethicorum.

231 *Triformis.* AEschylus & Euripides Geryonem vocant τρισώματον. Lucretius lib. 5.

Quid ve tripectora tergemini vis Geryonaî.

Penetrare iuſſus ſolis aſtiui plagas,
Et aduſta mediis regna quæ torret dies,
Vtrinque montes ſoluit abrupto obice,
Etiam ruenti fecit Oceano viam.
Poſthæc adortus nemoris opulenti domos,
Aurifera vigilis ſpolia ſerpentis tulit.
Quid ſæua Lernæ monſtra, numeroſum malum,
Non igne demum vicit, & docuit mori?
Solitasq; pinnis condere obductis diem,
Petijt ab ipſis nubibus Stymphalidas.
Non vicit illum cælibis ſemper tori
Regina gentis vidua Thermodontiæ.
Nec ad omne clarum facinus audaces manus
Stabili fugauit turpis Augiæ labor.
Quid iſta proſunt? orbe defenſo caret.
Senſere terræ pacis auctorem ſuæ
Abeſſe terris: proſperum ac felix ſcelus, »
Virtus vocatur, ſontibus parent boni. »
Ius eſt in armis, opprimit leges timor. »
Ante ora vidi noſtra truculenta manu
Gnatos paterni cadere regni vindices,
Ipſumq; Cadmi nobilis ſtirpem vltimam
Occidere. vidi regium capitis decus
Cum capite raptum: quis ſatis Thebas fleat?
Ferax deorum terra, quem dominum tremit?
E cuius aruis, eq; fæcundo ſinu
Stricto iuuentus orta cum ferro ſtetit,
Cuiusq; muros natus Amphion Ioue
Struxit, canoro ſaxa modulatu trahens.
In cuius vrbem non ſemel diuûm parens
Cælo relicto venit: hæc quæ cælites
Recepit, & quæ fecit, & (fas ſit loqui)
Fortaſſe faciet, ſordido premitur iugo
Cadmea proles, atque Ophionius cinis.
Quò recidiſtis? tremitis ignauum exulem,
Suis carentem finibus noſtris grauem?
Qui ſcelera terra, quiq; perſequitur mari,

240 *Numeroſum.* hæc vox Plinio iuniori, Claudiano, Iuſtiniano & aliis nota eſt. vide notas meas in Claudia. de bello Gildo. Euripides:

τάν τε μυριόκρανον πολύφονον κύνα
λέρνας ὕδραν ἐξενάριξεν.

Veram huius fabulæ allegoriam non à Palæphato, ſed ab Albrico philoſopho, in lib. De deor. imagin. petere oportet. 243 *Stymphalidas.* hæ aues fuerunt, humanis carnibus veſci ſolitæ quas Hercules, vt Seneca hoc loco innuit, ſagittis interemit; vt verò Charon Lampſacenus & Seleucus in miſcellaneis tradiderunt, æreì crotali à Pallade accepti tinnitu fugauit, quod ipſum etiã Nonnus in Dionyſiac. prodidit. Sed iſta quid ſibi volunt? nonne ſcortillorum illecebras poſſe nos effugere, earumq; inſidias poſſe nos detegere, ſi æneũ crepitaculum à Minerua ſumamus; hoc eſt, ſi ſanctorũ patrum & philoſophorum libros nocturna, diurnaque manu verſantes inde hauſta continentiæ præcepta illis opponamus? nam illorũ voce, quæ veluti tubæ ſonitus in aures penetrat, teſte D. Baſilio in princ. oratio. de ieiunio, protinus cõmunes illę peſtes adoleſcentiæ diffugiẽt. Nec immeritò humanis carnibus veſci ſunt dictę; quoniã meretrices mortaliũ ſanguinẽ medullitus hirudinum inſtar exſugũt; mortales ipſos, veluti Lamiæ voraciſſimæ, penitus exedunt atque conſumũt. 261 *Natus Amphion Ioue.* Secundum Homerũ Odyſ. λ'. Sed Diophanes lib. 1. hiſtor. Ponticæ, & Zezes chil. 1. hiſt. 13. Theoboontis filium ſcribũt fuiſſe. Horatius, ad Piſones:

Dictus & Amphion, Thebanæ conditor arcis,
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blãda
Ducere quò vellet.

quia ſcilicet dicendo homines paſſim ferarum more ſine tectis viuentes in vnum locum coëgit, eisq; perſuaſit Thebas cõmunem habitationem condere: quo impetrato, mox, ad maiorem ſecuritatem incolẽtium, eas muro circumdedit. poſteris teſtatum relinquens, ad ſubitos hoſtium incurſus repellendos, & nocturna latrocinia prohibenda, reſiſtendumq; hoſtibus potentioribus, ciuitatibus mœnia magnopere conducere. Qua ratione perpenſa, num Lycurgus errauerit; qui Spartam muris cingi vetuit, quòd robur vrbium non muros ſed ciues eſſe iudicaret, politicæ diſciplinæ periti viderint. Ego quidem con-

Ac sæua iusta sceptra confregit manu?
Nunc seruit absens, fertq́ quæ fieri vetat,
Tenetq́ Thebas exul Herculeas Lycus?
Sed non tenebit: aderit, & pœnas petet,
Subitusq́ ad astra emerget: inueniet viam,
Aut faciet: adsis sospes, & remees tuis,
Tandemq́ venias victor ad victam domum.
Emerge coniux, atque depulsas manu
Abrumpe tenebras: nulla si retro via,
Iterq́ clausum est, orbe diducto redi.
Et quicquid atra nocte possessum latet,
Emitte tecum: dirutis qualis iugis,
Præceps citato flumini quærens iter,
Quondam dedisti, scissa cùm vasto impetu
Patuere Tempe, pectore impulsus tuo.
Huc mons, & illuc cecidit, & rupto aggere
Noua cucurrit Thessalus torrens via.
Talis parentes, liberos, patriam petens
Erumpe, rerum terminos tecum afferens,
Et quicquid auida tot per annorum gradus
Abscondit ætas, redde, & oblitos sui
Lucisq́ pauidos ante te populos age.
Indigna te sunt spolia, si tantum refers,
Quantũ imperatũ est, magna, sed nimium loquor,
Ignara nostræ sortis: vnde illum mihi,
Quo te, tuamq́ dexteram amplector, diem,
Reditusq́ lentos, nec mei memores querar?
Tibi deorum ductor, indomiti ferent
Centena tauri colla: tibi frugum parens
Secreta reddam sacra: tibi multa fide
Longas Eleusi tacita iactabo faces:
Tum restitutas fratribus rebor meis
Animas, & ipsum, regna moderantem sua,
Florere patrem. Siqua te maior tenet
Clausum potestas, sequimur: aut omnes tuo
Defende reditu sospes, aut omnes trahe:
Trahes, nec vllus eriget fractos Deus.

filium Amphionis tutius & securius, legem Lycurgi priscæ simplicitati cõuenire existimo, & assentior Platoni lib. 6. de legib. Aristoteli lib. 7. Polit. ca. 11. & Nicolao Biesio viro doctissimo li. 3. de repub. quondam hospiti meo, nunc Cæsaris Maximiliani medico; cui me post Deũ immortalem parẽtésq; meos, hanc vitam debere lubens agnosco.

265 *Quæ fecit.* in Deorum numerum retulit. ad hunc penè modũ Claudian.

Mœrent indigetes & si quos Roma recepit
Vel dedit ipsa Deos. . .

& Seneca philos. in ludo de morte Claudij: quam ipse Deam esse iussit.

266 *Faciet.* propter Herculem hoc dicit, quem indigetem fore sperabat.

267 *Ophionius cinis.* Sic Claud. lib. 2. in Eutrop. *Mygdonij cineres, & si quid restat Eoi Quod pereat regni ..*

282 *Diruptis.* O. v. l. *dirutis*, habẽt; & pro, *dedisti*, cõtinent *fecisti*. quod verò hîc Seneca Catullũ & Diodorũ secutus Herculi tribuit; hoc Herodotus in Polyhymnia, & Claudia. lib. 2. de raptu, Neptuno ascripserunt. 289 *Afferens.* mihi; *efferens*, quę est duorũ m. s. lectio, non displicet. 299 *Centena tauri.* non fuit ergo nefas Ioui taurũ immolare, vt putat Natalis 1. Mytholog. quẽ in errorẽ induxit Seruius lib. 3. & 9. AEn. Seruio Donatus repugnat; cuius auctoritate iste Senecæ locus defenditur.

Frugum parens. Ceres. Lucretius lib. 5.

Namq; Ceres fertur fruges, Liberq́; liquoris
Vitigeni laticem mortalibus instituisse.

porro pro, *parens*, m. s. *potens* habent.

300 *Secreta reddam sacra.* de Thesmophoriis loquitur, quotannis ab Atticis virginibus & matronis proficiscentibus Eleusinem celebrari solitis, vt Thelytus Methymnęus apud Theocriti scholiasten docet. vocata sunt hæc Eleusinia, quia Athenienses ea, Eumolpi opera, ab Eleusiniis acceperunt. An verò Eumolpus iste fuerit sacrorum istorum inuẽtor, an ab hoc quinctus, iuxta Androtionem lib. 2. de sacrificiis, non constat, nec magnopere refert.

Secreta. quia fas non fuit illa non initiatis reuelare.

307 *Deus.* in quibusdam autographis, legitur *dies*.

AMPHITRYO, MEGARA.

O socia nostri sanguinis, casta fide
Seruans torum, natosq́ magnanimi Herculis,
Meliora mente concipe, atque animum excita.
Aderit profectò, qualis ex omni solet
Labore, maior. ME. *quod nimis miseri volunt,* ,,
Hoc facile credũt. AM. *imò quod metuũt nimis,* ,,
Nunquam amoueri posse, nec tolli putant.
ME. *Prona est timori semper in peius fides.* ,,
Demersus ac defossus, & toto insuper
Oppressus orbe, quam viam ad superos habet?
AM. *Quam tunc habebat, cùm per arentem plagã,*
Et fluctuantes more turbati maris,
Abijt arenas, bisq́ discedens fretum,
Et bis recurrens, cumq́ deserta rate
Deprensus hæsit Syrtium breuibus vadis,
Et puppe fixa maria superauit pedes.
ME. *Iniqua rarò maximis virtutibus* ,,
Fortuna parcit: nemo se tutò diu ,,
Periculis offerre tam crebris potest. ,,
Quem sæpe transit casus, aliquando inuenit. ,,
Sed ecce sæuus, ac minas vultu gerens,
Et qualis animo est, talis incessu venit,
Aliena dextra sceptra concutiens Lycus,
Vrbis regens opulenta Thebanæ loca,
Et omne quicquid vberi cingit solo
Obliqua Phocis, quicquid Ismenus rigat,
Quicquid Cithæron vertice excelso videt,
Et bina findens Isthmos exilis freta.

LYCVS, MEGARA, AMPHITRYO.

Non vetera patriæ iura possideo domus,
Ignauus hæres: nobiles non sunt mihi
Aui, nec altis inclitum titulis genus,
Sed clara virtus: qui genus iactat suum, ,,
Aliena laudat. rapta sed trepida manu ,,

313 *Facile credunt.* Menander:
Δύσπιστον ἀτυχῶν ἐστιν ἄνθρωπος φύσει.

323 *Pedes.* Natalis Mytholo. lib. 7. c. 1. fabulatur aureum poculum ab Apolline Herculem dono accepisse, atq; eo Oceanum tranasse: Elisius Calentius, ætate sua poëta nõ omnino malus, lib. 1. eleg. aëneam ollam fuisse docet:
Siue quod is ventx, ollaq; inuectus aëna
Per mare, ad extremos Hesperiæ populos.
omnino verisimilius est Senecæ nostri mendacium.

335 *Findens.* sunt v. l. in quibus *scindens* legitur.

336 *Non vetera.* cõtrarium tamen tradit Euripides, in Hercule *μαινομένῳ*, his versibus:
γέρων δή τις ἐστὶ Καδμείων λόγος,
ὡς ἦν πάρος Δίρκης ὁ εὐνήτωρ Λύκος,
τὴν ἑπτάπυργον τήνδε δεσπόζων πόλιν,
τὼ λευκοπώλω πρὶν τυραννῆσαι χθονὸς
Ἀμφίον' ἠδὲ Ζῆθον, ἐκγόνω Διός.
οὗ ταὐτὸν ὄνομα παῖς πατρὸς κεκλημένος,
Καδμεῖος οὐκ ὤν, ἀλλ' ἀπ' Εὐβοίας μολών,
κτείνει Κρέοντα καὶ κτανὼν ἄρχει χθονός,
στάσει νοσοῦσαν τήνδ' ἐπεσπεσὼν πόλιν.
Iulius Hyginus in fabulis, nõ quidem, vt arbitror, antiquus ille qui Augusti tempore vixit, & de Virgilio teste Gellio lib. 16. & de vrbibus Italiæ auctore Seruio 7. A Eneid. scripsit, sed alius recentior;
,, Lycum, inquit, Neptuni filiũ,
,, quod Megaram, Creontis filiam, vxo-
,, rem eius, & filios Theremachum &
,, Ophitem occidere voluit, interfecit.
Nunc ergo intelligimus vera esse quæ de Lyci genere Seneca prodidit. antiqui enim eorũ principum, qui incerto & obscuro genere nati erant, originem ad deos referre consueuerũt, vt de Hercule, Romulo & Remo, alijsq; multis constat. Præterea immanes & crudeles homines, Neptuni filios dicebãt: quod de Polyphemo, Amyco, & multis notissimum est. de quo nos alio loco agemus.

351 *Ac sermo.* scribendum videtur ex membranis, *at sermo.*

372 *Prius extinguet &c.* hæc & similia *ἀδυνάτῳ* adagium sapiũt. Sic Thyeste:
... ætherius prius
Perfundet Arctos pontus, & Ionio seges
Matura pelago surget, & lucem dabit

Sceptra obtinentur: omnis in ferro est salus.
Quod ciuibus tenere te inuitis scias,
Strictus tuetur ensis: alieno in loco
Haud stabile regnum est, vna sed nostras potest
Fundare vires, iuncta regali face,
Thalamisq́; Megara: ducet è genere inclito
Nouitas colorem nostra: non equidem reor
Fore vt recuset, ac meos spernat toros.
Quòd si impotenti pertinax animo abnuet,
Stat tollere omnem penitus Herculeam domum.
Inuidia fastum ac sermo popularis premet:
Ars prima regni est, posse te inuidiam pati.
Tentemus igitur: fors dedit nobis locum,
Namque ipsa, tristi vestis obtectu caput
Velata, iuxta præsides astat deos,
Laterię adhæret verus Alcidæ sator.
ME. *Quidnam iste nostri generis exitiū ac lues,*
Noui parat? quid tentat? LY. *O clarum trahens*
A stirpe nomen regia, facilis mea
Parumper aure verba patienti excipe.
Si æterna semper odia mortales agant,
Nec cæptus vnquam cedat ex animis furor,
(Sed arma felix teneat, infelix paret)
Nihil relinquent bella: tum vastis ager,
Squallebit aruis, subdita tectis face
Altus sepultas obruet gentes cinis.
Pacem reduci velle, victori expedit,
Victo necesse est. particeps regno veni,
Sociemus animos, pignus hoc fidei cape,
Continge dextram: quid truci vultu siles?
ME. *Egon' vt parentis sanguine aspersam manū,*
Fratrumq́; gemina cæde contingam? prius
Extinguet ortus, referet occasus, diem:
Pax antè fida niuibus & flammis erit,
Et Scylla Siculum iunget Ausonio latus:
Priusq́; multò vicibus alternis fugax
Euripus, vnda stabit Euboica piger.

Nox atra terris; antè cum flammis aque,
Cum morte vita, cum mari ventus fidem
Fœdusq́; iungent . .
Hippolyto: *. . . ignibus iunges aquas*
Et amica ratibus antè promittes freta
Incerta Syrtis, antè ab extremo sinu
Hesperia Tethys lucidum attollet diem,
Et ora damis blanda præbebunt lupi.
Troade:
Dum terra cælum media libratum feret,
Nitidus'q́; certas mundus euoluet vices,
Numerusq́; harenis deerit; & solem dies,
Noctem sequentur astra; dum siccas polus
Versabit Arctos, flumina in pontū cadent.
Octauia:
Iungentur antè sæua sideribus freta,
Et ignis vnda, tartaro tristi polus,
Lux alma tenebris, roscide nocti dies.
Hercule OEtæo:
. . . antè ab occasu dies
Nascetur Indis; antè glacialem polum,
Scythásve tepida Phœbus afficiet rota.
eadem tragœdia actu 4.
Antè nascetur seges in profundo,
Vel fretum dulci resonabit vnda;
Antè discedet glacialis vrsæ
Sidus, & ponto vetito fruetur.
Sunt hæc tragœdiæ, & tragici versus maiestate digna: sed illa Virg. in eclo. 1.
Antè leues ergo pascentur in æquore cerui,
Et freta destituent nudos in litore pisces,
Antè, pererratis amborum finibus, exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim;
bucolici carminis humilitati longè aptiora & accommodatiora sunt.
376 *Scylla.* cuius formam habes apud Homerum in Odyss. & Izacium in Lycophronem. mater ipsius iuxta Acusilaum & Apolloniū lib. 4. fuit Hecate; quę etiam fuit Chariclidæ, in catena, opinio; iuxta Stesichorum, Lamia; Homerus, Plinius, Solinus tradiderunt Cratæim fluuium fuisse, quemadmodum contra Camertem tradidi in emēdationibus in Solinum. verùm, vt quæ de Scylla traduntur institutioni vitę applicemus, Scylla virgo videtur; quæ quamdiu mentem cogitationesque à venereis libidinibus abstinuerit, quādiu corpus suum illibatū ab omni spurcitie seruauerit, forma egregia censebitur: sed simulac animo titillationes

carnis suscipiet, simulac intactum prius virginitatis florem corpore amittet, ab ipsa voluptate (hæc Circe est) cuius illecebris se dedit, in immanium monstrorum speciem immutatur. neque immutatur illa modò, verùm ceteros quoque in hoc mundi freto periculosissimo nauigantes (tanta est feminarum huiusmodi malitia) absorbere atque in eamdem secum calamitatem pertrahere conatur.

384 *Sequitur superbos vltor à tergo Deus.* de Nemesi loquitur: Græcorum enim imitatione & Virgilij ac Calui, deum pro dea posuit, vt copiose docet Pius Bononiensis in annotament. cap. 70.

386 *Geminum nefas.* necem patris, & matris nuptias. vide OEdipum.

388 *Bina fratrum castra.* consule nostri Thebaidem. *Totidem rogos.* lege Statij Thebaid. lib. penult. & vlt.

389 *Riget superba Tantalis.* consule Apollod. lib. 1. & 3. bibliothecæ. Zezem chil. 5. hist. 141. Ouidiũ Metamorph. lib. 6. Niobe est exemplo, superbiam Deo maximè odiosam esse, &, vt suprà dixit, superbos à tergo Deum sequi vltorem. nisi enim superbia fuisset elata, seque Diis æquasset, in miserias illas grauissimas nõ incidisset; quibus æquales eos manent, qui idem peccati genus non student euitare. Verùm cùm homines simus, sitque errare, labi, decipi humanum, si ob delicta nostra in diuinam iram cõtinget incurrere, in saxum mutemur oportet. id fiet, æterno cum silentio, sine querelis & murmurationibus meritas ærumnas perferendo. quia tamen idipsum non sufficit, & ad Dei misericordiam obtinendam, contritione cordis & pœnitentia opus est: saxum illud perpetuò guttis quasi lacrimis quibusdã madet. In Sipyli vertice saxea effigies statuitur, quia pœnitentiæ peragendæ accommodatissima sit solitudo, montium præsertim; qui propter asperos & difficiles accessus, nõ nisi rarissimè ab hominibus adeuntur.

392 *Illyrica Cadmus.* Cadmus & Harmonia relictis Thebis Illyricum petierunt, atque cùm ibi diu iuxta Drilon & Narona fluuios vixissent, tandem in angues mutati sunt, auctores sunt Metrodorus, in lib. de consuetudine, Nicander in Theriacis, & Dionysius Carthaginensis in libro de situ orbis.

395 *Dum solita.* vt enim in fine Thebaid. dicit:

... Sceptra Thebarum fuit
Impunè nulli gerere.

Patrem abstulisti, regna, germanos, larem,
Patriam: quid vltra est? vna res superest mihi,
Fratre ac parente charior, regno ac lare,
Odium tui. quod esse cum populo mihi
Commune doleo, pars quota ex isto mea est?
Dominare tumidus, spiritus altos gere:
Sequitur superbos vltor à tergo deus. »
Thebana noui regna. quid matres loquar
Passas & ausas scelera? quid geminum nefas,
Mistumq́; nomen coniugis, nati, patris?
Quid bina fratrum castra, quid totidem rogos?
Riget superba Tantalis luctu parens,
Mœstusq́; Phrygio manat in Sipylo lapis.
Quin ipse toruum subrigens crista caput
Illyrica Cadmus regna permensus fuga,
Longas reliquit corporis tracti notas.
Hæc te manent exempla, dominare vt lubet,
Dum solita regni fata te nostri vocent.
LY. *Agedum efferatas rabida voces amoue,*
Et disce regum imperia ab Alcide pati.
Ego rapta quamuis sceptra victrici geram
Dextra, regamq́; cuncta sine legum metu,
Quas arma vincunt, pauca pro causa loquar
Nostra: cruento cecidit in bello pater,
Cecidere fratres: arma non seruant modum: »
Nec temperari facilè, nec reprimi potest »
Stricti ensis ira: bella delectat cruor. »
Sed ille regno pro suo: vos improba
Cupidine acti. quæritur belli exitus, »
Non causa: sed nunc pereat omnis memoria, »
Cùm victor arma posuit, & victum decet »
Deponere odia: non, vt inflexo genu »
Regnantem adores, petimus: hoc ipsum placet,
Animo ruinas quòd capis magno tuas.

Es rege

Es rege coniunx digna, sociemus toros.
ME. *Gelidus per artus vadit exangues tremor:*
Quod facinus aures pepulit, haud equidē horrui,
Cùm pace rupta bellicus muros fragor
Circunsonaret, pertuli intrepidè omnia:
Thalamos tremisco, capta nunc videor mihi.
Grauent catenæ corpus, & longa fame
Mors protrahatur lenta, non vincet fidem
Vis vlla nostra, morior Alcide tua.
LY. *Animósne mersus inferis coniunx facit?*
ME. *Inferna tetigit, posset vt supera assequi.*
LY. *Telluris illum pondus immensæ premit.*
ME. *Nullo premetur onere, qui cælum tulit.*
LY. *Cogére.* ME. *cogi qui potest, nescit mori.* ,,
LY. *Effare, thalamis quod nouis potius parem*
Regale munus. ME. *aut tuam mortem aut meam.*
LY. *Moriere demens.* ME. *coniugi occurram meo.*
LY. *Sceptroq́; nostro potior est famulus tibi?*
ME. *Quot iste famulus tradidit reges neci?*
LY. *Cur ergo regi seruit, & patitur iugum?*
ME. *Imperia dura tolle, quid virtus erit?* ,,
LY. *Obijci feris monstrisq́; virtutem putas?*
ME. *Virtutis est domare, quæ cuncti pauent.* ,,
LY. *Tenebræ loquentem magna tartareæ premūt.*
ME. *Non est ad astra mollis è terris via.* ,,
LY. *Quo patre genitus, cælitum penetrat domos?*
AM. *Miseranda coniunx Herculis magni sile,*
Partes meæ hæ sunt, reddere Alcidæ patrem,
Genusq́; verum: post tot ingentis viri
Memoranda facta, postq́; pacatum manu
Quodcumq́; Titan ortus & labens videt,
Post monstra tot perdomita, post Phlegram impio
Sparsam cruore, postq́; defensos deos,
Nondum liquet de patre? mentimur Iouem?
Iunonis odio crede. LY. *quid violas Iouem?*
Mortale cælo non potest iungi genus.

C AM. *Com-*

397 *Ab Alcide.* ex Alcide. Virgil. AEneid. 12.
Disce puer virtutem ex me, verumq́; laborē,
Fortunam ex alijs . . .

399 *Sine legum metu.* nam lege solutus sum. hoc iuri congruit. eo enim traditur, principem legibus solutum esse. l. ex imperfecto. C. de testam. quāquam rationi consentaneum sit, vt existimet se lege teneri, & iuxta legum præcepta viuere. d. l. ex imperfectò, & l. digna vox. C. de legib. nā vt ait Ioan. Cruceus ad tit. insti. quibus mod. testam. infirm. custos nō violator legum princeps esse debet. ideo Pittacus præcepit;
Pareto legi, quisquis legem sanxeris.
etenim diuina & naturali lege vt priuati, sic reges & principes astringūtur. Abbas in c. proposuit, de concess. præbend. & in c. sunt quidam, 25. q. 1. Anton. de Butrio, & Felinus in c. 1. de constit. nam ratio quæ ex diuino fonté promanauit, etiam imperatore & quouis rege superior est. Ioan. Andreæ in c. significasti, de fōr. compet. Baldus in l. AEmilius, D. de minor. & in l. 2. C. de serui. & aq. hæc autem ratio vt diuinæ & naturali legi pareamus iubet.

400 *Arma vincunt.* notum est illud, inter arma leges silent, notum & illud Mariano, se inter armorum strepitum iuris ciuilis verba exaudire non potuisse, quod refert Illustrissimus Præses Viglius §. 1. instit. de testam. mil. qui testamentorum materiam optimè primus intellexit, & à quo ceteri omnes, quotquot ea de re postea scripserūt, ceu fonte perenni, riuulos suos deduxerunt. Sed de tanti viri laudibus tacere præstat, quàm pauca dicere.

410 *Adores.* honores. Græcis enim mos non fuit quemadmodum Persis & Assyriis, reges suos adorare.

413 *Tremor.* in vno cod. peruetusto *timor* inuenitur.

420 *Nostram.* sic o. v. l. vulgò legitur *nostra.* non æquè eleganter.

422 *Supera.* cælum, nō terrā intellige.

429 *Sceptroq́;.* ex m. s. *Sceptróne*, reponendum est.

443 *Phlegram.* multi enim scribunt Herculis potissimum opera à Ioue gigantes victos fuisse.

446 *Iunonis odio crede.* quorsum enim tam pertinaci odio illum persequeretur, nisi non à me, sed à Ioue genitus esset?

AM. Communis ista pluribus causa est deis.
LY. Famuli ne fuerant antè, quàm fierent dei?
AM. Pastor Pheræos Delius pauit greges.
LY. Sed non per omnes exul errauit plagas.
AM. Quem profuga terra mater erranti edidit.
LY. Nũ monstra, sæuas Phœbus aut timuit feras?
AM. Primus sagittas imbuit Phœbi Draco.
Quàm grauia paruus tulerit, ignoras mala?
E matris vtero fulmine eiectus puer,
Mox fulminanti proximus patri stetit.
Quid? qui gubernat astra, qui nubes quatit,
Num latuit infans rupis exesæ specu?
Sollicita tanti precia natales habent,
Semperq́, magno constitit, nasci Deum.
LY. Quencunq, miserũ videris, hominẽ scias. ,,
AM. Quencunq fortem videris, miserũ neges. ,,
LY. Fortem vocemus, cuius ex humeris leo
Donum puellæ factus, & claua excidit,
Fulsitq́, pictum veste Sidonia latus?
Fortem vocemus, cuius horrentes comæ
Maduere nardo? laude qui notas manus
Ad non virilem tympani mouit sonum,
Mitra ferocem barbara frontem premens?
AM. Non erubescit Bacchus effusos tener
Sparsisse crines, nec manu molli leuem
Vibrasse thyrsum, cum parum forti gradu
Auro decorum syrma barbaricum trahit.
Post multa virtus opera laxari solet.
LY. Hoc Euryti fatetur euersi domus,
Pecorumq́, ritu virginum oppressi greges.
Hoc nulla Iuno, nullus Eurystheus iubet.
Ipsius hæc sunt opera. AM. non nosti omnia.
Ipsius opus est, cæstibus fractus suis
Eryx, & Eryci iunctus Antæus Libys,

Et qui

448 *Communis.* non diis modò, sed & deabus, quæ & ipsæ hominũ amplexus expertæ sunt, vide Hesiod. in Theogo. & Clementem Alexandri. ἐν προτρεπτικῷ.

449 *Famuli ne fuerant.* deos nonnullos hominibus seruiuisse seruitutem tradit Panyasis in Heraclea:

τλῆ μὲν Δημήτηρ, τλῆ δὲ κλυτὸς Ἀμφιγυήεις,
τλῆ δὲ Ποσειδάων, τλῆ δ' ἀργυρότοξος Ἀπόλλων,
ἀνδρὶ παρὰ θνητῷ θητευσέμεν εἰς ἐνιαυτόν,
τλῆ δ' ὀβριμόθυμος Ἄρης ὑπὸ πατρὸς ἀνάγκης.

450 *Greges.* ouium Admeti regis, teste Orpheo, Rhiano, Pindaro, & Tibullo. Sed Callimachus, in hymno de lauacro Apollinis, ait cũ armenta equarum custodiisse; Homerus in hymno in Mercurium, & Nonnus in Dionysiac. boum, quod Horat. li. 1. carm. sequitur:

Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, viduus pharetra
Risit Apollo.

454 *Draco.* Python ab Apolline cæsus, teste Dionys. ἐν τῆς γῆς περιηγ. iuxta Cephissum. Vide Ouid. 1. Metam. Claudian. in præfat. lib. 1. in Rufi: Nicandrum in Theriacis.

456 *Fulmine eiectus puer.* Bacchus, testibus Orpheo, Meleagro, Euripide, Ouidio, ceteris.

459 *Latuit infans.* latuit Iuppiter,
Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,
inquit Lucretius.

Specu. antro Dictæo. Apollon. 1. Argonaut. Virgil. 4. Georg.

464 *Fortem.* nunc Herculi Omphales, reginæ Lydorum, seruitutem Lycus exprobrat: quæ seruitus facit ne quid humanum à nobis alienum putemus. Si enim ille Hercules, summa fortitudine, summa prudẽtia, summa iustitia, vno dicam verbo, virtute summa præditus, tam grauiter in saxum impegit: num est quod arbitremur, omni nos semper parte beatos fore, & nullo vmquam tempore vitiis, quæ hominum fert natura, deditos, auriculas asini, vt ait Persius, habituros? 476 *Hoc Euryti.* vide Sophoclis Trachinias. & Senecæ Herculẽ OEtæum. 481 *Eryx & Eryci.* de Eryce ait Virgilius in carmine ad villam Scironis; *Victor adest magni magnum decus ecce triumphi, Victor quà terræ, quàque patent maria: Horrida barbaricæ portans insignia pugnæ, Magnus vt AEneades, vtq́, superbus Eryx.*

Sed in vltimo versu, malim reponi; Alcides, *Magnus vt Alcides, vtq; superbus Eryx.* nam horum pugnæ, eius quem laudat pugnam conferre vult Maro; si modò ipse carminis illus auctor est. quod quia mẽdis scatet, quædam ἐν τῷ παρέργῳ indicabimus, secuti Fabricianã editionem, qua vtimur. post versum, *Mantua quod fueras, quodq; Cremona prius*, ponendus asteriscus & defectus nota, sic; *Mantua quod fueras quodq; Cremona prius.* * *Pauca mihi, niueo sed non incognita Phœbo, &c.* quia hinc poëta aliam rem tractare incipit, & non amplius agit de villa Scironis, sed de alicuius laudibus. intercidit autem laudati viri nomen & carminis inscriptio. Qui deinde versus sequitur,

Alter non famam dixerit esse prior,

mihi omnino suspectus est, & videtur planè hulcus aliquod Chironeũ regere; non tamen habeo quomodo emẽdem, veterum lib. ope destitutus. Iam vbi legitur, *Quæ volucrem cursu vicerat Hippomanem*, cùm de Atalanta loquatur, legendum, *Hippomenen.* Sequitur;

Non desensa diu multum certamine equorũ,
Optabãt grauida quod sibi quemq; manus.

posterior versus planè vitiosus est: velim illud à doctioribus diligenter perpendi. quid si legamus?

Optabant grauidas quo sibi quisque manus.

hac sententia: proci Hippodamiæ, in periculoso illo certamine, optabãt singuli OEnomai manus sibi esse grauidas. nam OEnomaus procos sequebatur à tergo hastam manu quatiens, & quos consequebatur hasta transfigebat. ideo illi optabant manum eius esse grauidam, hoc est hastam tenentem; non verò vacuam hasta emissa, quę illis certam mortem adferebat. vt sit ducta à pregnate muliere metaphora. Posset & aliter hæc lectio explicari. singulos procos optasse sibi manus esse grauidas, hoc est grauari se Hippodamiæ ipsius pondere. OEnomaus enim procis concedebat, vt ipsam in curribus suis haberent. Hæc non esse folia Sibyllæ non ignoro, sed fortassis acutiora lectorem oblectabunt, & aliis inueniendi veram lectionem ansam præbebunt. Quæ sequuntur indubitata sunt;

Sæpe animam generi pro qua pater impius hausit; pro, *hausi.* item; *Cuius & obraptum &c.* non; *huius.* nec non: *Præmia Messallæ maxima Poplicolæ.* Vbi verò legitur: *Sternere vel dura posse super silice.* rectius, flagitante sententia, legas *flertere*, pro *sternere.* 499 *Deest vna numero Danais.* Euripides, in Hercule furente: νὺξ ἄρ᾽ ἐκείνη Δαναΐδων μ᾽ ἕξει μία. Danai filiæ quinquaginta fuerunt, quarum quadraginta nouem, AEgypti filiis, maritis suis occisis, eorum capita in Lerna defoderunt, teste Herodoro in Argonauticis: vna Hypermnestra Lynceo marito suo pepercit, Ouid. in epist. Hypermn. ea itaque excepta damnatæ apud inferos reliquæ omnes, aquam vase perforato hauriunt, meritò. qui enim præceptis Dei neglectis iniqua præcipientibus parentibus obtemperant, digni sunt æterno cruciatu. quoniam quãuis multum iis debeamus, quorum opera nati & educati sumus: tamen iste obligationis nexus, cum eo qui nos Deo o.m. deuincit, comparari nec potest nec debet. iccirco si tam occæcati fuerimus vt diuina monita paternis iussionibus postponere non dubitemus, æterni cruciatus nos manent. ea propter videlicet Belides perpetuò vas pertusum conantur aqua implere: quod quia numquam efficere poterunt, numquam etiam laborem hunc omittent. 500 *Peruicax.* v. l. *pertinax.* inter quæ quantum intersit, patet ex Attii, in Myrmidonibus, loco;

Tu pertinaciam hanc esse Archiloche prædicas,
Nam peruicacem dicis me esse & vincere:
Hæc fortes, sequitur, illam indocti possident:
Ego peruicaciam esse aio, & hac me vti volo,
Perfacilè patior. pertinacem nihil moror.

Et qui hospitali cæde manantes foci
Bibêre iustum sanguinem Busiridis.
Ipsius opus est, vulneri & ferro obuius
Mortem coactus ante Geryonem pati,
Nec vnus vna Geryon est victus manu.
Eris inter istos, qui tamen nullo stupro
Læsere thalamos. LY. *quod Ioui, hoc regi licet:*
Ioui dedisti coniugem, regi dabis.
Et te magistro, non nouum hoc discet nurus,
Etiam viro probante meliorem sequi:
Sin copulari pertinax tædis negat,
Vel ex coacta nobilem partum feram.
ME. *Vmbræ Creontis, & penates Labdaci,*
Et nuptiales impii OEdipodæ faces,
Nunc solita nostro fata coniugio date.
Nunc nunc cruentæ regis AEgypti nurus
Adeste, multo sanguine infectæ manus,
Deest vna numero Danais, explebo nefas.
LY. *Coniugia quoniam peruicax nostra abnuis,*

Tu addis quod vitio est, demùm quod laudi datur. quos verius si quis mendosos côtenderet, fortassis non toto cælo erraret. illud sanè ex iis constat; peruicaciam laudabilem, pertinaciam vitiosam esse.

503 *Remolito.* nô desunt m.s. qui contineant, *reuoluto.*

505 *Congerite siluas.* ex Euripide:

τέμνειν ἄνωχθ' ἐλθόντας ὑλουργὺς δρυὸς κορμούς. ἐπειδὰν δ' εἰσκομισθῶσι πόλει, βωμῶν πέριξ νήσαντες ἀμφήρη ξύλα, ἐμπίμπρατ' αὐτῶν καὶ πυροῦτε σώματα πάντων.

quem morem fugandi ab aris supplices sollemnem fuisse ex Euripidis scholiaste didici.

512 *Miserum veta perire.* Euripides:

ταχὺς γὰρ ᾅδης ῥᾷστος ἀνδρὶ δυστυχεῖ.

Plautus in Rudente:

Neq; est melius morte in malis rebus miseris.

» Sallust. in Catilin. In luctu atque mise» riis mortem ærumnarum requiem, non » cruciatum esse. Ad quam sententiam hautdubiè M. Tullius. 4. inuect. in Ca» tilinam respexit, ita scribens: Alter in» telligit mortem à diis immortalib. non » esse supplicij causa constitutam: sed aut » necessitatem naturæ, aut laborum ac » miseriarum quietem esse &c. Quin» ctilianus autem declamat. 11. Mortẽ, » inquit, quisquis damnatis præstat, in» dulget. quod ipsum non fugiebat Tiberium imp. de quo Tranquillus lib. 3. » in hunc modum: Mori volenti vis ad» hibita viuendi. nam mortem adeò leue » supplicium putabat; vt, cùm audisset v» num ex reis Carnulium nomine anti» cipasse eam, exclamarit, Carnulius me » euasit: & in recognoscendis custodiis, » precanti cuidam pœnæ maturitatem, » respôdit, Nondũ tecum in gratiã redij.

532 *Scythiæ multiuagas domos.* Scythæ domos portatiles plaustris circumferũt. τοῖσι γὰρ μήτε ἄστεα μήτε τείχεα ᾖ ἐκτισμένα, ἀλλὰ φερέοικοι ἐόντες πάντες ἔωσι, ἱπποτοξόται, ζώοντές τε μὴ ἀπ' ἀρότρου, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων, οἰκήματά τέ σφι ᾖ ἐπὶ ζευγέων, ait Herodotus ἐν μελπομ.

537 *Qua plena rates.* Virgilius;

Qua ratis egit iter iuncto boue plaustra trahuntur. Idem:

Quas modò plaustra premunt vndas, ratis antè secabat.

Regemq́ terres, sceptra quid possint, scies.
Complectere aras, nullus eripiet deus
Te mihi: nec orbe si remolito queat
Ad supera victor numina Alcides vehi.
Congerite siluas, templa supplicibus suis
Iniecta flagrent: coniugem, & totum gregem
Consumat vnus igne subiecto rogus.
AM. *Hoc munus à te genitor Alcide peto,*
Rogare quod me deceat, vt primus cadam.
LY. *Qui morte cunctos luere supplicium iubet,*
Nescit tyrannus esse, diuersa irroga:
Miserum veta perire, felicem iube.
Ego dum cremandis trabibus accrescit rogus,
Sacro regentem maria votiuo rogem.
AM. *Prò numinum vis summa, prò cælestium*
Rector parensq́, cuius excussis tremunt
Humana telis, impiam regis feri
Compesce dextram: quid deos frustrà precor?
Vbicunque es, audi nate: cur subitò labant
Agitata motu templa? cur mugit solum?
Infernus imo sonuit è fundo fragor?
Audimur, en est sonitus Herculei gradus.

CHORVS.

Choriambici Tetrametri.

O fortuna viris inuida fortibus,
Quàm non æqua bonis præmia diuidis?
Eurystheus facili regnet in ocio,
Alcmena genitus bella per omnia
Monstris exagitet cæliferam manum,
Serpentis resecet colla ferocia,
Deceptis referat mala sororibus.
Cùm somno dederit peruigiles genas,
Pomis diuitibus præpositus draco.
Intrauit Scythiæ multiuagas domos,
Et gentes patriis sedibus hospitas,

Calca-

Calcauitq́ freti terga rigentia,
Et mutis tacitum littoribus mare.
Illic dura carent æquora fluctibus,
Et quâ plena rates carbasa tenderant,
Intonsis teritur semita Sarmatis:
Stat pontus vicibus mobilis annuis,
Nauem nunc facilis, nunc equitem pati.
Illic quæ viduis gentibus imperat,
Aurato religans ilia baltheo,
Detraxit spolium nobile corpori,
Et peltam, & niuei vincula pectoris,
Victorem posito suspiciens genu.
Qua spe præcipites actus ad inferos
Audax ire vias irremeabiles,
Vidisti Siculæ regna Proserpinæ?
Illic nulla noto, nulla fauonio
Consurgunt tumidis fluctibus æquora,
Non illic geminum Tyndaridæ genus
Succurrunt timidis sidera nauibus.
Stat nigro pelagus gurgite languidum,
Et cùm mors auidis pallida dentibus
Gentes innumeras manibus intulit,
Vno tot populi remige transeunt.
Euincas vtinam iura feræ Stygis,
Parcarumq́ colos irreuocabiles.
Hic qui rex populis pluribus imperat,
Bello cùm peteres Nestoream Pylon,
Tecum conseruit pestiferas manus,
Telum tergemina cuspide præferens.
Effugit tenui vulnere saucius,
Et mortis dominus pertimuit mori.
Fatum rumpe manu: tristibus inferis
Prospectus pateat lucis, & inuius
Limes det faciles ad superos vias.
Immites potuit flectere cantibus
Vmbrarum dominos, & prece supplici
Orpheus, Eurydicen dum repetit suam.

540 *Nunc equidem pati.* Virgilius:

Vnda rotam patitur, celerē nunc passa carinā.

547 *Audax.* Virgilius 9. AEneid.

Audacem ad Turnum . .

quo loco ait Seruius, Audacem significare fortem sine felicitate: melius ibidē Tib. Donatus, Audacem, inquit, inconsultum & temerarium accipiēdum est. quæ Donati expositio isto Senecæ loco astruitur, vt & sequentibus testimoniis. Catullus, in carmine de nupt. Pelei & Thetidis:

Ausi sunt vada salsa citu percurrere remis.

Horatius li. 1. carm.

Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Iapeti genus &c.

Claudianus, de bello Getico:

Intacti cùm claustra freti, coëuntibus æquor
Armatum scopulis, audax irrumperet Argo.

Aliud quoque testimonium suppeditat Valerius Flaccus 3. operis sui carmine; vt de hac significatione non sit ambigendum.

549 *Fauonio.* apud Gellium libro 2. cap. 22. Phauorinus inquit: item alter Fauonius, qui Græcè vocatur ζέφυρος. quæ opinio verissima est, secundum Pliniū & Fr. Floridum 2. lib. succisiuarum lection. cap. 5. Vegetius tamen lib. 4. de re militari, & Strabo, vt notat Turnebus in aduersariis, crediderunt Fauonium & Zephyrum duos esse ventos diuersos: quam sententiam erroneam etiam Garcias Lassus Hispanorum poëtarum princeps sequi videtur; his verbis:

Quando Fauonio y Zephyro soplando
Al campo tornan su beldad primera.

551 *Tyndaridæ genus.* pro *genus* pleriq; cod. vet. *fidus* habēt. malè, meo iudicio.

552 *Succurrunt.* Homerus in hymn. Euripides in Oreste, Horat. lib. 1. carm.

558 *Irreuocabiles.* non sequor quosdam vet. lib. in quibus legitur; *non reuocabiles.*

563 *Tenui vulnere.* Homerus Iliad. ε.

τλῆ δ' Ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριος ὠκὺν ὀϊστόν,
εὖτέ μιν ωὐτὸς ἀνὴρ υἱὸς Διὸς αἰγιόχοιο
ἐν Πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλὼν ὀδύνῃσιν ἔδωκεν.

570 *Eurydicen.* citante Athenæo, Hermesianax poëta, in eleg. εἰς ὄρφια, Ἀγριόπην appellat, quemadmodum & Mimnermus.

Quæ siluas, & aues, saxaq́ traxerat
Ars, quæ præbuerat fluminibus moras,
Ad cuius sonitum constiterant feræ:
Mulcet non solitis vocibus inferos,
Et surdis resonat clarius in locis.
Deflent & lachrymis difficiles dei.
Et qui fronte nimis crimina tetrica
Quærunt, ac veteres excutiunt reos:
Deflent Eurydicen Threiciæ nurus,
Flentes Eurydicen iuridici sedent.
Tandem mortis, ait, vincimur arbiter,
Euade ad superos, lege tamen data,
Tu post terga tui perge viri comes,
Tu non antè tuam respice coniugem,
Quàm cum clara deos obtulerit dies,
Spartaniq́ aderit ianua Tænari.
Odit verus amor, nec patitur moras: »
Munus dum properat cernere, perdidit. »
Quæ vinci potuit regia cantibus,
Hæc vinci poterit regia viribus.

ACTVS TERTIVS.

HERCVLES.

O lucis almæ rector, & cæli decus,
Qui alterna curru spacia flammifero ambiens,
Illustre lætis exeris terris caput:
Da Phœbe veniam, si quid illicitum tui
Videre vultus, iussus in lucem extuli
Secreta mundi: tuq́ cælestûm arbiter
Parensq́, visus fulmine opposito tege:
Et tu secundo maria qui sceptro tegis,
Imas pete vndas, quisquis ex alto aspicit
Terrena, facie pollui metuens noua,
Aciem reflectat, oraq́ in cælum erigat,
Portenta fugiens. hoc nefas cernant duo,
Qui aduexit, & quæ iussit: in pœnas meas
Atque

571 *Quæ siluas &c.* Euripides, Bacchis:
... ἔνθά ποτ' Ὀρ-
φεὺς κιθαρίζων
σύναγε δένδρεα μού-
σαις, σύναγε θῆρας ἀγρώτας.
Orpheus suppostitius quasi de ipso, in Argonaut. canit:
ἤδ' ἄκρα κάρηνα καὶ ἄγκεα δενδρήεντα
Πηλίου, ὑψηλάς τε μετὰ δρύας ἦλθεν ἠχὼ γῆρυς.
καί ῥ' αἱ μὲν πρόρριζοι ἐπ' αὔλειον ἐθρώ-
σκοντο,
πέτραι τ' ἐσμαράγευν· θῆρες δ' ἀίοντες
ἀοιδῆς,
σπήλυγγος προπάροιθεν ἀλυσκάζοντες
ἔμιμνον·
οἰωνοί τ' ἐκυκλεῦντο βοαύλια Κενταύ-
ροιο,
ταρσοῖς κεκμηῶσιν, ἑῆς δ' ἐλάθοντο κα-
λιῆς.
Cassius Parmensis, in Orpheo:
Conuulsosq́ suis scopulos radicibus egit.
Ouidius lib. 3. de arte amandi:
Saxa ferasq́ lyra mouit Rhodopeius Orpheus,
Tartareosq́; lacus, tergeminumq́; canem.
581 *Tandem mortis, ait, vincimur arbiter.* Seuerinus Boëtius lib. 3. de consolat. philoso. hoc mutuatur, inquiens:
Tandem vincimur, arbiter
Vmbrarum miserans ait,
Donamus comitem viro
Emtam carmine coniugem.
Fabula hæc Orphei etiam à Platone lib. 1. Sympos. commemoratur. Mortis autem vitæq́; arbitrum Plutonem statuit Lachesis Claudiani de raptu Proserp. lib. 1.
... ô maxime noctis
Arbiter, vmbrarumq́ potens; cui nostra laborant
Stamina, qui finē cunctis & semina præbes,
Nascendiq́; vices alterna morte rependis,
Qui vitam letumq́; regis ...
Porrò, quia, auctore Horatio in arte poetica ad Pisones,
Siluestres homines sacer, interpresq́; Deorū
Cædibus et victu fœdo deterruit Orpheus;
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosq́; leones.

Atque in labores non satis terræ patent,
Iunonis odio: vidi inaccessa omnibus,
Ignota Phœbo, quaq; deterior polus
Obscura diro spacia concessit Ioui.
Et si placerent tertiæ sortis loca,
Regnare potui: noctis æternæ chaos,
Et nocte quiddam grauius, & tristes deos,
Et fata vici, morte contempta redij.
Quid restat aliud? vidi, & ostendi inferos.
Da, si quid vltra est: nam diu pateris manus
Cessare nostras. Iuno, quid vinci iubes?
Sed templa quare miles infestus tenet,
Limenq; sacrum terror armorum obsidet?

AMPHITRYO. HERCVLES. THESEVS.

Vtrúmne visus vota decipiunt meos?
An ille domitor orbis, & Graiûm decus,
Tristi silentum nubilo liquit domum?
Estne ille natus? membra lætitia stupent,
O nate, certa & sera Thebarum salus,
Verúmne cerno corpus? an fallor tua
Deceptus vmbra? túne es? agnosco toros,
Humerosq;, & alto nobilem trunco manum.
HER. *Vnde iste, genitor, squallor, & lugubribus*
Amicta coniunx? vnde tam fœdo obsiti
Pædore nati? quæ domum clades grauat?
AM. *Socer est peremptus, regna possidet Lycus,*
Natos, parentem, coniugem letho petit.
HER. *ingrata tellus, nemo ad Herculeæ domus*
Auxilia vênit? vidit hoc tantum nefas
Defensus orbis? cur diem questu tero?
Mactetur hostis. TH. *hanc ferat virtus notam,*
Fiatq; summus hostis Alcidæ Lycus,
Ad hauriendum sanguinem inimicum feror.
HER. *Thesen resiste, ne qua vis subita ingruat,*
Me bella poscunt, differ amplexus parens,

623 *Agnosco toros.* fuit Hercules valde torosus: quod fortitudinis indiciũ Physiognomici putant. noster Hippolyto:

Æquat Herculeos tam iuuenis toros.

Valerius Flaccus:

Conspicuumq; toris Tirynthius ..

Plerique qui Herculei corporis habitum nobis descripserunt, fuisse memorant, nigrum, gracilem & pusillum potius, quàm procerum. qua in re tamen dissentiunt à ceteris Heraclides Ponticus & Herodorus, ei pedis vnius & quattuor cubitorum longitudinem tribuentes: Seneca etiam, in OEtæo, Gigantem appellat. In eo consentiunt omnes, fuisse corpore imprimis vegeto, neruis & ossibus firmiter compacto; valetudine autem tam bona, vt ea semper optima ad annum ætatis vsque quinquagesimũ sit vsus. Ion Chius habuisse illum tres ordines dentium prodidit, & igneum splẽdorem ex oculis eius emicuisse. Dicæarchus ei tribuit aduncum nasum, oculos rauistellos, capillos longos, & iuxta Hieronymum philosophum hirsutos atq; setarum modo erectos. Præterea tradunt μελάμπυγον vocatum, quòd reuera talis esset.

631 *Vidit.* o. v. l. *videt.* & sane nescio, quo pacto hoc rei indignitatem vehementius exprimit.

Coniunxq́; differ, nunciet Diti Lycus
Me iam rediſſe. TH. *flebilem ex oculis fuga*
Regina vultum, tuq́; nato ſoſpite
Lacrymas cadentes reprime: ſi noui Herculem,
Lycus Creonti debitas pœnas dabit.
Lentum eſt, dabit: dat, hoc quoq; eſt lentum, dedit.
AM. *Votum ſecundet, qui poteſt, noſtrum deus,*
Rebusq́; laſſis adſit, ô magni comes
Magnanime nati, pande virtutum ordinem:
Quàm longa mæſtos ducat ad manes via,
Vt vincla tulerit dura tartareus canis.
THE. *Memorare cogis acta, ſecuræ quoque*
Horrenda menti: vix adhuc certa eſt fides
Vitalis auræ, torpet acies luminum,
Hebetesq́; viſus vix diem inſuetum ferunt.
AM. *Peruince Theſeu quicquid alto pectore*
Remanet pauoris, néue te fructu optimo
Frauda laborum: quod fuit durum pati, »
Meminiſſe dulce eſt: fare caſus horridos. »
TH. *Fas omne mundi, teq́; dominantem precor*
Regno capaci, teq́; quam tota irrita
Quæſiuit Enna mater, vt iura abdita
Et operta terris, liceat impunè eloqui.
Spartana tellus nobile attollit iugum,
Denſis vbi æquor Tænarus ſiluis premit,
Hîc ora ſoluit Ditis inuiſi domus,
Hiatq́; rupes alta, & immenſo ſpecu
Ingens vorago faucibus vaſtis patet,
Latumq́; pandit omnibus populis iter.
Non cæco tenebris incipit primò via:

Tenuis

643 *Lentum*. hoc eſt tardum. apud Afranium, Plautum, Ouidium, & alibi ſæpe apud Senecam hoc iſta vox valet. Cicero lib. 5. de Repub. vt vulgò apud » Nonium legitur, ita ſcripſit: Marcellus » vt taceret pugnax, Maximus vt conſi» deratus & lentus. Sed omnino Cicero » ſcripſit: Marcellus vt acer & pugnax &c. 648 *Canis*. Canem etiam Sophocles in Trachin. Cerberum vocauit, & Tibullus:

Nec canis anguinea redimitus terga catena,
Cui tres ſunt linguæ, tergeminumq́; caput.

653 *Peruince*. molem & grauitatem rei denotat. Catullus:

Vna ſalus hæc eſt, hoc eſt tibi peruincendum.

655 *Quod fuit durum pati, meminiſſe dulce eſt.* Euripides:

ὡς ἡδύ τοι σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

quem verſum Macrobius lib. 7. Saturnal. latè explicat. Xenophon id ſciebat, dum ἀναβάσ. δ'. ſcripſit: καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων μνημονεύοντες πόνων. & Virgilius:

... *forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit,*
Per varios caſus &c.

» Cicero, ad familiar. lib. 5. habet prærer» iti doloris ſecura recordatio delecta» tionem. & lib. 2. de finibus bon. & ma» lo. iucunda eſt malorum præteritorum » memoria. Huc ſpectat illud eiuſdem Xenophontis, hiſtorici, oratoris, philoſophi & imperatoris optimi, li. 7. ἐκεῖνο δ' εὖ κατεμεμαθήκειν, ὅτι τούτῳ τἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει ὅτῳ ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπίῃ. (οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς,) ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς, οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρασκευασθείη ἂν ὥσθ' ἡδὺ εἶναι. 662 *Tænarum*. etiã ſi nõnulli è ſpeleo Heracleo vicino Cerberũ extractum memorent, inter quos Xenophon ἀναβάσ. ς'. Euripides tamẽ ἐν τῷ μαινομένῳ à Senecæ partibus ſtat. nõ deſunt qui hæc omnia fabuloſa credentes, hũc fuiſſe quemdam immanem ſerpentem ſtabulantem in ſpecu Tænario arbitrentur, eumque ab Hercule ſuperatum. Pauſanias, in Laconicis: Ἑκαταῖος μὲν γὰρ ὁ Μιλήσιος λόγον εὗρεν εἰκότα, ὄφιν φήσας ἐπὶ Ταινάρῳ τραφῆναι δεινόν. κληθῆναι δὲ ᾅδου κύνα· ὅτι ἔδει τὸν δηχθέντα τεθνάναι παραυτίκα ὑπὸ τοῦ ἰοῦ. καὶ τοῦτον ἔφη τὸν ὄφιν ὑπὸ Ἡρακλέους ἀχθῆναι παρ' Εὐρυσθέα. Ὅμηρος δὲ, πρῶτος γὰρ ἐκάλεσεν ᾅδου κύνα, ὅν τινα Ἡρακλῆς ἦγεν, οὔτε ὄνομα ἐπέθετο οὐδὲν, οὔτε συνέπλασεν ἐς τὸ εἶδος. ὥσπερ ἐπὶ τῇ χιμαίρᾳ. οἱ δὲ ὕστερον Κέρβερον ὄνομα ἐποίησαν, καὶ κυνὶ τὰ ἄλλα εἰκάζοντες. τρεῖς κεφαλάς φασιν ἔχειν αὐτόν. οὐδέν τι μᾶλλον Ὁμήρου κύνα τοῦ ἀνθρώπου συντρόφου εἰρηκότος, ἢ εἰ δράκοντα ὄντα ἐκάλεσεν ᾅδου κύνα. Plutarchus, in Theſeo, perhibet fuiſſe canem Aidonei regis Moloſſorum.

663 *Ditis inuiſi*. alias; *inuicti*: quod duo lib. ſcripti continent.

Tenuis relictæ lucis à tergo nitor,
Fulgorq́ue dubius solis afflicti cadit,
Et ludit aciem: tale non dubiè solet
Præbere lumen primus, aut serus dies.
Hinc ampla vacuis spacia laxantur locis,
In quæ omne mersum pereat humanum genus.
Nec ire labor est, ipsa deducit via:
Vt sæpe puppes æstus inuitas rapit,
Sic pronus agger vrget, atque auidum chaos,
Gradumq́ue retro flectere haud vnquam sinunt
Vmbræ tenaces: intus immenso sinu
Placido quieta labitur Lethe vado,
Demitq́ue curas: néue remeandi amplius
Pateat facultas, flexibus multis grauem
Inuoluit amnem: qualis incerta vagus
Mæander vnda ludit, & cedit sibi,
Instatq́ue dubius, littus an fontem petat.
Palus inertis fœda Cocyti iacet,
Hîc vultur, illic luctifer bubo gemit,
Omenq́ue triste resonat infaustæ strigis:
Horrent opaca fronde nigrantes comæ,
Taxo imminente, quam tenet segnis sopor,
Famesq́ue mæsta tabido rictu iacens,
Pudorq́ue serus conscios vultus tegit,
Metus, pauorq́ue, funus, & frendens dolor,
Aterq́ue luctus sequitur, & morbus tremens,
Et cincta ferro bella: in extremo abdita
Iners senectus adiuuat baculo gradum.
AM. *Estne aliqua tellus Cereris aut Bacchi ferax?*
TH. *Non prata viridi læta facie germinant,*
Nec adulta leni fluctuat zephyro seges:
Non vlla ramos silua pomiferos habet,
Sterilis profundi vastitas squallet soli,
Et fœda tellus torpet æterno situ,
Rerumq́ue mæstus finis, & mundi vltima,
Immotus aër hæret, & pigro sedet
Nox atra mundo, cuncta mœrore horrida,

D Ipsaq́ue

672 *Ampla vacuis spacia laxantur locis.* ad ingens illud inane inferorum alludit, quemadmodum & Claudianus sub finem lib. I. de raptu Proserpinæ:

. . . . spaciisq́ue Erebi nigrantibus errant.

Sic enim legendum, non *pratisque*, & quondam in notis meis docui, & nunc hoc Seneca loco planè inducor vt credam. Sequuntur Seneca & Claudianus eorum philosophorum sententiam, qui existimabant ἐντὸς τοῦ κόσμου οὐδὲν εἶναι κενὸν, ἐκτὸς δὲ ἄπειρον: quæ fuit opinio Stoicorũ. Aristoteles fatetur tãtum inanis extra mundum esse, quantum cęlo, quod natura igneum sit, ad respirãdum sufficit. Empedocles & Plato nullum omnino inane admiserunt. Leucippus, Metrodorus & Epicurus aiebãt, rerum naturam inani & corporibus per inane illud vagantibus constare. Claudianus & noster hoc inane, de quo agitur, spacia vocant, Epicurum secuti; qui suum τὸ κενὸν, semper nuncupabat χώραν vel διάστημα. Vnde Lucretius:

Tum verò locus ac spatiũ, quod inane vocamus.

Vtrumque Seneca expressit.

674 *Nec ire labor.* Virgil. 6. AEneid.

. . . facilis descensus Auerni:
Sed reuocare gradum, superasq́ue euadere ad auras,
Hoc opus, hic labor est . . .

677 *Gradumq́; retrò flectere.* Anacreon Teïus:

ἀΐδεω γάρ ἐστι δεινὸς
μυχὸς, ἀργαλέη δ' ἐς αὐτὸν
κάθοδος· καὶ γὰρ ἑτοῖμον
καταβάντι μὴ ἀναβῆναι.

679 *Lethe.* ex Virgil. 6. AEneid.

685 *Palus inertis fœda Cocyti iacet.* Cocytus tum demũ est iners, cùm in Acherusiæ stagno Pyriphlegethonti fit obuius. Plato, in Phædone.

689 *Taxo.* Ouid. 4. Metamorph.

Est via decliuis funesta nubila taxo,
Ducit ad infernas per muta silentia sedes.

Quam tenet segnis sopor. Virgilius:

In medio ramos, annosaq́; brachia pandit
Vlmus opaca, ingens; quam sedem somnia vulgò
Vana tenere ferunt . . .

illa quoque, quæ mox latè noster prosequitur, omnia ad Virgilij imitationẽ dicta sunt. ait Maro:

Ipsaq́, morte peior est mortis locus.
AM. *Quid ille? opaca qui regit sceptro loca,*
Qua sede positus temperat populos leues?
TH. *Est in recessu Tartari obscuro locus,*
Quem grauibus vmbris spissa caligo alligat.
A fonte discors manat hinc imo latex
Ater, quieto similis: hunc iurant dei,
Tacente sacram deuehens fluuio Styga.
At hic tumultu rapitur ingenti ferox,
Et saxa fluctu voluit Acheron, inuius
Renauigari, cingitur duplici vado,
Aduersa Ditis regia, atque ingens domus
Vmbrante luco tegitur. hic vasto specu
Pendent tyranni limina: hoc vmbris iter,
Hæc porta regni. campus hanc circa iacet,
In quo superbo digerit vultu sedens
Animas recentes, dira maiestas deo.
Frons torua, fratrumque tamen specimen gerat,
Gentisq́, tantæ: vultus est illi Iouis,
Sed Fulminantis. magna pars regni trucis
Est ipse dominus, cuius aspectum timet,
Quicquid timetur. AM. *veráne est fama, inferis*
Tam sera reddi iura, & oblitos sui
Sceleris, nocentes debitas pœnas dare?
Quis iste veri rector, atque æqui arbiter?
TH. *Non vnus alta sede quæsitor sedens*
Iudicia trepidis sera sortitur reis.
Auditur illo Gnosius Minos foro,
Rhadamanthus illo, Thetidis hoc audit socer.
Quod quisque fecit, patitur, auctorem scelus ,,
Repetit

Vestibulum ante ipsum, primisq́; in faucibus Orci
Luctus & vltrices posuere cubilia curæ,
Pallentesq́. habitant morbi, tristisque senectus,
Et metus, & malesuada fames, & turpis egestas:
Terribiles visu formæ, letumq́; laborque,
Tum consanguineus leti sopor, & mala mentis
Gaudia, mortiferumque aduerso in limine bellum.

707 *Populos leues.* Manes. alibi, leues deos vocat.

712 *Tacente.* quia, vt ait Simonides, σιγὰ δ' ἐν νεκύεσσι.

Vnde Orcus, silentum domus; inferi, silentes dij; inferorum cœnæ, silicernium vocantur.

713 *At hic.* vnus m. s. optimus continet; *ast hinc.*

714 *Acheron.* non qui in agro Bruttiorum est, apud quem Alexander Molossus fuit interfectus, Strabo, Liuiusque; sed alter Epiri, ex Acherusia palude pone Pandosiam ortus, multis in se receptis fluminibus, magno impetu in Maryandinorum regionem influens. Apollon. 2. Argonaut. hunc enim inferorum fluuium esse antiqui fabulantur, quemadmodum ex Arcadis Cnidij lib. 2. rerum Macedonic. & Nymphodori Samij libro 1. Heracl. doctissimus Apollonij Scholiastes commemorat, libro 2. Argonaut. quo loco poëta dicit Acherontem sub terra multis volui vorticibus; tandemq́; se summa vi è maximo specu effundere. item;

ἐνθάδε καὶ προχοαὶ ποταμοῦ Ἀχέροντος ἴασιν.

Meritò ergo Seneca:

Ast hinc tumultu rapitur ingenti ferox,
Et saxa fluctu voluit Acheron.

Et Silius Italicus:

... hic Acheron sanie crassoque veneno
Descendit nigra lentus per stagna palude.
AEstuat, & gelidam eructant cum murmure harenam,

721 *Dira maiestas deo.* Plutonis forma etiam à Claudiano describitur lib. 1. de raptu Proserp.

Ipse rudi fultus solio, nigrasque verendus
Maiestate sedet: squallent immania fœdo
Sceptra situ: sublime caput mœstissima nubes
Asperat, & diræ riget inclementia formæ.

Sed Senecam non adæquauit.

732 *Minos.* poëtæ tres inferorum iudices constituerunt, sicut & Plato, in Gorgia. idem tamen Plato, in apolog. Socratis, & Cicero 1. Tuscula. Minoi, Rhadamantho & AEaco, quartum adiungunt Triptolemum. 733 *Socer.* AEacus. 734. *Auctorem scelus repetit.* hoc est exemplo suo nocens plectitur, ex lege Rhadamanthi, quam suprà actu 1. nu. 226. posui, quam etiam Hesiodus laudauit, alio sca-

Repetit, suoq; premitur exemplo nocens.
Vidi cruentos carcere includi duces,
Et impotentis terga plebeia manu
Scindi tyranni: quisquis est placidè potens,
Dominusq; vitæ, seruat innocuas manus,
Et incruentum mitis imperium regit,
Animoq; parcit: longa permensus diu
Felicis æui spacia, vel cælum petit,
Vel læta felix nemoris Elysii loca.
Iudex futurus sanguine humano abstine,
Quicunque regnas, scelera taxantur modo
Maiore nostra. AM. *certus inclusos tenet*
Locus nocentes, vtq; fert fama, impios
Supplicia vinclis sæua perpetuis domant?
TH. *Rapitur volucri tortus Ixion rota,*
Ceruice saxum grande Sisyphia sedet,
In amne medio faucibus siccis senex
Sectatur vndas, abluit mentum latex,
Fidemq; cùm iam sæpe decepto dedit,
Perit vnda, in ore poma destituunt famem.
Præbet volucri Tityus æternas dapes,
Vrnásq; frustra Danaides plenas ferunt.

D 2 *Errant*

su dicitur in Thyeste:

Sæpe in magistrum scelera redierunt sua.

quia scilicet, vt apud Sallustium in historiarum fragm. Philippus ait: praua incœpta consultoribus sunt noxæ. Malum, inquit ille, consilium consultori pessimum.

749 *Ixion.* Plutarchus, in vita Agidis & Cleom. Ixionem hominis ambitiosi typum esse scribit. rectè. Ixion enim ad gloriam, quam sibi opinionis errore finxerat, consequendam opes necessarias esse iudicans, socerum Deioneum interfecit: ne pecuniæ, quas illi promiserat, sibi decederent. nam qui gloriam falsam petunt, facultates vndique quo iure quaque iniuria cōgerere cupiunt; non quò iis rectè fruantur, sed vt easdē postea queant cuius immoderatè largiri: eaque prodiga numorum effusione veram se laudem consecutos existimant, &, pro rei veritate, fictum eius simulacrum amplectuntur. ambitione tamen occæcati idipsum non intelligunt: verùm se solos prudentes, solos beatos existimant; amicisque suis & fautoribus ob intolerabilē fastum atq; iactantiam graues facti, in cunctorum odium incurrunt. Igitur cōsumtis opibus redacti ad egestatem, nullius adiuti auxilio, sed omniū inimicitiis oppressi, fieri non potest, quin hominum calamitosissimi existant, & perpetua felicitatis recordatione non minus torqueantur quàm Ixion, cuius membra celeri rota versantur.

750 *Sisyphia.* Sisyphum cùm poëtæ nobis proponunt apud inferos saxum ingens ad verticem montis impellentem, quod saxum semper relabitur; monent ne regum arcana temerè effutientes, eorum in nos iram prouocemus. quia regum ira grauis est semper. nam quos reges odêre, miserrimos faciūt, & paupertatem cogunt perferre, quando minimum; quod, vtar verbis Lucretij,

.. est aduerso nixantem trudere monte Saxum: quod tamen à summo iam vertice rursum
Voluitur, & plani raptim petit æquora campi.

751 *Senex.* Tantalus, de quo quæ poëtæ tradiderunt, alio loco explicabimus.

755 *Tityus.* hunc immani hominem corpore, ex Apollonij sententia, Latonæ, vel, vt Euphorion credit, Dianæ vim parantem inferre, ab Apolline necatum, assiduè à vulture laniari prodiderunt. cuius amantes exemplo à raptu deterrentur. licet enim femineæ artis sit fingere se, quod ardentissimè appetunt, auersari: sic tamen hæ pugnant, facilè vt appareat eas vincere etsi queant nolle; his vtrùm vis adhibēda sit, viderint alij. ego nec vim illis adhiberi posse crediderim. De his hoc loco agimus, quæ de isto grege non sunt, verùm pudicè viuere, & corporis sui copiam nisi maritis facere non decreuerunt. has decet diuturno obsequio & officiorum numero ac magnitudine sibi deuincire: nō, veluti Tityus, conari fructum amoris ab inuitis decerpere. quoniam qui vim adhibent, cùm optata vt plurimum nō assequantur, tum omnem sibi in earum, quibus tam proteruè illudunt, beneuolentiam aditum præcludunt. Videntes igitur se sua culpa omnes adeundi, colloquendi, videndiq; vias sibi obstruxisse, sic cruciantur, vt leuius vexari scelestum illum arbitter, *... per tota nouem cui iugera corpus*
Porrigitur, rostroq; immanis vultur adunco Immortale iecur tondens. fæcundaq; pœnis

Errant furentes impiæ Cadmeides,
Terrétq; mensas auida Phineas auis.
AM. *Nunc ede nati nobilem pugnam mei,*
Patrui volentis munus, an spolium refert?
TH. *Ferale tardis imminet saxum vadis,*
Stupente vbi vnda segne torpescit fretum,
Hunc seruat amnem cultu & aspectu horridus,
Pauidosq; manes squallidus gestat senex,
Impexa pendet barba, deformem sinum
Nodus coërcet, concauæ squallent genæ,
Regit ipse conto portitor longo ratem,
Hic onere vacuam littori puppim applicans,
Repetebat vndas, poscit Alcides viam
Cedente turba. dirus exclamat Charon,
Quò pergis audax? siste properantem gradum.
Non passus vllas natus Alcmena moras,
Ipso coactum nauitam conto domat,
Scanditq; puppem: cymba populorum capax,
Succumbit vni, sedit: & grauior ratis,
Vtrinq; Lethen latere titubato bibit.
Tunc vasta trepidant monstra, Centauri truces
Lapithæq; multo bella succensi mero.
Stygiæ paludis vltimos quærens sinus
Fæcunda mergit capita Lernæus labor.
Post hæc auari Ditis apparet domus,
Hîc sæuus vmbras territat Stygius canis,
Qui terna vasto capita concutiens sono,
Regnum tuetur, sordidum tabo caput
Lambunt colubri, viperis horrent iubæ,

Lon-

Viscera, rimaturq; epulis, habitatq; sub alto
Pectore, nec fibris requies datur vlla renatis.
Virgil. Æneid. 6. Dicitur ab Apolline interfectus. quia nullius tantum robur, nullius tanta vis aut fortitudo; qui, si viribus ad humanæ societatis perniciē abutatur, non facillime à quocunque, Dei ope, vinci & necari queat.

757 *Cadmeides.* Agaue, Ino, Autonoë, ceteræ quæ Pentheum lacerauerunt.

758 *Phineas.* quod viuo Phineo accidit; vt, vel ob occæcatos filios suos, vel ob vulgata Deorū consilia, ab Harpyiis infestaretur; id mortuo tribuit. hæc etiam ad morum disciplinam pertinent. nam quòd deorum consilia diuulgarit, indicat auaritiæ deditos, lucri caussa, omnia arcana detegere. eodem tendunt, à quibus dicitur filios occæcasse: quòd auari nemini parcunt, ne filiis quidem; sed cunctos circumuenire desiderant, vt quæstum faciant. in quam rem vnam cùm incumbant toto animo, victui suo necessaria detrahunt, neque audent bonis partis frui. hos cæcos esse, & quid deceat non videre, quis neget? alimenta sibi subtrahi patiuntur ab auaritia; quæ cùm rapere aliena gestiat, cùm famem sitimq; cogat pati, cùm in arcam, quasi in ventrem insatiabilem, omnia congerat; an non vncas manus, an non ora pallida, an non fœdissimam vētris proluuiem habere, an non vera Harpyia, qua tristius haut vllum monstrum, nec sæuior vlla pestis, esse videatur? huic virgineus vultus attribuitur, quia mulieres quàm viri ad rem ferme sunt attentiores. Harpyias à Phinei mensa Zethes & Calais abegerunt. qui quid significāt? ambitionem profectò. etenim si sordidi animum gloriæ cupiditas occupet: confestim multo sudore & diuturno tempore cōrasas opes profundet, nec vllum expensatum finem faciet. stulti enim dum vnum vitium fugiunt, facile in contrarium incidunt. Quid Terentiano Demea parcius? quid eodem mox largius? ille agrestis, sæuus, tristis, parcus, truculentus, tenax, de repente alius factus, sic mutatur, vt prodigum quàm liberalem potius cognoscas. qualia enim sunt illa? *Ego quoque à meis me amari & magni pendi postulo.*
Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram. *Deerit: id mea minime refert, qui sum natu maximus.*
apud eumdem Comicum talem se ostendit Menedemus, vt ab amico Sene meritò audiat;
Vehemens in vtramque partem Menedeme es nimis: *Aut largitate nimia, aut parsimonia.*
Et ne his quidem verbis deterretur, quin dicat; .... *faciat quod lubet;*
Sumat, consumat, perdat, decretum est pati. Adeò facilius ex vno extremo in alterum incurras, quàm in medio, vbi virtus sita est, queas consistere. Alati dicūtur & Boreæ filij Zethes ac Calais, cre-

Longuq́, torta sibilat cauda draco.
Par ira formæ: sensit vt motus pedum,
Attollit hirtas angue vibrato comas,
Missumq́, captat aure subiecta sonum.
Sentire & vmbras solitus: vt propior stetit
Ioue natus, antro cedit incertus canis,
Et vterque timuit: ecce latratu graui
Loca muta terret, sibilat totos minax
Serpens per armos, vocis horrendæ fragor
Per ora missus terna, felices quoque
Exterret vmbras, soluit à læua feros
Tunc ipse rictus, & Cleoneum caput
Opponit, ac se tegmine ingenti clepit,
Victrice magnum dextra robur gerens.
Huc nunc & illuc verbere assiduo rotat,
Ingeminat ictus: domitus infregit minas,
Et cuncta lassus capita submisit canis,
Antroq́, toto cessit: extimuit sedens
Vterque solio dominus, & duci iubet.
Me quoque petenti munus Alcidæ dedit,
Tunc grauia monstri colla permulcens manu
Adamante texto vincit, oblitus sui
Custos opaci peruigil regni canis,
Componit aures timidus, & patiens trahi,
Herumq́, fassus, ore submisso obsequens,
Vtrunque cauda pulsat anguifera latus.
Postquam est ad oras Tænari ventum, & nitor
Percussit oculos lucis ignotæ, bonos
Resumit animos vinctus, & vastas furens
Quassat catenas, penè vectorem abstulit,
Pronúmque retro vexit, & mouit gradu.

do quia gloria, venti instar, per totum orbem volitat: huius vt vmbram ambitio assequatur, leuissima sit oportet, atque adeò alis indiget. Aliter hanc fabulam expoluit Pet. Angelius Bargæus, ad improbos & iniquos iudices eam referens lib. 2. carminum.

765 *Impexa pendet barba.* Virg. 6. AEn.

Portitor has horrendus aquas & flumina seruat
Terribili squallore Charon; cui plurima mento
Canicies inculta iacet: stant lumina flammæ:
Sordidus ex humeris nodo depēdet amictus.

766 *Concaue squallent genæ.* hac sententia nihil facilius, nihil dilucidius. obscurior est v. l. lectio; *concaue lucent genæ.* quod retineri non potest, nisi dicas macie eò genas redactas, vt videātur pellucidæ, quod hieme apibus accidit. vel sanè, quod potius est, ad illud Virgilij respexerit; ... *stant lumina flamma* ..

Et Ouidij 11. Metamorph.

.. *rubra suffusus lumina flamma.*

Quæ tamen quia nec ipsi mihi satisfaciunt, vulgatam lectionem retineo.

770 *Charon.* Petronius Arbiter, in satyris; inferorū portitorē vocat Proteū:

.. *vix nauita Proteus*
Sufficiet simulacra virū traducere cymba:
Classe opus est. tuq́; ingenti satiare ruina
Pallida Tisiphone, cōcisaq́; vulnera mande.
Per Stygios manes laceratus ducitur orbis.

Verū omnes poëtæ Arbitro repugnāt.

775 *Succumbit vui.* ex illo diuini vatis carmine;

.... *Simul accipit alueo*
Ingentem AEneam, gemuit sub pondere cymba
Sutilis, et multam accepit rimosa paludem.

777 *Centauri.* hos etiam cum Hydra Virg. 6. AEneid. in foribus inferorum statuit. 783 *Terna.* quidam v. l. *trina.*

785 *Viperis horrent iubæ.* Sumtum à Virgilio, eodem libro;

Cui vates horrere videns iam colla colubris.

793 *Loca muta.* κατὰ συνεκδοχὴν, vt & Catullus, *Si quidquam mutis gratum acceptumq́; sepulcris.*

798 *Tegmine ingenti clepit.* qui se tegit, ex alterius aspectu se subducit: qui verò quid alteri clepit, id ne videat tegit. quare clepit, positum est pro subducit, tegit, abscondit: quemadmodum & furandi verbum in Agamemnone; *Germane vultus veste furabor tuos.*

804 *Vterque solio dominus.* Sic vulgati libri, hoc est Pluto & Proserpina. m. s. vero habent, *vtrumq́;*, hoc est Cerberum & Herculem: malo, *Vterque*, propter præcedens *extimuit.*

815 *Vectorem.* lege cum o. v. l. *victorem.*

829 *Properante partu.* Septimo mense, vt Herculi imperaret. vide Homerum Iliad.τ'.

840 *Quinta cùm sacrum reuocauit æstas.* non sine causa locus hic ab interpretibus, qui difficilia omnia veluti ex professo præterierunt, explicatus non fuit. difficultatem parit, quòd videatur falsum Olympicos ludos circa æstatis initium celebrati consueuisse; quod hoc loco innuitur. etenim hos ludos anni initio celebrari Glaucippus, in lib. de sacris Atheniensium, & Pindari in Olympiis Scholiastæ prodiderunt: Græcos verò ab æquinoctio auctumnali anni principium computare refert Alphonsus rex in tabulis, & Rogerius Bacco in epist. ad Clementem Quinctum. Verùm quoniam hoc de Græcis Asiaticis intelligendum est, vt docuit Onufrius Panuinius lib. 1. Fastorum; & ludi Olympici in Europa celebrabãtur; Europæi verò Græci annum ab æstiuo solstitio auspicari consueuerant, teste Gaza in lib. de mensibus, & Beda in lib. de rerum natura cap. 10. & 35. & Simplicio super lib. 5. Physicorum; verissimũ est quod Seneca innuit, hos ludos initio æstatis factos fuisse: quod ipsum multorum testimoniis idem Onufrius, loco citato, confirmat.

843 *Libra.* hæc noctes diebus æquat. hoc est cùm sol est in libra æquales noctibus sunt dies. Q. Cicero, Virgilius, Manilius, & Claudianus.

852 *Comis nondum positis ephebi.* impuberibus, vt dinosci possent, cùm alia, tum illud dabatur, vt comam alerent, Iacob. Ræuardus, elegans iuris interpres, lib. 4. variorum, cap. 10. quam anno demum quartodecimo (quando eos puberes esse incipere definitum est §. 1. instit. quib. mod. tute. fin.) decurtare & numinis alicuius aræ consecrare solebant; idque non concubini tantùm, vt Lambinus in Horatium existimat; sed omnes omnino pueri. nam vt dignoscerentur puberes ab impuberibus, id fuit factitatum, & hic est habitus ille ex quo Iureconsultorum nonnulli pubertatem corporis æstimari volebant, iuxta Ræuardum dicto cap. 10. qui etiam, si Dis placet, Iustiniani sentẽtiam

Tunc & meas respexit Alcides manus,
Geminis vterque viribus tractum canem,
Ira furentem, & bella tentantem irrita,
Intulimus orbi. vidit vt clarum æthera,
Et pura nitidi spacia conspexit poli:
Oborta nox est, lumina in terram dedit,
Compressit oculos, & diem inuisum expulit,
Aciemq; retro flexit, atque omni petit
Ceruice terram: tum sub Herculea caput
Abscondit vmbra, densa sed læto venit
Clamore turba, frontibus laurum gerens,
Magniq; meritas Herculis laudes canit.

CHORVS.

Sapphici & choriambici trimetri.

Natus Eurystheus properante partu,
Iusserat mundi penetrare fundum:
Deerat hoc solum numero laborum,
Tertiæ regem spoliare sortis.
Ausus est cæcos aditus inire,
Ducit ad manes via quà remotos
Tristis, & silua metuenda nigra.
Sed frequens, magna comitante turba,
Quantus incedit populus per vrbes
Ad noui ludos auidus theatri:
Qualis Eleum coit ad Tonantem,
Quinta cùm sacrum reuocauit æstas:
Quanta, cùm longæ redit hora noctis,
Crescere & somnos cupiens quietos
Libra, Phœbeos tenet æqua currus,
Turba secretam Cererem frequentat:
Et citi tectis properant relictis,
Attici noctem celebrare mystæ.
Tanta per campos agitur silentes
Turba: pars tarda gradiens senecta,
Tristis, & longa satiata vita:
Pars adhuc currit melioris æui,

Virgines

Virgines nondum thalamis iugatæ,
Et comis nondum positis ephebi,
Matris & nomen modò doctus infans:
His datum solis, minus vt timerent,
Igne prælato releuare noctem.
Cæteri vadunt per opaca tristes:
Qualis est nobis animus remota
Luce, cùm mœstus sibi quisque sensit
Obrutum tota caput esse terra.
Stat chaos densum, tenebræq; turpes,
Et color noctis malus, ac silentis
Ocium mundi, vacuæq; nubes.
Sera nos illò referat senectus.
Nemo ad id serò venit, vnde numquam,
Cùm semel venit, potuit reuerti,
Quid iuuat durum properare fatum?
Omnis hæc magnis vaga turba terris
Ibit ad manes, facietq; inerti
Vela Cocyto: tibi crescit omne,
Et quod occasus videt, & quod ortus.
Parce venturis, tibi mors paramur:
Sis licet segnis, properamus ipsi.
Prima, quæ vitam dedit, hora carpsit.
Thebis læta dies adest,
Aras tangite supplices,
Pingues cædite victimas.
Permistæ maribus nurus
Solennes agitent choros,
Cessent deposito iugo
Arui fertilis incolæ,

§. 1. quibus mod. tutela finiatur, ausus fuit reprehendere. at ego Iustinianum temere reprehendi non dubito. etenim idipsum testatur Quinctilianus declamat. 279. de impubere marito agens, his verbis: Quo enim tandem modo » defenderetur filius tuus, si quis exsti- » tisset, qui diceret, Occidisti hominem » nondum maritus. nec enim vis ista, no- » minis huiusce appellatione prima con- » sistit: nec satis est maritum tãtum oscu- » lo putari. Postea nudari filium, atque » in conspectu iudicum constitui coëgis- » set: atque interrogaret an ille maritus » esset, qui fieri pater non posset. »

858 *Sensit.* nonnulli m. s. libri continent *sentit.*

860 *Tenebræq; turpes.* vetus poëta nescio qui, apud Ciceronem:

» *Adsum atque aduenio Acheronte vix, via alta atque ardua,*
» *Per speluncas saxis structas asperis, pendentibus,*
Maxumis; vbi rigida constat crassa caligo inferûm.

Ennius Andromacha:

Acherusia templa alta, Orci pallida,
Leti obnubila, obsita tenebris loca.

Catullus:

Qui nunc it per iter tenebricosum.

Idem:

» *At vobis malè sit malæ tenebræ*
Orci. . .

hæc illi ethnici. nos verò etiam palpabiles ibi tenebras esse didicimus.

866 *Properare.* differentiam inter properare & festinare, citante Gellio libro 16. cap. 14. Cato, in orat. de suis virtutibus, tradidit his verbis: Aliud est pro- » perare, aliud festinare. qui vnum matu- » rè transigit, properat: qui multa incipit » neque perficit, is festinat. Virgilius » AEneid. 9.

. . . pulcram properet per vulnera mortem.

Seneca infra actu 5. *. . . . si quod etiamnum est scelus Latura terra properet . . .* quo loco Seneca hac voce admodum propriè ex Catonis sententia vsus fuit. 867 *Omnis hæc &c.* notissima verissimaque est Homerici versus sententia, neminem Parcam effugere posse; sed nos nostraque morti deberi omnia. nam, vt ait Stesichorus, πάμπαν δ' ἄμοιρος ἔπι, ἔτ' ἀχήρ. Phanocles ἐν ἔρωτι, vt in Clemente Alexandr. Florentiæ excuso legitur: ἀλλὰ τὸ μοιρίδιον ἀμήχανον οὐδέ τις ἐστὶν ἐκφυγεῖν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερβόμεθα. Sed Paulus Leopardus lib. 4. emendat. cap. 4. prius carmen sic emendat: ἀλλὰ τὸ μοιρίδιον ἦμαρ ἄλυτον οὐδέ τι ἐστίν.

873 *Carpsit.* vitæ spacium minuit. Catullus: *Illa mihi sedes, illic mihi carpitur ætas.* Virgilius: *Solàne perpetua mærens carpere iuuenta?*

Pax est Herculea manu
Auroram inter, & Hesperum.
Et quà sol medium tenens
Vmbras corporibus negat.
Quodcunque abluitur solum
Longo Thetyos ambitu
Alcidæ domuit labor.
Transuectus vada Tartari,
Pacatis redit inferis.
Iam nullus superest timor,
Nil vltra iacet inferos.
Stantes sacrificus comas
Dilecta tege populo.

ACTVS QVARTVS.

HERCVLES. THESEVS.

AMPHITRYO. MEGARA.

Vltrice dextra fusus aduerso Lycus
Terram petiuit ore: tum quisquis comes
Fuerat tyranni, iacuit & pœnæ comes.
Nunc sacra Patri victor, & superis feram,
Cæsisq. meritas victimis aras colam.
Te te laborum socia & adiutrix precor
Belligera Pallas, cuius in læua ciet
AEgis feroces ore saxifico minas:
Adsit Lycurgi domitor, & rubri maris
Tectam

883 *Qua sol medium tenens Vmbras corporibus negat.* Ego arbitror Senecam per Syenem, quæ intelligitur, meridiem significare. de Syene Macrobius, in somnium Scipionis, li. 1. Ciuitas Syene, „quæ prouinciæ Thebaidos, post superiorum montium deserta, principium „sub ipso æstiuo tropico constituta est: „& eo die quo sol certam partem ingreditur Canceri, hora diei sexta, quoniam „tunc sol super ipsum innenitur verticem ciuitatis, nulla potest illic in terram „de quolibet corpore vmbra iactari. Lucanus lib. 2.

. . . *vmbras nusquam flectente Syene.*

893 *Dilecta tege populo.* Olympionicus, in lib. de plantis scribit, Herculem inuenta in ripa Acherontis alba populo, inde sibi coronam contexuisse. hinc venit in consuetudinē, vt hæc arbor Herculi sacra putaretur. In membranis pro *dilecta* habetur *delecta.* quo confirmatur Aldi Paulli F. Manutij opinio, in lib. de orthograph. pag. 283. contra Festi auctoritatem & Dionys. Lambini sententiam. Porrò quod in præcedenti versu habetur; *stantes sacrificus comas*; intellige, *stantes*, præ timore & horrore. alludit ad Virgilianum illud;

. . . *steteruntq; comæ, vox faucibus hæsit.*

895 *Terram petiuit ore.* olim viri fortes cadentes terram mordebāt, ne quis gemitus, anteacta vita indignus, à circūstantibus exciperetur. Claudianus, de bello Getico;

. . . *Italamq; momordit harenam.*

Pleni sunt Heroicorum poëtarum libri huiusmodi testimoniis. Aquilonares verò pugiles etiam ridētes vulnera excepisse & occubuisse memorant. de Agnero quodam Ingelli filio, à Biarcone ingenti vulnere perem„pto, Saxo Grammaticus histor. Danicæ lib. 2. ita scribit: Sunt qui asserant morientem Agnerum solu„to in risum ore, per summam doloris dissimulationem, spiritum reddidisse. & paulo pòst ipsum Biarconem introducit pugnam illam & Agneri constantiam prædicantem his versibus: . . . *vt Agner*

Ingelli natum fudi, retuliq; trophæum,
Elisum morsu gladium, maiora daturus
Cui contrà leuam lateris cum parte sinistri
Incidit in medias ferrum penetrabile costas.
Semiuigil subsedit enim, cubitoq; reclinis
Spreuit, & Elysium gaudens successit in orbem.
Supremam celare necem, summumq; dolorem
Ille meo capiti inpactum perfregit Hothingum
Vulnera, si melius ferri viguisset acumen.
Dissecui, dextrumq; pedem, labentiq; sub artus
Hercule nemo illo visus mihi fortior vnquam.
Ridendo excepit lethum, mortemq; cachinno
Magna viri virtus, quæ risu calluit vno
Corporis ac mentis læto compescere vultu.

901 *Adsit.* legitur in antiquo codice *assis.* aduocat Palladem, Liberum, Phœbum, Perseum, Pollucem, ceterosque non ex nouerca fratres; vt excludat Martem, Vulcanum, & (siquidem, vt alias l. 45. in

Tectam virenti cuspidem thyrso gerens,
Geminumq́ numen Phœbus, & Phœbi soror:
Soror sagittis aptior, Phœbus lyræ,
Fraterq́ quisquis incolit cælum meus,
Non ex nouerca frater: huc appellite
Greges opimos, quicquid Indorum seges,
Arabesq́ odoris quicquid arboribus legunt,
Conferte in aras, pinguis exsudet vapor,
Populea nostras arbor exornet comas:
Te ramus oleæ fronde gentili tegat
Theseu: Tonantem nostra adorabit manus.
TH. *Dij conditores vrbis, & siluestria*
Trucis antra Ceti, nobiles Dirces aquas,
Laremq́ regis qui aduenæ Tyrium colis,
Date thura flammis. AM. *nate, manantes prius*
Manus cruenta cæde & hostili, expia.
HER. *Vtinam cruorem capitis inuisi deis*
Libare possem, gratior nullus liquor
Tinxisset aras: victima haud vlla amplior
Potest, magisq́ opima mactari Ioui,
Quàm rex iniquus. AM. *finiat genitor tuos*
Opta labores, detur aliquando ocium
Quiesq́ fessis. HER. *ipse concipiam preces*
Ioue, meq́ dignas: stet suo cælum loco,
Tellusq́ & æther, astra inoffensos agant

prin. D. de leg. 1. l. 62. & l. 81. D. de leg. 2. Sic hoc loco etiam masculinum genus femininũ complectitur) Heben; quæ illi postea nupsit.

910 *Exsudet vapor.* in o. v. l. inuenio *exundet.*

912 *Fronde gentili.* Theseus rex fuit Athenarum. olea autem primo Athenis Neptuno & Pallade, de condenda & nominanda vrbe contendentibus, exstitit. ideo ait; fronde gentili.

915 *Zethi.* vulgò legitur; *Ceti.* in mẽbranis quotquot vidi, scriptum est; *Tethi*: quare emendandum opinor *Zethi.* Zethus enim & Amphion in Cythæronis cauernis enutriti fuere, vbi illos Antiopa pepererat. Trucem appellat, quia natura immanis, agrestis, ab omni humanitate & Musis maximè alienus fuit, vt docet D. Chrysostomus in sermone περὶ χήρας; & Propertius,

Et durum Zethum, & lacrimis Amphiona mollem
Experta est stabulis mater abacta suis.

Si quis contendat, *Ceti*, retinendum, & cum Badio & Bernardino interpretetur draconem Dirces custodem, exspecto me doceat alibi Cetum pro dracone poni. quod vereor vt probare possit. *Dirces aquas.* Dirce quia Antiopam, Amphionis & Zethi matrem, persequebatur; ab iis crudeliter necata, vt declarat Nicocrates in Cypriis, postea in fontem conuersa fuit, Euripi. in Bacchis. hic nimirum malos manet exitus, vt, cùm diu bonos vexauerint, meritas tandem pœnas bonis dent.

E AEterna

916 *Aduenæ.* Cadmi; cui Tyrus patria. vnde Tyrius dicitur à Cinna, in propempt. Pollionis:

Nec tam donorum ingentes mirabere aceruos *Innumerabilibus congestos vndique seclis,*
Iam inde à Belidæ natalíq; vrbis ab anno *Cecropis, atque alta Tyrij ab origine Cadmi.*

918 *Expia.* quia diis nefas fuit pollutis cæde manibus sacrificare, patet id ex Homero Iliad. ζ'. & Virgilio 2. AEneid. Anticlides etiam lib. 74. redituum scripsit: ἔθος γὰρ ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὥσπερ καὶ νῦν ἀκμάζει, ὅταν ἢ φόνον αὐτόχειρες, ἢ καὶ ἄλλας σφαγὰς ἐποίουν, ὕδατι ἀπονίπτειν τὰς χεῖρας λαμβάνειν εἰς τοῦ μιάσματος κάθαρσιν. 920 *Gratior nullus liquor* &c. hunc locum citare voluit Ioan. Næuizanus lib. 1. siluæ nuptial. num. 71. hanc sententiam, in Didone tragœdia Italica, mutuatus est Ludouicus Dulcis:

... perche nissun liquore *E' à Dio piu grato, o vittima piu cara,* *Che quella d'vn tiran crudele & empio.*

Diuus Thomas etiam de Aquino, in 2. 2. artic. penult. affirmat eum qui Tyrannum interficiat, rem Deo gratam facere; quæ sententia vt periculosa non tantum à Felino in c. cùm nobis, ex. de præscript. & Fr. Augusti. de Ancona de potesta. ecclesiasti. arti. 3. q. 54. versi. omnia autem. Sed communiter reijcitur ab omnibus, teste Cęsare de Perinis, in addition. constit. Neapolitan. in tit. de homicid. & damnis clandestin. constit. incip. Si damna clandestina. & contra Thomæ sententiam conclusum fuit in Concil. Constantiensi, vt referunt Brixiensis in repertorio suo, in verbo tyrannus: & Curtius in tracta feudatariati à Bartholomæo Romulcio in l. filiusfamilias, §. Diui. num. 64. D. de leg. 1. Planè tyrannum,

qui principatum occupauit, si tyrannis aliter tolli non possit, interficere, cuilibet licitum est. Paris de Puteo in tracta. Syndica. Cataldin. de Boncompagnis cons. 55. tomo 1. consil. crimin. Babtis. Zileti. Sed illum qui iure successionis electionisve princeps est, quāuis tyrannus fiat, priuato non licet occidere, Alph. à castro lib. contra hæres. versi. tyrannus. Dominicus à Soto lib. 5. de iusti. & iu. q. 1. art. 3. nisi vno casu, quo etiam imperatorem & Pontificem occidere fas esse voluerunt Cardinalis & Capicius, teste Carterio in pract. criminа. mihi, fol. 144. col. 4. scilicet ad corporis sui defensionem. arg. l. 3. D. de iust. & iu. qua de re Duennas reg. 191. Anton. Gomez de delict. cap. 3. & Iul. Clarus in pract. crimin. de homic. quos referunt Fran. Viuius lib. 2. commun. opin. voce, tyrannus; & Eman Zoares à Ribeira, in thesau. recept. sentent.

943 *Primus en.* Q. Smyrnæus,
πρῶτα μὲν, ἐν νεμέῃ βελαεργὸν κατέπεφνε λέοντα.

AEterna cursus, alta pax gentes alat,
Ferrum omne teneat ruris innocui labor,
Ensesq́ lateant, nulla tempestas fretum
Violenta turbet, nullus irato Ioue
Exiliat ignis, nullus hiberna niue
Nutritus agros amnis euersos trahat,
Venena cessent, nulla nociturо grauis
Succo tumescat herba, non sæui ac truces
Regnent tyranni, si quod etiamnum est scelus
Latura tellus, properet, & , si quod parat
Monstrum, meum sit: sed quid hoc? medium diem
Cinxere tenebræ, Phœbus obscuro meat
Sine nube vultu: quid diem retro fugat,
Agitq́ in ortus? vnde nox atrum caput
Ignota profert? vnde tot stellæ polum
Implent diurnæ? primus en noster labor
Cœli refulget parte non minima Leo,
Iraq́ totus feruet, & morsus parat.
Iam rapiet aliquod sidus, ingenti minax
Stat ore, & ignes efflat, & rutilat, iubam
Ceruice iactans. quicquid autumnus grauis,
Hiemsq́ gelido frigida spacio refert,
Vno impetu transiliet, & verni petet *(est?*
Frangetq́ Tauri colla. AM. *quod subitū hoc malū*
Quò nate vultus huc & huc acres refers?
Acieq́ falsum turbida cælum vides?
HER. *Perdomita tellus, tumida cesserunt freta,*
Inferna nostros regna sensere impetus,
Immune cælum, est dignus Alcidæ labor.
In alta mundi spacia sublimis ferar,
Petatur æther, astra promittit pater.
Quid si negaret? non capit terra Herculem,
Tandemq́ superis reddit. en vltro vocat
Omnis deorum cœtus, & laxat fores,
Vna vetante: recipis & reseras polum.
An contumacis ianuam mundi traho,
Dubitatur etiam? vincula Saturno exuam,

Contraq́

Contraq́. patris impij regnum impotens
Auum resoluam: bella Titanes parent
Me duce furentes, saxa cum siluis feram,
Rapiamq́. dextra plena Centauris iuga.
Iam monte gemino limitem ad superos agam.
Videat sub Ossa Pelion Chiron suum,
In cælum Olympus tertio positus gradu
Perueniat, aut mittatur. AM. *infandos procul*
Auerte sensus: pectoris sani parum,
Magni tamen, compesce dementem impetum.
HER. *Quid hoc? gigantes arma pestifera mouēt,*
Profugit & vmbras Tityus, ac lacerum gerens
Et inane pectus, quàm propè à cælo stetit?
Labat Citheron, alta Pallene tremit,
Marcéntq́. Tempe. rapuit hic Pindi iuga,
Hic rapuit OEten, sæuit horrendum Mimas,
Flammifera Erinnys verbere excusso sonat,
Rogísq́. adustas propius ac propius sudes
In ora tendit: sæua Tisiphone caput
Serpentibus vallata post raptum canem,
Portam vacantem clausit opposita face.
Sed ecce proles regis inimici latet,
Lyci nefandum semen, inuiso patri
Hæc dextra iam vos reddet, excutiat leues
Neruus sagittas, tela sic mitti decet
Herculea. AM. *quò se cæcus inuergit furor?*
Vastum coactis flexit arcum cornibus,
Pharetrámq́. soluit, stridet emissa impetu
Arundo, medio spiculum collo fugit
Vulnere relicto. HER. *cæteram prolem eruam,*
Omnésq́. latebras. quid moror? maius mihi
Bellum Mycenis restat, vt Cyclopea
Euersa manibus saxa nostris concidant.
Huc eat & illuc aula, disiecto obice,
Rumpátq́. postes, columen impulsum labet:
Procumbat omnis regia: hîc video abditum
Gnatum scelesti patris. AM. *en blandas manus*

967 *Saxa cum siluis traham.* Sic legitur in autographis: vulgati libri habent: *feram.*

988 *Excutiat. excutiet*, habetur in vet. codicibus.

989 *Tela sic mitti decet Herculea.* puero, quē petebat, interēto hoc ait. quia, vt Sophocles, in Philoctete, prodidit, ea conditio telorum Herculis fuit, vt à scopo proposito numquam aberrarēt, & semper id figerent, quod petebatur. de his noster in OEtæo Hercule actu 5.

. . . . has enim numquam irritas
Mittes in hostem; siue de media voles
Auferre volucres nube, descendent aues
Et certam prædam tela de cælo ferent,
Nec fallet vmquam dexterā hic arcus tuā,
Librare telum didicit, & certam dare
Fugam sagittis: ipsa non fallunt iter
Emissa neruo tela.

993 *Medio spiculum collo fugit.* hoc est, per medium collum transiuit. Fugisse autem dicit, vt sagittæ emissæ velocitatem indicet.

996 *Cyclopea.* videndus super hac re Arsenius interpres Euripidis, vt aliàs monui.

 Adge-

Ad genua tendens voce miseranda rogat.
Scelus nefandum, triste, & aspectu horridum,
Dextra precantem rapuit, & circa furens
Bis ter rotatum misit: ast illi caput
Sonuit, cerebro terra dispersо madet.
At misera paruum protegens natum sinu
Megara, furenti similis, è latebris fugit.
HER. *Licet Tonantis profuga condaris sinu,*
Petet vndecumque temet hæc dextra, & feret.
AM. *Quò misera pergis? quam fugã aut latebras (petis?*
Nullus salutis Hercule infenso est locus:
Amplectere ipsum potius, & blanda prece
Lenire tenta. ME. *parce iam coniunx precor,*
Agnosce Megaram: natus hic vultus tuos,
Habitúsq; reddit: cernis, vt tendat manus?
HER. *Renuo nouercam, sequere, da pœnas mihi,*
Iugóq; pressum libera turpi Iouem.
Sed ante matrem paruulũ hoc mõstrum auferam.
ME. *Quò tendis amẽs? sanguinem fundes tuum?*
AM. *Pauefactus infans igneo vultu patris*
Perit ante vulnus, spiritum rapuit pauor.
In coniugem nunc claua libratur grauis,
Perfregit ossa, corpori trunco caput
Abest, nec vsquam est. cernere hoc audes nefas
Viuax senectus? si piget luctus, habes
Mortem paratam, pectus in tela indue:
Vel stipitem istum, cæde monstrorum illitum,
Euerte: falsum, ac nomini turpem tuo
Remoue parentem, ne tuæ laudi obstrepet.
TH. *Quò te ipse genitor obuium morti ingeris?*
Quò pergis amens? profuge, & obtectus late,
Vnúmq; manibus aufer Herculeis scelus.
HER. *Bene habet, pudendi regis excisa est domus.*
Tibi hunc dicatum maximi coniunx Iouis
Gregem cecidi, vota persolui libens
Te digna, & Argos victimas alias dabit.
AM. *Nondum litasti nate, consumma sacrum.*

1005 *Misit: ast.* tam ridicula est Danielis Cayetani lectio, *missitas*; vt quam referre non piguit, pudeat confutare.

1010 *Feret.* auferet. Virgilius;

Hos ego versiculos feci, tulit alter honorẽ.

1012 *Infenso.* o. v. l. *infesto.*

1015 *Vultus tuos.* hoc inter aureæ ætatis felicitates Hesiodus ἐν ἔργ. numerat. Horatius;

Laudantur simili prole puerperæ.

Tunc enim omnis adulterij suspicio abest. Spynthyos illud περὶ γυναικὸς σωφροσύνης apud Stobæum, dignum est quod adscribatur: κάλλιστος δὲ κόσμος γυναικὸς ἐλευθέρας πρᾶτον αὐτ' αὐτὸ τὸ διὰ τῶν αὐτᾶς τέκνων ἐπιμαρτυρέεσθαι τὰν σωφροσύναν τὰν ποτὶ τὸν ἄνδρα, αἴκα τὸν τύπον τᾶς ὁμοιότατος ἐπιφέρωντι τῶ κατασπείραντος αὐτὰς πατρός. esse hoc certissimum maternæ pudicitiæ testimonium Martialis docet;

Est tibi quæ patrij signatur imagine vultus,
Testis maternæ nata pudicitiæ.

Hunc Martialis locum mihi suppeditauit Ioan. Corras. li. 2. miscellan. cap. 22, quo loco contra But. & aliorum sententiam multa de hac similitudine disserit. quibus addo quod à Sorano Ephesio Isagog. Medicæ cap. 17. proditur, fœtum hanc similitudinem septimo mense induere.

1017 *Renuo nouercam.* sic quidam antiq. codices, sed in aliis cõtinetur *teneo*: & quamquam neutra lectio displicet, posterior tamen quo ad sentẽtiam valde elegantior est.

1021 *Igneo vultu patris.* iratorum oculi ardere videntur. Homerus Iliad. α.

πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετό-
ωντι ἐίκτην.

» M. Tullius: Nam cùm spumas ageret
» in ore arderent oculi. Idem: Inflãma-
» tus scelere ac furore in forum venit: ar-
» debant oculi, toto ex ore crudelitas e-
» minebat. Virgilius:

His agitur furijs, totóq; ardentis in ore
Scintillæ absistunt, oculis micat acrib. ignis.

Et sic fortè intelligendum quod Ion Chiõ, vt suprà dictũ est, prodidit, Herculem ex oculis quendam igneũ splendorẽ emisisse. Vide sup. actu 3. nu. 624.

1027 *Pectus in tela indue.* Theba. actu 1.

. . . nunc manum cerebro indue.

Stat ecce ad aras hostia, expectat manum
Ceruice prona, præbeo, occurro, insequor.
Mactа. quid hoc est? errat acies luminum,
Visúsq; mæror hebetat? an video Herculis
Manus trementes? vultus in somnum cadit,
Et fessa ceruix capite summisso labat,
Flexo genu: iam totus ad terram ruit,
Vt cæsa siluis ornus, aut portus mari
Datura moles: viuis? an letho dedit
Idem, tuos qui misit ad mortem furor?
Sopor est, reciprocos spiritus motus agit:
Detur quieti tempus, vt somno grauis
Vis victa morbi pectus oppressum leuet.
Remouete famuli tela, ne repetat furens.

CHORVS.

Anapæstici & duo Adonij.

Lugeat æther, magnusq; parens
AEtheris alti, tellusq; ferax,
Et vaga ponti mobilis vnda.
Tuq; ante omnes, qui per terras,
Tractusq; maris fundis radios,
Noctemq; fugas ore decoro,
Feruide Titan: obitus pariter
Tecum Alcides vidit, & ortus,
Nouitq; tuas vtrasque domos.
Soluite tantis animum monstris,
Soluite superi, rectam in melius

1044 *Fessa.* qui somno opprimebantur, fessos dicebant. Maro:

. . . . quale sopor fessis in gramine.

Idem:

. . placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras.

1046 *Vt cæsa siluis ornus.* Virg. 2. AEne.

Ac veluti summis antiquam in montibus ornum
Cùm ferro accisam, crebrisque bipennibus instant
Eruere agricolæ certatim: illa vsq; minatur
Et tremefacta comã cõcusso vertice nutat,
Vulnerib. donec paulatim euicta, supremũ
Congemuit, traxitq; iugis auulsa ruinam.

Simili comparatione tribus locis Iliad. δ'.ν'.& π'. vsus fuit Homerus: itẽ Lucanus lib. 1. Pharsal. & Statius libro 9. Thebaid.

Aut portus mari datura moles.

sic Virg. 9. AEneid.

. . . . collapsa ruunt immania membra
Dat tellus gemitum, & clypeum super intonat ingens:
Qualis in Euboico Balarũ litore quondam
Saxea pila cadit; magnis quam molib. ante
Constructam iaciunt ponto; sic illa ruinam
Prona trahit, penitusq; vadis illisa recũbit.

Hunc Virgilij locum Silius lib. 4. fuit imitatus, vt mihi quidem semper visum fuit, satis inuita Minerua:

Procumbit lata porrectus in arma ruina,
Et percussa gemit tellus ingentibus armis:
Haud aliter structo Tyrrhena ad litora saxo
Pugnatura fretis subter cæcisq; procellis
Pila immane sonãs impingitur ardua põto:
Immugit Nereus, diuisaq; cærula pulsu
Illisum accipiunt irata sub æquora mõtem.

1052 *Ne.* hanc vocẽ, cùm prohibet, sine diphthõgo scribit Aldus in Orthog. cùm verò affirmat, diphthongum addit: cui ne assentiar faciunt ea quæ Leonhardus Malaspina, in emendation. epistol. Ciceronis ad Atticum, & postea Dion. Lambinus, in emendation. in Orat. Ciceronis pro Fonteio & in 2. Catilin. scripserunt: quorum sententiam sequi non dubito. 1053 *Parens ætheris.* hoc est Iupiter, interpretes inquiunt. Sed quomodo Iupiter ętheris parens? nam Iupiter Saturni filius est, Saturnus Cæli; qui, teste Cicerone lib. 3. de natura deor. ipse AEtheris filius fuit. ego arbitror ætheris vocabulum pro cælo poni: vt apud Pacuuium,

Hoc quod memoro nostri cælum, Graij perhibent æthera. Orpheus enim, in hymnis, nihil aliud cælum esse credidit quàm æthera. Non verò hic æther ponitur pro Ioue. Itaque huius ætheris seu cæli patrem intellige non tam Iouem illum Saturni filium & AEtheris, vt dixi, pronepotem; quàm illum Deum optimum & maximum, cæli & terræ creatorem; quem antiquorum multi esse sciebant quidem, sed quis ille foret ignorantiæ tenebris occæcati non assequebantur. Ideo Seneca noster, quem

Flectite mentem tuq; ô domitor
Somne malorum, requies animi,
Pars humanæ melior vitæ,
Volucre matris genus Astrææ,
Frater duræ languide mortis,
Veris miscens falsa, futuri
Certus, & idem pessimus auctor.
Pater ô rerum, portus vitæ,
Lucis requies, noctisq; comes,
Qui par regi, famuloq; venis,
Placidus fessum lenisq; foues
Pauidum lethi genus humanum,
Cogis longam discere mortem.
Preme deuictum torpore graui,
Sopor indomitos alliget artus:
Nec torua prius pectora linquat,
Quàm mens repetat pristina cursum.
En fusus humi sæua feroci
Corde volutat somnia, nondum est
Tantis pestis superata mali,
Clauæq; graui lassum solitus
Mandare caput, quærit vacua
Pondera dextra, motu iactans
Brachia vano, nec adhuc omnes
Expulit æstus: sed, vt ingenti
Vexata noto seruat longos
Vnda tumultus, & iam vento
Cessante

ignorabat non nominat, descripsisse contetus, ne in nomine erraret. eadem opinor causa est, cur Virgilius Georg. 2. æthera potius quàm Iouem dixerit:

Tum pater omnipotens fæcundis imbribus æther
Coniugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fætus.

ideo etiam antiqui cælum exprimere volentes, hoc appellarunt: vnde, *Lucescit hoc, iam cesso pultare ostium*; apud Comicum.

1064 *Tuq; ô domitor Somne malorum.* sic o. v. l. quidam excusi habent; *laborum*: quam lectionem Cicero astruit, innuiens lib. 2. de diuinat. Perfugium videtur omnium laborum & solicitudinum esse somnus. Homerus:

νύκτας δ' ὕπνος ἔχεσκεν, ὁ γάρ τ' ἐπέλησεν ἅπαντας
ἐσθλῶν ἠδὲ κακῶν.

Ouidius 2. Metamorph.

Somne quies rerum, placidissime somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces, reparasq; labori.

Iccirco somnus vati ter maximo γλυκὺς; Theocrito, γλυκερός; Pindaro, σύγκοιτος γλυκύς; Catullo, dulcis; Virgilio, dulcis, iucundus & mollis; Furio annali. 1. mitis; Papinio, diuûm mitissimus. Ennio, li. 12. annal. mollissimus; Laberio, in aquis caldis, optimus; Varroni Attacino, placidus dicitur. Eurip.

ὕπνου γλυκυτάτῳ φερόμενος χαρᾷ.

Item: ἥσυχον ὕπνου χαρᾷν. & alibi: ὦ φίλον ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου.

Seneca, Agamemnone: *curarum somne domitor* 1067 *Genus Astrææ.* summo consensu traditur somnus Noctis & Erebi filius esse. cur Seneca hoc loco Astrææ genus nominauit? an quòd qui iusti sunt, somno vt plurimum quieto fruantur: qui verò animũ sceleribus inquinarunt, numquam quiescere aut somnum capere queant? an vero, quia cùm iustitia viget, tutò liceat omnibus, absque latronum metu, somno indulgere? 1068 *Frater duræ languide mortis.* Orpheus, in hymnis, sic somnum affatur: καὶ θανάτου μελέτην ἐπάγεις, ψυχὰς διασώζων. αὐτοκασίγνητος γὰρ ἔφυς λήθης θανάτου τε. Homerus Iliad. ξ'. ἔνθ' ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο. Hesiodus, in Theogon. ἡ δ' ὕπνον μετὰ χερσὶ, κασίγνητον θανάτοιο. Diuus Basilius in περὶ νηστείας orat. μὴ θῇ γὰρ ὕπνος μέν ἐστι, ἀδελφὸν θανάτου. Petrarcha sonet. 191. *Il sonno è veramente qual huom dice, Parente di la morte...*
Leontinus Gorgias morti vicinus sensim in somnum delabebatur, rogantibusque amicis quid ageret, respondit, teste Stobæo: ἤδη με ὁ ὕπνος ἄρχεται παρακατατίθεσθαι τἀδελφῷ.
1076 *Cogis longam discere mortem.* quoniam illi es simillimus. huc spectat Orphei testimonium suprà positum. Xenophon in orat. Cyri morientis ad filios: ἐννοήσατε δὲ ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν ἀνθρωπίνων θανάτῳ

Cessante tumet: pelle insanos
Fluctus animi, redeat pietas
Virtusq́; viro, vel sit potius
Mens vesano concita motu,
Error cæcus, quà cœpit, eat.
Solus te iam præstare potest
Furor insontem: proxima puris
Sors est manibus nescire nefas.
Nunc Herculeis percussa sonent
Pectora palmis, mundum solitos
Ferre lacertos verbera pulsent
Victrice manu: gemitus vastos
Audiat æther, audiat atri
Regina poli, vastisq́; ferox
Qui colla gerit vincta catenis,
Imo latitans Cerberus antro.
Resonet mœsto clamore chaos,
Latiq́; patens vnda profundi:
Et, qui melius tua tela tamen
Senserat, æther.
Pectora tantis obsessa malis
Non sunt ictu ferienda leui.
Vno planctu tria regna sonent,
Et tu collo decus, ac telum
Suspensa diu, fortis arundo,
Pharetræq́; leues, date sæua fero
Verbera tergo: cedant humeros
Robora fortes, stipésq́; potens
Duris oneret pectora nodis:
Plangant tantos arma dolores.
Non vos patriæ laudis comites,
Vlti sæuo vulnere reges:
Non Argiua membra palæstra,
Flectere docti, fortes cæstu,
Fortésq́; manu, iam tamen ausi
Telum Scythici leue coryti
Missum certa librare manu,

ὕπνος ἐστὶν θανάτου εἰκών. Cicero, 1. Tuscula. Mors » somno similis. item; somnus est imago » mortis. Sic Ouidius: »

Stulte quid est somnus, gelide nisi mortis imago?

Sic Silius:

Nox similes morti dederat placidissima somnos.

1096 *Solus te iam præstare potest Furor insontem.* qui nescit se peccare, in peccatũ » non consentit, & in maleficiis consen- » sus potissimum ac voluntas spectatur. l. Diuus Hadrianus, D. ad leg. Cornel. de sicar. l. 1. C. eodem tit. l. quod reip. D. de iniur. adeò vt qui iniuriæ causa ianuam effregit; licet inde per alios res amotæ sint, furti nõ teneatur. l. qui iniuriæ, in princip. D. de furt. propterea cùm furiosus, quamdiu furore vrgetur, nihil velle, sed dormire & quiescere censeatur. l. si ei qui, §. furiosus. D. de iu. codicil. furor delicta eius excusat. l. D. Marcus. D. de offic. præsi. l. pœna, D. de leg. Pompeia. de parricid. l. infans, D. ad leg. Cornel. de sicar.

1106 *Cerberus.* ab Eurystheo dimissus, & à Plutone antiquæ custodiæ iterum præpositus.

1109 *Melius tua tela.* s. pulsis Stymphalidibus.

1110 *AEther.* cælum, vt suprà.

1116 *Date sæua fero.* in vno cod. scripto legitur, *date fera fero*; quod ipsum quoque recipi potest.

1124 *Flectere docti.* sic in quibusdam membranis legitur: in aliis, *flectere forti fortes cæstu.* in nonnullis etiam; *flectere fortes forti cæstu.* placet;

Non Argiua membra palæstra
Flectere docti, fortes cæstu
Fortesq́; manu.

Sic Horatius 3. carmin.

. . . . ludere doctior
Seu Græco iubeas trocho &c.

1126 *Coryti.* o. v. l. *corichi.* & quod apud Virgil. 10. AEneid. legitur:

Corytiq́; leues humeris,

hoc in vulgatis lib. Nonij Marcelli legitur; *Coriciq́;*, in m. s. verò eiusdem codicibus; *corticiq́;*. in Seruij quoq; membranis non vno modo vox ista scribitur. quare dum certius quid cõperero, hic & apud Virgilium, Statium 9. Theb.

Tutósq; fuga figere ceruos,
Nondúmque feræ terga iubatæ.
Ite ad Stygios vmbræ portus,
Ite innocuæ, quas in primo
Limine vitæ scelus oppreßit,
Patriúsque furor: ite infaustum
Genus, o pueri noti, per iter
Triste laboris, ite iratos
Visite reges.

ACTVS QVINTVS.

HERCVLES. AMPHITRYO. THESEVS.

Quis hic locus? quæ regio? quæ mundi plaga?
Vbi sum? sub ortu solis, an sub cardine
Glacialis vrsæ? nunquid Hesperij maris
Extrema tellus hunc dat Oceano modum?
Quas trahimus auras? quod solum fesso subest?
Certè redimus, vnde prostrata domo
Video cruenta corpora? an nondum exuit
Simulachra mens inferna, post reditus quoque
Oberrat oculos turba feralis meos?
Pudet fateri, paueo: nescio quod mihi,
Nescio quod animus grande præsagit malum.
Vbi est parens? vbi illa natorum grege
Animosa coniux? cur latus læuum vacat
Spolio leonis? quónam abijt tegmen meum?
Idémque somno mollis Herculeo torus?
Vbi tela? vbi arcus? arma quis viuo mihi
Detrahere potuit? spolia quis tanta abstulit?
Ipsúmque quis non Herculis somnum horruit?
Libet meum videre victorem, libet:
Exurge victor, quem nonum cælo pater
Genuit relicto? cuius incestu stetit
Nox longior, quàm nostra: quod cerno nefas?
Nati cruenta cæde confecti iacent,

Perem-

baid. & vbique scribam *corytum*. quia Græcè apud Homerum Odyss.φ'. scribitur γωρυτὸς. Qui *corythus* malunt, errant. est enim hoc oppidum Tusciæ, cuius etiam Maro meminit 9. AEnei.

1136 *Visite*. vnum cod. vidi, in quo continebatur, *visere*: sed erat ille codex ante centum dumtaxat annos non nimis emendatè scriptus.

1140 *Modum*. finem, terminum. ita apud Horatium, modus agri non ita magnus, dicitur.

1145 *Feralis*. mortuorum. nam quæcumque ad mortuos, vel manes spectabant, vocabantur feralia. vnde ferales cyparissi apud Ouidium: feralia officia, apud Apuleium lib. 1. de asino aureo: ligna feralia, apud Minucium in Octauio; reliquiæ ferales, apud Tacitum lib. 2. vrna feralis, apud eundem lib. 3. pestis feralis l. 6. C. de malefi. hoc est mors. Vide Iaco. Ræuardum lib. 5. variar. cap. 3.

1159 *Nati*. Pindarus octo fuisse scribit: Izacius quatuor, Onitem, Therimachum, Democoontem, & Creontidem: Apollodorus Therimachum, Creontiadem, Lamium, & Deicontē: Euripides tres: Higynus duos, Theremachum & Ophyten.

1163 *Actæa*. sic legitur in o. v. l. non *Actea*. *Actæa*. hoc est παραθαλασσίδια. vt

Perempta coniux quis Lycus regnum obtinet?
Quis tanta Thebis scelera moliri ausus est,
Hercule reuerso? quisquis Ismeni loca,
Actea quisquis arua, qui gemino mari
Pulsata Pelopis regna Dardanij colis,
Succurre, sæuæ cladis auctorem indica,
Ruat ira in omnes: hostis est, quisquis mihi
Non monstrat hostem. victor Alcidæ lates?
Procede, seu tu vindicas currus truces
Thracis cruenti, seu tu Geryonis pecus,
Libyæúe dominos, nulla pugnandi mora est.
En nudus asto, vel meis armis licet
Petas inermem: cur meos Theseus fugit
Paterq́; vultus? ora cur condunt sua?
Differte fletus. quis meos dederit neci
Omnes, simul profare. quid genitor siles?
At tu ede Theseu, sed tua Theseu fide.
Vterq́; tacitus ora pudibunda obtegit,
Furtimq́; lachrimas fundit. in tantis malis
Quid est pudendum? nunquid Argiuæ potens
Dominator vrbis? nunquid infestum Lyci
Pereuntis agmen clade nos tanta obruit?
Per te meorum facinorum laudem precor.
Genitor, tuiq́; nominis semper mihi
Numen secundum, fare quis fudit domum?
Cui præda iacui? AM. *tacita sic abeant mala.* (*fuit.*
HER. *Vt inultus ego sim?* AM. *sæpe vindicta ob-*
HER. *Quisquámne segnis tanta tolerauit mala?*
AM. *Maiora quisquis timuit.* HER. *his etiã pater*
Quidquam timere maius, aut grauius potest?
AM. *Cladis tuæ pars ista, quam nosti, quota est?*
HER. *Miserere genitor, supplices tendo manus.*
Quid hoc? manus refugit, hic errat scelus.
Vnde hic cruor? quid illa puerili madens
Arundo letho, tincta Lernæa nece?
Iam tela video nostra, non quæro manum.
Quæ potuit arcum flectere? aut quæ dextera

Fuluius Vrsinus exponit illud poëtæ;

... Actæo Aracyntho. ducta voce ab actis, quæ litus significant Ciceroni, AEmilio Probo, Seruio, & Prudentio. vide Cuiacium lib. 8. obseruat. cap 1. Sic Virgilius AEneid. 5.

At prope in sola secretæ Troades acta.

Sic Turpilius Comicus, in Demetrio:

In acta cooperta age minoreis ostreas.

Sic repono apud Nonium; acta cooperta, litus fluctibus aut alia quapiam re tectum interpretans. Possis etiã hoc loco, cũ Marmita, legere *Atthea*. Atthis est Attica regio; hinc Atthæus, a, um. quod mihi non placet, propter insolentem deriuationem. Sanè Maro ab ea voce deduxit Atthias, 4. Georg. Seneca etiã Hippo. act. 1. dixit Atthidũ. iccirco retineo *Actea*, quod est explicandum vt suprà explicui; vel vt dicamus, *Actea*, hoc est Attica, quemadmodum Daniel accipit illud nostri poëtę Hipp. actu 3.

... gentis Actææ decus.

Ab Acte sit Actęus: & quæ regio postea ab Athide, Granai regis filia, dicta fuit Attica, ea prius Acte vocabatur. Plinius lib. 4. cap. 7. vel ab Acteo rege, iuxta Stephanum de vrbibus, vel quia litoralis est maxima ex parte. Solet huc referri versus Ouidij lib. 3. Metamorph.

Separat Ionios Actæis Phocis ab aruis.

Verum arbitratur Fr. Sanctius, vir eruditissimus, in schol. in siluas Politiani, versum illum emendandũ hoc modo:

Separat Ionios O Etæis Phocis ab aruis.

Sed profecto etiã Tyri episcopus, qui ferè ante quadringentos annos vixit, lib. 4. belli sacri capite decimo illud citat quemadmodum vulgò legitur: verior tamen est fortassis Sanctij emendatio.

1176 *Tua Theseu fide.* id est bona. Ouidius, in Tristibus:

O' mihi Thesea pectora iuncta fide.

cõtrà sumitur in Hippolyto, pro mala:

Præstatq́; nuptæ quam solet Theseus fidem.

vtrumque rectè. nam fidus amicis, vxoribus infidus fuit.

1184 *Secundum.* à Ioue.

1185 *Tacita sic abeant mala.* Euripides, in Hercule μαινομένῳ, dixit:

τοῦτ' ἴσθι τῶν κακῶν· τὰ δ' ἄλλ' ἐᾷ.

Sinuare neruum vix recedentem mihi?
Ad vos reuertor: genitor, hoc nostrum est scelus?
Tacuere: nostrum est. AM. *luctus est istic tuus,*
Crimen nouercæ: casus hic culpa caret.
HER. *Nunc parte ab omni genitor iratus tona,*
Oblite nostri, vindica sera manu
Saltem nepotes: stelliger mundus sonet,
Flammasq́; & hic & ille iaculetur polus,
Rupes ligatum Caspiæ corpus trahant,
Atque ales auida. cur Promethei vacant
Scopuli? paretur vertice immenso feras
Volucresq́; pascens Caucasi abruptum latus,
Nudumq́; siluis: illa, qua pontum Scythen
Symplegas arctat, hinc & hinc vinctas manus
Distendat alto, cumq́; reuocata vice
In se coibunt, saxaq́; in cælum expriment
Actis vtrinque rupibus, medium mare,
Ego inquieta montium iaceam mora.
Quin structum aceruãs nemore congesto aggerẽ,
Cruore corpus impio sparsum cremem?
Sic sic agendum est, inferis reddam Herculem.
AM. *Nondum tumultu pectus attonitum caret,*
Mutauit iras: quodq́; habet proprium furor,
In se ipse sæuit. HER. *dira furiarum loca,*
Et inferorum carcer, & sonti plaga.
Decreta turbæ, & si quod exilium latet
Vlterius Erebo, Cerbero ignotum, & mihi,
Huc me abde tellus, Tartari ad finem vltimum
Mansurus ibo, pectus ô nimium ferum:
Quis

1199 *Tacuere: nostrum est.* dici vulgo solet, qui tacet, eum consentire. ideo Sophocles, in Trachiniis,

τί σῖγ᾽ ἀφέρπεις; οὐ κάτοισθ᾽ ὁθ᾽ οὕνεκα
ξυνηγορεῖς σιγῶσα τῷ κατηγόρῳ;

Euripides, Oreste:

φησὶ σιωπῶν· ἀρκέσω δ᾽ ἐγὼ λέγων.

apud eundem Theseus Hippolytum hoc modo coarguit:

εἰς τοὺς ἀφώνους μάρτυρας φεύγεις; σαφῶς
τόδ᾽ ἔργον οὐ λέγον σε μηνύει κακόν.

Sic intelligendu illud Marij apud Sallustium de bello Iugurthino: Cùm omnibus locis me vosq́; maledictis lacerent, nõ placuit reticere, ne quis modestiam in conscientiã duceret. D. Gregorius magnus homil. 18. Vnum negauit, aliud tacendo consensit. Ciceronis quoddam testimonium ex Catilin. huc pertinens annotauit Lud. Russar. I.C. ad l. qui tacet, D. de diuers. reg. iuris antiq. ait Cicero: Quid expectas loquentium auctoritatem, quorum voluntatem tacitorum perspicis? Quæ omnia, quia in causis præiudicium afferentibus dicuntur, iuris nostri dispositioni conueniunt. eo namq; cautum est, vt nonnumquam qui contrariæ voluntatis testationem, cùm possit, continuò non interposuit, tacendo consentire videatur. l. si filiusfamilias, D. de Senatuscons. Macedonia. dixi *nonnumquam*, quia licet Salycetus, Fulgosius, Fr. à Ripa, ad l. admonẽdum, D. de iureiur. Iason Maynus in l. 1. C. de seru. fugiti. Cæpola etiam in cautelis, semper id & promiscuè in omni contractu putent obtinere: assentior tamen tradentibus hoc in mutuo tantum eo casu procedere. quia contractus ille ex patris tantum sciẽtia, etiamsi expressè non cõsenserit, defenditur; iuxta I.C. traditionem in l. si tamen, D. de S. C. Macedon. quo loco diserte traditur solam patris scientiam sufficere. in aliis contractibus nõ idem iuris est. in iis enim consensu obligationes fiunt. l. consensu, D. de actio. & oblig. qui verò tacet, nõ vtiq; consentit. dicta l. qui tacet. Bar. in l. quæ dotis, D. solu. matrimo. Decius, Cagnolus, & alij ad d. l. qui tacet: cuius regulæ potissimas exceptiones enumerat Siluest. Aldobrandinus §. sed & si pater inst. quib. modis ius pat. potest. solui. 1200 *Casus hic culpa caret.* & quia culpa caret, ideo de hoc casu non teneris. l. 26. §. non omnia, D. mandati. l. 24. §. hæc stipulatio. D. de damno infecto. Fortuiti enim casus nullo humano consilio possunt præuideri. l. 2. §. Si eo, D. de admin. rerum ad ciuita. pertinen. Meritò autẽ distinxit casum à culpa seu peccato. inter quæ quid intersit, docet Aristot. li. 5. eth. ad Nicom. c. 8. 1218 *Caret.* v. l. *carens.* 1236 *Errori.* meritò errorem à scelere distinguit. aliud est enim culpa, aliud erratum. Cicero pro Ligario, statim in principio, Cùm à te non solùm liberationem culpæ, sed errati.

Quis vos per omnem liberi sparsos domum
Deflere dignè poterit? hic durus malis
Lachrymare vultus nescit, huc ensem date,
Date huc sagittas, stipitem huc vastum date.
Tibi tela frangam nostra, tibi nostros puer
Rumpemus arcus, ac tuis stipes grauis
Ardebit vmbris, ipsa Lernæis frequens
Pharetra telis in tuos ibit rogos.
Dent arma pœnas: vos quoque infaustas meis
Cremabo telis, ô nouercales manus.
TH. *Quis nomen vnquam sceleris errori dedit?*
HER. *Sæpe error ingens sceleris obtinuit locum.*
TH. *Nūc Hercule opus est, perfer hāc molē mali.*
HER. *Nunc sic furori cessit extinctus pudor,*
Populos vt omnes impio aspectu fugem.
Arma arma Thesen flagito properè mihi
Subtracta reddi. sana si mens est, mihi
Referte manibus tela: si remanet furor,
Pater recede, mortis inueniam viam.
AM. *Per sancta generis sacra, per ius nominis*
Vtrunque nostri, siue me altorem vocas,
Seu tu parentem, perq́; venerandos pijs
Canos, senectæ parce desertæ precor,
Annisq́; fessis, vnicum lapsæ domus
Firmamen, vnum lumen afflicto malis.
Temet reserua. nullus ex te contigit
Fructus laborum: semper aut dubium mare,
Aut monstra timui: quisquis in toto furit
Rex sæuus orbe, manibus aut aris nocens,
A me timetur: semper absentis pater
Fructum tui, tactumq́;, & aspectum peto.
HER. *Cur animam in ista luce detineam amplius,*
Morerq́;, nihil est: cuncta iam amisi bona,
Mentem, arma, famam, coniugem, natos, manus,
Etiam furorem: nemo polluto queat
Animo mederi, morte sanandum est scelus. (dam.
THE. *Perimes parentē?* HE. *facere ne possim, occi-*

veniam impetrassent. Seneca in Herc. in OEtæo:

Haut est nocens, quicumque non sponte est nocens.

Thucydides li. 3. ἄκοντες μὲν γὰρ οὐκ ἔβλαψαν, εἰδότες δὲ ἐπεβούλευσαν. ξύγγνωμον δ' ἐστὶ τὸ ἀκούσιον. Vide quæ dixi supra nu. 1096. Sed qui errat, non est spontè nocens. errantis enim nulla voluntas est. l. 20. D. de aq. & aq. plu. arc. neque consentiunt qui errant. l. 15. D. de iurisdict. omn. iud. l. 2. D. de iudi. ideo erranti ignoscendum est. Quo spectat illud Ouidij:

. . . quod enim scelus error habebat?

1238 *Nunc Hercule opus est.* ea opus est animi constātia & fortitudine, qua hactenus vsus fuisti. Sic Euripidis Amphitryo, in μαινομένῳ Hercule:

ἔχαιγ' ὁ κλεινὸς Ἡρακλῆς, ποῦ κεῖνος ὤν;

noster infrà. *Herculem irasci veta.* hoc est, teipsum vince & iram tuam compesce: quæ victoria est longè pulcherrima. P. Syrus:

Iracundiam qui vincit, hostem vincit maximum.

Idem: *Bis vincit, qui se vincit.*

1240 *Impio aspectu fugem.* similiter in Agamemn. actu 1.

Fuge Thyestes inferos, superos fuge.

1242 *Reddi* *redde*, est in membranis.

1245 *Generis sacra.* gentilitia sacra intelligit: quorum mentio apud Liuium lib. 5. quę gentilibus erant communia. Gentiles vero dicuntur, qui ex eodem genere orti sunt, vt Sex. Pompeius scribit. & qui simili nomine appellātur, vt ait Ciucius, gentiles mihi sunt. Quo sensu, secundum quosdam, Cicero Seruium Tullium regem gentilem suum appellauit, cùm interim ab eo genus non traheret.

1246 *Vtrumque.* patris & altoris.

1253 *Monstra.* quidam m. s. continent, *Aut terrā.* 1257 *Cur animam.* Euripid.

τί δή γε φείδομαι ψυχῆς ἐμῆς;

1261 *Morte sanandum est scelus.* tradit Phalaris in epist. ad Alcibonum, neminem animi morbo, qualis est insania, aliter quam morte mederi posse.

1262 TH. *Perimes parentem?* HER. *facere ne possim, occidam.* *Genitore coram.* TH. *cernere hunc docuis nefas.* AM. *Memoranda*

potius. ita hæc leguntur in Fabriciana editione, sanè ineptissimè. nos aliter, & (nisi fallor) optimè, egimus hoc modo:

TH. *Perimes parentem?* HER. *facere ne possim, occidam.*

TH. *Genitore coram?* HER. *cernere hunc docui nefas.*

TH. *Memoranda potius &c.*

1277 *Si viuo, feci.* quia viuendo videbor ea, quæ furore cogente feci, scelera rata habere & confirmare.

Si morior, tuli. tunc apparebit me in scelera illa nō consentire, propter quæ à me ipso pœnas exegerim. *Tuli*, hoc est, à furore illata pertuli.

1290 *Incident.* quidam v.l. habent, *excudent.* fortè elegantius.

1296 *Hoc Iuno telum manibus emisit tuis.* homicidæ solebant excusationis loco adferre telum nō à se emissum, sed vel effugisse manus, vel ab alio emissum fuisse. posterioris exemplum hic apud Senecam, prioris habes apud Euripidem, in Oreste:

.... παρῆλθεν τ' ἐξ ἐμῶν

ἐκπειρωμένῳ, ὅτι χεῖρας ἐμὰς λιπεῖν βέλος.

Genitore coram. THE. *cernere hunc docui nefas.*
AM. *Memoranda potius omnibus facta intuens,*
Vnius à te criminis veniam peto.
HER. *Veniam dabit sibi ipse, qui nulli dedit?*
Laudanda feci iussus, hoc vnum meum est.
Succurre genitor, siue te pietas mouet,
Seu triste fatum, siue violatæ decus
Virtutis, effer arma, vincatur mea
Fortuna dextra. TH. *sunt quidem patriæ preces*
Satis efficaces, sed tamen nostro quoque
Moueare fletu: surge, & aduersa impetu
Perfringe solido. nunc tuum nulli imparem
Animum malo resume, nunc magna tibi
Virtute agendum est, Herculem irasci veta.
HER. *Si viuo, feci scelera: si morior, tuli.*
Purgare terras propero: iamdudum mihi
Monstrū impium, sæuumq́, & immite, ac ferum
Oberrat: agedum dextra, conare aggredi
Ingens opus, labore bisseno amplius.
Ignaue cessas, fortis in pueros modò,
Pauidamq́ matrem? arma nisi dentur mihi,
Aut omne Pindi Thracis exscindam nemus,
Bacchiq́ lucos, & Cithæronis iuga
Mecum cremabo, tota cum domibus suis
Dominisq́ tecta, cum deis templa omnibus
Thebana, supra corpus excipiam meum,
Atque vrbe versa condar. & si fortibus
Leue pondus humeris mœnia immissa incident,
Septemq́ opertus non satis portis premar:
Onus omne media parte qua mundus sedet,
Dirimitq́ superos, in meum vertam caput.
Redde arma. AM. *vox est digna genitore Herculis.*
TH. *Hoc en peremptus spiculo cecidit puer,*
Hoc Iuno telum manibus emisit tuis,
Hoc nunc ego vtar. AM. *ecce quàm miserum metu*
Cor palpitat, corpusq́ sollicitum ferit.
Aptata arundo est: ecce iam faciet scelus

Volens sciensq́; pande, quid fieri iubes?
HER. *Nihil rogamus, noster in tuto est dolor.*
AM. *Natum potes seruare tu solus mihi*
Theseu, ipse necdum maximum euasi metum.
Miserum haud potes me facere, felicem potes.
Sic statue, quicquid statuis, vt causam tuam,
Famamq́; in arcto stare, & ancipiti scias.
Aut viuis, aut occidis hanc animam leuem,
Fessamq́; senio, nec minus quassam malis
In ore primo teneo: tam tardè patri
Vitam dat aliquis? non feram vlterius moram,
Lethale ferro pectus impresso induam,
Hic hic iacebit Herculis sani scelus. (num:
HER. *Iam parce genitor, parce, iam reuoca ma-*
Succumbe virtus, perfer imperium patris.
Eat ad labores hic quoque Herculeos labor.
Viuamus, artus alleua afflictos solo
Theseu parentis, dextra contactus pios (bens,
Scelerata refugit. AM. *hanc manum amplector li-*
Hac nixus ibo, pectori hanc ego admouens
Pellam dolores. HER. *quem locum profugus petã?*
Vbi me recondam? quáue tellure obruam?
Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis Persica
Violentus vnda Tigris, aut Rhenus ferox,
Tagúsue Ibera turbidus gaza fluens,
Abluere dextram poterit? Arctoum licet
Mæotis in me gelida transfundat mare,
Et tota Tethys per meas currat manus,
Hærebit altum facinus: in quas impius
Terras recedes? ortum, an occasum petes?
Vbique notus, perdidi exilio locum.
Me refugit orbis, astra transuersos agunt
Obliqua cursus, ipse Titan Cerberum
Meliore vultu vidit: ô fidum caput
Theseu, latebram quære longinquam, abditam.
Quicunque semper sceleris alieni arbiter
Amas nocentes, gratiam meritis refer,

1307 *Aut occidis.* si non viuis, me occidis, causam mortis præbendo.

1309 *In ore primo teneo.* ita apud Laërtium & Gellium. Plato:

τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν ἔσχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.

Lucilius Saty. 20. vt ego apud Nonium lego:

Eduxiq́; ollu animam in primoribu' labris.

& incertus poëta apud Gellium & Macrobium:

Anima tunc ægra & saucia
Cucurrit ad labias mihi
Oris q́; rictu peruium
Et labra pueri mollia,
Rimata itineri transitus
Vbi transiret nititur.

1318 *Hanc manum.* Herculis.

1327 *Tota Tethys.* Catullus, in Gellium:

Suscipit, ô Gelli, quantum non vltima,
Tethys,
Non genitor Nympharũ abluat Oceanus.

1336 *Amas nocentes.* hoc dicit, quia Theseus amauerat Pirithoum, atque eum iuuerat in rapienda Proserpina: nunc se liberos necantem & summum furentem furorem non deseruerat.

 Vicemq́;

Vicemq́ nostris. redde me infernis precor
Vmbris reductum, meq́ subiectum tuis
Restitue vinclis: ille me abscondet locus,
Sed & ille nouit. THE. *nostra te tellus manet,*
Illic solutam cæde Gradiuus manum
Restituit armis, illa te Alcide vocat,
Facere innocentes terra quæ superos solet.

1339 *Restitue vinclis.* redde me catenis quibus te apud inferos vinctú exemi.
1342 *Illa te &c.* Euripides, in Hercule fur.

> Θήσεως μὲν οὐ ἐκλιπόντι, τῶν νόμων χάριν·
> ἅπαν δ᾽ ἅμ᾽ ἡμῖν σοῖς πόλισμα Παλλάδος.
> ἐκεῖ χέρας σὰς ἁγνίσας μιάσματος, &c.

1343 *Quæ superos.* Mars. n. in Areopago, de Halirrothij Neptuni F. cæde causam dixit, & absolutus fuit omnium deorum sententiis. quia vim vi repulisset. quod vtique gentium iure permittitur. l. 1. §. vim vi, D. de vi & vi arma. l. sed &. partus. §. quæri poterit, D. quod, met. cau. &c. l. vt vim, D. de iust. & iur. l. scientiam, §. qui eum, D. ad leg. Aquil. l. 3. D. vnde vi, & de vi arma.

L. ANN. SENECAE Hercules OEteus.

TRAGOEDIA II.

PERSONÆ.

Hercules.	Chorus mulierum.
Iole.	Nutrix.
Hyllus.	Alcmena.
Philoctetes.	Deianira.

ACTVS PRIMVS.

HERCVLES.

Sator deorum, cuius excussum manu
Vtræq́ Phœbi sentiunt fulmen domus,
Secure regna: protuli pacem tibi,
Quacunque Nereus porrigi terras vetat.
Non est tonandum, perfidi reges iacent,
Sæui tyranni: fregimus, quicquid fuit
Tibi fulminandum. sed mihi cælum parens
Adhuc negatur: parui certè, Ioue
Vbique dignus: teq́ testata est meum
Patrem nouerca. quid tamen nectis moras?

ADVERSARIA IN HERCVLEM OETEVM.

Hercules OEtæus. licet noster hac tragœdia eam Sophoclis, quæ τραχίνιαι inscribitur, imitatus fuerit: inscriptionem tamen ab Euripide maluit accipere. quia illa Sophoclea reprehensione non vacat, si Scaligero patri lib. 3. de arte poët. cap. 97. credimus. Porro ex hac Senecæ tragœdia Martiranus Coriolanus innumera in tragœdiam suam, Christum, magno artificio tránstulit.

2 *Vtreque Phœbi sentiunt fulmen domus.* id est oriens & occidens. Sic Ouidius 1. Metamorph.

> *Litora voce replet sub vtroque iacentia Phœbo*

& in epistolis:

> *Implesti meritis solis vtramque domum.*

16 *Leo.* hic fuit primus labor Herculis. Hilasius:

> *Opressit Nemeæ primùm virtute leonem.*

17 *Stymphalis.* quinctus labor. Euphorbus:

> *Deiicit horrisono quinctò Stymphalidas arcu.*

Nun-

Nunquid timemur? nunquid impositum sibi
Non poterit Atlas ferre cum cælo Herculem?
Quid astra genitor, quid negas? mors me tibi
Certè remisit, omne cùm cesset malum,
Quod terra genuit, pontus, aër, inferi.
Nullus per vrbes errat Arcadias leo,
Stymphalis icta est, Mænali nulla est fera.
Sparsit peremptus aureum serpens nemus,
Et Hydra vires posuit, & notos Hebro
Cruore pingues hospitum fudi greges,
Hostisq; traxi spolia Thermodontiæ.
Vidi regentem fata, nec tantùm redij,
Sed trepidus atrum Cerberum vidit dies,
Et ille solem: nullus Antæus Libys
Animam resumit: cecidit ante aras suas
Busiris: vna est Geryon sparsus manu,
Taurusq; populis horridus centum pauor.
Quodcunque tellus genuit infestum, occidit,
Meaq; fusum dextera, iratus deus
Non licuit esse: sic negat mundus feras,
Animum nouerca. redde nunc gnato patrem,
Vel astra forti. nec peto vt monstres iter,
Permitte tantùm genitor, inueniam viam.
Vel si times ne terra concipiat feras,
Properet malum quodcunq;, dum terra Herculem
Habet, videtq;. nam quis inuadet mala?
Aut quis per vrbes rursus Argolicas erit
Iunonis odio dignus? in tutum meas
Laudes redegi: nulla me tellus silet.
Me sensit Vrsæ frigidum Scythicæ genus,
Indusq; Phœbo subditus, Cancro Libys.
Te clare Titan testor, occurri tibi
Quacunq; fulges, nec meos lux prosequi
Potuit triumphos: solis excessi vices,
Infraq; nostras substitit metas dies.
Natura cessit, terra deseruit gradum.
Laxata per me nox, & extremum chaos

Mænali. Eustenius:
Tertius, enectus sus est Erymanthius ingēs.
18 *Serpens.* custos Hesperidū. Vitalis:
Postremo Hesperidum victor tulit aurea mala.
Fuit ergo hic labor duodecimus.
19 *Hydra.* Secūdus labor. Maximian.
Exstincta est anguis quæ pullulat hydra secundo.
20 *Fudi.* quotquot vidi antiq. cod. non *fudi*, habent, sed *fregi*.
Greges. Diomedis equos. Vomanus:
Tū Diomedis equos nono, cū rege, peremit.
21 *Hostisq; traxi spolia Thermodontiæ.* Hippolytes Amazonum reginæ. Pompeianus:
Abstulit Hippolytæ sexto sua cingula victa.
23 *Cerberum.* Asmenus:
Vndecimo extractus vidit noua Cerberus astra
Atrum Cerberum. sic alibi dixit:
Atrum per vrbes traxit Argolicas canē.
24 *Antæus.* cur Antæus iste terræ filius sit dictus, eleganter à Procopio, li. 4. de bello Vandalico, traditum memini: cuius verba non apposui, quia, cùm hæc scriberē, ad manum liber nō erat.
26 *Geryon.* Palladius:
Geryonē decimo triplici cum corpore vicit.
27 *Taurusq;.* Iulianus:
Octauo domuit magno luctamine taurum.
Populis horridus centum pauor. iratus Neptunus taurum Cretēsibus immiserat: quia Minos, eius beneficio late mari imperās, nihilo quàm ceteris diis maiorem sibi honorem habuisset. eum taurum ab Hercule in Creta occisum Claudianus testatur: alij in Peloponneso necatum volunt. fortè quia, vt constat, è Creta in Peloponnesum traiecit. Pausanias, in Atticis: καὶ τοῦτον οἱ Κρῆτες τὸν ταῦρον ἐς γῆν πέμψαι σφίσι Ποσειδῶνα φασιν, ὅτι θαλάσσης ἄρχων Μίνως τῆς Ἑλληνικῆς, οὐδένα Ποσειδῶνος ἦγεν ἄλλον θεῶν μᾶλλον ἐν τιμῇ. κομισθῆναι μὲν δὴ τὸν ταῦρον τοῦτον φασιν ἐς Πελοπόννησον ἐκ Κρήτης, καὶ Ἡρακλεῖ τῶν δώδεκα καλουμένων ἕνα καὶ τοῦτον γενέσθαι τὸν ἆθλον. nō est igitur facile iudicare, de Creta an Peloponneso loquatur Seneca: cùm vtraq; centum vrbes habuerit.
46 *Terra defecit gradum.* hæc omniū omnino librorū lectio est: quidā tamen

In me cucurrit: inde ad hunc orbem redij,
Vnde retrò nemo: tulimus Oceani minas,
Nec vlla valuit quatere tempestas ratem,
Quacunque pressi: pars quota est, quã prosequor?
Iam vacuus æther non potest odio tuæ
Sufficere nuptæ, quasq́ deuincam feras
Tellus timet concipere, nec monstra inuenit.
Feræ negantur, Hercules monstri loco
Iam cœpit esse: quanta nunc fregi mala,
Quot scelera nudus? quicquid immane obstitit,
Solæ manus strauere: nec iuuenis feras
Timui, nec infans: quicquid est iussum, leue est.
Nec ulla nobis segnis illuxit dies.
O quanta fudi monstra, quæ nullus mihi
Rex imperauit? institit virtus mihi,
Iunone peior. sed quid impauidum genus
Fecisse prodest? non habent pacem dei.
Purgata tellus omnis, in cælo videt
Quodcunque timuit. transtulit Iuno feras.
Ambit peremptus Cancer ardentem plagam,
Libyæq́ sidus fertur, & messes alit.
Annum fugatæ tradit Astreæ Leo:
At ille iactans feruidam cælo iubam
Austrum madentem siccat, & nimbos trahit;
Inuasit omnia ecce iam cælum fera,
Meq́ antecessit: victor è terris meos
Specto labores. astra portentis prius
Ferisque Iuno tribuit, vt cælum mihi
Faciat timendam. sparserit mundum licet,
Cælúmq́ terris peius ac peius Styge
Irata faciat, dabitur Alcidæ locus.
Si post feras, post bella, post Stygium canem
Nondum astra merui, Siculus Hesperium latus
Tangat Pelorus, vt vna iam tellus erat,
Illinc fugabo maria, si iungi iubes:
Committat vndas Isthmos, & iuncto salo
Noua ferantur Atticæ puppes via:

Mute-

ὔτε μγουῶν ὔτε χαρίτων ἐπιδὼς ἀνὴρ ex coniectura repoluit; *terra deseruit gradum.* quia dehiscẽs tellus viam Herculi ad inferos, & ab inferis rursus ad superos præbuit. Sed huic emendationi nõ prius assentiẽdum, quàm libri alicuius scripti auctoritate, aut firmiorib. rationum momentis astruatur. forte legendum; *terra defecit gradu.* Sic deficere facultatibus, conditione, & simil. apud probos scriptores inuenias: & eadem erit sententia, quæ futura esset, si, *deseruit gradum* legeremus.

51 *Prosequor? persequor*, est in nonnullis autographis.

56 *Quanta nunc fregi mala.* hoc mihi est suspectum. an scripsit Seneca: *quanta confregi mala.*

69 *Annum fugatæ tradit Astreæ leo.* fugatæ ab hominum impietate & iniustitia, vt alias dixi. Obseruabis quam peritè hæc signa à poëta suo quæque ordine collocentur. ante virginem leo, ante leonẽ cancer. de quibus, & ceteris Zodiaci signis Q. Cicero ita scripsit:

Flumina vernacient obscuro lumine pisces,
Curriculumq́; aries æquat noctisq́; diuq́;
Cornua quem comunt, florum prænuncia, tauri,
Aridaq́; æstatis gemini primordia pandũt,
Longaq́; iã minuit præclarus lumina cãcer,
Languificusq́; leo proflat feruus ore calores,
Post modicum quatiens virgo fugat orta vaporem:
Autumni reserat portas, æquatq́; diurna
Tempora nocturnis dispenso sidere libra,
Et fætos ramos denudat flamma nepai,
Pigra sagittipotẽs iaculatur frigora terris,
Bruma gelu glacians iubare spirat capricorni;
Quam sequitur nebulas rorans liquor altus aquarij,
Tanta super circaq́; vigẽt vbi flumina &c.

80 *Siculus.* loci istius hæc esse debet sententia. Si post tot exanclatos labores nondum merui vt in cælum transferar, maius opus aggrediar. Siciliam Italiæ, fugato quod interiacet freto, coniungam: quemadmodum olim coniuncta fuit, cùm vna continens erat. ita tamen si hoc tibi, genitor, videbitur. Si vero non terras coniungi, sed maria confundi & commisceri iubes, Isthmum

Mutetur orbis: vallibus currat nouis
Ister, nouásq; Tanais accipiat vias:
Da da tuendos Iuppiter saltem deos.
Illa licebit fulmen à parte auferas,
Ego quam tuebor, siue glacialem polum,
Seu me tueri feruidam partem iubes,
Hac esse superos parte securos puta.
Cirrhæa Pæan templa, & ætheriam domum
Serpente cæso meruit: at quoties iacet
Python in Hydra? Bacchus & Perseus deis
Iam se intulere: sed quota est mundi plaga
Oriens subactus? aut quota est Gorgon fera?
Quis astra gnatus laudibus meruit suis
Ex te, & nouercæ? quem tuli, mundum peto.
Sed tu comes laboris Herculei Lyca
Præfer triumphos, Euryti victos lares,
Stratumq; regnum: vos pecus rapite ocyus,
Qua templa tollens ara Cenæi Iouis
Astro timendum spectat Euboicum mare.

CHORVS. IOLE.

Choriambici & Anapæstici.

Par ille est superis, cui pariter dies
Et fortuna fuit: mortis habet vices,
Lentè cùm trahitur vita gementibus.
Quisquis sub pedibus fata rapacia,
Et puppem posuit liminis vltimi,
Non captiua dabit brachia vinculis,
Nec pompæ veniet nobile ferculum:
Nunquam est ille miser, cui facile est mori.
Illum si medio decipiat ratis
Ponto, cùm borean expulit africus,
Aut eurus zephyrum, cùm mare diuidunt,

Corinthium persodiam. quare versus hos sic recenseo:

Si post feras, post bella, post Stygium canē
Nondum astra merui: Siculus Hesperium latus
Tangat Pelorus; vt vna cùm tellus erat;
Illinc fugabo maria. Si iungi iubes;
Committat vndas &c.

Dixit; *vt vna cū tellus erat*. Sallust. in histor. citante Isidoro lib. 14. etymolog. cap. 7. Italiæ olim, inquit, Siciliam cō- » iunctam fuisse; &, cùm esset vna tellus, » medium spacium aut per humilitatem » abruptum est aquis, aut per angustiam » scissum, & inde Rhegiū nominatum, » quia Græcè abruptū hoc nomine nun- » cupatur. idem Strabo lib. 4. & magnus » Cassiodorus lib. 12. variar. docuerunt. Seneca videtur à Sallustio hoc sumsisse, Dixit; *si iungi*. non quidem Siciliam cum Italia; sed maria, quæ dixerat sese fugaturū. dixerat autem se fugaturum mare quod inter Siciliam & Italiam iacet: nunc vero se dicit AEgèum & Ionium, perfosso Isthmo, qui illa dispēscit, confusurum.

102 *Cenæi Iouis*. Sophocles in Trachiniis:

ἀκτή τις ἔστ᾽ Εὐβοιίς, ἔνθ᾽ ὁρίζεται
βωμοὺς, τέλη τ᾽ ἔγκαρπα Κηναίῳ Διΐ.

AEschylus ἐν τῷ Ποντίῳ γλαύκῳ,

Εὐβοΐδα καμπὴν ἀμφὶ Κηναίου Διὸς ἀκτὴν
κατ᾽ αὐτὸν τύμβον ἀθλίου Λίχα.

Igitur scribe; *Cenæi Iouis*.

103 *Astro*. Arturo, qui Euboico mari dominatur; de quo Virg. AEneid. 2.

. . . scit triste Mineruæ
Sidus & Euboicæ cautes, vltorq; Caphareus.

110 *Nobile ferculum*. ferculum, inquit Placiades, est missus carnium. Sed hoc loco ponitur pro instrumento, quo spo- » lia suspendebantur, vt Liuius vsurpauit lib. 1. his verbis: Inde exercitu vi- » ctore reducto, ipse cùm factis vir ma- » gnificus, tum factorum ostētator haut » minor, spolia ducis hostium cæsi sus- » pensa, fabricato ad id aptè ferculo, ge- » rens in Capitolium &c. Nec enim audiendus est Nicol. Perrottus, in verbo Feretrius Iuppiter, qui apud Liuium non *ferculo*, sed *feretro* legendum existimat; & errat Oliuerius Arziganensis, in commentariis in Valerium Maximum, in hanc sententiam inclinans. Asconius Pedianus, Ferculis, inquit, signa ante triumphantem vehi per » pompam solebant. 114 *Mare diuidunt*. venti victores, Eurus & Africus.

Non puppis laceræ fragmina colligit,
Vt litus medio ferret in æquore.
Vitam qui poterit reddere protinus,
Solus naufragium non poterit pati,
Non turpis macies, & lachrymæ tenent,
Et crinis patrio puluere sordidus.
Nos non flamma rapax, non fragor obruit.
Felices sequeris mors, miseros fugis. »
Stamus nec patriæ mœnibus, heu locus
Et siluis dabitur, lapsaq́; sordidæ
Fient templa casæ: iam gelidus Dolops
Hâc ducet pecudes, quâ tepet obrutus
Stratæ qui superest OEchaliæ cinis:
Illo Thessalicus pastor in oppido
Indocta referens carmina fistula,
Cantu nostra canet tempora flebili.
Et dum pauca Deus secula contrahit, »
Quæretur patriæ quis fuerit locus. »
Felix incolui non steriles locos,
Nec ieiuna soli iugera Thessali,
Ad Trachyna vocor, saxa rigentia,
Et dumeta iugis horrida torridis,
Vix gratum pecori montiuago nemus.
At si quas melior sors famulas vocat,
Illas aut volucer transferet Inachus,
Aut Dircea colent mœnia, quâ fugit
Ismenus tenui flumine languidus:
Hic mater tumidi nupserat Herculis.
Quæ cautes Scythiæ, quis genuit lapis?
Num Titana ferunt? te Rhodope tulit,
Te præruptus Athos, te fera Caspia,
Quæ virgata tibi præbuit vbera.
Falsa est de geminis fabula noctibus,
AEther cum tenuit sidera longius,
Commisitq́; vices Lucifer Hespero,
Et soles vetuit Delia tardior.
Nullis vulneribus peruia monstra sunt.

125 *Gelidus Dolops.* Nam Dolopes ad Pindum in extrema Phthia habitant.

134 *Ieiuna soli iugera Thessali.* vnus m.s. liber habet: *ieiuna Pholoi* &c. vt de Pholoe monte locutus fuerit.

143 *Quæ cautes Scythiæ.* ... *duris genuit te cautibus horrens Caucasus* ... ait Virgilius. Idem:

... duris in cautibus illum
Ismarus aut Rhodope aut extremi Garamantes:

cuius posterioris vocis duę priores syllabæ non productę, sed correptæ apud poëtas Horatium, Claudianum, & ceteros inueniuntur. ideo pueriliter lapsus fuit Gifanius credens eum Virgilij versum spondaicum esse.

Quis genuit lapis? AEschylus, in Prometheo vincto:

σιδηρόφρων κἀκ πέτρας εἰργασμένος.

145 *Te fera Caspia.* Virgilius:

... Hyrcanæq; admorunt vbera tigres.

Ouid. 7. Metamorph.

... tum me de tigride natam.

146 *Virgata.* maculis dispersa. sic alibi:

Virgatæ Indiæ tigres ...

152 *Sensit.* m. l. *sentit.* rectè. vt sequentibus conueniat.

156 *Poterunt.* lege ex v. l. *poterant.*

167 *Tumidus Gyges.* in omnibus apographis legitur *Gygas* vnde possit videri legendum *Gyas.* sicut apud Horatium Muretus & Lambinus reposuerunt ex Apollodori bibliothecæ. retineo tamen *Gyges*, quam vocem Hesiodus, Apollonij Scholiastes, Higynus & Priscianus agnoscunt. Ouidius quoque cecinit:

Centimanum Gygen, semibouemq́; virũ.

Idem 2. Amorum:

Ausus eram memini cælestia dicere bella,
Centimanũq; Gygen, & satis oris erat.

Fastor. lib. 5.

Quid grauius victore Gyge captiua tulissent?

vnde apparet inane esse quod Dion. Lambino ad od. 17. lib. 2. carm. Horatij scrupulum inijcit. patet namque

Ferrum sensit hebes, lentior est chalybs,
In nudo gladius corpore frangitur,
Et saxum resilit, fataq; negligit,
Et mortem indomito corpore prouocat.
Non illum poterunt figere cuspides,
Non arcus Scythica tensus arundine,
Non quæ tela gerit Sarmata frigidus,
Aut qui solifera suppositus plaga
Vicino Nabathæ vulnera dirigit.
Parthus Cnossiacis certior ictibus,
Muros OEchaliæ corpore propulit.
Nil obstare valet: vincere quod parat,
Iam victum est, quota pars vulnere concidit?
Pro fato patuit vultus iniquior;
Et vicisse sat est Herculeis minis.
Quo vastus Briareus, quo tumidus Gyges
Supra Thessalicos constitit aggeres,
Vt cælo insereret vipereas manus,
Hoc vultu riguit. commoda cladibus
Magnis magna patent: nil superest mali,
Iratum misere vidimus Herculem.
IOL. *At ego infelix non templa suis*
Collapsa deis, sparsosue focos,
Natis mistos arsisse patres,
Hominiq; deos, templa sepulchris:
Nullum querimur commune malum.
Aliò nostras fortuna vocat
Lachrymas: alias flere ruinas
Mea fata iubent. quæ prima querar?
Quæ summa gemam? pariter cuncta
Deflere iuuat: nec plura dedit
Pectora tellus, vt digna sonent
Verbera planctu: me vel Sipyli
Flebile saxum figat, superi
Vel in Eridani ponite ripis,
Vbi mæsta sonat Phaëtontiadum
Turba sororum: me vel Siculis

idem quod in aliis nominibus propriis vsu uenire solet, in hoc nomine quoq; verisimiliter contingere; vt *Gyges* priorem syllabam modo corripiat, modo producat. Quare non video cur in Horatij odis tantopere *Gyas* pro *Gyges* iuuet reponere. potuit facilius vnius Apollodori liber vitiari; quã omnia Hesiodi, Apollonij Scholiastæ, Ouidij, Higyni & Prisciani exemplaria. Præterea carminis conditio non minus vnum quàm alterum recipit. Quinetiã nec ipsi dissimulant in multis autographis *Gyges* contineri. Sane quod nonnulla exemplaria *Gygas* habeant, quid ad rem? cur *Gygas* potius ex *Gyas* sit deprauatum, quam ex *Gyges*? imo istuc magis crediderim. facit hic Senecæ locus, in quo eadem ratione pro *Gyges* scriptum fuit mendosè *gygas*.

173 *Templa suis Collapsa Deis.* item; *templa sepulcris.* hæc duo ex cunctis miseriis quæ in vrbium expugnationibus perferuntur, miserrima veteres existimarunt. vnde eleganter Cornificius lib. 4. ad Heren. O' feros animos! o' crudeles cogitationes! o' derelictos ab humanitate homines! qui agere ausi sunt, aut qui cogitare potuerunt, quo pacto hostes reuulsis maiorum sepulcris, deiectis mœnibus ouantes irruerẽt in ciuitatem, quomodo Deorum templis spoliatis, optimatibus trucidatis, aliis abreptis in seruitutem, virginibus, matribusfamilias, ingenuis pueris sub hostilem libidinem subiectis, vrbs acerbissimo concidat incendio conflagrata.

184 *Sipyli.* me adinstar Niobes in saxum Dij mutent, & in Sipylo statuãt. caue scribas *Sypilus.* AEschylus ἐν τῇ Νιόβῃ,

Σίπυλον Ἰδαῖον ἀνὰ χθόνα.

id confirmant Strabo lib. 1. Pausanias in Atticis, Stephanus de vrbibus, & Plutarchus in lib. de fluuiis. quod autem in quibusdam libris legitur *Sisyphi*, non placet. quia Sisiphi lapis non est flebilis: infra autem dicitur,

Flebile saxum, & Niobes status
Liquitur, & lachrymis etiamnunc marmora manant.

vt testantur Ouidius, Pausanias & Q. Smyrnæus lib. 1.

Addite saxis, vbi fata gemit
Thessala Siren. vel in Edonas
Tollite siluas: qualis natum
Daulias ales solet Ismaria
Flere sub vmbra, formam lachrymis
Aptate meis, resonetq; malis
Aspera Trachyn: Cyprias lachrymas
Myrrha tuetur, raptum coniux
Ceyca gemit: sibi Tantalis est
Facta superstes: fugit vultus
Philomela suos, natumq; sonat
Flebilis Itym: cur mea nondum
Capiunt volucres brachia plumas?
Felix felix, cum silua domus
Nostra feretur, patrioq; sedens
Ales in agro referam querulo
Murmure questus, volucremq; Iolen
Turba loquetur. vidi vidi
Miseranda mei fata parentis,
Cùm lethifero stipite pulsus,
Tota iacuit sparsus in aula.
Prò si tumulum fata dedissent,
Quoties genitor quærendus eras?
Potuine tuam spectare necem?
Nondum teneras vestite genas,
Nec dum fortis sanguine Thoxeu?
Quid vestra querar fata parentes,
Quos in tutum mors æqua tulit?
Mea me lachrymas fortuna rogat:
Iam iam dominæ captiua, colos,
Fusosq; legam: prò, sæpe dolor
Formaq; mortem paritura mihi.
Tibi cuncta domus concidit vni,
Dum me genitor negat Alcidæ,
Atque Herculeus socer esse timet.
Sed iam dominæ tecta petantur.
CH. *Quid regna tui clara parentis,*

190 *Thessala Siren.* Thessalam dicit, vel quia Sirenes Acheloi filiæ sunt, Nonnus in Dionysiacis; vel quia opera earum veneficiis erant non absimilia; Thessali autem veneficiis quôdam nobilissimi exstiterunt, vt docent Aristoph. in Nubibus, & ibi Scholiastes; Plinius lib. 30. Apuleius de asino aureo lib. 1. & 2. vnde venefici Thessali sunt appellati, Horatius lib. 1. odar. Plautus, in Amphitruone.

192 *Daulias.* C. Albinouanus, in eleg. de morte Neronis ad Liuiam:

Talis in vmbrosis mitis nunc denique siluis
Deflet Threicium Daulias ales Ityn.

199 *Philomela.* nô est hic mulieris nomen proprium, nam omnes consentiunt, Procnen non Philomelam Ityli matrem fuisse: sed est nomen auis, quã lusciniam vocamus; in quam Procnen fuisse cõuersam plerique scriptores tenuerunt, vt à Iacobo Crucio, in annotation. Virgilianis; Petro Victorio, in comment. Rhetoric. Aristotelis; & Fuluio vrsino, in collationibus Virgilianis, fuit obseruatum: ego tamen plures (ni fallor) scriptorum locos subieci, quam illi collegerunt. Homerus Odyss. τ'.

ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν
καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο
δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν,
ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.

Virgilius:

Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit,
Quo cursu deserta petiuerit, & quibus ante
Infelix sua tecta superuolitauerit alis.

Tzetzes Chilia. 7. histor. 142.

. . . οἱ δὲ θεοὶ ἐκείνας
εἰς ὄρνις μεταβάλλουσι. Πρόκνην εἰς ἀηδόνα,
τὴν Φιλομήλαν ἥμερον πάλιν εἰς χελιδόνα.

Aristophanis Scholiastes: Πρόκνη εἰς ἀηδόνα, ἡ δὲ Φιλομήλα εἰς χελιδόνα μεταβληθεῖσα. quibus consentit Gabrias in fabulis, dicens Ityn filium lusciniæ, & Probus ac Seruius ad 15. carmen lib. 4.

Pro-

Proauosq́; tuos respicis amens?
Fugiat vultus fortuna prior.
Patiens quisquis nouit famulum,
Regemq́; pati, vultusq́; suos
Variare potest, vires pepulit
Pondusq́; mali: casus animo
Qui tulit æquo.

ACTVS SECVNDVS.

NVTRIX. DEIANIRA.

O quàm cruentus fœminas stimulat dolor,
Cùm patuit vna pellici & nuptæ domus.
Scylla & Charybdis Sicula contorquens freta
Minus est timenda: nulla non melior fera est.
Namq; vt reluxit pellicis captæ decus,
Et fulsit Iole, qualis innubis dies,
Purúmve claris noctibus sidus micat:
Stetit furenti similis, ac toruum intuens
Herculea coniux: fœta vt armento, iacens
Sub rupe tigris, hoste conspecto exilit:
Aut iussa thyrsum quatere, conceptum ferens
Mænas Lyæum, dubia quò gressus agat,
Hæsit parumper: tum per Herculeos lares
Lymphata rapitur, tota vix satis est domus:
Incurrit, errat, sistit, in vultus dolor
Processit omnis, pectori penè intimo
Nihil est relictum, fletus insequitur genas,
Nec vnus habitus durat, aut vno furit
Contenta vultu: nunc inardescunt genæ,
Pallor ruborem pellit, & formas dolor
Errat per omnes: queritur, implorat, gemit.
Sonuere postes: ecce præcipiti gradu
Secreta mentis ore confuso exerit.
DE. *Quamcunq; partem sedis ætheriæ premis*
Coniux Tonantis, mitte in Alcidem feram
Quæ mihi satis sit: si qua fœcundum caput

 Palude

Georg. & noster poëta his verbis:

... qualis natum
Daulias ales solet Ismaria
Flere sub vmbra;

quæ, vt dixi, imitatione Albinouani sunt scripta.

200 *Flebilis Ityn.* Horatius lib. 4. carm.

Nidum ponit Itym flebiliter gemens
Infelix auis.

206 *Turba loquetur.* egregiè duo lib. vet. *Fama loquetur.* Catullus:

... nam te omnia secla
Noscent, & qui sis fama loquetur anus.

Vidi, vidi. Higynus, siue Hyginus, siue Hygenus, in fabulis, Hercules, inquit, cùm Iolem Euryti filiam in coniugium petiisset, illeq; eum repudiasset, OEchaliam expugnauit: qui, vt à virgine rogaretur, (*sic emendo*) parentes eius coram ea interficere velle cœpit; illa animo pertinacior, parentes suos ante se necari est perpessa.

213 *Vestitæ.* barbatæ. nam barba vestis dicitur. inde, teste Seruio, inberbes dicuntur inuestes.

219 *Sæpe dolor.* in o. v. l. continetur; *sæue dolor.*

220 *Formaq; mortem paritura mihi.* Deianeira apud Sophoclem, in Trachiniis, ait venustam formā Iolæ exitio fuisse:

... προσβλέψασ' ὅτι
τὸ κάλλος αὐτῆς τὸν βίον διώλεσεν.

Plutarch. in Parallelis, ex Nicia Mallote, retulit, Iolem, cùm Hercules OEchaliam oppugnaret, se de muro præcipitem dedisse; casu autem vento vestem sinuante, nihil mali perpessam fuisse.

238 *Innubis.* ἀνέφελος Aristoteli.

246 *Lymphata.* Pacuuius,

.. tamquam lymphata & Bacchi sacris commota.

254 *Sonuere postes.* Attius, Iliona:

Ibo ad eam, vt sciscam quid velint, valuæ sonunt.

Idem, Neoptolemo:

Atque adeo valuas sonere sensi regias.

Pacuuius, in Duloreste:

Quodnam autem hoc soniti est quod strident fores?

Gracchus, in Atalanta:

O grata cardo regium egressum indicans.

Cæcilius, Calchis:

Nam quidnam fores fecere sonitu? quæ omnia cùm in Græcia agantur, non mirum si ex more Græcorũ, quem Plutarchus in Poplicola commemorat, dicta fuerint. Plutarchi verba sunt: τῶν δ' ἄλλων τότε θυρῶν εἴσω τὰς οἰκίας εἰς τὸ κλεισίον ἀνοιγομένων, ἐκείνης μόνης τῆς οἰκίας ἐποίησαν ἐκτὸς ἀπάγεσθαι τὴν αὔλειον· ὡς δὴ κατὰ τὸ συγχώρημα τῆς τιμῆς ἀεὶ τοῦ δημοσίου προσεπιλαμβανομένην. τὰς δ' Ἑλληνικὰς πρότερον οὕτως ἔχειν ἁπάσας λέγουσιν, ἀπὸ τῶν κωμῳδιῶν λαμβάνοντες· ὅτι κόπτουσι καὶ ψοφοῦσι τὰς αὐτῶν θύρας ἔνδοθεν, οἱ προϊέναι μέλλοντες, ὅπως αἴσθησις ἔξωθεν γίνοιτο τοῖς παρερχομένοις, ἢ προεστῶσι, καὶ μὴ καταλαμβάνοιντο προϊούσαις ταῖς κλεισιάσιν εἰς τὸν στενωπόν. Subiungit deinde Plutarchus soli L. Valerio, Poplicolæ fratri, hoc fuisse tributũ: quod repugnat Plinio lib. 36. cap. 18. ita scribenti: Sicut in P. Valerio Poplicola " (*malè in meo Plinio legitur*; L. *pro* P.) qui " primus consul fuit cum L. Bruto, post " tot merita; & fratre eius, qui bis in eo- " dem magistratu Sabinos deuicerat, ad- " iici decreto, vt domus eorum fores ex- " tra aperirentur, & ianua in publicum " reiiceretur.

262 *Specu immenso*. o.v.l. repræsentant, *sinu immenso*, & ita Daniel Cayetanus legebat.

269 *Inuenias*. posset etiam legi *inuenies*, vt est in autographis.

278 *Germanos*. impropriè positum pro consanguineis fratribus.

284 *Potius? ego; est aliquid hydra peius.* quæ est vulgata lectio, & o.v.l. consentanea, retineo: alij temerè *potius*, pro *peius*, reposuerunt: solummodo quia Iouianus Pontanus ita hunc versum citauerat. Verum potuit Iouianus memoria labi.

Palude tota vastior serpens mouet,
Ignara vinci: si quid excessit feras
Immane, dirum, horribile, quo viso Hercules
Auertat oculos, hoc specu immenso exeat:
Vel si feræ negantur, hanc animam precor
Conuerte in aliquod, quodlibet possit malum
Hac mente fieri: commoda effigiem mihi
Parem dolori, non capit pectus minas.
Quid excutis telluris extremæ sinus,
Orbemq; versas? quid rogas Ditem mala?
Omnes in isto pectore inuenias feras,
Quas timeat: odiis accipe hoc telum tuis,
Ego sum nouerca, perdere Alcidem potes,
Profer manus quocunque, quid cessas? Dea
Vtere furente: quod iubes, fiat nefas,
Reperi: quid hæres? ipsa iam cesses licet,
Hæc ira satis est. NVT. *pectoris sani parum*
Alumna questus comprime, & flammas doma,
Frena dolorem, coniugem ostende Herculis.
DE. *Iole meis captiua germanos dabit*
Natus, Iouisq; fiet è famula nurus?
Non flamma cursus pariter, & torrens feret,
Vt vrsa pontum sicca cæruleum bibet,
Non ibo inulta: gesseris cælum licet,
Totusq; pacem debeat mundus tibi.
Est aliquid Hydra potius? iratæ dolor
Nuptæ. quis ignis tantus in cælum furit "
Ardentis AEtnæ? quicquid est victum tibi,
Hic vincet animus, capta praripiet toros?
Adhuc timebam monstra, iam nullum est malum.
Cessere pestes, in locum venit fera
Inuisa pellex: summe protector deûm,
Et clare Titan, Herculis tantum fui
Coniux tumentis, vota quæ superis tuli,
Cessere, captæ pellici felix fui,
Illi meas audistis ô superi preces,
Incolumis illi remeat. ô nulla dolor

Contente

Contente pœna, quare supplicia horrida,
Incogitata, infanda: Iunonem doce,
Quid odia valeant, nescit irasci satis.
Pro me gerebas bella, propter me vagas
Achelous vndas sanguine infecit suo,
Cùm lenta serpens fieret in taurum trucem:
Nunc flecteret serpente deposita minas,
Et mille in hoste vinceres vno feras.
Iam displicemus: capta prælata est mihi,
Non præferetur: qui dies thalami vltimus
Nostri est futurus, hic erit vitæ tuæ.
Quid hoc? recedit animus, & ponit minas.
Iam cessit ira, quid miser langues dolor?
Perdis furorem? coniugis sanctæ fidem
Mihi reddis iterum, quid vetas flammas ali?
Quid frangis ignes? hunc mihi serua impetum.
Pares eramus, non erit votis opus.
Aderit nouerca, quæ manus nostras regat,
Nec inuocata. NV. *quod paras demens scelus?*
Perimes maritum? cuius extremus dies
Primusq́ laudes nouit, & cælo tenus
Erecta terras fama suppositas habet?
Rogos in istos terra consurget parens,
Domusq́ soceri prima, & AEtolûm genus
Sternetur omne: sæua, iamdudum faces
In te ferentur, vindicem tellus suum
Defendet omnis, vna quot pœnas dabis?
Effugere terras crede, & humanum genus
Te posse, fulmen genitor Alcidæ gerit.
Iam iam minaces ire per cælum faces
Specta, & Tonantem fulmine excusso diem.
Mortem quoque ipsam, quam putas tutam, time.
Dominatur illic patruus Alcidæ tui.
Quocunque pergis misera, cognatos deos
Illic videbis. DE. *maximum fieri scelus*
Et ipsa fateor, sed dolor fieri iubet.
NVT. *Moriere.* DE. *moriar Herculis nempe inclyti*
Coniux,

301 *Cùm lenta serpens.* Sophocles, in Trachiniis, Acheloum triplicem formam induisse scribit:

μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς, Ἀχελῷον λέγω,
ὅς μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξῄτει πατρὸς,
φοιτῶν ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
δράκων ἑλικτὸς, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ
βούπρῳρος...

Taurum trucem. Ab Ouidio acceptum, qui eadem de re 9. Metam.

...restabas tertia tauri
Forma trucis...

314 *Nec.* vt Græci οὐδὲ pro οὐκ; sic nos sæpe *nec*, pro *non*.

Coniux, nec vllus nocte discussa dies
Viduam notabit, nec meos pellex toros
Captiua capiet: antè ab occasu dies
Nascetur Indis: antè glacialem polum,
Scythásue tepida Phœbus afficiet rota:
Quàm me relictam Thessalæ aspiciant nurus.
Meo iugales sanguine extinguam faces.
Aut pereat, aut me perimat, elisis feris
Et coniugem addat, inter Herculeos licet
Me quoque labores numeret: Alcidæ toros
Moritura certè corpore amplectar meo.
Ire, ire ad vmbras Herculis nuptam licet,
Sed non inultam: si quid è nostro Hercule
Concepit Iole, manibus euellam meis.
Antè & per ipsas pellicem inuadam faces,
Me nuptiali victimam feriat die
Infestus, Iolem dum supra exanimem ruam.
Felix iacet, quicunque quos odit, premit. „
NVT. *Quid ipsa flammas pascis? & vastum fo-*
Vltrò dolorem misera? quid casum times? (ues
Dilexit Iolem nempe dum starent lares,
Regisq́ natam peteret: in famulæ locum
Regina cecidit, perdidit vires amor,
Multumq́ ab illo traxit infelix status.
Illicita amantur, excidit quicquid licet. „
DE. *Fortuna amorem peior inflammat magis,*
Amat vel ipsam, quòd caret patrio lare,
Quòd nudus auro crinis & gemma iacet,
Ipsas misericors forsan ærumnas amat.
NVT. *Hoc vsitatum est Herculi, captas amat.*
Dilecta Priami nempe Dardanij soror
Concessa famulo est: adijce, quot nuptas prius,
Quot virgines dilexit, errauit vagus.
Arcadia nempe virgo, Palladios choros
Dum nectit, Auge vim stupri passa excidit,
Nullamq́ amoris retinet Herculei notam.
Referam quid alias? méne Thespiades vocant?

Breuiq́

334 *Viduam notabit.* o. v. l. *viduā vocabit.*
344 *Herculis nuptam.* o. l. v. & plerique excusi habent; *Herculi iunctam libet.*
350 *Felix iacet quicumque quos odit premit.* supra dixit:
Mors misera non est commori quocū velis.
357 *Illicita amantur, excidit quidquid licet.* hoc non ignorans Nonnus Dionys. λο'. fugiente puella amorem duplicari scripsit. Ouidius:
Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.
Sic interdictis imminet æger aquis.
Petronius Arbiter:
Nolo, quod cupio, statim tenere;
Nec victoria mi placet parata.
Ausonius:
Hanc volo, quæ non vult; illam, quæ vult, ego nolo.
Vincere vult animos, nō satiare Venus.
Oblatas sperno illecebras.
Huc spectat illud Turpilij, in Demiurgo:
Ego edepol docta dico; quæ mulier volet sibi
Suum amicum esse indulgentem & diutinum:
Modicè atque parcè eius seruiat cupidini.
Phylarchus histor. lib. 19. fabulā quandam recenset; quæ poëtæ nostri sententiam valde confirmat. ait olim Iunonē Ioui iratam in Eubœam secessisse; quā cùm placare Iuppiter conaretur, ad Cytheronem Platæensium regem, hominem vaferrimum, consilij capiēdi causa, accessit: à quo edoctus ligneum simulacrum affabrè dedolauit ad muliebrem effigiem, idq́ue plaustro impositum vestibus ornatissimis induit, rumoremq́ue sparsit se Platæam, Asopi filiam, vxorem ducturum. quo nuncio accepto Iuno, quæ nullis precibus placari potuerat, vltrò Iouē accedit, procatur, amplexatur, suauium dat, ipsi simulacro, pellicem vltura, manus inijcit: vt vero se ludum fieri sensit, nulla mora interposita cum Ioue in gratiam redit, eiq́ue cōfestim morigera fit. Huc etiam spectat callidum AEsopi fabulatoris, qui Crœsi tempore floruit, de reducenda Xanthi philosophi vxore, quæ diuerterat, commentum, à Maximo Planude, in AEsopi vita, relatum.

Breuiq́ in illas arsit Alcides face.
Hostes Tymoli Lydiam fouit nurum,
Et amore captus ad leues sedit colos:
Vnum feroci stamen intorquens manu.
Nempe illa ceruix spolia deposuit fera,
Crinemq́ mitra pressit, & famulus stetit
Hirtam Sabæa marcidus myrrha comam:
Vbique caluit, sed leui caluit face.
DE. *Hærere amantes post vagos ignes solent.*
NVT. *Famulámne, & hostis præferet gnatã tibi?*
DE. *Vt alta siluas forma vernantes alit,*
Quas nemore nudo primus inuestit tepor:
Aut cùm solutos expulit boreas notos,
Et sæua totas bruma decussit comas,
Deforme folijs aspicis truncis nemus:
Sic nostra longum forma percurrens iter,
Deperdit aliquid semper, & fulget minus,
Malisq́ minus est: quicquid in nobis fuit
Olim petitum, cecidit, & partu labat,
Materq́ multum rapuit ex illo mihi,
Ætas citato senior eripuit gradu.
Vides vt altum famula non perdat decus?
Cessere vultus penitus, & pædor sedet,
Tamen per ipsas fulget ærumnas decor,
Nihilq́ ab illa casus & fatum graue,
Nisi regna traxit. hinc meum pectus timor
Altrix lacessit, hinc rapit somnos pauor.
Præclara totis gentibus coniux eram,
Thalamosq́ nostros inuido fato nurus
Optabat omnis, quo nimis quisquis deos
Orabat vllos: nuribus Argolicis fui

H *Men-*

373 *Vnum feroci stamen intorquens manu.* Ascensius interpretatur, texendo iniciens singula fila; quod est ridiculũ. melius Guil. Canterus in lib. nouarum lection. reponit:

Vdum feroci stamen &c.

quamuis in o.v.l. legatur; *vtrumque forti stamen* &c.

377 *Leui caluit face.* amori facem & ignes antiqui tribuerunt. Zenodotus:

τίς γλύψας τὸν Ἔρωτα παρὰ κρήνῃσιν ἔθηκεν,
οἰόμενος παύσειν τοῦτο τὸ πῦρ ὕδατι;

Antipater Sidonius:

μὴ κλαίων τὸν Ἔρωτα δόκει, Τηλέμβροτε, παύσειν,
μηδ' ὀλίγῳ παύσειν ὕδατι πῦρ ἀπυτείς.
χρυσὸς ἔρωτος ἀεὶ παιώνιος. ἐνζίσθη δὲ
οὐδὲ τότ' ἐν πολλῷ πιλόμενος πελάγει.

Ascribam & Porcij Licinij elegans epigramma, solum vt appareat vnde fuerit desumtum: parũ enim pertinet ad id de quo agitur. ait Licinus:

Custodes ouiũ, tenereq́; propaginis agnûm
Quæritis ignem? ite huc. quæritis? ignis homo est.
Si digito attigero; incendam siluam simul omnem,
Omne pecus. flamma est omnia quæ video.

hæc suspicor accepta ex isto incerti poëtæ tetrasticho:

αὐτὸ τὸ πῦρ καύσεις διζήμενος ὕνος, ὁ νύκτωρ
τὸν καλὸν ἡμετέρων λύχνον ἀναφλογίσαι·
δεῦρ', ἀπ' ἐμῆς ψυχῆς ἅψον σέλας, ἔνδοθι γάρ μου
καιόμενον πολλὴν ἐξανίησι φλόγα.

huc spectat & illud:

Quid faculam præfers, Phileros, qua nil opus nobis?
Ibimus, hoc lucet pectore flamma satis.

& reliqua quæ refert Gellius lib. 19. ca. 9. Ceterum cur amor igneus, amantes vero igne dicantur ardere, Paullus Silentiarius docet, his verbis: ... ἀντιτύπῳ γὰρ αὖθις ἀποθρώσκει πῦρ ἔρως κραδίης.
οἶστρος ἀλεξήσοιτο ἴσχει φθόνον· ἣν διὰ σιγῆς ἄκρον ἴδῃ, φλογίῳ δύεται ἐντὸς ὅλος.
ἐλπίδι μὴ θέλξῃς φρένα μαχλάδι. χρυσοβόρον γὰρ πῦρ ὑποσμαρίζει θυμὸν ἐφελκόμενον.

385 *Sic nostra longum.* quæ sequũtur dicta sunt propter ea quæ apud Sophoclem in Trachiniis Deianeira sic ait: ὁρῶ γὰρ ἥβην τὴν μὲν ἕρπουσαν πρόσω, τὴν δὲ φθίνουσαν· ὧν ἀφαρπάζειν φιλεῖ ὀφθαλμὸς ἄνθος, τῶν δ' ὑπεκτρέπει πόδα. 399 *Quo nimis quisquis deos Orabat vllos.* non mirum si à interpretibus hic locus magna crux fuit. est enim mendosus. legendum opinor: *quod vlum, quisquis deos*

Mensura voti. quem Ioui socerum parem
Altrix habebo? quis sub hoc mundo mihi
Dabitur maritus? ipse qui Alcidæ imperat,
Facibus suis me iungat Eurystheus licet,
Minus est, toros meruisse regnantis leue est.
Altè illa cecidit, quæ viro caret Hercule.
NVT. *Conciliat animos coniugum partus ferè.*
DE. *Sic ipse forsan diuidet partus toros.*
NVT. *Famula illa trahitur interim donum tibi.*
DE. *Hic quem per vrbes ire præclarum vides,*
Et viua tergo spolia gestantem feræ,
Qui regna miseris donat, & celsis rapit,
Vasta grauatus horridam claua manum,
Cuius triumphos vltimi Seres canunt,
Et quisquis alius orbe consepto tacet:
Leuis est, nec illum gloriæ stimulat decor,
Errat per orbem, non vt æquetur Ioui,
Nec vt per vrbes magnus Argolicas eat.
Quod amet requirit, virginum thalamos petit.
Si qua est negata, rapitur: in populos furit.
Nuptias ruinis quærit, & vitium impotens,
Virtus vocatur: cecidit OEchalia inclita,
Vnusq; Titan vidit, atque vnus dies,
Stantem & cadentem: causa bellandi, est amor.
Toties timebit, Herculi gnatam parens
Quoties negabit. hostis est, quoties socer
Fieri recusat: si gener non est, furit.
Post hæc quid istas innocens seruo manus?

Donec

Orabat vllos. hac sententia: quæcumque deos vllos orabat, nimis orabat vt Herculis coniux fieret. & ne quis miretur me ita interpretari: singillatim vnumquodque persequar. Pro *quo* reposui *quod.* hoc est thalamos nostros, Herculis coniugium. dixit *nimis.* hoc est valde: & subauditur, orabat. *Quisquis* positum pro quæcumque. Nonius in voce, quisquis. Cæcilius: *Quæso igitur, quisquis es mea mulier.* Pacuuius:

Quisquis tu es mulier quæ me insueto nuncupasti nomine.

Liuius Andronicus:

Mulier quisquis es, te volumus.

Ennius:

Et quis illic est, quæ lugubri accincta est stola?

hæc illis addi possunt, quæ à Cæpola, Alciato, Caleagnino, & Brechæo scripta sunt ad l. 2. D. de verbor. significat.

427 *Feris.* in membranis est *feris.*

442 *Humana nollos.* Dij, quos oderūt, illos miseros faciūt; homines eos quos odêre, interimunt. hoc dicit.

445 *Exigat.* in v. l. est *exigit.*

452 *Artibus magicis.* Lucanus: lib. 6.

. . . quos non concordia mixti
Alligat vlla tori, blandæq; potentia formæ;
Traxerunt torti magica vertigine fili.

ideo ait Virgilius:

Coniugis vt magicis sanos auertere sensus
Experiar sacris . . . .

profectò magicas artes rebus amatoriis sceleratos mortales adhibere, præter antiquos Theocr. & Virg. in Pharmaceut. Virg. 4. Æneid. Ouid. de arte amādi, & de remedio amoris, Apuleiū in lib. de asino aureo, Aristot. lib. 2. de histor. animal. cap. 14. & lib. 6. cap. 22. & Lucianum in vita Demonactis, etiā complures neoterici, veluti Marsilius Ficinus lib. 13. de theolog. Platonis, Iacob. Sprenger, mallei malefic. par. 1. quæst. 7. Alber. in rubri. C. de hæret. col. 3. Matthæus Afflictus in constitut. Neapolitan. & alij multi prodiderunt. Quamquam ea omnia inprimis noxia esse sæpe compertum sit. nam & Lucretium & Antiochum & Caligulā philtris in furorem versos constat ex Suetonio, Eusebio & Iosepho; & Lucullū, aliosque interemtos legimus apud Cornelium Nepotem, Plutarchum, Albertum Magnum, & alios. Vide Antonium Guibertum Costanum lib. 1. quæst. iur. cap. 16. Propterea tamen, inquiunt nonnulli, amor Platoni δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς dicitur. quod ego potius cum Ludou. Regio, in cōment. Gallicis ad Sympos. Platonis, factum existimem, quia amantium oculi nescio quid maleficum & incantatorium in se habere videantur. ecce, vidisti mulierem, bona visa est, placuit. hæc affectio, quam videndo hausisti, ab oculis ad cor transmittitur. eam vocamus amorem; qui in corde sedem figit, &, vt inquietus est, sanguinem cordi circumfusum agitat: agitatus sanguis subtilissimos quosdam calidissi-

mosque vapores per vniuersum corpus diffundit: hi cùm in omnia membra faculas quasdam seu scintillas diuidant, potissimam tamen partem ad oculos mittunt. vapores enim leues admodum, altiora petunt, & qua ingressi sunt, exitum quærunt. oculi itaque his faculis pleni, in aciem oculorum amicæ intenti, igniculos seu radios suos in radios oculorum amicæ immittunt, & eos contagione sua inficiunt: deinde non secus in amasiæ cor illabuntur, atque solis radij vitreas fenestras penetrant. inde confestim vt cor occuparunt, αὐτέρως nascitur. Nec est quod id mirum videatur. si etenim

Dum spectant oculi lesos, leduntur & ipsi,
Multaq; corporibus transitione nocent:

& si qui in lipporum oculos visu incidunt, lippitudine tanguntur: cur non amantium oculi, subtilissimo purissimi & acerrimi sanguinis vapore venenato imbuti, inuicem mixtis radiis, contagionē suam cōmunicabūt, & ita veneno ad cor transmisso, faciēt vt vterq; mutuo amore incipiat deflagrare? an nescimus amorem ἔρωτα dici, non quidem, vt in Phædro Plato dixit, ἀπὸ τῆς ῥώμης: sed, vt idem in Cratylo docuit, ἀπὸ τοῦ εἰσρεῖν: vel, ex sententia Plotini lib. 3. de amore, ἀπὸ τῆς ὁράσεως? iccirco Propertius:

Cynthia prima suis miserū me cepit ocellis
Contactum nullis ante cupidinibus.

Idem:

Crescit enim assiduè spectando cura puellæ,
Ipse alimenta sibi maxima præbet amor.

& poëtarum princeps AEneid. 4.

Carpit enim vires paulatim vritq; videndo
Femina. »

Musæus:

κάλλος γὰρ περίπυστον ἀμωμήτοιο γυναικὸς,
ὀξύτερον μερόπεσσι πέλει πτερόεντος ὀϊστοῦ. »
ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστιν· ἀπ' ὀφθαλμοῖο βολάων »
ἕλκος ὀλισθαίνει, καὶ ἐπὶ φρένας ἀνδρὸς ὁδεύει.

adde quæ dicam infra actu 5. OEdipi, num. 956.

Donec furentem simulet, ac sæua manu
Intendat arcus, meq; natumq; opprimat?
Si coniuges expellit Alcides suas,
Hæc sunt repudia, nec potest fieri nocens?
Terris videri sceleribus causam suis
Fecit nouercam, quid stupes segnis furor?
Scelus occupandum est: perge, dum feruet manus.
NVT. *Perimes maritum?* DE. *pellicis certè meæ.*
NV. *At Ioue creatū.* DE. *nempe & Alcmena satū.*
NV. *Ferróne?* DE. *ferro.* N. *si nequis?* D. *perimā dolo.*
NV. *Quis iste furor est?* DE. *quē meus cōiux docet.*
NV. *Quē nec nouerca peremit, hūc perimes virū?*
DE. *Cælestis ira quos premit, miseros facit,* »
Humana nullos. NV. *parce miseranda, & time.* »
Contempsit omnes ille, qui mortem prius.
DE. *Libet ire in enses.* NVT. *maior admisso tuus*
Alumna dolor est, culpa par odium exigat.
Cur sæua modicè statuis? vt passa es, dole.
DE. *Leue esse credis pellicis nuptæ malum?*
Quicquid dolorem pascit, id nimium puta. »
NVT. *Amórne clari fugit Alcidæ tibi?*
DE. *Non fugit, altrix: remanet, & penitus sedet*
Fixus medullis, crede: sed magnus dolor, »
Iratus amor est. NVT. *artibus magicis ferè* »
Coniugia nuptæ precibus admistis ligant.
Vernare iussi frigore in medio nemus,
Missumq; fulmen stare, concussi fretum

H 2 *Cessante*

455 *Missumque fulmen stare.* apud Claudian. lib. 1. in Rufi. iactitat Megæra:
Ire vagas quercus & flumina stare coëgi. quo loco in m. s. libro legitur *flumina.* sed suspicor ex hoc Senecæ versu legendum *fulmina.* in proximo enim carmine habetur;
Ver, aq; non prono curuant flumina lapsu. Qua de re Apollonius Medeæ potentiam memorans lib. 3.
τῇ καὶ ἀκηλήτοιο πυρὸς μειλίσσετ' ἀϋτμὴν, καὶ ποταμοὺς ἵστησιν ἄφαρ κελαδεινὰ ῥέοντας.
Ouidius de eadem Medea, in epist. Hypsipyles: *Illa refrenat aquas, obliquáque flumina sistit.*
Concussi fretum, Cessante vento. Lucanus lib. 7. . . . . *ventu cessantibus æquor*
Intumuit; rursus vetuum sentire procellas, *Conticuit turbante Noto.*

Cessante vento, turbidum explicui mare,
Et sicca tellus fontibus patuit nouis.
Habuere motum saxa, discussi fores,
Vmbræ stetistis, & mea iussi prece
Manes loquuntur, sonuit infernus canis:
Mare, terra, cælum, & tartarus seruit mihi.
Nox media solem vidit, & noctem dies,
Nihilq́ leges ad meos cantus tenent.
Flectemus illum, carmina inuenient iter.
DE. Quis pōtus herbas generat, aut quas Thessala
Sub rupe Pindus, aut vbi inueniam malum,
Cui cedat ille? carmine in terras mago
Descendat astris luna desertis licet,
Et bruma messes videat, & cantu fugax
Sit deprehensum fulmen, & versa vice
Medius coactis fugerit stellis dies:
Non flectet vnum. NVT. vicit & superos amor. „
DE. Vincetur vni forsan, & spolium dabit,
Amorq́ summus fiet Alcidæ labor.
Sed te per omne cælitum numen precor,
Per hunc timorem, quicquid arcani apparo,
Penitus recondas, & fide tacita premas.
NVT. Quid istud est, quod esse secretum iubes?
DE. Non tela sunt, non arma, non ignis minæ.
NVT. Præstare fateor posse me tacitam fidem,
Si sce-

457 *Sicca tellus fontibus patuit nouis.* Petronius Arbiter de venefica quadam,

. . . florida tellus
Cùm volo, siccatis arescit languida succis,
Cùm volo fundit aquas, scopulus atque arida saxa
Niligenas iaculantur aquas.

458 *Habuere motum saxa.* Ouidius dicto loco:

Illa etiam siluas, viuaq́; saxa mouet.

Idem de Circe lib. 14. Metamorph.

Exsiluère loco, dictu mirabile, siluæ,
Ingemuitq́; solum, vicinaq́; palluit arbor,
Sparsaq́; sanguineis rubuerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos.

Lucanus, de Erisichtho venefica:

. . . submisso vertice montes
Explicuère iugum . . .

460 *Manes loquuntur.* Empedocles, de seipso:

ἄξεις δ' ἐξ Ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

Tibullus:

Hæc cantu finditq́; solum, manesq́; sepulcris
Elicit, & tepido deuocat ossa rogo:
Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.

Ouidius, de Circe:

. . . & tenues animæ volitare videntur.

Sonuit infernus canis. Ouidius:

Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes . . .

461 *Mare, terra, cælū, & tartarus seruit mihi.* Similia sagæ cuidam Apuleius lib. 1. & 2. de asino aureo tribuit.

463 *Nihilque leges ad meos cantus tenent.* Lucanus: *Cessauère vices rerum, dilataq́; longa Hæsit nocte dies, legi non paruit æther.* Apollonius: ἄστρα τε καὶ μήνης ἱερῆς ἐπέδησε κελεύθους. 465 *Quas pontus herbas generat.* Virgilius eclog. 9. *Has herbas atque hæc ponto mihi lecta venena Ipse dedit Mœris, nascuntur plurima ponto.* *Thessala sub rupe.* Thessalia fœta est venenis. Vnde Lucanus: *Thessala quin etiam tellus herbasq́; nocentes Rupibus ingenuit, sensuraq́; saxa canentes Arcanum ferale magos, ibi plurima surgunt Vim factura deis: & terris hospita Colchis Legit in Æmoniis, quas non aduexerat herbas.*

472 *Vicit & superos amor.* supra dixit: *Maximum numen Venus.* Sophocles, in Trachiniis: μέγα τι σθένος ἁ Κύπρις ἐκφέρεται νίκας ἀεί. καὶ τὰ μὲν θεῶν, παρέβαν· καὶ ὅπως Κρονίδαν ἀπάτασεν, οὐ λέγω· οὐδὲ τὸν ἔννυχον Ἅιδαν ἢ Ποσειδάωνα τινάκτορα γαίας. Idem, in OEdipotyranno: . . . ἄμαχος γὰρ ἐμπαίζει θεὸς Ἀφροδίτα . . Caluus: *Potentemq́; Deum Venerem.*

485 *Loco.* vidi duos v. l. in quibus scriptum erat *luco.* 495 *Claua.* poëticè clauam pro sagitta posuit. nam Nessus sagitta fuit interfectus. 497 *Patuit.* siue sic, siue cum m. s. legas *paruit*, eadem erit sententia. nam paruit, hoc est apparuit, comparuit. vide Antonium Augustinum, Tarraconensis Hispaniæ decus clariss. in annotat. ad Festum, & adde l. 5. D. de rei vindicat. l. 179. D. de verb. significat. & §. sic itaque. Instit. de action. quo loco ex veteribus libris, paret, legi debere docent Cuiacius, Hotomanus, Contius & Russardus. Theoph. φαίνεται reddidit.

. Si ſcelere careat, interim ſcelus eſt fides. "

DE. *Circunſpice, agedum, nequis arcana occupet,*
Partemq́ in omnem vultus inquirens eat.
NVT. *En locus ab omni tutus arbitro vacat.*
DE. *Eſt in remoto ſedis egregiæ loco*
Arcana tacitus noſtra defendens ſpecus,
Non ille primos accipit ſoles locus,
Non ille ſeros, cùm ferens Titan diem,
Laſſam rubenti mergit Oceano rotam.
Illic amoris pignus Herculei manet,
Altrix fatebor, Neſſus eſt auctor mali,
Quem grauida nubes Theſſalo genuit duci,
Quâ celſus aſtris inſerit Pindus caput,
Vtraq́ nubes Othrys eductus riget.
Namq́ vt ſubactus Herculis claua horridi
Achelous, omnes facilis in ſpecies dari,
Tandem peractis omnibus patuit feris,
Vnoq́ turpis ſubdidit cornu caput.
Me coniugem dum victor Alcides habet,
Repetebat Argos, fortè per campos vagus
Euenus altum gurgitem in pontum ferens,
Iam penè ſummis turbidus ripis erat,
Tranſire Neſſus verticem ſolitus vagum
Precium popoſcit: meq́, iam dorſo ferens,
Quâ iungit hominem ſpina deficiens equo,

501 *Euenus altum gurgitem in pontum ferens.* Sophocles Euenum *βαθύῤῥουν ποταμὸν* appellat.

502 *Iam penè ſummis turbidus ripis erat.* Ouid. 9. Metamorph.

Venerat Eueni rapidas Ioue natus ad vndas,
Vberior ſolito, nimbis hiemalibus auctus,
Verticibusq́; frequens erat atque imperuius amnis.

Vibius Sequeſter, in libro de fluminibus: Eſper, inquit, qua Neſſus Centaurus Deianeiram Herculis traiecit. quæ verba mendo non vacant, & pro *Eſper* legẽdum *Euenus*. Subiungit enim idem Sequeſter; Euenus Calydoniæ, vbi Hercules ſagittis Neſſum Cẽtaurum interfecit. Quis vero Deianiræ pater fuerit, non poſſum definire. Seneca & pleriq;, OEneum; Didymus in Odyſſ. Homeri, Luctatius in Papinium, & Hygenus in fabulis, Dexamenum appellant. iidem tradunt Eurytionem Centaurum ab Hercule occiſum, quia Deianeiram Eurytioni à Dexameno metu coacto deſponſam, coram ipſo liberius contrectaſſet. vnde declaratur Ouidij, in Ibin, locus:

Aut duo diuerſis ſub eodem vindice caeſi
Temporib. Neſſus, Dexameniq́; gener.

hoc & Leopardus obſeruauit.

503 *Tranſire Neſſus verticem ſolitus.* Ouidius:

Neſſus adeſt membriſq́; valens, ſciusq́ue vadorum.

504 *Precium popoſcit.* Sophocles, de Neſſo:

ὃς τὸν βαθύῤῥουν ποταμὸν Εὔηνον βροτοὺς μισθοῦ ᾽πόρευε χερσίν. Strabo lib. 10. καὶ ὁ νέσσος οὕτω δὴ λέγεται πορθμεὺς ἀποδεδειγμένος ὑφ᾽ Ἡρακλέους ἀποθανεῖν, ἐπειδὴ πορθμεύων τὴν Δηιάνειραν ἐπεχείρησε βιάσασθαι.

505 *Equo.* Centauri ſemiuiri & ſemiequi fuiſſe finguntur, dico finguntur, quia, vt ait Lucretius lib. 5.

. . neque Centauri fuerant, neque tempore in vllo
Eſſe queunt duplici natura & corpore bino,
Ex alienigenis membris compacta poteſtas.

Sic Hippocentaurus inueniri poſſe negatur in princ. inſt. de inutil. ſtipulation. negat id etiam Cicero 1. Tuſcula. quæſtio. & lib. 2. de natu. Deor. & Galenus lib. 3. de vſu partium, & dubitat Xenophon lib. 4. κυρυπαιδ. & Celſus l. ſi ita ſtipulatus, 97. D. de verbor. obliga. Sed in contrarium eſt auctoritas D. Hieronymi, in vita Paulli heremitæ, & Plinij lib. 7. omnino vide Ioan. Corraſium lib. 5. miſcellan. cap. 2. & Couarruuiam lib. 4. reſolut. cap. 1. A Egyd. Perrinũ, & alios, ad dictum locum inſtitutionum. Cæterum fictionis cauſam huiuſmodi memorant, fuiſſe Centauros Pelei Theſſaliæ montis accolas, à quibus primo fuerit monſtrata ratio ex equis dimicandi. Ferunt autem accidiſſe vt dum forte iuxta Peneum amnem aquarentur, quorum equi potantes habebant immerſa fluctibus ora, eam procul ſpectantibus ſpeciem præbuiſſe, quam in biformibus Cẽtauris poſtea credula fabuloſaque expreſſit vetuſtas. hæc nonnulli. Ego vero fictionis cauſam arbitror fuiſſe non aliam, quam quod homines fuerint ſceleſtiſſimi, & in omne malũ facinus procliues. quod cùm totius gentis nomen, tum etiam ſingulorum ferè nomina teſtantur. nam quia omnes aduenas

iniuriis pungebant & laceſſebant, ἀπὸ τοῦ κεντάω, Centauri ſunt dicti. Harpaſus, ab ἁρπάζω, raptorem ſignificat: Arius, ab ἄρης, pugnacem: Aphidas contemtorem, ab ἀφειδέω: Antimachus hoſtē, ab ἀντὶ καὶ μάχομαι: Asbolus, à fuligine, hoc eſt ἀσβόλη, tenebris gaudētem; vel, ſi mauis, atrum & nigrum: Arctus vrſum, à Græco ἄρκτος: Bromus rixoſum, à rixantium ſtrepitu, ἀπὸ τοῦ βρέμω: Bianor violentum, à vi, quam βίαν dicunt: Cæneus amatorem nouitatis, à καινίζω: Craneus durum, à κραταιά: Dryalus furem, ἀπὸ τοῦ δρύειν: Gripheus, à γρῖφος, deceptorem. Poſſet hoc ipſum in ceteris fere omnium Centaurorum nominibus oſtendi; potiſſimum in Aſtylo, Amyco, Abryto, Breto, Croneo, Cyllaro, Dyneo, Dorpo, Demoloonte, Elope, Emmachio, Ripheo, Thaumaſe, Thereo, Teleboa, Thurio, Sylantho, Latreo, Lyco, Pholo, Petræo, Pyreto, Orneo, Nycto, Mermero, Mymante, & aliis: verum his mythologia noſtra ſatis confirmatur.

506 *Fluminis tumidi.* in autographis *turbidi* habetur.

512 *Prohibetur vndis.* ſcilicet Hercules. ſunt autem hæc verba Neſſi.

519 *Iam quærens diem.* iam moriens (Sophocles ait ἐκθνήσκων) ſumtum à Virgil. lib. 4. AEneid. de Didone moriēte:

Quæſiuit cælo lucem.

525 *Mycale.* Ouid. Metam. 12.

. . . . . Orco

Mater erat Mycale, quā deduxiſſe canendo,
Sæpe reluctantis conſtabat cornua lunæ.

hinc itaque locus iſte deſumtus fuit.

531 *Conſpiciat.* a. v. l. *aſpiciat.*

Frangebat ipſas fluminis tumidi minas.
Iam totus vndis Neſſus exierat ferox,
Medioq́ adhuc errabat Alcides vado,
Vaſto rapacem verticem ſcindens gradu.
Aſt ille vt eſſe vidit Alcidem procul,
Tu præda nobis, inquit, & coniux eris,
Prohibetur vndis, meq́ complexam ferens
Greſſum citabat. non tenent vndæ Herculem:
Inſide vector, inquit, immiſſi licet
Ganges & Iſter vallibus iuncti eant,
Vincemus ambos, conſequar telo fugam.
Præceſſit arcus verba: tum longum ferens
Harundo vulnus, tenuit hærentem fugam,
Mortemq́ fixit. ille iam quærens diem,
Tabem fluentis vulneris dextra excipit,
Traditq́ nobis vngula inſertam ſua,
Quam fortè ſæua ſciderat auulſam manu.
Tum verba moriens addit: hoc, inquit, magæ
Dixere amorem poſſe defigi malo.
Hoc docta Mycale Theſſalas monuit nurus,
Vnam inter omnes luna quam ſequitur magam,
Aſtris relictis. illitas veſtes dabis
Hac, inquit, ipſa tabe, ſi pellex tuos
Inuiſa thalamos tulerit, & coniux leuis
Aliam parenti dederit altiſono nurum.
Hoc nulla lux conſpiciat, hoc tenebræ tegant
Tantum remotæ. ſic potens vires ſuas
Sanguis tenebit. verba deprehendit quies,
Mortemq́ laſſis intulit membris ſopor.
Tu, quam meis admittit arcanis fides,
Perge, vt nitentes virus in veſtes ſatum,
Mentem per artus adeat, & tactus ſinus
Intret medullas. NVT. *ocyus iuſſa exequar*
Alumna: precibus tu Deum inuictum aduoca,
Qui certa tenera tela dimittit manu
DE. *Te te precor, quem mundus & ſuperi timēt,*
Et æquor, & qui fulmen AEtnæum quatis,

Timende

Timende matri teliger sæua puer,
Intende certa spiculum velox manu,
Non è sagittis leuibus, è neruo precor
Grauiore profer, quod tuæ nondum manus
Misêre in aliquem. non leui telo est opus,
Vt amare possit Hercules: rigidas manus
Intende, & arcum cornibus iunctis para.
Nunc nunc sagittam prome, qua quondā horridus
Iouem petisti fulmine abiecto deus,
Cum fronte subita tumuit, & rapidum mare
Taurus puellæ vector Assyriæ scidit.
Immitte amorem, vincat exempla omnia:
Amare discat coniuges. si quas decor
Immisit Ioles pectori Herculeo faces,
Extingue totas, perbibat flammas mei:
Tu fulminantem sæpe domuisti Iouem,
Tu furua nigri sceptra gestantem poli,
Turbæ ducem maioris, & dominum Stygis.
Tu, qui nouerca es grauior irata deus,
Cape hunc triumphum, solus euince Herculem.
NVT. *Prolata vis est, quæq; Palladia colu*
Lassauit omnem texta famularem manum:
Nunc congregetur virus, vt vestis bibat
Herculea pestem: precibus augebo malum.
In tempore ipso gnauus occurrit Lycas,
Celanda vis est, illa ne pateant mala.
DE. *Ô, quod superbæ non habēt vnquam domus, ,,*
Fidele semper regibus nomen, Lyca, ,,
Cape hos amictus, nostra quos neuit manus,
Dum vagus in orbem fertur, & victus mero
Tenet feroci Lydiam gremio nurum.
Nunc poscit Iolem: sed iecur fors horridum
Flectam emerendo. merita vincunt & malos. ,,
Non antè vestes induat coniux, iube,
Quàm thure flammas spargat, & poscat deos;
Cana rigentem populo vinctus comam.
Ipsa ad penates regios gressus feram,

Preci-

543 *Timēde matri* cùm ne ab ipsa quidē te abstineas. hoc enim Venus apud Lucianum queritur. *Teliger.* Cupido Luciano τοξότης, Orpheo τοξαλκής, Leonidi τοξοβόλος dicitur: eius tela non vniusmodi esse Ouidius, AEneas Siluius, & Michael Marullus scripserunt, quædam esse aurea, quæ amorē concilient; quædam plumbea, quæ amorem ex animo eiiciant.

565 *Congregetur.* in membranis, *aggregetur.*

569 *O', quod superbæ non habent vnquam domus,*

Fidele semper regibus nomen, Lyca. Seneca, in Agamemn.

Tu quicumque es, qui sceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulset;
Cùm tot populis stipatus eas,
In tot populis vix vna fides.

Attius:

Multi iniqui atque infideles regno, pauci boni sunt.

quid mirum? siquidem, vt ait AEschyl.

ἔνεστι γάρ πως τοῦτο τῇ τυραννίδι
νόσημα, τοῖς φίλοισι μὴ πεποιθέναι.

571 *Nostra quos neuit manus.* apud Sophoclem est;

... πέπλον
δώρημ' ἐκείνῳ τ' ἀνδρὶ τῆς ἐμῆς χερός.

574 *Iecur.* in quo amoris sedes statuitur: iuxta illud,

Splen ridere facit, cogit amare iecur.

ideo Horatius:

Non ancilla tuū iecur vlceret vlla, puer, vel

578 *Cana.* alba.

Precibusq́; Amoris horridi matrem colam.
Vos, quas paternis extuli comites focis,
Calydoniæ, deflete lugendas vices.

CHORVS.

Anapæstici.

Flemus casus OEnei tuos,
Comitum primos turba per annos,
Flemus dubios miseranda toros:
Nos Acheloi tecum solitæ
Pulsare vadum, cùm iam tumidas
Vere peracto poneret vndas,
Gracilisq́; vado serperet æquo,
Nec præcipitem volueret amnem
Flauus rapido fonte Lycormas:
Nos Palladias ire per aras,
Et virgineos celebrare choros:
Nos Cadmeis orgia ferre
Tecum solitæ condita cistis,
Cùm iam pulso sidere brumæ
Tertia soles euocat æstas,
Et spiciferæ concessa deæ
Attica mystas claudit Eleusis:
Nunc quoque fatum quodcunque times,
Fidas comites accipe fatis.
Nam rara fides, vbi iam melior
Fortuna ruit.
Tu quicumque es, qui sceptra tenes,
Licet omne tua vulgus in aula
Centum pariter limina pulset:
Cùm tot populis stipatus eas,
In tot populis vix vna fides.
Tenet auratum limen Erinnys,
Et cùm magnæ patuere fores,
Intrant fraudes, cautiq́; doli,
Ferrumq́; latens: cumq́; in populos
Prodire

591 *Flauus.* Ouidius 1. Metamorph.
. . . flauus Lycormas.
Valerius Flaccus:
. . . flaui tristis quem nata Lycormæ.
Lycormas. Euenus. Strabo lib. 7. ὁ Εὔηνος, ὁ Λυκόρμας πρότερον καλούμενος. Archelaus lib. 1. de fluminibus: Λυκόρμας τῆς Αἰτωλίας ποταμὸς, μετωνομάσθη δ' Εὔηνος. γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ βοτάνη ζάρισσα προσαγορευομένη, ὅ ἰσχὺ παρόμοιος, πᾶσι τοῖς ἀμβλυωπίαις ἄριστα. fluuius iste prius Lycormas, postea Euenus dictus fuit. quia Euenus Idam, Marpessæ filiæ suæ raptorem, insecutus, cùm ad eum fluuium peruenisset, videretque omnem vlterius insequēdi occasionem sibi eripi, amēs sese in Lycormam præcipitauit, vt est apud Plutarchum in Parallelis, ex Dositheo, nec non in libello περὶ ποταμῶν, qui vnus nobis hodie superest ex multis qui de fluminibus olim Græcè scripserunt, veluti Chrysermus, Archelaus, Timagoras, Asclepiades, aliique.
598 *Spiciferæ.* Cereri. Manilius:
Spicifera est virgo Cereris.
602 *Nam rara fides vbi iam melior Fortuna ruit.* Pindarus in Nem. ᾠδ. ι'.
οἴχεται τιμὰ φίλων τατωμένῳ
φωτί· παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν
καμάτου μεταλαμβάνειν.
huc pertinet illud Petronij:
Nomen amicitiæ si quatenus expedit hæret,
Calculus in tabula mobile ducit opus.
Cùm fortuna manet, vultū seruatis amici;
Cum cecidit, turpi vertitis ora fuga.

Prodire parant, comes inuidia est.
Noctem quoties summouet Eos,
Regem toties credite nasci.
Pauci reges, non regna colunt,
Plures fulgor conuocat aulæ:
Cupit hic regi proximus ipsi,
Clarus claras ire per vrbes:
Vrit miserum gloria pectus.
Cupit hic gazis implere famem.
Nec tamen omnis plaga gemmiferi
Sufficit Istri, nec tota sitim
Lydia vincit: nec quæ zephyro
Subdita tellus, stupet aurato
Flumine clarum radiare Tagum:
Nec si totus seruiat Hebrus,
Ruraq; diues cingat Hydaspes,
Intraq; suos currere fines
Spectet toto flumine Gangem.
Auidis auidis natura parum est.
Colit hic reges, regumq; lares,
Non vt presso vomere semper
Nunquam cesset curuus arator,
Vel mille secent arua coloni:
Solas optat, quas donet, opes.
Colit hic reges, calcet vt omnes,
Perdatq; aliquos, nullumq; leuet:
Tantùm vt noceat, cupit esse potens.
Quota pars moritur tempore fati,
Quos felices Cynthia vidit,
Vidit miseros abitura dies.
Rarum est, felix, idemq; senex.
Cespes Tyrio mollior ostro
Solet impauidos ducere somnos.
Aurea rumpunt tecta quietem,
Vigilesq; trahit purpura noctes.
O si pateant pectora ditum,
Quantos intus sublimis agit

622 *Nec tamen omnis &c* ostendit auaritiam insatiabilẽ esse. Lucanus lib. 7.

Sed non impleuit cupientes omnia mentes,
Quicquid fodit Hiber, quicquid Tagus extulit auri,
Quodque legit diues summis Arimaspus arenis.

eamdem sententiam habes apud Horatium lib. 3. od. 24. Boetium lib. 2. de consolat. philosoph. met. 2. & libro 3. met. 3. & Claudianum lib. 1. in Rufin.

623 *Nec tota sitim Lydia vincit.* sic Claudianus:

. . . laxet rutilos tibi Lydia fontes,
Numquam diues eris, numquam satiabere questu.

640 *Quota pars moritur tempore fati.* Indicat paucos tyrannos non violenta morte mori. Iuuenalis ait:

Ad generum Cereris sine cæde & sanguine pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni.

643 *Rarum est, felix, idemq; senex.* talem Bathonis sententiam alibi posui.

Fortuna metus. Brutia coro
Pulſante fretum mitior vnda eſt.
Pectora pauper ſecura gerit. ››
Tenet è patula pocula fago, ››
Sed non trepida tenet ipſa manu: ››
Carpit faciles vileſq́; cibos, ››
Sed non ſtrictos reſpicit enſes:
Aurea miſcet pocula ſanguis.
Coniux modico nupta marito
Non diſpoſito clara monili,
Geſtat pelagi dona rubentis.
Nec gemmiferas detrahit aures
Lapis Eoa lectus in vnda,
Nec Sidonio mollis aheno
Repetita bibit lana rubores.
Nec Mæonia diſtinguit acu,
Quæ Phœbeis ſubditus euris,
Legit Eois Ser arboribus.
Qualibet herbæ tinxere colos,
Quas indoctæ neuere manus.
Sed non dubios fouet illa toros.
Sequitur dira lampade Erinnys
Quorum populi coluere diem.
Nec ſibi felix pauper habetur, ››
Niſi felices cecidiſſe videt. ››
Quiſquis medium defugit iter,
Stabili nunquam tramite curret.
Dum petit vnum præbere diem,
Patrioſq́; puer concitat axes,
Nec per ſolitum percurrit iter,
Sed Phœbeis ignota ſecat
Sidera flammis errante rota,
Secum pariter perdidit orbem.
Medium cæli dum ſulcat iter,
Tenuit Latias Dædalus oras,
Nulliq́; dedit nomina ponto.
Sed dum volucres vincere veras

653 *Patula pocula fago.* ita Virgilius:
Tityre tu patulæ recubans ſub tegmine fagi.

661 *Detrahit aures.* pondere & magnitudine ſua deprimit ac deducit. de ornamẽtis loquitur mulierbribus, quę inaures vocat Vlpianus l. 26. D. de auro ›› & arg. leg. de quibus ait Seneca, quid ›› refert quantum habeat, quot lecticarios, quam oneratas aures, quã laxam ›› ſellam. quibus addes & illud D. Ambroſij lib. 1. de Abrahã; quod huc pertinet: Inaures habebat, quæ non grauarent aurem, ſed demulcerent: virias, ›› quæ manum non materiali auro onerarent, ſed ſpirituali actu leuarent. quẽ locum, à, numquam ſatis laudato viro, Iacobo Cuiacio accepi. adde quæ ex Iuliano & aliis refert Iacobus Ræuardus lib. 1. variorum, cap. 4.

664 *Repetita bibit lana rubores.* de dibapha purpura loquitur, de qua Lazarus Baylius ad legem veſtis, D. de auro & arg. leg. cap. 3. Horatius lib. 2. carmin.
... te bis Afro
Murice tinctæ veſtiunt lanæ.
Item in Epod.
Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ.

666 *Phœbeis.* Orientalibus.

667 *Ser. ait arboribus.* quia apud Seres, vt refert Ammianus lib. 23. ſiluæ ſunt ſublucidæ, à quibus arborum fœtus, aquarum crebris aſperginibus, velut quædam vellera mollientes, ex lanugine & liquore mixtam quamdam ſubtilitatem tenerrimam, pectunt, nenteſque ſubtemina, conficiunt ſericum. Idem referunt Plinius & Solinus, ille lib. 6. nat. hiſt. cap. 27. hic cap. 51.

672 *Quorum populi coluere diem.* principum & regum, quorum olim natales dies colebantur, nunc etiam publica lætitia celebrantur.

678 *Puer.* Phaethon.

Icarus

Icarus audet, patriasq; puer
Despicit alas, Phœboq; volat
Proximus ipsi, dedit ignoto
Nomina ponto.
Malè pensantur magna ruinis.
Felix alius, magnusq; volet, „
Me nulla vocet turba potentem. „
Stringat tenuis littora puppis,
Nec magna meos aura phaselos
Iubeat medium scindere pontum.
Transit tutos fortuna sinus, „
Medioq; rates quærit in alto, „
Quarum feriunt suppara nubes. „
Sed quid pauido territa vultu,
Qualis Baccho saucia Thyas,
Fertur rapido regina gradu?
Quæ te rursus fortuna rotat
Miseranda refer, licet ipsa neges,
Vultus loquitur, quodcunque negas. „

ACTVS TERTIVS.

DEIANIRA. CHORVS.

Vagus per artus errat excussos tremor,
Erectus horret crinis, impulsis adhuc
Stat terror animis, & cor attonitum salit,
Pauidumq; trepidis palpitat venis iecur.
Vt fractus austro pontus etiam nunc tumet,
Quamuis quiescat languidis ventis dies.
Ita mens adhuc vexatur excusso metu.
Semel profectò premere felices Deus „
Cùm cœpit, vrget: hos habent magna exitus. „
CH. *Quis tam impotens, ô misera, te casus rotat?*
DE. *Vt missa palla est, tabe Nessea illita,*
Thalamisq; demens intuli gressum meis,
Nescio quid animus timuit, & fraudem struit.
Libet experiri: solibus virus ferum,

687 *Patriasque puer Despicit alas.* humilem Dædali volatum contemnit.

698 *Medioq; rates quærit in alto.* naues quæ secundis ventis & plenis velis nauigant, fortuna quærit, vt demergat: quæ vero remis circa litus propelluntur, & metu tempestatis se non audent alto credere, illas præterit. vnde Clitomachus:

τοῖς εὐπαθοῦσιν αὐτοπαράδεισα ἡ τύχη
τὰ αὐτὰ συγχεῖ.

707 *Erectus horret crinis.* contingit hoc tertius. Virgilius:

. . . *steteruntq; comæ* . . .

Ouidius 3. Metamorph.

. . . *gelidoq; comæ terrore rigebant.*

713 *Semel profectò premere felices Deus Cùm cœpit, vrget.* Idem scripsit Philœtas, qui corporis exiguitatem, eruditionis magnitudine pensauit:

οὐδ' ἀπὸ μείζω τέλος τι κακῶν φέρει·
ἀλλὰ φέρεσθαι
ἤρκεσε μοι καὶ τοῖσιν ἄλλα συνεζάντησε.

718 *Fraudem struit.* sic m. s. & Lipsiæ impressi: sed Parisiens. Lugdunens. Veneti, aliiq., *astruit*, magis perspicuè.

Flammisq. Nessus sanguinem offendi arguit.
Hic ipse fraudes esse præmonuit Deus.
Et forte nulla nube respersus iubar
Laxabat ardens feruidum Titan diem.
Vix ora solui patitur etiam nunc timor,
Medios in ignes solis, & claram facem
Quo tincta fuerat palla, vestisq. illita.
Abiectus horret sanguis, & Phœbi coma
Tepefactus ardet: vix queo monstrum eloqui,
Niues vt eurus soluit, aut tepidus notus,
Quas vere primo lubricus perdit Mimas:
Vtq. euolutos frangit Ionio salo
Opposita fluctus Leucas, & laxus tumor
In littore ipso spumat, aut cælestibus
Aspersa tepidis thura laxantur focis:
Sic languet omne virus, & perdit comam.
Dumq. ipsa miror, causa mirandi perit.
Quin ipsa tellus spumeos motus agit,
Et quicquid illa tabe contactum est, labat,
Tumensq. tacita sequitur, & quassat caput.
Natum pauentem cerno, & ardenti pede
Gressus ferentem, prome quid portes noui.

HYLLVS. DEIANIRA.

NVTRIX.

I, profuge, quære si quid vlterius patet
Terris, freto, sideribus, Oceano, inferis,
Vltra labores mater Alcidæ fuge.
DE. *Nescio quod animus grande præsagit malum.*
Effare, qui me casus insontem premat.
HYL. *Decus illud orbis, atque præsidium vnicum,*
Quem fata terris in locum dederant Iouis,
O mater, obijt. membra, & Herculeos toros
Vrit lues Nessea: qui domuit feras,
Ille ille victor, vincitur, mæret, dolet.
Quid quæris vltra? DE. *miserias properãt suas* „
Audire

727 *Abiectus horret sanguis.* in quibusdam v. l. continetur; *Abiectum horret virus & Phœbi coma Tepescens ardet.* Porro quia totus iste locus facile nequit intelligi, nisi ex Sophocle, vnde desumitur, ipsius verba subiiciam:

ὃ γὰρ τὸν ἐνδυτῆρα πέπλον ἀρτίως
ἔχριον, ἀργῆτ' οἰὸς εὐείρου πόκῳ,
τοῦτ' ἠφάνισται διάβορον πρὸς οὐδενὸς
τῶν ἔνδον, ἀλλ' ἐδεστὸν ἐξ αὑτοῦ φθίνει,
καὶ ψῇ κατ' ἄκρας σπιλάδος.

& paullo postea:

τὸ γὰρ κάταγμα τυγχάνω ῥίψασά πως
τῆς οἰὸς, ᾧ προὔχριον, εἰς μέσην φλόγα
ἀκτῖν' ἐς ἡλιῶτιν. ὡς δ' ἐθάλπετο,
ῥεῖ πᾶν ἄδηλον, καὶ κατέψηκται χθονί.
μορφῇ μάλιστ' εἰκαστὸν, ὥστε πρίονος
ἐκβρώματ' ἂν βλέψειας ἐν τομῇ ξύλου.
τοιόνδε κεῖται προπετές. ἐκ δὲ γῆς ὅθεν
προὔκειτ', ἀναζέουσι θρομβώδεις ἀφροί,
γλαυκῆς ὀπώρας ὥστε πίονος ποτοῦ
χυθέντος εἰς γῆν Βακχίας ἀπ' ἀμπέλου.

732 *Leucas.* pro Leucate. Leucadia est regio, Leucas eius regionis vrbs, Leucates vero in eadem promontorium: sed hæc sæpe confunduntur.

Laxus. quidam m. s. *lapsus*, alij *lassus*. vtrumque recipi potest.

747 *Decus illud orbis, atque præsidium vnicum.* Sic ista coniunxit etiam Horatius:
O & præsidium & dulce decus meum.

750 *Vrit lues Nessea: qui domuit feras.* o. v. l. *Vrit lues nescio quæ: qui domuit feras.* quoad sententiam, præclare. qui. Hyllus adhuc nesciebat quæ lues Herculem vreret.

752 *Miserias properant suas Audire miseri.* videtur Æschylum imitatus, qui, in Prometheo vincto, scripserat:
... τοῖς νοσοῦσί τι γλυκὺ
τὸ λοιπὸν ἄλγος προὐξεπίστασθαι τορῶς.

Audire miseri. fare, quo posita in statu
Iam nostra domus est: ô lares, miseri lares.
Nunc vidua, nunc expulsa, nunc feror obruta.
HYL. *Non sola mœres, Hercules toto iacet*
Mundo gemendus. fata ne mater tua
Priuata credas: iam genus totum obstrepit.
Hunc eiulatu, quem gemis, cuncti gemunt.
Commune terris omnibus pateris malum.
Luctum occupasti prima: non sola Hercule
Miseranda mœres. DE. *quàm propè à letho tamē,*
Ede ede, quæso, iaceat Alcides meus.
HYL. *Mors refugit illum, victa quæ in regno suo*
Semel est, nec audent fata tam vastum nefas
Admittere. ipsa forsitan trepida colos
Clotho manu proiecit, & fatum Herculis
Timet peragere: prò diem, infandum diem,
Hócne ille summo magnus Alcides ijt
Ad fata, & vmbras, atque peiorem polum?
DE. *Præcedere tu illum dicis? an possum prior*
Mortem occupare? fare, si nondum occidit.
HYL. *Euboica tellus vertice immenso tumens*
Pulsatur omni parte: Phryxeum mare
Scindit Caphareus, seruit hoc austro latus,
At quà niuosi patitur aquilonis minas,
Euripus vndas flectit instabiles vagus,
Septemq́ cursus flectit, & totidem refert,
Dum lassa Titan mergat Oceano iuga.
Hic rupe celsa, nulla quam nubes ferit,
Annosa fulgent templa Cænei Iouis.
Vt stetit ad aras omne votiuum pecus,
Totumq́ tantis gemuit armentis nemus:
Spolium Leonis sordidum tabo exuit,
Posuitq́ clauæ pondus, & pharetra graues
Laxauit humeros: veste tunc fulgens tua
Cana reuinctus populo horrentem comam
Succendit aras: accipe has, inquit, focis
Non falsè messes genitor, & largo sacer

769 *Magnus Alcides.* Seneca, Medeæ actu 3.
Herculi magno puer irrepertus.
Crispinus, in Heraclea:
Diuinis virtutibus antistans Alcides.
Sic enim in Fulgētij Placiadis libello de expositione sermonum antiquorū, in verbo *Antistare*, legitur: vbi interpretatur eam vocem, præcellere. cuius loci auctoritate videtur illorum sententia confirmari, qui apud Catullū legūt;
Verannì omnibus è meis amicis
Antistans mihi millibus trecentis.
assentior tamen legentibus *Antistes.*

774 *Pulsatur omni parte.* Sophocles, in Trachiniis:
ἀκτή τις ἀμφίκλυστος Εὐβοίας ἄκρον
Κήναιόν ἐστιν.

776 *Niuosi* Plinius, nam memini, alicubi niualem vocat.

778 *Septemq́*. iuxta Pomponium Melam lib. 4.

779 *Dum lassum Titan mergit Oceano iubar.* hæc est o. v. l. lectio, & sic ante Ascēsium legebatur: primus ille reposuit, *Dum lassa Titan mergat Oceano iuga.* quod (ni fallor) etiam Ægidio Maserio, in Argonaut. Valerij, placuit.

780 *Hic rupe celsa.* non immeritò templum Cænei Iouis in rupe celsa fuit situm. nam Ioui in montibus sacra fiebant. Vnde ait poëta nescio quis
καὶ βωμὸν ποίησε μέγαν Διὸς ἱκμαίοιο
ἱερά τ' εὖ ἔρρεξεν ἐν οὔρεσιν...
Herodotus, in Clio: οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν ὀρέων ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδειν. Melanthes in lib. de sacrificiis: πᾶν δὲ ὄρος, τοῦ Διὸς ὄρος ἐπωνομάζετο, ἐπεὶ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς, ὑψίστῳ ὄντι τῷ θεῷ, ἐν ὕψει θυσίας ποιεῖσθαι.

785 *Pharetra graues.* graui, est in v. l.

788 *Aspice has inquit.* vetus hæc est lectio.

Splendescat ignis thure, quod Phœbum colens,
Diues Sabæis colligit truncis Arabs.
Pacata tellus, inquit, & cælum, & freta,
Feris subactis omnibus victor redij.
Depone fulmen: gemitus in medias preces
Stupente & ipso, cecidit: hic cælum horrido
Clamore complet: qualis impressa fugax
Taurus bipenni vulnus & telum ferens,
Delubra vasto trepida mugitu replet.
Aut quale mundo fulmen emissum tonat:
Sic ille gemitus sidera & pontum ferit,
Et vasta Calpe sonuit, & voces Cyclas
Excepit omnis. hinc petræ Capharides,
Hinc omne voces reddit Herculeas nemus.
Flentem videmus, vulgus antiquam putat
Rabiem rediisse: tunc fugam famuli petunt.
At ille vultus ignea torquens face,
Vnum inter omnes quærit & sequitur Lycam.
Complexus aras ille tremebunda manu
Mortem metu consumpsit, & parum sui
Pœnæ reliquit: dumq; tremebundum manu
Tenuit cadauer, hac manu, inquit, te feram.
O fata, victus Herculem perimit Lycas.
Ecce alia clades, Hercules perimit Lycam.
Fata inquinantur, fiet hic summus labor.
In astra missus fertur, & nubes vago
Spargit cruore: talis in cælum exilit
Harundo, Getica visa dimitti manu,
Aut quam Cydon excussit: inferius tamen
Fugiente trunco corpus in pontum cadit,
In saxa ceruix, funus ambobus iacet.
Resistite, inquit, non furor mentem abstulit.
Furore grauius istud atque ira, malum est.
In me iuuat sæuire, vix pestem indicat,
Et sæuit, artus ipse dilacerat suos,
Et membra vasta carpit auellens manu.
Exuere amictus quærit, hoc solum Herculem

Non

795 *Hic cælum horrido Clamore complet.* Ouidius 9. Metamorph. tantú dixerat: *Impleuitq; suis nemorosam vocibus Oeten:* at quanto noster grauior?

796 *Qualis impressa fugax.* hanc similitudinem ab Ouidio commodato accipit. ait enim Ouidius dicto loco;

Haud aliter graditur, quàm si venabula taurus
Corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.

827 *Trahere conatus tamen.* Ouid. lib. 9. Metam.

Qua trahitur, trahit illa cutem, (fœdumq; relatu)
Aut hæret membris frustrà tentata reuelli,
Aut laceros artus & grandia detegit ossa.

832 *Nunc ore terram.* Sophocles, in Trachiniis:

... πολλὰ μὲν τάλας χθονὶ
ῥίπτων ἑαυτὸν ..

833 *Vnda non vincit malum.* Hyginus, in Pareg. Herculis, de hac re ait: cum se in flumen coniecisset vt ardorem extingueret, maior flamma exibat.

839 *Nox oculos premit.* Virgilius:

Olli dura quies oculos & ferreus vrget
Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

Non posse vidit: trahere conatus tamen,
Et membra traxit: corporis palla horridi
Pars est, & ipsa vestis immiscet cutem.
Nec causa diræ cladis in medio patet:
Sed causa tamen est, vixq́ sufficiens malo.
Nunc ore terram languidus prono ferit,
Nunc poscit vndas: vnda non vincit malum.
Et nota quærit littora, & pontum occupat.
Famularis illum retinet errantem manus,
O sortem acerbam, fuimus Alcidæ pares.
Nunc puppis illum littore Euboico refert,
Austerq́ lenis pondus Herculeum rapit.
Destituit animus membra, nox oculos premit.
DE. *Quid anime cessas? quid stupes factū scelus?*
Gnatum reposcit Iuppiter, Iuno æmulum,
Reddendus orbi est: quod potest reddi, exhibe.
Eat per artus ensis exactus meos.
Sic sic agendum est? tam leuis pœnas manus
Tantas reposcit? tolle fulminibus socer,
Nurum scelestam, nec leui telo manus
Armetur: istud fulmen exiliat polo,
Quo, ni fuisset genitus Alcides tibi,
Hydram cremasses: pestem vt insolitam feri,
Et vt nouerca peius irata malum
Emitte telum, quale in errantem prius
Phaëthonta missum est: perdidi erepto Hercule
Et ipsa populos. quid rogas telum deos?
Iam parce socero, coniugem Alcidæ necem
Optare pudeat: hoc erit votum, manus
A me petatur. occupa ferrum ocyus.
Cur? deme ferrum. quicquid in mortem trahit,
Telum est abunde. rupe ab ætheria ferar.
Hæc, hæc renatum prima quæ poscit diem.
OEta eligatur, corpus hinc mitti placet.
Abrupta cautes scindat, & partem mei
Ferat omne saxum, pendeant laceræ manus,
Totumq́ rubeat asperi montis latus.

Horatius lib. 1. carm.

Iam te premet nox, fabulæq́; manes.

846 *Nec leui telo.* fulminum alia grauiora, leuiora alia. illius generis est, quo Phaethon & Gygantes interemti legūtur: istius, quo Semele combusta fuit. Ouidius 3. Metamorph.

Nec quo centimanū deiecerat igne Typhoeā
Nunc armatur eo, nimium feritatis in illo est:
Est aliud leuius fulmen cui dextra Cyclopū
Sæuitiæ flammæq; minus, minus addidit iræ:
Tela secunda vocant superi.

huc respexit Seneca tum hic, tum in Thyeste, ita scribens:

Manuq; non qua tecta & immeritas domos
Telo petis minore: sed qua montium
Tergemina moles cecidit, & qui montibus
Stabant pares Gygantes, hæc arma expedi.

vbi Tergemina moles dicitur, Olympus, Ossa, & Pelius.

851 *Emitte telum.* fulmen vocat telum Græcorum imitatione. sic Herodotus: βέλος ὁ ἐσκηψε θεός. Sophocles:

. . . ἐγκατάσκηψον βέλος
πάτερ κεραυνοῦ . . .

inuenias simile quid apud Virgilium 9. AEneid.

857 *Quicquid in mortem trahit Telum est abunde.* etiam quoad verbi significationem. in scheda quadam fragmētorum Iurisconsultorum scriptum habetur: Teli appellatione non tamtum ferrum » continetur; sed omne quod nocendi » causa portatur. Sic Caius lib. 1. ad leg. » 12. tab. Teli, inquit, appellatione & » ferrum & fustis & lapis & denique o- » mne quod nocendi causa habetur, significatur. l. 233. §. fin. D. de verbor. signif. Attius, in Chrysippo: Neq; quis- » quam à telis vacuus, sed vti obuiam » fuerāt, ferrum alius, alius saxum ru- » démue. Virgilius lib. 7. AEneid. »

. . . *quod cuiq; repertum*
Rimanti telum ira facit.

Telorum genera prosequuntur Leo imp. in lib. τῶν τακτικῶν, Alexander ab Alexand. lib. 6. genial. dierum. cap. 2. Lazius commentar. Reip. Rom. lib. 4. Vegetius, Valturius, & ceteri militaris rei scriptores.

Leuis

Leuis vna mors est: leuis, at extendi potest.
Eligere nescis animę cui telo incubes.
Vtinam esset, vtinam fixus in thalamis meis
Herculeus ensis: huic decet ferro immori.
Vna perire dextera nobis sat est?
Coite gentes, saxa, & incensas faces
Iaculetur orbis, nulla nunc cesset manus:
Corripite tela, vindicem vestrum abstuli.
Impunè saui sceptra iam reges gerent,
Impunè iam nascetur indomitum malum.
Reddentur aræ cernere assuetæ hostiam
Similem colenti, sceleribus feci viam.
Ego vos tyrannis, regibus, monstris, feris,
Sæuisq. rapto vindice opposui deis.
Cessas Tonantis socia? non spargis facem
Imitata fratrem, & mittis ereptam Ioui?
Meq. ipsa perdis: laus tibi erepta inclita est,
Ingens triumphus: æmuli Iuno tui
Mortē occupaui. NV. *quid domū impulsam trahis?*
Erroris istuc omne quodcunque est nefas.
Haud est nocens, quicunq. nō sponte est nocens. „
DE. *Quicunq. facto ignoscit, & parcit sibi,*
Errare meruit, morte damnari placet.
NVT. *Nocens videri qui petit, mortem cupit.*
DE. *Mors innocentes sola deceptos facit.*
NVT. *Titana fugies?* DE. *ipse me Titan fugit.*
NV. *Vitā relinques misera?* DE. *at Alcidē sequar.*
NVT. *Superest, & auras ille cælestes trahit.*
DE. *Vinci Hercules non potuit, hinc cœpit mori.*
NVT. *Natum relinques, fataq. abrumpes tua?*
DE. *Quæcunque natum sepelit, hæc vixit diu.*
NVT. *Virum sequeris?* DE. *prægredi castæ solent.*
NVT. *Si te ipsa damnas, scelere te misera arguis,*
DE. *Nemo nocens sibi ipse pœnas irrogat.* „
NVT. *Multis remissa est vita, quorū error nocens,*
Non dextra fuerat, facta quis damnat sua?
DE. *Quicunque fata iniqua sortitus fugit.*

NVT. *Hic*

867 *Herculeus ensis.* sumtum à Virgilio, qui ab AEnea in Elisæ thalamis ensem relictum fingit, quo Dido seipsam interemit. vnde Ouidius:

Præbuit AEneas et causam mortis & ensem,
Ipsa sua Dido concidit vsa manu.

875 *Similem colenti.* propter Busirim hoc dicit.

878 *Facem.* m.s. libri plurium numero *faces.*

884 *Haud est nocens, quicunq; haud sponte est nocens.* omne enim, vt inquiunt Theologi, delictum voluntarium est. vnde & Sophocles:

.. ἀμφὶ τῆς σφαλεῖσι μὴ ἐξ ἑκουσίας,
ὀργὴν πίπτειν ..

890 *At Alcidem sequar.* ita vulgò legitur: o. v. l. habent *vt a. s.*

894 *Quæcunque natum sepelit.* vt ego, quæ eo ipso quod Herculem occidi, filium quoque meum interemi. ille enim paterno præsidio orbatus, viuere non valebit. locus est difficilis, & mibi de mendo suspectus.

899 *Facta quis damnat sua?* malo cum membranis legere *fata*, quam *facta*. tribuit enim Herculis necē fatali necessitati; quę quia (sic illi opinabantur) euitari nō potuerit; immeritò sibi imputet Deianeira se fatis viam aperuisse. eo spectat quod infra dicitur:

Ignosce fatis, error à culpa vacat.

quod satis probat proximè sequēs versiculus;

Quicunque fata iniqua sortitus fugit.

902 *Natorum indolem.* natos suos ex Megara. Hellenisimus est.

905 *Fonte Cyniphio.* Euripides, in μαινομένῳ, & Seneca in furente Hercule, indicant hanc cędem non fonte Cyniphio, qui iuxta Iouis Ammonis est; sed Athenis Herculem expiasse.

NVT. *Hic ipse Megaram nempe confixam suis*
Strauit sagittis, atque natorum indolem
Lernæa flectens tela furibunda manu
Ter paricida factus, ignouit tamen
Sibi: nam furoris fonte Cyniphio scelus
Sub axe Libyco tersit, & dextram abluit.
Quò misera pergis? quid tuas damnas manus?
DE. *Damnat meas deuictus Alcides manus:*
Fraudem placet punire. NVT. *si noui Herculem,*
Aderit cruenti forsitan victor mali,
Dolorq́ fractus cedet Alcidæ tuo.
DE. *Exedit artus virus, vt fama est, Hydræ:*
Immensa pestis coniugis membra abstulit.
NVT. *Serpentis illud virus enectæ autumas*
Haud posse vinci, qui malum & viuum tulit?
Elisit Hydram, dente cùm infixo stetit
Media palude victor, effuso obrutus
Artus veneno. sanguis hunc Nessi opprimet,
Qui vicit ipsas horridi Nessi manus?
DE. *Frustra tenetur ille, qui statuit mori.*
Proinde lucem fugere decretum est mihi.
NVT. *Vixit satis, quicunque cum Alcide occidit.*
Per has aniles ecce te supplex comas,
Atque vbera ista pænè materna obsecro,
Depone tumidas pectoris læsi minas,
Mortisq́ diræ expelle decretum horridum.
DE. *Quicunque misero fortè dissuadet mori,*
Crudelis ille est: interim pæna est mori.
NVT. *Sed sæpe donum in pluribus veniæ fuit,*
Defende saltem dexteram infelix tuam,
Fraudisq́ facinus esse, non nuptæ scias.
DE. *Defendar illic, inferi soluent ream,*
A me ipsa damnor, purget has Pluto manus.
Stabo ante ripas immemor Lethe tuas,
Et vmbra tristis coniugem excipiam meum.
Sed tu, nigrantis regna qui torques poli,
Para laborem, scelera quæ quisque ausus est:

921 *Vixit satis.* Ego hunc versum adhuc Deianiræ; sequentem demum nutrici tribuo: sic, *Vixit satis* &c.
NVT. *Per has aniles* &c.

928 *Interim pæna est mori.* forte legendum: *Interim pæna est mora.* sic Ouidius cecinit;
Morsque minus pænæ quàm mora mortis habet.
qua de re multa scripsi Troad. actu 4. num. 996.

Hic vicit error. Iuno non ausa Herculem est
Eripere terris, horridam pœnam para.
Sisyphia ceruix cesset, & nostros lapis
Impellat humeros, me vagus fugiat latex,
Meamq́; fallax vnda decipiat sitim.
Merui manus præbere turbinibus tuis,
Quæcunque regem Thessalum torques rota.
Effodiat auidus hinc & hinc vultur fibras.
Vacet vna Danais, has ego explebo vices.
Laxate manes, recipe me comitem tui
Phasiaca coniux, peior hæc, peior tua
Vtraque dextra est, scelere seu mater nocens,
Seu dira soror est. adde me comitem tuis
Threicia coniux sceleribus: gnatam tuam
Althæa mater recipe, nunc veram tuam
Agnosce prolem. quid tamen tantum manus
Vestræ abstulerunt? claudite Elysium mihi,
Quæcunque fidæ coniuges nemoris sacri
Lucos tenetis: si qua respersit manus
Viri cruore, nec memor castæ facis
Stricto cruenta Belias ferro stetit,
In me suas cognoscat & laudet manus:
In hanc abire coniugum turbam libet.
Sed & illa fugiet turba tam diras manus.
Inuicte coniux, innocens animus mihi,
Scelesta manus est: prò nimis mens credula,
Prò Nesse fallax. namque semiferi dolis
Auferre cupiens pellici, eripui mihi.
Recede Titan, tuq́; quæ blanda tenes
In luce miseros, vita caritura Hercule,
Lux vilis ista est, exigam pœnas tibi,
Reddamq́; vitam, fatáne extendam mea?
Mortemq́; coniux in tuas seruem manus?
Virtúsne superest aliqua? Sarmatica & manus
Intendere arcum tela missurum vales?
Non arma cessent, teq́; languenti manu
Non audit arcus, si potest telum dare

Animosa

940 *Sisyphia ceruix cesset.* Sic Propert. *Sisyphe mole vacas.*

950 *Seu dira soror es.* Medeam alloquitur. ideo malè, qui *es* in *est* mutarunt.
951 *Threicia coniux.* Procne.
952 *Nunc veram tuam agnosce prolem.* Similiter Deianira apud Nasonem;
Tu quoque cognosces in me Meleagre sororē.
vtpote quę studuerim tibi scelere similis esse. Meleager auunculos; Althæa, filium; Deianeira, maritũ, & proinde, vt dixi superius, filium sustulit.

969 *Fatáne extendam mea?* hoc versu pleraque m[...] *extendo.* sequenti vero *seruo* habent. item paulo post; *timuit manus,* pro *tremuit.* postremo, *dextera parentis tua,* non vero, *parcant.*

Animosa coniux, dexteram expecto tuam.
Mors differatur: frange vt insontem Lycam,
Alias in vrbes sparge, & ignotum tibi
Emitte in orbem, perde vt Arcadiæ nefas,
Et quicquid aliud restitit, ab illis tamen
Coniux redisti. HYL. *parce iam mater precor,*
Ignosce fatis, error à culpa vacat. »
DE. *Si vera pietas, Hylle, quærenda est tibi,*
Iam perime matrē: pauida quid tremuit manus?
Quid ora flectis? hoc erit pietas scelus.
Ignaue dubitas? Herculem eripui tibi:
Hæc hæc peremit dextra, cui debes patri
Auum Tonantem: maius eripui decus,
Quàm in luce tribui: si tibi ignotum est nefas,
A matre disce, seu tibi iugulo placet
Mersisse ferrum, siue maternum libet
Inuadere vterum, mater intrepidum tibi
Præbebit animum, non erit totum scelus
A te peractum: dextera sternar tua,
Sed mente nostra: gnatus Alcide times?
Ita nulla peragas iussa, nec peragens mala
Erres per orbem, si qua nascentur fera,
Referas parentem, dexteram intrepidam para.
Patet ecce plenum pectus ærumnis feri.
Scelus remitto, dexteræ parcant tuæ
Eumenides ipsæ: verberum crepuit sonus.
Quænam ista torquens angue vipereo comam
Temporibus atras squallidis pinnas quatit?
Quid me flagrante dira persequeris face
Megæra? pœnas poscit Alcides, dabo.
Iámne inferorum diua sedere arbitri?
Sed ecce diras carceris video fores.
Quis iste saxum immane detritis gerit
Iam senior humeris? ecce iam victus lapis
Quærit relabi. membra quis præbet rota?
Hic ecce pallens dira Tisiphone stetit,
Causam poposcit: parce verberibus precor,

K 2 *Megæra,*

1005 *Iámne inferorum diua sedere arbitri.* Iudex sententiam sedens ferebat, siue pro tribunali, siue de plano sella extra ordinem posita iudicabat. quod apud inferos etiā à trucibus illis quæsitoribus obseruari Seneca indicat, imitatus Propertium, cuius sunt hæc:

Aut si quæ posita iudex sedet AEacus vrna,
In mea sortita iudicet ossa pila.
Assideant fratres iuxta Minoida sellam,
Eumenidum intento turba seuera foro.

In quibus versibus, illud, Minoida, me offendit.

Megæra, parce, sustine Stygias faces.
Scelus est amoris: sed quid hoc? tellus labat,
Et aula tectis crepuit: excessit minax
Vnde iste catus? totus in vultus meos
Decurrit orbis, hinc & hinc populi fremunt,
Totusq́. poscit vindicem mundus suum.
Iam parcite vrbes, quò fugam præceps agam?
Mors sola portus, dabitur ærumnis locus.
Testor nitentis flammeam Phœbi rotam,
Superosq́. testor, Herculem terris adhuc
Moritura linquo. HYL. *fugit attonita, hei mihi,*
Peracta iam pars matris est, statuit mori.
Nunc nostra superest mortis auferre impetum.
O misera pietas, si mori matrem vetas,
Patri es scelestus: si mori pateris tamen,
In matre peccas. surgit hinc illinc nefas.
Inhibenda tamen est: pergam, & eripiam scelus.

CHORVS.

Choriambici.

Verum est, quod cecinit sacer
Thressæ sub Rhodopes iugis,
Tangens Threiciam chelym,
Orpheus, Calliopæ genus:
Æternum fieri nihil.
Illius stetit ad modos
Torrentis rapidi fragor,
Oblitusq́. sequi fugas
Amisit liquor impetum,
Et dum fluminibus mora est,
Defecisse putant Geten,
Hebrum Bistones vltimi.
Aduexit volucres nemus,
Et silua residens venit.
Aut si quà aëra peruolat,
Auditis vaga cantibus

Ales

1012 *Sustine.* cōtine paulisper. Ouid.

Sæpe Iouē vidi, cùm iam sua mittere vellet
Fulmina, thure dato, sustinuisse manū.

1016 Fremunt. o. v. l. habent *premunt.* nec malè.

1032 *Calliopæ genus.* Phanoclem, Apollonium, Asclepiadem & Virgilium sequitur, qui Orpheum Calliopæ filium faciunt.

1033 *Æternum fieri nihil.* Anicius Boëtius lib. 2. de consolat. philosoph.

Constat, æterna positumq́; lege est
Vt constet genitum nihil.

1034 *Illius stetit ad modos.* idem Boetius, lib. 3. eiusdem operis:

Quondam funera coniugis
Vates Threicius gemens,
Postquam flebilibus modis,
Siluas currere mobiles,
Amnes stare coëgerat.

1039 *Geten, Hebrum.* Claudianus in præfat. lib. 2. de raptu Proserp.

Vix auditus erat, venti sternūtur & vnda,
Pigrior astrictis torpuit Hebrus aquis.

1047 *Centauris obitum ferens.* tres lib. scripti & Badiana editio habent; *Centauros obiter ferens.* vtriusque lectionis perspicua est sententia.

1048 *Et iuxta Rhodope stetit, Laxata niue cantibus.* Claudianus:

Porrexit Rhodope sitientes carmina rupes,
Excussit gelidas pronior Ossa niues.

1050 *Quercum fugiens suam.* quibusdam arboribus pagani vnam singulis Dryadem præesse credebant, quarum mors ab arboris eius fato dependeret, vt testis est Ouidius in Metamorph. non vno loco.

1055 *Marmaricus.* sic,

Et sua Marmaricos cogis iuga ferre leones,

inquit Nemesianus, in eclogis; qui nō vixit sub Augusto, vt stultè Diomedes Guidalottus, in comment. in Nemesian. & Calpurnium, existimauit, sed diu postea, vt rectè Crinitus tradidit.

1056 *Damæ trepidant lupos.* Claudian.

Ales deficiens cadit.
Abrupit scopulos Athos,
Centauris obitum ferens,
Et iuxtà Rhodope stetit
Laxata niue cantibus.
Et quercum fugiens suam,
Ad vatem properat Dryas.
Ad cantus veniunt suis
Ipsæ cum latebris feræ.
Iuxtaq; impauidum pecus
Sedit Marmaricus leo:
Nec damæ trepidant lupos,
Et serpens latebras fugit
Tunc oblita veneni.
Quin per Tænarias fores,
Manes commonitos adit,
Mærentem feriens chelym,
Cantu tartara flebili
Et tristes Erebi deos
Mouit, nec timuit Stygis
Iuratos superis lacus.
Hæsit non stabilis rota
Victo languida turbine.
Increuit Tityi iecur,
Dum cantus volucres tenet.
Audito quoque nauita
Inferni ratis æquoris
Nullo remigio venit.
Tunc primùm Phrygius senex
Vndis stantibus immemor
Excussit rabidam sitim,
Nec pomis adhibet manus.
Sed cùm linqueret inferos
Orpheus carmina fundens,
Et vinci lapis improbus,
Et vatem potuit sequi:
Consumptas iterum deæ

Securum blandi leporem fouêre Molossi,
Vicinumq; latus præbuit agna lupo,
Concordes varia ludunt cum tigride damæ.

Primum Claudiani carmen Boëtius, his verbis, expressit,

Nec visum timuit lepus
Iam cantu placidum canem.

1059 *Per Tænarias fores.* Moschus Siculus, in eclogis:

. . . εἰ δυνάμαν δέ,
ὡς Ὀρφεὺς κατέβαινε ποτὶ τάρταρον, ὥς ποκ' Ὀδυσσεύς,
ὡς πάρος Ἀλκείδας, κἠγὼ τάχ' ἂν ἐς δόμον ἦλθον
Πλουτέος . . .

Virgilius:

Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingressus, manésq; adiit regemq; tremendũ.

Ouid. 12. Metamorph.

Ad Styga Tænaria est ausus descendere porta.

Cassius Parmensis, in Orpheo:

Ausus & ire viam mortalibus incõcessam
Pœnarum oblitos demulsit carmine manes.

1066 *Hæsit non stabilis rota Victo languida turbine.* Virgilius:

Atque Ixionei vento rota constitit orbis.

Ouidius:

. . . *stupuitq; Ixionis orbis.*

Boëtius Seuerinus:

Non Ixionium caput
Velox præcipitat rota.

1069 *Dum cantus volucres tenet.* Ouid.

Nec carpsêre iecur volucres.

Boëtius:

Vultur, dum satur est modis,
Non carpsit Tityi iecur.

1070 *Nauita.* Charõ, qui Sanctij mei, hominis doctissimi, iudicio est à χάρμα dictus. Natalis à χαίρω deducit. Ego AEgyptium nomen esse censeo. nam AEgyptij portitorẽ sic apellant, vt docet Cayetanus, & alij quidã. Vnde videntur Græcis dicta χαρώνια, quasi Charontis ostia & portus, quæ Romani Deorum Manium seu inferorum ostia appellabant.

1073 *Phrygius senex.* Tantalus. Ouid.

. . . *nec Tantalus vndam*
Captauit refugam . . .

Boëtius:

Et longa site perditus
Spernit flumina Tantalus.

1087 *Quæ nata est.* o. v. l. habent; *quæ data est.*

1097 *Quod natum est, poterit mori.* Se-
„nera senior, in epistolis, ait: Cui nasci
„contigit, restat mori. Item: Lex vetus
„est, quæ iubet nasci & mori.

1098 *Vati credere Thracio.* hoc epithetum Orpheo Phanocles, Ouidius, Virgilius & Claudianus tribuunt. De Orpheo ἀλληγορικῶς ista Festus Auienus:

Threicius quondam vates fide creditur canora
Mouisse sensus acrium ferarum,
Atque amnes tenuisse vagos. . . .
Et surda cantu concitasse saxa:
Suaui sonoque modos testudinis arbores secuta
Vmbram feruntur præbuisse vati.
Sed placidu hominum dictu fera corda mitigauit,
Doctaque vitam voce temperauit,
Iustitiam docuit, cœtu quoque congregauit vno,
Moresque agrestes expoliuit Orpheus.

hunc Orphea Aristoteles & Cicero fuisse negant. At Arnobius etiam scripsisse testatur. lib. 5. contra gentes ita
» scribens: Libros sumant Threicij vatis,
» quos esse memorant antiquitatis diuinæ. hic Arnobij locus me admonet alterius apud eumdem Arnobium loci, qui hunc locum, aliquot lineis interpositis, præcedit: quem adscribam, vt emen-
» dari debet. est autem huiusmodi: Sitienti
» ardori oggerit potionem cinnum, cy-
» ceonem quem nuncupat Græcia. pro *cynnon* reposui *cinnum*. cinnus apud veteres, teste Nonio, potionis genus est ex multis liquoribus confectum. de cyceone Clemens Alexandrinus ἐν τῷ προτρεπτικῷ inquit: ξενίσασα ἡ Βαυβὼ τὴν Δηὼ ὀρέγει κυκεῶνα αὐτῇ. quæ verba sic Her-
» uetus reddidit; Baubo cùm Cererem ho-
» spitio excepisset, ei confectum potum
» porrigit. debuerat pro confecto potu, cum Arnobio, cinnum reddere; vel, vt fecit Trapezuntius Eusebij interpres lib. 2. de præparat. euangelica, Græcam vocem cyceona retinere. Sed nihil equidem miror. videtur Heruetus, vir alioquin egregie doctus, ea sola Clementis versione omnem malè vertendi laudem Poggio & Vallæ ineptissimis

Supplent Eurydices colos.
Sed dum respicit immemor,
Nec credens sibi redditam
Orpheus Eurydicen sequi,
Cantus præmia perdidit,
Quæ nata est iterum perit.
Tunc solamina cantibus
Quærens flebilibus modis,
Hæc Orpheus cecinit Getis
Leges in superos datas,
Et qui tempora digerens
Quatuor præcipitis Deus
Anni disposuit vices,
Nulli non auidas polo
Parcas stamina nectere.
Quod natum est, poterit mori. »
Vati credere Thracio
Deuictus iubet Hercules.
Iam iam legibus obrutis
Mundo cùm veniet dies,
Australis polus obruet
Quicquid per Libyam iacet,
Et sparsus Garamas tenet,
Arctous polus obruet.
Quicquid subiacet axibus,
Et siccus boreas ferit,
Amissum trepidus polo
Titan excutiet diem.
Cæli regia concidet,
Certos atque obitus trahet,
Atque omnes pariter deos
Perdet mors aliqua, & chaos.
Et mors fata nouissima
In se constituet sibi.
Quis mundum capiet locus?
Discedet via tartari,
Stratis vt pateat polis?

An quod

An quod diuidit athera
A terris spacium, sat est?
Et mundi nimium malis?
Quis tantum capiet nefas
Fati? quis superis locus?
Pontum, sidera, tartara,
Regna vnus capiet tria.
Sed quis non modicus fragor
Aures attonitas mouet?
Est est Herculeus sonus.

ACTVS QVARTVS.

Trimetri & Anapæstici.

HERCVLES. CHORVS.

Conuerte Titan clare anhelantes equos,
Emitte noctem, pereat hic mundo dies,
Quo moriar: atra nube inhorrescat polus.
Obsta nouerca, nunc pater cæcum chaos
Reddi decebat, hinc & hinc compagibus
Ruptus vterque debuit frangi polus.
Quid parcis astris? Herculem amittis pater.
Nunc partem in omnem Iuppiter specta poli,
Ne quis gigas Thessalica iaculetur iuga,
Et fiat Othrys pondus Encelado leue.
Laxabit atri carceris iam iam fores
Pluton superbus, vincula excutiet patri,
Cælumq́; reddet: ille, qui pro fulmine
Tuisq́; facibus natus in terris eram,
Ad Styga reuertor: surget Enceladus ferox,
Mit-

Diodori & Herodoti interpretibus eripere voluisse; & eripuisset, nisi multo ineptius Athenęo Latinè reddito hanc palmam bono iure Natalis abstulisset.

1103 *Libyam.* Africam, quam sic antiqui vocabãt. sic accipe Pompeiorum epitaphia quæ sequuntur:

Magne premis Libyam, fortes tua pignora nati
Europam atque Asiam, nomina quanta iacent?

Item:

Membra pater Libyco posuit malè tecta sepulcro. &c.

Item:

Diuersis iuuenes Asia atque Europa sepulcris
Distinet, infida Magne iaces Libya.

Varro Attacinus de Pompeio Magno, Catone Vticensi & quodam Licino:

Litore diuerso Libye, clarissima quondam
Nomina, vix vllo condita sunt tumulo
Magnus, et humano maior Cato, qui procul à te
Aspicit, heu, cineres Roma iacere suos.
Marmoreo Licinus tumulo iacet, at Cato paruo,
Pompeius nullo. credimus esse Deos?

1107 *Siccus boreas.* sic Lucanus:

Pigro bruma gelu siccisq́; aquilonibus hærens.

boreas enim idem qui aquilo.

1131 *Atra nube.* in v. l. *nube atra* legitur.

1136 *Partem in omnem.* cùm in omnibus m.s. & in plerisque impressis lib. legatur; *Nunc parte in omni Iuppiter specta poli.* sunt qui reponant;

Nunc partem in omnẽ Iuppiter specta poli.

idque aiunt se facere propter versiculum hunc;

Nunc parte ab omni genitor iratus tona.

qui tamen facit, vt ego malim legere,

Nunc parte ab omni Iuppiter specta poli.

1137 *Gigas.* Gigantomachiam alibi perduelliũ conatibus accomodari posse etiã plebeiorũ contra optimates bellis applicari. Iouis enim filij à Pindaro diuites ac nobiles dicũtur; & Deorũ plerique Iouis filij fuerunt, & Iuppiter Diuûm pater à bono poëta vocatur. Terræ filij homines viles & ignobiles appellantur à Cicerone. Minucius quoque, in Octauio, ait: Ignobiles & ignotos, terræ filios nuncupamus. Porro gigantes dicti videntur *παρὰ τὸ ἐκ γῆς ἰέναι*, quòd è terra exierint. 1138 *Othrys.* non sic Othrym dixit, quasi putet sub eo Enceladum oppressum iacere: sed exempli causa, quia præcedenti carmine dixerat,

Ne quis gigas Thessalica iaculetur iuga. 1140 *Patri.* Saturno. hoc Ioui apud Claudianum lib. 1. de raptu Proserp. Pluto minatur: ...*patefacta ciebo Tartara, Saturni veteres laxabo catenas.*

Mittetq́, quo nunc premitur, in superos onus.
Regnum omne genitor ætheris dubium tibi
Mors nostra faciet, antequam spolium tui
Cælum omne fiat, conde me tota pater
Mundi ruina: frange, quem perdis, polum.
CH. *Non vana times nate Tonantis,*
Iam Thessalica Pelion Ossa
Premet, & Pindo congestus Athos
Nemus ætherius inseret astris.
Vincet scopulos inde Typhoeus,
Et Tyrrhenam feret Inarimen.
Feret AEtnæos inde caminos,
Scindetq́ latus montis aperti,
Nondum Enceladus fulmine victus.
Iam te cæli signa sequentur.
HER. *Ego, qui relicta morte, contempta Styge,*
Per media Lethes stagna cum spolio redij,
Cùm penè trepidis excidit Titan equis:
Ego, quem deorum regna senserunt tria,
Morior, nec vllus per meum stridit latus
Transmissus ensis, haud meæ telum necis
Saxum est, nec instar montis abrupti latus,
Aut totus Othrys, non truci vultu Gigas,
Pindo cadauer obruit toto meum.
Sine hoste vincor: quodq́ me torquet magis,
(O mi-

1154 *Inarimen.* post Virgilium omnes Latini poëtæ hoc vsurparunt. Virgilius à multis reprehensus fuit, neque ego sanè video quo pacto queat excusari. nam quę Nicolaus Erythræus in indice Virgiliano adfert, talia sunt, ipsa vt magis defensoribus indigeant, quam Maronem defendant. quid quæso simile habet Inalpinus cum Inarimis? hoc proprium, illud appellatiuum est. quæ terrarum portio Inalpes, aut Inalpinia dicitur: at hoc hæc vt sint simila, illud necesse fuerit.

1160 *Per media Lethes stadia.* sic in o.v. l. legitur, nec sensus ratio nec carminis natura repugnat quin hoc amplectamur. scansio erit ista;

– ∪ ∪ Per medi ∪ - a Le – ∪ ∪ thes stadi ∪ – a
cum ∪ ∪ – spolio ∪ – redij.

nam *redij* contrahetur, quemadmodum in hoc versu;

Et fata vici morte contemta redij.

Iam Lethes stadia dixit, sicut Claudianus Erebi spacia,

. . . qui pascua mandunt
Cocyti, spacijsq́ Erebi nigrantibus errant.

alludens ad immensum illud inane in quo inferos statuebant.

1163 *Nec vllus per meum stridit latus.* querela hæc Herculis magna ex parte à Sophocle in Trachiniis desumta fuit. ait ille:

κοὐ ταῦτα λόγχη πεδιὰς, οὔθ' ὁ γηγενὴς
στρατὸς γιγάντων, οὔτε θήρειος βία,
οὔθ' Ἑλλὰς, οὔτ' ἄγλωσσος, οὔθ' ὅσην ἐγὼ
γαῖαν καθαίρων ἱκόμην, ἔδρασέ πω.
γυνὴ δὲ, θῆλυς οὖσα, κοὐκ ἀνδρὸς φύσιν,
μόνη με δὴ καθεῖλε φασγάνου δίχα.

quæ carmina sic Cicero 2. Tusculan. reddidit:

Hæc non hostilis dextra, non terra edita
Moles Gigantum, non biformato impetu
Centaurus ictus corpori inflixit meo,
Non Graia vis, non barbara vlla immanitas,
Non sæua terris gens relegata vltimis,
Quas peragrans vndiq; omnem hinc feritatem expuli:
Sed feminea vir, feminea interimor manu.

Nihil autem obstat quominus eadem opera ex eodem etiam libro reliquos etiam versus adscribã, Sophocleis, quibus respõdent, appositis, quo facilius vnusquisq; possit illos cum Græcis conferre; vt meo labore, quantum in me quidem, aliorum labori consulatur. Cicero ait:

O multa dictu grauia, perpessu aspera,
Quæ corpore exantlaui, atque animo pertuli.

Sopholes:

ὦ πολλὰ δὴ καὶ θερμὰ, καὶ λόγῳ κακὰ,
καὶ χερσὶ καὶ νώτοισι μοχθήσας ἐγώ.

Cicero:

Nec mihi Iunonis terror implacabilis,
Nec tantum inuexit tristis Eurystheus mali,
Quantum vna vecors OEnei partu edita.
Hæc me irretiuit veste furiali inscium,
Quæ lateri adhærens morsu lacerat viscera,
Vrgensq; grauiter pulmonum haurit spiritus,
Iam decolorem sanguinem omnem exorbuit,
Sic corpus clade horribili absumtum extabuit,
Ipse illigatus peste interimor textili.

Sophocles:

κοὔπω τοιοῦτον οὔτ' ἄκοιτις ἡ Διὸς

προὔθηκεν, οὔθ' ὁ στυγνὸς Εὐρυσθεὺς ἐμοί,
οἷον τόδ' ἡ δολῶπις Οἰνέως κόρη
καθῆψεν ὤμοις τοῖς ἐμοῖς Ἐρινύων
ὑφαντὸν ἀμφίβληστρον, ᾧ διόλλυμαι.
πλευραῖσι γὰρ προσμαχθὲν, ἐκ μὲν ἐσχάτας
βέβρωκε σάρκας πλεύμονός τ' ἀρτηρίας
ῥοφεῖ ξυνοικοῦν, ἐκ δὲ χλωρὸν αἷμά μου
πέπωκεν ἤδη, καὶ διέφθαρμαι δέμας
τὸ πᾶν, ἀφράστῳ τῇδε χειρωθεὶς πέδῃ.

bona sunt hæc: sed aut fallor, aut longè τεχνικώτερα sunt ista Senecæ:

Eheu quis intus scorpio, quis feruida
Plaga reuersus cancer infixus meas
Vrit medullas? sanguinis quondam capax
Tumidi iecur pulmonis arentes fibras
Distendit; ardet felle siccato iecur,
Totumq; lentus sanguinem auexit vapor.
Primum autem consumsit: hinc aditum (nefas)
In membra fecit: abstulit costis iecur:
Exedit artus penitus, & totus malum
Hausit medullas, ossibus vacuis sedet:
Nec ossa durant ipsa; sed compagibus
Discussa ruptis mole collapsa fluunt.
Defecit ingens corpus & pestis satis
Herculea non sunt membra:

Cicero:

O nate, verè hoc nomen vsurpa patri,
Ne me occidentem matris superet caritas.
Huc arripe ad me manibus abstractam piis,
Iam cernam mene an illam potiorem putes.
Perge, aude nate, illacruma patris pestibus,
Miserere, gentes nostras flebunt miserias.

Sophocles:

ὦ παῖ, γενοῦ μοι παῖς ἐτήτυμος γεγὼς,
καὶ μὴ τὸ μητρὸς ὄνομα πρεσβεύσῃς πλέον.
δός μοι χεροῖν σαῖν αὐτὸς ἐξ οἴκου λαβὼν
εἰς χεῖρα τὴν τεκοῦσαν, ὡς εἰδῶ σάφα
εἰ τοὐμὸν ἀλγεῖς μᾶλλον, ἢ κείνης ὁρῶν
λωβητὸν εἶδος ἐν δίκῃ κακούμενον.
ἴθ' ὦ τέκνον, τόλμησον, οἴκτειρόν τέ με
πολλοῖσιν οἰκτρόν.

quod vltimum interpretatus Cicero,

. . . gentes nostras flebunt miserias,

longiusculè à Græco recessit: verum noluit verbum verbo reddere, quod nec fidus interpres curat. vt ex sequentibus etiam patet.

Cicero:

Heu virginalem me ore ploratum edere,
Quem vidit nemo, vlli ingemiscentem malo!
Sic feminata virtus afflicta occidit?
Accede nate, assiste, miserandum aspice
Euisceratum corpus lacerati patris.
Videte cuncti . .

at Sophocles:

. . . . . . ὅστις ὥστε παρθένος
βέβρυχα κλαίων, καὶ τόδ' οὐδ' ἂν εἷς ποτε
τόνδ' ἄνδρα φαίη πρόσθ' ἰδεῖν δεδρακότα,
ἀλλ' ἀστένακτος αἰὲν ἑσπόμην κακοῖς.
νῦν δ' ἐκ τοιούτου θῆλυς ηὕρημαι τάλας.
καὶ νῦν προσελθὼν στῆθι πλησίον πατρός·
σκέψαι δ' ὁποίας ταῦτα συμφορᾶς ὕπο
πέπονθα· δείξω γὰρ τάδ' ἐκ καλυμμάτων·
ἰδού, θεᾶσθε πάντες ἄθλιον δέμας·
ὁρᾶτε τὸν δύστηνον, ὡς οἰκτρῶς ἔχω.

horum versuum priorē partem Seneca imitatur:

Vnde iste fletus? vnde in has lacrymæ genas?
Inuictus olim vultus, & numquam malis
Lacrymas suis præbere consuetus (pudet)
Iam flere didicit. quis dies fletum Herculis,
Quæ terra vidit? siccus ærumnas tuli.

ideo apud eumdem Hercules furore solutus dixerat:

. . . . . hic durus malis
Lacrymare vultus nescit . . .

quamuis apud Euripidem ἐν τῷ μαινομένῳ Hercules inquiat; innumeris laboribus perfunctus, neque vllum mali genus fugi.

. . . οὔτ' ἀπ' ὀμμάτων
ἔσταξα πηγάς. οὐδ' ἂν ᾠόμην ποτὲ
εἰς τοῦθ' ἱκέσθαι, δάκρυ' ἀπ' ὀμμάτων βαλεῖν.

Cicero:

. . . tuq; celestûm pater
Iace obsecro in me vim coruscam fulminis.

Sophocles:

ἔνσεισον ὦναξ, ἐγκατάσκηψον βέλος
πάτερ κεραυνοῦ.

Seneca:

Vnicum fulmen peto &c.

hanc enim partem noster poëta latius quàm Sophocles, vt & Sophocles fusius Cicerone, tractauit. Cicero:

Nunc nunc dolorum anxiferi torquent vertices.
Nunc serpit ardor. ô ante victrices manus!
O pectora! ô terga! ô lacertorum tori!

Sophocles:

ἔθαλψεν ἄτης σπασμὸς ἀρτίως. ὅδ' αὖ
διῆξε πλευρῶν . . .

idem paullo postea:

. . . δαίνυται γὰρ αὖ πάλιν.
ἤνθηκεν. ἐξώρμηκεν. ὦ χέρες, χέρες·
ὦ νῶτα, καὶ στέρν'· ὦ φίλοι βραχίονες.

Cicero:

Vestrône pressu quondam Nemeæus leo
Frendens efflauit grauiter extremum halitum?
Hæc dextra Lernam tetra mactata excetra
Placauit?

Sophocles:

ὑμεῖς ἐκεῖνοι δὴ καθέσταθ', οἵ ποτε
Νεμέας ἔνοικον, βουκόλων ἀλάστορα
λέοντ', ἄπλατον θρέμμα, κἀπροσήγορον
βίᾳ κατειργάσασθε, Λερναίαν θ' ὕδραν.

quæ quadamtenus Seneca expressit:

Hu ego leoneem spoliis Nemeæi mali
Elisa pressi?

postremo quæ Sophocles protulerat in hunc modum:

διφυῆ τ' ἄμικτον ἱπποβάμονα στρατὸν
θηρῶν, ὑβριστὴν ἄνομον ὑπέροχον βίαν,
Ἐρυμάνθιόν τε θῆρα, τόν θ' ὑπὸ χθονὸς
Ἅιδου τρίκρανον σκύλακ' ἀπρόσμαχον τέρας
δεινῆς Ἐχίδνης θρέμμα, τόν τε χρυσέων
δράκοντα μήλων φύλακ' ἐπ' ἐσχάτοις τόποις.
ἄλλων τε μόχθων μυρίων ἐγευσάμην,
κοὐδεὶς τροπαῖ' ἔστησε τῶν ἐμῶν χερῶν.

illa Cicero sic expressit:

. . . hæc bicorporem afflixit manum:
Erymanthiam hæc vastificam abiecit belluam:
Hæc à Tartarea tenebrica abstractum plaga
Tricipitem eduxit Hydra generatum canẽ:
Hæc interemit tortu multiplicabili
Draconem, auriferam obtutu obseruantem arborem.
Multa alia victrix nostra lustrauit manus,
Nec quisquam è nostris spolia cepit laudibus.

1169 *O misera virtus.* de hoc Herculis dicto sunt hæc Dionis historici lib. 47. ἀπογνοὺς μὲν τὴν σωτηρίαν, ἀπαξιώσας δὲ τὴν ἅλωσιν, ἐς τὸν θάνατον καὶ αὐτὸς κατέφυγε. καὶ ἀναβοήσας τοῦτο δὴ τὸ Ἡράκλειον, ὦ τλῆμον ἀρετή, λόγος ἄρ' ἦσθα ἄλλως, ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν, σὺ δ' ἄρ' ἐδούλευες τύχῃ.

1181 *Sed nimis superis fuit.* sic prius legebatur: nos edi curauimus; *Si nimis superis fuit: Scythico &c.* o. scilicet v. l. lectionem amplexi: neque de ea dubitãdum quidquam putamus; cuius valde commodior est sententia.

1187 *Femina excessit tua.* in o. v. l. legitur *exstinxit*: sed non ausim receptam lectionem reiicere.

1194 *Victus.* omnes membranæ *vinctus* habent.

(O misera virtus) summus Alcidæ dies
Nullum malum prosternit: impendo malè
In nulla vitam facta. prò mundi arbiter,
Superiq́ quondam dexteræ testes meæ:
Prò cuncta tellus, Herculis vestri placet
Mortem perire? dirus ô nobis pudor,
O turpe fatum. fœmina Herculeæ necis
Auctor feretur, auctor Alcides quibus?
Inuicta si me cadere fœminea manu
Voluere fata, perq́ tam turpes colos
Mea mors cucurrit, cadere potuissem mihi
Iunonis odio, fœmina caderem minis,
Sed cælum habentis: sed nimis superis fuit.
Scythico sub axe genita domuisset meas
Vires Amazon: fœmina cuius manu
Iunonis hostis vincor? hinc grauior tui
Nouerca pudor est. quid diem hunc lætum vocas?
Quid tale tellus genuit iratæ tibi?
Mortalis odia fœmina excessit tua.
Adhuc ferebas esse te Alcidæ imparem,
Victa es duobus, pudeat irarum deos,
Vtinam meo cruore satiasset suos
Nemeæa rictus pestis: aut centum anguibus
Vallatus Hydram tabe pauissem mea.
Vtinam fuissem præda Centauris datus.
Aut inter umbras victus, æterno miser
Saxo sederem, spolia cum traxi vltima
Fato stupente. tunc ab inferna Styge
Lucem recepi, Ditis euici moras.
Vbique me mors fugit, vt letho inclito
Fortis carerem: prò feræ victæ, ô feræ.
Non me triformis sole conspecto canis
Ad Styga reduxit: non sub Hesperio polo
Ibera vicit turba pastoris feri,
Non gemina serpens: perdidi mortem, hei mihi,
Toties honestam, titulus extremus quis est?
CH. *Viden' vt laudis conscia virtus*

Non

Non Lethaeos horreat amnes?
Pudet auctoris, non morte dolet.
Cupit extremum finire diem
Vasta pressus mole gigantum,
Et monstriferum Titana pati,
Rabidaq́ necem debere ferae.
Si tua causa est miserada necis,
Quod nulla fera est, nullusq́ gigas,
Iam quis dignus necis Herculeae
Superest auctor, nisi dextra tui?
HER. *Eheu quis intus scorpius, quis feruida*
Plaga reuersus cancer infixus meas
Vrit medullas? sanguinis quondam capax
Tumidi iecur pulmonis arentes fibras
Distendit, ardet felle siccato iecur,
Totumq́ lentus sanguinem auexit vapor.
Primam cutem consumpsit, hinc aditus nefas
In membra fecit, abstulit costis iecur,
Exedit artus penitus, & totas malum
Hausit medullas, ossibus vacuis sedet.
Nec ossa durant ipsa, sed compagibus
Discussa ruptis mole collapsa fluunt,
Defecit ingens corpus, & pesti satis
Herculea non sunt membra, prò quātum est malū,
Quod esse vastum fateor, ô dirum nefas.
En cernite vrbes, cernite ex illo Hercule
Quid tam superfit: Herculem agnoscas pater.
His ego lacertis spolia Nemeaei mali
Elisa pressi? tensus hac arcus manu.
Astris ab ipsis detulit Stymphalidas?
His ego citatam gressibus vici feram,
Radiante clarum fronte gestantem caput?
His fracta Calpe manibus elisit fretum?
His tot ferae, tot scelera, tot reges iacent?
His mundus humeris sedit? haec moles mei est?
Haec illa ceruix? has ego opposui manus
Caelo ruenti? cuius ô custos manu

1210 *Monstriferum*. in antiq. codicibus cōtinetur *montiferum*. nec omnino malè. potest videri dictum, quia gigantes fulmine icti, iis montibus oppressi iacent, quibus sibi viam in caelum struxerant.

1232 *Agnoscis*. antea erat *agnoscas*. ego secutus v. l. *agnoscis* reposui.
1233 *His ego lacertis*. sic Ouid. 9. Metamorph.
His elisa iacet moles Nemeaea lacertis.
1235 *Stymphalidas*. hoc quoque Ouidius posuerat.

1240 *His mundus humeris sedit*. Ouid.
Haec caelum ceruice tuli.

Trahetur vltra Stygius? ô vires prius
In me sepultæ: quid patrem appello Iouem?
Quid per Tonantem vendico cælum mihi?
Iam iam meus credetur Amphitryo pater.
Quæcunque pestis viscere in nostro lates,
Procede, quid me vulnere occulto petis?
Quid te sub axe frigido pontus Scythes,
Quæ pigra Tethys genuit? aut Maurum premens
Ibera Calpe littus? ô dirum malum.
Vtrúmne serpens, squallidum crista caput
Vibrans, an aliquod est mihi ignotum malum?
Nunquid cruore es genita Lernææ feræ?
An te reliquit Stygius in terris canis?

1256 *Omne es malum, nullumq;.* omne, quia quoduis malum te exsuperare sentio: nullum, quia quid sis ignoro.

Omne es malum, nullumq;. quis vultus tibi est?
Concede saltem scire, quo peream malo.
Quæcunque pestis sæua, quæcunque effera es,
Palàm timeres, quis tibi in medias locum
Fecit medullas? ecce, direpta cute
Viscera manus detexit, vlterior tamen
Inuenta latebra est, ô malum simile Herculi,
Vnde iste fletus? vnde in has lachrymæ genas?

1264 *Inuictus olim vultus, & numquam malis Lachrymas suis præbere consuetus, (pudor) Iam flere didicit.* hanc lectionem in omnibus schedis inueni: nisi quod pro *suis*, malè quædam *suas* continebant.

Inuictus olim vultus est, nunquam malis
Lachrymas suis præbere consuetus: pudet,
Iam flere didicit: quis dies fletum Herculis,
Quæ terra vidit? siccus ærumnas tuli.
Tibi illa virtus, quæ tot elisit mala,
Tibi cessit vni: prima, & ante omnes mihi
Fletum abstulisti: durior saxo horrido,

1270 *Durior saxo horrido Et chalybe vultus.* monent nonnulli hanc comparationem sumtam ex Ouidio li. 14. Metamorph. de Anaxarete:

Sæuior illa freto surgente, cadentib. austris,
Durior & ferro quod Noricus excoquit ensis,
Et saxo, quod adhuc viuum radice tenetur.

Sic Moschus ἐν τῇ Μεγάρᾳ de Hercule:

... τὸν ἐπὶ γαῖαν ἀλώμενον ἠδὲ θάλασσαν,
μοχθίζει, πέτρης ὅγ' ἔχων νόον ἢ σιδήρου
καρτερὸν ἐν στήθεσσι ..

Ennius, Andromacha, vt lego;

Sed quasi ferrum aut lapis dura est.

Et chalybe vultus, & vaga Symplegade
Rictus meos infregit, & lachrymam extulit.
Flentem, gementem, summe protector poli
Me terra vidit: quodq; me torquet magis,
Nouerca vidit: vrit ecce iterum fibras,
Incaluit ardor: vnde nunc fulmen mihi?
CHO. *Quid non possit superare dolor?*
Quondam Getico durior Hæmo,
Nec Parrhasio lentior axe,

Sæuo

Saeuo cessit membra dolori,
Fessumq́ mouens per colla caput
Latus alterno pondere flectit.
Fletum virtus saepe resoluit.
Sic Arctoas laxare niues,
Quamuis tepido sidere Titan,
Non tamen audet, vicitq́ faces
Solis adusti glaciale iubar.

1283 *Fletum virtus saepe resoluit.* o. v. l. pro *virtus*, habent *luctus*.

HERCVLES. ALCMENA.

Conuerte vultus ad meas clades pater.
Nunquam ad tuas confugit Alcides manus.
Non cùm per artus Hydra faecundum meos
Caput implicaret, inter infernos lacus
Possessus atra nocte cum fato steti,
Nec inuocaui: tot feras vici horridas,
Reges, tyrannos: non tamen vultus meos
In astra torsi, semper haec nobis manus
Votum spopondit: nulla propter me sacro
Micuere caelo fulmina: hic aliquid dies
Optare iussit: primus audierit preces,
Idemq́ summus, vnicum fulmen peto.
Giganta, crede, non minus verum mihi
Asserere potui: dum patrem verum puto,
Caelo peperci: siue crudelis pater,
Siue es misericors, commoda gnato manum.
Propera ante mortē, & occupa hanc laudem tibi.
Vel, si piget, manusq́ detrectat nefas,
Emitte Siculo vertice ardentes pater
Titanas in me, qui manu Pindum ferant,
Ante Ossa qui me monte proiecto opprimant.
Abrumpe & Erebi claustra, me stricto petat
Bellona ferro: mitte Gradiuum trucem,
Armetur in me dirus, & frater quidem,
Sed ex nouerca. tu quoque Alcidae soror
Tantum ex parente cuspidem in fratrem tuum
Iaculare Pallas. supplices tendo manus

1298 *Audierit.* m. s. *audiuit.*

1314 *Pallas.* apud Sophoclem quoq;, in Trachiniis, Hercules Palladis opem implorat.

Ad te nouerca, sparge tu saltem, precor,
Telum: perire fœmina possim manu.
Iam fracta, iam satiata, quid pascis minas?
Quid quæris vltra? supplicem Alciden vides.
Et nulla tellus, nulla me vidit fera
Te deprecantem: nunc mihi irata quidem
Opus est nouerca, nunc tuus cessat dolor?
Nunc odia ponis? parcis, vbi votum est mori?
O terra & vrbes, non facem quisquam Herculi,
Non arma tradet? tela subtrahitis mihi?
Ita nulla sæuas terra concipiat feras
Post me sepultum: nec meas vnquam manus
Imploret orbis: si qua nascetur fera,
Nascatur alius: vndique infelix caput
Mactate saxis, vincite ærumnas meas.
Ingrate cessas orbis? excidimus tibi?
Adhuc malis ferisq́ suppositus fores,
Si me tulisses: vindicem vestrum malis
Excipite populi: tempus hoc vobis datur,
Pensate merita, mors erit precium omnium.
AL. *Quas misera terras mater Alcidæ petam?*
Vbi natus, vbinam est? certa si visus notat,
Reclinis ecce corde anhelanti æstuat,
Gemit, peractum est: membra complecti vltima
O nate liceat, spiritus fugiens meo
Legatur ore, brachia in amplexus cape.
Vbi membra sunt? vbi illa, quæ mundum tulit,
Stelligera ceruix? quis tibi exiguam tui
Partem reliquit? HER. *Herculem spectas quidem*
Mater, sed vmbræ simile nescio quid mei
Agnosce mater: ora quid flectis retro,
Vultumq́ mœrens? Herculem dici tuum
Partum erubescis? AL. *quis feram mũdus nouam,*
Quæ terra genuit? quodve tam dirum nefas
De te triumphat? victor Herculis quis est?
HER. *Nuptæ iacentem cernes Alciden dolis.*
AL. *Quis tantus est, qui vincat Alciden dolus?*

HER.

1328 *Nascatur alius.* mihi similis: qui illas interimat.

1330 *Ingrate cessas orbis?* sic Sophocles, in eadem tragœdia:

... πόθι τις ὦ
πάντων Ἑλλάνων
ἀδικώτατοι ἀνέρες, οὓς δὴ
πολλὰ μὲν ἐν πόντῳ,
κατά τε δρία πάντα καθαίρων,
ὠλεκόμαν ὁ τάλας. & quæ sequuntur.

HER. Quicunque mater fœminæ irata sat est.
AL. At vnde in artus pestis, aut ossa incidit?
HER. Aditum venenis palla fœmineis dedit.
AL. Vbinā ipsa palla est? membra nudata intuor.
HE. Cōsumpta mecū est. A. tātáne inuēta est lues?
HER. O mater Hydrā, et mille cum Lerna feras?
Errare mediis credo visceribus meis.
Quæ tanta nubes flamma Sicanias bibit?
Quæ Lemnos ardens? quæ plaga inferni poli,
Vetans flagranti currere in zona diem?
In ipsa me iactate, prò comites, freta,
Mediosq; in amnes: qui sat est Ister mihi?
Non ipse terris maior Oceanus meos
Franget vapores: omnis in nostris malis
Deficiet humor, omnis arescet latex.
Quid rector Erebi me remittebas Ioui?
Decuit tenere, redde me tenebris tuis.
Talem subactis Herculem ostende inferis,
Nil inde ducam. quid, times iterum Herculem?
Inuade mors non trepida, iam possum mori.
AL. Compesce lachrymas saltē, et ærumnas doma,
Malisq; tantis Herculem indomitum refer,
Mortemq; vince, quod soles, vince inferos.
HER. Si me catenis horridus vinctum suis
Præberet auidæ Caucasus volucri dapem
Scythia gementem, flebilis gemitus mihi
Non extitisset: si vagæ Symplegades
Vtraque premerent rupe, redeuntis minas
Ferrem ruinæ: Pindus incumbat mihi
Atque Hæmus, & qui Thracios fluctus Athos
Frangit, Tonantis fulmen excipiens Iouis.
Non ipse si in me, mater, hic mundus ruat,
Superq; nostros flagret incensus rogos
Phœbeus axis, degener mentem Herculis
Clamor domaret: mille decurrant feræ,
Pariterq; lacerent, hinc feris clangoribus
Ætheria me Stymphalis, hinc & taurus minax
Ceruice

1358 *Errare.* Fabricius ex vno m. s. hunc versum transposuit: cui, quia quotquot vidi v. l. vulgatis consentientes repugnant, non assentior.

1367 *Rector Erebi.* Sophocleus etiam Hercules Plutonem inuocat.

1377 *Scythia gementem.* quid si legas *gemente*? plane in sequenti versu elegantius legeretur *excidisset*.

1389 *Quicquid fuit*. sic omnes omnino libri continent, excepta Lipsiensi editione; in qua ineptè Fabricius, *furit*, edi curauit.

1407 *Meruit*. pro *meruit* in antiquisim pressis, qui recentioribus plerumque sunt fideliores, & in libris scriptis legitur, *meminit*.

Ceruice tota pulset, & quicquid furit:
Solum quoque ingens surgat, hinc illinc fremens,
Artusq́; nostros durus imminuat dolor,
Sparsus silebo: non fera excutient mihi,
Non arma gemitus: nil, quod impelli potest.
AL. *Non virus artus nate fœmineum coquit,*
Sed dura series operis, & longus tibi
Fauet cruentis forsitan morbis dolor.
HER. *Vbi mors? vbi illa? testis est aliquis mali?*
Intendat arcus, nuda sufficiet manus:
In orbe mecum veniat, huc aliquis mihi
Procedat, agedum huc. AL. *hei mihi sensus quoque*
Excussit ille, nimius impulsus dolor.
Remouete quæso tela, & infestas precor
Rapite hinc sagittas, igne suffusæ genæ
Scelus minantur, qua fuga latebras petam?
Dolor iste furor est: Herculem solus domat.
Cur deinde latebras aut fugam vecors petam?
Obire forti meruit Alcmene manu.
Vel scelere pereat, antequàm lethum mihi
Ignauus aliquis mandet, ac turpis manus
De me triumphet: ecce lassatus malis
Sopore fessas alligat venas dolor,
Grauiq́; anhelum pectus impulsu quatit.
Fauete superi, si mihi gnatum inclitum
Miseræ negatis, vindicem saltem precor
Seruate terris, abeat excussus dolor,
Corpusq́; vires reparet Herculeum suas.

HYLLVS. ALCMENA.

HERCVLES.

Prò lux acerba, prò capax scelerum dolor,
Nurus Tonantis occidit, natus iacet,
Nepos superstum: scelere materno hic perit,
Fraude illa capta est: quis per annorum vices,
Totoq́; in æuo poterit ærumnas senex

Referre

Referre tantas? vnus eripiet dies
Parentem vtrunque, cætera vt sileam mala,
Parcamq́; fatis, Herculem amitto patrem.
AL. *Compesce voces inclitum Alcidæ genus,*
Miseræq́; nato similis Alcmenæ nepos,
Longus dolorem forsitan vincet sopor.
Sed ecce lassam deserit mentem quies,
Redditq́; morbo corpus, & luctus mihi.
HER. *Quid hoc? rigenti cernitur Trachyn iugo?*
At inter astra positus euasi genus
Mortale? tandem quis mihi cælum parat?
Te te pater iam video, placatam quoque
Specto nouercam. qui sonus nostras ferit
Cælestis aures? Iuno me generum vocat.
Video nitentem regiam clari ætheris,
Phœbiq́; tritam flammea zonam rota:
Cubile video, noctis hinc tenebras vocat.
Quid hoc? quis axem cludit, & ab ipsis pater
Deducor astris? ora Phœbeus modò
Afflabat axis, tam propè à letho fui.
Trachyna video: quis mihi terras dedit?
Modò nempe me infra steterat, ac totus mihi
Suppositus orbis, tam bene exciderat dolor.
Cogis fateri: parce, & hanc vocem occupa.
Hæc Hylle dona matris, hoc munus parat.
Vtinam liceret stipite ingesto impiam
Effringere animam, quale Amazonium malum
Circa niualis Caucasi domui latus.
O clara Megara, túne, cùm furerem, mihi
Coniux fuisti? stipitem atque arcus date,
Dextra inquinetur, laudibus maculam imprimã.
Summus legatur fœmina Herculeus labor.
HYL. *Compesce diras genitor irarum minas.*
Habet, peractum est: quas petis pœnas, dedit:
Sua perempta dextera mater iacet.
HER. *Caci dolores, manibus irati Herculis*
Occidere meruit: perdidit comitem Lycas.

1422 *Eripiet.* in Sophoclis Trachiniis, non quidem hoc ipse Hyllus queritur, sed nutrix introducitur inquiens;
κλαίων ὅδ' οὗτος ἐν δυοῖν ἴσται θ' ἅμα
πατρός τ' ἐκείνης τ' ὠρφανισμένος βίον.

1425 *Compesce vocem.* est hoc quoque è Sophocle:
σῖγα τέκνον...
&,
... ἀλλ' ἴσχε δακὼν
στόμα σόν...

1435 *Generum.* Heben mihi despondet.

1456 *Sua perempta dextera mater iacet,* Sophocles:
Ὑλ. αὐτὴ πρὸς αὐτῆς, οὐδενὸς πρὸς ἐκτόπου.
Ηρ. οἴμοι. πρὶν ὡς χρῆν σφ' ἐξ ἐμῆς θανεῖν χερός;

1458 *Perdidit comitẽ Lycas.* me scilicet. fortassis tamen rectius legeretur; *Perdidit comitem Lycam.* hoc est, causa fuit cur ego comitem meum Lycam occiderim.

1470 *Habet, peractum est.* idem ante aliquot versus posuit. Quod vero sequitur;

... fata se nostra explicant,
Lux ista summa est ...

hoc in nullis v. l. inuenitur. Porro decorū hoc loco noster in Herculis persona diligentius seruauit, quàm Sophocles; qui Herculem, vt intellexit mortem sibi instare, viro forti non satis dignas voces tribuit:

Ἰὼ ἰὼ δύστηνος. οἴχομαι τάλας.
ὄλωλ', ὄλωλα. φέγγος οὐκέτ' ἔστι μοι.
οἴμοι.

quis quæso virorum? eia mitto virorū, quæ quæso muliercula tam flebiliter eiularet?

1474 *Dextra perempti. &c.* Sophocles:

ἐμοὶ γὰρ ἦν πρόφαντον ἐκ πατρὸς πάλαι,
πρὸς τῶν πνεόντων μηδενὸς θανεῖν ὕπο,
ἀλλ' ὅστις ἅδου φθίμενος οἰκήτωρ πέλοι.

1475 *Olim.* hæc vox, vt Nonius & Seruius scribunt, etiam futurum tempus significat. Sic hic capitur, & apud Virgilium;

Hunc tu olim cælo spoliis Orientis onustum
Accipies secura.

Lucilius, si quidem emendentur versus ex coniectura nostra, Sat. lib. 19.

Sic tu illos fructus quæras aduersa hieme olim,
Queis vti possis & delectare domi te.

posterior versus apud Nonium habetur ita scriptus;

Quis vti possis hæc delectare domi re.

plane mendosè. Romæ in quodā marmore Trāstiberinę regionis sculptū est:

Quisquis es, aut olim nostra de stirpe futurus,
Sis memor antiqui nominis & tituli.

1482 *Genus Pæantium.* Philoctetа.

1487 *Est clara captas inter, inclytum genus Regnumq́; referens.* ex hac antiqua lectione nihil mutari velim. sensus enim est luce meridiana clarior. Præterea hæc à Sophocle accepit.

1492 *Et iste rapitur.* o. v. l. continent *ipse.*

1516 *Radiate Titan.* Sol radiis coronate. Attius, in Phœnissis, citante Prisciano, in libello de versibus comicis:

Sol, qui micantem candido curru atque equis

Sæuire in ipsum corpus exanime impetus
Atque ira cogit. cur minis nostris caret?
Ipsum cadauer pabulum accipiant feræ.
HYL. *Plus misera læso doluit: huic aliquid quoque*
Detrahere velles. occidit dextra sua,
Tuo dolore plura, quàm poscis, tulit.
Sed non cruentæ sceleribus nuptæ iaces,
Nec fraude matris: Nessus hos struxit dolos,
Ictus sagittis qui tuis vitam expulit.
Cruore tincta est palla semiferi, pater,
Nessusq́; nunc has exigit pœnas sibi.
HE. *Habet, peractum est: fata se nostra explicant.*
Lux ista summa est: quercus hanc sortem mihi
Fatidica quondam dederat, & Parnassio
Cirrhea quatiens templa mugitu nemus.
Dextra perempti victor Alcide viri
Olim iacebis: hic tibi emenso freta,
Terrasq́; & vmbras, finis extremus datur.
Nil querimur vltra, decuit hunc finem dari,
Ne quis superstes Herculis victor foret.
Nunc mors legatur, clara, memoranda, inclita,
Me digna prorsus, nobilem hunc faciam diem.
Cadatur omnis silua, & Oeteum nemus
Suscipiat ignis, Herculem accipiat rogus.
Sed ante mortem tu genus Pæantium,
Hoc triste nobis iuuenis officium appara,
Herculea totum flamma succendat diem.
Ad te preces nunc Hylle supremas fero,
Est clara, captas inter incultas, genus
Regumq́; referens, Euryto virgo edita,
Iole: tuis hanc facibus & flammis para,
Victor cruentus abstuli patrio à lare,
Nihilq́; miseræ præter Alciden dedi,
Et iste rapitur: penset ærumnas suas,
Iouis nepotem foueat, & natum Herculis.
Tibi illa pariat quicquid ex nobis habet.
Tuq́; ipsa planctus pone funebres, precor,

O clara

O clara genitrix, viuet Alcides tuus.
Virtute nostra pellicem feci tuam
Credi nouercam: siue nascente Hercule
Nox illa certa est, siue mortalis meus
Pater est, licet sit falsa progenies mihi,
Materna culpa cesset, & crimen Iouis.
Merui parentem, contuli cælo decus,
Natura me concepit in laudes Iouis.
Quin ipse quanquam Iuppiter credi meus
Pater esse gaudet: parce iam lachrymis meis,
Superba matres inter Argolicas eris.
Quid tale Iuno peperit, ætherium gerens
Sceptrum, & Tonanti nupta? mortali tamen
Cælum tenens inuidit, Alciden suum
Dici esse voluit: perage nunc Titan vices
Solus relictus: ille qui vester comes
Vbique fueram, tartara & manes peto.
Hanc tamen ad imos perferam laudem inclitam,
Quòd nulla pestis vicit Alciden palàm,
Omnemq́ pestem vicit Alcides palàm.

CHORVS.

Sapphici.

O decus mundi, radiate Titan,
Cuius ad primos Hecate vapores
Lassa nocturnæ leuat ora bigæ,
Dic sub aurora positis Sabæis,
Dic sub occasu positis Iberis,
Quiq́ feruentem patiuntur axem,
Quiq́ sub plaustro patiuntur vrsæ:
Dic ad æternos properare manes
Herculem, & regnum canis inquieti,
Vnde non vnquam remeauit vllus.
Sume, quos nubes radios sequantur.
Pallidus mœstas speculare terras,
Et caput turpes nebulæ pererrent.

Flammam citatis feruido ardore explicas,
Quàm natum aduerso augurio atque inimico omine
Thebis radiatum lumen ostendis tuum.

Lucretius:

Matutina rubent radiati lumina solis.

Ouidius:

... quid nunc Hyperione nate,
Forma colorq́; tibi, radiataq́; lumina prosunt?

1518 *Lassa nocturnæ leuat ora bigæ.* Caius Cæsar lib. 1. de analogia; non posse dici Latinè quadrigam credidit, vnde nec biga dicendum videretur. Cæsaris verba sunt hæc: Num tu harum re- „ rum natura accidere arbitraris, quod „ vnam terram & plures terras & vrbem „ & vrbes & imperium & imperia dica- „ mus; neque quadrigam in vnam no- „ minis figuram redigere, neque arenas „ in multitudinis appellationem côuer- „ tere possimus. Varro etiam libro 9. de „ ling. Latina in eam sententiam pronior videtur, vt non satis aptè in vnius numero bigam vel quadrigam dicamus. Sed neutra Cæsaris opinio posteritati placuit, vt ex subiectis testimoniis apparet. Ipse Varro, in Exdemetrico, non quadrigas, sed, si vera referunt antiqui Grammatici, quadrigam dixit. & Papinius:

Rorifera gelidum tenuauit aëra biga.

& Vlpianus l. quid tamen x. quadrigę, „ inquit, vsufructu legato. Virgilius: „

... quam multæ Zephyro turbantur arenæ.

Ouidius:

Ille potest vacuo furari litore arenas.

Catullus:

Laserpiti feris iacet arenis.

Seneca: *.... serpens Libycis arenis*
Concidit Mopsus ...

1525 *Vnde non vnquam remeauit vllus.* Philetas: ... ἀτραπὸν εἰς ἀΐδαο ἤνυσα τὴν οὔπω τις ἐναντίον ἦλθεν ὁδίτης. Seneca Hippolyti actu 1.

.... non vnquam amplius
Conuexa tetigit supera, qui mersus semel
Adiit silentem nocte perpetua domum.

„ Seneca senior, in ludo de morte Claudij: Cyllenius illum obtorto collo tra- „ hit è cælo ad inferos, vnde negât redire „ quemquam. quæ postrema verba Ca- „ tulli sunt.

Quando, prò Titan, vbi, quòve summe
Herculem in terris alium sequeris?
Quas manus orbis miser inuocabis,
Si qua sub terra numerosa pestis
Sparget intentam rabiem draconis?
Arcadum si quis populi vetusti
Fecerit siluas aper inquietas,
Thraciæ si quis Rhodopes alumnus
Durior terris Helices niuosæ
Sparget humano stabulum cruore?
Quis dabit pacem populo timenti,
Si quid irati superi per vrbes
Iusserint nasci? iacet omnibus par, „
Quem parem tellus genuit Tonanti: „
Planctus immensas resonet per vrbes,
Et comas nullo cohibente nodo,
Fœmina exertos feriat lacertos,
Solaq; obductis foribus deorum,
Templa securæ pateant nouercæ.
Vadis ad Lethen, Stygiumq; littus,
Vnde te nullæ referent carinæ.
Vadis ad manes miserandus, vnde
Morte deuicta tuleras triumphum.
Vmbra nudatis venies lacertis,
Languido vultu, trepidoq; collo.
Teq; non solum feret illa puppis.
Non tamen viles eris inter vmbras,
AEacumq; inter, geminosq; Cretas,
Fata discernens. fieri tyranni „
Parcite ô dites, inhibete dextras.
Laudis est, purum tenuisse ferrum: „
Dumq; regnabas, minimum cruentis
In tuas vrbes licuisse fatis.
Sed locum virtus habet, inter astra
Sedis Arctoæ spacium tenebis.
An grauis Titan vbi promit æstus,
An sub occasu tepido nitebis?

1557 *Fata discernens.* melius v. l. *facta*, continent.

Vnde

Vnde commisso resonare Ponto
Audies Calpen, loca quæ sereni
Deprimes cæli? quis erit recepto
Tutus Alcidæ locus inter astra?
Horrido tantum procul à Leone
Det pater sedes, calidoq́; Cancro,
Ne tuo vultu tremefacta leges
Astra conturbent, trepidetq́; Titan.
Vere dum flores venient tepenti,
Et comam siluis hiemes recident,
Vel comam siluis reuocabit æstas,
Pomaq́; autumno fugiente cedent,
Nulla te terris rapiet vetustas.
Tu comes Phœbo, comes ibis astris.
Antè nascetur seges in profundo,
Vel fretum dulci resonabit vnda,
Antè discedet glacialis vrsæ
Sidus, & ponto vetito fruetur,
Quàm tuas laudes populi quiescant.
Te pater rerum miseri precamur,
Nulla nascatur fera, nulla pestis,
Non duces sæuos miseranda tellus
Habeat, nec vlla dominetur aula.
Qui potest solum decus esse regni,
Semper intensum tenuisse ferrum.
Si quid in terris iterum timetur,
Vindicem terræ petimus relictæ.
Ecquid hoc? mundus sonat, ecce mæret:
Mæret Alcidæ pater. an deorum
Clamor, an vox est timidæ nouercæ?
Hercule an viso fugit astra Iuno?
Lassus an pondus titubauit Atlas?
An magis diri tremuere manes
Herculem, an visum canis inferorum
Fugit abruptis trepidus catenis?
Fallimur: læto venit ecce vultu
Quem tulit Pæas, humerisq́; tela

1576 *Tepenti.* Maximianus:
Veris bonos tepidi flores, vere omnia vident.

1583 *Vetito fruetur.* Idem tradit antiq. ille poëta, qui Cretica conscripsit:
Tuq́; Lycaoniæ mutata semine nymphæ,
Quam gelido raptam de vertice Nonacrinæ,
Oceano prohibet semper se tinguere Tethys:
Ausa suæ quia sit quondam succumbere alumnæ.
vides igitur causam cur vrsa se mari abluere nequeat.

Gestat, & notas populis pharetras,
Herculis hares.

ACTVS QVINTVS.

NVTRIX. PHILOCTETES.

Effare casus iuuenis Herculeos precor,
Vultuq́ quonam tulerit Alcides necem.
PH. *Quo nemo vitam.* NVT. *lætus adeóne vltimos*
Inuasit ignes? PH. *esse iam flammas nihil*
Ostendit ille, qui sub occasu Hercules
Virtute vinci docuit indomita omnia.
NVT. *Inter vapores quis fuit forti locus?*
PH. *Quod vnum in orbe venerat nondũ malum,*
Et flamma victa est, hæc quoque accessit feris:
Inter labores ignis Herculeos abit.
NV. *Edissere agedum, flamma quo victa est modo?*
PH. *Vt omnis OEten mœsta corripuit manus,*
Hinc fagus vmbras perdit, & tota iacet
Succisa trunco, flexit hinc pinum ferox
Astris minantem, & nube de media vocat.
Ruitura cautes mouit, & siluam trahit
Secum minorem, Chaonis quondam loquax
Stat lata vasti quercus, & Phœbum vetat,
Vltraq́ totos porrigit ramos nemus.
Gemit illa multo vulnere impresso minax,
Frangitq́ cuneos, resilit excussus chalybs,
Vulnusq́ ferrum patitur, & truncum fugit.
Commota tandem est, tunc cadens lenta mora
Duxit ruinam, protinus radios locus
Admisit omnes, sedibus pulsæ suis
Volucres pererrant nemore succiso diem,
Quæruntq́ lassis garrulæ pinnis nemus.
Iamq́ omnis arbor sonuit, & sacræ quoque
Sensere quercus horridam ferro manum,
Nulliq́ priscum profugit ligno nemus.
Aggeritur omnis silua, & alternæ trabes
In astra tollunt Herculi augustum rogum.

Rapit

1617 *Fagus vmbras perdit.* fagus, cùm sit vt plurimum patulis diffusa ramis, multam vmbram facit: iisque abscissis vmbram perdit. Theocr.

. . . σκιερὰν δ' ὑπὸ φαγόν.

1621 *Chaonis quondam loquax.* de hac quercu ait Sophocles:

. . . καὶ πολυγλώσσου δρυός.

Sophocli consentiunt Lycophron in Cassandra, Apollonius in Argonauticis, Higynus lib. 2. astronom. & Claudianus in panegyr. de 6. consula. Honorij.

1622 *Stat lata vasti quercus.* Ouidius 7. Metamorph.

Stabat in his ingẽs annoso robore quercus
Vna nemus.

1623 *Vltraq́ totos porrigit ramos nemus.* Ouidius:

. . . . cetera tantum
Silua sub hac omnis, quantum fuit herba sub illa.

1624 *Gemit illa.* Ouidius:

. . . . gemitumq́ dedit decidua quercus.

1628 *Duxit ruinam.* Ouidius:

. . . . labefactaq́ tandem
Ictibus innumeris, adductaq́ funibus arbor
Corruit, & multam prostrauit pondere siluam.

1636 *Herculi augustũm rogum.* legẽdum sine dubio cũ v. l. est *angustum.* ait enim inferius:

. . . latuit in spolio rogus.

Rapit alta flammas pinus, & robur tenax,
Et breuior ilex: silua contexit pyram,
Populea silua frondis Herculeæ nemus.
At ille, vt ingens nemore sub Nasamonio
Æger recliui pectore admugit Leo,
Fertur, quis illum credat ad flammas rapi?
Vultus petentis astra, non ignes erant.
Vt pressit OEten, ac suis oculis rogum
Lustrauit, omnes fregit impositus trabes.
Arcumq́ poscit: accipe hæc, inquit, sate
Pæante dona, munus Alcidæ cape.
Has Hydra sensit, his iacent Stymphalides,
Et quicquid aliud eminus vici malum.
Victure felix: has enim numquam irritas
Mittes in hostes: siue de media voles
Auferre volucres nube, descendent aues,
Et certa prædam tela de cælo ferent,
Nec fallet vnquam dexteram hic arcus tuam.
Librare telum didicit, & certam dare
Fugam sagittis, ipsa non fallunt iter
Emissa neruo tela: tu tantum, precor,
Accommoda ignes, & facem extremam mihi.
Hic nodus, inquit, nulla quem capiet manus,
Mecum per ignem flagret: hoc telum Herculem
Tantum sequetur. hoc quoque acciperes, ait,
Si ferre posses: adiuuet domini rogum.
Tum rigida secum spolia Nemeæi mali
Arsura poscit, latuit in spolio rogus.
Ingemuit omnis turba, nec lachrymas dolor
Cuiquam remisit, mater in luctum furens
Diduxit auidum pectus, atque vtero tenus
Exerta, vastos vbera in planctus ferit:
Superosq́ & ipsum vocibus pulsans Iouem,
Impleuit omnem voce fœminea locum.
Deforme lethum mater Herculeum facis:
Compesce lachrymas, inquit, introrsus dolor
Fœmineus abeat: Iuno cur lætum diem

Te flente

1659 *Hic nodus.* Senecæ repugnat Pisander; qui clauam Herculis æream fuisse refert; at Seneca ligneã. Nodum enim hic, clauã interpretor nodosam: vnde dictum, nodosæ robora clauæ. Scio quæ de nodo Herculeo prodita sunt à Plinio lib. 26. cap. 6. Macrobio lib. 1. Saturnal. cap. 19. & Festo, in voce, cingulum: sed hunc locum ad ea accõmodare, hominis foret aliud agẽtis.

1660 *Hoc telum.* Nodus hic.

1664 *Spolio.* pelle leonis Nemeæi, qua Hercules indutus fingitur. quia prisci homines pellibus corpora contegebãt. qui quia, nõdum reperto telorum vsu, lignis vim hostium retundebant, ideo Herculi clauam veteres attribuerunt. Diodor. Siculus lib. 1.

1670 *Voce feminea.* clamore, qui femineus dicitur Philostrato in Heroicis, Virgilio 2. AEneid. Ouidio 12. Metamorph. & Silio lib. 1 ... it & vlulatus feminei, Virg. 4. ... Valerius Flaccus 4. Argonaut. ... 13. eiulatus muliebres Tacitus l. ... 5. & querelas muliebres Claudianu[s] ... e victoria Stilicho. cont. Alari. dixerunt. D. Cyrillus ait: *φιλόδακρύ πως ἀεὶ τὸ θῆλυ γένος*. quo spectat illud:

Vt fleant oculos erudiêre suos.

est enim de mulieribus dictum.

1672 *Dolor femineus.* ab Archilocho sumtum, qui ait:

τλῆτε, γυναικεῖον πένθος ἀπωσάμενοι.

1675 *Comprime*.m.s.habent *contine*.
Infirmum.tenerum.
Iecur.iecur nominat,quia in eo amoris & beneuolentiæ sedes statuitur, vt diximus.

Te flente ducat? pellicis gaudet suæ
Spectare lachrymas. comprime infirmum iecur
Mater: nefas est vbera atque vterum tibi
Laniare, qui me genuit: & dirum fremens,
Qualis per vrbes duxit Argolicas canem
Cùm victor Erebi Dite contempto redit
Tremente fato, talis incubuit rogo.
Quis sic triumphans lætus in curru stetit
Victor? quis illo gentibus vultu dedit
Leges tyrannus? quanta pax obitus tulit?
Hæsere lachrymæ, cecidit expulsus dolor
Nobis quoque ipsis, nemo morituro ingemit.
Iam flere pudor est: ipsa, quam sexus iubet
Mærere, siccis hæsit Alcmene genis,
Stetitq́; nato penè iam similis parens.
NVT. *Nullásne in astra misit ad superos preces*
Arsurus? aut in vota respexit Iouem?
PH. *Iacuit sui securus, & cælum intuens*
Quæsiuit oculis, arce an ex aliqua pater
Despiceret illum. tum manus tendens ait:
Quacunque parte prospicis natum pater,
Iste est pater, quem nocte commissa dies
Quæsiuit vnus. si meas laudes canit
Vtrumq; Phœbi littus, & Scythiæ genus,
Et omnis ardens ora quam torret dies:
Si pace tellus plena, si nullæ gemunt
Vrbes, nec aras impias quisquam inquinat:
Si scelera desunt, spiritum admitti hunc precor
In astra: nec me mortis infernæ locus,
Nec mæsta nigri regna conterrent Iouis:
Sed ire ad illos vmbra quos vici deos
Pater erubesco. nube discussa diem
Pande, vt deorum vultus ardentem Herculem
Spectet: licet tu sidera & mundum neges,
Vltrò pater cogere: si voces dolor
Abstulerit vllas, pande tum Stygios lacus,
Et redde fatis: approba gnatum prius,

Vt di-

Vt dignus astris videar, hic faciet dies.
Leue est quod actum est, Herculem genitor prius
Inuenit, an damnauit? hoc postq; addidit:
Nouerca cernat, quo feram flammas modo.
Flammas poposcit, hoc age Alcidæ comes,
Non segnis, inquit, corripe OEteam facem.
Quid dextra tremuit? num manus pauida impiũ
Scelus refugit? redde iam pharetras mihi
Ignaue, iners, inermis: est nostros manus
Quæ tendat arcus, quis sedet pallor genis?
Animo faces inuade, quo Alciden vides
Vultu iacère, respice arsurum miser.
Rogat ecce iam me genitor, & pandit polos.
Venio pater, vultusq; non idem fuit.
Tremente pinum dextera ardentem impuli,
Refûgit ignis, & reluctantur faces,
Et membra vitant: sed recedentem Hercules
Insequitur ignẽ: Caucasum, aut Pindũ, aut Atho
Ardere credas: nullus erupit sonus,
Tantum ingemiscit ignis ad durum iecur.
Typhon in illo positus immanis rogo
Gemuisset ipse, quiq; conuulsam solo
Imposuit humeris Ossan Enceladus ferox.
At ille medias inter exurgens faces
Semustus ac laniatus, intrepidus, rubens,
Nunc ô parens Herculea, sic stare ad rogum
Te mater, inquit, sic decet fleri Herculem?
Inter vapores positus, & flammæ minas
Immotus, inconcussus, in neutrum latus
Correpta flectens membra adhortatur, monet,
Gerit aliquid ardens: omnibus fortem addidit
Animum ministris, vrere ardentem putes.
Stupet omne vulgus, vix habent flammæ fidem:
Tam placida frons est, tanta maiestas viro.
Nec properat vri: cumq; iam forti datum
Letho satis pensauit, igniferas trabes
Hinc inde traxit, minima quas flamma occupat,

Totasq́ in ignem vertit, & quâ plurimus
Exundat ignis, recipit intrepidus, ferox.
Nunc ora flammis implet. ast illi graues
Luxere barbæ, cumq́ iam vultum minax
Appeteret ignis, lamberent flammæ caput,
Non pressit oculos. sed quid hoc? mæstam intuor
Sinu gerentem reliquias magni Herculis,
Crinemq́ iactans squallidum Alcmene gemit.

ALCMENA. PHILOCTETES.

Timete superi fata, tam paruus cinis
Herculeus est, huc ille decreuit gigas.
O quanta Titan in nihil moles abit?
Anilis, heu me, cepit Alciden sinus.
Hic tumulus ille est: ecce vix totam Hercules
Compleuit vrnam: quàm leue est pondus mihi,
Cui totus æther, pondus incubuit leue.
Ad Tartara olim regnaq́ ô gnate vltima
Rediturus ibas, quando ab inferna Styge
Remeabis iterum, non vti spolium trahas,
Rursumq́ Theseus debeat lucem tibi:
Sed quando solus ignis impositus tuas
Compescet vmbras, teq́ tartareus canis
Inhibere poterit, quando Tænareas fores
Pulsabis? ah quas mater ad fauces agar?
Qua mors aditur? vadis ad manes iter
Habiturus vnum. quid diem questu tero?
Quid misera duras vita? quid lucem hanc tenes?
Quem parere rursus Herculem possum Ioui?
Quis me parentem gnatus Alcmenam suam
Tantus vocabit? ô nimis felix, nimis
Thebane coniux, Tartari intrasti loca
Florente gnato, teq́ venientem inferi
Timuere forsan, quod pater tantum Herculis
Vel falsus aderas: quas petam terras anus,
Inuisa sæuis regibus? si quis tamen
Rex est relictus sæuus, hei miseræ mihi:

Qui-

1760 *Vix totam Hercules Compleuit vrnam.* imitatur Ouidianũ illud 12. Metamorphos.

... de tam magno restat Achille
Nescio quid, paruam quod non bene compleat vrnam.

1771 *Iter Habiturus vnum.* Telephus AEschyli apud Clemẽtem Alexandrinum vnam ad inferos viam esse contendit: Aristophanes autem, in Ranis, aliud agens quàm AEschylus, lepidè plures enumerat.

Quicunque casos ingemunt gnati patres,
A me petent supplicia, me cuncti obruent.
Si quis minor Busiris, aut si quis minor
Antæus: vrbes perfidæ terrent plagæ,
Ego præda ducar: si quis Ismarios greges
Thracis cruenti vindicat, carpent greges
Mea membra diri forsitan pœnas petet
Irata Iuno, totus vretur dolor.
Secura victo tandem ab Alcide vacat.
Pellex supersum, supplicia de qua exigat.
Ne párere possem, fecit hic gnatus mihi
Vterum timendum: quæ petam Alcmene loca?
Quis me locus, quæ regio, quæ mundi plaga
Defendet? aut quas mater in latebras agar?
Vbique certè nota si patriam petam,
Larésque miseros, Argos Eurystheus tenet.
Orbata Thebas, regnum & Ismenum petam,
Thalamosque nostros, in quibus quondam Iouem
Dilecta vidi? prò nimis felix, nimis,
Si fulminantem & ipsa sensissem Iouem.
Vtinam meis visceribus Alcides foret
Exectus infans: nunc datum est miseræ, datum,
Videre gnatum laude certantem Ioui:
Et hoc daretur scire, quod fatum mihi
Eripere posset: quis memor viuet tui
O gnate populus? omne iam ingratum est genus.
Petam Cleonas? Arcadum an populos petam?
Meritisque terram nobilem quæram tuis?
Hîc dira serpens cecidit, hîc ales fera,
Hîc rex cruentus, hîc tua fractus manu,
Qui te sepulto possidet cælum Leo.
Si grata terra est, populus Alcmenam tuam
Defendat omnis. Thracias gentes petam,
Hebrique populos? hæc quoque est meritis tuis
Defensa tellus, stabula cum regno iacent.
Hic pax cruento rege prostrato data est,
Vbi enim negata? quod tibi infelix anus

1808 *Omne iam ingratum est genus.* in v. l. apertè scriptum exstat non *iam*, sed *nam*.

1810 *Terram nobilem.* D. Hieronymus, in prologo Machabæorum, bis hoc epithetum terræ tribuit.

Quaram ſepulchrum? de tuis totus rogis
Contendat orbis: reliquias magni Herculis
Quis populus, aut quæ templa, quæ gentes colent?
Quis iam petet, quis poſcet Alcmenes onus?
Quæ tibi ſepulchra gnate, quis tumulus ſat eſt?
Hic totus orbis fama erit tumulus tibi.
Quid anime trepidas? Herculis cineres tene,
Complectere oſſa, reliquiæ auxilium dabunt,
Erunt ſatis præſidia, terrebunt tuæ
Reges vel vmbræ. PH. *debitos gnato quidem*
Compeſce fletus mater Alcmene incliti.
Non eſt gemendus, nec graui vrgendus nece, "
Virtute quiſquis abſtulit fatis iter. "
AEterna virtus Herculem fleri vetat: "
Fortes vetat mœrere, degeneres iubet. "
AL. *Sedabo queſtus? vindicem amiſi parens*
Terræ atque pelagi, quaq́ purpureus dies
Vtrunque clara ſpectat Oceanum rota.
Quot miſera in vno condidi gnatos parens?
Regno carebam, regna ſed poteram dare.
Vna inter omnes terra quas matres gerit,
Votis pepercit, nil ego à ſuperis petij
Incolume nato: quid dare Herculeus mihi
Non poterat ardor? quis deus quicquam mihi
Negare poterat? vota in hac fuerant manu:
Quicquid negaret Iuppiter, daret Hercules.
Quid tale genitrix vlla mortalis tulit?
Defleuit aliqua mater, & toto ſtetit
Succiſa fœtu, bisq́ ſeptenos greges
Deplanxit vna, gregibus æquari meus
Quot ille poterat? matribus miſeris adhuc
Exemplar ingens deerat, Alcmene dabit.
Ceſſate matres, pertinax ſi quas dolor
Adhuc iubet lugere, quas luctus grauis
In ſaxa vertit, cedite his cunctæ malis.
Agedum, ſenile pectus ô miſeræ manus
Pulſate: & vna funeri tanto ſat eſt

1829 *Debitos gnato quidem.* prius editum fuit *indebitos*; id alij mutarunt, & repoſuerunt *debitos*, quod o.v.l. confirmant: ſed quæ ſequuntur, prima facie videntur priſtinam lectionem magis aſtruere.

1833 *AEterna virtus Herculem fleri vetat.* Solon mortem ſuam fleri ab amicis voluit: contra Ennius,

Nemo me lacrumeis decoret, nec funera fletu
Faxit. cur? volito viuu' per ora virom.

Puppius amicos in morte ſua fleturos confidebat. eius enim tale fragmētum circumfertur:

Flebunt amici & bene noti morte in mea,
Nam populus etiā viuo me lacrumatus eſt.

Sed ad rem. rectè Seneca. Hercules enim famam incomparabili fortitudine perēnem ſibi compararat. Eorum vero mortem immodicè flere oportet, qui nihil in vita egerunt quo poſteris bene vixiſſe ſe teſtentur. Non poſſum Charondæ Catanæi legem probare qua indiſtinctè vllum omnino lugeri vetuit. eſt hoc hominis prorſus inhumani. eleganter & recte Euphorion:

καὶ τόκα μέτρια μέν τις ἐπὶ φθιμένῳ ἀκάχοιτο,
μέτρια καὶ κλαύσειεν· ἐπεὶ καὶ πάμπαν ἄδακρυν
μοῖραι ἐπενήσαντο.

1836 *Purpureus dies.* Ouid. 3. Faſtor.
Purpureum rapido qui vehit axe diem.

Gran-

Grandæua anus defecta? quod totus breui
Iam quæret orbis, expedi in planctus tamen
Defessa quanquam brachia, vt inuidiam deis
Lugendo facias, aduoca in planctum genus.

ALCMENA.

Anapæstici.

Flete Alcmenen, magniq; Iouis
Plangite gnatum, cui concepto
Lux vna perit, noctesq; duas
Contulit Eos: ipsa quiddam
Plus luce perit. totæ pariter
Plangite gentes, quarum sæuos
Ille tyrannus iussit Stygias
Penetrare domos, populisq; mandans
Ponere ferrum: fletum meritis
Reddite tantus, totus, totus
Personet orbis: fleat Alciden
Cærula Crete: magno tellus
Clara Tonante, centum populi
Brachia pulsent: nunc Curetes,
Nunc Corybantes arma Idæa
Quassate manu: armis illum
Lugere decet. nunc nunc funus
Plangite verum: iacet Alcides
Non minor ipso Creta Tonante.
Flete Herculeos Arcades obitus,
Nondum Phœbo nascente genus.
Et iuga Spartes Nemeaq; sonent,
Feriatq; graues Mænala planctus.
Poscite magno Alciden gemitu,
Stratus vestris setiger oris,
Alesq; sequi iussa sagittas,
Totum pinnis velata diem.
Flete Argolici, flete Cleonæ,
Hic terrentem mœnia quondam
Vestra leonem fregit, nostri

1874 *Nunc Curetes, Nunc Corybantes.* Ex veteribus Euphorion, Eratosthenes, Orpheus & Callisthenes; ex neotericis Scaliger in libro de arte poëtica, & Dion. Lambinus, in lib. 2. Lucretij, Curetes & Corybantes eosdem esse scripserunt: sed Semus Delius, Archemachus Euboicus & Echemenes diuersos esse crediderunt: quos Seneca hic sequitur; & Ouidius scribens,
Hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Vide Lambinum dicto loco, & Natalem lib. 9. mytholog. cap. 7.

Dextera nati. date Sitoniæ
Verbera matres, gelidusq́ sonet
Planctibus Hebrus. flete Alciden,
Quòd non stabulis vescitur infans,
Nec vestra greges viscera carpunt.
Fleat Antæo libera tellus,
Et rapta fero plaga Geryone.
Mecum miseræ plangite gentes,
Audiat ictus vtraq́ Tethys.
Vos quoque mundi turba citati,
Flete Herculeos numina casus.
Vestrum Alcides ceruice meus
Mundum, superi, cælumq́ tulit:
Cùm stelligeri vector olympi,
Pondere liber spirauit Atlas.
Vbi nunc nostra Iuppiter arces?
Vbi promissi regia mundi?
Nempe Alcides mortalis obit,
Nempe sepultus, quoties telis
Facibusq́ tuis ille pepercit?
Quoties ignis spargendus erat?
In me saltem iaculare facem,
Semelemq́ puta.
Iámne Elysias ô gnate domus,
Iam littus habes, ad quod populos
Natura vocat? an post raptum
Styx atra canem præclusit iter,
Teq́ in primo limine Ditis
Monstra morantur? quis nunc vmbras
Gnate tumultus, manesq́ tenet?
Fugit abducta nauita cymba,
Et Centauris Thessala motus
Ferit attonitos vngula manes?
Anguesq́ suos Hydra sub vndis
Territa mersit? teq́ labores
O gnate timent?
Fallor, fallor, vesana parens,

1894 *Vescitur.* non alitur esca futurus equis illaudati Diomedis.

1906 Vbi nunc *nostra.* o. v. l. *vestra.*

1915 *Ad quod populos Natura vocat?* Phocylides:
πάντες ἴσοι νέκυες...
AEschylus:
τοῦ ἀποθανεῖν ὁμοίως ἐπικεκλωσμένου πᾶσιν.
Iuncus: ἀνθρώπῳ δὲ, καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἡμέροις τε καὶ ἀγρίοις, ἐξίσωσε τοῦ βίου πᾶσιν ἀνάγκη.

1919 *Monstra morantur?* æquè bene in antiq. lib. continetur *fata morantur.*

Nec

Nec te manes, vmbræq; timent.
Non Argolico rapta leoni
Fulua pellis contecta iuba
Læuos operit dura lacertos,
Vallantq; feri tempora dentes
Donum pharetræ cessere tuæ,
Telaq; mittet iam dextra minor:
Vadis inermis gnate per vmbras,
Ad quas semper mansurus eris.

HERCVLES. ALCMENA.

Iambici & dactylici.

Quid me tenentem regna siderei poli,
Cœloq; tandem redditum planctu iubes
Sentire fatum? parce. nam virtus mihi
In astra, & ipsos fecit ad superos iter.
AL. *Vnde sonus trepidas aures ferit?*
Vnde meas inhibet lachrimas fragor?
Agnosco agnosco, victum est chaos.
A Styge, gnate redis iterum mihi:
Fractaq; non semel est mors horrida.
Vicisti rursus noctis loca,
Puppis & infernæ vada tristia.
Peruius est Acheron iam languidus,
Et remeare licet soli tibi.
Nec te fata tenent post funera.
An tibi præclusit Pluton iter,
Et pauidus regni metuit sibi?
Certè ego te vidi flagrantibus
Impositum siluis, cùm pluribus
In cælum furerent flammæ minis.
Arsisti certè, verùm vltima
Non tenuere tuas vmbras loca.
Quid timuere tui manes precor?
Vmbra quoque est Diti nimis horrida.
HER. *Non me rigentis stagna Cocyti tenent,*

1928 *Nec te manes.* v. l. *non te manes.*

1937 *Quid me.* prodit Hercules ex loco extraordinario, quem θεολόγειον vocant; qui erat sublimis sine machina, & ex quo numina in theatrum introducebâtur, Iul. Scaliger in Historico.

Non

Non puppis vmbras furua transuexit meas,
Iam parce mater questibus, manes semel
Vmbrasq; vidi: quicquid in nobis tui
Mortale fuerat, ignis iniectus tulit:
Paterna cælo pars data est flammis tua.
Proinde planctus pone, quos gnato pater,
Genitrix inerti: luctus in turpes eat?
Virtus in astra tendit, in mortem timor. »
Præsens ab astris mater Alcides cano,
Pœnas cruentus iam tibi Eurystheus dabit,
Curru superbum vecta transcendes caput.
Me iam decet subire cælestem plagam,
Inferna vinco rursus Alcides loca.
AL. *Mane parumper: cessit, ex oculis abit,*
In astra fertur: fallor, an vultus putat
Vidisse gnatum? misera mens incredula est. »
Es numen, & te mundus æternus tenet.
Credo triumphis, regna Thebarum petam,
Nouumq; templis additum numen canam.

CHORVS.

Anapæstici.

Nunquam Stygias fertur ad vmbras »
Inclita virtus: viuite fortes, »
Nec lethæos sæua per amnes
Vos fata trahent. sed cùm summas
Exiget horas consumpta dies,
Iter ad superos gloria pandet.
Sed tu domitor magne ferarum,

Orbisq;

1965 *Paterna cælo pars.* apud Ouid. 9. Metamorph. ait Iuppiter:

Omnia qui vicit, vincet quos cernitis ignes,
Nec nisi materna Vulcanum parte potētem
Sentiet: æternum est à me quod traxit, & expers
Atque immune necis, nulla domabile flāma;
Idq; ego defunctum terra cælestibus oris
Excipiam.

» D. Cyprianus, in tractatu elegantissi- » mo de eidolorum vanitate; Castor, in- » quit, & Pollux alternis moriuntur, vt » viuant: Æsculapius, vt in deum resur- » gat, fulminatur: Hercules, vt hominē » exuat, Oeteis ignibus concrematur.

1966 *Proinde planctus pone, quos gnato pater, Genitrix inerti: luctus in turpes eat.* Sic isti versus in Fabriciana editione leguntur, omnino deterius quā in ceteris: qui habent, *Proinde planctus pone, quos gnato paras Genitrix in ortu.* quā sane lectionē retinebo donec certi aliquid de hoc loco constituero. nunc valde ambigo, non tam propter eam quā modo retuli varietatem: quam quia in nulla membranarum quibus vsus sum, duo hæc carmina habentur, verum absunt ab omnibus. Si in vno aliquo codice desiderarentur, minus mirarer: sed in nullo exstare eum mihi scrupulum injicit, vt ampliem, & hoc tempore mihi non liquere pronunciem.

1968 *Virtus in astra tendit.* Euripides, Heraclidis:

ἁ δ' ἀρετὰ βαίνει διὰ μόχθων.

1970 *Pœnas cruentus iam tibi Eurystheus dabit.* vide Euripidem dicto loco; à quo Strabo lib. 8. dissentit. Euripides scribit Eurystheum nō in pugna ab Iolao interemtum, sed in pugna captum viuū Alcmenæ traditum fuisse. Strabo autem lib. 8. Εὐρυσθεὺς μὲν οὖν στρατεύσας εἰς Μαραθῶνα ἐπὶ τοὺς Ἡρακλέους παῖδας καὶ Ἰόλαον, βοηθησάντων Ἀθηναίων, ἱστορεῖται πεσεῖν ἐν τῇ μάχῃ. καὶ τὸ μὲν ἄλλο σῶμα Γαργηττοῖ ταφῆναι, τὴν δὲ κεφαλὴν χωρὶς ἐν τῇ Κορίνθῳ, ἀποκόψαντος αὐτὴν Ἰολάου περὶ τὴν κρήνην τὴν Μακαρίαν, ὑπὸ ἁμαξιτόν. Pausanias in Atticis simpliciter ab Iolao cæsum testatur, non addens in pugna an à pugna idipsum contigerit.

1976 *Misera mens est credula.* sic in o. v. l. & in antiquis editionibus legitur. Lipsianus cod. habet, *misera mens incredula est.* quæ lectio inelegans non est, & confirmatur toto cap. 1. lib. 2. miscellan. Nannij. Ego pristinam lectionem seruaui, cùm propter librorum antiquitus scriptorum & excusorum consensum, quem nemo sanus vmquam contemsit: tum quia Seneca noster in Hercule furente scripserat, ... *quod nimis Miseri volunt, hoc facile credunt.* nec ad rem pertinet, quod ibi subiungitur: ... *imo quod metuunt nimis, Numquam amoueri posse, nec tolli putant. Prona est timori semper in peius fides.*

Orbisq; simul pacator ades,
Nunc quoque nostras respice terras:
Et si qua nouo bellua vultu
Quatiet populos terrore graui:
Tu fulminibus frange trisulcis,
Fortius ipso genitore tuo
Fulmina mittens.

vbi enim paria sunt in vtramque partem rationum momenta, & neutra lectio quid absurdi aut alieni continet, tutissimum est plurimos & antiquiores libros sequi.

1991 *Fulminibus frange trisulcis.* alibi dixit: *Opifex trisulci fulminis sensit deus.*

1993 *Mittens.* sic legitur in o.v.l. ideo cæcutit Ascensius, qui maluit legere *mittes.*

L. ANN. SENECAE Medea.

TRAGOEDIA III.

PERSONÆ.

Medea. Creon. Chorus.
Iason. Nutrix. Nuncius.

ACTVS PRIMVS.

MEDEA.

DI coniugales, tuq; genialis tori
Lucina custos, quæq; domitorem freti
Tiphyn nouam frenare docuisti ratem,
Et tu profundi sæue dominator maris,
Clarumq; Titan diuidens orbi diem,
Tacitisq; præbens conscium sacris iubar
Hecate triformis, quosq; iurauit mihi

ADVERSARIA IN MEDEAM.

Medea. Medeas multi scripserunt. apud Græcos occurrunt Eubulus, Strattis & Cantharus, sed horum Medeæ comœdiæ fuerũt: tragœdias hoc nomine inuenio composuisse, Græcè quidem Euripidem, (cuius tragœdiam noster imitatur, & quam nonnulli Neophoni, seu Neophroni ascribunt) Herillum, Diogenem, Philiscum & Demologum; Latinè vero Ennium, Attium, Pacuuium, Varronem, & Ouidium; cuius Medeã Tertullianus scribit ex Virgilianis versibus centonis instar consutam fuisse, quod verum sit necne alij cogitent. equidem ex ea versus iste citatur:

Seruare potui, perdere an possim rogas?

qui non est ex Virgilio, nisi fortassis ex illo; in Ciri:

Vt me si seruare potes, ne perdere malis.

Lucanus quoque fertur Medeam incoasse.

1 *Dij coniugales.* quos noster infra eodem actu, & Plutarchus in *αἰτίοις*, & Alexand. Sardius lib. 1. de morib. gent. c. 7. recensent; nempe Iuppiter *τέλειος*, Iuno *τέλεια*, Venus, Diana, Hymenæus, *Πειθὼ*; quam Ennius Suadam, Cicero Leporem, Horatius Suadelam vocauit. 2 *Lucina.* Iuno, Diana; de qua Catullus in sæculari carmine: *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis.* Terent. in Andria: *Iuno Lucina fer opem, serua me obsecro.* Lucina Græcis *εἰλείθυια*, vel *ἀπὸ τοῦ ἐλεῖν τὰ* [illegible], vel *ἀπὸ τοῦ ἐλθεῖν*. Virgilius, in Ciri:

Per te & sacra precor per flumina Ilithyiæ. alij *Ὠλίναν* teste Pausania appellant. Athenis inter deas *σεμνὰς* [illegible] colebatur. 3 *Tiphyn nouam frenare docuisti ratem.* tam audaci tralatione vsi sunt Catullus, qui currum pro naui; & Horatius, qui Eurum per Siculas vndas equitare dixit. tale illud ex veteri poëta apud Carisium, libro 4. *Tiphyn aurigam celeris fecere carinæ.* quod, si vera refert Iul. Pollux, è Græca tragœdia fuit expressum. *Docuisti.* Mineruam alloquitur.

Deos Iason, quosq; Medea magis
Fas est precari: noctis æternæ chaos,
Aduersa superis regna, manesq; impios,
Dominumq; regni tristis, & dominam fide
Meliore raptam, voce non fausta precor:
Adeste, adeste sceleris vltrices deæ,
Crinem solutis squallidæ serpentibus,
Atram cruentis manibus amplexæ facem:
Adeste, thalamis horridæ quondam meis
Quales stetistis: coniugi lethum nouæ,
Lethumq; socero & regiæ stirpi date.
Mihi peius aliquod, quod precer sponso malum,
Viuat: per vrbes erret ignotas egens,
Exul, pauens, inuisus, incerti laris:
Me coniugem optet, limen alienum expetat.
Iam notus hostes: quoq; non aliud queam
Peius precari, liberos similes patri,
Similesq; matri. parta iam parta vltio est.
Peperi. querelas, verbaq; incassum sero.
Non ibo in hostes? manibus excutiam faces,
Cæloq; lucem? spectat hoc nostri sator
Sol generis, & spectator, & curru insidens
Per solita puri spacia decurrit poli.
Num redit in ortus, & remetitur diem?
Da, da per auras curribus patris vehi,
Committe habenas genitor, & flagrantibus
Ignifera loris tribue moderari iuga.
Gemino Corinthus littori opponens moras,
Cremata flammis maria committat duo.
Hoc restat vnum: pronubam thalamo feram
Vt ipsa pinum: postq; sacrificas preces
Cadam dicatis victimas altaribus.

Per

11 *Dominam.* Proserpinam. Virgilius 6. AEneid.

Hi dominam, Ditis thalamo deducere adorti.

12 *Meliore.* raptam Pluto vxorem duxit, ductam non repudiauit vnquam, vt Iason Medeam.

13 *Vltrices deæ.* Eumenides Atheniensibus dictæ σεμναὶ θεαὶ, auctoribus Sophocle, Aristophane, Plutarcho, ceteris. Inde factum vt Pœnæ dicantur à Virgilio, in Culice.

Ergo iam causam mortis me dicere iunctæ
Verberibus sæuo cogunt sub iudice Pœnæ.

20 *Ignotas.* non simpliciter accipiendum, sed pro inimicis. nam quemadmodum notus amicū significat, apud Virgilium; in Ciri.

Nec mihi notorū deflectunt lumina vultus:

sic hoc loco *ignota* pro hoste sumitur.

28 *Spectat hoc nostri sator Sol generis.* Ennius, in Medea, eam sic loquentem introducit:

Iuppiter, tuq; adeo Sol, qui res omnes inspicis,
Quiq; tuo lumine mare, terram ac cælum contines,
Inspice hoc facinus priusquam fiat, prohibe scelus.

37 *Pronubam thalamo feram, Vt ipsa pinū.* Catullus: ... *manu*

Pineam quate tedam.

quo loco Palladius Fuscus, Anton. Parthenius, Mar. Anton. Muretus, & Philippus Beroaldus in lib. 4. & in lib. 10. Apuleij de asino aureo, ex Festo & Plinio reponunt *Spineam.* Ioseph. Scaliger, rara vir doctrina & acutissimo ingenio præditus, in Coniectaneis in Varronis libros de ling. Latina, vnum Varronis & alterum Ouidij locum eodem pacto emēdauit. eiusdem opinionis est Alexander Sardius lib. 1. de moribus & ritibus gentium cap. 7. Me autem valde mouent omnia Senecæ exemplaria, quæ & hic & paullò inferius semper *pinum* continent. Virgilius etiam, in Ciri, scripsit: *Pronuba nec castos incendes pinus odores.* nec est qui eo loci aliter legerit. quid? quod in Nonio, vbi Varronis hac de re verba ponuntur, quas vidi membranæ omnes vulgatis libris consentiunt? Et verò ex diuersis arborum generibus hæ faces confici potuerunt. Plinius sanè suis temporibus ex corylo confici consueuisse scribit. Quamobrem, viro optimo & doctissimo, Barnabæ Brissonio, in lib. singulari. de ritu nuptiarum, assentior, existimanti tam pineam, quàm spineam tedam huic vsui solitam accommodari. Vt ea summorum virorum emēdatione scriptoribus illis opus nō sit.

Per viſcera ipſa quære ſupplicio viam,
Si viuis anime, ſi quid antiqui tibi
Remanet vigoris.pelle fœmineos metus,
Et inhoſpitalem Caucaſum mente indue.
Quodcunque vidit Phaſis aut Pontus nefas,
Videbis Iſthmos,effera,ignota,horrida,
Tremenda cælo pariter,ac terris mala.
Mens intus agitat vulnera,& cædem,& vagum
Funus per artus:leuia memoraui nimis.
Hæc virgo feci:grauior exurgat dolor.
Maiora iam me ſcelera poſt partus decent.
Accingere ira,teq́ in exitium para
Furore toto:paria narrentur tua
Repudia thalamis.quo virum linques modo?
Hoc quo ſecuta es.rumpe iam ſegnes moras,
Quæ ſcelere parta eſt,ſcelere linquetur domus. „

CHORVS.

Aſclepiadei,Glyconici,& Hexametri.

Ad regum thalamos numine proſpero,
Qui cælum ſuperi,quiq́ regunt fretum,
Adſint,cum populis ritè fauentibus.
Primus ſceptriferis colla tonantibus
Taurus celſa ferat tergore candido.
Lucinam niuei fœmina corporis
Intentata iugo placet,& aſſeri
Martis ſanguineas quæ cohibet manus,
Quæ dat belligeris fœdera gentibus,
Et cornu retinet diuite copiam:
Donetur tenera mitior hoſtia.
Et tu qui facibus legitimus ades,
Noctem diſcutiens auſpice dextera,
Huc incede gradu marcidus ebrio,
Præcingens roſeo tempora vinculo.
Et tu quæ gemini præuia temporis

43 *Inhoſpitalem Caucaſum.* ab Horatio ſumſit.

49 *Hæc virgo feci.* cùm Abſyrtum fratrem meum diſcerpſi: qua de re lubet aſcribere antiqui poëtæ verſus; à Cicerone relatos lib. 3. de natura Deorum:

Poſtquam pater appropinquat,iamq́; pene vt comprehendatur parat;
Puerum interea obtruncat, membraq́; articulatim diuidit,
Perq́; agros paſſim diſpergit corpus: idq́ue ea gratia;
Vt dum nati diſſipatos artus captaret parens,
Ipſa interim effugeret:illum vt mæror tardaret ſequi,
Sibi ſalutē vt familiari pareret parricidio.

58 *Aſſint.* hoc ait,quia tunc temporis, teſte Catullo,

Præſentes namq́; ante domos inuiſere caſtas
Sæpius & ſeſe mortali oſtendere cœtu
Cælicolæ,nondum ſpreta pietate,ſolebant.

quo tempore Pelei & Thetidis nuptias Dij præſentia ſua honorarunt.

Rite fauentibus. ritè fauebant,qui bona verba loquebantur, & malis verbis ſe abſtinebant. tale eſt illud Ouidij;

Et bene te, bene me patriæ pater optime dixi.

63 *Martis ſanguineas quæ cohibet manus.* vel de Venere intelligas, de qua ſunt illa Petri Bargæi:

Sancta Venus procul hinc,diros procul eſſe furores,
Ipſa iube in ſanos reiice bella Getas,
Ac tam ſupplicibus Tuſcis da diua perenni
Pace frui. Martem cogere ſola potes.
Namq́; ille æterno deuictus vulnere amoris
Reiicit in molles ſe tibi ſæpe ſinus,
Excipit et recubans ſuaues ex ore loquelas;
Quîs iras nimium mitigat ille truces.
Hunc tu igitur placidam nobis dea candida pacem,
Otiaq́; amoto dulcia poſce metu.
Otia nam, pacemq́ue ſimul,modò fauerit, ipſe,
Dum renouant reges impia bella,dabit.

vel potius intelligas de pace ipſa, quod videtur poſtulare ſequens carmen:

Et cornu retinet diuite copiam.

67 *Qui facibus legitimus ades.* Hymenæe. de quo Claudianus: *Hunc Muſa genitum legit Cytherea, ducemq; Præfecit thalamis: nullum vinxiſſe cubile Hoc ſine, nec primas fas eſt attollere tædas.* 71 *Quæ.* Heſpere,qui diem noctemq́ue annuncias.

Tardè stella redis semper amantibus,
Te matres auidæ, te cupiunt nurus,
Quamprimùm radios spargere lucidos.
Vincit virgineus decor
Longè Cecropias nurus:
Et quæ Taygeti iugis
Exercent iuuenum modo,
Muris quod caret oppidum:
Et quas Aonius latex,
Alpheusq́; sacer lauat,
Cedent AEsonio duci,
Si forma velit aspici.
Proles fulminis improbi,
Aptat qui iuga tigribus:
Nec non qui tripodas mouet,
Frater virginis asperæ.
Cedet Castore cum suo
Pollux,

72 *Tardè stella redis semper amantibus.* optant enim amantes tuum aduentum noctis nuncium. Vnde Catulliani iuuenes:

Hespere qui cælo lucet iucundior ignis?
Qui desponsa tua firmes cōnubia flamma.
Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes,
Nec iūxere prius quā se tuus extulit ardor.
Quid datur à Diuis felici optatius hora?

at Virgilianæ virgines inter spem & metum fluctuant, eamdemq́; stellam amant & oderunt, in Ciri:

Postera lux vbi læta diem mortalib. almū,
Egelido veniēs mani quatiebat ab OEta,
Quem pauidæ alternis fugitant optantq́; puellæ,
Hesperium vitant, optant ardescere solem.

quare eædem apud Catullum;

Hespere qui cælo fertur crudelior ignis?

77 *Taygeti iugis.* de Spartanis virginibus loquitur de quib. sunt illa antiqua,

Nihil horū simile apud Lacænas virgines,
Quos magis palæstra, Eurota, sol, puluis, labos,
Militia in studio est, quā fertilitas barbara.

de his etiam integra exstat Propertij eleg. lib. 3. vbi inter cetera legitur: *Et modo Taygeti crines aspersa pruinis Hortatur patrios per iuga longa canes.* qui poëta quod ait paulò ante, *Quod non infames exercet corpore ludos Inter luctantes nuda puella viros:* hoc intellige quasi Spartæ turpe non fuerit. mos enim & consuetudo turpitudinem excusāt. Ouid. in epist. Paridis: *More tuæ gentis nitida dum nuda palæstra Ludis, & es nudis femina mista viris.* Lycurgi hoc institutum fuit, quod cùm in Lycurgi vita Plutarchus conatur excusare, egregiè operam ludit, & tamdem vi veritatis compulsus, inquit: ἦν δ' οὖν καὶ ταῦτα παρορμητικὰ πρὸς γάμον, λέγω δὲ τὰς πομπὰς τῶν παρθένων, καὶ τὰς ἀποδύσεις, καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν ὄψει τῶν νέων ἀγομένων, οὐ γεωμετρικαῖς, ἀλλ' ἐρωτικαῖς, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, ἀνάγκαις. prudenter Euripides, in Androm. ... οὐδ' ἂν εἰ βούλοιτό τις, σώφρων γένοιτο Σπαρτιατίδων κόρη, αἳ ξὺν νέοισιν ἐξερημοῦσαι δόμους, γυμνοῖσι μηροῖς καὶ πέπλοις ἀνειμένοις, δρόμους, παλαίστρας τ' οὐκ ἀνασχετοὺς ἐμοὶ, κοινὰς ἔχουσι... numquam sane legem illam Platonis lib. 5. de repub. probare potui, qua feminas nudare corpora præcepit. quamobrem non immeritò grauiter reprehensus fuit à Cyrenensi Theodoreto, in eo opere cui titulū fecit θεραπευτικὴ τῶν Ἑλληνικῶν παθημάτων. quid enim si non hæc impudentia est? an quidquam tam pronum ad libidines, quam operta membrorum nudare? D. Ambrosius lib. 3. de virginibus. an non mulier vna cum tunica pudorem, pudicitiamque exuit? Herodotus lib. 1. Clemens Alexandrin. in Pædagogo, D. Cyprianus, de habitu virginum. an non nuditas illa regium prophetam, virum sanctissimum, in scelus grauissimum impulit? nōne Caracallam nefariis nuptiis se commaculare coegit? nonne nuda Aristoclea visa mox amatorum manibus discerpta interiit, ac propterea Strato seipsum interemit? Plutarchus, in narrationibus amatoriis. Prudenter itaque Ennius: *Flagitij principium est nudare inter ciues corpora.* 79 *Muris quod caret oppidum.* Sparte. 81 *Alpheusq́; sacer* Sacer, quia fluuij, teste Theocrito, θεῖον γένος & quia, vt ait Pausanias ἠλιακ. ά. Alphei aqua Ioui Olympio grata putabatur; ideircoq́; Elei hac sacrificiorum cineres abluebant, iisque Iouis Olympij simulacrum illinebāt. Sic intelliges illa Moschi: Ἀλφειὸς μετὰ Πῖσαν ἐπὴν κατὰ πόντον ὁδεύῃ, ἔρχεται εἰς Ἀρέθουσαν ἄγων κοτινηφόρον ὕδωρ, ἕδνα φέρων καλὰ φύλλα καὶ ἄνθεα καὶ κόνιν ἱράν. hoc est non puluerē sacrū, sed cinerē sacrū. Sic interpretor, licet omnes dissentiāt. moueor Pausaniæ verbis: κατ' ἔτος δὲ ἕκαστον φυλάξαντες οἱ μάντεις τὴν ἐνάτην ἐπὶ δέκα τοῦ Ἐλαφίου μηνὸς, κομίζουσιν ἐκ τοῦ Πρυτανείου τὴν τέφραν· φυράσαντες δὲ τῷ ὕδατι τοῦ Ἀλφειοῦ, κονιῶσιν οὕτω τὸν βωμόν. ὕδατι δὲ ἄλλῳ τὴν τέφραν ὕδατος ποιηθῆναι πηλὸν οὐ μήποτε ἐγγένηται· καὶ τοῦτο ἕνεκα ὁ

Pollux, cæstibus aptior.
Sic sic cælicolæ, precor,
Vincat fœmina coniuges,
Vir longè superet viros.
Hæc cùm virgineo constitit in choro,
Vnius facies præminet omnibus.
Sic cum sole perit sideribus decor,
Et densi latitant Pleiadum greges,
Cum Phœbe solitum lumine non suo
Orbem circuitis cornibus alligat.
Ostro sic niueus Phœniceo color
Perfusus rubuit: sic nitidum iubar
Pastor luce noua roscidus aspicit.
Ereptus thalamis Phasidos horridis,
Effrenæ solitus pectora coniugis
Inuita trepidus prendere dextera.
Felix Aoniam prendito virginem.
Nunc primùm soceris sponte volentibus,
Concesso iuuenes ludite iurgio.
Hinc illinc iuuenes mittite carmina.
Rara est in dominos iusta licentia.

Ἀλφειὸς γενομίαζ τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ πεπαμῶν μάλιστα εἶναι φίλος. quod autem de Alpheo dixit Moschus etiam testatur Hugo Falcandus, qui ante trecentos annos vixit, scriptor non malus, cuius de Arethusa fonte in Sicula Historia verba sunt hæc: Ideóne solum natale » fugiens & immensa (*sic lege, non, immersa*) » maris spacia longis tractibus sub- » terlabens in ciuitate Syracusana caput » attollis, proximoque mari influens Al- » pheum, quem ante fugeras, in maiori » portu se tibi immiscentem offendis? »
82 *Cedent AEsonio duci.* ait Iasonem formosiorem esse Phœbo, Baccho, Castore & Polluce, quos antiqui optima forma fuisse memorãt. ad hunc locum respexit Claudianus, in epithala. Honorij A. & Mariæ, his versibus:

Quæ digna formæ laus erit igneæ?
Te Leda mallet, quàm dare Castorem.
Præfert Achilli te proprio Thetis.
Victum fatetur Delos Apollinem.
Credit minorem Lydia Liberum.

eo excellentior Claudianus, quod non contentus dixisse hos illi cedere quem laudabat; addit etiam amicis iudicibus illi cessuros; quæ maxima victoria est. tale illud Maronis:

Pan deus Arcadia mecum si iudice certet,
Pan deus Arcadia dicet se iudice victum.

84 *Fulminis improbi.* quia amicam combussit. 89 *Pollux cæstib. aptior.* Homer. Odyss. λ'. *Κάστορά θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα.* Theocritus εἰδυλλ. κγ'. ... *φοβερὸς Πολυδεύκεα πὺξ ἐρεθίζειν, χεῖρας ἱμᾶσιν δήσαντα μέσους ...* Arnobius libro 1. contra gentes: Castores, equos vnus domitare consuetus, alter pugillator bonus. Ideo non Castor, sed Pollux dicitur *ἀμώμητος* ab Homero, siue quisquis ille est, in hymnis; *κρατερὸς*, ab Apollonio libro 1. *ἀεθλοφόρος*, à Theocrito dicto loco, & Stasimo, in versibus infra adductis.
91 *Vincat fœmina coniuges* &c. exprimit Catullianum illud in epithalamio: ... *non tibi Hercules periculum est Ne qua femina pulcrior Clarum ab Oceano diem Viderit venientem.*
97 *Lumine non suo* ad etymum alludit. nam lunam dictam volunt quod luce luceat aliena. qua de re dicetur alibi. 99 *Ostro sic.* tale illud boni poëtæ: *Indum sanguineo veluti violauerit ostro Si quis ebur; vel mista rubent vbi lilia multa Alba rosa: tales virgo dabat ore colores.* *Phœniceo.* nonnulli m.s. *puniceo.* vtrumque recipi potest. nam Phœniceus color, puniceus est, vt docent Anton. Thylesius lib. de colorib. cap. 10. Cæsar Scaliger, de subtilitate ad Cardanum exercitat. 325. num. 13. Claudianus: *Album puniceo pectus discriminat ostro.* de ostro Vitruuius libro 7. Architect. cap. 13.
106 *Nunc primum.* nam in Medeæ nuptias neque AEson, neque AEetes consenserant.
109 *Rara est in dominos iusta licentia.* raro iure ac legibus permittitur dominis conuiciari. ad hunc locum attendit Claudianus ita canens: *Permissisque iocis, turba licentior, Exsultet tetricis libera legibus.* quamquam Claudius de militibus agat. Spargi autem in sponsum & sponsam quędam conuicia consueuisse, infra docet, aiens: *Festa dicax fundat conuicia Fescenninus.* (quo loco conuicium in bonam partem sumitur) Fescennina carmina sunt illa Catulliana: *Diceris male te à tuis Vnguentate glabris marite Abstinere: sed abstine &c.* nec aliud illustrius inuenire potui exemplum huiusmodi conuiciorum; idque addi potest illi Senecæ exemplo, quod refert Brisson. de ritu nuptiar. pag. 52.

110 *Thyrsigeri.* Palladius Rutilius, de insitionibus lib. 12.

Robora thyrsigero platani cõcordia Baccho.

Proles. Hymenæe.

Fescenninus. bene Brissonius d. libro pag. 53. coniecit ad Fescenninos spectare locum hunc Varronis, in Agathone: Pueri obscænis verbis nouę nuptæ aures returant. Hoc malo, quam, *restaurant.*

Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi,
Multifidam iam tempus erat succendere pinum.
Excute solemnem digitis marcentibus ignem.
Festa dicax fundat conuicia Fescenninus.
Soluat turba iocos: tacitis eat illa tenebris,
Siqua peregrino nubit fugitiua marito.

ACTVS SECVNDVS.

MEDEA. NVTRIX.

Occidimus, aures pepulit Hymenæus meas.
Vix ipsa tantum, vix adhuc, credo malum.
Hæc facere Iason potuit? erepto patre,
Patria, atque regno, sedibus solam exteris
Deserere? durus merita contempsit mea,
Qui scelere flammas viderat vinci, & mare?
Adeóne credit omne consumptum nefas?
Incerta, vecors, mente non sana feror
Partes in omnes: vnde me vlcisci queam?
Vtinam esset illi frater. est coniux, in hanc
Ferrum exigatur: hæc meis satis est malis.
Si quod Pelasgæ, si quod vrbes barbaræ
Nouere facinus, quod tuæ ignorant manus,
Nunc est parandum, scelera te hortentur tua,
Et cuncta redeant. inclitum regni decus
Raptum, & nefandæ virginis paruus comes
Diuisus ense, funus incestum patri,
Sparsumq́ ponto corpus, & Peliæ senis
Decocta aheno membra, funestum impiè
Quàm sæpe fudi sanguinem? at nullum scelus
Irata feci, sæuit infelix amor.
Quid tamen Iason potuit alieni arbitrij,
Iurisq́ factus? debuit ferro obuium
Offerre pectus: melius, ah melius dolor
Furiosè loquere: si potest, viuat meus,
Vt fuit, Iason: sin minus, viuat tamen,
Memorq́ nostri, muneri parcat meo.

121 *Qui scelere flammas viderat vinci & mare.* flammam taurorum sacris magicis, mare lacerato fratre. hæc autẽ duo nominat quia ex tribus quæ Græci mala existimant duo sunt mare & ignis, tertium est mulier.

132 *Incestum.* optimè, meo iudicio, in quibusdã membranis legitur *incertum.*

149 *Malea longas nauibus flectens moras.* Malea promontoriũ per quinque millia passuum in mare protenditur: vbi quia, propter continuas vẽtorum procellas, periculi plena est nauigatio, natum est prouerbium, μαλέαν δὲ κάμψας ἐπιλάθου τῶν οἴκαδε· in cuius explicatione multa ab Erasmo adducuntur. iis addo Ouidij carmen, è lib. 2. amorum eleg. 16.

Nec timeam vestros curua Malea sinus.

adde & ea quæ Plutarchus, in vita Arati, scripsit. Facit itaque moram nauibus Malea, dùm prætervehentes tempestatibus & inquiete fluctuum, ac sinuosis longissimisq; excurrentium &

Culpa est Creontis tota, qui sceptro impotens
Coniugia soluit, quiq; genitricem abstrahit
Natis, & arcto pignore astrictam fidem
Dirimit: petatur solus hic, pœnas luat
Quas debet. alto cinere cumulabo domum.
Videbit atrum verticem flammis agi,
Malea longas nauibus flectens moras.
NV. *Sile obsecro, questusq; secretò abditos*
Manda dolori. grauia quisquis vulnera
Patiente & æquo motus animo pertulit,
Referre potuit. ira, quæ tegitur, nocet.
Professa perdunt odia vindictæ locum.
ME. *Leuis est dolor, qui capere consilium potest,*
Et clepere sese: magna non latitant mala.
Libet ire contrà. NV. *siste furialem impetum*
Alumna, vix te tacita defendit quies.
ME. *Fortuna fortes metuit, ignauos premit.*
NV. *Tunc est probanda, si locum virtus habet.*
ME. *Nunquam potest non esse virtuti locus.*
NV. *Spes nulla monstrat rebus afflictis viam.*
ME. *Qui nil potest sperare, desperet nihil.*
NV. *Abiere Colchi, coniugis nulla est fides,*
Nihilq; superest opibus è tantis tibi.
ME. *Medea superest, hic mare & terras vides,*
Ferrúmq;, & ignes, & deos, & fulmina.
NV. *Rex est timendus.* ME. *rex meus fuerat pater.*
NV. *Non metuis arma?* ME. *sint licet terra edita.*
NV. *Moriere.* ME. *cupio.* NV. *profuge.* ME. *pœnituit fugæ:*
Medea fugiam? NV. *mater es.* ME. *cui sim, vides.*
NV. *Profugere dubitas?* M. *fugiã: at vlciscar prius.*
NV. *Vindex sequetur.* M. *forsan inueniam moras.*
NV. *Compesce verba, parce iam demens minis,*
Animósq; minue, tempori aptari decet.
ME. *Fortuna opes auferre, non animum potest.*
Sed cuius ictu regius cardo strepit?
Ipse est Pelasgo tumidus imperio Creo.

CREO.

recedentium litorum spaciis detinet atque moratur. Seneca noster ad illud Lucani lib. 6.

Et ratibus longe flexum donare Malea,

respexit.

154 *Perdunt odia.* in o. v. l. continetur *produnt.* nec arbitror aliter à poëta nostro scriptum fuisse. Sententia scita & perspicua est.

159 *Fortuna fortes metuit, ignauos premit.* frequens sententia, quam primus vsurpasse fertur Philetas Cous. Ennius annal. lib. 7.

Fortibus est fortuna viris data.

Terentius:

Fortes fortuna adiuuat.

Sallustius: Fortuna meliores sequitur. Cicero 2. Tuscul. Fortes enim non modo fortuna adiuuat, vt est in veteri prouerbio. Virgilius:

Audentes fortuna iuuat, timidosq; repellit.

Ouid. 10. Metamorph.

Audentes deus ipse iuuat.

& Fastorum 2.

... audentes forsq; deusq; iuuat.

T. Liuius, lib. 8. Sed euentus docuit fortes fortunam iuuare. Cl. Claudianus:

Fors iuuat audentes, Coi sententia vatis.

Viden' vt hæc quasi de manu in manum tradita sint?

160 *Tunc est.* tunc, inquit, conuenit vti virtute; vbi non desperes te aliquid ea consecuturum. alioquin nõ fortitudo, hoc est virtus, sed desperatio dicenda est. conueniunt hæc Ethicis præceptis.

161 *Numquam* &c. Verũ hoc est in se: sed falsum, si referas ad id ad quod à Medea profertur.

163 *Desperet nihil.* falsum hoc est: sed furenti Medeæ congruit. ludit autem in vocum similitudine.

169 *Sint licet terra edita.* negat se cuiusquam arma timere, ne Gigantum quidem, aut aliorum monstrorum terra editorum. terræ enim filij semper monstrosi finguntur. Respicit ad terrigenas à Iasone ope sua debellatos.

176 *Fortuna opes auferre, non animum potest.* non est dubium quin hoc ex Attij Telepho sumserit, in quo Telephus inquit;

Nam si à me regnum fortuna atque opes
Eripere quît, at virtutem nequit.

CREO. MEDEA.

Medea, Colchi noxium AEetæ genus,
Nondum meis exportat è regnis pedem?
Molitur aliquid, nota fraus, nota est manus.
Cui parcet illa? quémve securum sinet?
Abolere properè pessimam ferro luem
Equidem parabam, precibus euicit gener.
Concessa vita est, liberet fines metu,
Abeátque tuta. fert gradum contrà ferox,
Minaxque nostros propius affatus petit.
Arcete famuli tactu & accessu procul,
Iubete sileat, regium imperium pati
Aliquando discat: vade veloci via,
Monstrum superbum, horribile, iamdudum auehe.
ME. *Quod crimen, aut quæ culpa multatur fuga?*
CR. *Quæ caussa pellat, innocens mulier rogat?*
ME. *Si iudicas, cognosce: si regnas iube.*
CR. *AEquũ atque iniquum regis imperiũ feras.* „
ME. *Iniqua nunquam regna perpetuò manent.* „
CR. *I, quære Colchos.* ME. *redeo: qui aduexit, ferat.*
CR. *Vox constituto sera decreto venit.*
ME. *Qui statuit aliquid parte inaudita altera,* „
AEquum licet statuerit, haud æquus fuit. „
CR. *Auditus à te Pelia supplicium tulit.*
Sed fare, causæ detur egregiæ locus.
ME. *Difficile quàm sit animum ab ira flectere*
Iam concitatum, quámque regale hoc putet,
Sceptris superbas quisquis admouit manus,
Qua cepit ire, regia didici mea.
Quamuis enim sim clade miseranda obruta,
Expulsa

191 *Monstrumque; seuum.* in solo cod. Lipsiano habetur: *monstrum superbum.*
194 *Si iudicas, cognosce; si regnas, iube.* Si tyrannus es, inaudita causa me eiice: si rex iustus es, de causa mea cognosce. aptissimè autem paullo post respondet Creo:
Vox constituto sera decreto venit.
indicans se plenè cognouisse. nam decretum, vt docent Brisson. de verbor. signific. col. 167. Franc. Hotomannus in comment. verb. iur. mihi, pag. 104. nihil est aliud, quàm quod causa cognita pronunciatur.
199 *Qui statuit aliquid* &c. tyrannicum est, vna tantum parte audita iudicare. hoc enim pacto defensio, quæ iuris naturalis est, & nemini debet adimi, (Sebastian. Vantius de nullitate sentẽtiarum, cap. de nullita. ex defectu citationis) tollitur. ideo inauditi damnari nõ „ possunt. Apuleius lib. 10. de asino: Nec „ adinstar barbaricæ feritatis, vel tyran„ nicæ impotentiæ, damnaretur aliquis „ inauditus, & in pace placida tam dirũ „ sæculo proderetur exemplum. Tertul. „ in Apologetico: Respondendi altercã„ dique potestas patet, quando nec liceat „ inauditos & indefensos omnino dãnari. huc spectat l. 1. C. de condemnan. reis. Olim si inauditi condemnati fuerant, necari nõ poterant: quoniam inauditi pro indemnatis habebantur, & indemnatos leges decemuirales interfici prohibebant, teste Saluiano Episcopo, de iudicio & prouidentia Dei lib. 8. Lycurgi legum imitatione, quibus idem cautum fuit, teste Valerio Maximo lib. 7. cap. sapienter dicta, vel facta. Illud omnino constat, nisi audiantur partes, & caussæ agitentur, neminem iuste iudicare posse: sed tamẽ iudicem rectè facturum si inanes quasdam disputationes causidicorũ & pugnas verborum, quæ magis ad subuersionem quam ad inuentionem proficiunt veritatis, amputauerit. qua de re eleganter & copiosè D. Bernardus lib. 1. de consideratione ad Eugeniũ. vbi nonnulla habes ad officium aduocatorum spectantia, quemadmodum apud D. Augustinum epist. 50. Quinctilianum lib. 12. instit. orat. cap. 7. & Patritium lib. 3. de instit. reipub. 202 *Causse* &c. in Attij Medea quoque Creo rogabatur causam audire, si quidem huc pertinent illa adducta à Grammaticis: *Qui potuit repelli quisquam, vbi nullus est causandi locus?* 203 *Difficile quam sit* &c. mirè artificiosa oratio, vt & aliæ pleræque istius operis. mea sententia noster Seneca hac in parte Græcos tragœdiographos, qui quidem extant, longe superauit. & sane videntur Hispani illius temporis declamãdi

præcepta egregiè calluisse. testis noster poëta & Lucanus, quorum in scriptis artis illius plurima vestigia deprehendas. testis Seneca philosophus, cuius controuersiæ & declamationes omnium manibus teruntur. testis Fabius Quinctilianus, cuius non tantum institutiones oratoriæ, sed & Declamationes (de illis loquor quas P. AErodius I.C. recensuit, aliæ enim supposititiæ sunt) apud eruditos in precio habentur.

Expulsa, supplex, sola, deserta, vndique
Afflicta, quondam nobili fulsi patre,
Auóq; clarum Sole deduxi genus:
Quodcunq; placidis flexibus Phasis rigat,
Pontusq; quicquid Scythicus à tergo videt,
Palustribus quà maria dulcescunt aquis,
Armata peltis quicquid exterret cohors
Inclusa ripis vidua Thermodontiis:
Hoc

208 *Deserta.* Attius, Medea:

Exsul inter hostes, expes, expers, desertus, vagus.

quæ ego verba diras fuisse suspicor quas Medea Iasoni imprecabatur. Vnde supra dixit:

Mihi peius aliquod quod precer sponso malum,
Viuat, per vrbes erret ignotas egens,
Exsul, pauens, inuisus, incerti laris,
Me coniugem optet, limen alienũ expetat.

209 *Nobili fulsi patre.* AEëta. matrem habuit Medea Idyiam. Cicero lib. 3. de natura Deorum: Quid Medeæ respondebis? quæ duobis auis " Sole & Oceano, AEëta patre, matre Idyia procreata est. Idem scribit Hesiodus in Theogonia. Ergo " apud Ouid. in Epist. Heroid. legi debet: *Non erat AEetes, ad quem despecta veniret, Non Idyia parens, Chalciopeq; soror.* 210 *Auóq;.* apud Euripidem ait Medea: *πατέρα θ' ἥλιον πατρὸς τοὐμοῦ.* 213 *Palustribus qua maria dulcescunt aquis.* cur mare Ponticum, vt ait Sallustius in lib. historiar. dulcius sit quàm cetera, hanc ipsam rationem præstantes geographi reddiderunt.. 215 *Vidua.* quæcumque mulieres nuptiis abstinent, viduæ dici possunt. noster alibi, *Ante morantur virgines viduæ domi.* Iabolenus (quem Plinius lib. 6. epistolar. vt dubiæ mentis notat, qua de re nonnulla Franciscus Sarmientus, magni nominis I.C. lib. 2. selection. cap. 1. nu. 4.) lib. 2. ex posterioribus Labeonis, Viduam, inquit, non " solum eam quæ aliquando nupta fuisset; sed eam quoque mulierem quæ virum non habuisset appel- " lari ait Labeo. quia vidua sic dicta est quasi vecors, vesanus, qui sine corde aut sanitate esset, similiter " viduam dictam esse sine duitate. l. 242. §. 3. D. de verb. significat. Ceterum hic ille est Labeo quem Ho- " ratius lib. 1. insanum appellat. vulgo rationem reddunt singularem contumaciam Labeonis erga Augustum. aliam etiã refert Antonius Quesada I. C. Hispanus, mihi amicissimus, & cuius nobilitatem egregia eruditio maximæq; virtutes præclare nobilitant, lib. 1. diuersar. quæstion. iuris, cap. 17. nu. 17. Ego & aliam causam subesse existimo. Pomponius enim noster l. 2. circa finem, D. de orig. iuris &c. ita scribit: Atteius Capito in iis quæ ei traditæ fuerant perseuerabat, Labeo ingenij qualitate & fiducia do- " ctrinæ, quia & ceteris operis sapientiæ operam dederat, plurima innouare instituit. Hæc Pomponius " in Enchiridio. Videmus autem vulgò eos, qui à præceptorum traditionibus recedunt, qui illorum traditiones conuellunt, nouas ipsi comminiscuntur, quantumuis iure id faciant, à plerisque contemni, rideri, temerarios demum, impudentes ac stultos nuncupari: quod Labeoni verisimile est contigisse. vt scilicet à vulgo despiceretur & insanus vocaretur, quòd primus maiorum sententias negligeret, plurimaque innouaret. cum vulgò igitur Horatius locutus est. Et vt ita senserit; quis poëtam de viro grauissimo, de I.C. principe tam temerè iudicantem ferat? cur ego Horatio, quàm A. Gellio, qui lib. 13. de eo præclarè sentit; quam Octauio Augusto, qui si non sapientem iudicasset, ei consulatum non detulisset, auctore Pomponio in d. l. 2. quam Suetonio, qui lib. 2. quiddam hominis constantissimi de illo refert; quàm nobis denique ipsis, sententias illius summa cum voluptate & admiratione frequenter percurrentibus, fidem adhibeam? Non miror poëtam Lyricum tam contemtim de iustitiæ sacerdote locutum: at hominis eruditi in iure idem asserentis contumaciam quis queat pati? an quia Flaccus Labeonem insanum vocat, omnia Labeonis, quæ in iuris libris occurrunt, scripta reiiciemus? cohibere me non potui quin hæc dicerem. Legi namque non ita pridem P. Vellej Gueuaræ librum, non malum, de doli mali definitione; quo ille Vlpiani & Labeonis sententiam subuertere conatur, argumentis parum validis: atque inter cetera illud ægrè ferre se profitetur, Labeonem insanum, Vlpianum autem Christianæ religionis hostem de virtutibus aut vitiis disserere. potuit ille vna eademque opera Platonis, Ciceronis, Aristotelis, omnium denique ethnicorum morales disputationes reiicere. nç de isthac me hercle argumẽtatione idem dici posset quod idẽ Velleius de Labeonis argumento prodidit,

initio pag.91.ieiunam esse & frigidam calumniam sanctissimæ ciuilis sapientiæ sacerdote indignam.

226 *Graciæ florem.* Theocritus, in Hyla, ait cum Iasone Heroum florem nauigasse.

τῆμος ναυτιλίας μιμνάσκετο θεῖος ἄωτος ἡρώων..

AEschylus, in Persis: τὸ Περσῶν δ' ἄνθος. & in Agamemn. ἄνθος Ἀργείων. sic

» Liuius lib.8. prima frons in acie florem
» iuuenum pubescentium ad militiam
» habebat. Lucanus:

Tunc flos Hesperiæ, Latij tunc sola iuuentus.

Ausonius, in Centone nuptiali:

Flos veterum virtutisq́; virûm.

» Fabius Declamat. 276. qua florem ætatis amisit. Deterior mihi videtur quorumdam lib. scrip. lectio; *gloriæ florem.*

227 *Præsidia Achiuæ gentis.* Ennius;

Argo qua vecti Argiui delecti viri.

Catullus:

Cum lecti iuuenes Argiuæ robora pubis.

Prolem Deûm. Catullus:

Heroës salvete, Deûm genus.

Manilius lib. 1. Argonautas deos appellauit, de Argo sic scribens:

Seruando dea facta deos.

non igitur tam ridicula est, quam voluêre Maserius & Carrio, eorum sententia; qui apud Valerium Flaccum initio lib.1. legunt;

Prima deûm magnis canimus freta peruia natis.

229 *Qui saxa cantu. &c.* Apollon. Argonaut. ά.

αὐτὰρ τόν γ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας
θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ, ποταμῶν τε ῥέεθρα.
φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς
ἀκτῆς Θρηϊκίης ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι
ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι.

Mulcet. Virgilius:

Mulcentem tigres & agentem carmine quercus.

231 *Satiq́; Borea.* Zethus & Calais. Apollon. Argonaut. ά.

Ζήτης αὖ Κάλαΐς τε Βορήϊοι υἷες ἵκοντο,
οὕς ποτ' Ἐρεχθηὶς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια
ἐσχατιῇ Θρῄκης δυσχειμέρου..

232 *Lynceus.* fuit hic visus acutissimi.

Hoc omne noster genitor imperio regit.
Generosa, felix, decore regali potens
Fulsi: petebant tunc meos thalamos viri,
Qui nunc petuntur. rapida fortuna ac leuis,
Præcepsq́; regno eripuit, exilio dedit.
Confide regnis, cùm leuis magnas opes »
Huc ferat, & illuc, casus. hoc reges habent »
Magnificum & ingens, nulla quod rapiat dies, »
Prodesse miseris, supplices fido lare »
Protegere. solum hoc Colchico regno extuli, »
Decus illud ingens, Graciæ florem inclytum,
Præsidia Achiuæ gentis, & prolem deûm
Seruasse memet: munus est Orpheus meum,
Qui saxa cantu mulcet, & siluas trahit.
Geminumq́; munus Castor & Pollux, meum est:
Satiq́; Borea, quiq́; trans Pontum quoque
Summota Lynceus lumine immisso videt:
Omnesq́; Minyæ: nam ducum taceo ducem,
Pro quo nihil debetur, hunc nulli imputo.
Vobis reuexi cæteros, vnum mihi.
Incesse nunc, & cuncta flagitia ingere.
Fatebor: obijci crimen hoc solum potest,
Argo reuersa. virgini placeat pudor,
Paterq́; placeat: tota cum ducibus ruet
Pelasga tellus: hic tuus primus gener
Tauri ferocis ore flagranti occidet.
Fortuna causam, qua voles, nostram premat.
Non pænitet seruasse tot regum decus.
Quodcunq́; culpa præmium ex omni tuli,
Hoc est penes te, si placet: damna ream.
Sed redde crimen, sum nocens, fateor, Creo:
Talem sciebas esse, cùm genua attigi,
Petijq́; supplex præsidis dextræ fidem:
Terra hac miseriis angulum & sedem rogo,
Latebrasq́; viles. vrbe si pelli placet,
Detur remotus aliquis in regnis locus.
CR. *Non esse me, qui sceptra violenter geram,*

Nec qui superbo miserias calcem pede:
Testatus equidem videor haud clarè parum,
Generum exulem legendo, & afflictum, & graui
Terrore pauidum: quippe te pœna expetit
Lethoq; Acastus, regna Thessalica obtinens,
Senio trementem debili, atque æuo grauem,
Patrem peremptum queritur, & cæsi senis
Discissa membra, cùm dolo captæ tuo
Piæ sorores impium auderent nefas.
Potest Iason, si tuam causam amoues,
Suam tueri: nullus innocuum cruor
Contaminauit, abfuit ferro manus,
Prorsusq; vestro purus à cœtu stetit.
Sed tu malorum machinatrix facinorum,
Cui fœminea nequitia, ad audendum omnia,
Virile robur, nulla famæ memoria est:
Egredere, purga regna, lethales simul
Tecum aufer herbas, libera ciues metu.
Alia sedens tellure solicita deos.
ME. *Profugere cogis, redde fugienti ratem,*
Vel redde comitem, fugere cur solam iubes?
Non sola veni: bella si metuis pati,
Vtrunq; regno pelle. cur sontes duos
Distinguis? illi Pelia, non nobis iacet.
Fugam, rapinas, adijce desertum patrem,
Lacerumq; fratrem, quicquid etiamnum nouam
Docet maritus coniugem, non est meum.
Toties nocens sum facta, sed nunquam mihi.
CR. *Iam exisse decuit, quid seris fando moras?*
ME. *Supplex recedens illud extremum precor,*
Ne culpa natos matris insontes trahat.

CR. *Va-*

Horatius:

Non possis oculis quantum contendere Lynceus.

Tzetzes Chilia. 2. histor. 48.

Λυγκεὺς δ' ὀξυωπέστατος πάντων πέλων ἀνθρώπων.

Subiungit deinde antiqui cuiusdã poëtæ versus: qui poëta licet vulgò scribatur στασῖνος, quia tamen Nicolaus Gerbelius testatur in quibusdam exemplaribus haberi στασιανὸς, mea sententia στάσιμος est; cuius apud Clementem Alexandr. aliosque scriptores frequens mẽtio fit. Sed quisquis ille fuit, de Lynceo agit. verba Tzetzæ sunt:

καί γε Στασῖνος σαφῶς αὖθις οὕτω τὰ ἔπη γράφων,
ἡρωικοῖς ἐν ἔπεσι λέγων· Αἶψα δὲ Λυγκεὺς
Τηΰγετον προσέβαινε, ποσὶ ταχέεσσι πεποιθώς·
ἀκρότατον δ' ἀναβὰς, διεδέρκετο νῆσον ἅπασαν
Τανταλίδου Πέλοπος. τάχα δ' εἴσιδε κύδιμος ἥρως
δεινοῖς ὀφθαλμοῖσιν ἔσω δρυὸς ἄμφω κοίλης,
Κάστορά θ' ἱππόδαμον, καὶ ἀεθλοφόρον Πολυδεύκεα.

247 *Cùm genua attigi.* Medea, apud Euripidem:

ἀλλ' ἄντομαί σε τῆσδε πρὸς γενειάδος,
γονάτων τε τῶν σῶν...

olim, Plinio teste, lib. 11. cap. 45. supplices genua attingebant, quia illis vitalitas inest.

248 *Præsidis dextræ fidem.* meritò ait præsidis: quia, vt alibi docui, dexteræ fidei pignus sunt. Cicero, in Philippicis: dextræ, quæ fidei testes esse solebant. Plinius, vbi supra: Dextra osculis auersa aperitur, in fide porrigitur. eius rei ratio fortassis fuit, quod omnis veterum auctoritas dextræ manus virtute constaret. videor enim mihi hoc nescio vbinam legisse.

259 *Patrem.* Peliam. Ouidius, in Metamorph. latissimè historiam illam ex Polycratis Samij traditione prosequitur. 265 *Prorsusq; vestro.* in o. v. l. habetur *procul q;.* 276 *Illi Pelia.* hoc vult; nocentem esse, cui scelus prodest, Cassianum iudicium secutus, de quo Cicero pro Sex. Roscio Amerino: L. Cassius ille, quem populus Romanus verissimum & sapientissimum iudicem putabat, identidem in causis quærere solebat, CVI bono fuisset. Sic vita hominum est, vt ad scelus nemo sine spe conetur atque emolumento accedere. Ipse Cicero, in Miloniania, hoc argumento conatur docere Clodium occidẽdi Milonis animum habuisse. Huc etiam pertinet illud Fabij Declamat. 387. Quare ergo mater sepeli-

CR. *Vade, hos paterno, ut genitor, excipiam sinu.*
ME. *Per ego auspicatos regij thalami thoros,*
Per spes futuras, perq; regnorum status, »
Fortuna varia, dubia quos agitat vice, »
Precor, breuem largire fugienti moram:
Dum extrema gnatis mater infigo oscula
Fortasse moriens. CR. *fraudibus tempus petis.*
ME. *Quæ fraus timeri tempore exiguo potest?*
CR. *Nullum ad nocendū tempus angustū est malis.*
ME. *Parúmne miseræ temporis lachrymis negas?*
CR. *Etsi repugnat precibus infelix timor,*
Vnus parando dabitur exilio dies.
ME. *Nimus est, & ex hoc aliquid abscindas licet.*
CR. *Et ipsa propera, capite supplicium lues,*
Clarus priusquam Phœbus attollit diem,
Nisi cedis Isthmo. sacra me thalami vocant,
Vocat precari festus Hymenæo dies.

CHORVS.

Anapæstici.

Audax nimium, qui freta primus
Rate tam fragili perfida rupit,
Terrasq; suas post terga videns,
Animam leuibus credidit auris,
Dubioq; secans æquora cursu
Potuit tenui fidere ligno,
Inter vitæ mortisq; vias
Nimium gracili limite ducto.
Nondum quisquam sidera norat,

Stel-

» uit? nescio. hoc vnum dico, non pote» rat agnosci. Festinauit, cui bono. Sic enim illa distinguo. Eo fortè Seneca respexit infra actu 3. cùm ait:

... cui prodest scelus,
Is fecit..

298 *Clarus priusquam.* Euripides, in Medea:

εἴ σ' ἡ 'πιοῦσα λαμπὰς ὄψεται θεῦ,
καὶ παῖδας ἐντὸς τῆσδε τερμόνων χθονὸς,
θανῇ. ex quo Ennius, in Medea;
Si te secundo lumine hic offendero.

Apuleius, de asino aureo, seu Meta» morphos. lib. 1. & vt illa Medea, vnius » diei impetratis à Creonte induciis, to» tam domum eius filiamque cum ipso » sene flammis coronalibus deusserat.

301 *Audax.* Horatius, quē hoc choro noster imitatur;

Illi robur & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus &c.

304 *Leuibus.* Ouid. lib. 1. Metamorph.
Et leuis impulsos retrò dabat aura capillos.
Credidit auris. propriè dictum, Lucilius Saty. 28.
Vitam ac fortunas quoi crediderim meas?
Virgil. 5. AEneid.
AEneam quid enim credam fallacibus au-
stris?
Horat. lib. 1. carm. ode 3.
.... tibi creditum
Debes Virgilium....

306 *Potuit tenui fidere ligno.* Simili modo Iuuenalis: Sat. 12.
I nunc & ventis animam committe, dolato
Confisus ligno digitis à morte remotus
Quatuor, aut septem, si sit latissima tæda.

308 *Nimium gracili limite ducto.* ex Anacharsis sententia, qui vt scribit Laërtius: *μαθὼν τέτταρας δακτύλους εἶναι τὸ πάχος τῆς νεὼς, τοσοῦτον ἔφη τοῦ θανάτου τοὺς πλέοντας ἀπέχειν.* Ouidius, quem citauit Menochius lib. 2. de arbitrar. iudic. centur. 1. casu 61. *Nam prope tam lethum, quàm prope cernit aquam.*

311 *Pleiadas, Hyadas.* hæc est o. v. l. lectio: subuereor tamen, ne alterum ex duobus his ex alterius epitheto in nomen proprium deprauatum sit. 313 *Oleniæ sidera capræ.* Aratus in Phænomenis;
ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται. Ouidius 3. Metamorph. .. *Oleniæ sidus pluuiale capellæ.* idem sic sæpius vocat Fastor. lib. 2. & 5. 314 *Flectitq; senex Arctica tardus plaustra Bootes.* Germanicus:
Inde Helicen sequitur senior, baculoq; minatus Se velle Arctophylax brachiorum munera, cæcus Icarus ereptam pensauit munere natam. sic fortè legendum. Satis autem apparet Senecam eorum opinionem sequi, » qui putant Booten, esse Icarium Erigones patrem. Germanici interpres, Bootes, inquit, qui & Arctu» rus, fertur esse custos plaustri, eo quod sequitur plaustrum, hoc est Septemtriones. Cicero:

Stellisq́; quibus pingitur æther,
Non erat vsus: nondum Pleiadas,
Hyadas poterant vitare rates,
Non Oleniæ sidera capræ:
Non quæ sequitur, flectitq́; senex
Arctica tardus plaustra Bootes.
Nondum boreas, nondum zephyrus
Nomen habebant.
Ausus Tiphys pandere vasto
Carbasa ponto, legesq́; nouas
Scribere ventis: nunc lina sinu
Tendere toto: nunc prolato
Pede transuersos captare notos:
Nunc antennas medio tutas
Ponere malo: nunc in summo
Religare loco, cùm iam totos
Auidus nimium nauita flatus
Optat, & alto rubicunda tremunt
Suppara velo.
Candida nostri secula patres
Videre, procul fraude remota,
Sua quisque piger littora tangens,
Patrioq́; senex factus in aruo,
Paruo diues, nisi quas tulerat
Natale solum, non norat opes.
Bene dissecti fœdera mundi
Traxit in vnum Thessala pinus,
Iussitq́; pati verbera pontum,
Partemq́; metus fieri nostri
Mare sepositum. dedit illa graues
Improba pœnas, per tam longos
Ducta timores: cùm duo montes,
Claustra profundi, hinc atque illinc
Subito impulsu, velut ætherio
Gemerent sonitu, spargeret astra
Nubesq́; ipsas mare depressum.

Arctophylax, vulgò qui dicitur esse Bootes,
Quod quasi temone adiunctam præ se quatit Arcton.

Aratus Solensis:

ἐξόπιθεν δ' Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ, τόν ῥ' ἄνδρες ἐπικλείουσι Βοώτην,
οὕνεχ' ἁμαξαίης ἐπαφώμενος εἴδεται Ἄρκτου.

322 *Pede.* parte veli infima, quę ad nauis latus teligatur, (Bayfius de re naual i, mihi pag. 129. cum seq.) quam nautæ prout tempestas poscit aut contrahunt aut laxant. Catullus:

... siue vtrumque Iuppiter
Simul secundus incidisset in pedem.

Virgil. lib. 5. A Eneid.

Vna omnes fecere pedem.

vbi Seruius, Podiam, (lego *pedem*) hoc » est funem quo tenditur velum, quod » Græci πόδα vocant, vt est apud Pinda- » rum & Aristophanem. Hæc Seruius. » Ego vero etiam apud Homerũ Odyss. ι. & Euripidem, in Taurica Iphigenia, idem inuenio. Plinius quoque scripsit: Iisdem ventis in contrarium nauiga- » tur, simul prolatis pedibus. Nonius » Marcellus explicans hoc verbum, *Reuocare pedem*, ait; Plautus remos nauiũ, » pedes dixit. & in verbo *Remi*, ait; Remi » sunt nauales pedes. Sed Nonius hæc « scribens plane aliud agebat. nam Plautus de his pedibus de quibus hic agitur, quos Græci πηδάλια vocabant, sensit.

328 *Suppara.* Hadrian. Turnebus lib. 21. aduersar. cap. 4. quid sint suppara docet, eiusque sententia hoc loco confirmatur.

332 *Patrioq́; senex factus in aruo.* huc pertinet Horatij Epod. ode 2. & Claudiani epigramma de sene Veronensi,

Felix qui patriis æuum transegit in aruis,
Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem.

333 *Paruo diues.* secundum philosophos loquitur. Turpilius, in Lindia;

Profectò vt quisque minimo cõtentus fuit,
Ita fortunatam vitam duxit maximè;
Vt philosophi aiunt isti, quiduis sat est.

336 *Thessala pinus.* Sic Horatius; Pontica pinus.

337 *Verbera.* remorum. Vel fortè ad amentiam Xerxis respicit, qui Hellesponto trecenta verb[...]

Palluit audax Tiphys, & omnes
Labente manu misit habenas:
Orpheus tacuit torpente lyra,
Ipsaq; vocem perdidit Argo.
Quid? cùm Siculi virgo Pelori
Rabidos vtero succincta canes,
Omnes pariter soluit hiatus?
Quis non totos horruit artus,
Toties imo latrante malo?
Quid? cùm Ausonium diræ pestes
Voce canora mare mulcerent?
Cùm Pieria resonans cithara
Thracius Orpheus, solitam cantu
Retinere rates, pænè coëgit
Sirena sequi? quod fuit huius
Precium cursus? aurea pellis,
Maiusq; mari Medea malum,
Merces prima digna carina.
Nunc iam cessit, Pontus & omnes

Patitur

fligi & colaphos incuti iussit. vide Herodotum in Polymnia.

346 *Palluit audax Tiphys.* expressit illa Horatij; ... *& scatentem*
Belluis pontum, mediasq; fraudes
Palluit audax.

349 *Ipsaq; vocem perdidit Argo.* cuius carina vocalis erat testibus Apollonio, Valerio, Claudiano, Lycophrone in Cassandra, & ibi Izacio.

351 *Succincta canes.* Lucretius:
Aut rapidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus Scyllas.

Virgilius, in Ciri:
Quid loquar aut Scyllam Nisi, quam fama secuta est
Candida succinctam latrantibus inguina monstris
Dulichias vexasse rates.

quibus versibus Virgil. poëtico more duarum Scyllarum fabulam confudit.

355 *Diræ pestes.* Sirenes, siue Acheloi & Terpsichores, secundum Nonnum & Izaciũ; siue Acheloi & Steropes, iuxta Homeri scholiastem; siue Acheloi & Melpomenes, ex Nicandri 3. mutatorũ sententia; siue Acheloi & Calliopes, vt Seruius 5. AEneid. voluit. Quæ nomina habuerint non satis constat. Sunt qui vocitent Aglaopen, Thelxiopeian, Pisinoen: Apollonij vero scholiastes, Thelxinoen, Molpen, Aglaophonen; Chærylus, Thelxiopen, Molpen, Aglaophonem; Dionysius Halicarnassens, Solinus, & alij plerique, Parthenopen, Ligiam, Leucasiam. quorum vltimorum nominum etymon earum officia exprimit: vnde Alciatus emblema 115.

Aspectu, verbis, animi candore trahuntur Parthenope, Ligia, Leucosiaq; viri. Hæ Iunonis instinctu Musas cantu prouocarunt, à quibus victæ, implumes abierunt; earumque plumas Musæ capitibus suis imposuerunt, teste Crobylo lib. 1. ideo indignatæ Sirenes, cantus suos in perniciem hominum conuerterunt. aliam tamen causam reddit Claudianus lib. 3. de raptu Proserp.

Discedunt aliæ rapidis Acheloides alis
Sublatæ, Siculi latus obsedêre Pelori,
Accensæq; malo, iam non impunè canoras
In pestem vertêre lyras. Vox blanda carinas
Alligat; audito frenantur carmine remi.

eiusdem exstat hoc de Sirenibus epigramma:
Dulce malum pelago Siren, volucresq; puellæ,
Scylleos inter fremitus, auidamq; Charybdim,
Musica saxa fretis habitabant dulcia monstra,
Blanda pericla maris, terror quoque gratus in vndis.
Delatis licet huc incumberet aura carinis,
Implessentq; sinus venti de puppe ferentes:
Figebat vox vna ratem, nec tendere certum
Delectabat iter, reditus odiumq; iuuabat,
Nec dolor vllus erat. mortem dabat ipsa voluptas.

Hi versus difficiles sunt, & aliter vulgo dispũguntur. eo, vt videtur, ascripsi: nunc explicabo. Cur vocet dulce malum, ex postremo versu apparet. Volucres dicit, quia, Theopompo & Izacio auctoribus, inferiora corporis auiũ habebant. Ouidius 5. Metamorph.

... *vobis Acheloides vnde*
Pluma pedesq; auium, cùm virginis ora geratis?
An quia cùm legeret flores Proserpina vernos,
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe;
Protinus, vt vestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis, facilesq; deos habuistis, & artus
Vidistis vestros subditis flauescere pennis.

Musica saxa, cùm ait, ad earum metamorphosim respicit, quam Orpheus, si modo ipse est Argonauticorum auctor, sic describit;

ἐσιὰ δ' ἀπεσσάχοντο ἐπεὶ πότμος ἦλε λυγρὸς

Patitur leges: non Palladia
Compacta manu regum referens
Inclyta remos queritur Argo.
Qualibet altum cymba pererrat,
Terminus omnis motus, & vrbes
Muros terra posuere nouos,
Nil qua fuerat sede reliquit
Peruius orbis. Indus gelidum
Potat Araxem: Albim Persæ,
Rhenumq́ bibunt. venient annis
Secula seris, quibus Oceanus
Vincula rerum laxet, & ingens
Pateat tellus, Tiphysq́ nouos
Detegat orbes, nec sit terris
Vltima Thule.

ACTVS TERTIVS.

NVTRIX. MEDEA.

Alumna celerem quò rapis tectis pedem?
Resiste, & iras comprime, ac retine impetum,
Incerta, qualis entheos cursus tulit,

Cùm

μοιριδίῳ θανάτοιο, σφᾶς δ' ἀπὸ μεγά-
δου ἄκρης
ἐς βυθὸν ἐσκέδασαν ἁλιρροθίοιο θαλάσ-
σης,
πέτρας δ' ἠλλάξαντο δέμας, μορφήν θ'
ὑπέροπλον.

de scopulis istis Virgil. lib. 5. AEneid. ait. .... *scopulos Sirenum aduecta subibat.* Mirum illud quod ex Archippo, lib. 5. de piscibus, Natalis lib. 7. Mythol. cap. 13. refert, Sirenes has non virgines, sed loca marina in angustias qualdã præruptis montibus cõtracta fuisse, in quas illisi fluctus sonum cum suauitate & harmonia emittentes, nauigantes allicerent ad videndum: quo cùm appulissent, vndarum impetu delati cęcis vorticibus hauriebantur. inde natam fabulam. Sed Plutarchus Iunior, Dorion & Seruius meretrices fuisse scribunt; quę nauigantes tãdiu retinebant blandiciis suis, donec ad summam egestatem reducerentur; ideoque dictæ sint illis naufragium inferre. Horatius lib. 2. sermonum Sirenes desidiam interpretatur. nam hæc quia neglectum rei familiaris gignit, inopiam parit. Izacius, ἀλληγορικώτερον, inquit, αἱ Σειρῆνες εἰσὶν αἱ ἡδοναί. hanc mythologiam suppresso Izacij nomine, Natalis quam-eleganiissimè dicto loco persequitur.

hi versus Apollonij è lib. 4. Argonaut.

. . . . . αἶψα δὲ νῆσον
καλὴν ἀνθεμόεσσαν ἐσέδρακον, ἔνθα λίγειαι
Σειρῆνες σίνοντ' Ἀχελωΐδες ἡδείῃσι
θέλγουσαι μολπῇσιν ὅτις παρὰ πεῖσμα βάλοιτο.
τὰς μὲν ἄρ εὐειδὴς Ἀχελωΐῳ εὐνηθεῖσα
γείνατο Τερψιχόρη μουσέων μία. καί ποτε Δηοῦς
θυγατέρ' ἰφθίμην ἀδμῆτ' ἔτι πορσαίνεσκον
ἄμμιγα μελπόμεναι. τότε δ' ἄλλο μὲν οἰωνοῖσιν
ἄλλο δὲ παρθενικῇς ἐναλίγκιαι ἔσκον ἰδέσθαι.
αἰεὶ δ' εὐόρμου δεδοκημέναι ἐκ περιωπῆς,
ἦ θαμὰ δὴ πολέων μελιηδέα νόστον ἕλοντο
τηκεδόνι φθινύθουσαι. ἀπηλεγέως δ' ἄρα καὶ τοῖς
ἵεσαν ἐκ στομάτων ὄπα λείριον. οἱ δ' ἀπὸ νηὸς
ἤδη πείσματ' ἔμελλον ἐπ' ἠιόνεσσι βαλέσθαι,
εἰ μὴ ἄρ Οἰάγροιο πάϊς Θρηΐκιος Ὀρφεὺς
Βιστονίην ἐνὶ χερσὶν ἑαῖς φόρμιγγα τανύσσας
κραιπνὸν ἐϋτροχάλοιο μέλος κανάχησεν ἀοιδῆς,
ὄφρ' ἄμυδις κλονέοντος ἐπιβρομέωνται ἀκουαὶ
κρεγμῷ. παρθενικὴν δ' ἐνοπὴν ἐβιήσατο φόρμιγξ.

idem tradidit Orpheus, in Argonauticis.

357 *Cùm Pieria &c.* hæc explicabunt

362 *Maiusq; mari Medea malum.* mare malum est in Græco trimetro:

πῦρ καὶ θάλασσα καὶ γυνὴ κακὰ τρία.

verum peior mari Medea. ergo malum. Vnde Simocatus, in epistolis: ὄντως καὶ Μηδείας καὶ Φαίδρας φοβερώτερα. ideo cùm maximè crudelem, immanem, impiam feminam innuere quis volet, Medeã vocet licebit, Ouidius sane, in epist. Hypsip.

Pellicis ipsa meos implessem sanguine vultus
Quosq; veneficiis abstulit illa mihi;
Medeæ Medea forem &c.

365 *Palladia.* Argo Mineruæ opera confectam fuisse primus Simonides scripsit. idem postea Seneca, Claudianus, aliiq; permulti tradiderunt.

372 *Indusq;.* simili argumento Virgilius vtitur:

Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.
Gelidum Potat Araxem. Lucanus;
Non tibi cum primum gelidum transibis Araxim.

381 *Iras.* o.v.l. *iram.*

382 *Qualis.* vsitatissima poëtarum comparatio. possem enim nullo negocio ostendere hac vsos

Cùm iam recepto Mænas insanit deo,
Pindi niualis vertice, aut Nisæ iugis:
Talis recursat huc & huc motu effero,
Furoris ore signa lymphati gerens.
Flammata facies spiritum ex alto citat,
Proclamat, ô superi: oculos fletu rigat,
Renidet, omnis specimen affectus capit,
Hæret, minatur, æstuat, queritur, gemit.
Quò pondus istud verget? vbi ponet minas?
Vbi se iste fluctus franget? exundat furor.
Non facile secum versat, aut medium scelus
Se vincet, iræ nouimus veteres notas.
Magnum aliquid instat, efferũ, immane, impium.
Vultum furoris cerno: dij fallant metum.
ME. *Si quæris odio misera quem statuas modum,*
Imitare amorem: regias egón' vt faces
Inulta patiar? segnis hic ibit dies?
Tanto petitus ambitu, tanto datus?
Dum terra cælum media libratum feret,
Nitidusq́; certas mundus euoluet vices,
Numerusq́; arenis deerit, & solem dies,
Noctem sequentur astra, dum siccas polus
Versabit arctos, flumina in pontum cadent,
Nunquam meus cessabit in pœnas furor,
Crescetq́; semper: quæ ferarum immanitas,
Quæ Scylla, quæ Charybdis, Ionium mare
Siculumq́; sorbens, quæq́; anhelantem premens
Titana, tantis AEtna feruebit minis?
Non rapidus amnis, non procellosum mare,
Pontusq́; coro sæuus, aut vis ignium
Adiuta flatu possit inhibere impetum,
Irasq́; nostras: sternam & euertam omnia.
Timuit Creontem, ac bella Thessalici ducis:
Amor timere neminem verus potest. ,,
Sed cesserit coactus, & dederit manus,
Adire certè, & coniugem extremo alloqui
Sermone potuit: hoc quoque extimuit ferox.

Laxare

non AEschylum modo, Pacuuium, Virgilium ac Propertium; sed etiam Ouid. lib. 9. Metamorph. in epist. Laodamiæ, Silium li. 4. ac nostrum actu 2. Hercul. O Etei. audacior Valerius Flaccus (quem Lud. Carrio meus dextrè, vt totus est felix in restituendo deprauatos scriptorum libros, recensuit) Medeam ipsi Baccho comparare non dubitauit.

393 *Non facile secum versat.* in quibusdam m.s. legitur; *Non facile serum versat:* quorum verborum sentẽtia mihi non placet.

398 *Imitare amorem.* hoc est odio modũ nullum statue. quia amor nullum modum habet. Terẽtius Eunuchi actu 1. sce. 1. de amore:

. . . quæ res in se neq; cõsilium neq; modum
Habet vllum, eam consilio regere nõ potes.
In amore hæc omnia insunt vitia, iniuriæ,
Suspectiones, inimicitiæ, induciæ
Bellũ, pax rursum. incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas
Quã si des operã vt cum ratione insanias.

Et, qui (quod à Mureto prius fuit animaduersum) hos versus eleganter expressit, Horatius: *. . . quæ res*

Nec modum habet neque consilium, ratione modoq́;
Tractari non vult. In amore hæc sunt mala, bellum,
Pax rursum: hæc siquis, tempestatis propè ritu
Mobilia & cæca fluitantia sorte, laboret
Reddere certa; sibi nihilo plus explicet, ac si
Insanire paret certa ratione modoq́;

Propertius quoque:

Errat vesani finem qui quærit amoris.
Verus amor nullum nouit habere modũ.

405 *Flumina in pontum cadent.* Sic Virg. 1. AEneid. *In freta dum fluuij current . . .*

408 *Quæ Scylla, quæ Charybdis.* Sic Catullus:

Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis.

de Sicula Charybdi loquuntur. Est & alia Charybdis veteribus incognita in Scrickfinnia, inter Suuentinos promõtorium & Caiẽska Semla. Vide Abraha. Ortelium, in descriptione gentium Septemtrionalium.

410 *Titana.* Typhoeum, iuxta Pinda-

Laxare certè tempus immitis fuga
Genero licebat: liberis vnus dies
Datus duobus, non queror tempus breue.
Multum patebit. faciet, hic faciet dies,
Quod nullus vnquam taceat: inuadam deos,
Et cuncta quatiam. NV. *recipe turbatum malis*
Hera pectus, animum mitiga ME. *sola est quies,*
Mecum ruina cuncta si video obruta.
Mecum omnia abeant: trahere, cùm pereas, libet.
NV. *Quàm multa sint timenda, si perstas, vide.*
Nemo potentes aggredi tutus potest.

IASON. MEDEA.

O dura fata semper, & sortem asperam,
Cùm sæuit, & cùm parcit, ex æquo malam.
Remedia toties inuenit nobis Deus
Periculis peiora: si vellem fidem
Præstare meritis coniugis, letho fuit
Caput offerendum: si mori nolim, fide
Misero carendum est: non timor vincit virum,
Sed trepida pietas: quippe sequeretur necem
Proles parentum. ô sancta, si cælum incolis,
Iustitia, numen inuoco ac testor tuum:
Nati patrem vicere. quin ipsam quoque,
Etsi ferox est corde, nec patiens iugi,
Consulere natis malle, quàm thalamis, reor:
Constituit animus precibus iratam aggredi.

Atque

rum, Hesiodum, Euphorionem, &, qui eum diligentiss. imitatur, Ouidiũ, & Valerium Flaccum: vel potius Enceladum, ex sententia Callimachi, Orphei, Smyrnæi, Oppiani, Virgilij, Seueri, Lucani, Claudiani ac Sidonij: dixi potius, quia hanc opinionem sequitur Seneca Hercule OEteo actu 4. his versibus:

Vincet scopulos inde Typhoeus
Et Tyrrhenam feret Inarimen.
Feret AEtneos inde caminos,
Scindetq; latus montis aperti,
Nondum Enceladus fulmine victus.

411 *Rapidus amnis.* Lucretius:
Et rapidos tranant amnes.

415 *Thessalici ducis.* Acasti. Supra habuimus; *... quippe te pœna expetit Lethoq; Acastus ...*

416 *Amor timere neminem verus potest.* audaciæ amãtium pleni sunt poëtarum libri. Propertius:

Solus amans nouit quando periturus, &
à qua
Morte, neque hic Boreæ flabra nec arma timet.

Tibullus:

Nec docet hoc omnes, sed quos nec inertia tardat,
Nec vetat obscura surgere nocte timor.
En ego cũ tenebris tota vagor anxius vrbe,
Securũ in tenebris me facit esse Venus.
Nec sinit occurrat quisquam qui corpora ferro
Vulneret, aut rapta præmia veste petat.
Quisquis amore tenetur, eat tutusq; sacerq;,
Qualibet insidias non timuisse decet.

his consentit Propertius lib. 3. eleg. 15.

Nec tamen est quisquam sacros qui lædat amantes,
Scironis media sic licet ire via.
Quisquis amator erit, Scythicis licet ambulet oris,
Nemo adeo, vt noceat, barbarus esse volet.
Luna ministrat iter, demonstrant astra salebras,
Ipse Amor accensas percutit ante faces.
Sæua canum rabies morsus auertit hiantes.
Huic generi quouis tempore tuta via est.

428 *Mecum omnia abeant.* potuit vetus illud dictum imitari, quod ex Dionis lib. 58. Xiphilinus retulit: ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί. *Libet.* membranę, *licet.* idque quoad sententiam deterius non est.

430 *Nemo potentes aggredi tutus potest.* nam potentiorum ira grauis est semper, regum præcipuè. Homerus Iliad ά.

κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ.

vel quia, vt subiungit Homerus, iræ non facilè obliuiscuntur: vel quia, vt poëta indignus qui cum Chærylo comparetur, dixit, regibus longæ sunt manus.

437 *Vincit virum.* quidam libri scripti, *vicit virum.*

442 *Ferox.* ait Horatius, in epist. ad Pisones, de arte poëtica: *Sit Medea ferox.*

Atque ecce, viso memet, exiluit, furit,
Fert odia præ se, totus in vultu est dolor.
ME. *Fugimus Iason, fugimus. hoc non est nouum*
Mutare sedes, causa fugiendi noua est.
Pro te solebam fugere: discedo, exeo.
Penatibus profugere quam cogis tuis,
Ad quos remittis? Phasin & Colchos petam?
Patriumq́ regnum? quaq́ fraternus cruor
Perfudit arua? quas peti terras iubes?
Quæ maria monstras? Pontici fauces freti?
Per quas reuexi nobiles regum manus,
Adulterum secuta per Symplegadas?
Paruámne Iolcon, Thessala an Tempe petam?
Quascunque aperui tibi vias, clusi mihi.
Quò me remittis? exuli exilium imperas,
Nec das: eatur, regius iussit gener.
Nihil recuso: dira supplicia ingere,
Merui, cruentis pellicem pœnis premat
Regalis ira, vinculis oneret manus,
Clusamq́ saxo noctis æternæ obruat,
Minora meritis patiar ingratum caput.
Reuoluat animus igneos tauri halitus,
Interq́ sæuos gentis indomitæ metus,
Armifero in aruo flammeum AEetæ pecus,
Hostisq́ subiti tela: cùm iussu meo
Terrigena miles mutua cæde occidit.
Adiice expetita spolia Phryxei arietis,
Somnoq́ iussum lumina ignoto dare
Insomne monstrum, traditum fratrem neci,
Et scelere in vno non semel factum scelus,
Iussasq́ natas fraude deceptas mea,
Secare membra non reuicturi senis:
Alienaq́ sequens regna, deserui mea.
Per spes tuorum liberûm, & certum larem,
Per victa monstra, per manus, pro te quibus
Nunquam peperci, perq́ præteritos metus,
Per cælum, & vndas, coniugij testes mei,
Miserere,

446 *Totus in vultu est dolor.* Agamemn. actu 2.
Licet ipsa sileas, totus in vultu est dolor.
Hercule OEteo, actu 2.
. . . . . in vultus dolor
Processit omnis . . .

452 *Patriumq́ regnum:* apud Euripidem Medea:
νῦν ποῖ τράπωμαι; πότερα πρὸς πατρὸς δόμους,
οὓς σοὶ προδοῦσα, καὶ πάτραν, ἀφικόμην·
ἢ πρὸς ταλαίνας Πελιάδας; καλῶς γ᾽ ἂν οὖν
δέξαιντό μ᾽ οἴκοις, ὧν πατέρα κατέκτανον.

Ennius, in Medea:
Quò nunc me vortam? quod iter incipiam ingredi?
Domum paternámne, an ad Peliæ filias?

Solent poëtæ miseros sic facere ratiocinantes, vt ostendant nullo loco posse se tutò cōsistere. exempla sunt illustria in Hercule furente Euripidis, Aiace μαστιγοφόρῳ Sophoclis, Ariadna Catulli, Didone Virgilij, Alcmena Senecæ in Herc. OEteo, aliisque multis.

464 *Saxo noctis æternæ* hoc est specu tenebroso.

466 *Igneos tauri halitus.* ex Euripide, apud quem Medea:
ἔσωσά σ᾽, ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι
ταὐτὸν συνεισέβησαν Ἀργῷον σκάφος,
πεμφθέντα ταύρων πυρπνόων ἐπιστάτην
ζεύγλαισι, καὶ σπεροῦντα θανάσιμον γύην·
δράκοντά θ᾽, ὃς πάγχρυσον ἀμφέπων δέρας,
σπείραις ἔσῳζε πολυπλόκοις, ἄυπνος ὤν,
κτείνασ᾽, ἀνέσχον σοὶ φάος σωτήριον.

470 *Terrigena miles.* Ouid. 7. Metam.
Terrigenæ pereunt per mutua vulnera fratres.
& Claudianus sic eosdem vocauit, de bello Getico:
An ego terrigenas potius mirabor in ipsis
Procubuisse satis, vitæ quibus attulit idem
Principium finemq́ dies . . .

471 *Expetita,* optata. Catullus:
Auratam optantes Colchis auertere pellem.

472 *Somnoq́ue iussum lumina ignoto dare Insomne monstrum.* Libanius Sophista:

Miſerere, redde ſupplici felix vicem.
Ex opibus illis quas procul raptas Scythæ
Vſque à peruſtis Indiæ populis petunt,
Referta quas vix domus gazas capit,
Ornamus auro nemora: nil exul tuli
Niſi fratris artus, hos quoque impendi tibi.
Tibi patria ceſſit, tibi pater, frater, pudor,
Hac dote nupſi, redde fugienti ſua.
IA. *Perimere cùm te vellet infeſtus Creo,*
Lachrymis meis euictus, exilium dedit.
ME. *Pœnam putabam: munus, vt video, eſt fuga.*
IA. *Dum licet abire, profuge, teq́ hinc eripe:*
Grauis ira regum eſt ſemper. ME. *hoc ſuades mihi?*
Præſtas Creuſæ, pellicem inuiſam amoues.
IA. *Medea amores obiicit?* ME. *& cædē, & dolos.*
IA. *Obiicere crimen quod potes tandem mihi?*
ME. *Quodcunq́ feci.* IA. *reſtat hoc vnum inſuper,*
Tuis vt etiam ſceleribus fiam nocens.
ME. *Tua illa, tua ſunt illa: cui prodeſt ſcelus,*
Is fecit. omnes coniugem infamem arguant,
Solus tuere, ſolus inſontem voca.
Tibi innocens ſit, quiſquis eſt pro te nocens.
IA. *Ingrata vita eſt, cuius acceptæ pudet.*
ME. *Retinenda non eſt, cuius acceptæ pudet.*
IA. *Quin potius ira concitum pectus doma,*
Placare natis. ME. *abdico, abiuro, abnuo.*
Meis Creuſa liberis fratres dabit?
Regina gnatis exulum afflictis potens?
Non veniat vnquam tam malus miſeris dies,
Qui prole fœda miſceat prolem inclitam,
Phœbi nepotes Siſyphi nepotibus.
IA. *Quid miſera meq́ teq́ in exitium trahis?*
Abſcede quæſo. ME. *ſupplicem audiuit Creo.*
IA. *Quid facere poſſim, loquere.* M. *pro me? τel ſcelus.*
IA. *Hinc rex, & illinc.* ME. *eſt & his maior metus*
Medea, nos confligere certemus, ſine,
Sit precium Iaſon. IA. *cedo defeſſus malis.*

κεθτόσλαι ὄφθη σφάκαι ὅτι αὐτὸς τοῦτο πάθοι. Claudianus:

..... inſopitumq; refuſum
Tractibus auratis cuſtodem velleris anguem.

476 *Senis.* Peliæ. nota res ex Polycratis Samij, & Ouidij traditione.

494 *Grauis ira regum eſt ſemper.* Supra nu. 430. vbi vide quæ ſcripſimus, dixit:

Nemo potentes aggredi tutus poteſt.

& ſupra actu 2,

Nec me fugit quam durus & vere inſolens
Ad recta flecti regius nolit tumor.

Pindarus: . . . . . χόλος
δ' οὐκ ἀλιθιος
γίνεται παίδων Διός.

515 *Loquere.* antiquiſs. libri *eloquere.*

516 *Eſt & his maior metus.* in o. v. l. cõtinetur: *eſt & hinc maior metus Medea.* dixerat Iaſon ab vna parte duos reges eſſe Acaſtum & Creontem; quorum metu Medeam non a[...]ſ[.] retinere: reſpõdet illa, ſint illinc Acaſtus & Creo, hinc ego; plus ſola quàm vterq; potero.

527 *His adiice.* Sic apud Valerium Flaccum vltimo libro inchoati operis inquit Medea:

An fratris te bella mei, patriaq; triremes
Terrificant, magnoque impar vrgeris ab hoste?
Finge rates alias, & adhuc maiora coire
Agmina, & quæ sequuntur.

538 *Si quid ex soceri domo.* Euripides:
ἀλλ' εἴτι βούλει παισὶν ἢ σαυτῆ φυγῆς
προσωφέλημα χρημάτων ἐμῶν λαβεῖν,
λέγ'· ὡς ἕτοιμος ἀφθόνῳ δοῦναι χερὶ &c.

550 *Vulneri patuit locus.* à gladiatoribus ducta figura. nã vt hi aliquod membrum detegunt, locum vulneri infligendo præbent, & tum vulneri locus patet.

554 *Ne si qua noster &c.* Medea apud Euripidem:
. . . αἰτοῦμαί σε τῶν εἰρημένων
συγγνώμον' εἶναι . . .

Porro quemadmodum Medea, vt possit liberos necare, se ad meliorem mentem rediisse simulat: sic plane Sophocleus Aiax à priore sententia recessisse se fingit, Tecmessæ à se remouendæ causa, ne se interficere volenti impedimento foret. illaque Sophoclis fictio sic Virgilio placuit, vt in diuinum opus lib. 4. eam transtulerit. ibi namq; Dido certa iam mori & deliberata morte fortior *consilium vultu tegit & spem fronte serenat.*

564 *Vix fraudi est locus, Timemur.* difficile est eum fallere, qui falli timet: è contra facile est illum circumuenire, qui se decipi non posse confidit. plane confidentia insidiis exposita est: metuentem non nisi aperto Marte opprimere queas. ideo in Thyeste dictum:

. . . . sed quibus captus dolis
Nostros dabit perductus in laqueos pedem?
Inimica credit cuncta.

567 *Quicquid potes Medea, quicquid non potes.* Græca phrasis. Sic etiã Catullus:

Hoc facies, siue hoc non pote, siue pote.

572 *A sole.* de ornatu isto ait Euripid.
. . . ὃς πατρὸς πατὴρ
Ἥλιος . . .
πατρὸς πατρὸς δίδωσιν ἐκγόνοισιν οἷς.

581 *Quam ira cùm coniux viduata tedis.* adulterium virorum mulieres maximè exasperat. Euripides, Medea:

Et ipsa casus sæpe iam expertos time.
ME. *Fortuna semper omnis intra me stetit.*
IA. *Acastus instat, propior est hostis Creo.*
ME. *Vtrunq; profuge, nolo vt in socerum manus*
Armes, nec vt te cæde cognata inquines.
Medea cogit, innocens mecum fuge.
IA. *Et quis resistet, gemina si bella ingruant?*
Creo atque Acastus arma si iungant sua?
ME. *His adiice Colchos, adiice AEetem ducem,*
Scythas Pelasgis iunge, demersos dabo.
IA. *Alta extimesco sceptra.* ME. *ne cupias, vide.*
IA. *Suspecta ne sint, longa colloquia amputa.*
ME. *Nunc summe toto Iuppiter cælo tona,*
Intende dextram, vindices flammas para,
Omnemq; ruptis nubibus mundum quate:
Nec diligenti tela librentur manu
In me vel istum. quisquis è nobis cadet,
Nocens peribit: non potest in nos tuum
Errare fulmen. IA. *sana meditari incipe,*
Et placida fare, si quid ex soceri domo
Potest fugam leuare, solamen pete.
ME. *Contemnere animus regias, vt scis, opes*
Potest, soletq;: liberos tantùm fugæ
Habere comites liceat, in quorum sinu
Lachrymas profundam. te noui gnati manent.
IA. *Parere precibus cupere me fateor tuis,*
Pietas vetat. nanq; istud haud possum pati:
Non si ipse memet cogat & rex, & socer.
Hæc causa vitæ est, hoc perusti pectoris
Curis leuamen: spiritu citius queam
Carere, membris, luce. ME. *si hic gnatos amat,*
Benè est, tenetur, vulneri patuit locus.
Suprema certè liceat abeuntem loqui
Mandata, liceat vltimum amplexum dare.
Gratum est, & illud voce iam extrema peto:
Ne si qua noster dubius effudit dolor,
Manent in animo verba, sed melior tibi

Memoria

Memoria nostri subeat: hæc iræ data
Oblitterentur. IA. *omnia ex animo expuli,*
Precorq́ & ipsa feruidam vt mentem regas,
Placideq́ tractes: miserias lenit quies.
ME. *Discessit, itán' est? vadis oblitus mei*
Et tot meorum facinorum? excidimus tibi?
Nunquam excidemus. hoc age, omnes aduoca
Vires & artes. fructus est scelerum tibi,
Nullum scelus putare, vix fraudi est locus,
Timemur. hac aggredere, qua nemo potest
Quicquam timere: perge, nunc aude, incipe,
Quicquid potes Medea, quicquid non potes.
Tu fida nutrix, socia mæroris mei,
Variiq́ casus, misera consilia adiuua.
Est palla nobis, munus ætheriæ domus,
Decusq́ regni, pignus AEetæ datum
A Sole: gemmis est & auro textili
Monile fulgens, quodq́ gemmarum nitor
Distinguit aurum, quo solent cingi comæ:
Hæc nostra nati dona nubenti ferant:
Sed antè diris illita ac tincta artibus.
Vocetur Hecate: sacra luctifica appara:
Struantur aræ, flamma iam tectis sonet.

CHORVS.

Sapphici.

Nulla vis flammæ, tumidiq́ venti
Tanta, nec teli metuenda torti:
Quanta, cùm coniux viduata tedis
Ardet & odit.

. . . γυνὴ γὰρ τἆλλα μὲν φόβου πλέα,
κακὴ δ' ἐς ἀλκὴν, καὶ σίδηρον εἰσορᾶν.
ὅταν δ' ἐς εὐνὴν ἠδικημένη κυρῇ,
οὐκ ἔστιν ἄλλη φρὴν μιαιφονωτέρα.

ideo noster Hercule OEteo:

O quam cruentus feminas stimulat dolor,
Cùm patuit vna pellici & nuptæ domus!
Scylla et Charybdis Sicula torquens freta
Minus est timenda. nulla non melior fera est.

Ouidius 2. de arte:

Sed neque fuluus aper media tam sæuus in ira est,
Fulmineo rapidos dum rotat ore canes:
Nec lea cū catulis lactantib. vbera præbet,
Nec breuis ignaro vipera læsa pede;
Femina quàm socij deprensa pellice lecti
Ardet, & in vultu pignora mentis habet.
In ferrum flammasq́; ruit, positoq́; decore
Fertur vt Aonij cornibus icta dei.

Aurel. Prudentius:

. . . odit vxor pellicem.

Meritò: si credimus Menelao Euripidis, in Andromacha. Pindarus ᾠδ. ιά. Pyth. dubitat an Clytæmnestrā ad occidendum maritum dolor filiæ necatę, an ira inductæ pellicis excitarit. Subiungit tandem nuptæ odiosiss. esse, Si vir in mala, vt ait ille, sit deditus adultera. Sane eam ob rem multæ maritos suos occiderunt, vt ex Cicerone 2. offic. Capitolino, Apollonio, Palæphato, Eusebio, Appiano, Iustinoque patet; Thebe Alexandrum Pheræum, Lucilla Antoninum Verum, Lemniæ viros omnes vna excepta vniuersę; hęc caussa fuit cur Sphinx Cadmo marito bellum mouerit; cur Demetrius Antigoni filius & Demetrius Nicanor ab vxoribus fuerint interemti. assentior enim Scaligero lib. 3. artis poët. & Steph. Forcatulo in Cupidine iurisperito cap. 6. *Non* in feminis esse extremum summumq; affectum zelotypiam scribentibus. Huc spectant illa Matthæi Mariæ Boiardi:

L'animal che più crudo, e spauenteuole,
Et più ardente, che fuoco che sia,
La moglie che fu vn tempo amoreuole,
Che disprezzata caddè in gelosia,
Non è leon ferito più spiaceuole,
Ne la serpe calcata è tanto ria,
Quanto la moglie era quella fiata,
Che per altrui se veda abbandonata.

582 *Ardet.* amat. Virgilius:

Formosum pastor Corydon ardebat Alexim.

Horatius:

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo
Anacreonta Teïum.

Seneca: *Arsit obscuri dea clara mundi.*

Non vbi hibernos nebulosus imbres
Auster aduexit, properatq́ torrens
Ister, & iunctos vetat esse pontes,
Ac vagus errat.
Non vbi impellit Rhodanus profundum,
Aut vbi in riuos niuibus solutis
Sole iam forti, medioq́ vere
Tabuit Hæmus.
Cæcus est ignis stimulatus ira, „
Nec regi curat, patiturve frenos, „
Haud timet mortem, cupit ire in ipsos
Obuius enses.
Parcite ô diui, veniam precamur,
Viuat vt tutus mare qui subegit.
Sed furit vinci dominus profundi
Regna secunda.
Ausus æternos agitare currus,
Immemor metæ iuuenis paternæ,
Quos polo sparsit, furiosus ignes
Ipse recepit.
Constitit nulli via nota magno.
Vade, quà tutum populo priori,
Rumpe nec sancti violente mundi
Fœdera sacra.
Quisquis audacis tetigit carinæ
Nobiles remos, nemoris sacrati
Pelion densa spoliauit vmbra;

Quisquis

583 *Nebulosus imbres Hauster aduexit.* Phauorinus apud Gellium lib. 2. cap. „ 22. Hauster, inquit, Græcè νότος nominatur: quia est nebulosus atque hu„mectus. Horatius;

Albus vt obscuro deterget nubila cælo
Sæpe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos: sic tu &c.

584 *Torrens Ister.* sic Virgilius;

. . . torrentia flumina . . .

596 *Qui subegit.* Iasonem intelligit, quemadmodum infra, cum ait; *Parcite iusso.*

598 *Regna secunda.* maria dicit regna secunda, quia secunda sorte Neptuno obtigerunt. quemadmodum inferi Plutoni tertia sorte. Vnde Claudianus lib. 1. de raptu; Plutonem sic loquentem inducit;

. . . grati quod luminis expers
Tertia supremæ patior dispendia sortis?

600 *Iuuenis.* Phaethon, Apollinis & Clymenes, vt volunt Ouidius & Lucianus; vel Apollinis & Protes, vt Tzetzes; vel Cephali & Auroræ, vt Hesiodus & Pausanias, filius: cuius mors Apollonij 4. Argonau. Tzetzæ Chiliâ 4. histor. 137. & Ouidij 2. Metamorph. notior est, quàm vt debeat inculcari. ea docet adolescentes quomodo remp. capessere debeant. qui enim sola nobilitate fretus, animi bonis virtutibus scilicet necessariis destitutus, ad regimen ciuitatis accedat, & temerè habenas reipub. moderari præsumat, fieri non potest quin statum eius concutiat, concussum labefactet, labefactatũ penitus diruat atque subuertat: quare regi suo & domino superiori inconsultæ audaciæ grauissimas tandẽ pœnas det oportet. hoc Phaethon, qui lucentem significat, Clymenes, (id est gloriæ cumulatæ, ἀπὸ τοῦ κλέω) seu Protes (hoc est primariæ feminæ, ἀπὸ τοῦ πρώτου) & Solis filius, paternos ausus agitare currus, & postremo vindice Iouis fulmine ambustus, videtur innuere.

603 *Constitit nulli via nota magno.* ait: via nulli nota ante Argoam nauigationem magno constitit omnibus Argonautis.

606 *Fœdera.* supra hac tragœdia:

Bene dissepti fœdera mundi
Traxit in vnum Thessala pinus.

de his federibus est illud Horatij;

Nequicquam deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiæ
Non tangenda rates transiliunt vada.

607 *Audacis.* Argus temerariæ. Claudianus, de bello Getico;

Intacti cùm claustra freti, coëuntibus æquor
Armatum scopulis audax irrumperet Argo.

608 *Sacrati.* Ioui Dodonæo.

610 *Scopulos vagantes.* Cyaneas. Arrianus: αὗται δὲ αἱ Κυάνεαι εἰσιν, ἃς λέγουσιν οἱ ποιηταὶ πλαγκτὰς πάλαι εἶναι, καὶ διὰ τούτων πρώτην ναῦν περᾶσαι τὴν Ἀργὼ, ἥτις ἐς Κόλχους ἤγαγεν.

Quisquis intrauit scopulos vagantes,
Et tot emensus pelagi labores,
Barbara funem religauit ora,
Raptor externi rediturus auri,
Exitu diro temerata ponti
Iura piauit.
Exigit pœnas mare prouocatum.
Tiphys in primis domitor profundi,
Liquit indocto regimen magistro
Littore externo procul à paternis
Occidens regnis, tumuloq; vili
Tectus, ignotas iacet inter vmbras.
Aulis amissi memor inde regis
Portubus lentis retinet carinas
Stare querentes.
Ille vocali genitus Camœna,
Cuius ad chordas modulante plectro
Restitit torrens, siluere venti,
Cui suo cantu volucris relicto,
Adfuit tota comitante silua,
Thracios sparsus iacuit per agros,
At caput tractu fluuialis Hebri,
Contigit notam Styga, Tartarumq;
Non rediturus.
Strauit Alcides Aquilone natos,
Patre Neptuno genitum necauit,
Sumere innumeras solitum figuras

612 *Religauit ora.* bene & propriè. Catullus;
Perfidus in Creta religasset nauita funem.
& Horatius:
Siue iactatam religarat vdo
Litore nauim.

614 *Exitu diro.* Iason sane; de quo hic non tradit, quod eo viuo hæc agi fingantur; mala morte periit: animi scilicet dolore, iuxta Diodorum Siciliensem, quia cuncti eum, ob ingratitudinem in Medeam, calamitatibus quibus premebatur dignum iudicabant, necem sibiipsi consciuit. Euripides tamen, in fine Medeæ, innuit illum ruina Argus, sub qua dormiebat, vetustate collabentis oppressum. idque eo loco Scholiastes probat.

618 *Indocto.* Ergyno. Apollon. & Valer. Flacc.

622 *Aulis.* Aulis portus Euboicus, memor regem suum Tiphyn cum Argonautis naui vectum abiisse, neque vnquam repedasse, naues omnes moratur & detinet, vel odio primæ nauis, vel vt de rege suo certior fiat. alludit autem ad moram quam Græci in Aulide traxerunt. Nolo aliorum interpretationes adscribere, quia nō placent: nec Codri quidem, qui sermo. 1. de Cantho Eubœæ rege hæc accipit.

625 *Ille vocali genitus Camœna.* Orpheus Calliopes & OEagri vel Apollinis filius. prioris sententiæ auctores Apollonius & Propertius lib. 2. eleg. 3. alterius Chæris, his versibus;

Πίερις αἰνοπαθοῦς συγγλὼ λιπτίουσα
λόχου
Ὀρφεῖ ἀποκλείουσα Ἀπόλλωνος φίλος υἱός.

632 *Notam.* prius enim illam viderat.

634 *Aquilone natos.* Zethem & Calaim. Propertius lib. 1. eleg. 20.
Hunc duo sectati fratres Aquilonia proles,
Hunc super & Zethes, hunc super & Calais.

635 *Patre Neptuno genitum &c.* rectè Codrus sermone 1. & lib. 15. fabularum interpretatur, Periclymenum, de quo Nonnus Dionysia. μγ'. & Ouidius Metamorph. 12. qui ait à Neptuno illū dono accepisse, vt in varias figuras mutaretur, & cùm in aquilæ formam versus esset, ab Hercule occisum: quod Nonnus in apis formam verso Periclymeno, Tzetzes Chil. 2. hist. 45. in muscā conuerso contigisse scribit. Tzetzæ verba sunt:

ὁ Περικλύμενος ὁ παῖς Νηλέως Πολυμήδης,
ὢν ἀδελφὸς τοῦ Νέστορος ἐκείνου τοῦ Πυλίου,
ἐκ Ποσειδῶνος ἔσχηκε τοῦ πάππου δῶρον τόδε,
πρὸς πᾶσαν μεταπέμπεσθαι μορφὴν ἣν θέλοι ζώων.
ὑφ' Ἡρακλέους δέ ποτε τῇ Πύλῳ πολεμοῦντος,
δειρὶ ἐλαθεὶς ἀνῄρητο. μεταστραφεὶς εἰς μυῖαν.

Hesiodus, formas in quas se vertebat enumerat his versibus, (quos memoria lapsus Valent. Rotmarus in Apollon. cap. 7. decur. 7. Euphorioni tribuit) ... Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον
ὄλβιον, ᾧ πόρε δῶρα Ποσειδάων ἐνοσίχθων
παντοῖ'. ἄλλοτε μὲν γὰρ ἐν ὀρνίθεσσι φάνεσκε

Ipse post terra pelagiq́ pacem,
Post feri Ditis patefacta regna,
Viuus ardenti recubans in Oeta,
Præbuit sæuis sua membra flammis,
Tabe consumptus gemini cruoris
Munere nuptæ.
Strauit Antæum violentus ictu
Setiger: fratres Meleagre matris
Impius mactas, morerisq́ dextra

Matris

αἰετὸς, ἄλλοτε δ' αὖτε πελέσκετο, θαῦμα ἰδέσθαι,
μύρμηξ, ἄλλοτε δ' αὖτε μελίσσεων ἀγλαὰ φῦλα,
ἄλλοτε δ' αἰνὸς ὄφις καὶ ἀμείλιχος. εἶχε δὲ δῶρα
παντοῖ' οὐκ ὀνομαστὰ, τά μιν καὶ ἔπειτα δόλωσεν
βουλῇ Ἀθηναίης...

quæ omnia crediderim à morali consideratione non aliena. certè si nomen Periclymenis perpendentes etymon inuestigemus, à περὶ & κλύω formari inueniemus: quod hominem procliuem ad laudandum & celebratione gloriosâ illustrandum significat. itaque in Periclymene veram parasiti & assentatoris effigiem intuemur. Parasiti enim hominum illi generi qui se primos rerum omnium volunt, nec sunt tamen, vltro semper arrident, atque eorum ingenia, dicta, factaq́; admirantur; quicquid dicunt, laudant; id rursum si negant, laudant id quoque; negat quis, negant; ait quis, aiunt & illi; postremo imperarunt ipsimet sibi, vt omnia assentari queant, omnes formas induere, & tarandi more, ad quam se rem applicuerint, illius colorem assumere. Faciunt hoc impunè donec ad summum impudentię gradum venerint: tunc autem intolerabiles facti, ab iis ipsis qui illos promouerunt, de omni dignitatis gradu deiiciuntur. ideo Periclymenem ab Hercule sub muscæ (quod animal impudentiss. est) forma occisum fabulantur. Sic ego hanc fabulam interpretor. aliter Tzetza:

ἐκ τοῦ Θρομοῦ τοῦ πρίγκιπος φημὶ τοῦ Ποσειδῶνος, ἐν τοῖς πολέμοις ἅπαντας τοὺς θῆρας ἐμιμοῦντο,
πυρ δ' ἄλλοτε ὀξύτατον, λέοντα μέγα θηρίον, μύιας, τὸ δυσπαραίτητον καὶ ποθεινὸν αἱμάτων.

Ceterum ridiculus est omnium hoc loco scribentium error, qui hæc Senecæ verba de Acheloo acceperunt. eùm is nec ab Hercule occisus, nec Argonautarum vnus, nec Neptuni filius fuerit: nisi Neptunum eum Oceano confundas. Plutarchus enim in libello περὶ ποταμῶν, Acheloum tradit Oceani & Naidis nymphæ filium fuisse; Achæus, Oceani & Terræ; alij aliorum. At inquies ne Periclymenus quidem Neptuni filius fuit. fateor. nec vero hoc Seneca asserit, sed tantum Neptuno genitum fuisse. quod quinetiam nepoti queat accommodari quis non videt? Porro illud, *Patre Neptuno*, pro epitheto positum est: quemadmodum apud Lucillium; *Vt nemo sit nostrum, quin pater optimu' Diuom,*
Vt Neptunu' pater, Liber, Saturnu' pater, Mars, Ianu', Quirinu' pater, nomen dicantur ad vnum.
641 *Gemini cruoris.* Hydræ & Nessi. 643 *Antæum.* lege *Ancæum.* tum quia Ancæus inter Argonautas numeratur non tantum à Valerio & Apollonio, sed & Orpheo, non quidem antiquo illo (cuius opera Onomacrito, Timocli Syracusio, Pergyni Milesio, Zopyro Heracleotæ, Brontino, Herodico Perinthio & Niciæ Eleati attribuuntur) sed iuniore; quem familiarem fuisse Pisistrato refert Asclepiades, cui Sudæ lexicon Argonautica, quæ habemus, ascribit, quiq́ue sibi antiqui illius Orphei nomen assumsit. tum etiam quia Ancæus iste ab apro Calydonio fuit interemtus teste Ouidio lib. 8. Metamorph. vnde Gratius in lib. de venatione: *... ceciduq́; suo Ancæus in aruo.* multa in hanc rem tradidit Codrus Vreeus in libro de fabulis, & serm. 1. 644 *Fratres.* Plexippum & Toxea, iuxta Ouidium. 645 *Morerisq́ dextra* &c. qui sequitur locus totius Senecæ difficillimus est, nec eum intellexêre Dionysius de Burgo sancti sepulcri, nec Iacobus à Cruce, nec Codrus Vrceus, nec Bernardinus Gellius Marmita; nec Daniel Cayetanus, nec Badius Ascensius, nec ipse quidem Georgius Fabricius. ego re diligenter examinata tandē ex vestigiis veterum librorū deprehendi totum locum sic legi & distingui debere: *Matris iratæ. meruêre cuncti.*

Raptus ac tutas puer inter vndas,
Morte quod crimen tener expiauit,
Herculi magno puer irrepertus?
Ite nunc fortes, perarate pontum
Sorte timendas
Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit. Serpens Libycis arenis
Omnibus verax, sibi falsus vni,
Concidit Mopsus, caruitq́; Thebis
Ille qui verè cecinit futura.
Exul errauit Thetidis maritus.
Igne fallaci nociturus Argis
Nauplius, præceps cadit in profundum.
Criminis pœnas patrio pependit,
Fulmine & ponto moriens Oileus.

Matris iratæ: meruere cuncti,
Morte quod crimen tener expiauit.
Herculi magno puer irrepertus,
Raptus est tutus puer inter undas.
Ite nunc fortes, perarate pontum
Sorte timenda.
Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit serpens Libycis arenis.
Omnibus verax, sibi falsus vni
Concidit Mopsus, caruitq́; Thebis.
Ille si verè cecinit futura,
Exul errauit Thetidis maritus.
Igne fallaci nociturus Argis
Nauplius præceps cadit, atque pendit
Crimine pœnas.
Fulmine

Valde corrupta habebantur hæc carmina in excusis omnibus. hæc est sententia: Tiphys, Orpheus, Zethes, Calais, Periclymenus, Hercules, Ancæus, Plexippus, Toxeus & Meleager malè mortui sunt. quod quia dici posset ob alia crimina quàm maris violationem illis contigisse: subiungit de Hyla, de quo id suspicari non liceat. apparet enim illum propter nullum aliud crimen interemtum; quàm quia cum Argonautis vna nauigarat. cùm igitur Hylas, in cuius ætatem nullum crimē mortē dignum cadebat, in tutis vndis Bythini fontis sit interemtus; ite vos, qui fortes haberi vultis, & nauigate contemta periculosa ac dubia nauigantium sorte; quę Idmonem vatem condidit, h. in causa fuit, vt mortuus conderetur. iccirco etiam Mopsus, dum longiorem vitam sibi spondens in vastis Libyę arenis scripit, hoc est gradum fallentibus repit quodammodo, mortuus est, ac Thebis patria sua caruit. Peleus etiam exsulauit. Nauplius vero præceps in mare cecidit. Reliqua suo loco exponentur. 648 *Puer.* Hylas: cuius raptum post Propertium lib. 1. eleg. 20. sic descripsit Flaminius, vt dici elegantius nihil queat. *Irrepertus.* vidi vnum cod. perantiquum in quo habebatur, *interemtus.* vt scilicet Herculi interemtus fuerit, quamuis illum Nymphæ hortulorum suorum culturæ præfecissent. 651 *Sorte timenda Idmonem.* ante hanc vocem vltimam subaudienda est vocula, hæc, vel, quæ. 652 *Quamuis bene fata nosset.* ex Apollonio 2. Argonaut. vbi Idmon ait; αὐτὰρ ἐμοὶ θανέειν στυγερῇ ὑπὸ δαίμονος αἴσῃ τηλόθι που πέπρωται ἐπ' Ἀσίδος ἠπείροιο. Pindari scholiastes scribit tres vates Argonautas fuisse, Idmonē filiū Abantis, Mopsum Ampyci, & Amphiaraum Oiclis. Auson. *Idmona quod vatem, medicum quod Iapyga dicunt.* Pherecydes & Higynus Idmonē Apollinis & Cyrenes vel Asteries filium, nō Abantis fuisse scribunt: quod sequitur Politianus, in Nutricia: *. . . . plenumq́; parente Idmona fulminei prostratum dentibus apri, Ampycidemq́; pium, Libycis quem fudis arenis Vipera fatifero fauces accensa veneno.* quo loco quædam huc pertinentia refert post Brassicanum Fr. Sanctius Brocensis. 653 *Serpens.* bene Cælius aduertit participium esse: quod nobis loci huius intelligentiam aperuit. 654 *Omnibus verax.* non loquitur de Mopso Apollinis & Mantus filio, qui Calchantem superauit: sed de Mopso, quem Apollonij interpres & Izacius Ampyci & Chloridis filium fuisse tradunt, qui vates fuit & Argonautarum vnus. Apollon. 4. Argon. ἔνθα καὶ Ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι Μόψον νηλειὴς ἕλε πότμος, ἀδευκέα δ' οὐ φύγεν αἶσαν μαντοσύναις, οὐ γάρ τις ἀποτροπίη θανάτοιο. Ouid. Metam. 12. *Nec tu credideris tantum cecinisse futura Ampycidem Mopsum.* 657 *Thetidis maritus.* Peleus falso ab Hippodamia accusatus exsulauit. Pindar. in Nemeis, Horat. in od. & in epist. ad Pison. 658 *Igne fallaci &c.* Palamedis pater Nauplius à Caphareis saxis, in quæ Græcos fraude sua traxerat, in mare cecidit, & fuit submersus. 659 *Nauplius. &c.* vult hoc choro poëta ostendere nemini Argonautarum temeritatem suam impunè cessisse: sed maris ius violatū deos acriter vindicasse. dixerat: *Quisquis intrauit scopulos vagantes, Et, tot emensus pelagi labores, Barbara funem religauit ora, Raptor externis rediturus auris; Exitu diro temerata ponti Iura piauit.* cuius rei confirmandæ causa varios Argonautarum interitus memorauit. subiungit deinde de Oileo; qui quoniam cum ceteris Argiuis delectis viris auratam pellem Colchis auerterat, neque vllo tamen læsus infortunio videbatur: iccirco ingeniosissimè comminiscitur deos non quidem ab ipsomet temeratorum federum (de quibus sup. nu. 606.) pœnas exegisse; sed ab ipsius filio Aiace Oileo: immisso scilicet huic furioso amore Cassandræ (Maro furias Aiacis Oilei vocat) Priami filiæ: quam cum in Palladis æde stuprasset, ab hac fulmine traiectus & à Neptuno ictus saxo, in mari submersus interiit, atque hoc modo patris sui crimen quasi expiauit.

Fulmine & ponto moriens Oileus,
Coniugis fatum redimens Pheræi
Vxor impendit animam marito.
Ipse qui prædam spoliumq; iussit
Aureum prima reuehi carina,
Vstus accenso Pelias aheno
Arsit angustas vagus inter vndas.
Iam satis diui mare vindicastis,
Parcite iusso.

ACTVS QVARTVS.

NVTRIX.

Pauet animus, horret, magna pernicies adest.
Immane quantum augescit, & semet dolor
Accendit ipse, vimq; præteritam integrat.
Vidi furentem, sæpe & aggressam deos
Cælum trahentem: maius his, maius parat
Medea monstrum. namque vt attonito gradu
Euasit, & penetrale funestum attigit,
Totas opes effudit, & quicquid diu
Etiam

Hæc cùm ita sint, satis iam hunc Senecæ locum intelligimus, & vulgatam, quam repræsentaui, lectionem, sinceram esse cognoscimus. apparet & illud, iustiss. nos conqueri posse de Georg. Fabricio, qui hoc loco poëtã nostrum mutis vocibus sublatis penè confecit. nimis enim temerario castigationis genere, contra o.v.l. qui vulgatis consentiunt, fidem. reposuit;

Igne fallaci nociturus Argis,
Naupliu praeceps cadit, atque pendit
Crimine pœnas.

Fulmine & ponto moriens Oileus &c.

Hæc etiam Protei m, qui nuquam risit, fortassis ad risum cogerent. Mihi vero, (qui huic poëtæ, vel sane quia Cordubensis est, in quã ciuitate quædã gentilium meorum pars resedit, bene volo) indignationem & bilem mouẽt. etenim si hoc exemplo in bonos scriptores grassari liceat, quid non mutilum, quid non adulterinum breui sumus habituri? minus incommodi maiorum nostrorũ simplex ignoratio peperit, quam nostra temeraria scientia & insatiabile emendãdi cacoëthes, breui, ni deus talem pestem auertat, videtur paritura. Inuasit ille doctissimos quosque viros morbus, vt malint cum acumine suo ingeniosè delirare, quam cum recepta lectione & sententia verè sentire. Ego quoque qui olim in Notis ad Claudianum pag. 39. mendosissimum quendam locum è Fabij declamat. 270. recensui, inde intelligo me temerè *confuderat* pro *confundebat*, quod in P. AErodij editione legitur, reposuisse. cetera quæ recensui ne nunc quidem displicent. Quod ad istam Fabricianam emendationem attinet, sensum illa ineptissimum, ineptissimum dico? imo plane nullum efficit. & quod ille credit post octauum quemque Sapphicum, vnum Adonium sequi debere, illud vero nihil est omnino. quis ignorat Senecam illud vbique, nullo certo ordine, pro arbitrio factitasse? an non in cho. 2. act. Hippol. semel post Sapphicos quatuor, semel post vndecim Adonium vnum posuit? an non ab eodem OEdipi act. 1. primum post tredecim, mox post vndecim, rursus postremo post tredecim Sapphicos Adoneus vnus collocatur? certe in Troade actu 3. primo post Sapphicos vndecim, secũdo post nouem, tertio post quattuordecim, inuenies singulos Adonios statui. quid mirum si idem versus in hoc choro septies post tres, post octo quinquies, denique post septemdecim Sapphicos semel statuatur? 663 *Vxor.* Alcestis marito propria morte vitam seruauit: Euripid. in Alcest. & Plato 1. Sympos. Hinc patet maiorem esse amorem coniugis erga coniugem quàm parentis erga liberos. Alcestis Peliæ filia sola voluit pro viro suo Admeto Thessaliæ rege, qui Pheris agebat, mori; cùm tamen ille & patrem & matrem haberet; quos illa caritate sic superauit, vt illos nomine dumtaxat filio coniunctos esse ostenderit. Quod quidem facinus sic hominibus diisque placuit, vt cùm paucis admodum ... *quos æquus amauit Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus,* dij reuiuiscendi munus concessissent; hanc ab inferis continuò, propter tam bonum facinus, Herculis opera suscitarint; ostendentes quantus esse debeat coniugalis amor, immortaliaque esse proposita illis præmia, qui eum vt pár est coluerint. Horum pleraque Platonica sunt. 669 *Parcite iusso.* Iasoni; qui mandato Peliæ nauigationem suscepit: ipsum enim, qui iussit, satis castigastis.

Etiam ipsa timuit, promit, atque omnem explicat
Turbam malorum: arcana, secreta, abdita,
Et triste laeua complicans sacrum manu:
Pestes vocat, quascunque feruenti creat
Arena Libyae, quasq; perpetua niue
Taurus coërcet frigore Arctoo rigens.
Et omne monstrum, tracta magicis cantibus
Squammea latebris turba desertis adest.
Hic sera serpens corpus immensum trahit,
Trifidamq; linguam exertat, & quaerens quibus
Mortifera veniat, carmine audito stupet,
Tumidumq; nodis corpus aggestis plicat,
Cogitq; in orbes. parua sunt, inquit, mala,
Et vile telum est, ima quod tellus creat:
Caelo petam venena, iam nunc tempus est
Aliquid mouere fraude vulgari altius.
Huc ille vasti more torrentis iacens
Descendat anguis, cuius immensos duae
Maior minorq; sentiunt nodos ferae,
Maior Pelasgis, apta Sidoniis minor,
Pres-

671 *Immane quantum.* Hellenismus. Horatius ode 27. lib. 1.

Immane quantum discrepat.

672 *Integrat.* antiquae tragoediae verbum. Attius, Antenoridis:

Namq; venio huc vt mea ope opes Troiae integrem.

Pacuuius, Chryse:

Sed cesse inimicitiam integrare.

Sic Paullus lib. 2. sentent. cap. 15. Man» dati iudicio precij summam poterit in» tegrare. Papinianus l. quâuis, D. de tut.» & rat. distrah. tutelam pristinam inte» grare. Idem alibi, integrato iure debiti,» dixit. Contrarium est de integro, quo vsus fuit Caecilius comicus;

Nomen virginis, nisi mirum est, deintegrauit.

680 *Complicans.* de licio loquitur, quod huic rei sagae adhibebât, vt apud Theocritum & Virgilium, in Pharmaceut.

686 *Sera serpens.* serò propter immensam suam molem adueniens. Varius, apud Macrob. 6. Saturnal.

... sere meminit decedere nocti.

Virgil. *... nocte natat serus freta ...*

Horatius:

Serus enim Graecis admouit acumina chartis.

Tibullus:

Sera tamen tacitis poena venit pedibus.

Seneca Agamemn actu 1.

Sed sera tamen respicit fessos malis
Post fata demum sortis infestae fides.

687 *Trifidamq;.* Ouid. Metamorph. 3.

Martius anguis erat cristis praesignis & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Tresq; micant linguae.

689 *Tumidumq;* veneno. Ouidius:

... corpus tumet omne veneno.

690 *Cogitq; in orbes.* Virgilius. in Culice, de serpente agens hoc aliter expressit;

Squammosos latè torquebat motibus orbes.

Idem;

Flexibus euersis torquetur corporis orbis.

Ouidius:

Ille volubilibus squammosos nexibus orbes
Torquet ...

Idem;

Ipse modo immensum spiris facientibus orbem
Cingitur ...

694 *Huc ille.* totus iste locus pertinet ad versus Arati, initio operis:

τὰς δὲ δι' ἀμφοτέρας, οἵη ποταμοῖο ἀπορρὼξ,
εἱλεῖται, μέγα θαῦμα, δράκων περί τ' ἀμφί τ' ἐαγὼς
μυρίος· αἱ δ' ἄρα οἱ σπείρης ἑκάτερθε φύονται
Ἄρκτοι...

quo loco Theon ista sic explicat; παραβάλλει τὸ πολυκαμπὲς τῶν ποταμίων ὑδάτων πρὸς τοῦ δράκοντος μέγεθος. καὶ ἐν τούτῳ δὲ Ἡσιόδου ζηλωτὴς φαίνεται. ἐκεῖνος γὰρ τὸν ποταμὸν εἴκασε δράκοντι, εἰπὼν,

καίτοι δ' ἑρχόμενος ὑπεγγραφὸς ἐστὶ δράκων ὥς.

ὅτος δὲ τοὐναντίον δράκοντα ποταμὸν ὀνόμασε, μᾶλλον δὲ ἀπείκασε. δράκων δὲ οὗτος, ὃν ἀνεῖλε Κάδμος· καθ' ἑτέρους δὲ ὁ τὰ μῆλα φυλάσσων τῶν Ἑσπερίδων· ὡς δὲ ὁ πολὺς λόγος, ὁ ὑπὸ Ἀπόλλωνος ἀναιρεθεὶς Πύθων.

697 *Maior Pelasgis aptior.* Aratus:

ἤτοι μὲν, Κυνόσουραν ἐπίκλησιν καλέουσι·
τὴν δ' ἑτέρην, Ἑλίκην. Ἑλίκῃ γέ μὲν ἄνδρες Ἀχαιοὶ
εἰν ἁλὶ τεκμαίρονται ἵνα χρὴ νῆας ἀγινεῖν.
τῇ δ' ἄρα Φοίνικες πίσυνοι περόωσι θάλασσαν.

Manilius 1. ἀστρονομικῶν:

Minoremq; Helice maior decircinat Arcton:
Septem illam stellae certantes lumine cingunt,
Qua duce per altum Graiae dant vela carinae.
Angusto Cynosura breuis torquetur in orbe,

Pressáq; tandem soluat Ophiuchus manus,
Virusq; fundat: adsit ad cantus meos
Lacessere ausus gemina Python numina,
Et Hydra, & omnis redeat Herculea manu
Succisa serpens, cæde se reparans sua.
Tu quoque relictis peruigil Colchis ades
Sopite primùm cantibus serpens meis.
Postquàm euocauit omne serpentum genus,
Congerit in vnum frugis infaustæ mala,
Quæcunque generat inuius saxis Eryx,
Quæ fert opertis hieme perpetua iugis
Sparsus cruore Caucasus Promethei,
Pharetráq; pugnax Medus, aut Parthus leuis,
Et quis sagittas diuites Arabes linunt,
Aut quos sub axe frigido succos legunt
Lucis Suèui nobiles Hercyniis.
Quodcunque tellus vere nidifico creat,
Aut rigida cùm iam bruma discussit decus
Nemorum, & niuali cuncta constrinxit gelu:
Quodcunque gramen flore mortifero viret,
Dirúsve tortis succus in radicibus
Causas nocendi gignit, attrectat manu.
Æmonius illas contulit pestes Athos,
Has Pindus ingens, illa Pangæi iugis
Teneram cruenta falce deposuit comam:
Has aluit altum gurgitem Tigris premens,
Danu-

Tam spacio, quàm luce minor: sed iudice vincit
Maiorem. Tyrio. Pœnis hac certior auctor
Non apparentem pelago quærẽtibus orbẽ.

Sic legendi sunt hi versus. Festus Auienus autem;

Namq; Helice Graios, Tyrios Cynosura per altum
Regit . . .
Apta Sidoniis minor. Aratus:

μειοτέρῃ γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγξι,
τῇ καὶ Σιδόνιοι ἰθύντατα ναυτίλλονται.

698 *Pressáq; tandem.* locum istum hęc Arati interpretantur;

σκέπτεο πὰρ κεφαλὴν ὀφιοῦχον· ἐκ δ' ἄρ' ἐκείνης
αὐτὸν ἐπιφράσσαιο φαεινόμενον ὀφιοῦχον.
τοῖοί οἱ κεφαλῇ ὑποκείμενοι ἀγλαοὶ ὦμοι
εἴδονται. κεῖνοί γε καὶ ἂν διχόμηνι σελήνῃ
εἰσωποὶ τελέθοιεν· ἀτὰρ χεῖρες οὐ μάλα ἶσαι·
λεπτὴ γὰρ τῇ καὶ τῇ ἐπιδέδρομεν αἴγλη.
ἀλλ' ἔμπης κἀκεῖναι ἐπόψιαι· οὐ γὰρ ἐλαφραί.
ἀμφότεραι δ' ὄφιος πεπονήαται, ὅς ῥά τε μέσον
δινεύει ὀφιοῦχον. ὁ δ' ἐμμενὲς εὖ ἐπαρηρὼς
ποσσὶν, ἐπιθλίβει μέγα θηρίον, ἀμφοτέροισι
σκορπίον ὀφθαλμῷ τε καὶ ἐν θώρηκι βεβηκὼς
ὀρθός. ἀτάρ οἱ ὄφις γε δύο στρέφεται μετὰ χερσί,
δεξιτερῇ ὀλίγος, σκαιῇ γε μὲν ὑψόθι πολλός.

Ophiuchus. dictus, teste Proclo, quasi ὀφιοῦχος, quod serpentem teneat. Græcam vocem Seneca post Germanicum Cæsarem retinuit. Cicero Latinam finxit;

. . . . anguitenentis
Quem claro perhibent ὀφιοῦχον nomine Graij.

quis anguitenens iste sit, variè traditur. Bassus & Auienus dicunt esse Æsculapium; Hegesianax Carnabontem, Getarum regem; Polyzelus Rhodius, Phorbâtem Triopæ & Hiscilles filium; alij, Herculem; nonnulli, Triopam Thessalum; quidam Promethea; ceteri vel Tantalum, vel Thybrin, vel Thesea, vel Ixionem. hæc Hygenus & Theon.

700 *Numina.* Apollinem & Dianam recens à Latona editos. de Pythone multa Nicander & Scholiastes eius in Theriacis, & Ouid. Metam. 1.

709 *Caucasus Promethei.* Propert. eleg. 12. lib. 1.

. . . . an qua
Lecta Prometheis diuidit herba iugis.

in qua eleg. Propertij, vbi legitur in o.l. nullo discrepante;

Quid mihi desidiæ non cessas fingere crimen,
Quod faciat nobis conscia Roma moram:

Carrio meus ex coniectura reponit;

Quod faciat nobis Roma in amore moram.

iccirco, credo, quod in seq. eleg. legatur:

Certus & in nullo quæris amore moram.

Danubius illas: has per arentes plagas
Tepidis Hydaspes gemmifer currens aquis,
Nomenq́; terris qui dedit Bethys suis,
Hesperia pulsans maria languenti vado:
Hæc passa ferrum est, dum parat Phœbus diem,
Illius alta nocte succisus frutex:
At huius vngue secta cantato seges
Mortifera carpit gramina, ac serpentium
Saniem exprimit, miscetq́; & obscœnas aues,
Mæstiq́; cor bubonis, & raucæ strigis
Execta viua viscera: hæc scelerum artifex
Discreta ponit: his rapax vis ignium,
His gelida pigri frigoris glacies inest.
Addit venenis verba, non istis minus
Metuenda: sonuit ecce vesano gradu,
Canitq́: mundus vocibus primis tremit.

M E D E A.

Tetrametri, trochaici in initio.

Vos precor vulgus silentum, vosq́; ferales deos,
Et chaos cæcum, atq; opacā Ditis vmbrosi domū,
Tartari

Verum nolim ego quicquam mutari, neque enim valde vrget hæc ratio. Cōsciam Romam dicit figuratè, quasi Roma sciret causas tam diuturnæ moræ: quæ sententia mihi satis arridet. Sed ad rem. Valerius Flaccus lib. 7. ait;

... Peemethea florem de sanguine fibra
Caucaseum, tenitru nutritaque gramina promit;
Quæ sacer ille niues inter tristesq́; pruinas
Durat, editq́; cruor; cùm viscere vultur adeso
Tollitur è scopulis, rostroq́; irrorat aperte.

idem tradit Apollon. lib. 3. Vide Cæliū Rhodigin. lib. 7. antiq. lection. cap. 21. & Ioan. Hartungum Decuria secūda.

711 *Diuites Arabes.* qui Arabiam felicem incolūt. de quibus Venantius Fortunatianus, in Phœnice, cecinit;

Quos legit Assyrius, quos opulentus Arabs.

Sagittas venenis linebant non Arabes modo, sed & Græci, teste Homero Odyss. ά. Itali, teste Virgilio lib. 9. & 10. Parthi, teste Virgil. lib. 12. & Ouid. de tristibus, Daci; Dalmatæ, teste Paullo AEgineta lib. 6. cap. 88. Gyrrhæi, auctore Theophrasto lib. 9. plan. hist. AEthiopes, auctore Nicandro in Alexipharm. Scythæ teste Ouid. de Ponto & Plinio lib. 12. deniq; & omnes Barbari, si credimus Dioscoridi lib. 6.

713 *Sueui.* vel hinc patet Sueuorum fines olim quàm hodie latiores fuisse. siquidem teste Strabone lib. 7. (de quo me frater meus Hieronymus admonuit) intra & extra Hercyniam habitabant.

Hercynia. Græci hanc siluam Orcyniam appellarunt, auctore Cæsare lib. 6. de bello Gallico.

714 *Vere nidifico.* vere enim aues nidificant.

721 *Cruenta falce.* Ouidius: epist. 6.

Diraq́; cantata pabula falce metit.

Valerius:

... cunctaq́; tremunt sub falce catenæ.

fuisse has aëneas Macrobius 5. Saturnal. cap. 19. docet, adducto Sophoclis fragmento è tragœdia, quæ ῥιζοτόμοι inscribitur, cuius imitatione ait Virgilium scripsisse;

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.

Ouidius Metamorph. 7.

... plantas partim radice reuellit,
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.

ad rem enim diuinam procurādam pleraq; aënea adhibebantur, teste præter alios Carminio lib. de Italia secundo his verbis: Prius itaque & Thuscos æneo vomere vti, cùm conderentur vrbes, solitos, in traiectitiis eorū sacris inuenio: & in Sabinis ex ære cultros quibus sacerdotes tonderētur.

725 *Gemmifer.* in cuius alueo magna gemmarum copia reperitur, veluti lychnis, adamas, beryllus, achates, & alij innumerabiles.

727 *Hesperia pulsans maria.* mutuatus hoc est à Lucano lib. 2.

Occasus mea iura timet, Tethymq́; fugacem,
Qui feris Hesperius post omnia flumina Bethys.

Languenti vado. nam dimissus ex Tarraconensi prouincia diuisaque Hispania, priusquam in mare labatur, efficit magnum lacum, vnde fit vt minore impetu in Oceanum incidat.

736 *Pigri frigoris.* ab effectu frequenter epitheta ducuntur. Ouidius:

Tristia & ignaui plenissima frigoris. . idem:
Frigus iners illis habitant, pallorq́;, tremorq́;.

Moderatus Columella lib. 10.

Post vbi Riphææ torpentia frigora brumæ

Martialis:

Concretasq; pigro frigore ridet aquas.

frigore enim pigri, inertes, ignaui; & quodammodo torpētes efficimur. quia frigus vehemens ἀπειλαύνει καὶ ἀπολύει τὸ ἔμφυτον θερμὸν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος, inquit Xenophon ἀναβάσ. δ. itaq; interius in penitissimis corporis partibus incluso calore, fit vt extremitates, veluti manus ac pedes, pigræ & languidæ reddantur. alia quoque frigoris incommoda Cornelius Celsus libro 1. medicinæ cap. 2. refert.

746 *Sedeat*. Creontem maneat pœna longe grauior Tantali supplicio.

752 *Tibi more gentis vinculo soluens comam Secreta nudo nemora lustraui pede.* solebant magæ nudis pedibus & passo capillo sacra sua peragere. apud Virg. AEneid. 4. magicis sacris operatura vnum exuta pedem inducitur. apud Valerium Flaccum vates idem facturis

... vincula soluere monstrat
Prima pedum ...

Horatius scribit se vidisse

Candidam pedibus nudis passoq; capillo.

Ouid. lib. 7. Metam.

Egreditur tectis vestes induta recinctas,
Nuda pedē, nudos humeris infusa capillos.

754 *Euocaui nubibus siccis aquas.* de magiæ vi apud Laertium lib. 8. Empedocles ait:

παύσεις δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος,
οἵ τ' ἐπὶ γαῖαν
ὀρνύμενοι πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἀρούρας.
καὶ πάλιν ἢν κ' ἐθέλῃσθα παλίντιτα
πνεύματ' ἐπάξεις.
θήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον
αὐχμὸν
ἀνθρώποις· θήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
ῥεύματα δενδρεόθρεπτα, τὰ δ' ἐν θέρει ἀήσονται. ἄξεις δ' ἐξ Ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

Tartari ripis ligatos squallidæ mortis specus,(uos.
Supplicijs animæ remissis currite ad thalamos no-
Rota resistat membra torquēs, tāgat Ixion humū,
Tantalus securus vndas hauriat Pyrenidas,
Longè grauior pœna sedeat coniugis socero mei,
Lubricus per saxa retro Sisyphum voluat lapis.
Vos quoque vrnis quas foratis irritus ludit labor,
Danaides, coite, vestras hic dies quærit manus.
Nunc meis vocata sacris noctium sidus veni,
Pessimos induta vultus. fronte non vna minax.
Tibi more gentis vinculo soluens comam,
Secreta nudo nemora lustraui pede,
Et euocaui nubibus siccis aquas,
Egiq; ad ima maria, & Oceanus graues
Interius vndas æstibus victis dedit.
Pariterq; mundus lege confusa ætheris
Et solem & astra vidit, & vetitum mare
Tetigistis Vrsæ, temporum flexi vices
AEstiua tellus floruit cantu meo.
Messem coacta vidit hibernam Ceres,
Violenta Phasis vertit in fontem vada,
Et Ister in tot ora diuisus, truces
Compressit vndas omnibus ripis piger.
Sonuere fluctus, tumuit insanum mare
Tacente vento, nemoris antiqui domus
Amisit vmbram, vocis imperio meæ.
Die relicto Phœbus in medio stetit,
Hyadesq; nostris cantibus motæ labant.

Adesse

758 *Et solem & astra vidit.* simul nempe vno eodemque tempore. cum alioqui lucente sole astra non appareant. 763 *In tot ora.* qui plurima, Istro septem ostia assignarunt. 765 *Tumuit.* quanto vehementior, & poëtæ congruentior est, nisi fallor, o. v. l. scriptura, *tonuit*? Porro Medeam cunctaquæ hic iactitat, facere potuisse restantur Apollon. in Argonaut. & Ouid. Metamorph. 14. & in epist. Hypsip. à quibus noster ea sumsit. 773 *Discors.* cur hoc dixit, male explicant interpretes dixit. quia Typhoeus, quemadmodum ceteri gigantes, superiore parte hominem, inferiore angues referebat. Izacius: ἡ γῆ τὰ τῶν Τιτάνων ἀγανακτοῦσα ἐν Φλέγραις τῆς Παλλήνης γεννᾷ ἑκατοντάποδας καὶ βαθυγενείους καὶ βαθυχαίτας γίγαντας. Ouid. lib. 5. Fast. *Terra feros partus, immania monstra, Gigantes Edidit, ausuros in Iouis ire domū. Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues.* Sic intelliges pleraque in Claudiani Gigantomachia posita. de his ait Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 20. Gigantes autem quid aliud fuisse credēdum est, quàm

Adesse sacris tempus est Phœbe tuis.
Tibi hæc cruenta serta texuntur manu,
Nouena quæ serpens ligat:
Tibi hæc Typhoeus, membra qui discors tulit,
Qui regna concussit Iouis.
Vectoris istic perfidi sanguis inest,
Quem Nessus expirans dedit.
OEtæus isto cinere defecit rogus,
Qui virus Herculeum bibit.
Piæ sororis, impiæ matris facem,
Vltricis Althea vides.
Reliquit istas inuio plumas specu
Harpyia, dum Zetum fugit.
His adiice pinnas sauciæ Stymphalidos,
Lernæa passæ spicula.
Sonuistis aræ: tripodas agnosco meos,
Fauente commotos dea.
Video Triuiæ currus agiles,
Non quos pleno lucida vultu
Pernox agitat, sed quos facie
Lurida mœsta, cùm Thessalicis
Vexata minis, cælum freno
Propiore legit. sic face tristem
Pallida lucem funde per auras,
Horrore nouo terræ populos,
Inq; auxilium Dictynna tuum
Preciosa sonent æra Corinthi:
Tibi sanguineo cespite sacrum

Solenne

hominum quandam impiam gentem, »
deos negantem, & ideo existimatam »
deos pellere de cælesti sede voluisse? »
horum pedes in draconum volumina »
desinebát: quod significat nihil eos re- »
ctum, nihil superum cogitasse, totius »
vitę eorum gressu atque processu in in- »
ferna mergente. »

774 *Regna concussit Iouis.* omnes enim cælicolæ varias ipsius metu formas induerunt. Ouidius Metamorph. 5.

Emissumq; ima de sede Typhoëa terræ
Cælitibus fecisse metum, cunctosq; dedisse
Terga fugæ . . .

779 *Piæ sororis, impiæ matris.* Ouid. 8. Metam. hanc fabulam describens, eleganter ista duo coniunxit:

Incipit esse tamen melior germana parẽte,
Et consanguineas vt sanguine leniat vmbras
Impietate pia est . . .

Facem. apud Homerum Meleager Altheæ imprecationibus confixus moritur. Minyadis & OEarum auctores, (siue ille Hesiodus, siue Rhianns, siue alius quispiam) ab Apolline in bello contra Curetes, interfectum tradunt. eius vero opinionis, quam noster, Ouidius & plerique tenuerunt, auctor fuit Phrynichus ἐν δράματι Πλευρῶνι, teste Pausania. Quidam stipitem fatalem fuisse aiunt è rogo raptum, cuius interitus secum Meleagri necem trahebat: alij fuisse non è rogo raptum stipitem, sed oleastri ramum scribunt: vide Izacium in Lycophronem.

782 *Dum Zetum fugit.* expulsa è Phinei regia, Apollon. & Valerius.

790 *Cùm Thessalicis Vexata minis.* antiqui credebant lunam cælo carminibus magicis deduci, Thessalarum potiss. quarum cantus efficacior putabatur, cuius rei passim apud Græcos Latinosque testimonia occurrunt. quem errorem egregie refellit vetus poëta, quisquis ille est, his versibus:

Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altiuago è speculo, nec carmine victa
Vel rore Stygias . . . . .
Vincibilemq; petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpore tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso,
Pallescit teres vmbra rota: dum transeat axem
Aggerei velox tumuli, speculoq; refanti
Fraternas reparet per cælum libera flammas.

796 *Preciosa sonent æra Corinthi. Preciosa,* quia æri Corinthio nonnihil erat auri admistum, Muretus lib. 3. variar. lectio. cap 5. *Sonent.* ne luna carmen magicum exaudiens cælo detrahatur. *Æra Corinthi.* hoc est pelues ex hoc ære cōfectas. nominat autem hoc æs, vel quia sonus eius acutior, vel quia Corinthi hæc agebantur. 797 *Sanguineo*

cespite. egesto ex fouea cauata persusa hostiæ sanguine, scilicet agnæ nigræ. Apollonius lib. 3. de hoc ritu & sequentibus nonnulla tradidit, his versibus;

δὴ τότε μέσσην νύκτα διχῆ μοιρηδὰ φυλάξας
ἀκηράτοιο ῥοῇσι λοεσσάμενος ποταμοῖο,
οἶος ἄνευθ' ἄλλων ἐνὶ φάρεσι κυανέοισι
βόθρον ὀρύξασθαι περιηγέα· τῷ δ' ἔνι θῆλυν
ἀρνειὸν σφάζειν, καὶ ἀδαίετον ὠμοθετῆσαι
αὐτῷ πυρκαϊὴν εὖ νηήσας ἐπὶ βόθρῳ.
μουνογενῆ δ' Ἑκάτην Περσηΐδα μειλίσσοιο,
λείβων ἐκ δέπαος σιμβλήϊα ἔργα μελισσῶν.
ἔνθα δ' ἐπεί κε θεὰν μεμνημένος ἱλάσσηαι,
ἂψ ἀπὸ πυρκαϊῆς ἀναχάζεο. μηδέ σε δοῦπος
ἠὲ ποδῶν ὄρσῃσι μεταστρεφθῆναι ὀπίσσω,
ἠὲ κυνῶν ὑλακή. μή πως τὰ ἕκαστα κολούσας.

798 *Tibi de medio Rapta sepulcro.* olim sepulcris, bustis, vel rogis eruta ad maleficia deligebãtur. Horat. epod. ode 17.

Iubet sepulcris caprificus erutas,
Iubet cupressus funebres.

Lucanus autem hoc ad nauseam vsque plus 40. versibus persequitur, lib. 6.

806 *Sacro feriam Brachia cultro.* & hoc quoque in magicis sacris fiebat, vide Tibullum lib. 1. eleg. 6.

814 *Persei.* Hecate, quam Perseida vocat Apollonius vbi supra, & Ouidius 7. Metamorph. quia scilicet, teste Hesiodo, Persei filia fuit. Orpheus tamen Tartari filiam putauit; Musæus, Iouis & Asteriæ; Pherecydes, Aristei; Bacchylides, Noctis.

818 *Serpens Flamma.* in o. v. l. inuenio *repens.*

826 *Cognato Phaëthonte.* nam ille Solis filius, Medea Solis neptis fuit. in vno cod. antiquo legitur *flammato Phaëthonte,* apto epitheto.

828 *Medea Dona Chimæra.* hoc est ignẽ. nam, vt inquiunt Homerus & Hesiod.

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος . . .

de Chimæra & Bellerophonte variæ

Solenne damus: tibi de medio
Rapta sepulchro fax nocturnos
Sustulit ignes: tibi mota caput
Flexa voces ceruice dedi:
Tibi funereo de more iacens
Passos vincit vitta capillos:
Tibi iactatur tristis Stygis
Ramus ab vnda: tibi nudato
Pectore Mænas, sacro feriam
Brachia cultro. . .
Manet noster sanguis ad aras:
Assuesce manus stringere ferrum
Charosq́; pati posse cruores.
Sacrum laticem percussa dedi.
Quòd si nimium sæpe vocari
Quereris, votis ignosce, precor.
Causa vocandi Persei tuos
Sæpius arcus, vna atque eadem
Semper, Iason. tu nunc vestes
Tingue Creusæ, quas cùm primùm
Sumpserit, imas vrat serpens
Flamma medullas. ignis fuluo
Clusus in auro latet obscurus,
Quem mihi cæli qui furta luit,
Viscere fœto dedit, & docuit
Condere vires. arte Prometheus
Dedit, ac tenui sulphure tectos
Mulciber ignes, & viuacis
Fulgura flammæ de cognato
Phaëthonte tuli. habeo mediæ
Dona Chimæræ, habeo flammas
Vsto Tauri gutture raptas,
Quas permisto felle Medusæ,
Tacitum iussi seruare malum:
Adde venenis stimulos Hecate,
Donisq́; meis semina flammæ
Condita serua. fallant visus,

Tactusq́;

Tactusq́; ferant, meet in pectus
Venásq; calor: stillent artus,
Ossaq́; fument, vincatq́; suas
Flagrante coma noua nupta faces.
Vota tenentur, ter latratus
Audax Hecate dedit, & sacros
Edidit ignes face lucifera.
Peracta vis est omnis, huc gnatos voca,
Preciosa per quos dona nubenti feras.
Ite, ite nati, matris infaustæ genus,
Placate vobis munere & multa prece
Dominam & nouercā: vadite, & celeres domum
Referte gressus, vltimo amplexu vt fruar.

CHORVS.

Iambici dimetri catalecti.

Quónam cruenta Mænas
Præceps amore sæuo
Rapitur? quod impotenti
Facinus parat furore?
Vultus citatus ira
Riget, & caput feroci
Quatiens superba motu
Regi minatur vltro.
Quis credat exulantem?
Flagrant genæ rubentes,
Pallor fugat ruborem.
Nullum vagante forma
Seruat diu colorem.
Huc fert pedes, & illuc,
Vt tigris orba gnatis,
Cursu furente lustrat
Gangeticum nemus: sic
Frenare non scit iras
Medea, non amores.
Nunc ira, amorq́; causam

mythologiæ traduntur, ab Alcymo, Nymphodoro, Agatharchyde, Carystio, aliisque. Vide Tzetzem chil. 7. histor. 149. Izacium in Lycophronem, Scholiastes Theogoniæ Hesiodi, Cælium lib. 13. antiq. lection. c. 9. Natalem Comitē lib. 9. mytholog. c. 3. & 4.

829 *Tauri*. à Iasone subiugati.

830 *Semina flammæ*. Pindarus dixit σπέρμα φλογός, & Virgil. in 6.

. . . quærit pars semina flammæ.

840 *Audax Hecate*. de hac Cælius lib. 20. antiq. lect. cap. 6. & Natalis Mytholo. lib. 3. cap. 15.

857 *Flagrant genæ rubentes*. hoc ex Apollonio sumtum Daniel monet.

862 *Tigris*. sic Claudianus;

Arduus Hyrcana quatitur sic matre Niphates,
Cuius Achemenio regi ludibria natos
Auexit tremebundus eques; furit illa marito
Mobilior Zephyro, totamq; virentibus iram
Dispergit maculis, nimiumque haustura profundo
Ore virum, vitrea tardatur imagine formæ:
Haud aliter genitrix &c. . . .

in quibus versibus illud; *totamque virentibus iram Dispergit maculis*, Iano Parrhasio dictum videtur imitatione istorum Statij;

Qualis vbi audito venantū vulnere tigris
Horruit in maculas . . .

865 *Frenare non scit*. à Fabricio hoc loco temere intrusum fuit *non scit*. nam nō tamtum impressi libri vno excepto omnes; sed cuncta etiam m. s. exemplaria, quibus vsus sum, continent *frenare nescit*. & Cicero, in perfecto oratore, a ætate *non scire*, barbarum; *nescire*, dulcius videri cœpisse scribit.

Iunxere: quid sequetur?
Quando efferet Pelasgis
Nefanda Colchis aruis
Gressum? metuq́; soluet
Regnum, simulq́; reges?
Nunc Phœbe mitte currus
Nullo morante loro,
Nox condat alma lucem.
Mergat diem timendum
Dux noctis hesperugo.

ACTVS QVINTVS.

NVNCIVS. CHORVS. NVTRIX. MEDEA. IASON.

Periere cuncta, concidit regni status,
Gnata atque genitor cinere permisto iacent.
CH. *Qua fraude capti?* NV. *qua solent reges capi,*
Donis. CHO. *in illis esse quis potuit dolus?*
NVN. *Et ipse miror, vixq́; iam facto malo*
Potuisse fieri credo. CHO. *quis cladis modus?*
NVN. *Auidus per omnem regiæ partem furit,*
Emissus ignis: iam domus tota occidit,
Vrbi timetur. CHO. *vnda flammas opprimat.*
NVN. *Et hoc in ista clade mirandum accidit:*
Alit vnda flammas, quoq́; prohibetur magis,
Magis ardet ignis, ipsa præsidia occupat.
NVT. *Effer citatum sede Pelopeia gradum,*
Medea præceps quaslibet terras pete.
ME. *Egon' vt recedam? si profugissem prius,*
Ad hoc redirem, nuptias specto nouas:
Quid anime cessas? sequere felicem impetum.
Pars vltionis ista, qua gaudes, quota est?
Amas adhuc furiosa? sic satis est tibi
Cælebs Iason? quære pœnarum genus
Haud vsitatum, iamq́; sic temet para.
Fas omne cedat, abeat expulsus pudor,

Vindi-

877 *Hesperugo.* Lucifer, Phosphorus, Hesperus, Vesperus, Hesperugo, Vesperugo, vna eademq; stella est. Rectè hic *Hesperugo* legitur: nam *Hesperus*, quod Bernardino placuit, versum facit claudicare. Plautus:

Nec iugula, neque Vesperugo, neque Virgiliæ occidunt.

Terentius Varro lib. 6. de ling. Latina: » Vesperugo, stella quæ vespere oritur; à » quo etiam Opilius scribit vesperum. Vitruuius Pollio lib. 9. de Architectu- » ra, de hoc astro ita scripsit: Cùm Solem » sequitur, post occasum apparens in cæ- » lo, clarissimeq́ue lucens; vesperugo vo- » catur: aliis autem temporibus, cum an- » te currens, & oriens ante lucem, luci- » fer appellatur.

880 *Qua solent reges capi, Donis.* ideo reges δωροφάγους vocat Hesiodus, quòd olim donorum forent appetentiss. ad quos sine munere non licuit accedere. facilè autem auarus donis, luxuriosus formosa muliere, gumia & nepos propositis epulis, denique vnusquisque eo quo capitur, in insidias pertrahi potest.

889 *Magis ardet.* constabat hoc pharmacũ sulphure & asphalto humectiore: vide Cælium lib. 15. cap. 13. Comitem lib. 6. Mythol. cap. 7.

890 *Effer citatum.* Euripides;

ὦ δεινὸν ἔργον παρανόμως εἰργασμένη
Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναΐαν
λιποῦσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ.

898 *Iamq́; sic temet.* O. v. l. *sicq́; iam temet para.*

Vindicta leuis est, quam ferunt puræ manus:
Incumbe in iras, teq; languentem excita,
Penitusq; veteres pectore ex imo impetus
Violentius hauri: quicquid admissum est adhuc,
Pietas vocetur. hoc age, & faxo: sciant,
Quàm leuia fuerint, quamq; vulgaris notæ,
Quæ commodaui scelera. prælusit dolor
Per ista noster: quid manus poterant rudes
Audere magnum? quid puellaris furor?
» *Medea nunc sum: creuit ingenium malis.*
Iuuat, iuuat rapuisse fraternum caput,
Artus iuuat secuisse, & arcano patrem
Spoliasse sacro. iuuat in exitium senis
Armasse natas: quære materiam dolor.
Ad omne facinus non rudem dextram afferes.
Quò te igitur ira mittis? aut quæ perfido
Intendis hosti tela? nescio quid ferox
Decreuit animus intus, & nondum sibi
Audet fateri, stulta properaui nimis.
Ex pellice vtinam liberos hostis meus
Aliquos haberet: quicquid ex illo tuum est,
Creusa peperit: placuit hoc pœnæ genus,
Meritoq; placuit: vltimum magno scelus
Animo parandum est. liberi quondam mei
Vos, pro paternis sceleribus pœnas date.
Cor pepulit horror, membra torpescunt gelu,
Pectusq; tremuit, ira discessit loco,
Materq; tota coniuge expulsa redit.
Egón' vt meorum liberûm, ac prolis meæ
Fundam cruorem? melius ah demens furor:
Incognitum istud facinus, ac dirum nefas
A me quoque absit. quod scelus miseri luent?
Scelus est Iason genitor, & maius scelus
Medea mater: occidant, non sunt mei.
Pereant, mei sunt, crimine & culpa carent,
Sunt innocentes, fateor: & frater fuit,
Quid anime titubas? ora quid lacrymæ rigant?

906 *Commodaui.* Iasoni, non mihi feci: istud scelus mihi faciendum est.

923 *Liberi quondam mei.* apud quemdam Sophistã ait Medea: *ἱκετεύω παῖδες ὑπὸ τὸ ξίφος ἥκετε, τοῦτο εἰς ὑμᾶς ὁ θεὸς δι' ἐμοῦ.* quæ declamatio istius Sophistæ Latinè exstat reddita ab Erasmo, qui non semel Γλαυκὴν, Creontis filiæ nomen proprium, Noctuam reddidit, tam rectè, quàm si quis pro Philippo, vel Demosthene, equorũ amatorẽ vel populi robur interpretaretur. Cùm propria hominum, familiarum, vel locorum nomina quacumque lingua retineri, neque in aliam linguam per interpretationem transfundi debeant, vt post Hermolaum Barbarum in castigationibus Plinianis notauit Iacob. Curtius Brugensis lib. 1. *εἰκαστῶν.* cap. 28. posse tamen ea nomina pro cuiusque linguæ more inflecti & terminari omnes viri docti admittunt: adeò vt si ego me Delrium dicam, non malè; si Flumineum, planè ridiculè facturus videar.

933 *Non sunt mei.* idem Sophista; quẽ nos alibi, quosdam secuti, malè Libanium nominauimus: *πλήττει Μήδεια παῖδας τοῦ Ἰάσονος, ἀνδρὸς ἀδίκου, πονηροῦ πατρὸς, ξένου κακοῦ.* Ioannes Stobæus *περὶ ὀργῆς λόγ. κ΄.* fragmẽtum quoddam Neophronis adducit, quo arbitror Medeę deliberãtis num filios occidat, verba contineri; est autem hoc:

εἶεν. τί δράσεις θυμὲ; βούλευσαι καλῶς,
πρὶν ἐξαμαρτεῖν, καὶ τὰ προσφιλέστατα
ἔχθιστα θέσθαι. ποῖ ποτ' ἐξῆξας τάλας;
κάτισχε λῆμα καὶ σθένος θεοστυγές.
καὶ πρὸς τί ταῦτ' ὀδύρομαι, ψυχὴν ἐμὴν
ὁρῶσ' ἔρημον, καὶ παρημελημένην
πρὸς ὧν ἐχρῆν ἥκιστα; μαλθακοὶ δὲ δὴ
τοιαῦτα γιγνόμεσθα πάσχοντες κακά.
οὐ μὴ προδώσῃς θυμὲ σαυτὸν ἐν κακοῖς.
οἴμοι δέδοκται· παῖδες ἐκτὸς ὀμμάτων
ἀπέλθετ'· ἤδη γάρ με φοινία μέγαν
δέδυκε λύσσα θυμόν. ὦ χέρες, χέρες
πρὸς οἷον ἔργον ἐξοπλιζόμεσθα· φεῦ
τάλαινα τόλμης, ἣ πολὺν πόνον βραχεῖ
διαφθεροῦσα τὸν ἐμὸν ἔρχομαι χρόνῳ.

Variamq́, nunc huc ira, nunc illuc amor
Diducit? anceps æstus incertam rapit.
Vt sæua rapidi bella cùm venti gerunt,
Vtrinq́, fluctus maria discordes agunt,
Dubiumq́, pelagus feruet: haud aliter meum
Cor fluctuatur: ira pietatem fugat,
Iramq́, pietas: cede pietati dolor.
Huc chara proles, vnicum afflictæ domus
Solamen: huc vos ferte, & infusos mihi
Coniungite artus: habeat incolumes pater,
Dum & mater habeat. vrget exilium, ac fuga:
Iam iam meo rapientur euulsi sinu,
Flentes, gementes: sed oculis pereant patris,
Periere matris: rursus increscit dolor,
Et feruet odium: repetit inuisam manum
Antiqua mentis ira, quà ducis sequor.
Vtinam superbæ turba Tantalidos meo
Exisset vtero, bisq́, septenos parens
Natos tulissem: sterilis in pœnas fui.
Fratri, patriq́, quod sat est, peperi duos.
Quônam ista tendit turba furiarum impotens?
Quem quærit? aut quò flammeos ictus parat?
Aut cui cruentas agmen infernum faces
Intentat? ingens anguis excusso sonat
Tortus flagello, quem trabe infesta petit
Megæra? cuius vmbra dispersis venit
Incerta membris? frater est, pœnas petit.
Dabimus, sed omnes fige luminibus faces:
Lania, perure, pectus en furiis patet.
Discedere à me frater vltrices deas,
Manésq́, ad imos ire securas iube:
Mihi me relinque, & vtere hac frater manu,
Quæ strinxit ensem, victima manes tuos
Placamus ista: quid repens affert sonus?
Parantur arma, meq́, in exitium petunt.
Excelsa nostræ tecta conscendam domus
Cæde inchoata: perge tu mecum comes,

938 *Vt sæua.* Sic Ouid. lib. 8. Metam.
. . . vtq; carina
Quam ventus, ventoque rapit contrarius æstus,
Vim geminam sentit paretq; incerta duobus:
Thestias haut aliter dubiis affectibus errat, &c.

Seneca Agamemn. act. 2.
. . . . fluctibus variis agor,
Vt cùm hinc profundum ventus, hinc æstus rapit,
Incerta dubitat vnda cui cedat malo.

Rapidi. in q. v. l. *rabidi*, sed non placet.

948 *Euulsi sinu.* omnes schedæ; *auulsi.* Sic Catullus:
Qui natã possis complexu auellere matris,
Complexu matris retinẽtem auellere natã.

955 *Natos.* quot Medea filios habuerit, ex Parmenisci & aliorum sentẽtiis refert scholiastes Eurip. in Medea. hos omnes vno excepto à Medea necatos scribit Diodorus lib. 4. Sed AElianus lib. 1. ποικιλ. ἱστορ. cap. vlt. refert eos à Corinthiis interemtos fuisse. Non desunt etiam qui Medeam Corinthiam faciant. Vide scholiastem Apollonij.

956 *Duos.* consentaneum hoc est Euripidis traditioni. Izacius eos Mormorum & Pheretẽ, Hyginus Macarium & Pheretum appellat.

959 *Cruentas.* tales faces inferorum depinguntur. Ouidius 4. Metamorph.
Nec mora, Tisiphone madefactam sanguine sumit Importuna facem.

Petronius:
Sanguineam tremula quatiebat lampada dextra.

961 *Megæra.* dicta quasi μεγάλη ἔρις: quamuis aliter sentiat Natalis.

970 *Placamus.* in plerisque v. l. est *plaemus.*

Tuum

Tuum quoque ipse corpus hinc mecum auehe.
Nunc hoc age anime: non in occulto tibi est
Perdenda virtus, approba populo manum.
IA. *Quicunque regum es cladibus fidus, dolens,*
Concurre, vt ipsam sceleris auctorem horridi
Capiamus: huc huc fortis armigeri cohors
Conferte tela, vertite ex imo domum.
ME. *Iam iam recepi sceptra, germanum, patrem,*
Spoliumq́, Colchi pecudis aurata tenent,
Rediere regna, rapta virginitas redit.
O placida tandem numina, ô festum diem,
O nuptialem, vade, perfectum est scelus,
Vindicta nondum: perage, dum faciunt manus.
Quid nunc moraris anime? quid dubitas? potens
Iam cecidit ira: pœnitet, facti pudet.
Quid misera feci? misera pœniteat licet,
Feci: voluptas magna me inuisam subit.
Et ecce crescit, deerat hoc vnum mihi
Spectator ipse: nil adhuc factum reor,
Quicquid sine isto fecimus sceleris, perit.
IA. *En ipsa tecti parte præcipiti imminet.*
Huc rapiat ignes aliquis, vt flammis cadat
Suis perusta. ME. *congere extremum tuis*
Natis Iason funus, ac tumulum strue.
Coniux, socerq́, iusta iam functis habent
A me sepulti: natus hic fatum tulit,
Hic te vidente dabitur exitio pari.
IA. *Per numen omne, perq́, communes fugas,*
Torosq́, quos non nostra violauit fides,
Iam parce nato: si quod est crimen, meum est:
Me dede morti, noxium macta caput.
ME. *Hac qua recusas, qua doles, ferrum exigam.*
I, nunc superbe virginum thalamos pete,
Relinque matres. IA. *vnus est pœna satis.*
ME. *Si posset vna cæde satiari manus,*
Nullam petisset: vt duos perimam tamen,
Nimium est dolori numerus angustus meo,

992 *Spectator ipse.* membranæ habent *Spectator iste.*

996 *Congere extremum tuis.* his repugnăt illa Euripidis, in Medea:

Iα. θάψαι νεκρούς μοι τούσδε, καὶ κλαῦσαι πάρες.
Μη. οὐ δῆτ', ἐπεί σφας τῇδ' ἐγὼ θάψω χερὶ
φέρουσ' ἐς Ἥρας τέμενος Ἀκραίας θεοῦ.

1002 *Non nostra.* non fides mea erga te imminuta has nuptias me, sed liberorum amor facere coëgit: in autographis legitur *non vestra.* quod ineptum est, & solœcisat. paullo inferius vbi in vulgatis exstat, *vt duos perimam tamen,* antiq. exempla. continent *vt duos perimat tamen.*

1008 *Si posset.* hoc dicit. Si vnius cædes iram meam exsaturare posset, aliquid pietatis adhuc in animo reliquum foret; & si quid in animo pietatis remansisset, nullum è natis interficere sustinuissem. nunc quia omnẽ animo pietatem expuli, ne duorum quidem cædes animum meũ placat. ideo meamet viscera scrutabor ense, vt si qua tui pars corpore meo clausa latitet, illam inde extraham.

1024 *Aliti curru.* de quo Terentius Varro, in Marcipore;

Medeam aduectam per aëra in rheda anguibus.

noster currum, hic rhedam nominat; quæ Gallica vox est teste Fabio lib. 1. cap. 5. Rheda leuiculi currus est genus, duarum rotarum, quo non solum nobiliores, vt falso tradidit Pard. Prateius in iuris lexico, sed etiã vilissimi homines vehebantur. Cicero hoc docet in " secund. Philip. his verbis: Vehebarur in " essedo trib. pl. lictores laureati antece" debant. inter quos aperta lectica mima " portabatur. *& paulo post*; sequebatur " rheda cum lenonibus, comites nequissimi. quo loco qui pro *lenonibus* reponunt *leonibus*, vehementer errant. nihil enim absurdius dici queat. Rhedarum aliæ meritoriæ, aliæ cursuales fuerũt, vt docẽt Ioannes Corrasius lib. 3. miscellan. ca. 20. & Iacobus Cuiacius ad rub. Cod. de cursu publi. angari. & parangariis, lib. 12.

In matre, si quod pignus etiamnum latet,
Scrutabor ense viscera, & ferro extraham.
IA. *Iam perage cœptũ facinus, haud vltra precor,*
Moramq́; saltem suppliciis dona meis.
ME. *Perfruere lento scelere, ne propera dolor.*
Meus dies est: tempore accepto vtimur.
IA. *Infesta memet perime.* ME. *misereri iubes.*
Bene est, peractum est, plura non habui dolor
Quæ tibi litarem: lumina huc tumida alleua
Ingrate Iason, coniugem agnoscis tuam?
Sic fugere soleo, patuit in cælum via.
Squammosa gemini colla serpentes iugo
Summissa præbent, recipe iam natos parens.
Ego inter auras aliti curru vehar.
IA. *Per alta vade spacia sublimi æthere:*
Testare nullos esse, quà veheris, deos.

IN HIPPOLYTVM ADVERSARIA.

HIPPOLYTVS. sic tragœdias inscripserunt, Euripides; cuius exstat: & Lycophron, cuius interiit. Sopatri Hippolytum citat Athenęus. Hippolyti historiæ planè similem Comminij cuiusdam refert Plutarchus in Parallelis, ex Dosithei Italica historia.

L. ANN. SENECAE Hippolytus.

TRAGOEDIA IIII.

PERSONÆ.

Hippolytus.	Chorus.
Phædra.	Theseus.
Nuncius.	Nutrix.

ACTVS PRIMVS.

HIPPOLYTVS.

Anapæstici.

TE, *vmbrosas cingite siluas,*
Summaq́; montis iuga Cecropij,
Celeri planta lustrate vagi.
Quæ saxa solo Carpeneito
Subiecta iacent, quaq́; Thryasii
Vallibus amnis rapida currens

Verbe-

4 *Solo.* deserto. Solinus Polyhist. cap. " 41. Quod à Tigrane Armenio subactũ " & diu solum. ceterum ista Hippolyti verba [illegible] carmini sunt simillima: quale fuit Νόμιον poëma, quod Eriphanis poëtria Menalcę amore capta fertur composuisse.

Carpaneto. Si Straboni assentiris, scribendum, *Carpinito.* Sin Melę, Plinio & Ptolomæo *Carcinito.* membranæ Strabonis scripturam confirmant.

Verberat vnda: ſcandite colles
Semper canos niue Riphæa:
Hac hac alij, quâ nemus alta
Texitur alno, quâ prata iacent,
Quâ rorifera mulcens aura
Zephyrus vernas euocat herbas.
Vbi per glacies lenis Iliſſus,
Vbi Mæander ſuper æquales
Labitur agros piger, & ſteriles
Amne maligno radit arenas.
Vos, quâ Marathon tramite læuo
Saltus aperit, quâ comitatæ
Gregibus paruis nocturna petunt
Pabula fœtæ: vos, quâ tepidis
Subditus auſtris, frigore mollit
Durus Acarnan: alius rupem
Dulcis Hymetti: paruas alius
Calcet Aphidnas: pars illa diu
Vacat immunis, quâ curuati
Littora ponti Sunion vrget.
Si quem tangit gloria ſiluæ,
Vocat hunc Philipis: hic verſatur
Metus agricolis, vulnere multo
Iam notus aper. at vos laxas
Canibus tacitis mittite habenas,
Teneant acres lora Moloſſos,
Et pugnaces tendant Creſſæ
Fortia trito vincula collo.
At Spartanos, genus eſt audax
Auidumq́ feræ, nodo cautus
Propiore liga: veniet tempus,

Cum

8 *Niue Riphæa.* Lucanus;
Riphæas huc ſolue niues ..

12 *Zephyrus vernas.* Claudianus, de Zephyro;
.... pater ô gratiſſime veris &c.
ac paullo poſt;
... ille nouo madidantes nectare pennas
Concutit, & glebas fecundo rore maritat;
Quáq; volat vernus ſequitur color, omnis in herbas
Turget humus, medioq; patent conuexa ſereno,
Sanguineo ſplendore roſas, vaccinia nigro
Imbuit & dulci violas ferrugine pingit.
Porro in antiq. Parienſi, ſequens verſus; *vbi per glacies lenis Iliſſus.* quem agnoſcunt v. l. non habetur.

15 *Piger.* propter crebros flexus & reflexus. Seneca:
Qualis incerta vagus Mæander vnda ludit & cedit ſibi.
Ouidius autem;
Non ſecus ac liquidis Phrygius Mæander in vndis
Ludit, & ambiguo lapſu refluitque, fluitq́;.

16 *Maligno.* cur maligno? an quia non ſatis terras, quas ſolum radit, vndis ſuis irrigat & fecundat; ſed ſolum leuiter aſpergit, numquam eodem loco ſtabilis permanens? an maligno, hoc eſt doloſo, ſeu tortuoſo? ſane Anna Alexiad. lib. 4. *σκολιώτατον, ποταμῶν ἁπάντων καὶ καμπὰς συνεχεῖς ποιούμενον* vocat.

22 *Durus Acarnan.* noſter durum, Statius aſperum, non alia opinor de cauſa, quam quia Acarnanes ſtrennui bellatores fuerunt. vnde Pindarus:
Ἀχάρναι δὲ παλαίφατον εὐάνορες.

23 *Dulcis Hymetti.* dulcis propter mellis copiam. Iuuenalis;
... dulciq; ſenex vicinus Hymetto.

25 *Qua curuati litora Ponti Sunion vrget.* Pomponius Mela lib. 2. AEgæum ſtatim pelagus vaſtè longum litus impellit, hinc ad promontorium, quod Sunion vocatur, magno ambitu molliq́ue circumagit. 28 *Philipis.* autographa *Philippis.* 32 *Acres.* Virgilius Georg. 3. *Veloces Spartæ catulos, acremq́; moloſſum.* 33 *Creſſæ.* m. s. *Cretes:* ſed & Claudianus; *Hirſutæq; fremant Creſſæ ...* 35 *At Spartanos.* Laconici canes etiam ab Euſtathio Odyſſ. ε. Ariſtæneto in epiſtolis, Xenophonte, Oppiano & Nemeſiano in Cynegeticis, Virgilio 3. Georg. demum Sophocle, Nonno & Claudiano commendantur. 36 *Nodo.* olim venaticæ canes non funibus modo, vt hic, ſed & catenis retinebantur. Ennius hoc docet; *Sicuti ſi quando vinclo venatica æneo Apta ſolet canis forte feram ſi ex nare ſagaci Senſit, voce ſua nictatq́; vlulatq́; ibi acute.* vbi pro *apta*, forte reponendũ, *capta.*

Cum latratu caua ſaxa ſonent.
Nunc demiſſi nare ſagaci
Captent auras, luſtraq́ preſſo
Quærant roſtro, dum lux dubia eſt,
Dum ſigna pedum roſcida tellus
Impreſſa tenet: alius raras
Ceruice graui portare plagas,
Alius teretes properet laqueos:
Picta rubenti linea pinna
Vano cludat terrore feras.
Tibi libretur miſſile telum:
Tu graue, dextra læuaq́ ſimul,
Robur lato dirige ferro:
Tu præcipites clamore feras
Subſeſſor ages: tu iam victor
Curuo ſolues viſcera cultro.
Ades en comiti diua virago,
Cuius regno pars terrarum
Secreta vacat: tuius certis
Petitur telis fera, quæ gelidum
Potat Araxen, & quæ ſtanti
Ludit in Iſtro: tua Getulos
Dextra leones, tua Cretæas
Sequitur ceruas: nunc veloces
Figis damas leuiore manu.
Tibi dant variæ pectora tigres,
Tibi villoſi terga biſontes,
Latiſq́ feri cornibus vri.
Quicquid ſolis paſcitur aruis,
Siue illud inops nouit Garamas,
Siue illud Arabs diuite ſilua,
Siue ferocis iuga Pyrenes,
Siue Hyrcani cælant ſaltus,
Vacuiſq́ vagus Sarmata campis:
Arcus metuit Diana tuos.
Tua ſi gratus numina cultor
Tulit in ſaltus, retia vinctas

46 *Picta rubenti linea penna.* hoc genus retis, formido dicitur; quod erat comparatum, vt id effugere cupientes feræ in veros caſſes inciderent: eius confectionem docet Gratius in lib. de Venatione. Virgil. 3. Georg.

. . . . nec caſſibus vllis
Puniceæúe agitãs pauidos formidine pēna.

idem Æneid. 12.

. . . puniceæ ſeptum formidine pennæ.

Ouidius Metamorph. 15.

Nec formidatis ceruos includite pennis.

& Faſtorum 5.

. . . . pauidos formidine ceruos
Terret . . .

48 *Libretur.* quidam v. l. *vibretur.*

57 *Gelidum potat Araxem.* Lucanus;

Non tibi cum primum gelidum tranſibis Araxem.

65 *Latiſq́; feri cornibus vri.* vros fingit *εὐρυμετώπους*, vt loquitur Heſiodus: quod Plautus patales reddidit.

71 *Vagus.* carens certis ſedibus. Papinius;

Quæ modo Marcomanos poſt horrida bella vagoſq́;
Sauromatas.

& alio loco;

. . . mutatoreſq́; domorum
Sauromatæ . . .

Sauromatæ & Sarmatæ iidem ſunt.

Tenuere

Tenuere feras, nulli laqueum
Rupere pedes: fertur plaustro
Præda gementi, cùm rostra canes
Sanguine multo rubicunda gerunt,
Repetitq́ casas, rustica longo
Turba triumpho. en Diua faue,
Signum arguti misere canes,
Vocor in siluas: hac hac pergam,
Quà via longum compensat iter.

75 *Tenuere.* quia sicut aues glutino, sic feræ retibus tenentur. ideo Varro, in Parmenone, retia viscum appellat:

Lepusculi timentis hoc quadrangulum
Dedit Diana rete nexile, arcyas,
Viscum fugarum lineamq́; compedem.

77 *Gementi.* Virgilius;

Nec cessant plaustra vellare gementibus ornos.

Rostra. impropriè, pro rictibus.

PHÆDRA. NVTRIX.

O magna vasti Creta dominatrix freti,
Cuius per omne littus innumeræ rates
Tenuere pontum, quicquid Assyria tenus
Tellure Nereus peruium rostris secat:
Cur me in penates obsidem inuisos datam,
Hostiq́ nuptam degere ætatem in malis,
Lachrymisq́ cogis? profugus en coniux abest,
Præstatq́ nuptæ, quam solet, Theseus fidem:
Fortis per altas inuij retrò lacus
Vadat tenebras miles audacis proci,
Solio vt reuulsam regis inferni abstrahat,
Pergit furoris socius: haud illum timor,
Pudorq́ tenuit: stupra & illicitos toros
Acheronte in imo quærit Hippolyti pater.
Sed maior alius incubat mœstæ dolor:
Non me quies nocturna, non altus sopor
Soluere curis: alitur, & crescit malum,
Et ardet intus, qualis Aethnæo vapor
Exundat antro: Palladis telæ vacant,
Et inter ipsas pensa labuntur manus.
Non colere donis templa votiuis libet,
Non inter aras Atthidum mistam choris,
Iactare tacitis conscias sacris faces:
Nec adire castis precibus, aut ritu pio
Adiudicatam præsidem terræ deam:
Iuuat excitatas consequi cursu feras,

84 *O magna vasti Creta dominatrix freti.* hunc locum in Solini emẽdationibus exposui. nunc addo Thucydidis ista è li. 1. *Μίνως γὰρ παλαιότατος ὧν ἀκοῇ ἴσμεν, ναυτικὸν ἐκτήσατο, καὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς θαλάσσης ἐπὶ πλεῖστον ἐκράτησε, καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων ἦρξέ τε* &c.

91 *Quam solet.* quam præstitit Ariadnæ, Helenæ, aliisque non paucis, Catullo, in carmine de nuptiis Pelei & Thetidis, Ouidio in Epist. Helenæ & Plutarcho in Theseo, auctoribus.

92 *Inuij retrò.* alibi ait;

Acheron inuius Renauigari.

93 *Audacis proci.* Pyrithoi Proserpinam Ditis thalamo deducere adorti.

97 *Hippolyti.* hic primo vocabatur Demophon, teste Plutarcho in Theseo. teste vero Pausania, Tyndarides: quomodo illum vocauit Plinius lib. 29. histor. natural. cap. 1.

102 *Palladis telæ.* Pallas arti textoriæ & lanificæ præficitur ab Ouidio & Claudiano, cuius quidem lib. 2. in Europ. sunt hæc;

Tu potes alterius studiis hærere Mineruæ,
Et telas non tela pati. . .

alterius dicit ex eorum sententia, qui Mineruam lanificiorum præsidem, à bellica Minerua seiungebant.

109 *Iuuat.* apud Ouidium in Heroid. epist. ait Phædra;

Iam quoque, vix credas, ignotas mittor in artes, . .
Est mihi per sæuas impetus ire feras.
In nemus ire libet, pressisq́; in retia ceruis
Hortari celeres per iuga longa canes.

Et rigi-

114 *Genitrix tui me &c.* Euripides, Hippolyto;

Φαι. ὦ τλῆμον, οἷον μῆτερ ἠράσθης ἔρον;
Τρο. ὃν ἔσχε ταύρου, τέκνον, ἢ τί φῂς τόδε;

Pasiphaes amor à Marone, in Sileno, describitur: fabulam verò ἀλληγορικῶς exposuit Natalis lib. 6. mytholog. c. 5. 116 *Toruus.* proprium tauri epithetū. nam à tauro fit toruus, & à ferocia taurorum toruitas dicta est, teste Sex. Pompeio. 127 *Iungitur semper nefas.* ideo Euripides in Hippol. ait;

πλδυ τήνσταί τι καιρὸν δ' ὄμους.

128 *Clara.* o. v. l *cara*, sed alterū malo. 131 *In primo obstitit.* amandi peritissimi Nasonis præceptum est amori venienti occurrere, ne serò medicina paretur,

Cùm mala per longas inualuere moras.

835 *Vere insolens.* duo m.s. cod. *veri.* iidē paucis versib. interpositis *aggrauas*, pro *grauas.* 161 *Quid pœna præsens, conscius mentis pauor.* hęc omnium v. lib. scriptura mihi placet. huc spectant ista Iuuenalis Saty. 13.

Exemplo quodcumq; malo cõmittitur, ipsi
Displicet auctori. prima est hæc vltio, quod se
Iudice nemo nocens absoluitur: improba quamuis
Gratia fallacis prætoris vicerit vrnam.

Et eadem Satyra;

. . . . cur tamen hos tu
Euasisse putes, quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum? &c.

multa huc pertinentia Cicero, in paradoxis, quæ apud illum legi malo.

163 *Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.* ascribam Senecæ philosophi verba, è quibus hæc sententia desumta videtur, & quorum collatione facilius intelligetur. locus est epist. 98. Tuta scelera » esse, secura non possunt. quare? quia » prima illa & maxima peccantium est » pœna, peccasse. Nec vllum scelus (licet » illud fortuna exornet muneribus suis, » licet tueatur ac vindicet) impunitum » est, quia sceleris in scelere supplicium » est. Sed nihilominus & hæc & illa (se-

Et rigida molli gesa iaculari manu.
Quò tendis anime? quid furens saltus amas?
Fatale miseræ matris agnosco malum,
Peccare noster nouit in siluis amor:
Genitrix tui me miseret, infando malo
Correpta pecoris efferi sæuum ducem
Audax amasti. toruus, impatiens iugi,
Adulter ille, ductor indomiti gregis:
Sed amabat aliquid: quis meas miseræ Deus,
Aut quis iuuare Dædalus flammas queat?
Non, si ille remeet arte Mopsopia potens,
Qui nostra cæca monstra conclusit domo,
Promittat vllam casibus nostris opem:
Stirpem perosa Solis inuisi Venus,
Per nos catenas vindicat Martis sui,
Suasq; probris omne Phœbeum genus
Onerat nefandis: nulla Minois leui
Defuncta amore est, iungitur semper nefas.
NVT. *Thesea coniux, clara progenies Iouis,*
Nefanda casto pectore exturba ocyus,
Extingue flammas, néve te diræ spei
Præbe obsequentem: quisquis in primo obstitit »
Repulitq; amorem, tutus ac victor fuit: »
Qui blandiendo dulce nutriuit malum, »
Serò recusat ferre, quod subijt, iugum: »
Nec me fugit, quàm durus & verè insolens
Ad recta flecti regius nolit tumor.
PH. *Quemcunque dederit exitum casus, feram:*
Fortem facit vicina libertas senem. »
NVT. *Obstare primum est velle, nec labi via:* »
Pudor est secundus, nosse peccandi modum. »
Quò misera pergis? quid domū infamem grauas,
Superasq; matrem? maius est monstro nefas:
Nam monstra fato, moribus scelera imputes: »
Si, quòd maritus supera non cernit loca,
Tutum esse facinus credis, & vacuum metu,
Erras. teneri crede Lethæo abditum

Thesea

Thesea profundo, ferre perpetuam Stygem.
Quid ille? lato maria qui regno premit,
Populisq́ reddit iura centenis pater,
Latère tantum facinus occultum sinet?
Sagax parentum est cura. credamus tamen
Astu doloq́ tegere nos tantum nefas:
Quid ille? rebus lumen infundens suum
Matris parens quid ille? qui mundum quatit,
Vibrans coruscat fulmen AEthnæum manu
Sator deorum. credis hoc posse effici
Inter, videntes omnia, vt lateas auos?
Sed, vt secundus numinum abscondat fauor
Coitus nefandos, vtq́ contingat stupro
Negata magnis sceleribus semper fides:
Quid pœna præsens, conscius noctis pauor,
Animusq́ culpa plenus, & semet timens?
Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.
Compesce amoris impij flammas precor,
Nefasq́, quod non vlla tellus barbara
Commisit vnquam, non vagus campis Geta,
Nec inhospitalis Taurus, aut sparsus Scythes:
Expelle facinus mente castifica horridum,
Memorq́ matris, metue concubitus nouos:
Miscere thalamos patris & gnati apparas,
Vteroq́ prolem capere confusam impio?
Perge, & nefandis verte naturam ignibus.
Cur monstra cessant? aula cur fratris vacat?
Prodigia toties orbis insueta audiet,
Natura toties legibus cedet suis,
Quoties amabit Cressa? PHAE. *quæ memoras scio*
Vera esse nutrix: sed furor cogit sequi
Peiora: vadit animus in præceps sciens,
Remeatq́, frustra sana consilia appetens.
Sic cùm grauatam nauita aduersa ratem
Propellit vnda, cedit in vanum labor,
Et victa prono puppis aufertur vado:
Quod ratio poscit, vincit ac regnat furor,

cundæ pœna) premunt ac sequuntur, timere semper & expauescere & securitati diffidere. Illic dissentiamus cum Epicuro, vbi dicit nihil iustum esse natura, & crimina vitanda esse, quia metus vitari non possit. hic consentiamus, mala facinora conscientia flagellari, & plurimum illi tormentorum esse, eo quòd perpetuò illā solicitudo vrget ac verberat, quod sponsoribus securitatis suę nō potest credere. Hoc enim ipsum argumentum Epicuri est, natura nos à scelere abhorrere, quod nulli nō etiam inter tuta timor est. Multos fortuna liberat pœna, metu neminē. quare? quia infixa nobis eius rei auersatio est, quā natura damnauit. Ideo numquam fides latendi fit etiam latentibus, quia coarguit illos conscientia, & ipsos sibi ostendit. Proprium autem est nocentium trepidare. Malè de nobis actum erat, quòd multa scelera legem & iudicem effugiunt & scripta supplicia, nisi illa naturalia & grauia de præsentibus soluerent, & in locum patientiæ timor cederet. hæc Seneca. nonnulla quoque hac de re Cicero lib. 1. de legib. scripsit.

172 *Ignibus.* Horatius lib. 1. carmin. ode 27.

. . . Venus
Non erubescendis adurit ignibus.

sed sane poëtis familiare vsq; adeo est ignem pro amore & venerea libidine ponere, vt putidum sit exemplis id cōfirmare. Sacræ etiam litteræ eodē quandoque modo ignem accipiunt. legitur Iobi 31. Ignis vsque ad perditionem omnia deuorans & omnia eradicās genimina. & illud Psalmo 57. Supercidit ignis, & non viderunt Solem. Sic enim ignem D. Augustinus eo loco interpretatur.

177 *Sed furor cogit sequi Peiora.* Euripid.
τὰ χρήστ' ἐπιστάμεσθα κ̓ γιγνώσκομεν,
οὐκ ἐκπονοῦμεν δ'.

apud Ouidium Medea inquit:

. . . scio meliora, proboq́;
Deteriora sequor . . .

Petrarcha;

Cerco del viuir mio nouo consiglio.
Et veggio il meglio & al piggior m'appiglio.

180 *Sic cùm grauatam.* Virgil. 1. Georg.

Non aliter quam qui aduerso vix flumine lembum
Remigiis subigit, si brachia forte remisit,
Atque illum in præceps prono rapit alueus amne.

185 *Regnat.* Euripides Amorem deorum omnium supremum esse cecinit, his versibus:

ἔρωτα δ' ὅστις μὴ θεὸν κρίνει μέγαν, καὶ τῶν ἁπάντων
δαιμόνων ὑπέρτατον, ἢ σκαιός ἐστιν ἢ καλῶν ἄπειρος
ὢν οὐκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις θεόν.

& Ouidius, de amore;

Regnat, & in superos ius habet ille deos.

187 *Gradiuus istas belliger.* nō sine causa addit *belliger.* quia Romani Martem sæuientem & bellum ac cædes spirantem, Gradiuum; eumdem vero tranquillum ac pacificum, Quirinum appellabant, vt præter ceteros docet Siluester Aldobrandinus in commentar. lib. 1. institutionum Iustiniani Imperatoris pag. 16. Vnde vero Gradiuus dicatur, docet Festus.

191 *Ipsumq;.* v. l. *Iesumq;.*

192 *Figit sagitta certior missa puer.* apud Ouid. Phœbus sic queritur:

Certa quidem nostra est, nostra est tamen vna sagitta
Certior, in vacuo quæ pectore vulnera fecit.

huc ergo respicit Seneca. Qui Cupidini sagittas tribuit, quia formosi eminus feriunt. Xenophon ἀπομνημ. α΄, ἴσως δὲ καὶ οἱ ἔρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόρρωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσι.

201 *Vana ista demens animus.* Archias poëta, quem Cicero defendit;

οὐχ ὁ ἔρως ἀδικεῖ μερόπων γένος, ἀλλ' ἀκόλαστοι
ψυχαὶ ἀνθρώπων ἴσθ' ὁ ἔρως πρόφασις.

satis confirmans ea, quæ noster poëta hoc locō sapientissimè scribit. huc refer illud diuini poëtæ;

. . . an sua cuiq; deus fit dira cupido.

Michael Marullus, de amore:

Qui cælo dignati homines. quæ causa coëgit?
Mitior auctore est credita culpa deo.

205 *Hunc illa.* ex ciborum copia & varietate nasci amorē testatur Phocyllid.
οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἔφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ·

Potensq; tota mente dominatur Deus.
Hic volucer omni regnat in terra potens, ,,
Ipsumq; flammis torret indomitus Iouem. ,,
Gradiuus istas belliger sensit faces,
Opifex trisulci fulminis sensit deus,
Et qui furentes semper AEthnæis iugis
Versat caminos, igne tam paruo calet:
Ipsumq; Phœbum, tela qui neruo regit,
Figit sagitta certior missa puer,
Volitatq; cælo pariter & terris grauis.
NVT. *Deum esse Amorem, turpiter vitio fauens*
Finxit libido: quoq; liberior foret,
Titulum furori numinis falsi addidit:
Natum per omnes scilicet terras vagum
Erycina mittit: ille per cælum volans,
Proterua tenera tela molitur manu,
Regnumq; tantum minimus in superos habet.
Vana ista demens animus asciuit sibi,
Venerisq; numen finxit, atque arcus dei.
Quisquis secundis rebus exultat nimis, ,,
Fluitq; luxu, semper insolita appetens, ,,
Hunc illa magnæ dira fortunæ comes ,,
Subit libido: non placent suetæ dapes, ,,
Non tecta sani moris, aut vilis cibus:
Cur in penates rarius tenues subit
Hæc delicatas eligens pestis domos?
Cur sancta paruis habitat in tectis Venus,
Mediumq; sanos vulgus affectus tenet,
Et se coërcent modica? contrà diuites,
Regnoq; fulti, plura quàm fas est, petunt?
Quod non potest, vult posse, qui nimium potest. ,,
Quid deceat alto præditam solio vides:
Metue ac verere sceptra remeantis viri.
PH. *Amoris in me maximum regnum fero,*
Reditusq; nullos metuo: non vnquam amplius
Conuexa tetigit supera, qui mersus semel
Adiit silentem nocte perpetua domum.

NVT.

NVT. *Ne crede, Ditis cluserit regnum licet,*
Canasq; dirus Stygius obseruet fores,
Solus negatas inuenit Theseus vias.
PH. *Veniam ille amori forsitan nostro dabit.*
NVT. *Immitis etiam coniugi casta fuit,*
Experta saeuam est barbara Antiope manum.
Sed posse flecti coniugem iratum puta:
Quis huius animum flectet intractabilem?
Exosus omne foeminae nomen fugit,
Immitis annos caelibi vitae dicat:
Connubia vitat, genus Amazonium scias.
PH. *Hunc in niuosi collis haerentem iugis,*
Et aspera agili saxa calcantem pede,
Sequi per alta nemora, per montes placet.
NVT. *Resistet ille, seq; mulcendum dabit?*
Castosq; ritus Venere non casta exuet?
Tibi ponet odium, cuius odio forsitan
Persequitur omnes? PH. *precib. haud vinci potest?*
NVT. *Ferus est.* PH. *amore didicimus vinci feros.*
NVT. *Fugiet.* PH. *per ipsa maria, si fugiat, sequar.*
NV. *Patris memento.* P. *meminimus matris simul.*
NV. *Genus omne profugit.* PH. *pellicis careo metu.*
NVT. *Aderit maritus.* PH. *nempe Pirithoi comes.*
NVT. *Aderitq; genitor.* PH. *mitis Ariadnae pater.*
NVT. *Per has senectae splendidas supplex comas,*
Fessumq; curis pectus, & chara vbera
Precor, furorem siste, teq; ipsam adiuua.
Pars sanitatis, velle sanari, fuit.
PH. *Non omnis animo cessit ingenuo pudor.*
Paremus altrix: qui regi non vult amor
Vincatur, haud te fama maculari sinam.
Haec sola ratio est, vnicum effugium mali:
Virum sequamur, morte praeuertam nefas.
NVT. *Moderare alumna mentis effrenae impetus,*
Animos coërce: dignam ob hoc vita reor,
Quod esse temet autumas dignam nece.
PH. *Decreta mors est, quaeritur fati genus:*

ἡ πολλὴ δὲ τρυφὴ πρὸς ἀμίτρους ἑλκεῖ ἔρωτας.

D. Hieronymus, ad Furiam de virginitate seruanda, scribit: Adolescentia, feruente cibis corpore, de castitate secura est? neque vero haec dicens condemno cibos, quos Deus creauit ad vtendum cum gratiarum actione: sed iuuenibus ac puellis incensiua asserto voluptatum. Non AEthnaei ignes, nō Vulcania tellus, nō Vesuuius & Olympus tantis ardoribus aestuāt, vt iuueniles medullae vino plenae & dapibus inflammatae. In quibus verbis vox *Olympus*, superuacua aut mēdosa est, aut notandum Olympo idem quod AEthnae olim accidisse. omnino consulenda censeo vetera exemplaria, quae vulgatis semper sunt fideliora. Gratianus etiam distinctione 44. cap. 1. ita scripsit, si memini: ventris namque ingluvies ad luxuriam prouocat facile, & omne bonum opus dissoluit.

208 *Cur in penates rarius tenues subit?* an quia, teste Apuleio lib. 5. asini, sobrietas Veneris est inimica? Sine Cerere & Baccho, ait ille, friget Venus. Athenęus lib. 6. ex Euripide, ἐν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὔ. Idem lib. 1. ἐν πλησμονῇ γὰρ Κύπρις. ἐν γὰρ τοῖς κακῶς πράττουσιν οὐκ ἔνεστιν Ἀφροδίτη βροτοῖς.

226 *Antiope.* idem Ouidius & Higynus tradunt. Sed Pausanias: Ἀθηναῖοι δὲ φασὶν ἐπεί τε ἦλθον Ἀμαζόνες Ἀντιόπην μὲν ὑπὸ Μολπαδίας τοξευθῆναι. Ceterum Clydimus historiae scriptor credidit Amazona, quae fuit Thesei vxor, Hippolytam vocatam fuisse; sed Plutarchus id referens, in Theseo, perpetuo Antiopen vocat.

241 *Patris memento.* qui Scyllam per mare crinibus tractam male multauit. Virgil. in Ciri. alij aliter, ego sic intelligo. 245 *Splendidas.* capilli cani splendorem argenti ęmulantur. Vnde Martialis: *Et facies multo splendeat alba pilo.*

252 *Haec sola ratio est* Crates primum amoris remedium aiebat esse famem, secūdum tempus, tertiū restim. Laert. in eius vita. Eam vero sententiam sic quidam poëta expressit:

ἔρωτα παύει λιμός. εἰ δὲ μή, χρόνος.
ἐὰν μηδὲ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ,
θεραπεία σοι τὸ λοιπὸν ἡ τέθω βρόχος.

Laqueóne vitam finiam, an ferro incubem,
An missa præceps arce Palladia cadam?
NVT. *Prò castitatis vindicem armemus manum.*
Sic te senectus nostra præcipiti sinet
Perire letho? siste furibundum impetum,
Haud facile quisquam ad vitam reuocari potest.
PH. *Prohibere ratio nulla periturum potest,* „
Vbi quis mori constituit, & debet mori. „
NVT. *Solamen annis vnicum fessis, hera.*
Si tam proteruus incubat menti furor,
Contemne famam: fama vix vero fauet, „
Peius merenti melior, & peior bono. „
Tentemus animum tristem & intractabilem:
Meus iste labor est, aggredi iuuenem ferum,
Mentémq; sæuam flectere immitis viri.

CHORVS.

Sapphici & Anapæstici.

Diua non miti generata ponto,
Quam vocat matrem geminus Cupido,
Impotens flammis simul & sagittis:
Iste lasciuus puer, acrè nitens,
Tela quàm certo iaculatur arcu?
Labitur totas furor in medullas,
Igne furtiuo populante venas.
Non habet latam data plaga frontem,
Sed vorat tectas penitus medullas.
Nulla pax isti puero, per orbem
Spargit effusas agilis sagittas,
Quæq; nascentem videt ora solem,
Quæq; ad occasus iacet ora seros,
Si qua feruenti subiecta Cancro est,
Si qua maioris glacialis Vrsæ
Semper errantes patitur colonos,
Nouit hos æstus: iuuenum feroces
Concitat flammas, senibusq; fessis

Rursus

259 *Arce Palladia.* Athenis enim Pallas in arce colebatur, quia illam arcibus præsidere putabant. Catullus:

Diua quibus residens in summis vrbibus arces.

quo loco vide Muretum.

273 *Diua non miti generata ponto.* Musæus:

ἀγνώσσεις ὅτι Κύπρις ἀπόσπορός ἐστι θαλάσσης.

Ouidius:

. . . quia mater amorum
Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.

idem affirmant præter Solinũ, in Ponticis, Virgilius, Tibullus, Ausonius, aliique. cur vero è mari nata fingatur ex Porphyrij & Iubæ auctoritate scribit Placiades Mytholog. lib. 2. Vide Eusebium lib. 3. præparat. Euangel. cap. 3. Clementem Ægyptium lib. 1. Pædago. Aristotelem lib. 2. Rhet. ad Theodect. & Heraclidem Ponticum, in allegoriis Homericis.

274 *Quam vocat matrem geminus Cupido.* alter vulgaris, diuinus alter, de quibus Plato, in Symposio, & latius egit Lucianus, in dialogo ἔρωτες: vel ἔρως καὶ ἀντέρως, de quibus Cælius Chalcagninus singularem libellum cõposuit, & quorum meminerunt Cælius Rhodigin. lib. 16 antiq. lect. & lib. 23. ac Augustinus Nyphus, de amore cap. 19. 60. & 98. eodem sensu noster ait Oedipi actu 3.

Concinit thedas geminus Cupido.

Horatius etiam Venerem sæuam Cupidinum matrem vocauit, lib. 4. ode 1. & lib. 1. ode 19. quo loco D. Lambinus inquit: Multos esse vnius Veneris Cupidines à nemine, quod sciam, traditur. ego vero à multis hoc traditum esse scio. Orpheus:

ὑμνέομεν σεμνὴν πολυώνυμον ἀφρογενείης,
καὶ πηγὴν μεγάλην βασιλήιον, ἧς ἄπο πάντες
ἀθάνατοι πτερόεντες ἀνεβλάστησαν Ἔρωτες.

Ouidius lib. 1. Fastor.

Alma faue dixi geminorũ mater amorum.

& 3. Amor.

Quære nouum vatem tenerorum mater amorum.

Rursus extinctos reuocat calores:
Virginum ignoto ferit igne pectus,
Et iubet calo superos relicto
Vultibus falsis habitare terras.
Thessali Phœbus pecoris magister
Egit armentum, positoq́ plectro
Impari tauros calamo vocauit.
Induit formas quoties minores,
Ipse qui cælum nebulasq́ ducit?
Candidas ales modò mouit alas,
Dulcior vocem moriente cygno.
Fronte nunc torua petulans iuuencus
Virginum strauit sua terga ludo,
Perq́ fraternos mala regna fluctus,
Vngula lentos imitante remos,
Pectore aduerso domuit profundum,
Pro sua vector timidus rapina.
Arsit obscuri dea clara mundi
Nocte deserta, nitidosq́ fratri
Tradidit currus aliter regendos.
Ille nocturnas agitare bigas
Discit, & gyro breuiore flecti.
Nec suum tempus tenuere noctes,
Et dies tardo remeauit ortu,

Dum

apud Stobæum Orphei exstat hymnus in Venerem, vbi iuter cetera nominatur μᾶτερ ἐρώτων. Non ignoro Claudianum scribere;

Mille pharetrati ludunt in margine fratres
Ore pares, æuo similes, gens mollis amorū:
Hos nymphæ pariunt, illum Venus aurea solum
Edidit . . .

Sed, vt existimo, Claudianus Philostratum, alij alios sequi maluerunt.

276 *Iste lasciuus puer.* pueri figura Cupido fingitur. Moschus, de amore fugitiuo: ἔστι δ' ὁ παῖς περίσαμος. Marull.

Quis puer hic? Veneris. plenæ quæ causa pharetræ?
Non bene prouisus certa quod arma mouet.
Cur sine veste deus? simplex puer odit opertum.
Vnde puer? pueros quod facit esse senes.

Porro locus hic in sctiptis codi. sic legitur:

Impotens flammis simul & sagittis
Iste lasciuus puer & renidens
Tela quam certo moderatur arcu!
Labitur totas furor in medullas,
Igne furtiuè populante venas.

& paullo post iidem continent;
Queq; nascentem videt ora Solem,
Queq; ad Hesperias iacet ora metas.

299 *Nebulasq; ducit.* plurimæ membranæ; *fecit*, pro *ducit*.

301 *Dulcior vocem moriente cygno.* Callimachus, AEschylus, Theocritus, Aristophanes, Antipater, Euripides, Plato, Aristoteles, Philostratus, Oppianus, Tzetzes, Lucretius, Ouidius, Seneca, Martialis, nec non Cicero Tuscul. quæst. 5. & Hieron. Cardanus de subtilitat. libro 10. testantur cygnos cum cantu & voluptate mori. Athenæus vero, AElianus, Plinius, & ex recentioribus Iul. Scaliger, exercitat. ad Cardanum libro t 5. nec non Ioan. Bodinus, in Metho. Histori. (qui liber non sine diligenti cautione legi debet, sunt enim in eo perniciosi dogmatis semina passim vbique callidè insperſa) totum illud fabulosum esse contendunt. quorum sententiam, quia veritati consentaneam comperio, lubens amplector.

Cygno. sic Ouidius, in epist.
Sic vbi fata vocant vdis abiectus in herbis
Ad vada Mæandri concinit albus olor.

& Fastorum 2.
Flebilibus numeris veluti canentia dura
Traiectus penna tempora cantat olor.

304 *Perq; fraternos.* per mare Neptuni, qui apud Homerum Iliad. ό. ait;

τρεῖς γάρ τ' ἐκ Κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοί, οὓς τέκε Ῥέα,
Ζεὺς ϗ ἐγὼ, τρίτατος δ' Ἀΐδης ἐνέροισιν ἀνάσσων·
τριχθὰ δὲ πάντα δέδασται, ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.
ἤτοι ἐγὼν ἔλαχον πολιὴν ἅλα ναιέμεν αἰεὶ
παλλομένων.

Næuius, in carmine belli Punici;
Summi deū regis fratrem Neptunū, regnatorē marium.

Mala regna. hoc malim propter maris naturam, quàm *noua regna*, quod in Winckeliano cod. habetur.

308 *Arsit obscuri dea clara mundi.* Luna, testibus

Catullo & Ouidio Endymionẽ, amauit, eique in montibus Aſelenis concubuit, vt ſcribunt Rhianus & Nicander hiſtoricus. fictionis cauſam habes apud Plinium, in naturali hiſtoria.

Obſcuri dea clara mundi. plerique eamdem Lunam, Dianam ac Proſerpinam eſſe contendunt.

325 *Deiecta.* in meo m.s. eſt *reiecta.*

337 *Ignes ſentit genus aligerum.* Virg. 3. Georg.

Omne adeo genus in terris hominumque ferarumq́;,
Et genus æquoreum, pecudes, pictæq́; volucres
In furias, Veneremq́; ruunt. amor omnibus idem.

338 *Venere instincti, quam magna.* tres lib. vet. habent. *Venere instinctus ſuſcipit audax, Grege pro toto, bella iuuencus.* de quibus bellis conſule Virgil. Georg. 3. ac eius imitatorem Oppianum 2. Cyneget.

346 *Spumeus.* apri à Lucretio Spumigeri, à Virgilio ſpumantes dicuntur.

350 *Lucæq́; boues.* ſuaues ſunt hoc loco interpretes noſtri, reponentes; *Luciq́ue boues*; & ne patellæ dignum deſit operculum, idipſum interpretantes, boues luci id eſt in ſilua incædua verſari ſolitos. At Ennius inquit;

Prius pariet locuſta Lucam bouem.

& Lucretius lib. 5.

Inde boues Lucas turrito corpore tetros
Anguimanos belli docuerunt vulnera Pœni
Suſferre . . .

Plinius Hiſtor. natural. lib. 8. Elephan- »tos Italia primum vidit Pyrrhi regis »bello, & boues Lucas appellauit. La- »tius etiam hac de re πολυχαφοντῷ »ille Varro lib. 6. de lingua Latina; Luca »bos, inquit, elephas: cur ita ſit dicta, »duobus modis inuenio ſcriptum. nam »in C. Aelij commentario erat, à Liby- »cis Lucas; & in Virginij comment. ab »Lucanis Lucas, ab eo quod noſtri ma- »ximam quadrupedem, quam ipſi ha- »berent, vocarent bouem, & cùm in Lu- »canis, Pyrrhi bello, primùm vidiſſent »apud hoſteis elephantos, identidem »quadrupedes cornutas (nam quos den- »tes multi dicunt, ſunt cornua) Lucam »bouẽ appellaſſe. Si à Libya dictæ ſunt

Dum tremunt axes grauiore curru.
Natus Alcmena poſuit pharetram,
Et minax vaſti ſpolium leonis,
Paſſus aptari digitis ſmaragdos,
Et dari legem rudibus capillis:
Crura diſtincto religauit auro,
Luteo plantas cohibente ſocco:
Et manu, clauam modò qua gerebat,
Fila deduxit properante fuſo.
Vidit Perſes, ditisq́ ferax
Lydia regni, deiecta feri
Terga leonis, humerisq́ quibus
Sederat alti regia cæli,
Tenuem Tyrio ſtamine pallam.
Sacer eſt ignis, credite læſis:
Nimiúmq́ potens, quà terra ſalo
Cingitur alto, quáq́ ætherio
Candida mundo ſidera currunt.
Hæc regna tenet puer immitis,
Spicula cuius ſentit in imis
Cærulus vndis grex Nereidum,
Flammámq́ nequit releuare mari.
Ignes ſentit genus aligerum.
Venere inſtincti quàm magna gerunt
Grege pro toto bella iuuenci?
Si coniugio timuere ſuo,
Poſcunt timidi prælia cerui,
Et mugitu dant concepti
Signa furoris: tunc virgatas
India tigres decolor horret.
Tunc vulnificos acuit dentes
Aper, & toto eſt ſpumeus ore.
Pœni quatiunt colla leones,
Cùm mouit amor, tum ſilua gemit
Murmure ſæuo: amat inſani
Bellua ponti, Lucæq́ boues.
Vendicat omnes natura ſibi.

Lucæ; pantheræ & leones non Africanæ bestiæ dicerentur, sed Lucæ: si ab Lucanis dictæ; vrsi cur potius Lucani, quàm Luci dicti? Quare ego arbitror potius Lucas ab luce: quòd longè relucebant propter inauratos regios clypeos; quibus eorum tum ornatæ erant turres. Hæc ille: cuius verba facilè apparet non esse mendosa, & Vertranium Maurum; qui pro, *Vrsi cur potius Lucani, quàm Luci dicti*, legendum coniicit; *v.c.p.L. quam lupi d.* Varronis verba, satis per se dilucida & aperta, non satis assecutū fuisse.

Nihil immune est, odiumq́; perit,
Cùm iussit amor, veteres cedunt
Ignibus iræ. quid plura canam?
Vincit sæuas cura nouercas.

ACTVS SECVNDVS.

PHAEDRA. NVTRIX.

Altrix profare, quid feras? quónam in loco est?
NVT. *Spes nulla tantum posse leniri malum,*
Finisq́; flammis nullus insanus erit.
Torretur æstu tacito, & inclusus quoque,
Quamuis tegatur, proditur vultu furor.
Erumpit oculis ignis, & lapsa genæ
Lucem

355 *Sæuas cura nouercas.* nouercæ funestæ nominantur infra actu 5. Sæuæ à Seneca Octauię actu 1. Virg. 2. Georg. Ouidio 2. tristium, Valerio Flacco Argon. 5. & Papinio 2. siluar. terribiles ab Ouidio 1. Metam. iniustæ à Virgilio in eclogis; diræ ab Ouidio, in epist. & Claudiano 3. de raptu. Seneca Hercule Fur. actu 1.

. . facere si quicquam apparo
Dignum nouerca . . .

& Hercule Fur. actu 5.

. . ô nouercales manus!

Agamemn. actu 2.

. . . quod nouercales manus
Ausæ . . .

Afranius, Diuortio:

Mulier, nouercæ nomen huic adde impium.

Cestius Pius, apud Senecā controuers. lib. 4. Sed adhuc, inquit, crudelis & pertinax nouerca, post omnia deuicta nihilominus sæuit. Euripides, Ione: φθονεῖν γὰρ φασὶ μητρυιὰς τέκνοις. & Alcestide; ἐχθρὰ γὰρ ἡ 'πιοῦσα μητρυιὰ τέκνοις τοῖς πρόσθ', ἐχίδνης οὐδὲν ἠπιωτέρα. nec non: προγόνοις δ' ἀμηχανῆς δυσμενεῖς αἰεί ποτε. harum perfidia & erga priuignos odium patet etiam ex quodā Diocletiani & Maximiani rescripto l. 1. C. quib. causis cel. long. temp. præscr. atq; ea caussa est cur Caius noster l. 4. D. de inof. testam. scripserit: Non est consentiendum parentibus, qui iniuriam aduersus liberos suos testamento inducunt: quod plerumque faciunt, malignè contra sanguinem suum inferentes iudicium, nouercalibus delinimentis instigationibusque corrupti. Quę verba libri Etrusci, quos sequitur Iacob. Labittus Indicis pag. 47. col. 4. & Cuiacius lib. 2. obseruat. ca. 21. præferant esse desumta ex Caij lib. singulari ad legem Gliciam, non, vt voluit Haloander, Leuricam: in ceteris codicibus tribuuntur, Maximo ad legem Falcidiam: quod placuit Eguinario Baroni, in commentario legis illius, quia, inquit, Maximum ad legem hanc scripsisse constat. vnde constet ille non expressit. constat ex l. 125. D. de leg. 1. in Π. Florentinis inscriptione. Nonnulla de nouercarum sæuitia & iniquitate habes apud Siluest. Aldobrandin. §. socrum quoque. instit. de nupt.

360 *Quamuis tegatur.* cùm ceteræ affectiones animi vultu indicentur, tum potiss amor. Seneca Agamemn. actu 5. & Hercul. OEtæo actu 2. *Vultusq; ipsi scelera truculenti ferunt.* &: *Vultus loquitur quodcunque negas.* Ouidius 2. Metamorph. *Heu quam difficile est crimen non prodere vultu?* & alter, nescio qui; *. . . . quum nanq; absconderet ignem Lumine qui semper proditur ipse suo.* Maximianus, in querela senectutis, *Certe difficile est abscondere pectoris ignes, Panditur & clauso sæpius ore furor.* *Furor*, hoc est amor: quemadmodum apud Senecam hoc loco; & Virgil. ~~10. Æneid.~~ Ecl. *Seu quicumque furor*, . . hoc est, interprete Pomponio Sabino, amor. rationem Seruius reddit, quia amor omnis plenus furoris est. inquit etiam Tragicus; τὸ μαίνεσθαι δ' ἄρ' ἦν ἀνθρώποις ἔρως. notum est illud Prodici: ἔρωτα διπλασιασθέντα μανίαν γίνεσθαι. Dixi autem Maximianus, non, iuxta vulgus, Cornelius Gallus. ex tribus enim codicib. manuscr. comperi hunc Maximianum, qui temporibus Boëthij vixit, versuum illorum non valde lepidorum auctorem esse. Vnus codex penes me est dono Lud. Carrionis I. C alter penes Victorem Giselinum Medicum. tertius fuit Fr. Martinij Gandensis, amici mei summi; in quo adolescente omnia bona erant, quæ laudabilia dicit magnus Aristoteles. Sciunt hoc omnes quotquot illo familiariter vsi fuerunt: ceteris etiam fidem fecissent in omnia philosophi Senecæ opera doctissimæ annotationes:

V

Lucem recusant. nil idem dubiæ placet,
Artusq́; variè iactat incertus dolor.
Nunc vt soluto labitur moriens gradu,
Et vix labante sustinet collo caput,
Nec se quieti reddit, & somni immemor
Noctem querelis ducit: attolli iubet,
Iterumq́; poni corpus, & solui comas,
Rursusq́; fingi: semper impatiens sui
Mutatur habitus: nulla iam Cereris subit
Cura, aut salutis: vadit incerto pede,
Iam viribus defæta, non idem vigor,
Non ora tingens nitida purpureus rubor.
Populatur artus cura, iam gressus tremunt,
Tenerq́; nitidi corporis cecidit decor.
Et, qui ferebant signa Phœbeæ facis
Oculi, nihil gentile, nec patrium micant.
Lachrymæ cadunt per ora, & assiduo genæ
Rore irrigantur: qualiter Tauri iugis
Tepido madescunt imbre perfusæ niues.
Sed en patescunt regiæ fastigia,
Recliuis ipsa sedis auratæ toro
Solitos amictus mente non sana abnuit.
PH. *Remouete famulæ purpuram, atq; auro illitas*
Vestes, procul sit muricis Tyrij rubor,

Quæ

quarum ego specimen pulcherrimum vidi, & Pet. Suffridus, in annotat. Officiorum Ciceronis, meminit. Sed illum nobis in ipso iuuentæ flore, non sine mœrore omnium inuida mors eripuit. Ferenda quidem mors, quod omnes ea lege viuimus, vt moriamur: lugenda tamen, quod pauci ita viuimus, vt nostra commoda publicæ vtilitati postponamus. de Martinio sanè merito mihi videor cecinisse:

Ferte pios manib. iuuenes ac spargite flores
Flos iuuenū meritam marcuit ante diē.
Quid nocuit iuueni? virtus, sapientia, mores:
Hæc fecêre senem crederet vt Lachesis.

Sed hæc amici bene meriti memoriæ data. nunc ad rem illud quod supra dixit Seneca: *torretur æstu tacito*, fortassis ex illo Virgilij 4. AEneid. sumtū fuit:

Interea tacitum viuit sub pectore vulnus,
Vritur infelix Dido.

362 *Nil idem dubiæ placet.* propria amãtium perturbatio sumta ex illo Euripidis, in Hippolyto;

Ταχὺ γὸ σφάλ. &c.

Plautus, quē adducit Bellaius, in comment. lib. 2. amorum P. Ronfardi: Ita
» me Amor lapsum animi ludificat, fu-
» gat, agit, appetit, raptat, retinet, iactat,
» largitur, quod dat non dat, maritimis
» moribus mecum experitur. & Ouidius de Myrrha, lib. 10. Metamorph.

Noctis erat medium, curasq́; & corpora somnus
Soluerat, at virgo Cynereïa peruigil igne
Carpitur indomito, furiosaq́; vota retractat,
Et modo desperat, modo vult tentare, pudetq́;
Et cupit & quid agat non inuenit. vtq́; securi
Saucia trabs ingens, vbi plaga nouissima restat,
Quo cadat in dubio est, omniq́; à parte timetur:
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc leuis atque, illuc, momentaq́; sumit vtroque,
Nec modus aut requies, nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet &c.

Marullus:

Iactor, dispereo, crucior, trahor huc miser atque huc,
Ipse ego nec quis sim nescio, nec vbi sim.

363 *Dolor.* sic amor ab Ouidio etiam epistol. 13. vocatur; *Tu mihi luce dolor, tu mihi nocte venis.*

366 *Nec.* meus cod. script. habet *non.*

Somni immemor. Ouid. epist. 11.

Nec somni faciles & nox erat annua nobis.

370 *Nulla iam Cereris.* solent amantes cibos aspernari. Virgilius, in Ciri,

Nam qua te causa nec dulcis pocula Bacchi,
Nec grauidos Cereris dicam contingere fœtus?

Ouidius istud & duo sequentia expressit epist. 11.

Fugerat ore color, maciesq́; adduxerat artus,
Sumebant minimos ora coacta cibos.

372 *Viribus defæta.* optimè in veter. libris continetur, *viribus defecta.* Sic Ouidius lib. 5. Metam.

Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.

& Metamorph. 9.

. . . quæ vires defecto reddat amori.

Sic Martialis:

Dulcia defecta moderatur carmina lingua
Cantator cygnus funeris ipse sui.

373 *Purpureus rubor.* Sic Papinius Thebaid. 2.

Candida purpureum fusa super ora ruborem.

Quæ fila ramis vltimis Seres legunt.
Breuis expeditos zona constringat sinus,
Ceruix monili vacua: nec niueus lapis
Diducat aures, Indici donum maris.
Odore crinis sparsus Assyrio vacet.
Sic temere iactæ colla perfundant comæ,
Humerosq́; summos cursibus motæ citis
Ventos sequantur: læua se pharetræ dabit,
Hastile vibret dextra Thessalicum manus.
Talis seueri mater Hippolyti fuit:
Qualis relictis frigidi ponti plagis,
Egit cateruas, Atticum pulsans solum
Aut Tanais, aut Mæotis, & nodo comas
Coëgit, emisitq́; lunata latus
Protecta pelta, talis in siluas ferar.
NVT. *Depone questus, non leuat miseros dolor,* ״
Regina. sæuis ecquis est flammis modus?
Agreste placa virginis numen deæ.
Regina nemorum, sola quæ montes colis,
Et vna solis montibus coleris dea,
Conuerte tristes omnium in melius minas.
O magna siluas inter, & lucos dea,
Clarumq́; cæli sidus, & noctis decus,
Cuius relucet mundus alterna face,
Hecate triformis. en ades cœptis fauens,
Animum rigentem tristis Hippolyti doma:

Amare

Rubor. Virgilius, si modo ipse auctor, de Scylla:

Nullus in ore rubor. vbi enim rubor, obstat amori.

quia rubor pudoris indicium est: pallor ex Ouidij & Propertij sententia amantes decet. de genarum significatione vide Sex. Pompeium.

380 *Perfusæ niues.* Sic Ouidius lib. 1. amor. eleg. 8.

Suspensæq́; diu lacrymæ fluxêre per ora,
Qualiter abiecta de niue manat aqua.

383 *Solitos amictus mente non sana abnuit.* de Scylla Valerius, in Ciri;

Non styrace Idæo fragrantes picta capillos,
Cognita non teneris pedibus Sicyonia seruans,
Non niueo retinens baccata monilia collo.

386 *Seres.* noster, Hercule Oetæo:

Quæ Phœbeis subditus Euris
Legit Eois Ser arboribus.

de serico multa Tiraquellus in legib. connub. Quo vero tempore texendi serici artificium Occidenti innotuerit docet ex Otthone Phrisingensi Brissonius, de verb. significat. lib. 17.

389 *Diducat.* o. v. l. *deducat*, rectè: deducat autem pondere suo.

390 *Assyrio.* odores Assyrij fuerunt in magno pretio apud veteres. vnde Catullus;

Fragrantem Assyrio venit odore domum.

Tibullus:

Nõ feret, Assyrios cineri quæ dedat odores.

Senecam de amomo loqui existimo.

394 *Hastile Thessalicum.* Euripides, Θεσσαλὸν ὄρπηκα.

397 *Atticum pulsans solum.* Lysias orator prodidit Amazonas primas mortalium equo vsas fuisse, & gratia roboris periclitandi, cùm alia percurrisse loca, tum Atticam etiam; in qua ægre tandem vinci potuerint. Hellanicus Lesbius scripsit illas, vt in Atticam peruenirent, Thracium Bosporum gelu constrictum (qua de re vide Plutarchum, in Theseo) equis plaustrisque traiecisse: quo tempore Antiope capta, postea Theseo Hippolytum peperit, auctore, post Heraclidem Ponticum, Isacio in Lycophronem. 399 *Lunata pelta.* Virgilius; *Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.* 404 *Regina nemorum.* viri amantes, solem, feminæ lunam precabantur. testes Seneca hoc loco, Euripides in Hippolyto, & Theocritus εἰδυλ. β'. cuius Scholiastes huius consuetudinis varias rationes reddit. vnam, quòd, cum Luna Endymionem amarit, non sit verisimile, feminis eam eodem morbo laborantibus non opitulaturam: aliam, quòd Lunæ cum Amore cognatio quædam (censeri enim vtrumque igneæ naturæ) intercedat. Mihi tertia eiusdem ratio magis probatur; scilicet hoc fieri, quia amori exercendo nox longe quàm dies sit accommodatior, noctique Luna seu Diana præsit. noster infra; ... *noctis decus*, vocat Lunã. item, deam noctium. *Quæ montes colis.* Horatius; *Montium custos, nemorumque virgo.* 410 *Hecate triformis.* Charielidæ verba sunt, in Catena: δέσποιν' Ἑκάτη, τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη. citat Athenæus. qui tradit Apollodorũ ἐν τοῖς περὶ θεῶν scribere: τῇ Ἑκάτῃ θύεσθαι

τρίγλην διὰ τὴν ὀνόματος οἰκειότητα. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός. triformis itaque hoc est τρίμορφος.

414 *Inuerte mentem.* o.v.l. *inuecte.* eodẽ vero versu ex iisdem duo deteriores; *aduersus*

417 Lunæ cornua tribuuntur etiam ab Ouidio, Horatio, Lucano, Statio, Solino & Martiano Capella: quorum testimonia proferre nihil est necesse. iccirco pictores, sculptores & ceteri formarum exprimendarum artifices Dianæ seu Lunæ duo semper veluti paruula cornua affingunt. cuius motis etiam Claudianus de raptu Proserp. lib. 2. meminit;

Hic Hyperionio solem de semine nasci
Fecerat & pariter Lunam, sed dispare forma,
Auroræ noctisq; duces. cunabula Tethys
Præbet, et infantes gremio solatur anhelos;
Cæruleusq; sinus roseus radiatur alumnis:
Inualidum dextro portat Titana lacerto
Nondum luce grauem, nec pubescentibus altè
Cristatum radiis. primo clementior æuo
Fingitur, & tenerum vagitu despuit ignẽ:
Læua parte soror vitrei libamina potat
Vberis, & paruo signantur tempora cornu.

In his doctiss. versibus exponendis Parrhasius & Cęlius valde laborarunt, nec tamen omnia sunt assecuti: ego fortassis aliquando latius id exsequar.

429 *Quid huc.* facit hoc loco Fabricius, vt inquit, ex vno manuscripto nouæ scenę initium: sed quotquot vidi membranæ, omnia etiam vulgata exemplaria illi repugnant.

432 *Stirpis & geminæ iugũ.* vtriusq; matrimonij liberi, ego, Demophoon & Antigonus: quos duos posteriores Phędra Theseo peperit. Plutarch. in Thes.

437 *Grauas.* pro eo in o.v.l. est *domas*, & sequenti proxime versu habetur; *Quem fata cogunt, ille est cum venia miser.*

444 *Mobili cursu fugit.* ætatem iccirco Ouidius volatilem dixit. meritò. ætatis enim cursus idem qui temporis. at tempus non est omnino, vel vix & obscurè est. quia alia eius pars præteriit & non est, alia instat & nondum est. & quod constat ex partibus quæ nõ sunt, vix videtur esse posse, auctore Aristot.

Amare discat, mutuos ignes ferat,
Det faciles aures, mitiga pectus ferum,
Inuerte mentem: toruus, auersus, ferox,
In iura Veneris redeat, huc vires tuas
Intende. sic te lucidi vultus ferant,
Et nube rupta cornibus puris eas.
Sic te regentem frena nocturni ætheris
Detrahere nunquam Thessali cantus queant,
Nullusq; de te gloriam pastor ferat.
Ades inuocata, iam faues votis dea.
Ipsum intueor solenne venerantem sacrum,
Nullo latus comitante: quid dubitas? dedit
Tempus locumq; casus, vtendum artibus:
Trepidamus: haud est facile mandatum scelus „
Audere: verùm iusta, qui reges timet, „
Deponat, omne pellat ex animo decus. „
Malus est minister regij imperij pudor. „

HIPPOLYTVS. NVTRIX.

HIP. *Quid huc seniles fessa moliris gradus*
O fida nutrix, turbidam frontem gerens,
Et mæsta vultus? sospes est certè parens,
Sospesq; Phædra, stirpis & geminæ iugum.
NVT. *Metus remitte, prospero regnum in statu est,*
Domusq; florens sorte felici viget.
Sed tu beatis mitior rebus veni:
Nanque anxiam me cura sollicitat tui,
Quod te ipse pœnis grauibus infestus grauas.
Quem fata cogunt, hic quidem viuat miser: „
At si quis vltrò se malis offert volens, „
Seq; ipse torquet, perdere est dignus bona, „
Quis nescit vti. potius annorum memor, „
Mentem relaxa, motibus festis facem
Attolle, curas Bacchus exoneret graues.
Ætate fruere, mobili cursu fugit, „
Nunc facile pectus, grata nunc iuueni Venus,
Exultet animus: cur toro viduo iaces?

Tristem

Triſtem iuuentam ſolue: nunc luxus rape,
Effunde habenas, optimos vitæ dies
Effluere prohibe: propria deſcripſit Deus
Officia, & æuum per ſuos ducit gradus.
Lætitia iuuenem, frons decet triſtis ſenem.
Quid te coërces, & necas rectam indolem?
Seges illa magnum fœnus agricolæ dabit,
Quæcunque lætis tenera luxuriat ſatis,
Arborq́, celſo vertice euincit nemus,
Quam non maligna cædit aut reſecat manus.
Ingenia melius recta ſe in laudes ferunt,
Si nobilem animum vegeta libertas alit:
Truculentus, & ſilueſter, & vitæ inſcius,
Triſtem iuuentam Venere deſerta colis.
Hoc eſſe munus credis indictum viris,
Vt dura tolerent, curſibus domitent equos,
Et Marte ſæua bella ſanguineo gerant?
Prouidit ille maximus mundi parens,
Cùm tam rapaces cerneret fati minas,
Vt damna ſemper ſobole repararet noua.
Excedat, agedum, rebus humanis Venus,
Quæ ſupplet ac reſtituit exhauſtum genus,
Orbis iacebit ſquallido turpis ſitu,
Vacuum ſine vllis claſſibus ſtabit mare,
Alesq́, cælo deerit, & ſiluis fera,
Solis & aër peruius ventis erit.
Quàm varia lethi genera mortalem trahunt, „
Carpúntq́, turbam pontus, & ferrum, & doli. „
Sed fata credas deeſſe? ſic atram Styga
Iam petimus vltrò: cælibem vitam probet
Sterilis iuuentus, hoc erit, quicquid vides,
Vnius æui turba, & in ſemet ruet.
Proinde vitæ ſequere naturam ducem,
Vrbem frequenta, ciuium cœtus cole.
HIP. *Non alia magis eſt libera, & vitio carens,*
Ritúsq́, melius vita quæ priſcos colat:
Quàm quæ relictis mœnibus ſiluas amat.

lib.4. Phyſic. vnde Lucretius:

Tempus item per ſe non eſt. ſed rebus ab ipſis
Conſequitur ſenſus, tranſactum quid ſit in æuo,
Tum quæ res inſtet, quid porro deinde ſequatur.
Nec per ſe quenquam tempus ſentire fatendum eſt,
Semotum ab rerum motu, placidaq́; quiete.

447 *Iuuentam.* Virgil. lib. 4. AEneid.
Solâne perpetua mœrens carpêre iuuenta.

448 *Optimos vitæ dies.* vt enim matutinum tempus diei pars potior: ſic iuuentus vitæ pars melior exiſtimanda eſt.

„ 450 *Ducit.* m. s. *duxit,* quemadmodum
„ *deſcripſit.*

455 *Euincit.* v. l. in futuro.

464 *Prouidit &c.* hunc verſum citat Raphael Cumanus ad l. 1. nu. 4. D. ſolut. matrimo. ſed mendoſè.

Non illum auaræ mentis inflammat furor,
Qui se dicauit montium insontem iugis:
Non aura populi, & vulgus infidum bonis,
Non pestilens inuidia, non fragilis fauor.
Non ille regno seruit, aut regno imminens
Vanos honores sequitur, aut fluxas opes,
Spei metusq́ liber. haud illum niger,
Edaxq́ liuor dente degeneri petit:
Nec scelera populos inter atque vrbes sita
Nouit, nec omnes conscius strepitus pauet:
Haud verba fingit, mille non quærit tegi
Diues columnis, nec trabes multo insolens
Suffigit auro: non cruor largus pias
Inundat aras, fruge nec sparsa sacra
Centena niuei colla submittunt boues:
Sed rure vacuo potitur, & aperto æthere
Innocuus errat, callidas tantum feris
Struxisse fraudes nouit, & fessus graui
Labore, niueo corpus Ismeno fouet.
Nunc ille ripam celeris Alphei legit:
Nunc nemoris alti densa metitur loca,
Vbi Lerna puro gelida perlucet vado,
Sedemq́ mutat: hic aues querulæ fremunt,
Ramiq́ ventus lenè percussi tremunt,
Veteresq́ fagi. iuuit aut amnis vagi
Pressisse ripas, cespite aut nudo leues
Duxisse somnos, siue fons largus citas
Diffundit vndas, siue per flores nouos
Fugiente dulcis murmurat riuo sonus.

502 *Ilisso.* sic in o.v.l. legitur, & est Ilissus Platoni, Ptolomæo, Eustathio, Melæ, Plinio & Papinio notus: melius tamen hoc loco congruit Fabriciana lectio, *Ismeno.*

506 *Sedemq́.* m.s. *sedesq́.*

Aues querulæ. Claudianus;
Et murmur querula blandius alite,

508 *Iuuit aut amnis &c.* Horatius;
. . . nunc leuis membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput sacræ.

516 *Est impetus fugisse.* hanc phrasim apud Nasonem lib. 2. 5. 6. 8. & 9. Metamorph. & passim in epist. & amoribus, plus decies obseruaui.

Sollicito bibant. m.s. *bibunt.* Sollicitum vero aurum accipe, quemadmodum apud Tibullum;
Somnus sollicitas deficit ante fores.

518 *Celer somnus.* aliquot membranæ; *certior somnus.*

526 *Cæcus cupido.* cæcum vocat, quia qui eo exagitatur cæci fiant, neq; quid pulcrum, quid turpe, quid vtile, quid perniciosum videre possunt. quamobrem amorem cæcum pingi voluerunt Aristoteles lib. 7. Ethicor. ad Nicomachum cap. 9. (si modo ipse, & non Nicomachus, quod Ciceroni in lib. de finibus placuit, operis illius auctor est) & Oribasius Euporist. lib. 1. c. 22. quòd scilicet coitus prudentiæ & ingenij animiq; robori plurimum obsit: omnis autem à Venere abstinentia animi vires maximè corroboret, teste Simplicio in Enchir. Epicteti cap. 43. non ignoro fuisse nonnullos qui aliam rationem istius fictionis tradiderint, eosque magni nominis viros Aristotelē problem. 4. cap. 2. & 3. & ibi Pet. Aponensem, & cap. 32. Galenum lib. 4. τῶν τόπων cap. 8. Aetium Tetrabib. 2. serm. 3. cap. 40. & Arnold. Villanouanum, in lib. de coitu; qui omnes putarunt amorem cæcum dici, quia immodica libido oculis plurimum noceat. Sed & Stephanus Forcatulus, in Cupidine iurisperito, & alij nonnulli rectè hanc fictionē excogitatam fuisse negarunt; amorem oculatum pingi debere cēsentes. verum his omissis ad alia pergamus. *Nullus in campo sacer.* Iuuenalis; *Aut sacrum effodit medio de limite saxum.* Sed quare sacrum? an quia Numa Terminum pro Deo coli, eique hostias inanimas cædi voluit, atque illi templum constituit, vt Plutarchus in Numa & in Romaicis, Ouid. 2. Fastorum docent? postmodum tamen etiam agnam illi immolari consueuisse videtur colligi ex illo Horatij; *Et agna festis cæsa Terminalibus.* Prudentius quoque (ni fallor) in libris contra Symmachum auctor est extis gallinæ Termino fieri solitum. Porro ea sacra sub „die fiebant. nam vt Paulus festi abbreuiator scribit; Terminus quo loco colebatur, super eum foramē „patebat in tecto, quod nefas esse putarent Terminum intra tectum cōsistere. idem Paullus; Termino,

Excussa siluis poma compescunt famem,
Et fraga paruis vulsa dumetis cibos
Faciles ministrant. regios luxus procul
Est impetus fugisse: solicito bibant
Auro superbi. quàm iuuat nuda manu
Captasse fontem, si celer somnus premit,
Secura duro membra versantem toro.
Non in recessu furta, & obscuro improbus
Quærit cubili, seq́; multiplici timens
Domo recondit: æthera ac lucem petit,
Et teste cælo viuit. hoc equidem reor
Vixisse ritu prima quos mistos deis
Profudit ætas: nullus his auri fuit
Cæcus cupido, nullus in campo sacer
Diuisit agros, arbiter populis lapis.
Nondum secabant credulæ pontum rates,
Sua quisque norat maria. non vasto aggere
Crebraq́; turre cinxerant vrbes lacus:
Non arma sæua miles aptabat manu,
Nec torta clusas fregerat saxo graui
Balista portas: iussa nec dominum pati
Iuncto ferebat terra seruitium boue.
Sed arua per se fæta, poscentes nihil
Pauere gentes: silua natiuas opes,
Et opaca dederant antra natiuas domos.
Rupère fœdus, impius lucri furor,
Et ira præceps, quæq́; succensas agit
Libido mentes: venit imperij sitis
Cruenta, factus præda maiori minor.
Pro iure vires esse, tum primùm manu
Bellare nuda, saxaq́; & ramos rudes
Vertère in arma: non erat gracili leuis
Armata ferro cornus, aut longo latus
Mucrone cingens ensis, aut cristæ caput
Galeæ comantes, tela faciebat dolor.
Inuènit artes bellicus Mauors nouas,
Et mille formas mortis: hinc terras cruor

inquit, sacrificabant, quod in eius tutela fines agrorum esse putabant. deniq; Numa Pompilius statuit eũ qui Terminum exarasset, & ipsum & boues sacros esse. Vnde apparet rectius hanc Numæ legem cõceptam fuisse à Lud. Charonda in lib. Veterum leg. Roma. quàm à Ioanne Oroscio in l. 5. nu. 29. D. de iustit. & iure. quam legem falsò Balduinus, in commentario περὶ γεωργικῶν Iustiniani, statim in principio, duodecim tabulis tribuit.

527 *Diuisit agros arbiter populis lapis.* Tibullus:

. . . non fixus in agris
Qui regeret certis finibus arua lapis.

potuit etiam noster hoc ab Ouidio lib. 3. amor. eleg. 7. desumere. De finib. & terminis fratres Aruales cognouisse docet Cuiacius lib. 11. obseruat. cap. 5.

528 *Nondum secabant.* Tibullus lib. 1.

Nondum cæruleas pinus cõtemserat vndas,
Effusum ventis præbueratq́; sinum.

530 *Vrbes lacus.* hoc est fossæ perpetuã habentes aquam, l. vni. D. vt in flumi. publi. l. vni. in fin. D. de ripa munien. meus codex scriptus & alter collegij Winckeliani habent, *vrbes latas*, quod non recipio.

534 *Iuncto ferebat terra.* & hoc quoque Tibullus lib. 1. eleg. 3. tradidit, ad cuius imitationem hæc fortassis scripta sint, vel sane ad Hesiodi.

541 *Præda maiori minor.* Varro Margopoli, seu περὶ ἀρχῆς:

Natura humanis omnia sunt paria.
Qui pote plus, vrget: pisces vt sæpe minutos
Magnus comest: vt aues enecat accipiter.

542 *Pro iure vires esse.* ex quorumdam sentẽtia fortior imbecilliori debet imperare, auctore Platone in Gorgia. vnde Thucydides lib. 1. οὐδ' αὖ πρῶτοι τοῦ τοιούτου ὑπάρξαντες, ἀλλ' ἀεὶ καθεστῶτος, τὸν ἥσσω ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου κατείργεσθαι.

546 *Cristæ caput galeæ comantes.* sic Claudianus:

Exercentur equis, & colla comantia pectunt.

549 *Et mille formas mortis.* Tibullus:

Nunc Ioue sub domino cædes & vulnera semper,
Nunc mare, nunc lethi mille repente viæ.

Infecit

Infecit omnes fusus, & rubuit mare.
Tum scelera dempto fine per cunctas domos
Iere, nullum caruit exemplo nefas.
A fratre frater, dextera nati parens
Cecidit, maritus coniugis ferro iacet,
Perimuntque fœtus impiæ matres suos.
Taceo nouercas: mitius nil est feris.
Sed dux malorum fæmina, & scelerum artifex
Obsedit animos, cuius incestæ stupris
Fumant tot vrbes, bella tot gentes gerunt,
Et versa ab imo regna tot populos premunt.
Sileantur aliæ: sola coniux AEgei
Medea, reddit fæminas dirum genus. "
NVT. *Cur omnium fit culpa, paucarum scelus?*
HIP. *Detestor omnes, horreo, fugio, execror.*
Sit ratio, sit natura, sit dirus furor:
Odisse placuit: ignibus iunges aquas,
Et amica ratibus antè promittet vada
Incerta Syrtis, antè ab extremo sinu
Hesperia Tethys lucidum attollet diem,

Et ora

557 Dux malorum femina. mala muliere, nihil neque peius neque grauius. Orpheus:

ὡς οὐ κύντερον ἦν καὶ ῥίγιον ἄλλο γυναικός.

Homerus:

οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός.

Menander:

θησαυρός ἐστι τῶν κακῶν γυνή.

bonam mulierem inuentu esse difficilem dixit Diphilus:

γυναῖκ' ἀγαθὴν ἐπιτυχεῖν οὐ ῥᾴδιον.

cui consentit Euripides in Iphigenia Aulidensi. nam cùm Clytæmnestram bonam coniugē esse dixisset; mox subiungit,

σπάνιον δὲ θήρευμ' ἀνδρὶ τοιαύτην λαβεῖν.
δάμαρτα, φλαύραν δ' οὐ σπάνις γυναῖκ' ἔχειν.

Pacuuius:

Haud facul femina inuenietur bona.

Lucilius:

Haud facul est homini inuentu femina bona.

quare Terentio omnes vno ludo ad maliciam doctę videntur, imitato illud Menandri:

γυνὴ γυναικὸς πάποτ' οὐδὲν διαφέρει.

Euripides:

ὁρᾶτε, ἄπιστον ὡς γυναικεῖον γένος.

Sed hi omnes, quemadmodum & Anaxilas, Xenarchus, Eubulus, Philotærus, Amphis, Alexis, Antiphanes, Carcinus, Aristophon apud Athenæum lib. 13. cap. 3. & Rodomontes apud Ariostum cantu 27. circa finem. & Menchacensis de successionum creatione par. 1. lib. 2. §. 12. nu. 34. non satis attenderūt, vt virorum sic mulierum quasdam malas quasdam bonas esse, iuxta Hesiodum; *οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο.* Simonides Amorgynus: *γυναικὸς οὐδὲν χρῆμ' ἀνὴρ ληΐζεται ἐσθλῆς ἄμεινον, οὐδὲ ῥίγιον κακῆς.* Theognis: *οὐδὲν δὴ ἀγαθῆς γλυκύτερόν ἐστι γυναικός.* Euripides; qui, quem sexum in choro oderat, in thoro diligebat; vt veritatis coactus cecinit, *οὐδὲ ὄλβος, οὐδέ τι μηδὲν ἐσθλοῦ πεῖσαι ἡδονάς, ὥσπερ ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς σύνοδος.* etenim inter multa commoda, quæ à Fr. Barbaro in lib. de re vxoria cap. 1. enumerantur, domus erit optime constituta, vniuersaque familia commodissime regetur. Metrodorus: ..... *ἔχεις γάμον; οἶκος ἄριστος ἔσεται. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐλαφρότερος.* quæ Crates sic in contrarium torquebat: ..... *ἔχεις γάμον; οὐκ ἀμέριμνος ἔσσεαι. οὐ γαμέεις; ζῇς ἔτ' ἐρημότερος.* Posteriorem sententiam astruunt Menandri versus apud Lucianum, in dialogo qui inscribitur *ἔρωτες.* Metellus etiam Numidicus in oratione de ducendis vxoribus " apud Aulum Gellium ait: Si sine vxore possemus, Quirites, esse; omnes ea molestia careremus: sed " quoniam ita natura tradidit, vt nec cum illis satis commodè, nec sine illis vllo modo viui possit; saluti " perpetuæ potius, quàm breui voluptati consulendum. Videtur autem Metellus Susarionem imitatus, qui apud Sudam ita scribit: *κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως ὦ δημόται οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ.* atque ea fuit causa cur Secundus philosophus, teste Maximo martyre & philosopho locorum commu. cap. 39. nec non Menander & Philæmon mulierem vocent *ἀναγκαῖον κακόν.* ceterum quod antiquè & populariter mares mali & feminæ bonæ dici consueuerant, vt Plautus, Catullus & Cicero testantur, hoc *κατ' εἰρώνειαν* dictum videtur. Sed hęc parum ad rem, ad voluptatem & vtilitatem magnum momētum habent. ac, teste Agathone apud Athenæum, *πάρεργα* nonnumquam veluti *ἔργα* expedienda sunt.

Scelerum artifex. Euripides, in Medea: ... *πρὸς δ' ἔτι καὶ πεφύκαμεν γυναῖκες εἰς μὲν ἔσθλ' ἀμηχανώταται:*

Et ora damis blanda præbebunt lupi:
Quàm victus animum fœmina mitem geram.
NVT. *Sæpe obstinatis induit frenos amor,*
Et odia mutat. regna materna aspice,
Illæ ferocis sentiunt Veneris iugum.
Testaris istud vnicus genitus puer.
HIP. *Solamen vnum matris amissæ fero,*
Odisse quòd iam fœminas omnes licet.
NVT. *Vt dura cautes vndique intractabilis,*
Resistit vndis, & lacessentes aquas
Longè remittit: verba sic spernit mea.
Sed Phædra præceps graditur, impatiens moræ,
Quò se dabit fortuna? quò verget furor?
Terra repente corpus exanimum cadit,
Et ora morti similis obduxit color.
Attolle vultus, dimoue vocis moras,
Tuus en alumna tenet Hippolytus tenet.

PHAEDRA. HIPPOLYTVS.

NVTRIX.

Quis me dolori reddit, atque æstus graues
Reponit animo? quàm bene excideram mihi?
Cur dulce munus redditæ lucis fugis?
Aude anime, tenta, perge mandatum tuum,
Intrepida constent verba. qui timidè rogat,
Docet negare. magna pars sceleris mei
Olim peracta est: serus est nobis pudor.
Amauimus nefanda: si cœpta exequor,
Forsan iugali crimen abscondam face.
Honesta quædam scelera successus facit.
Age, incipe anime: commodes paulum, precor,
Secretas aures: si quis est, abeat comes.
HIP. *En locus ab omni liber arbitrio vacat.*
PH. *Sed ora cœptis transitum verbis negant,*
Vis magna vocem emittit, at maior tenet.
Vos testor omnes cælites, hoc, quod volo.

X HIP.

κακῶν δὲ πάντων τέκτονες σοφώταται: & ἐν τῷ Ὀρέστῃ:

δειναὶ γὰρ αἱ γυναῖκες εὑρίσκειν τέχνας.

Scholiastes Euripidis, in Hippolyto: ὥσπερ γὰρ τὸ ἀνδρεῖον ἔχειν δέδοται τοῖς ἀνδράσιν, οὕτως τὸ πανουργεῖν καὶ μηχανὰς ἐξευρίσκειν ταῖς γυναιξί. Nicostratus, apud Stobæum: ὡς εἰσὶ πάντων τέχνας τι ἐξευρεῖν καὶ πλέξαι σοφώταται. P. Syrus:

Malo in consilio feminæ superant viros,

quo sensu accipe illud L. Attij, in AEgystho: *Melius quam viri callent mulieres.*
560 *Et versa.* lego ex o. v. l. *euersa.*
561 *Sola coniunx AEgei.* cũ Iason Creontis filiam in vxorem accepisset; Medea pharmacis Creontem & Glaucam, gladio liberos suos Mormorũ ac Pheretẽ occidit: quare Athenas fugit, vbi AEgeo nupta illi Medum peperit: tandẽ Theseo insidiari deprehẽsa, ab AEgeo vna cum filio expellitur. auctor Pherecydes. 563 *Cur omnium sit culpa paucarũ scelus:* huc spectãt ista Euripidis, in Menalippa: ἀλγηρὸν ἐστὶ θῆλυ μισεῖσθαι γένος.

αἱ γὰρ σφαλεῖσαι ταῖσιν οὐκ ἐσφαλμέναις
αἶσχος γυναιξὶ, καὶ κεκοίνωνται ψόγον
ταῖς οὐ κακαῖσιν αἱ κακαί. idẽ, in Ione:
τὰ γὰρ γυναικῶν δυσχερῆ πρὸς ἄρσενας,
κἀν ταῖς κακαῖσιν αἱ 'γαθαὶ μεμιγμέναι
μισούμεθ', οὕτω δυστυχεῖς πεφύκαμεν.

Vnde fortassis desumta sunt hæc Terentij, in Hecyra:

AEdepol ne nos mulieres sumus iniquè omnes inuisæ viris
Propter paucas, quæ omnes faciunt vt dignæ videantur malo.

Ouidius lib. 3. de arte amandi:

Parcite paucarũ diffundere crimen in omnes,
Spectetur meritis quæque puella suis.

566 *Odisse placuit.* similiter Eurip. Hippolytus; μισῶν δ' οὔποτ' ἐμπλήσομαι γυναῖκας. 578 *Vt dura cautes.* Euripides, in Medea: .... ὡς δὲ πέτρος, ἢ θαλάσσιος κλύδων ἀκούει νουθετουμένη φίλων.

Virgilius:

Nec magis incepto vultum sermone mouetur,
Quàm si dura silex aut stet Marpesia cautes.

Ouidius 2. Metamorph.

Quæ pater haut aliter quam cautes murmura Ponti
Excepit .... Seneca, Agamemnone:
Nil ille motus, ardua vt cautes..

595 *Forsan iugali.* quia nupta sum, faci-

lè hoc velamine incæstum meum tegam. si vterum ferre cœpero, ex Theseo grauidam suspicabuntur: si liberius quicquam cum Hippolyto egero; Thesei amori hoc me omnes tribuere iudicabũt. omnino nullus suspicabitur nouercã priuigni amore furere. 608 *Me vel sororẽ.* sororis & fratris nomina fuisse amatoria Iustus Lipsius meus lib. 3. variar. lection. cap. 1. post Danielem Cayetanum obseruauit, & probauit testimonio Martialis, cuius versus ad istius loci imitationem compositi, vel iste potius ad illos exprimendos factus videtur. addas præter hunc Senecæ locum; qui mirificè ad id, quo de agitur, facit; illa Palladæ,

ἂν ὁ φίλος τι λάβῃ, δ' ὅμως φράτερ αὐτὸν ἔγραψεν,
ἂν δ' ἄν μή τι λάβῃ, τὸ φράτερ ἐστι μόνον.

Sed quare amantes ita se mutuò compellabant? an vt indicarent amoris sui magnitudinem, qui ne fraterno quidẽ cederet? an, quia, vt ait ille, *Dulcia fraterno sub nomine furta tegebãt?* Aliter Ouidius sororis voce vtitur, sororia oscula pro castis ponens, Metamorph. 4.

Poscẽti Nymphæ, sine fine, sororia saltem
Oscula...

& idem lib. 9.

...... & quæ, si forte notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possint.

& 2. Amor. hoc quid sibi velit, latius exponit:

Improbatum vero iungentes oscula vidi,
Illa mihi lingua nexa fuisse liquet.
Qualia nec fratri tulerit germana Seuero,
Sed tulerit cupido mollis amica viro.
Qualia credendum est non Phœbum ferre Dianæ:
Sed Venerem Marti sæpe tulisse suo.

HIP. *Animúsne cupiens aliquid effari nequit?*
PH. *Curæ leues loquuntur, ingentes stupent.*
HIP. *Committe curas auribus mater meis.*
PH. *Matris superbum est nomen, & nimium potens,*
Nostros humilius nomen affectus decet.
Me vel sororem Hippolyte, vel famulam voca,
Famulamq́ potius: omne seruitium feram.
Non me, per altas ire si iubeas niues,
Pigeat, gelatis ingredi Pindi iugis:
Non si per ignes ire, & infesta agmina,
Cuncter paratis ensibus pectus dare.
Mandata recipe sceptra, me famulam accipe.
Te imperia regere, me decet iussa exequi.
Muliebre non est regna tutari patris.
Tu, qui iuuentæ flore primæuo viges,
Ciues paterno fortis imperio rege:
Sinu receptam, supplicem, ac seruam tege.
Miserere viduæ: HIP. *summus hoc omen Deus*
Auertat, aderit sospes actutum parens.
PH. *Regni tenacis dominus, & tacita Stygis,*
Nullam

Sororium ergo osculum siccum est ac pudicum: amatorium, lasciuum ac vdum, columbinum vocari credo; quod sit, vt ait Ianus Doeza, bonus poëta, *Vdum, molle, sonans, tremulum, serpensq́, tenaxq́;* *Quale sapit gemino cortice concha salax;* *Quale pares rostro iungit trepidante columbæ &c.* quod rectius suauium vocetur. ait enim, in Terent. Donatus: Tria sunt osculandi genera, osculum, basium, & suauium. oscula officiorum sunt: basia, pudicorum affectuum: suauia, libidinum & amorum. Gellius sane lib. 10. c. 29. ait institutum vt cognatis mulieres osculum ferrent, quo odore indicium facerent num temetum bibissent: dicit autem osculum, non basium, aut suauium. ego tamen inuenio hæc apud poëtas passim confundi. Interpretes quoque nostri cùm disputant an propter osculum mulier dotem perdat, rectius suauium dicerent. nõ malè Feudistę turpis lusus nomine id significarunt lib. 1. Feudor. tit. 5. §. 1. Hanetonius lib. 3. Feud. c. 9. Ardizon. in sum. feud. c. 82. & 86. Curtius feud. p. 4. de caus. priuation. feud. §. 4. & 5. & alij. 609 *Famulamq́ potius.* simili in re similiter Tibullus; *Siue sibi coniux, siue futura soror. Sed potius coniux...* 616 *Regna tutari patris.* in meo cod. scripto habetur, *regna tutari vrbium.* 617 *Iuuentæ flore.* Claudianus lib. 1. in Rufin. *....frustraq́ iuuentæ Consumis florem patriis inglorius aruis.* h. iuuentæ partem optimam. quod enim optimum purissimumque in vnaquaque re est, id veteres florem appellasse, ex multis scriptoribus obseruauit Muretus, amœniss. vir ingenij eruditionisq́; summæ, in commentariis Catullianis; cuius testimoniis nostri poëtæ locos aliquos, cum eo quem alias citaui Bacidis versu, necnon sequentia coniunge. T. Liuius lib. ab V. C. 8. florem ætatis eius, fructum adulentium crediti ratus. Q. Curtius, lib. 5. in flore ætatis & rerum. Porcius Latro, in Declamatione

Nullam relictos fecit ad superos viam.
Thalami remittet ille raptorem sui?
Nisi fortè amori placidus & Pluto sedet.
HIP. *Illum quidem æqui cælites reducem dabunt.*
Sed, dum tenebit vota in incerto Deus,
Pietate charos debita fratres colam,
Et te tuebor, esse ne viduam putes:
Ac tibi parentis ipse supplebo locum.
PH. *O spes amantum credula, ô fallax amor,*
Satísne dixit? precibus admotis agam.
Miserere, tacitæ mentis exaudi preces.
Libet loqui, pigetq́; . HIP. *quodnā istud malū est?*
PH. *Quod in nouercam cadere vix credas, malū.*
HIP. *Ambigua voce verba perplexè iacis,*
Effare apertè. PH. *pectus insanum vapor*
Amorq́ torret, intimas sæuus vorat
Penitus medullas: atque per venas meat
Visceribus ignis mersus, & venis latens,
Vt agilis altas flamma percurrit trabes.
HIP. *Amore nempe Thesei casto furis?*
PH. *Hippolyte sic est: Thesei vultus amo*
Illos priores, quos tulit quondam puer:

in Catilinam: Flos pueritiæ venustissimus ad inuuentium iucunditatem, cui non libidini paruit flagitiosæ iuuentutis? Apuleius lib. 10. de asino. de fraudatis amatoribus ætatis tuæ flore. Lucretius lib. 1.

... quibus possint æui contingere florem.

Si AEschyli codex foret ad manum, ex Pers. & Agamem. duo testimonia ascriberem. Pacuuius, in Peribœa:

Postquam est oneratus frugum & floris
Liberi.

è quo fortè Plautinum illud, Flos Liberi: itē & id, Flos veteris vini. Lucretius etiam lib. 3. dixit, flos Bacchi. hoc loquendi genus etiam Galli mutuati sunt: vnde, *fleur de quinze ans.* & similia.

619 *Seruam rege.* ex v. l. repono, *tege.*

630 *Supplebo locum.* de pietate sentiebat Hippolytus: nouerca dubium sermonem aliter accipiebat. scilicet obiturum priuignum diurnas patris, nocturnas mariti vices. quod satis ostendit sequens, *Satísne dixit?* quo tamen loco in o. v. *dixi*, cōtinetur. hoc sensu: quæ dixi sufficiúntne ad Hippolytum in amorem mei pelliciendum, detegendumq́ue ardorem illum penitum, qui me plane consumit? sed placet vulgata lectio.

631 *Spes amantum credula.* Spes amantum, vt ait, credula est valde. nec eorū tantum, sed omnium hominum. quare non sine ratione de spe Dardanus cecinit:

Tu quæ sustentas tereti vestigia ligno,
Es'ne Dea? an nostro sanguine creta? Dea.
Vnde sata? ex cæca rerum caligine. & ecqua
Admouit nutrix vbera? credulitas.
Et quinam à tergo plaudunt sibi? gaudia. dic quis
Pallidulo semper te præit ore? timor.
Suspicis intento cur cælum lumine? tandem
Hinc dabitur votis meta suprema meis.
Fare age, quæ vultus deturpat causa serenos?
Excrucior quotiens irrita vota cadunt.
Cur baculo innixa es? dum pascit opinio mentem
Cæca meam irrepsit curua senecta mihi.
Cur titubas pedibus? rerum est spes lubrica, sæpe
Quod puto complecti labitur è manibus.

Vulgo dicitur viridis color, spei simulacrum esse. quamobrem? an quia in herbis, plantis, arboribusque color iste, incipientibus nasci foliis spem facit frugum, fructuumq́ue nasciturorum?

635 *Vix credas.* monstri enim simillimum est, vt non dicam nouerca priuignum non oderit, sed etiam ardentissimè amet. Vnde Quinctilianus Declamat. 327. Nouúm & inauditum anteà crimē, Nouerca nimirum dicitur amare priuignos.

641 *Vt agilis altas flamma percurrit trabes.* Ouidius eadem in re alia comparatione æquè apta vtitur, 1. Metamorph.

Vtq́; leues stipulæ demptis adolentur aristis,
Vt facibus sæpes ardent; quas forte viator
Vel nimis admouit, vel iam sub luce reliquit:
Sic Deus in flammas abiit, sic pectore toto
Vritur.

643 *Thesei vultus amo.* sic apud Apuleium libro 10. asini, nouerca priuignum, quem amabat, alloquitur: Nec te religio patris omnino deterreat, cui morituram prorsus seruabis vxorem. illius enim recognoscens imaginem, mutua facie te meritò diligo.

Cùm prima puras barba signaret genas,
Monstriq́ cæcam Cnosij vidit domum,
Et longa curua fila collegit via.
Quis tum ille fulsit, presserant vittæ comam,
Et ora flauus tenera tingebat rubor.
Inerant lacertis mollibus fortes tori,
Tuæue Phœbes vultus, aut Phœbi mei,
Tuusq́ potius: talis, en talis fuit
Cùm placuit hosti, sic tulit celsum caput.
In te magis refulget incomptus decor,
Et genitor in te totus, & torua tamen
Pars aliqua matris, miscet ex æquo decus,
In ore Graio Scythicus apparet rigor.
Si cum parente Creticum intrasses fretum,
Tibi fila potius nostra neuisset soror.
Te te soror, quacunque siderei poli
In parte fulges, inuoco ad causam parem,
Domus sorores vna corripuit duas:
Te genitor, at me natus. en supplex iacet
Allapsa genubus regiæ proles domus,
Respersa nulla labe, & intacta, innocens,
Tibi mittor vni, certa descendi ad preces.
Finem hic dolori faciet, aut vitæ, dies,
Miserere amantis. HIP. *magne regnator deûm*
Tam lentus audis scelera? tam lentus vides?
Ecquando sæua fulmen emittes manu?
Si nunc serenum est, omnis impulsus ruat
Aether, & atris nubibus condat diem,
Ac versa retro sidera obliquos agant
Retorta cursus, tuq́ sidereum caput
Radiate Titan, tu nefas stirpis tuæ
Speculare, lucem merge, & in tenebras fuge.
Cur dextra diuûm rector atque hominum vacat
Tua? nec trisulca mundus ardescit face?
In me tona, me fige, me velox cremet
Transactus ignis, sum nocens, merui mori.
Placui nouercæ. dignus an stupris ego?

Scele-

645 *Cùm prima &c.* Pacuuius:
Primùm opacat flore lanugo genas.
Lucilius Satyr. 8.
Vnde parectato chlamydes & barbula prima.
Virgilius:
. . . prima genas vestibat flore iuuenta.
Ouidius:
Quid mirum si me prima lanuginis ætas Abstulit.
vide quam diuersimodè idem protulerint.

Puras. quemadmodum pura lanx, cælatę Ciceroni. 6. Verrina, & argentū purum, cælato: Plinio lib. 3. epist. & purus locus, inædificato: l. 6. D. de rei vindicat. sic genæ puræ barbatis opponuntur.

649 *Pingebat.* sic m. s. lib. vulgo legitur, *tingebat.*

652 *Tuusq́.* ad Hippolytum refer.

664 *Allapsa genubus.* Phædra apud Ouid. in epist. Heroid.
Victa precor, genibusq́ tuis regalia tendo Bracchia, quid deceat non videt omnis amans.

666 *Mittor.* lego *mutor.* mei m. s. lib. auctoritatem secutus.

Sceleriq́; tanto visus ego solus tibi
Materia facilis? hoc meus meruit rigor?
O scelere vincens omne fœmineum genus,
O maius ausa matre monstrifera malum,
Genitrice peior. illa se tantùm stupro
Contaminauit, & tamen tacitum diu
Crimen biformis partus exhibuit nota,
Scelusq́; matris arguit vultu truci
Ambiguus infans: ille te venter tulit.
O ter quaterq́; prospero fato dati,
Quos hausit, & peremit, & letho dedit.
Odium, dolusq́; genitor inuideo tibi,
Colchide nouerca maius hoc, maius malum est.
PH. *Et ipsa nostræ fata cognosco domus,*
Fugienda petimus, sed mei non sum potens.
Te vel per ignes, per mare insanum sequar,
Rupesq́; & amnes, vnda quos torrens rapit.
Quacunq; gressus tuleris, hac amens ferar:
Iterum superbe genubus aduoluor tuis.
HIP. *Procul impudicos corpore à casto amoue*
Tactus: quid hoc est? etiam in amplexus ruit.
Stringatur ensis, merita supplicia exigat.
En impudicum crine contorto caput
Læua reflexi. iustior nunquam focis
Datus tuis est sanguis, arcitenens dea.
PH. *Hippolyte nunc me compotem voti facis,*
Sanas furentem, maius hoc voto meo est,
Saluo vt pudore manibus immoriar tuis.
HIP. *Abscede, viue, nequid exores, & hic*
Contactus ensis deserat castum latus.
Quis eluet me Tanais? aut quæ barbaris
Mæotis vndis Pontico incumbens mari?
Non ipse toto magnus Oceano pater
Tantum expiarit sceleris: ô siluæ, ô feræ.
NV. *Deprensa culpa est, anime quid segnis stupes?*
Regeramus ipsæ crimen, atque vltro impiam
Venerem arguamus: scelere velandum est scelus.

688 *Biformis.* meus vet. lib. *biformi.*

691 *O terq́; quaterq́; prospero fato dati.* Homerus Odyss. ε.
τρισμάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις...
Oraculum Clarium, apud Pausaniam:
τρισμάκαρες κεῖνοι καὶ τετράκις ἄνδρες ἔσονται.
Virgilius 1. AEneid.
....ô terq́; quaterq́; beati.

694 *Colchide.* Medea, quæ nouerca fuit tua, longe peior hæc mea nouerca. illa te occidere tentauit, hæc me ad incæstum inuitat.

697 *Te vel per ignes, per mare insanum sequar, Rupesq́;.* Horatius:
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

699 *Amens ferar.* sic quidam m. s. alij *agar*, nonnulli *sequar.*

714 *Non ipse toto.* Catullus:
Suscipit, ô Gelli, quantum non vltima Tethys,
Nō genitor vndarum abluat Oceanus.
Seneca, in Hercule Furente actu 5.
Quis Tanais, aut quis Nilus, aut quis Persica
Violentus vnda Tigris, aut Rhenus ferox,
Tagúsve Ibera turbidus gaza fluens
Abluere dextram poterit? Arctoum licet
Mæotis in me gelida transfundat mare,
Et tota Tethys per meas currat manus;
Hærebit altum facinus...

Tutiſſimum eſt inferre, cum timeas, gradum. „
Auſæ priores ſimus, an paſſæ nefas.
Secreta cùm ſit culpa, quis teſtis ſciet?
Adeſte Athenæ, fida famulorum manus
Fer opem, nefandi raptor Hippolytus ſtupri
Inſtat premitq́, mortis intentans metum,
Ferro pudicam terret: en præceps abit,
Enſemq́ trepida liquit attonitus fuga.
Pignus tenemus ſceleris: hanc mœſtam prius
Recreate, crinis tractus, & laceræ comæ,
Vt ſunt remaneant: facinoris tanti notas
Referte in vrbem, recipe iam ſenſus hera.
Quid te ipſa lacerans omnium aſpectum fugis?
Mens impudicam facere, non caſus, ſolet. „

CHORVS.

Sapphici & Choriambici, inſertis duobus adoniis, & tribus dactylicis.

Fugit inſana ſimilis procellæ,
Ocyor nubes glomerante Coro,
Ocyor curſum rapiente flamma,
Stella cùm ventis agitata longos
Corripit ignes.
Conferat tecum decus omne priſcum
Fama miratrix ſenioris æui:

Pul-

737 *Corripit.* o. v. l. *porrigit.* hoc eſt quoſdam ex ſe radios quaſi emittit.

741 *Clarior quanto.* eadem ſimilitudine vtitur Horatius:

> *. . . micat inter omnes*
> *Iulium ſidus, velut inter ignes*
> *Luna minores.*

742 *Suos ignes.* ſui vox proprietatem & dominium quoddam in re ſignificat. at lunam dictam volunt, quod luce luceat aliena. qua in ſententia apud Plutarchum, in lib. contra Colotem Epicureum, eſt Parmenides hoc verſu:

> Νυκτὶ φάος ἀμφὶ γαῖαν ἀλώμενον, ἀλλότριον φῶς.

vnde ait Catullus, in ſæculari carmine;

> *. . . notho eſt dicta lumine luna.*

Errauítne ergo Seneca? nequaquam. quia Epicuro, vt in eius vita ſcribit Laërtius, placuit fieri poſſe vt Luna & à ſeipſa & à Sole lumen habeat. Chaldæi vero Lunam proprij & perpetui luminis compotes eſſe voluerunt, ſi Apuleio in li. de Deo Socratis, credimus.

747 *Modo lotus vndis Heſperus.* antiqui credebant humore ſiderum ſplẽdorem accendi. ex qua etiam opinione noſter Apollo cecinit:

> *Qualis vbi Oceani perfuſus Lucifer vnda*
> *Extulit os ſacrum, . . .*

Eum noſter potius hoc loco imitatus fuit, quam Homerum Iliad. χ'.

751 *Intonſa iuuenis.* Tibullus:

> *Solis æterna eſt Baccho Phœboq́; iuuenta.*
> *Nam decet intonſus crinis vtrumque Deum.*

753 *Corniger um caput.* Euripides Bacchum vocat θεὸν ταυρόκερων, Sophocles βούκερων. Propertius lib. 3.

> *Quod ſupereſt vitæ per te & tua cornua viuam,*
> *Virtutiq́; tuæ Bacche poëta ferar.*

Cõſule Athenæum lib. 11 Δειπνοσ. Euſtathium Iliad. θ', & Nicandri in Alexipharma. Scholiaſtẽ.

758 *Anceps forma bonum.* hoc & ſequentem cum floribus comparationem multi poëtæ vſurparũt. Seneca Herculis OEtæi actu 2.

> *Vt alta ſiluas forma vernantes alit,*
> *Quas nemore nudo primus inueſtit tepor;*
> *At cùm ſolutos expulit Boreas notos,*
> *Et ſæua totas bruma diſcuſſit comas,*
> *Deforme ſolis aſpicis truncis nemus:*
> *Sic noſtra longum forma percurrens iter*
> *Deperdit aliquid ſemper & fulget minus.*

Theocritus, ἐν ἐραστῇ:

> καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐστι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει·
> καὶ τὸ ἴον καλόν ἐστιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ·
> λευκὸν τὸ κρίνον ἐστί, μαραίνεται ἁνίκα πίπτῃ·
> ἁ δὲ χιὼν λευκά, καὶ τάκεται ἁνίκα παχθῇ.
> καὶ κάλλος καλόν ἐστι τὸ παιδικόν, ἀλλ' ὀλίγον ζῇ.

Virgilius:

> *Collige virgo roſas, dum flos nouus & noua pubes,*
> *Et memor eſto æuum ſic properare tuum.*

Elegantiſſimè lingua patria cecinit Bernard. Taſſus:

> *Mentre ch'l' aureo crin vendeggia in torno*
> *A l' ampia fronte con leggiadro errore,*
> *Mentre che di vermiglio e bel colore*

Pulchrior tanto tua forma lucet,
Clarior quanto micat orbe pleno,
Cùm suos ignes coëunte cornu
Iunxit, & curru properante pernox
Exerit vultus rubicunda Phœbe.
Nec tenent stellæ faciem minores,
Qualis est primas referens tenebras
Nuncius noctis, modò lotus vndis
Hesperus, pulsis iterum tenebris
Lucifer idem.
Et tu thyrsigera Liber ab India,
Intonsa iuuenis perpetuùm coma,
Tigres pampinea cuspide territans,
Ac mitra cohibens cornigerum caput,
Non vinces rigidas Hippolyti comas.
Ne vultus nimium suspicias tuos,
Omnes per populos fabula distulit,
Phædræ quem Bromio prætulerit soror,
Anceps forma bonum mortalibus,
Exigui donum breue temporis,
Vt velox celeri pede laberis.
Non sic prata nouo vere decentia
Æstatis calidæ dispoliat vapor,
Sæuit solstitio cùm medius dies,
Et noctem breuibus præcipitat rotis.
Languescunt folio lilia pallido,
Et gratæ capiti deficiunt rosæ.
Vt fulgor teneris qui radiat genis
Momento rapitur, nullaq́; non dies
Formosi spolium corporis abstulit.
Res est forma fugax: quis sapiens bono
Confidat fragili? dum licet, vtere:
Tempus sed tacitum subruit, horaq́;

Vi fa la primauera el volto adorno,
Mētre che v'apre il ciel piu chiaro il giorno.
Cogliete o giouinette il vago fiore
Di vostri piu dolci anni, & con amore
State souente in lieto e bel soggiorno.
Verra poi l'verno, che di bianca neue
Suole i poggi vestir, coprir la rosa,
Et le piagge tornar aride & meste.
Cogliete ah stolte il fior, ah siate preste.
Che fugace son l'hore e'l tiempo lieue
Et veloce à la fin corre ogni cosa.

Ouidius 2. de arte:

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos
Fit minus, & spacio carpitur illa suo:
Nec semper violæ, nec semper lilia florent,
Et riget amissa spina relicta rosa.

Nemesianus, ecloga vlt.

Non hoc semper erit, perdunt & gramina flores,
Perdit spina rosas, nec semper lilia candēt,
Nec longum tenet vua comas, nec populus vmbras.
Donum forma breue est....

Iul. Scaliger:

Aspice conspicuos cæli vernantis honores,
Cū facit hos in te quos imitetur habet.
Hos tibi ver Venus ipsa suo finxere labores,
Cui totum similis tempore seruit opus.
Candida luteolis arrident lilia calthis:
Luteola at violis calthula pallidulis.
Vis & Acidaliis lucentes sanguine flores,
Ipsa videre tuas luce referre genas?
Quidnam opus est, quæ flos florum es, tibi mittere flores?
Quam paruo vt videas tempore forma viget.

eleganter etiam Marullus, iniquè tantum à Scaligero contemtus:

Has violas atque hæc tibi candida lilia mitto,
Legi hodie violas, candida lilia heri,
Lilia, vt instantis moneam te virgo senectæ,
Tam citò quæ lapsis marcida sunt foliis:
Illæ vt vere suo doceant ver carpere vitæ,
Inuida quod miseris tam breue Parca dedit.

Angerianus:

Si quæris donum, quid vult sibi tale corolla?
Vt viret hæc, paruo tēpore forma viret.

Semper

764 *Et noctem.* membranæ; *& noctes.* *Breuibus.* æstiua nox breuior hyberno. Ouidius 2. de Ponto: *Longa dies citior brumali tempore, noxq́; Tardior hyberna solstitialis erit.* sequitur enim: *Quam tibi nostrarum veniant obliuia rerum.* addè quæ dicam infra Agamemn. nu. 53. 766 *Gratæ capiti.* quia capitis dolorem leniunt. 772 *Tempus sed.* in o. v. l. continetur; *tempus te.*

775 *Te nemore abditum &c.* Claudian.
Cùm, post labores, sub platani voles
Virentis umbra, vel gelido specu
Torrentiorem fallere Syrium,
Et membra somno fessa resolueris;
O quantus vret tum Dryadas calor!
Quot aestuantes, ancipiti gradu,
Furtiua carpent oscula Naiades?

778 *Solitae.* propter Hylam hoc dicit; cuius raptus, Theocriti, Propertij & M. Flaminij scriptis notissimus est. rectè ait *solitae.* nam ex vno actu consuetudo praesumitur, vt colligunt dd. nostri ex l. Mela. D. de alimen. leg. nescio quàm rectè.

781 *Panes quas.* in exemplari Ascensiano versus hic non habetur: sed exstat in ceteris omnibus.

782 *Stellifero polo.* poëta, nescio quis:
Et maria & terras stelliferumque polum.

783 *Sydus post veteres Arcadas editum.* Luna. Aristophanis Scholiastes refert Arcades ante Lunam creatos fuisse: ideo à Lycophrone προσέληνοι dicuntur. Apollonius Argonaut. δ'.
Ἀρκάδες, οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται.
Nonnus. Dionys. μα'.
Ἀρκαδίην προσέληνον, ἀναβλάστησε δὲ μούνη
πρεσβυτέρους φαέθοντος, ὅτ' οὐ φάος εἶχε σελήνη.
Eudoxus ἐν γῆς περιόδῳ:
Ἀρκάδες δοκοῦσι πρὸ τῆς σελήνης γεγονέναι.
Ideirco Strabo lib. VIII. δοκεῖ δὲ παλαιότατα ἔθνη εἶναι τὰ Ἀρκαδικὰ τῶν Ἑλλήνων. Pausan. Eliacor. α. docet Arcades semper idem solum incoluisse: quare, vt & Athenienses, à scriptoribus αὐτόχθονες vocantur. & hoc verum; cetera falsa, quemadmodum & quod ab Ouid. 1. 2. & 5. Fastor. & à Seneca alibi traditur;
Plete Herculeos Arcades obitus,
Nondum Phoebo nascente genus.

789 *Tinnitus dedimus.* solebant antiqui peluium tinnitu & tubarum strepitu deficienti lunae auxiliari, vt, praeter poëtas passim, docent Tacitus lib. 1. & Plutarchus in vita Paulli AEmilij.

794 *Lucebit Pario marmore clarius.* Horatius 1. carminum:
Vrit me Glycerae nitor

Semper praeterita deterior subit.
Quid deserta petis? tutior auius
Non est forma locus: te nemore abditum
Cùm Titan medium constituit diem,
Cinget turba licens, Naiades improbae,
Formosos solitae claudere fontibus:
Et somnis facient insidias tuis
Lasciuae nemorum multiuagae deae,
Panes quas Dryadas montiuagi petunt.
Aut te stellifero despiciens polo
Sidus, post veteres Arcadas editum,
Currus non poterit flectere candidos.
Et nuper rubuit, nullaque lucidus
Nubes sordidior vultibus obstitit.
At nos solliciti lumine turbido,
Tractam Thessalicis carminibus rati,
Tinnitus dedimus. tu fueras labor,
Et tu causa morae: te dea noctium
Dum spectat, celeres sustinuit vias.
Vexent hanc faciem frigora parcius,
Haec solem facies rarius appetat,
Lucebit Pario marmore clarius.
Quàm grata est facies torua viriliter,
Et pondus veteris triste supercili?
Phoebo colla licèt splendida compares,
Illum caesaries nescia colligi,
Perfundens humeros ornat & integit:
Te frons hirta decet, te breuior coma
Nulla lege iacens: tu licet asperos
Pugnacesque deos viribus arceas,
Et vasti spacio vincere corporis,
AEquas Herculeos iam iuuenis toros,
Martis belligeri pectore latior.
Si dorso libeat cornipedis vehi,
Frenis Castorea mobilior manu
Spartanum poteris flectere Cyllarum.
Amentum digitis tende prioribus,

Et totis

Et totis iaculum dirige viribus:
Tam longè dociles spicula figere
Non mittent gracilem Cretes arundinem.
At si tela modo spargere Parthico
In cælum placeat, nulla sine alite
Descendent tepido viscere condita,
Prædam de mediis nubibus afferes.
Rarus forma viris (sæcula prospice)
Impunita fuit: te melior deus
Tutum prætereat, formaq; nobilis
Deformis senij limina transeat.
Quid sinat inausum fœminæ præceps furor?
Nefanda iuueni crimina insonti parat.
In scelere quærit crine lacerato fidem,
Decus omne turbat, capitis humectat genas.
Instruitur omnis arte fœminea dolus.
Sed iste quisnam est regium in vultu decus
Gerens, & alto vertice attollens caput?
Vt ora iuueni paria Pirithoo gerit,
Ni languido candore pallerent genæ,
Staretq; recta squallor incultus coma.
En ipse Theseus redditus terris adest.

ACTVS TERTIVS.

THESEVS. NVTRIX.

Tandem profugi noctis æterna plagam,
Vastoq; manes carcere, vmbrantem polum:
Vt vix cupitum sufferunt oculi diem?
Iam quarta Eleusis dona Triptolemi secat,
Paremq;

Splendentis Pario marmore pulcrius.
Ouid. lib. 1. amor.
Astitit illa gemens albo & sine sanguine vultu,
Cæduntur Pariis qualia saxa iugis.
796 *Et pondus veteris triste supercili.* prisci homines grauitate ac maiestate maxima præditi, habitu, vultu, oculis, contracto supercilio tristitiam quandam & morum seueritatem præ se ferebât. Vnde quis appetere prisca dicebatur, qui se moresque suos illi veterum tætricæ viuēdi disciplinæ ab omni remissione animi & morum lepore maximè alienæ conformare studebat. talis hic proponitur Hippolytus: de quo infra,
Vbi vultus ille & ficta maiestas viri
Atque habitus horrens, prisca & antiqua appetens
Morumq; senium triste & aspectu graue.
Hinc apparet quare dixerit, *veteris supercili.* cui simile est illud Maronis, in Copa:
Ah pereant cui sunt prisca supercilia.
quo loco necesse non est cum Fuluio Vrsino reponere *crispa.* Sic enim in Græco epigram. quod refert Adrian. Puluæus ad leg. Atiniam cap. 12.
ὃς δ' ὅτι μεγμύνεζε, καὶ ἴδ ἔγεκε βίβλον ἑκάστην,
οὕτω ἐπισρίψας γοργὸν ἐπισκύνιον.
quod vertit Alciatus hoc modo;
Ille anceps, raptus per multa volumina, tandem
Sustulit hac vetulum voce supercilium.
Iam quod Seneca ait *pondus*, Horatius Sophoclis & Euripidis imitatione nubem appellauit.
798 *Cæsaries.* Apollo ab Orpheo laudatur à coma:
Χρυσοκόμη καθαρὰς φήμας, χρησμούς τ' ἀναφαίνων.
807 *Cyllarum.* Claudianus, de 4. consula. Honorij A.
Seruiretq; tuis, contemto Castore, frenis Cyllarus... 809 *Amentum.* Sex. Pompeius, Amentum, inquit, quibus vt mitti possint vinciuntur iacula siue solearum lora. ex Græco, quod est ἅμμα, sic appellata, vel quia aptantes ea ad mentum trahunt. 817 *Rarus forma viris* &c. forma eximia periculosa est. ait quidam, τὸ γὰρ πολὺ κάλλος ἐ φθόνον πολλῶν γίγνει. virorum quibus forma multum nocuit exempla Muretus, in variis, & Canterus, in nouis lectionibus, collegerunt. 822 *Insonti parat.* q. m. s. *insonti apparat.* 823 *In scelere.* emendo, suadentibus membranis, *& scelere.* 825 *Fraude.* quidam, *arte*, reposuit. Scio à Martiale artem fœmineam pro fraude poni: tamen mihi religio est, ab omnium omnino librorum scriptura tam temere resilire. 829 *Candore pallerent.* quidam lib. scripti; *pallore canderent.*
835 *Iam quarta.* ait Theseus se quattuor annis apud inferos fuisse.

836 *Libra composuit.* Manilius:
.... *equantem tempora libram.*
qua de re diximus in Notis ad Claudianum pag. 22. quo loco cum ego σταθμίζειν καὶ ζυγοστατεῖν scripsissem, operarum inscitia factum est, vt ζυθμίζειν excuderetur. cùm ζυθμίζειν Græcum non sit, vt docuit Hēricus Stephanus, in præfatione Thesauri linguæ Græcę.
840 *Mersus malorum.* o. v. l. *sensus malorum.* hac sententia, malorum sensum Alcides mihi ademit, hoc est malis me liberauit.

849 *Vasta.* o. v. l. continent; *mæsta.*

859 *Iam perge.* hic versus in membranis etiamnum Nutrici, sequens vero Theseo tribuitur.
860 *Postis lares.* lege cum m. s. omnibus; *postes laris.*

Paremq́ toties Libra composuit diem:
Ambiguus vt me sortis ignotæ labor
Detinuit inter mortis & vitæ mala.
Pars vna vitæ mansit extincto mihi,
Mersus malorum finis Alcides fuit,
Qui cùm reuulsum Tartaro extraheret canem,
Me quoque supernas pariter ad sedes tulit.
Sed fessa virtus robore antiquo caret,
Trepidantq́ gressus: heu labor quantus fuit
Phlegethonte ab imo petere longinquum æthera,
Pariterq́ mortem fugere, & Alcidem sequi?
Quis fremitus aures flebilis pepulit meas?
Expromat aliquis: luctus, & lachrymæ, & dolor,
Et limine in ipso vasta lamentatio.
Hospitia digna prorsus inferno hospite.
NVT. *Tenet obstinatum Phædra consilium necis,*
Fletúsq́ nostros spernit, ac morti imminet.
TH. *Quæ causa lethi? reduce cur moritur viro?*
NVT. *Hæc ipsa lethum causa maturum attulit.*
TH. *Perplexa magnum verba nescio quid tegunt,*
Effare apertè, quis grauet mentem dolor.
NVT. *Haud pandit vlli, mæsta secretum occulit,*
Statuitq́ secum ferre, quo moritur, malum.
TH. *Iam perge quæso, perge, properato est opus,*
Reserate clusos regij postis lares.

THESEVS. PHAEDRA.

O socia thalami, siccine aduentum viri,
Et expetiti coniugis vultum excipis?
Quin ense viduas dexteram? atq́ animum mihi
Restituis? & te quicquid è vita fugat
Expromis? PH. *heu per tui sceptrum imperij*
Magnanime Theseu, pérq́ natorum indolem,
Tuósq́ reditus, pérq́ iam cineres meos,
Permitte mortem. TH. *causa quæ cogit mori?*
PH. *Si causa lethi dicitur, fructus perit.*
TH. *Nemo istud alius, me quidem excepto, audiet.*

Aures pudicas coniugis solas times?
Effare, fido pectore arcana occulam.
PH. *Alium silere quod voles, primus sile.* „
TH. *Lethi facultas nulla continget tibi.*
PH. *Mori volenti, deesse nunquam mors potest.* „
TH. *Quod sit luendū morte delictū, indica.* (*uent?*
PH. *Quod viuo.* TH. *lachrymæ nōne te nostræ mo*
PH. *Mors optima est perire, dum lachrymant sui.*
TH. *Silere pergit: verbere ac vinclis anus*
Altrixq; prodet, quicquid hæc fari abnuit.
Vincite ferro, verberum vis extrahat
Secreta mentis. PH. *ipsa iam fabor, mane.*
TH. *Quidnam ora mæsta auertis, & lachrymas*
Subitò coortas veste prætenta obtegis? (*genus*
PH. *Te te creator cælitum, testem inuoco,*
Et te coruscum lucis æthereæ iubar,
Ex cuius ortu nostra dependet domus:
Tentata precibus restiti, ferro ac minis
Non cessit animus, vim tamen corpus tulit.
Labem hanc pudoris eluet noster cruor.
TH. *Quis, ede, nostri decoris euersor fuit?*
PH. *Quē rere minimè.* TH. *quis sit, audire expeto.*
PH. *Hic dicet ensis, quem tumultu territus*
Liquit stuprator, ciuium accursum timens.
TH. *Quod facinus, heu me, cerno? quod monstrum*
Regale paruis asperum signis ebur (*intuor?*
Capulo refulget, gentis Atthææ decus.
Sed ipse quònam euasit? PH. *hi trepidum fuga*
Videre famuli concitum celeri pede.

THESEVS.

Prò sancta pietas, prò gubernator poli,
Et qui secundum in fluctibus regnum tenes,
Vnde ista venit generis infandi lues?
Hunc Graia tellus aluit, an Taurus Scythes,
Colchúsue Phasis? redit ad auctores genus,
Stirpemq; primam degener sanguis refert.

873 *Alium silere quod voles, primus sile.* Seneca philosoph. in lib. de moribus; „Quod tacitum esse velis nemini dixeris. Si enim tibi non imperasti, quomodo ab alio silentium speras?„

875 *Mori volenti deesse numquam mors potest.* Thebaid. actu 1.

. . . morte prohiberi haut queo.
Ferrum negabis? noxias lapso vias
Cludes? & artis colla laqueis inseri
Prohibebis? herbas, quæ ferunt lethum, auferes?
Quid ista tandem cura proficiet tua?
Vbique mors est. optimè hoc cauit Deus:
Eripere vitam nemo non homini potest,
At nemo mortem: mille ad hanc aditus patent.

906 *Armigera.* v. l. *armifera.* scilicet Amazonum; quas Diodorus Siculus, quod vtraque mamma; Eustathius, quod altera tamtum careant, appellatas putat.

910 *Feræ quoque* &c. Aristoteles, Plinius & Oppianus exempla suppeditāt. ideo Iustinianus eum qui hac copula se fędat, ait Nouel. 12. ὡς ἄτοπα ἀσεβῆ τε καὶ ἀνόσια, καὶ τοιαῦτά γε ἐπιτηδευόντων, ὁποῖα πολλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ἀποζεύγνυται ζώων.

914 *Morumq; senium triste.* senes graues sunt vt plurimum & tætrici. hinc morum senium pro tristitia & grauitate ponitur: & quia hoc hominum genus cunctis molestum est, senium pro molestia accipitur. Titinnius:

Quot pestes, senia & iurgia sesemet diebus emigrarunt.

sic legitur apud Nonium: sed pro *sesemet*, velim reponi, *sepsem*, vel *hisce met*.

922 *Ordiri virum?* Claudianus:

Ordiriq; virum non luxuriante iuuenta.

926 *Matrem reliqui.* non magis enim illi, quam nouercæ pepercisset.

929 *Orbemq; nostris.* hic de loco in quo degunt Antipodes, non de ipsis Antipodibus agitur.

936 *Abstrusa.* Winckelianus cod. *obstrusa.*

942 *En perage.* sic apud Euripid. Hippoly. actu 4. Theseus Neptunum precatur:

ἀλλ' ὦ πάτερ Πόσειδον &c.

Est prorsus iste gentis armigeræ furor,
Odisse Veneris fœdera, & castum diu
Vulgare populis corpus: ô tetrum genus,
Nullaq; victum lege melioris soli.
Feræ quoque ipsæ Veneris euitant nefas,
Generisq; leges inscius seruat pudor.
Vbi vultus ille, & ficta maiestas viri,
Atq; habitus horrens, prisca et antiqua appetens?
Morumq; senium triste, & aspectu graue?
O vita fallax, abditos sensus geris,
Animisq; pulchram turpibus faciem induis.
Pudor impudentem celat, audacem quies, ,,
Pietas nefandum, vera fallaces probant, ,,
Simulantq; molles dura. siluarum incola ,,
Ille efferatus, castus, intactus, rudis,
Mihi te reseruas? à meo primum toro
Et scelere tanto placuit ordiri virum?
Iam iam superno numini grates ago,
Quòd icta nostra cecidit Antiope manu:
Quòd non ad antra Stygia descendens, tibi
Matrem reliqui: profugus ignotas procul
Percurre gentes: te licet terra vltimo
Summota mundo dirimat Oceani plagis,
Orbemq; nostris pedibus obuersum colas:
Licet in recessu penitus extremo abditus
Horrifera celsi regna transieris poli,
Hiemesq; supra positus, & canas niues,
Gelidi frementes liqueris Boreæ minas:
Post te furentes sceleribus pœnas dabis. ,,
Profugum per omnes pertinax latebras premam,
Longinqua, clusa, abstrusa, diuersa, inuia
Emetiemur, nullus obstabit locus.
Huc vota mittam, tela quò mitti haud queunt. ,,
Scis, vnde redeam. genitor æquoreus dedit,
Vt vota prono trina concipiam Deo,
Et inuocata munus hoc sanxit Styge.
En perage donum triste regnator freti,

Non

Non cernat vltra lucidum Hippolytus diem,
Adeatq; manes iuuenis irato patre.
Fer abominandam nunc opem nato parens.
Nunquam supremum numinis munus tui
Consumeremus, magna ni premerent mala.
Inter profunda Tartara, & Ditem horridum,
Et imminentes regis inferni minas
Voto peperci. redde nunc pactam fidem
Genitor. moraris? cur adhuc vndæ silent?
Nunc atra ventis nubila impellentibus
Subtexe noctem, sidera & cælum eripe.
Effunde pontum, vulgus æquoreum cie,
Fluctusq; ab ipso tumidos Oceano voca.

CHORVS.

Dimetri Anapæstici, mometer vnus.

O magna parens natura deûm,
Tuq; igniferi rector Olympi,
Qui sparsa cito sidera mundo,
Cursusq; vagos rapis astrorum,
Celeriq; polos cardine versas,
Cur tibi tanta est cura perennes
Agitare vias ætheris alti?
Vt nunc canæ frigora brumæ
Nudent siluas: nunc arbustis
Redeant vmbræ: nunc æstiui
Colla Leonis, Cererem magno
Feruore coquant, viresq; suas
Temperet annus? sed cur idem
Qui tanta regis, sub quo vasti
Pondera mundi librata suos
Ducunt orbes, hominum nimium
Securus, ades non sollicitus
Prodesse bonis, nocuisse malis?
Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, spargitq; manu

943 *Lucidum diem.* alibi ait;
Hesperia Tethys lucidum attollit diem.

946 *Supremum.* tertium. Cicero de officiis lib. 1. ait; Nam si vt in fabulis est, Neptunus, quod Theseo promiserat, non fecisset; Theseus Hippolyto filio non esset orbatus. ex tribus enim optatis, vt dicitur, hoc erat vltimum, quod de Hippolyti interitu iratus optauit: quo impetrato in maximos luctus incidit.

972 *Non sollicitus Prodesse bonis, nocuisse malis?* vetus querela. quam prosequuntur Euripides Hecab. actu 3. Claudianus in Rufin. lib. 2. & omnium elegantissime Propheta regius Psal. 73. Quã bonus Israel deus &c.

Munera cæca; peiora fouens.
Vincit sanctos dira libido,
Fraus sublimi regnat in aula:
Tradere turpi fasces populus
Gaudet, eosdem colit atque odit.
Tristis virtus peruersa tulit
Præmia recti: castos sequitur
Mala paupertas, vitioq́; potens
Regnat adulter: ô vane pudor,
Falsumq́; decus.
Sed quid citato nuncius portat gradu,
Restatq́; mæstus lugubrem vultum gerens?

ACTVS QVARTVS.

NVNCIVS. THESEVS.

O Sors acerba & dura famulatus grauis.
Cur me ad nefandos nuncium casus vocas?
TH. *Ne metue clades fortiter fari asperas,*
Non imparatum pectus ærumnis gero.
NVN. *Vocem dolori lingua luctifica negat.*
TH. *Proloquere, quæ sors aggrauet quassam domũ.*
NVN. *Hippolytus (heu me) flebili letho occubat.*
TH. *Gnatum parens obiisse iam pridem scio,*
Nunc raptor obiit: mortis effare ordinem.
NVN. *Vt profugus vrbem liquit infesto gradu,*
Celerem citatus passibus cursum explicans,
Celsos sonipedes ocyus subigit iugo,
Et ora frenis domita substrictis ligat.
Tum multa secum effatus, & patrium solum
Abominatus, sæpe genitorem ciet,
Acerq́; habenis lora permissis quatit:
Cum subitò vastum tumuit ex alto mare,
Creuitq́; in astra: nullus inspirat salo
Ventus, quieti nulla pars cæli strepit,
Placidumq́; pelagus propria tempestas agit.
Non tantus auster Sicula disturbat freta,

987 *Restatq́;.* auctiores sunt hoc loco v. l. vno versu, mihi suspecto:
Rigatq́; mestu lugubrem vultum genis,
Restatq́; mestus lugubrem vultum gerens.

991 *Gero.* m. f. *fero.* & sequenti versu *luctifera.*

994 *Hippolytus.* paucis verbis, quæ postea latius est declaraturus, comprehendit. vt Euripides:
Ἱππόλυτος οὐκ ἔτ᾽ ἐστὶν, ὡς εἰπεῖν ἔπος.

998 *Cursum.* tres lib. antiq. *currum.*

1001 *Multa secum effatus.* Euripides, in Hippolyto:
Ζεῦ, μηκέτ᾽ εἴην, εἰ κακὸς πέφυκ᾽ ἀνήρ.
αἴσθοιτο δ᾽ ἡμᾶς ὡς ἀτιμάζει, πατὴρ,
ἤτοι θανόντας, ἢ φάος δεδορκότας.

1004 *Vastum tumuit ex alto mare.* hæc est membranarum lectio.

Nec

Nec tam furenti pontus exurgit sinu
Regnante coro, saxa cùm fluctu tremunt,
Et cana summum spuma Leucatem ferit.
Consurgit ingens pontus in vastum aggerem,
Tumidúmq; monstro pelagus in terram ruit.
Nec ista ratibus tanta construitur lues,
Terris minatur, fluctus haud cursu leui
Prouoluitur: nescio quid onerato sinu
Grauis vnda portat, quæ nouum tellus caput
Ostendit astris, Cyclas exoritur noua,
Latuere nube numen Epidauri Dei,
Et scelere petræ nobiles Scyronides,
Et quæ duobus terra comprimitur fretis.
Hæc dum stupentes querimur, en totum mare
Immugit, omnes vndiq; scopuli astrepunt,
Summum cacumen rorat expulso salo,
Spumat vomítq; vicibus alternis aquas:
Qualis per alta vehitur Oceani freta,
Fluctus refundens, ore Physeter capax.
Inhorruit concussus vndarum globus,
Soluítq; sese, & littori inuexit malum
Maius timore, pontus in terras ruit,
Suúmq; monstrum sequitur: hos quassat tremor.
TH. *Quis habitus ille corporis vasti fuit?*
NVN. *Cærulea taurus colla sublimis gerens,*
Erexit altam fronte viridanti iubam.
Stant hispidæ aures, cornibus varius color:
Et quem feri dominator habuisset gregis,
Et quem sub vndis natus: hinc flammam vomit,
Oculi hinc relucent, cærula insignis nota
Opima ceruix, arduos tollit toros,
Narésq; hiulcis haustibus patulæ fremunt.
Musco tenaci pectus ac palear viret,
Longum rubenti spargitur succo latus.
Tum ponè tergus, vltima in monstrum coit
Facies, & ingens bellua immensam trahit
Squammosa partem: talis extremo mari

Pristis

1013 *Terras.* sic antiq. libri, non *terram.*

1019 *Latuere nube.* Euripidem imitatur. ille cùm ingentem ortu monstri fluctum sublatum fuisse dixisset:

.... ὥς ἀφῃρέθη
Σκείρωνος ἀκτὰς ὄμμα τὐμὸν εἰσορᾶν.
ἔκρυπτε δ' Ἰσθμὸν, καὶ πέτραν Ἀσκληπιοῦ.

Pristis citatas sorbet aut reddit rates.
Tremuere terrae, fugit attonitum pecus
Passim per agros, nec suos pastor sequi
Meminit iuuencos: omnis è saltu fera
Discessit, omnis frigido exanguis metu
Venator horret. solus immunis metu
Hippolytus arctis continet frenis equos,
Pauidosq́ notae vocis hortatu ciet.
Est alta ad Argos collibus ruptis via,
Vicina tangens spatia suppositi maris:
Hic se illa moles acuit, atque iras parat.
Vt cepit animos, seq́ praetentans satis
Praelusit irae, praepeti cursu euolat,
Summam citato vix gradu tangens humum,
Toruusq́ currus ante trepidantes stetit.
Contrà feroci gnatus insurgens, minax
Vultu, nec ora mutat, & magnum intonat.
Haud frangit animum vanus hic terror meum,
Nam mihi paternus vincere est tauros labor.
Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum: iamq́ deerrantes via,
Quacunque pauidos rapidus euexit furor,
Hac ire pergunt, seq́ per scopulos agunt.
At ille, qualis turbido rector mari
Ratem retentat, ne det obliquum latus,
Et arte fluctus fallit: haud aliter citos
Currus gubernat, ora nunc pressis trahit
Constricta frenis, terga nunc torto frequens
Verbere coercet. sequitur assiduus comes,
Nunc aequa carpens spacia, nunc contrà obuius
Oberrat, omni parte terrorem mouens.
Non licuit vltra fugere, nam toruo obuius
Incurrit ore corniger ponti horridus.
Tum verò pauida sonipedes mente exciti
Imperia soluunt, seq́ luctantur iugo
Eripere, rectiq́ in pedes iactant onus.
In lora praeceps fusus implicuit cadens

1046 *Pristis.* sic scribendū iuxta Quadrigarium, teste Nonio, & Plinium, Valer. Flaccum, Athenaeum, Polycharmum, Epicharmum, Aristotelem, Polybium, Oppianum, Gazam, & Rondeletium de piscibus lib. 16. In tribus m.s. habetur *pistrix*: quae scriptura, Festi, Ciceronis, Claudiani & Annęi Flori auctoritate defenditur. In Virgilij codicibus vtrumque inuenio. Pedo Albinouanus vocat *pistren*, nisi eo loci *pristen* legendum. quod non affirmo: verisimilius tamen est. pristem enim à sectione dictū scribit Seruius in lib. 5. AEneid. & Graeci πρίειν secare, πρίσιν sectionem, πρίστην sectorem appellant.

1050 *Discessit.* in nonnullis antiquis libris legitur *diffugit.*

1054 *Est alta.* omnes membranae, *est arta.*

1058 *Praelusit irae.* In Herc. Fur. *praelusit Hydrae.* In Troa. *praeludens tau iam Troas fatis.*

1060 *Toruusq́.* supra praecessit, *moles.* ideo lego ex membranis, *& torua*; vel ex coniectura, *taurusq́.*

1064 *Paternus vincere est tauros labor.* nā Theseus Maratoniū taurum & Cnossium Minotaurum interfecerat.

1069 *At ille qualis.* ait Euripides in Hippolyto:

καὶ δεσπότης μὲν ἱππικοῖσιν ἐν ἤθεσι
πολὺς ξυνοικῶν, ἥρπασ' ἡνίας χεροῖν.
ἕλκει δὲ, κώπην ὥστε ναυβάτης ἀνὴρ,
ἱμᾶσιν εἰς τοὔπισθεν ἀρτήσας δέμας.

Sane totum hunc de morte Hippolyti locum ab Euripide accepit.

1082 *In lora praeceps fusus.* Badiana editio continet; *praeceps in ora gnatus implicuit.* m.s. autem; *In ora praeceps gnatus implicuit* &c. secutus sum libros Lipsiae excusos.

Laqueo tenaci corpus: & quanto magis
Pugnat, sequaces hôc magis nodos ligat.
Sensere pecudes facinus, & curru leui
Dominante nullo, quâ timor iussit, ruunt.
Talis per auras non suum agnoscens onus,
Soliq́ falso creditum indignans diem,
Phaëthonta currus deuio excussit polo.
Latè cruentat arua, & illisum caput
Scopulis resultat: auferunt dumi comas,
Et ora durus pulchra populatur lapis,
Peritq́ multo vulnere infelix decor.
Moribunda celeres membra peruoluunt rotæ,
Tandemq́ raptum truncus ambusta sude,
Medium per inguen stipite eiecto tenet,
Paulumq́ domino currus affixo stetit.
Hæsere biiuges vulnere, & pariter moram
Dominumq́ rumpunt. inde semianimem secant
Virgulta, acutis asperi vepres rubis,
Omnisq́ truncus corporis partem tulit.
Errant per agros, funebris famuli manus,
Per illa quæ distractus Hippolytus loca,
Longum cruenta tramitem signat nota,
Mœstæq́ domini membra vestigant canes.
Necdum dolentum sedulus potuit labor
Explere corpus. hoccine est formæ decus?
Qui modò paterni clarus imperij comes,
Et certus hæres, siderum fulsit modo?
Passim ad supremos ille colligitur rogos,
Et funeri confertur. TH. *ô nimium potens,*
Quanto parentes sanguinis vinclo tenes
Natura, quàm te colimus inuiti quoque.
Occidere volui noxium, amissum fleo.
NV. *Haud flere honestè quisq́, quod voluit, potest.*
TH. *Equidem malorũ maximũ hunc cumulũ reor,*
Si abominanda casus optata efficit.
NVN. *Et si odia seruas, cur madent fletu genæ?*
TH. *Quod interemi, non quod amisi, fleo.*

Z CHO-

1102 *Errant.* meus lib. scriptus habet *errat.*

1112 *Quanto parentes* &c. AEschylus:
» τὸ συγγενές τοι δεινὸν, ἥ θ' ὁμιλία.
» Idem in tragœd. ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις simile quiddam scripsit, quod nunc non occurrit.

CHORVS.

Anapæstici tetrametri, choriambicus tetrameter vnus, trimetri duo, dimeter vnus, sapphici quinque.

Quanti casus humana rotant,
Minus in paruos fortuna furit,
Leuiusq́; ferit leuiora Deus.
Seruat placidos obscura quies,
Præbet somnos casa securos.
Admota ætheriis culmina sedibus
Euros excipiunt Notos,
Insani Boreæ minas,
Imbriferumq́; Corum.
Humida vallis raros patitur
Fulminis ictus: tremuit telo
Iouis altisoni Caucasus ingens,
Phrygiumq́; nemus matris Cybeles
Metuens cælo Iuppiter alto
Vicina petit. non capit vnquam
Magnos motus humilis tecti
Plebeia domus: volat ambiguis
Mobilis alis hora, nec vlli
Præstat velox fortuna fidem.
Qui clara videt sidera mundi,
Nitidumq́; diem morte relicta,
Luget mæstos tristis reditus,
Ipsoq́; magis flebile Auerno
Sedis patriæ videt hospitium.
Pallas Atthææ veneranda genti,
Quòd tuus cælum, superosq́; Theseus
Spectat, & fugit Stygias paludes,
Casta nil debes patruo rapaci,
Constat inferno numerus tyranno.
Quæ vox ab altis flebilis tectis sonat,
Strictoq́; vecors Phædra quid ferro parat?

ACTVS

1137 *Nec vlli Præstat velox fortuna fidem.* Ennius, annal. 7.

... multa dies in bello conficit vnus:
Et rursus multæ fortunæ forte recumbunt:
Hautquaquam quemquam semper fortuna secuta est.

Varro, Margopoli, περὶ ἀρχῆς:

Fortuna currum à carcere intimo missum leui,
Nulli inoffensum per æquor ad candidam calcem subit.

Firminian. Simphosius:

O fortuna potens, quam variabilis,
Tantum iuris, atrox, quæ tibi vindicas,
Euertisq́; bonos, eligis improbos,
Nec seruare potes muneribus fidem.
Fortuna immeritos auget honoribus,
Fortuna innocuos cladibus afficit,
Iustos illa viros pauperie grauat,
Indignos eadem diuitiis beat,
Hæc aufert iuuenes, & retinet senes,
Iniusto arbitrio tempora diuidens:
Quod dignis adimit transit ad impios,
Nec discrimen habet, rectáue iudicat,
Inconstans, fragilis, perfida, lubrica;
Nec quos clarificat, perpetuò fouet;
Nec quos deseruit, perpetuò premit.

Hæc Simphosius. in cuius versu tertio melius quadraret *erigis*. dixit enim *euertisq́;*, quod huic opponitur.

1147 *Casta.* Diana, virgo, intacta. *Patruo.* Plutoni.

1148 *Constat.* quia Thesei loco illi cessit Hippolytus.

ACTVS QVINTVS.

THESEVS. PHAEDRA.

Quis te dolore percitam instigat furor?
Quid ensis iste? quidúe vociferatio?
Planctúsq; supra corpus inuisum volunt?
PH. *Me me profundi saeue dominator freti*
Inuade, & in me monstra carulei maris
Emitte, quicquid intimo Tethys sinu
Extrema gestat, quicquid Oceanus vagis
Complexus vndis vltimo fluctu tegit.
O dire Theseu semper, ô numquam tuis
Tutò reuerse, gnatus & genitor nece
Reditus tuos luère: peruertis domum
Amore semper coniugum, aut odio noces.
Hippolyte tales intuor vultus tuos?
Talésq; feci? membra quis saeuus Scinis,
Aut quis Procrustes sparsit? aut quis Cressius
Daedaleas vasto claustra mugitu replens,
Taurus biformis, ore cornigero ferox
Diuulsit? heu me, quò tuus fugit decor,
Oculíq;, nostrum sidus, exanimus iaces?
Ades parumper, verbáq; exaudi mea.
Nil turpe loquimur, hac manu pœnas tibi
Soluam, & nefando pectori ferrum inseram,
Animáq; memet pariter ac scelere exuam,
Et te per vndas, perque Tartareos lacus,
Per Styga, per amnes igneos amens sequar.
Placemus vmbras: capitis exuuias cape,
Laceraq; frontis accipe abscissam comam.
Non licuit animos iungere, at certè licet
Iunxisse fata. morere, si casta es, viro.
Si incesta, amori: coniugis thalamos petam
Tanto impiatos facinore? hoc deerat nefas,
Vt vindicati sancta fruereris toro.
O mors pudoris maximum laesi decus,
O mors amoris vna sedamen mali,

1160 *Gnatus & genitor.* Hippolytus filius tuus, nunc: genitor AEgeus, tunc cùm ex Creta rediisti. quod elegantiss. & suauiss. carmine de Nupt. Pelei & Thetidis Catullus prosequitur.
1162 *Amore.* mei.
Odio. Antiopae vel Ariadnes.
1166 *Dedalea.* Horatius:
. . . . ceratis ope Daedalea
Nititur pennis vitreo daturus
Nomina ponto.

1177 *Abscissam comam.* moris erat ad sepulcrum caesa coma mortuos quodammodo munerari, testes Homerus Odyss. δ. & Euripides, in Iphigenia Taurica & in Oreste, apud quem etiã Electrae exclamatio diuersimodè accipitur à Ioanne Casà, & P. Victorio epist. 1. & 2. lib. 1. epist. clarorum virorum, dico excusarum Lugduni à Gryphij heredibus. ego Casam sequor.
1184 *Sedamen* in o.v.l. legitur *solamen*, & versus hic proxime praecedenti praeponitur.

Confugimus ad te, pande placatos sinus.
Audite Athenæ, tuq́; funesta pater
Peior nouerca: falsa memoraui, & nefas,
Quod ipsa demens pectore insano hauseram,
Mentita finxi: falsa punisti pater,
Iuuenisq́; castus crimine incestæ iacet,
Pudicus, insons. recipe iam mores tuos,
Mucrone pectus impium iusto patet,
Cruorq́; sancto soluat inferias viro.
Quid facere rapto debeas nato parens
Disce ex nouerca, condere Acherontis plagis.

1189 *Falsa punisti.* m.s. habent *vana punisti.*

THESEVS. CHORVS.

Trochaici & tetrametri, & iambici senarii.

TH: *Pallidi fauces Auerni, vosq́; Tænarei specus,*
Vnda miseris grata Lethes, vosq́; torpentes lacus,
Impium rapite, atque mersum premite perpetuis malis.
Nunc adeste sæua ponti monstra, nunc vastū mare
Vltimo quodcunq; Proteus æquoris abscōdit sinu,
Meq́; ouantē scelere tanto, rapite in altos gurgites.
Tuq́; semper genitor iræ facilis assensor meæ,
Morte dignum facinus ausus, qui noua natum nece
Segregem sparsi per agros: quiq́; dum falsum nefas
Exequor, vindex scelestus incidi in verum nefas,
Sidera, & manes, & vndas scelere compleui meo.
Amplius sors nulla restat, regna me norūt tria.
In hoc redimus, patuit ad cælum via,.
Bina vt viderem funera, & geminam necem?
Cælebs & orbus, funebres vna face
Vt concremarem prolis ac thalami rogos?
Donator atræ lucis Alcide tuum
Diti remitte munus, ereptos mihi
Restitue manes, impius frustra inuoco
Mortem relictam, crudus, & lethi artifex,
Exitia machinatus insolita, effera,

1197 *Miseris grata.* quia illius potu malorum obliuio inducitur.

1204 *Segregem.* hac voce Seneca philosophus vtitur.

1205 *Verum nefas.* egregiè o.v.l. *scelus.*

Nunc

Nunc tibi met ipse iusta supplicia irroga.
Pinus coacto vertice attingens humum
Caelo remissa findat in geminas trabes,
Mittarq́ praeceps saxa per Scyronia.
Grauiora vidi, quae pati clusos iubet
Phlegethon, nocentes igneo cingens vado.
Quae paena maneat memet, & sedes, scio.
Vmbrae nocentes cedite, & ceruicibus
His his repositum degrauet fessas manus
Saxum, senis perennis AEolij labor.
Me ludat amnis ora vicina alluens,
Vultur relicto transuolet Tityo ferus,
Meumq́ paenae semper accrescat iecur.
Et tu mei requiesce Pirithoi pater.
Haec incitatis membra turbinibus ferat
Nunquam resistens orbe reuoluto rota.
Dehisce tellus, recipe me dirum chaos,
Recipe: haec ad vmbras iustior nobis via est.
Gnatum sequor: ne metue, qui manes regis,
Casti venimus. recipe me aeterna domo
Non exiturum: non mouent diuos preces,
At si rogarem scelera, quàm proni forent?
CHO. *Theseu querelis tempus aeternum manet,*
Nunc iusta gnato solue, & absconde ocyus
Dispersa faedè membra laniatu effero.
TH. *Huc huc reliquias vehite chari corporis,*
Pondusq́ & artus temerè congestos date.
Hippolytus hic est? facinus agnosco meum.
Ego te peremi, neu nocens tantùm semel,
Solúsve fierem, facinus ausurus parens
Patrem aduocaui. munere en patrio fruor.
O triste fractis orbitas annis malum, "
Complectere artus, quodq́ de gnato est super,
Miserande maesto pectore incumbens foue.
Disiecta genitor membra laceri corporis
In ordinem dispone, & errantes loco
Restitue partes: fortis hic dextrae locus,

1218 *Pinus coacto.* ad supplicium alludit, quo, quem ipse sustulit Sinis, homines enecabat. qua de re diximus ad Claudianum lib. 2. in Rufinum.

1223 *Quae paena.* vide Virgil. AEneid. lib. 6.

1226 *Senis.* Sisyphi.

1227 *Ora.* Tantali.

1230 *Pater.* Ixion.

1245 *Facinus.* membranae, *primum*

Hic laua frenis docta moderandis manus
Ponenda, laui lateris agnosco notas.
Quā magna lachrymis pars adhuc nostris abest?
Durate trepidæ lugubri officio manus,
Fletúsque largos sistite arentes genæ,
Dum membra gnato genitor annumerat suo,
Corpúsque fingit: hoc quidem est forma carens,
Et turpe, multo & vulnere ambesum vndique.
Quæ pars tui sit dubito, sed pars est tui:
Hic hic repone, non suo, at vacuo loco.
Hæc illa facies igne sidereo nitens,
Inimica flectens lumina? hic cecidit decor.
O dira fata numinum, ô sæuus furor,
Sic ad parentem gnatus ex voto redit?
En hæc suprema vota genitoris cape,
Sæpe efferendus. interim hæc ignes ferant,
Patefacite acerba cæde funestam domum,
Mopsopia claris tota lamentis sonet.
Vos apparate regij flammam rogi,
At vos per agros corporis partes vagas
Acquirite, istam terra defossam premat,
Grauísq; tellus impio capiti incubet.

L. AN.

1255 *Notas.* sic quidam m. s. a'ij, *nodos.* ceteri, *modos.*

1261 *An.besum* . dubito num melius antiq. cod *abruptum*, habeant.

1268 *Vota*. nonnulli v. l. *dona.*

1275 *Grauisq; tellus.* extrema Troade Polyxena cadit, vt Achilli grauem factura terram. ideo dictum hoc est, quia qui defunctis bene cupiebant, terram illis leuem dicebant. idque est quod in innumerabilibus sepulcrorum monumentis scriptum extat; S. T. T. L. sit tibi terra leuis. Romæ, in domo Cæsia:

Sit tibi terra leuis mulier dignissima vita.

ibidem, in ædibus Attilij Delphinij:

Rogo vt discedēs terram mihi dicas leuem.

Euripides, in Alcesti.

. . . . κύφα σοὶ
χθὼν ἐπάνω πέσοι γύναι . . .

Tibullus lib. 2. eleg. 4.

Et bene, discedens dicet, placideq; quiescas,
Terraq; secura sit super ossa leuis.

Ouidius:

Ossa quieta precor tuta requiescite in vrna,
Et sit humus cineri non onerosa tuo.

Pedo Albinouanus:

Nunc ego quid possum? tellus leuis ossa tenero,
Pendula librato pondus & ipsa tuum.

Seneca, Troad. actu 3.

Patria tellus Hectorem leuiter premat.

huc etiam respicit Iuuenalis:

Dij maiorum vmbris tenuem & sine puluere terram.

& Martialis lib. 5.

Mollia nec rigidus cespes tegat ossa, nec illi
Terra grauis fuerit, non fuit illa mihi.

Et Bartolomæus Naharrus Lamentation. 3.

Y mandares,
Quando mi huessa tepares
Hecha de tristes agueros,
Si por encima passares,
Y de mi te recordares,
Haz tus pies algeligeros.

Cui verò male volebant, illi tumulum grauem & onerosum imprecabantur, quò scilicet vmbra hoc onere depressa è sepulcro nequiret ad locum destinatum euolare. vnde Propertius:

Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo,
Vrgeat hunc supra vis caprifice tua.

Idem:

Si fallo, cinis, heu, sit mihi vterque grauis.

L. ANN. SENECAE OEdipus.

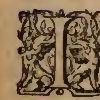
TRAGOEDIA V.

INTERLOCVTORES,

OEdipus. Iocasta.
Chorus. Creon.
Tiresias. Manto.
Senex. Phorbas.
Nuncius.

ACTVS PRIMVS.

OEDIPVS. IOCASTA.

IAM nocte pulsa dubius effulsit dies,
Et nube mœstum squallida exoritur iubar,
Lumenq; flamma triste luctifica gerens.
Iam cernet auida peste solatas domos,
Stragemq; quam nox fecit, ostendet dies.
Quisquámne regno gaudet? ô fallax bonum,
Quantũ malorum fronte quàm blanda tegis?
Vt alta ventos semper excipiunt iuga,
Rupemq; saxis vasta dirimentem freta,
Quamuis quieti verberant fluctus maris:
Imperia sic excelsa fortunæ obiacent.
Quàm bene parentis sceptra Polybi fugeram,
Curis solutus, exul, intrepidus, vagans?
Cælum deosq; testor, in regnum incidi.
Infanda timeo ne mea genitor manu
Perimatur: hoc me Delphicæ laurus monent,
Aliudq; nobis indicant maius scelus.
Est maius aliud patre mactato nefas?
Prò misera pietas, eloqui fatum pudet.

Thala-

IN OEDIPVM ADVERSARIA.

Inuenio OEdipum tragœdiam composuisse apud Græcos AEschylum, Sophoclem, Euripidem, Lycophronem, Philoclem Atheniensem, Xenoclem (qui ea fabula, teste AEliano, vicit Euripidem) & Diogenem Cynicum, iuxta Laertium. nam Satyrus, in 4. de vitis, illam tragœdiam non à Diogene, sed à Philisco AEgynensi scriptá contendit: Suidas vero illã Diogeni OEnomao ascribit, sicuti & Helenã, Herculem, Achillem, Thyestem, Chrysippum, Semelen, Medeam, de quibus eadem controuersia est. Asconius tradit Iulium Cæsarem Latinam quamdam tragœdiam OEdipi nomine inscripsisse. Athenæus lib. 6. Eubulum ἐν Οἰδίποδι citat, quæ comœdia fuit. A Nonio Marcello adducitur Terentij Varronis testimonium ex OEdipothyeste; quæ comœdia an tragœdia fuerit non habeo affirmare. nam tragœdiam scio Varronem composuisse: sed inscriptio satyram vel hilarotragœdiam sapere videtur. Porro hac fabula multa noster ex Sophoclis OEdipo tyranno accepit, nõnulla etiam fortassis ex Silanionis Iocasta, etenim in ea tragœdia Iocastę mors, quemadmodum & in hac, repræsentabatur, teste Plutarcho.

4 *Iam cernet.* duo lib. scripti, *perspiciet.*

12 *Parentis.* ex opinione, non rei veritate loquitur.

Semper præterita deterior subit. ,,
Quid deserta petis? tutior autis
Non est forma locis: te nemore abditum
Cùm Titan medium constituit diem,
Cinget turba licens, Naiades improbæ,
Formosos solitæ claudere fontibus:
Et somnis facient insidias tuis
Lasciuæ nemorum multiuagæ deæ,
Panes quas Dryadas montiuagi petunt.
Aut te stellifero despiciens polo
Sidus, post veteres Arcadas editum,
Currus non poterit flectere candidos.
Et nuper rubuit, nullaq́ lucidus
Nubes sordidior vultibus obstitit.
At nos solliciti lumine turbido,
Tractam Thessalicis carminibus rati,
Tinnitus dedimus: tu fueras labor,
Et tu causa moræ: te dea noctium
Dum spectat, celeres sustinuit vias.
Vexent hanc faciem frigora parcius,
Hæc solem facies rarius appetat,
Lucebit Pario marmore clarius.
Quàm grata est facies torua viriliter, ,,
Et pondus veteris triste supercili? ,,
Phœbo colla licèt splendida compares,
Illum cæsaries, nescia colligi,
Perfundens humeros ornat & integit:
Te frons hirta decet, te breuior coma
Nulla lege iacens: tu licet asperos
Pugnacesq́ deos viribus arceas,
Et vasti spacio vincere corporis,
Æquas Herculeos iam iuuenis toros,
Martis belligeri pectore latior.
Si dorso libeat cornipedis vehi,
Frenis Castorea mobilior manu
Spartanum poteris flectere Cyllarum.
Amentum digitis tende prioribus,

775 *Te nemore abditum &c.* Claudian.

Cùm, post labores, sub platani voles
Virentis vmbra, vel gelido specu
Torrentiorem fallere Syrium,
Et membra somno fessa resolueris;
O quantus vret tum Dryadas calor!
Quot æstuantes, ancipiti gradu,
Furtiua carpent oscula Naiades?

778 *Solitæ.* propter Hylam hoc dicit; cuius raptus, Theocriti, Propertij & M. Flaminij scriptis notissimus est. rectè ait *solitæ.* nam ex vno actu consuetudo præsumitur, vt colligunt dd. nostri ex l. Mela. D. de alimen. leg. nescio quàm rectè.

781 *Panes quas.* in exemplari Ascensiano versus hic non habetur: sed exstat in ceteris omnibus.

782 *Stellifero polo.* poëta, nescio quis:

Et maria & terras stelliferumq́ polum.

783 *Sydus post veteres Arcadas editum.* Luna. Aristophanis Scholiastes refert Arcades ante Lunam creatos fuisse: ideo à Lycophrone προσέληνοι dicuntur. Apollonius Argonaut. δ'.

Ἀρκάδες, οἳ καὶ πρόσθε σεληναίης ὑδέονται.

Nonnus: Dionys. μα'.

Ἀρκαδίη προσέληνος, ἀναβλάστησε δὲ μούνη
πρεσβυτέρη Φαέθοντος, ὅθεν φάος εἶχε σελήνη.

Eudoxus ἐν γῆς περιόδῳ:

Ἀρκάδες δοκοῦσι πρὸ τῆς σελήνης γεγονέναι.

Idcirco Strabo lib. viii. δοκεῖ δὲ παλαιότατα ἔθνη εἶναι τὰ Ἀρκαδικὰ τῶν Ἑλλήνων. Pausan. Eliacor. α. docet Arcades semper idem solum incoluisse: quare, vt & Athenienses, à scriptoribus αὐτόχθονες vocantur. & hoc verum, cetera falsa, quemadmodum & quod ab Ouid. 1. 2. & 5. Fastor. & à Seneca alibi traditur;

Flete Herculeos Arcades obitus,
Nondum Phœbo nascente genus.

789 *Tinnitus dedimus.* solebant antiqui peluium tinnitu & tubarum strepitu deficienti lunæ auxiliari, vt, præter poëtas passim, docent Tacitus lib. 1. & Plutarchus in vita Paulli Æmilij.

794 *Lucebit Pario marmore clarius.* Horatius 1. carminum:

Vrit me Glyceræ nitor

Et totis

Et totis iaculum dirige viribus:
Tam longè dociles spicula figere
Non mittent gracilem Cretes arundinem.
At si tela modo spargere Parthico
In cælum placeat, nulla sine alite
Descendent tepido viscere condita,
Prædam de mediis nubibus afferes.
Raris forma viris (secula prospice)
Impunita fuit: te melior deus
Tutum prætereat, formaq; nobilis
Deformis senij limina transeat.
Quid sinat inausum fœminæ præceps furor?
Nefanda iuueni crimina insonti parat.
In scelere quærit crine lacerato fidem,
Decus omne turbat, capitus humectat genas.
Instruitur omnis arte fœminea dolus.
Sed iste quisnam est regium in vultu decus
Gerens, & alto vertice attollens caput?
Vt ora iuueni paria Pirithoo gerit,
Ni languido candore pallerent genæ,
Staretq; recta squallor incultus coma.
En ipse Theseus redditus terris adest.

ACTVS TERTIVS.

THESEVS. NVTRIX.

Tandem profugi noctis æternæ plagam,
Vastoq; manes carcere, vmbrantem polum:
Vt vix cupitum sufferunt oculi diem?
Iam quarta Eleusis dona Triptolemi secat,

Splendentis Pario marmore pulcrius.
Ouid. lib. 1. amor.
Astitit illa gemens albo & sine sanguine vultu,
Ceduntur Pariis qualia saxa iugis.
796 *Et pondus veterum triste supercili.* prisci homines grauitate ac maiestate maxima præditi, habitu, vultu, oculis, contracto supercilio tristitiam quandam & morum seueritatem præ se ferebāt. Vnde quis appetere prisca dicebatur, qui se moresque suos illi veterum tætricæ viuēdi disciplinæ ab omni remissione animi & morum lepore maximè alienæ conformare studebat. talis hic proponitur Hippolytus: de quo infra,
Vbi vultus ille & ficta maiestas viri
Atque habitus horrens, prisca & antiqua appetens
Morumq; senium triste & aspectu graue.
Hinc apparet quare dixerit, *veterum supercili.* cui simile est illud Maronis, in Copa:
Ah pereant cui sunt prisca supercilia.
quo loco necesse non est cum Fuluio Vrsino reponere *crispa*. Sic enim in Græco epigram. quod refert Adrian. Puluæus ad leg. Asiniam cap. 12.
ὃς δ᾽ ὅτι μεριμνήσας, καὶ ἴδ᾽ ἔγραψε βίβλον ἱκάστην,
αὐτὴν ἐπισρίψας γορὸν ἐπισχύνετο.
quod vertit Alciatus hoc modo;
Ille anceps, raptus per multa volumina, tandem
Sustulit hac vetulum voce supercilium.
Iam quod Seneca ait *pondus*, Horatius Sophoclis & Euripidis imitatione nubem appellauit.
798 *Cæsaries.* Apollo ab Orpheo laudatur à coma:
χρυσοκόμης καθαρὰς φήμας, χρησμούς τ᾽ ἀναφαίνων.
807 *Cyllarum.* Claudianus, de 4. consula. Honorij A.
Seruiretq; tuis, contemto Castore, frenis Cyllarus... 809 *Amentum.* Sex. Pompeius, Amentum, inquit, quibus vt mitti possint vinciuntur iacula siue solearum lora. ex Græco, quod est ἅμμα, sic appellata, vel quia aptantes ea ad mentum trahunt. 817 *Raris forma viris* &c. forma eximia periculosa est. ait quidam, τοῖς πολὺ κάλλος ἢ ψόγον πολλῶν γίνεται. virorum quibus forma multum nocuit exempla Muretus, in variis, & Canterus, in nouis lectionibus, collegerunt. 822 *Insonti parat.* q. m. s. *insonti apparat.* 823 *In scelere.* emendo, suadentibus membranis, *& scel. re.* 825 *Fraude.* quidam, *arte*, reposuit. Scio à Martiale artem fœmineam pro fraude poni: tamen mihi religio est, ab omnium omnino librorum scriptura tam temere resilire. 829 *Candore pallerent.* quidam lib. scripti; *pallore canderent.*
835 *Iam quarta.* ait Theseus se quattuor annis apud inferos fuisse.

836 *Libra composuit.* Manilius:
.... æquantem tempora libram.
qua de re diximus in Notis ad Claudianum pag. 22. quo loco cum ego σεθμίζειν καὶ ζυγοστατεῖν scripsissem, operarum inscitia factum est, ut ζυθμίζειν excuderetur. cùm ζυθμίζειν Græcum non sit, ut docuit Hēricus Stephanus, in præfatione Thesauri linguæ Græcę.
840 *Mersus malorum.* o. v.l. *sensus malorum.* hac sententia, malorum sensum Alcides mihi ademit, hoc est malis me liberauit.

849 *Vasta.* o.v.l. continent; *mœsta.*

859 *Iam perge.* hic versus in membranis etiamnum Nutrici, sequens vero Theseo tribuitur.
860 *Postis lares.* lege cum m. & omnibus; *postes laris.*

Paremq́ toties Libra composuit diem:
Ambiguus ut me sortis ignotæ labor
Detinuit inter mortis & vitæ mala.
Pars una vitæ mansit extincto mihi,
Mersus malorum finis Alcides fuit,
Qui cùm reuulsum Tartaro extraheret canem,
Me quoque supernas pariter ad sedes tulit.
Sed fessa virtus robore antiquo caret,
Trepidantq́ gressus: heu labor quantus fuit
Phlegethonte ab imo petere longinquum æthera,
Pariterq́ mortem fugere, & Alcidem sequi?
Quis fremitus aures flebilis pepulit meas?
Expromat aliquis: luctus, & lachrymæ, & dolor,
Et limine in ipso vasta lamentatio,
Hospitia digna prorsus inferno hospite.
NVT. *Tenet obstinatum Phædra consilium necis,*
Fletúsq́ nostros spernit, ac morti imminet.
TH. *Quæ causa lethi? reduce cur moritur viro?*
NVT. *Hæc ipsa lethum causa maturum attulit.*
TH. *Perplexa magnum verba nescio quid tegunt,*
Effare apertè, quis grauet mentem dolor.
NVT. *Haud pandit ulli, mœsta secretum occulit,*
Statuitq́ secum ferre, quo moritur, malum.
TH. *Iam perge quæso, perge, properato est opus,*
Reserate clusos regij postis lares.

THESEVS. PHAEDRA.

O socia thalami, siccine aduentum viri,
Et expetiti coniugis vultum excipis?
Quin ense viduas dexteram? atq́ animum mihi
Restituis? & te quicquid è vita fugat
Expromis? PH. *heu per tui sceptrum imperij*
Magnanime Theseu, perq́ natorum indolem,
Tuósq́ reditus, perq́ iam cineres meos,
Permitte mortem. TH. *causa quæ cogit mori?*
PH. *Si causa lethi dicitur, fructus perit.*
TH. *Nemo istud alius, me quidem excepto, audiet.*

Aures

Aures pudicas coniugis solas times?
Effare, fido pectore arcana occulam.
PH. *Alium silere quod voles, primus sile.* „
TH. *Lethi facultas nulla continget tibi.*
PH. *Mori volenti, deesse nunquam mors potest.* „
TH. *Quod sit luendũ morte delictũ, indica.* (*uent?*
PH. *Quod viuo.* TH. *lachrymæ nõne te nostræ mo*
PH. *Mors optima est perire, dum lachrymant sui.*
TH. *Silere pergit: verbere ac vinclis anus*
Altrixq́ prodet, quicquid hæc fari abnuit.
Vincite ferro, verberum vis extrahat
Secreta mentis. PH. *ipsa iam fabor, mane.*
TH. *Quidnam ora mœsta auertis, & lachrymas*
Subitò coortas veste prætenta obtegis? (*genus*
PH. *Te te creator cælitum, testem inuoco,*
Et te coruscum lucis æthereæ iubar,
Ex cuius ortu nostra dependet domus:
Tentata precibus restiti, ferro ac minis
Non cessit animus, vim tamen corpus tulit.
Labem hanc pudoris eluet noster cruor.
TH. *Quis, ede, nostri decoris euersor fuit?*
PH. *Quẽ rere minimè.* TH. *quis sit, audire expeto.*
PH. *Hic dicet ensis, quem tumultu territus*
Liquit stuprator, ciuium accursum timens.
TH. *Quod facinus, heu me, cerno? quod monstrum*
Regale paruis asperum signis ebur (*intuor?*
Capulo refulget, gentis Atthææ decus.
Sed ipse quónam euasit? PH. *hi trepidum fuga*
Videre famuli concitum celeri pede.

THESEVS.

Prò sancta pietas, prò gubernator poli,
Et qui secundum in fluctibus regnum tenes,
Vnde ista venit generis infandi lues?
Hunc Graia tellus aluit, an Taurus Scythes,
Colchúsue Phasis? redit ad auctores genus,
Stirpemq́ primam degener sanguis refert.

873 *Alium silere quod voles, primus sile.* Seneca philosoph. in lib. de moribus; Quod tacitum esse velis nemini dixeris. Si enim tibi non imperasti, quomodo ab alio silentium speras? »

875 *Mori volenti deesse numquam mors potest.* Thebaid. actu 1.

. . . morte prohiberi haut queo.
Ferrum negabis? noxias lapso vias
Cludes? & artis colla laqueis inseri
Prohibebis? herbas, quæ ferunt lethum, auferes?
Quid ista tandem cura proficiet tua?
Vbique mors est. optimè hoc cauit Deus:
Eripere vitam nemo non homini potest,
At nemo mortem: mille ad hanc aditus patent.

906 *Armigera.* v. l. *armifera.* scilicet Amazonum; quas Diodorus Siculus, quod vtraque mamma; Eustathius, quod altera tamtum careant, appellatas putat.

910 *Feræ quoque* &c. Aristoteles, Plinius & Oppianus exempla suppeditát. ideo Iustinianus eum qui hac copula se fędat, ait Nouel. 12. *ὡς ἄθεσμα ἀσεβοῦντα καὶ ἀνόσια, καὶ τοιαῦτά γε ἐπιτηδεύοντα, ὁποῖα πολλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ἀποστρέφεται ζώων.*

914 *Morumq; senium triste.* senes graues sunt vt plurimum & tætrici. hinc morum senium pro tristitia & grauitate ponitur: & quia hoc hominum genus cunctis molestum est, senium pro molestia accipitur. Titinnius:

> *Quot pestes, senia & iurgia sesemet diebus emigrarunt.*

sic legitur apud Nonium: sed pro *sesemet*, velim reponi, *sepsem*, vel *lusceme*.

922 *Ordiri virum?* Claudianus:

> *Ordiriq; virum non luxuriante iuuenta.*

926 *Matrem reliqui.* non magis enim illi, quam nouercæ pepercisses.

929 *Orbemq; nostris.* hic de loco in quo degunt Antipodes, non de ipsis Antipodibus agitur.

936 *Abstrusa.* Winckelianus cod. *obstrusa.*

942 *En perage.* sic apud Euripid. Hippoly. actu 4. Theseus Neptunum precatur:

> ἀλλ' ὦ πάτερ Πόσειδον &c.

Est prorsus iste gentis armigeræ furor,
Odisse Veneris fœdera, & castum diu
Vulgare populis corpus: ô tetrum genus,
Nullaq; victum lege melioris soli.
Feræ quoque ipsæ Veneris euitant nefas,
Generisq; leges inscius seruat pudor.
Vbi vultus ille, & ficta maiestas viri,
Atq; habitus horrens, prisca et antiqua appetens?
Morumq; senium triste, & aspectu graue?
O vita fallax, abditos sensus geris,
Animisq; pulchram turpibus faciem induis.
Pudor impudentem celat, audacem quies, „
Pietas nefandum, vera fallaces probant, „
Simulantq; molles dura. siluarum incola „
Ille efferatus, castus, intactus, rudis,
Mihi te reseruas? à meo primum toro
Et scelere tanto placuit ordiri virum?
Iam iam superno numini grates ago,
Quòd ista nostra cecidit Antiope manu:
Quòd non ad antra Stygia descendens, tibi
Matrem reliqui: profugus ignotas procul
Percurre gentes: te licet terra vltimo
Summota mundo dirimat Oceani plagis,
Orbemq; nostris pedibus obuersum colas:
Licet in recessu penitus extremo abditus
Horrifera celsi regna transieris poli,
Hiemesq; supra positus, & canas niues,
Gelidi frementes liqueris Boreæ minas:
Post te furentes sceleribus pœnas dabis. „
Profugum per omnes pertinax latebras premam,
Longinqua, clusa, abstrusa, diuersa, inuia
Emetiemur, nullus obstabit locus.
Huc vota mittam, tela quò mitti haud queunt. „
Scis, vnde redeam. genitor æquoreus dedit,
Vt vota prono trina concipiam Deo,
Et inuocata munus hoc sanxit Styge.
En perage donum triste regnator freti,

Non

Non cernat vltra lucidum Hippolytus diem,
Adeatq; manes iuuenis irato patre.
Fer abominandam nunc opem nato parens.
Nunquam ſupremum numinis munus tui
Conſumeremus, magna ni premerent mala.
Inter profunda Tartara, & Ditem horridum,
Et imminentes regis inferni minas
Voto peperci. redde nunc pactam fidem
Genitor. moraris? cur adhuc vndæ ſilent?
Nunc atra ventis nubila impellentibus
Subtexe noctem, ſidera & cælum eripe.
Effunde pontum, vulgus æquoreum cie,
Fluctusq; ab ipſo tumidos Oceano voca.

CHORVS.

Dimetri Anapæſtici, mometer vnus.

O magna parens natura deûm,
Tuq; igniferi rector Olympi,
Qui ſparſa cito ſidera mundo,
Curſusq; vagos rapis aſtrorum,
Celeriq; polos cardine verſas,
Cur tibi tanta eſt cura perennes
Agitare vias ætheris alti?
Vt nunc canæ frigora brumæ
Nudent ſiluas: nunc arbuſtis
Redeant vmbræ: nunc æſtiui
Colla Leonis, Cererem magno
Feruore coquant, viresq; ſuas
Temperet annus? ſed cur idem
Qui tanta regis, ſub quo vaſti
Pondera mundi librata ſuos
Ducunt orbes, hominum nimium
Securus, ades non ſollicitus
Prodeſſe bonis, nocuiſſe malis?
Res humanas ordine nullo
Fortuna regit, ſpargitq; manu

943 *Lucidum diem.* alibi ait;
Heſperia Tethys lucidum attollit diem.

946 *Supremum.* tertium. Cicero de officiis lib. 1. ait; Nam ſi vt in fabulis eſt, Neptunus, quod Theſeo promiſerat, non feciſſet; Theſeus Hippolyto filio non eſſet orbatus. ex tribus enim optatis, vt dicitur, hoc erat vltimum, quod de Hippolyti interitu iratus optauit: quo impetrato in maximos luctus incidit.

972 *Non ſollicitus Prodeſſe bonis, nocuiſſe malis?* vetus querela. quam proſequuntur Euripides Hecab. actu 3. Claudianus in Rufin. lib. 2. & omnium elegantiſſime Propheta regius Pſal. 73. Quã bonus Iſrael deus &c.

Munera cæca, peiora fouens.
Vincit sanctos dira libido,
Fraus sublimi regnat in aula:
Tradere turpi fasces populus
Gaudet, eosdem colit atque odit.
Tristis virtus peruersa tulit
Præmia recti: castos sequitur
Mala paupertas, vitioq́ potens
Regnat adulter: ô vane pudor,
Falsumq́ decus.
Sed quid citato nuncius portat gradu,
Restatq́ mæstus lugubrem vultum gerens?

ACTVS QVARTVS.

NVNCIVS. THESEVS.

O Sors acerba & dura famulatus grauis.
Cur me ad nefandos nuncium casus vocas?
TH. *Ne metue clades fortiter fari asperas,*
Non imparatum pectus ærumnis gero.
NVN. *Vocem dolori lingua luctifica negat.*
TH. *Proloquere, quæ sors aggrauet quassam domũ.*
NVN. *Hippolytus (heu me) flebili letho occubat.*
TH. *Gnatum parens obiisse iam pridem scio,*
Nunc raptor obiit: mortis effare ordinem.
NVN. *Vt profugus vrbem liquit infesto gradu,*
Celerem citatus passibus cursum explicans,
Celsos sonipedes ocyus subigit iugo,
Et ora frenis domita substrictis ligat.
Tum multa secum effatus, & patrium solum
Abominatus, sæpe genitorem ciet,
Acerq́ habenis lora permissis quatit:
Cum subitò vastum tumuit ex alto mare,
Creuitq́ in astra: nullus inspirat salo
Ventus, quieti nulla pars cæli strepit,
Placidumq́ pelagus propria tempestas agit.
Non tantus auster Sicula disturbat freta,

Nec

987 *Restatq́*. auctiores sunt hoc loco v.l. vno versu, mihi suspecto:
Rigatq́; mæstu lugubrem vultum genis,
Restatq́; mæstus lugubrem vultum gerens.

991 *Gero*. m. l. *fero*. & sequenti versu *luctifera*.

994 *Hippolytus*. paucis verbis, quæ postea latius est declaraturus, comprehendit. vt Euripides:
Ι'ππόλυτος ὐκ ἔτ' ἐςὶν, ὡς εἰπεῖν ἔπος.

998 *Cursum*. tres lib. antiq. *currum*.

1001 *Multa secum effatus*. Euripides, in Hippolyto:
Ζεῦ, μηκέτ' οἶδεν, εἰ κακὸς πέφυκ' ἀνήρ.
αἴσθοιτο δ' ἡμᾶς ὡς ἀτιμάζει, πατὴρ,
ἤτοι θανόντας, ἢ φάος δεδορκότας.

1004 *Vastum tumuit ex alto mare*. hæc est membranarum lectio.

Nec tam furenti pontus exurgit sinu
Regnante coro, saxa cùm fluctu tremunt,
Et cana summum spuma Leucatem ferit:
Consurgit ingens pontus in vastum aggerem,
Tumidúmq́ monstro pelagus in terram ruit.
Nec ista ratibus tanta construitur lues,
Terris minatur, fluctus haud cursu leui
Prouoluitur: nescio quid onerato sinu
Grauis vnda portat, quæ nouum tellus caput
Ostendit astris, Cyclas exoritur noua,
Latuere nube numen Epidauri Dei,
Et scelere petræ nobiles Scyronides,
Et quæ duobus terra comprimitur fretis.
Hæc dum stupentes querimur, en totum mare
Immugit, omnes vndiq́ scopuli astrepunt,
Summum cacumen rorat expulso salo,
Spumat vomítq́ vicibus alternis aquas:
Qualis per alta vehitur Oceani freta,
Fluctus refundens, ore Physeter capax.
Inhorruit concussus vndarum globus,
Soluítq́ sese, & littori inuexit malum
Maius timore pontus in terras ruit,
Suúmq́ monstrum sequitur: hos quassat tremor.
TH. *Quis habitus ille corporis vasti fuit?*
NVN. *Cærulea taurus colla sublimis gerens,*
Erexit altam fronte viridanti iubam.
Stant hispidæ aures, cornibus varius color:
Et quem feri dominator habuisset gregis,
Et quem sub vndis natus: hinc flammam vomit,
Oculi hinc relucent, cærula insignis nota
Opima ceruix, arduos tollit toros,
Narésq́ hiulcis haustibus patulæ fremunt.
Musco tenaci pectus ac palear viret,
Longum rubenti spargitur succo latus.
Tum ponè tergus, vltima in monstrum coit
Facies, & ingens bellua immensam trahit
Squammosa partem: talis extremo mari

Pristis

1013 **Terras.** sic antiq. libri, non **terram.**

1019 **Latuere nube.** Euripidem imitatur. ille cùm ingentem ortu monstri fluctum sublatum fuisse dixisset:

.... ὡς ἀφῃρέθη
Σκείρωνος ἀκτὰς ὄμμα τοὐμὸν εἰσορᾶν.
ἔκρυπτε δ' Ἰσθμὸν, καὶ πέτραν Ἀσκληπιοῦ.

Pristis citatas sorbet aut reddit rates.
Tremuere terræ, fugit attonitum pecus
Passim per agros, nec suos pastor sequi
Meminit iuuencos: omnis è saltu fera
Discessit, omnis frigido exanguis metu
Venator horret. solus immunis metu
Hippolytus arctis continet frenis equos,
Pauidosq́ notæ vocis hortatu ciet.
Est alta ad Argos collibus ruptis via,
Vicina tangens spacia suppositi maris:
Hîc se illa moles acuit, atque iras parat.
Vt cepit animos, seq́ prætentans satis
Prælusit iræ, præpeti cursu euolat.
Summam citato vix gradu tangens humum,
Toruusq́ currus ante trepidantes stetit.
Contrà feroci gnatus insurgens, minax
Vultu, nec ora mutat, & magnum intonat.
Haud frangit animum vanus hic terror meum,
Nam mihi paternus vincere est tauros labor.
Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum: iamq́ deerrantes via,
Quacunque pauidos rapidus euexit furor,
Hac ire pergunt, seq́ per scopulos agunt.
At ille, qualis turbido rector mari
Ratem retentat, ne det obliquum latus,
Et arte fluctus fallit: haud aliter citos
Currus gubernat, ora nunc pressis trahit
Constricta frenis, terga nunc torto frequens
Verbere coërcet. sequitur assiduus comes,
Nunc æqua carpens spacia, nunc contrà obuius
Oberrat, omni parte terrorem mouens.
Non licuit vltra fugere, nam toruo obuius
Incurrit ore corniger ponti horridus.
Tum verò pauida sonipedes mente exciti
Imperia soluunt, seq́ luctantur iugo
Eripere, rectiq́ in pedes iactant onus.
In lora præceps fusus implicuit cadens

1046 *Pristis.* sic scribendũ iuxta Quadrigarium, teste Nonio, & Plinium, Valer. Flaccum, Athenæum, Polycharmum, Epicharmum, Aristotelem, Polybium, Oppianum, Gazam, & Rondeletium de piscibus lib. 16. In tribus m.s. habetur *pistrix*: quæ scriptura, Festi, Ciceronis, Claudiani & Annæi Flori auctoritate defenditur. In Virgilij codicibus vtrumque inuenio. Pedo Albinouanus vocat *pistrin*, nisi eo loci *pristen* legendum. quod non affirmo: verisimilius tamen est. pristem enim à sectione dictũ scribit Seruius in lib. 5. ÆEneid. & Græci πρίειν secare, πρίσιν sectionem, πρίστην sectorem appellant.

1050 *Discessit.* in nonnullis antiquis libris legitur *diffugit.*

1054 *Est alta.* omnes membranæ, *est arta.*

1058 *Prælusit iræ.* In Herc. Fur. *prælusit Hydræ.* In Troa. *præludens tuis iam Troia fatis.*

1060 *Toruusq́.* supra præcessit, *moles.* ideo lego ex membranis, *& torua*; vel ex coniectura, *taurusq́.*

1064 *Paternus vincere est tauros labor.* nã Theseus Maratoniũ taurum & Cnossium Minotaurum interfecerat.

1069 *At ille qualis.* ait Euripides in Hippolyto:

καὶ δεσπότης μὲν ἱππικοῖσιν ἤθεσι
πολὺς ξυνοικῶν, ἥρπασ' ἡνίας χεροῖν.
ἕλκει δέ, κώπην ὥστε κωπάτης ἀνήρ,
ἱμᾶσιν εἰς τοὔπισθεν ἀρτήσας δέμας.

Sane totum hunc de morte Hippolyti locum ab Euripide accepit.

1082 *In lora præceps fusus.* Badiana editio continet; *præceps in ora gnatus implicuit.* m.s. autem; *In ora præceps gnatus implicuit* &c. secutus sum libros Lipsiæ excusos.

Laqueo

Laqueo tenaci corpus: & quanto magis
Pugnat, sequaces hôc magis nodos ligat.
Sensere pecudes facinus, & curru leui
Dominante nullo, quà timor iussit, ruunt.
Talis per auras non suum agnoscens onus,
Soliq; falso creditum indignans diem,
Phaëthonta currus deuio excussit polo.
Latè cruentat arua, & illisum caput
Scopulis resultat: auferunt dumi comas,
Et ora durus pulchra populatur lapis,
Peritq; multo vulnere infelix decor.
Moribunda celeres membra peruoluunt rotæ,
Tandemq; raptum truncus ambusta sude,
Medium per inguen stipite eiecto tenet,
Paulumq; domino currus affixo stetit.
Hæsere biiuges vulnere, & pariter moram
Dominumq; rumpunt. inde semianimem secant
Virgulta, acutis asperi vepres rubis,
Omnisq; truncus corporis partem tulit.
Errant per agros, funebris famuli manus,
Per illa quæ distractus Hippolytus loca,
Longum cruenta tramitem signat nota,
Mæstæq; domini membra vestigant canes.
Necdum dolentum sedulus potuit labor
Explere corpus. hoccine est formæ decus?
Qui modò paterni clarus imperij comes,
Et certus hæres, siderum fulsit modo?
Passim ad supremos ille colligitur rogos,
Et funeri confertur. TH. *ô nimium potens,*
Quanto parentes sanguinis vinclo tenes
Natura, quàm te colimus inuiti quoque.
Occidere volui noxium, amissum fleo.
NV. *Haud flere honestè quisq; quod voluit, potest.*
TH. *Equidem malorũ maximũ hunc cumulũ reor,*
Si abominanda casus optata efficit.
NVN. *Et si odia seruas, cur madent fletu genæ?*
TH. *Quod interemi, non quod amisi, fleo.*

1102 *Errant.* meus lib. scriptus habet *errat.*

1112 *Quanto parentes* &c. AEschylus:
τὸ συγγενές τοι δεινὸν, ἥ θ' ὁμιλία.
Idem in tragœd. ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις simile quiddam scripsit, quod nunc non occurrit.

CHORVS.

Anapæstici tetrametri, choriambicus tetrameter vnus, trimetri duo, dimeter vnus, sapphici quinque.

Quanti casus humana rotant,
Minus in paruus fortuna furit,
Leuiusq́; ferit leuiora Deus.
Seruat placidos obscura quies,
Prabet somnos casa securos.
Admota ætheriis culmina sedibus
Duros excipiunt Notos,
Insani Boreæ minas,
Imbriferumq́; Corum.
Humida vallis raros patitur
Fulminis ictus: tremuit telo
Iouis altisoni Caucasus ingens,
Phrygiumq́; nemus matris Cybeles
Metuens cælo Iuppiter alto
Vicina petit. non capit vnquam
Magnos motus humilis tecti
Plebeia domus: volat ambiguis
Mobilis alis hora, nec vlli
Præstat velox fortuna fidem.
Qui clara videt sidera mundi,
Nitidumq́; diem morte relicta,
Luget mæstos tristis reditus,
Ipsoq́; magis flebile Auerno
Sedis patriæ vides hospitium.
Pallas Atthææ veneranda genti,
Quòd tuus cælum, superosq́; Theseus
Spectat, & fugit Stygias paludes,
Casta nil debes patruo rapaci,
Constat inferno numerus tyranno.
Quæ vox ab altis flebilis tectis sonat,
Strictoq́; vecors Phædra quid ferro parat?

ACTVS

1137 *Nec vlli Præstat velox fortuna fidem.* Ennius, annal. 7.

... multa dies in bello conficit vnus:
Et rursus multæ fortunæ forte recumbunt:
Hautquaquam quemquam semper fortuna secuta est.

Varro, Margopoli, περὶ ἀρχῆς:

Fortuna currum à carcere intimo missum leui,
Nulli inoffensum per æquor ad candidum calcem subit.

Firminian. Simphosius:

O fortuna potens, quam variabilis,
Tantum iuris, atrox, quæ tibi vindicas,
Euertisq́; bonos, eligis improbos,
Nec seruare potes muneribus fidem.
Fortuna immeritos auget honoribus,
Fortuna innocuos cladibus afficit,
Iustos illa viros pauperie grauat,
Indignos eadem diuitiis beat,
Hæc aufert iuuenes, & retinet senes,
Iniusto arbitrio tempora diuidens:
Quod dignis adimit transit ad impios,
Nec discrimen habet, rectáue iudicat,
Inconstans, fragilis, perfida, lubrica;
Nec quos clarificat, perpetuò fouet;
Nec quos deseruit, perpetuò premit.

Hæc Simphosius. in cuius versu tertio melius quadraret erigis. dixit enim *euertisq́;*, quod huic opponitur.

1147 *Casta.* Diana, virgo, intacta. *Patruo.* Plutoni.

1148 *Constat.* quia Thesei loco illi cessit Hippolytus.

ACTVS QVINTVS.

THESEVS. PHAEDRA.

Quis te dolore percitam instigat furor?
Quid ensis iste? quidúe vociferatio?
Planctúsq; supra corpus inuisum volunt?
PH. *Me me profundi sæue dominator freti*
Inuade, & in me monstra cærulei maris
Emitte, quicquid intimo Tethys sinu
Extrema gestat, quicquid Oceanus vagis
Complexus vndis vltimo fluctu tegit.
O dire Theseu semper, ô numquam tuis
Tutò reuerse, gnatus & genitor nece
Reditus tuos luère: peruertis domum
Amore semper coniugum, aut odio noces.
Hippolyte tales intuor vultus tuos?
Talésq; feci? membra quis sæuus Scinis,
Aut quis Procrustes sparsit? aut quis Cresius
Dædalea vasto claustra mugitu replens,
Taurus biformis, ore cornigero ferox
Diuulsit? heu me, quò tuus fugit decor,
Oculíq;, nostrum sidus, exanimus iaces?
Ades parumper, verbáq; exaudi mea.
Nil turpe loquimur, hac manu pœnas tibi
Soluam, & nefando pectori ferrum inseram,
Animáq; memet pariter ac scelere exuam,
Et te per vndas, pérque Tartareos lacus,
Per Styga, per amnes igneos amens sequar.
Placemus vmbras: capitis exuuias cape,
Laceræq; frontis accipe abscissam comam.
Non licuit animos iungere, at certè licet
Iunxisse fata. morere, si casta es, viro.
Si incesta, amori: coniugis thalamos petam
Tanto impiatos facinore? hoc deerat nefas,
Vt vindicati sancta fruereris toro.
O mors pudoris maximum læsi decus,
O mors amoris vna sedamen mali,

1160 *Gnatus & genitor*. Hippolytus filius tuus, nunc: genitor AEgeus, tunc cùm ex Creta rediisti. quod elegantiss. & suauiss. carmine de Nupt. Pelei & Thetidis Catullus prosequitur.
1162 *Amore*. mei.
Odio. Antiopæ vel Ariadnes.
1166 *Dedalea*. Horatius:

. . . . ceratis ope Dædalea
Nititur pennis vitreo daturus
Nomina ponto.

1177 *Abscissam comam*. moris erat ad sepulcrum cæsa coma mortuos quodammodo munerari, testes Homerus Odyss. Ψ. & Euripides, in Iphigenia Taurica & in Oreste, apud quem etiã Electræ exclamatio diuersimodè accipitur à Ioanne Casa, & P. Victorio epist. 1. & 2. lib. 1. epist. clarorum virorum, dico excusarum Lugduni à Gryphij heredibus. ego Casam sequor.
1184 *Sedamen* in o.v.l. legitur *solamen*, & versus hic proxime præcedenti præponitur.

Confugimus ad te, pande placatos ſinus.
Audite Athenæ, tuq́ funeſta pater
Peior nouerca: falſa memoraui, & nefas,
Quod ipſa demens pectore inſano hauſeram,
Mentita finxi: falſa puniſti pater,
Iuuenisq́ caſtus crimine inceſtæ iacet,
Pudicus, inſons, recipe iam mores tuos,
Mucrone pectus impium iuſto patet,
Cruorq́ ſancto ſoluat inferias viro.
Quid facere raptọ debeas nato parens
Diſce ex nouerca, condere Acherontis plagis.

1189 *Falſa puniſti.* m.s. habent *vana puniſti.*

THESEVS. CHORVS.

Trochaici & tetrametri, & iambici ſenarii.

TH: *Pallidi fauces Auerni, vosq́ Tænarei ſpecus,*
Vnda miſeris grata Lethes, vosq́ torpentes lacus,
Impium rapite, atque merſum premite perpetuis
malis.
Nunc adeſte ſæua ponti monſtra, nunc vaſtũ mare
Vltimo quodcunq́ Proteus æquoris abſcõdit ſinu,
Meq́ ouantẽ ſcelere tanto, rapite in altos gurgites.
Tuq́ ſemper genitor iræ facilis aſſenſor meæ,
Morte dignum facinus auſus, qui noua natum nece
Segregem ſparſi per agros: quiq́ dum falſum nefas
Exequor, vindex ſceleſtus incidi in verum nefas,
Sidera, & manes, & vndas ſcelere compleui meo.
Amplius ſors nulla reſtat, regna me norũt tria.
In hoc redimus, patuit ad cælum via,
Bina vt viderem funera, & geminam necem?
Cælebs & orbus, funebres vna face
Vt concremarem prolis ac thalami rogos?
Donator atræ lucis Alcide tuum
Diti remitte munus, ereptos mihi
Reſtitue manes, impius fruſtra inuoco.
Mortem relictam, crudus, & lethi artifex,
Exitia machinatus inſolita, effera,

1197 *Miſeris grata.* quia illius potu malorum obliuio inducitur.

1204 *Segregem.* hac voce Seneca philoſophus vtitur.

1205 *Verum nefas.* egregiè o.v.l. *ſcelus.*

Nunc

Nunc tibi met ipse iusta supplicia irroga.
Pinus coacto vertice attingens humum
Cælo remissa findat in geminas trabes,
Mittarq́ præceps saxa per Scyronia.
Grauiora vidi, quæ pati clusos iubet
Phlegethon, nocentes igneo cingens vado.
Quæ pœna maneat memet, & sedes, scio.
Vmbræ nocentes cedite, & ceruicibus
His his repositum degrauet fessas manus
Saxum, senis perennis AEolij labor.
Me ludat amnis ora vicina alluens,
Vultur relicto transuolet Tityo ferus,
Meumq́ pœnæ semper accrescat iecur.
Et tu mei requiesce Pirithoi pater.
Hæc incitatis membra turbinibus ferat
Nunquam resistens orbe reuoluto rota.
Dehisce tellus, recipe me dirum chaos,
Recipe: hac ad vmbras iustior nobis via est.
Gnatum sequor: ne metue, qui manes regis,
Casti venimus, recipe me æterna domo
Non exiturum: non mouent diuos preces,
At si rogarem scelera, quàm proni forent?
CHO. *Theseu querelis tempus æternum manet,*
Nunc iusta gnato solue, & absconde ocyus
Dispersa fœdè membra laniatu effero.
TH. *Huc huc reliquias vehite chari corporis,*
Pondusq́ & artus temerè congestos date.
Hippolytus hic est? facinus agnosco meum.
Ego te peremi, neu nocens tantùm semel,
Solúsve fierem, facinus ausurus parens
Patrem aduocaui. munere en patrio fruor.
O triste fractis orbitas annis malum, "
Complectere artus, quodq́ de gnato est super,
Miserande mæsto pectore incumbens foue.
Disiecta genitor membra laceri corporis
In ordinem dispone, & errantes loco
Restitue partes: fortis hic dextræ locus,

1218 *Pinus coacto.* ad supplicium alludit, quo, quem ipse sustulit Sinis, homines enecabat. qua de re diximus ad Claudianum lib. 2. in Rufinum.

1223 *Quæ pœna.* vide Virgil. AEneid. lib. 6.

1226 *Senis.* Sisyphi.

1227 *Ora.* Tantali.

1230 *Pater.* Ixion.

1245 *Facinus.* membranæ, crimen.

Hic laua frenis docta moderandis manus
Ponenda, laui lateris agnosco notas.
Quã magna lachrymis pars adhuc nostris abest?
Durate trepida lugubri officio manus,
Fletúsque largos sistite arentes genæ,
Dum membra gnato genitor annumerat suo,
Corpúsque fingit: hoc quidem est forma carens,
Et turpe, multo & vulnere ambesum vndique.
Quæ pars tui sit dubito, sed pars est tui:
Hic hic repone, non suo, at vacuo loco.
Hæc illa facies igne sidereo nitens,
Inimica flectens lumina? hic cecidit decor.
O dira fata numinum, ô sæuus furor,
Sic ad parentem gnatus ex voto redit?
En hæc suprema vota genitoris cape,
Sæpe efferendus. interim hæc ignes ferant,
Patefacite acerba cæde funestam domum,
Mopsopia claris tota lamentis sonet.
Vos apparate regij flammam rogi,
At vos per agros corporis partes vagas
Acquirite, istam terra defossam premat,
Grauisq; tellus impio capiti incubet.

1255 *Notas.* sic quidam m. s. a'ij, *nodos.* ceteri, *modos.*

1261 *An.besum*. dubito num melius antiq. cod *abruptum*, habeant.

1268 *Vota.* nonnulli v. l. *dona.*

1275 *Grauisq; tellus.* extrema Troade Polyxena cadit, vt Achilli grauem factura terram. ideo dictum hoc est, quia qui defunctis bene cupiebant, terram illis leuem dicebant. idque est quod in innumerabilibus sepulcrorum monumentis scriptum extat; S. T. T. L. sit tibi terra leuis. Romæ, in domo Cæsia:

Sit tibi terra leuis mulier dignissima vita.

ibidem, in ædibus Attilij Delphinij;

Rogo vt discedẽs terram mihi dicas leuem.

Euripides, in Alcesti.

. . . . κοῦφα σοὶ
χθὼν ἐπάνω πέσοι γύναι . . .

Tibullus lib. 2. eleg. 4.

Et bene, discedens dicet, placideq; quiescas,
Terraq; secura sit super ossa leuis.

Ouidius:

Ossa quieta precor tuta requiescite in vrna,
Et sit humus cineri non onerosa tuo.

Pedo Albinouanus:

Nunc ego quid possum? tellus leuis ossa teneto,
Pendula librato pondus & ipsa tuum.

Seneca, Troad. actu 3.

Patria tellus Hectorem leuiter premat.

huc etiam respicit Iuuenalis:

Dij maiorum vmbris tenuem & sine puluere terram.

& Martialis lib. 5.

Mollia nec rigidus cespes tegat ossa, nec illi
Terra grauis fuerit, non fuit illa mihi.

Et Bartolomæus Naharrus Lamentation. 3.

Y mandares,
Quando mi hueßa tepares
Hecha de tristes agueros,
Si por encima passares,
Y de mi te recordares,
Haz tus pies alzeligeros.

Cui verò male volebant, illi tumulum grauem & onerosum imprecabantur, quò scilicet vmbra hoc onere depressa è sepulcro nequiret ad locum destinatum euolare. vnde Propertius:

Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo,
Vrgeat hunc supra vis caprifice tua.

Idem:

Si fallo, cinis, heu, sit mihi vterque grauis.

L. ANN. SENECAE OEdipus.

TRAGOEDIA V.

INTERLOCVTORES,

OEdipus. Iocasta.
Chorus. Creon.
Tiresias. Manto.
Senex. Phorbas.
Nuncius.

ACTVS PRIMVS.

OEDIPVS. IOCASTA.

AM nocte pulsa dubius effulsit dies,
Et nube mœstum squallida exoritur iubar,
Lumenq́; flamma triste luctifica gerens.
Iam cernet auida peste solatas domos,
Stragemq́; quam nox fecit, ostendet dies.
Quisquamne regno gaudet? ô fallax bonum, ,,
Quantū malorum fronte quàm blanda tegis? ,,
Vt alta ventos semper excipiunt iuga, ,,
Rupemq́; saxis vasta dirimentem freta, ,,
Quamuis quieti verberant fluctus maris: ,,
Imperia sic excelsa fortunæ obiacent. ,,
Quàm bene parentis sceptra Polybi fugeram,
Curis solutus, exul, intrepidus, vagans?
Cœlum deosq́; testor, in regnum incidi.
Infanda timeo ne mea genitor manu
Perimatur: hoc me Delphicæ laurus monent,
Aliudq́; nobis indicant maius scelus.
Est maius aliud patre mactato nefas?
Prò misera pietas, eloqui fatum pudet.

Thala-

IN OEDIPVM ADVERSARIA.

Inuenio OEdipum tragœdiam composuisse apud Græcos AEschylum, Sophoclem, Euripidem, Lycophronem, Philoclem Atheniensem, Xenoclem (qui ea fabula, teste AEliano, vicit Euripidem) & Diogenem Cynicum, iuxta Laertium, nam Satyrus, in 4. de vitis, illam tragœdiam non à Diogene, sed à Philisco AEgynensi scriptā contendit: Suidas vero illā Diogeni OEnomao ascribit, sicuti & Helenā, Herculem, Achillem, Thyestem, Chrysippum, Semelen, Medeam, de quibus eadem controuersia est. Asconius tradit Iulium Cæsarem Latinam quamdam tragœdiam OEdipi nomine inscripsisse. Athenæus lib. 6. Eubulum ἐν Οἰδίποδι citat, quæ comœdia fuit. A Nonio Marcello adducitur Terentij Varronis testimonium ex OEdipothyeste; quæ comœdia an tragœdia fuerit non habeo affirmare. nam tragœdiam scio Varronem composuisse: sed inscriptio satyram vel hilarotragœdiam sapere videtur. Porro hac fabula multa noster ex Sophoclis OEdipo tyranno accepit, nōnulla etiam fortassis ex Silanionis Iocasta, etenim in ea tragœdia Iocastę mors, quemadmodum & in hac, repræsentabatur, teste Plutarcho.

4 *Iam cernet.* duo lib. scripti, *perspiciet.*

12 *Parentis.* ex opinione, non rei veritate loquitur.

Thalamos parentis Phœbus, & diros toros
Gnato minatur, impia incestos face.
Hic me paternis expulit regnis timor.
Nunc ego penates profugus excessi meos,
Parum ipse fidens mihimet: in tuto tua
Natura posui iura: cùm magna horreas, „
Quæ posse fieri non putes, metuas tamen. „
Cuncta expauesco, meq́ non credo mihi.
Iamiam aliquid in nos fata moliri parant.
Nam quid rear, quòd ista Cadmeæ lues
Infesta genti, strage tam latè edita
Mihi parcit vni, cui reseruamur malo?
Inter ruinas vrbis, & semper nouis
Deflenda lachrymis funera, ac populi struem?
Incolumis ergo, scilicet Phœbi reus.
Sperare poteras sceleribus tantis dari
Regnum salubre? fecimus cælum nocens,
Non aura gelido lenis afflatu fouet
Anhela flammis corda: non Zephyri leues
Spirant, sed ignes auget æstiferi Canis
Titan Leonis terga Nemeæi premens.
Deseruit amnes humor, atque herbas color,
Aretq́ Dirce, tenuis Ismenos fluit,
Et tingit ipsa nuda vix vnda vada,
Obscura cælo labitur Phœbi soror,
Tristisq́ mundus nubilo pallet nouo,
Nullum serenis noctibus sidus micat:
Sed grauis & ater incubat terris vapor.
Obtexit arces cælitum, ac summas domos
Inferna facies: denegat fructum Ceres
Adulta, & altis flaua cum spicis cremat,
Arente culmo sterilis emoritur seges.
Pars nulla regni immunis exitio vacat,
Sed omnis ætas pariter, & sexus ruit,
Iuuenesq́ senibus iungit, & gnatis patres
Funesta pestis: vna fax thalamos cremat,
Fletuq́ acerbo funera, & questu carent.

36 *Fecimus cælum nocens.* sequitur pestis descriptio, quales habentur apud Sophoclem, in OEdipo Tyranno, Thucydidem lib. 2. Lucretium lib. 6. Virgilium 3. Georg. Ouidium 7. Metamor. Lucanum lib. 6. Silium lib. 14. Capitolinum, in M. Antonino philosopho, Herodianum lib. 1. Ammian. Marcellinũ lib. 19. denique Homerũ Iliad. ά.

37 *Non aura gelido.* Ouidius:
Lethiferis calidi spirarunt æstibus austri.

44 *Obscura cælo.* Sophocles:
τάς τε πυρφόρους Ἀρτέμιδος
αἴγλας, ξὺν αἷς λύκει᾽ ὄρεα
διαΐσσει . . .

49 *Denegat fructum Ceres.* Sophocles:
. . . οὔτε γὰρ
ἔκγονα κλυτᾶς χθονὸς
αὔξεται . .

50 *Cremat.* cur æstiuo tempore hanc luem viguisse refert? quia, quo siccior est tempestas, eo pestis est perniciosior.
„ Ammianus: Nimietatem, inquit, fri-
„ goris aut caloris vel humoris vel sicci-
„ tatis pestilentiam gignere philosophi
„ & illustres medici tradiderunt. Vnde
„ accolentes loca palustria vel humecta,
„ tusses, ioculares casus & similia perfe-
„ runt: contra confines caloribus, tepo-
„ re febrium arescunt. Sed quanto ignis
„ materies ceteris efficacior, tanto ad per-
„ imendum celerior siccitas.

52 *Pars nulla.* in o. v. l. legitur;
Nec vlla pars immunis exitio vacat.

54 *Iuuenesq́ senibus.* Lucretius:
Exanimis pueri super exanimata parẽtum
Corpora nonnũquam posses, retroq́; videre
Matribus aut patribus natos super edere vitam.

56 *Questu carent.* Sophocles:
. . . νηλέα δὲ γένεθλα
πρὸς πέδῳ θανατοφόρα
κεῖται ἀνοίκτως . . .

Quin

Quin ista tanti peruicax clades mali
Siccauit oculos: quódq; in extremis solet,
Periere lachrymæ. portat hunc æger parens
Supremum ad ignem, mater hunc amens gerit,
Properátq;, vt alium regerat in eundem rogum.
Quin luctu in ipso luctus exoritur nouus,
Suæq; circa funus exequiæ cadunt,
Tum propria flammis corpora alienis cremant.
Diripitur ignis, nullus est miseris pudor.
Non ossa tumuli sancta discreti tegunt:
Arsisse satis est, pars quota in cineres abit,
Deest terra tumulis, iam rogos syluæ negant:
Non vota, non ars vlla correptos leuant,
Cadunt medentes, morbus auxilium trahit.
Affusus aris supplices tendo manus,
Matura poscens fata: præcurram vt prior
Patriam ruentem: néue post omnes cadam,
Fiámq; regni funus extremum mei.
O sæua nimium numina, ó fatum graue!
Negatur vni nempe in hoc populo mihi
Mors tam parata? sperne lethali manu
Contacta regna: linque lachrymas, funera,
Tabifica cæli vitia, quæ tecum inuehis
Infaustus hospes: profuge iamdudum ocyus
Vel ad parentes. IO. *quid iuuat coniux mala*
Grauare questu? regium hoc ipsum reor,
Aduersa capere: quóq; sit dubius magis
Status, & cadentis imperij moles labat:
Hoc stare certo pressius fortem gradu.
Haud est virile, terga fortunæ dare.
OED. *Abest pauoris crimen, ac probrum procul,*
Virtúsq; nostra nescit ignauos metus.
Si tela contrà stricta, si vis horrida
Mauortis in me rueret, aduersus feros
Audax gigantes obuias ferrem manus:
Nec Sphinga cæcis verba nectentem modis
Fugi, cruentos pestis infandæ tuli

57 *Quin ista tanti.* v. l. *quin ipsa tanti.*

63 *Suæq; circa funus.* cod. Winckelianus; *Duæq; circa funus.*

64 *Flammis corpora alienis.* Thucydides: ἐπὶ πυρὰς γὰρ ἀλλοτρίας φθάσαντες τοὺς νεήσαντας, οἱ μὲν ἐπιθέντες τὸν ἑαυτῶν νεκρὸν ὑφῆπτον· οἱ δὲ καιομένου ἄλλου ἄνωθεν ἐπιβαλόντες, ὃν φέροιεν, ἀπῄεσαν. Lucretius:

Multaq; vi subita & paupertas horrida suasit.
Namq; suos consanguineos aliena rogorum
Insuper exstructa ingenti clamore locabãt,
Subdebantq; faces . . .

Ouidius:

. . . & iam reuerentia nulla est,
Deq; rogis pugnant, alienisq; ignibus ardẽt.

70 *Cadunt medentes.* Thucydides: ἕτερος ἀφ' ἑτέρου θεραπείας ἀναπιμπλάμενοι. Ouidius:

. . . . inq; ipsos sæua medentes
Erumpit clades obsuntq; auctoribus artes.

82 *Regium hoc ipsum reor.* in Herc. Furente dixit:

Animo ruinas quod capis magno tuas,
Es rege coniux digna . . .

quod vero nunc ait, aduersis non deprimi, regium esse, non caret ratione. inquit enim Attius, Persidis:

Nulla vmquam humilitas ingenium infirmat bonum.

non minus prudenter itaque apud eũdem poëtam, quàm fortiter à Telepho misero & exsule dicitur:

Nam si à me regnum atque opes fortuna
Auferre quiuit, at virtutem nequiuit.

91 *Gigantes.* fuerint gigantes necne disputant Hieronymus Magius in miscellaneis, & Ioannes Goropius in originibus. ego propter ea, quæ de Pallantis cadauere Martin. Polonus in chronicis, & de muliere quadam Cælius Rhodiginus lib. 2. antiq. lect. ca. 6. & sacræ litteræ de Goliath, déque aliis alij, veluti Solinus cap. 5. Plinius lib. 7. cap. 16. & 20. Herodotus libro 1. Saxo Grammaticus in præfatione historiæ, prodiderunt, gigantes fuisse crediderim, quod nec theologi teste Camerte Minorita cõmentar. in Solinum, mihi pag. 37. negant. Hodie quòque in America Australi homines monstrosæ magnitudinis inueniuntur, quos Pata-

gonas, à pedum magnitudine, victores Hispani nominauerunt. vide Abrahamum Ortelium Theatri orbis terrar. tab. 2. De his atque immanibus ossis in locis quibusdam inuentis elegantissimè Christophorus Stella Caluetus, homo nobilis & egregiè doctus, mihique peramicus scripsit lib. 1. & 2. Peruræ; quos commentarios iussu Regis nostri breui in lucem editurus est: eos & legi, & cum legissem, cōtinere me non potui, quin confestim exclamarem;

Cedite Romani scriptores, cedite Graij,
Cedite. lux maior nascitur: historia
Veridici Stellæ; cuius sub pectore Pallas,
Phœbus & Aonidū turba diserta latet.

Quinetiam, quod vulgò notissimum est, anno ↀ IↃ. LXXII. erat Rothomagi Pedemontanus quidā, quem ipse vidi, & mecum complures alij, nouem pedes altitudine longè excedens. Falsa sunt igitur quæ Gellius libro 3. cap. 10. ex Varrone, de summo adolescendi humani corporis modo scripsit. De Lamiis quoque non secus ac de gigantibus controuersia est, fuerint nec ne. Ego quæ de illis tradūtur, fabulosa existimo. Qua de re olim in quodlibeticis quæstionibus posterior sine argumentis quæstio Louanij proposita mihi fuit; sed ei tunc certis rationibus nō respondi, licet responsionem paratam haberem: quam, quia non iniucunda est, in fine aduersariorum huius tragœdiæ apposui.

Rictus, & albens ossibus sparsis solum.
Cumq́; è superba rupe iam prædæ imminens
Aptaret ales verbera, & caudam mouens
Sæui leonis more, conciperet minas:
Carmen poposci, sonuit horrendum, insuper
Crepuere malæ, saxaq́; impatiens moræ
Reuulsit vnguis, viscera expectans mea.
Nodosa sortis verba, & implexos dolos,
Ac triste carmen alitis solui feræ.

10. *Quid sera mortis vota nunc demens facis?*
Licuit perire, laudis hoc precium tibi
Sceptrū, et perempta Sphingis hæc merces datur?

OED. *Ille ille dirus callidi monstri cinis*
In nos rebellat: illa nunc Thebas lues
Perempta perdit: vna iam superest salus,
Si quam salutis Phœbus ostendit viam.

CHORVS.

Sapphici, & Anapæstici, & in fine iambici.

Occidis Cadmi generosa proles
Vrbe cum tota, viduas colonis
Respicis terras miseranda Thebe.
Carpitur letho tuus ille Bacche
Miles, extremos comes vsque ad Indos,
Ausus Eois equitare campis,
Figere & mundo tua signa primo.

Cinna-

102 *Triste carmen.* scilicet,

ἔστι δίπουν ἐπὶ γῆς καὶ τέτραπον, οὗ μία φωνὴ,
καὶ τρίπον, ἀλλάσσει δὲ φυὴν μόνον ὅσσ' ἐπὶ γαῖαν
ἑρπετὰ κινεῖται, ἀνά τ' αἰθέρα, καὶ κατὰ πόντον·
ἀλλ' ὁπόταν πλείστοισιν ἐρειδόμενον ποσὶ βαίνῃ,
ἔνθα τάχος γυίοισιν ἀφαυρότατον πέλει αὐτοῦ.

auctor Asclepiades.

Alitis. Sphyngis, de qua consule Natalem Comitem lib. 9. Mytholog. cap. 18.

110 *Cadmi generosa proles.* Sophocles:
ὦ τέκνα Κάδμου τοῦ πάλαι νέα τροφή.

117 *Beatas.* de Arabia, quæ *Εὐδαίμων* dicitur, intellige; quemadmodum & illud Horatij,
Icci beatis nunc Arabum gazis.

» Solinus pag. 180. Arabiam Græci *Εὐδαίμονα*, nostri beatam nominauerunt. Felicem vulgus vocat: quemadmodum *εὐδαιμονίαν* vulgus felicitatem, doctiores beatitudinem reddiderunt.

130 *Non satis septem patuere portæ.* Ouidius:
Neque enim capiebant funera portæ.

132 *Funere funus.* Lucretius:
Idq́; vel imprimis cumulabat funere funus.

Sophocles:
. . . ἄλλον δ' ἂν
ἄλλᾳ προσίδοις
ἅπερ εὔπτερον ὄρνιν

Cinnamis siluas Arabum beatas
Vidit, & versas equitis sagittas
Terga fallacis metuenda Parthi.
Littus intrauit pelagi rubentis.
Promit hic ortus, aperitq́ lucem
Phœbus, & flamma propiore nudos
Inficit Indos.
Stirpis inuictæ genus interimus,
Labimur sæuo rapiente fato,
Ducitur semper noua pompa morti.
Longus ad manes properatur ordo
Agminis mœsti, seriesq́ tristis
Hæret, & turba tumulos petenti
Non satis septem patuere portæ.
Stat grauis strages, premiturq́ iuncto
Funere funus.
Prima vis tardas tetigit bidentes,
Laniger pingues malè carpsit herbas.
Colla tacturus steterat sacerdos,
Dum manus certum parat alta vulnus,
Aureo taurus rutilante cornu
Labitur segnis, patuit sub ictu
Ponderis vasti resoluta ceruix.
Nec cruor ferrum maculauit, atra
Turpis è plaga sanies profusa est.
Segnior cursu sonipes in ipso
Concidit gyro, dominumq́ prono

Prodi-

κρέσσον ἀμαιμακέτου πυρὸς
ὄρμενον ἀκτὰν πρὸς ἑσπέρου
θεοῦ ...

133 *Prima vis tardas.* Homerus, de peste Apollinis ira excitata, Iliad. ά.

οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας
ἀργούς.

Ad quem Homeri locum Ammianus lib. 19. respicit ita scribens: Affirmant etiam aliqui terrarum halitu densiore crassatum aera, emittendis corporis spiraminibus resistentem necare nonnullos: qua caussa animalia, præter homines, cetera iugiter prona, Homero auctore, & experimentis deinceps multis, cùm talis incesserit labes, ante nouimus interire. hæc ille. qui cum scriberet, *animalia prater* &c. meminerat Ouid. 1. Metamorph. scripsisse:

Pronaque cùm spectant animalia cetera terram,
Os homini sublime dedit &c.

idem Ouid. 7. Metamorph.

Strage canum primo, volucrumq́; auiumq́; boumq́;,
Inq́; feris subiti deprensa potentia morbi.

idem testantur Heraclides Ponticus, in allegoriis Homericis, Philostratus in Heroicis, & Plutarchus in Sympos.

135 *Colla tacturus.* Virgilius:

Sæpe in honore deum medio stans hostia ad aram,
Lanea dum niuea circũdatur infula vitta,
Inter cunctantes cecidit moribunda ministros:
Aut, si quam ferro mactauerat ante sacerdos;
Inde neque impositis ardent altaria fibris,
Nec responsa potest cõsultus reddere vates,
Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri,
Summaq́; ieiuna sanie infuscatur arena.

Ouidius:

... dum vota sacerdos
Concipit & fundit purum inter cornua vinum,
Haut exspectato ceciderunt vulnere tauri.

137 *Aureo.* inaurato, ex more sacrificantium. Virgilius:

Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum.

Tibullus:

Semper inaurato taurus cadit hostia cornu.

Ouid. 11. Metamorph.

... blandis induta cornibus aurum
Conciderant icta niuea ceruice iuuenca.

Iuuenalis:

... & auratam Iunoni cæde iuuencam.

Tertullianus: Hunc tibi Iuppiter bouem cornibus inauratis vouemus esse futurum. In Liuij etiam historia lib. ab v.c. 7. tale quid inuenitur. Plinius lib. 33. Natural. histor. cap. 3. Deorum honori in sacris nihil aliud excogitatũ est, quàm vt auratis cornibus hostiæ maiores dumtaxat immolarentur.

142 *Segnior cursu sonipes.* Ouidius:

Acer equus quondam, magnaq́; in puluere famæ
Degeneras.

Prodidit armo.
Incubant pratis pecudes relictæ,
Taurus armento pereunte marcet,
Deficit paſtor grege diminuto,
Tabidos inter moriens iuuencos.
Non lupos cerui metuunt rapaces,
Ceſſat irati fremitus leonis,
Nulla villoſis feritas in vrſis.
Perbibit peſtem latebroſa ſerpens,
Aret, & ſicco moritur veneno.
Non ſua ſilua decorata coma,
Fundit opacis montibus vmbras.
Non rura virent vbere glebæ,
Non plena ſuo vitis Iaccho
Brachia curuat.
Omnia noſtrum ſenſere malum.
Rupere Erebi clauſtra profundi
Turba ſororum face tartarea,
Phlegethonq́ ſua motam ripa
Miſcuit vndis Styga Sidoniis.
Mors alta auidos oris hiatus
Pandit, & omnes explicat alas:
Quiq́ capaci turbida cymba
Flumina ſeruat, durus ſenior,
Nauita crudus vix aſſiduo
Brachia conto laſſata refert,
Feſſus turbam vectare nouam.
Quin Tænarii vincula ferri
Rupiſſe canem fama, & noſtris

Erraſſe

144 *Prodidit armo.* vnus cod. antiq. *perdidit.*

145 *Incubant pratis.* Virgilius:
Hinc lætis vituli vulgò moriũtur in herbis.

147 *Deficit paſtor.* Lucretius:
Præterea iam paſtor & armentarius omnis
Et robuſtus item curui moderator aratri
Languebant, penitusq; caſis contruſa iacebant
Corpora, paupertate & morbo dedita morti.

149 *Cerui.* Ouidius:
. . . meminit nec fidere curſu
Cerua, nec armentis incurrere fortibus vrſi.

latius hunc locum Virgilius tractauit:
Non lupus inſidias explorat ouilia circum
Nec gregibus nocturnus obambulat, acrior illum
Cura domat: timidi damæ, ceruiq; fugaces
Nunc interq; canes, & circum tecta vagantur.

151 *Nulla villoſis feritas in vrſis.* Ouid.
Villoſæ catulos ſummis de montibus vrſæ.

152 *Perbibit peſtem.* h. ſerpẽs imis medullis hauſit aeris corrupti contagionem. meus lib. m. s. optimus & antiquiſſ. continet *perbidit.* vnde quis coniiciat legendum *perdidit.* vt ſignificetur ſerpens ſic morbo cõfecta eſſe, vt, cùm nemini nocere queat, omne ſuum virus, quod peſtem vocat, amiſiſſe videatur. hanc coniecturam aſtruunt præcedentia;
Ceſſat irati fremitus leonis,
Nulla villoſis feritas in vrſis.
quibus ſi addideris,
Perdidit peſtem latebroſa ſerpens,
omnia ſibi inuicem pulcherrimè cohærebunt.
Latebroſa ſerpens. ſic Maro:
Interit, & curuis fruſtra defenſa latebris
Vipera, & attoniti ſquamis adſtantibus hydri.

160 *Rupere Erebi.* Virgilius:
. . . in lucem Stygiis emiſſa tenebris
Pallida Tiſiphone morbos agit ante metumq́,
Inq; dies auidum ſurgens caput altius effert.
eo reſpexit Seneca.

178 *Nocte ſilenti.* Petronius, in Satyra; quæ Ioannis Sãbuci labore ante aliquot annos renata eſt;
Qualis ſilente nocte remorum ſonus
Longe refertur. . .

Scilicet quia nocte cuncta ſilent, noctique proprium eſt ſilentium. Turpilius, Epiclero:
Quæſo ædepol quo ante lucem te ſubitò rapis,
Here, cum vno puero?
Nequeo eſſe intus Stephanio.
Quid ita? pro vt ſolent me ſomno curæ ſegregant,
Foraſq́ noctis excitant ſilentio.
In quibus verſibus neque carminis ratio conſtat, neque perſonarum loquentium nomina ſuis locis intericiuntur. deniq; vocem *Stephanio*, ſuſpi-

Errasse locis, mugisse solum,
Vaga per lucos simulachra virûm
Maiora viris: bis Cadmeum
Niue discussa tremuisse nemus.
Iam turbatam sanguine Dircen,
Nocte silenti Amphionios
Vlulasse canes.
O dira noui facies lethi,
Grauior letho, piger ignauos.
Alligat artus languor, & ægro
Rubor in vultu, maculæq; caput
Sparsere leues: tum vapor ipsam
Corporis arcem flammeus vrit,
Multoq; genas sanguine tingit,
Oculiq; rigent, & sacer ignis
Pascitur artus: resonant aures,
Stillatq; niger naris aduncæ
Cruor, & venas rumpit hiantes.
Intima creber viscera quassat
Gemitus stridens, iamq; amplexu
Frigida presso saxa fatigant,
Quos liberior domus elato
Custode sinit, petitis fontes,
Aliturq; sitis latice ingesto.
Prostrata iacet turba per aras,
Oratq; mori: solum hoc faciles
Tribuere dei. delubra petunt,
Haud vt voto numina placent,
Sed iuuat ipsos satiare deos.

cor non heri loquentis esse, sed à poeta ipso insertam, & prioribus tamtum literis S T E: significatam fuisse.

181 *Piger ignauos.* Lucretius:

Atque animi prorsum vires totius et omne
Languebat corpus lethi iam limine in ipso.

183 *Rubor in vultu.* Ouidius:

Indicium ruber est & ductus anhelitus igni.

184 *Tum vapor ipsam.* Lucretius:

Principio caput incensum feruore ferebāt.

„ 185 *Corporis arcem.* caput. Claudianus
„ de 4. consula. Honorij A. rationem à Deo immortali in hominis capite tāquam in arce constitutam esse cecinit, his verbis:

... hanc alta capitis fundauit in arce
Mandatricem operum, prospecturamq; labori.

186 *Multoq; genas.* Lucretius:

... duplices oculos suffusa luce rubentes.

187 *Oculiq; rigent.* Virgilius:

... oculos stupor vrget inertes.

Sacer ignis. Virgilius:

... contactos artus sacer ignis edebat.

Quo loco male Seruius putauit sacrū ignem esse; quem Græci ἱερὰν νόσον vocant. cùm ἱερὰ νόσος, teste Hieronymo Mercuriali in variis lection. nihil sit aliud, quam epilepsia: ignis vero sacer apud Latinos idem sit, quod apud Arabes formica, apud Plinium zoster & circinus, apud Scribonium zona; de quo Plato egit 2. de legibus. Græcis ἕρπης vocatur; cuius quot sint genera ex Gorræo petas. Henricus Stephanus in thesauro linguæ Græcæ to. 1. col. 1644. eodem errore lapsus est, quo Seruius. Porro sacri ignis, seu herpetis vim optimè declarauit Lucretius lib. 6.

Exurit sacer ignis & vrit corpora serpens
Quamcunq; arripuit partem, repitque per artus.

188 *Resonant aures.* Lucretius:

Sollicitæ porro plenæque sonoribus aures.

189 *Stillatque niger naris adunca Cruor.* Virgilius:

... it naribus ater
Sanguis ...

191. *Intima creber viscera quassat Gemitus stridens.* ait Virgilius:

Tum vero ardentes oculi, atque attractus ab alto
Spiritus interdum gemitu grauis, imaque longo
Ilia singultu tendunt ...

Creber. quia, teste Hippocrate, πνεῦμα πυκνὸν ἐὸν πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι.

195 *Petitis fontes.* Ouidius:

Fontibus & fluuiis puteisq; capacibus hærent,
Nec sitis est exstincta prius, quàm vita bibendo.

199 *Delubra petunt.* Sophocles ait infinitos ante aras & delubra se prostrauisse: & Lucretius,

Omnia denique sancta deûm delubra replerat
Corporibus mors exanimis, onerataque passim.

Cuncta cadaueribus cælestum templa manebant

Hospitibus, loca quæ cõplerant æditũetes. Hos Paullus l. 1. de tutel. & Iustinianus, instit. e. & antiq. inscriptiones, teste Onuphrio lib. 2. reip. Romanę, ędituos appellant. Varro æditumos dicere maluit. Festus vtrumque agnoscit.

214 *Ambage nexa.* plerique libri antiqui, *ambage flexa.* quod mea sententia lõgè melius est. videtur enim sumtum ex illo Pacuuij, in Peribœa:

Flexa non falsa autumare dictio Delphis solet.

Quamobrem, teste Aristophanis scholiaste, & Seruio 6. AEneid. Apollo λοξίας passim nominatur ab Euripide, AEschylo, Pindaro. addo & D. Hieronymo. licet quidam mythologici alias eius nominis causas comminiscantur, ad quas respexisse poetam nõ est quod suspicemur. Cleanthes· ἐπειδὴ καθ' ἑλίκας κινεῖται. λοξαὶ γὰρ εἰσὶ καὶ αὗται. AEnopides: ὅτι οὐκ πορεύεται τὸν λοξὸν κύκλον ἀπὸ δυσμῶν εἰς ἀνατολὰς κινούμενος. Phornutus & Isacius; παρὰ τὸ λοξῶς ἰέναι καὶ πορεύεσθαι. vel, παρὰ τὸ λοξὴν ἰέναι καὶ φωνὴν πέμπειν, λοξόχρησμον. Macrobius, quod transuersos in nos à meridie immittat radios, cùm simus ad ipsum Septemtrionales.

217 *Sedem expiari.* Sophocles:

ἄνωγεν ἡμᾶς Φοῖβος ἐμφανῶς ἄναξ,
μίασμα χώρας ὡς τεθραμμένον χθονί,
&c.

227 *Geminà Parnassi niualis arx.* duo sunt Parnassi vertices: in vno Phœbus, in altero Bacchus colitur. Lucan. lib. 4.

.... Parnassus gemino petit æthera colle
Mons Bromio, Phœboque sacer: cui numine mixto
Delphica Thebanæ referunt Trieterica Bacchæ.

quæ Lucani carmina adiunguntur testimoniis Granij Flacci, Cornelij Labeonis & aliorum apud Macrobiũ lib. 1. Saturnal. quo loco probat Bacchum & Apollinem vnum & eumdem esse.

Parnassi niualis. proprium huius montis epithetum. Sophocles νιφόεντα vocat: & Panyasis,

Παρνησὸν νιφόεντα θοαῖς διὰ ποσσὶ περήσας,

Quisnam ille propero regiam gressu petit?
Adéstne clarus sanguine ac factis Creo?
An æger animus falsa pro veris videt?
Adest petitus omnibus votis Creo.

ACTVS SECVNDVS.

OEDIPVS, CREO.

Trimetri iambici, & Tetrametri trochaici, & quidam heroici hexametri.

Horrore quatior, fata quò vergant timens,
Trepidumq́; gemino pectus euentu labat,
Vbi læta duris mista in ambiguo iacent,
Incertus animus scire cùm cupiat, timet, „
Germane nostræ coniugis, fessis opem
Si quam reportas, voce properata edoce.
CR. *Responsa dubia sorte perplexè latent.*
OE D. *Dubiam salutem qui dat afflictis, negat.* „
CR. *Ambage nexa Delphico mos est deo*
Arcana tegere. OE D. *fare, sit dubium licet.*
Ambigua soli noscere OEdipodæ datur.
CR. *Sedem expiari regiam exilio deus,*
Et interemptum Laium vlcisci iubet.
Non antè cælo lucidus curret dies,
Haustusq́; tutos ætheris puri dabit.
OE D. *Ecquis peremptor incliti regis fuit?*
Quem memoret, ede, Phœbus, vt pœnas luat. (dũ.
CR. *Sit precor dixisse tutũ: visu et auditu horri-*
Torpor insedit per artus, frigidus sanguis coit,
Vt sacrata templa Phœbi supplici intraui pede,
Et pias, numen precatus, ritè summisi manus.
Gemina Parnassi niualis arx trucem sonitũ dedit,
Imminẽs Phœbea laurus tremuit, et mouit domũ.
At repentè sancta fontis lympha Castalij stetit.
Incipit Lethæa vates spargere horrentes comas,
Et pati cõmota Phœbum: contigit nondũ specum,
Emicat vasto fragore maior humano sonus.

Mitia Cadmeis remeabunt sidera Thebis,
Si profugus Dircen Ismenida liqueris hospes,
Regis cæde nocens, Phœbo iam notus & infans.
Nec tibi longa manent sceleratæ gaudia cædis:
Tecum bella geres, gnatis quoq; bella relinques,
Turpis maternos iterum reuolutus in ortus.
OED. *Quod facere monitu cælitū iussus paro,*
Functi cineribus regis hoc decuit dari,
Ne sancta quisquam sceptra violaret dolo.
Regi tuenda maximè regum est salus. »
Queritur peremptū nemo, quē incolumē timet. »
CR. *Curam perempti maior excussit timor.*
OED. *Pium prohibuit vllus officium metus?*
CR. *Prohibent nefandi carminis tristes minæ.*
OED. *Nunc expietur numinum imperio scelus.*
Quisquis deorum regna placatus vides,
Tu tu, penes quem iura præcipitis poli,
Tuq; ô sereni maximum mundi decus,
Bis sena cursu signa qui vario regis,
Qui tarda celeri secula euoluis rota,
Sororq; fratri semper occurrens tuo,
Noctiuaga Phœbe: quiq; ventorum potens
AEquor per altum cærulos currus agis,
Et qui carentes luce disponis domos,
Adeste. cuius Laius dextra occidit,
Hunc non quieta tecta, non fidi lares,
Non hospitalis exulem tellus ferat,
Thalamis pudendis doleat, & prole impia.
Hic & parentem dextera perimat sua,
Faciatq;. nunquid grauius optari potest?
Quicquid ego fugi, non erit venia locus,
Per regna iuro, quaq; nunc hospes rego,
Et quæ reliqui, perq; penetrales deos:
Per te pater Neptune, qui fluctu breui
Vtrinque nostro geminus alludis solo.
Et ipse nostris vocibus testis veni,
Fatidica vatis ora Cirrhæa mouens.

Ἵκετ' Κασταλίης Ἀχελωΐδος ἀμβρότου ὕδωρ.
Dionysius Afer ἐν τῇ οἰκουμ. περιηγ.
Παρνασσοῦ νιφόεντος ὑπὸ πτυχί...
229 *At repente.* m. s. pro aduersatiua particula coniunctiuam habent, *ac repente.*
232 *Maior humano sonus.* Virgilius 6. AEneid.
....maiorque videri,
Nec mortale sonans ...
235 *Phœbo iam notus & infans.* quem Phœbus etiam tunc cùm infans esset, Laium interfecturum præsciebat. acceperat enim Laius ab Apolline oraculum:
μὴ σπεῖρε τέκνων ἄλοκα δαιμόνων βίᾳ,
εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς.
Auctores Lucianus & scholiastes AEschyli.
242 *Regi tuenda est.* OEdipus Sophocleus rationem reddit:
ὅστις γὰρ ἦν ἐκεῖνον ὁ κτανών, τάχ' ἂν
κἄμ' ἂν τοιαύτῃ χειρὶ τιμωρεῖν θέλοι.
κείνῳ προσαρκῶν οὖν, ἐμαυτὸν ὠφελῶ.
243 *Queritur.* duo lib. scripti *querit.*
254 *Noctiuaga Phœbe.* Statius Papinius;
Lumina noctiuagæ tollit Pharos æmula lunæ.
Quique ventorum potens. nō AEolum, sed Neptunum inuocat.
258 *Hunc non.* has diras fusius Sophocles in OEdipo tyranno persequitur. Similes Persis Cambyses apud Herodotum in Thalia imprecatur; apud Statium 1. Thebaid. Thebanis OEdipus; aliis apud Maronem Iuno & Dido, AEneid. 1. & 4. apud Ouid. in Heroid. epist. Hypsipyle; apud Horatium in Epod. puer; apud Catullum Ariadne. exstāt etiam diræ Ouidij in Ibin; & Catonis, non Virgilij, in Arium centurionem; & diræ Leonis ac Alexandri Impp. apud Constantin. Harmenopulum in præfat. προχείρου νόμων.
266 *Pater Neptune.* Lucilius:
Vt nemo sit nostrum, quin pater optimu' Diuum,
Vt Neptunu' pater &c.
Pater dicitur Neptunus, quia aquam significat, & ex aqua oriri cuncta qui-

Ita molle

dam philosophi voluerunt: de quo infra dicemus. ideo Homerus,

Ὠκεανός θ', ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται.

& Virgilius noster:

Oceanumq; patrem rerum.

quia, vt dixi, ex aqua omnia secundum quosdam orta sunt. Sic intellige illa Claudiani, in Panegyr. de Theodori consulatu:

Hic consîdit aquis, hic procreat omnia flammis.

idem tradidit Epiphan. lib. 3. contra hęreses, quod & Cicero 2. Academic. prodidit his verbis; Princeps Thales, vnus ex septem, cui sex reliquos concessisse ferunt, ex aqua dixit constare omnia. Heraclitus omnia ex igne gigni voluit: Anaximenes & Archelaus omnia ex aere. nulli vero ex Physicis, vsque ad Aristotelis tempora, principium rerum terram dixerunt. Aristot. lib. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσ. post Aristotelem, nonnullos huius sententię defensores exstitisse vt putem, facit Lucretius lib. 1. de rer. natura, his versibus:

. . . aut humorem quicumque putarunt
Fingere res ipsum per se, terram ve creare
Omnia, & in rerum naturas vertier omnes.

Nisi enim hoc dicamus; aut Aristotelem inscitiæ aut Lucretium mendacij accusemus oportet.

274 *Nefastum facinus.* sic cod. Lipsiæ impressus. Sed ego cum membranis & Parisiensi exemplari lego *Nefandum facinus.*

278 Trigemina. m.s. quotquot vidi, *tergemina.* atque ita loquuntur Lucretius, Virgilius, Tibullus, Horatius & Seneca philosophus; quamquam in nonnullis Horatij & Senecæ scriptis codicibus alterum etiam contineatur, quemadmodum in Sex. Rufi, & P. Victoris libris de regionibus vrbis Romæ, qui in Circi maximi regione portam Trigeminam non Tergeminam statuunt. Verum huius decisio quæstionis à logodædalis petenda est. Vt vt est Laïum in triuio hoc necatū Sophocles etiam testatur.

281 *Parnassus biceps* Persius initio ope-

Ita molle senium ducat, & summum diem
Securus alto degat in solio parens,
Solasq; Merope nouerit Polybi faces,
Vt nulla sontem gratia eripiet mihi.
Sed quo nefastum facinus admissum loco est,
Memorato: aperto Marte, an insidiis iacet?
CR. *Frondifera sanctæ nemora Castaliæ petens,*
Calcauit altis obsitum dumis iter,
Trigemina quâ se spargit in campos via,
Secat vna gratum Phocidos Baccho solum,
Vnde altus ima deserit cælum petens
Clementer acto colle Parnassus biceps.
At vna bimares Sisyphi terras adit,
Olenia in arua. tertius trames caua
Conualle serpens, tangit errantes aquas,
Gelidumq; dirimit amnis Elei vadum.
Hic pace fretum, subita prædonum manus
Aggressa ferro facinus occultum tulit.
In tempore ipso, sorte Phœbeia excitus,
Tiresia tremulo tardus accelerat gradu,
Comesq; Manto luce viduatum trahens.

OEDIPVS. TIRESIAS. MANTO.

Sacrate diuis, proximum Phœbo caput,
Responsa solue, fare quem pœnæ petant.
TIR. *Quod tardo fatum, lingua quod quærit moras,*
Haud te quidem magnanime mirari addecet.
Visu carentem magna pars veri latet.
Sed quò vocat me patria, quò Phœbus, sequar,
Fata eruantur: si foret viridis mihi
Calidusq; sanguis, pectore exciperem deum.
Appellite aris candidum tergo bouem,
Curuoq; numquam colla depressum iugo.
Tu lucis inopem gnata genitorem regens,
Manifesta sacri signa fatidici refer.
MAN. *Opima sanctas victima ante aras stetit.*
TIR. *In vota superos voce solenni voca,*

Arasq́ dono thuris Eoi extrue.
MAN. *Iam thura sacris cælitum ingessi focis.*
TIR. *Quid flāma? largas iámne cōprendit dapes?*
MAN *Subitò refulsit lumen, & subitò occidit.*
TIR *Vtrúmne clarus ignis, & nitidus stetit,*
Rectusq́ purum verticem cælo tulit,
Et summam in auras fusus explicuit comam?
An latera circa serpit incertus viæ,
Et fluctuante turbidus fumo labat?
MAN. *Non vna facies mobilis flammæ fuit.*
Imbrifera qualis implicat varios sibi
Iris colores, parte quæ magna poli
Curuata picto nunciat nimbos sinu.
Quis desit illi, quisue sit dubites color:
Cærulea fuluis mista oberrauit notis,
Sanguinea rursus, vltimum in tenebras abit.
Sed ecce pugnax ignis in partes duas
Discedit, & se scindit vnius sacri
Discors fauilla: genitor horresco intuens.
Libata Bacchi dona permutat cruor,
Ambitq́ densus regium fumus caput,
Ipsosq́ circa spissior vultus sedet,
Et nube densa sordidam lucem abdidit.
Quid sit, parens effare. TIR. *quid fari queam?*
Inter tumultus mentis attonitæ vagos.
Quidnam loquar? sunt dira, sed in alto, mala.
Solet ira certis numinum ostendi notis.

ris, quod Martialis Marsi Amazonidi prætulit;

Nec in bicipiti somniasse Parnasso.

adde quæ supra posui nu. 227.

282 *Bimares.* Corinthum intellige. Horatius lib. 1. odar.

. . . bimarisve Corinthi
Mœnia . .

Ouid. 5. Metamorph.

. . . . bimari gens orta Corintho.

idem 4. Fastorum:

Adriacumq́; patens latè bimaremq́; Corinthum.

Sic in illo versu, quem Sudæ lexicon suppeditat:

Λαΐδ' ἔχει πολιῆτιν ἁλιζώνοιο Κορίνθου.

Iulius Pollux Onomast. lib. 9. ἀμφιθάλαττος ὡς ἡ Κόρινθος. Errauit ergo Dion. Lambinus, Muretum reprehendens, quod ἀμφιθάλαττος de Corintho dixisset. ea Lambini opinio exstat in illis clarorum virorū epistolis, quas à Michaele Bruto collectas Lugdunenses ediderunt, quantum memini lib. 3. epist. 29.

286 *Prædonum manus.* Sophocles:

λῃστὰς ἔφασκε συντυχόντας, οὐ μιᾷ ῥώμῃ κτανεῖν νιν, ἀλλὰ σὺν πλήθει χερῶν.

290 *Luce viduatum.* Tiresiam cæcum fuisse nemo negat, sed in cæcitatis caussa tradenda dissentiunt Callimachus in hymno εἰς λουτρὰ τῆς Παλλάδος, Homeri scholiastes Odyss. κ'. Nonnus Dionysi. Ouidius in Metamorph. vide Politianum in miscellan. & Falckenburgium in Nonnum.

294 *Haud te quidem.* in membranis legitur *haut equidem.* quod non placet.

298 *Excuterem.* in o.v.l. *exciperem.* quod non est cur sequamur, respexit enim Seneca ad illa 6. AEneid.

At Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur vates, magno si pectore possit
Excussisse Deum . . .

309 *Et nitidus.* duo m.s. cod. & *viridis.*

312 *Circa serpit.* in o.v.l. est *circumserpit.*

321 *In partes duas.* Lucanus lib. 1.

. . . Vestali raptus ab ara
Ignis & ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminoq́; cacumine surgit
Thebanos imitata rogos . . .

Ista tamen Lucani verba non huc, sed aliò refero, scilicet ad id quod à Papinio 12. Thebaid. refertur: cuius imitatione potuit Seneca, quod rogis accidit, non abs re sacrificio tribuere, cuius significationem infra nu. 363. perpendemus.

328 *Quid fari queam,* malè interpp. *fari,* exponunt, loqui. est enim hic θεσπιῳδεῖν. Varro lib. 5. de lingua Latina, ita scriptit; » Qui diuina prædiuinando solent fari, fatidici dicti. »

Ennius;

Atque Anchises doctus Venus quem pulcra dearum
Fari donauit, diuinum & pectus habere.

Quid istud est, quod esse prolatum volunt,
Iterumq; nolunt, & truces iras tegunt?
Pudet deos, nescio quid. huc properè admoue,
Et sparge salsa colla taurorum mola.
Placidone vultu sacra, & admotas manus
Patiuntur? MAN. *altum taurus attollens caput,*
Primos ad ortus positus, expauit diem,
Trepidusq; vultum obliquat, & radios fugit.
TIR. *Vnóne terram vulnere afflicti petunt?*
MAN. *Iuuenca ferro semet opposito induit,*
Et vulnere vno cecidit. at taurus duos
Perpessus ictus, huc & huc dubius ruit,
Animamq; fessus vix reluctantem exprimit.
TIR. *Vtrum citatus vulnere angusto micat,*
An lentus altas irrigat plagas cruor?
MAN. *Viuus per ipsam, qua patet pectus, viam*
Effusus amnis, huius exiguo graues
Maculantur ictus imbre: sed versus retro
Per ora multus sanguis, atque oculos redit.
TIR. *Infausta magnos sacra terrores cient.*
Sed ede certas viscerum nobis notas.
MAN. *Genitor quid hoc est? nō leui motu, vt solet,*
Agitata trepidant exta, sed totas manus
Quatiunt, nouusq; prosilit venis cruor.
Cor marcet ægrum penitus, ac mersum latet,
Liuéntq; venæ, magna pars fibris abest,
Et felle nigro tabidum spumat iecur.
Ac semper omen vnico imperio graue,
En capita paribus bina consurgunt toris,
Sed vtrunq; cæsum tenuis abscondit caput
Membrana, latebram rebus occultis negans.
Hostile valido robore insurgit latus,
Septemq; venas tendit, has omnes retrò

Pro-

336 *Placidone vultu.* magnopere veteres referre putabant, num, quod Deorum iram portendebat, hostiæ popæ reluctarentur, num vero se feriendas quietæ stantes, atque etiam, si dis placet, annuentes, præberent. ex hoc deis gratum sacrificium, ex illo ingratum fore colligebant. Vnde Virgilius;

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad arã.

Myrtilus lib. 2. Lesbicorum: οἱ μὲν οὖν ἱερεῖς τὸ ὕδωρ εἰώθασιν ἐμβάλλειν εἰς τὸ οὖς τοῦ ἱερείου, ὡς ἐπινεύῃ ταῖς τελεταῖς.

341 *Opposito induit.* m. s. meus, *imposito.* Virg. 3. Georg.

Ac vix suppositi tinguntur sanguine cultri.

Sed hæc contraria sunt nequaquam. Nam à Cleone 1. Argonaut. si Natali in Mytholog. credimus, proditu fuit, veteres superis sacrificantes, victimarum iugulum sursum cōuertisse; cùm inferis faciebant, earumdem collum deorsum terram versus deprimere solitos. quod & Myrtilus vbi supra docet his verbis; εἰώθασιν οἱ ἱερεῖς τὰ ἔντομα τοῖς κάτω θεοῖς ἐναγιζόμενοι ἐν τῇ γῇ ἀποτέμνειν τὰς κεφαλάς· οὕτω γὰρ θύουσι τοῖς ὑποχθονίοις· τοῖς δὲ οὐρανίοις ἄνω ἀναστρέφουσι τῶν ἱερείων τὸν τράχηλον σφάξαντες. Rectè ergo Virgilius dixit *suppositi*, cùm loquatur de inferorum sacrificio, quo culter quodammodo victimæ iugulo supponebatur. rectè etiam noster dixit *imposito*, cùm agat de superorum sacrificio, quo culter hostiæ collo quasi imponebatur. Vnde apparet verissimá esse optimi mei cod. scripturam.

347 *Viuus per ipsam.* vide, num melius in vno libro scripto habeatur *huius per ipsam.* fit enim de tauro & iuuenca sermo, atque de altero eorum sequenti carmine dicitur *huius exiguo.*

355 *Nouusq;.* quidam libri antiqui habent *nouusq;.*

360 *En capita paribus.* T. Liuius, Valerius & Plutarchus affirmant M. Marcello Deorum voluntatem exploranti, eo qui necem præcessit die, primæ hostiæ iecur non apparuisse, secundam iocinoris caput duplex habuisse.

361 *Abscondit.* existimabant iocinoris caput non apparens graue Imperatori aut Reipub. infortunium portendere. Iul. Obsequens in lib. de prodigiis; Q. Metello & T. Didio (*vulgo malè habetur, Tullio Didio*) consulibus, apud ædem Apollinis Xviris immolantibus, caput iocinoris non apparuisse. accidit hoc ipsum Postumio, Catoni, Herennio, & Lucilio Lupo. Arrianus lib. 7. histor. Alex. scribit

Prohibens reuerti limes obliquus secat.
Mutatus ordo est, sede nil propria iacet,
Sed acta retrò cuncta, non animæ capax
In parte dextra pulmo sanguineus iacet.
Non læua cordis regio, non molli ambitu
Omenta pingues viscerum obtendunt sinus:
Natura versa est, nulla lex vtero manet.
TIR. *Scrutemur vnde tantus hic extis rigor?*
MAN. *Quod hoc nefas? conceptus infaustæ bouis,*
Nec more solito positus, alieno in loco
Implet parentem, membra cum gemitu mouet,
Tremulo rigore debiles artus micant,
Infecit arctas liuidus fibras cruor,
Tentantq; turpes mobilem trunci gradum,
Et inane surgit corpus, ac sacros petit
Cornu ministros, viscera effugiunt manu.
Neque ipsa, quæ te pepulit, armenti grauis
Vox est, nec vsquam territi fugiunt greges.
Immugit aris ignis, & trepidant foci.
OED. *Quid ista sacri signa terrifici ferant,*
Exprome: voces aure non timida hauriam.
Solent suprema facere securos mala.
TIR. *His inuidebis, quibus opem quæris, malis.*
OED. *Memora, quod vnum scire cælicolæ volunt,*
Contaminarit rege quis cæso manus.
TIR. *Nec alta cæli, pinna quæ leuis secat,*
Nec fibra viuis rapta pectoribus potest
Ciere nomen: alia tentanda est via,
Ipse euocandus noctis æternæ plagis
Emissus Erebo, vt cædis auctorem indicet.
Reseranda tellus, Ditis implacabile
Numen precandum, populus infernæ Stygis
Huc extrahendus. ede, cui mandes sacrum:

Nam

Pythagoram, antequàm Alexander obiret, hostiam immolasse, & sine capite iecur inuentum; idemque illi contigisse pro Ephestione & Perdicca sacrificanti; qui omnes statim post mortui sunt.

363 *Hostile valido.* summo artificio poeta totam OEdipi & filiorum historiam prodigiis istis texit. Ait:

Iuuenca ferro semet imposito induit
Et vulnere vno cecidit.

nam Iocasta seipsam vno ictu traiecit & confestim exspirauit. quare Manto subiungit:

Huius per ipsam, qua patet pectus, viam
Effusus amnis: huius exiguo graues
Maculantur ictus imbre, sed versus retrò
Per ora multus sanguis atque oculos redit.

quia scilicet OEdipus, ante effossis sibi oculis, non nisi maximis miseriis perfunctus obiit. Quoniam vero Polynices & Eteocles, vter rex foret pugnantes, mutuis vulneribus ceciderũt, addit:

En capitis paribus bina consurgunt toris:
Sed vtrumq; cæsum tenuis abscondit caput
Membrana . . .

Eteoclem iuuabant sui ciues, Polynici cum magnis copiis adfuerũt sex fortissimi duces, quorum nulli, excepto Adrasto, contigit in patriam redire, sed ante Thebas omnes occubuerunt. hoc portendunt ista;

Hostile valido robore insurgit latus,
Septemq; venas tendit: has omnes retrò
Prohibens reuerti limes obliquus secat.

Iam per illud:

. . . latebram rebus occultis negans.

indicat parricidium & incæstum OEdipi cunctis nota fore. Reliqua porrò omnia significant omnium rerum confusionem & perturbationem Thebis Bœotiis, ac potissimum OEdipi regiæ imminere.

380 *Viscera effugiunt manu.* quidam cod. scripti, *manum.*

382 *Fugiunt.* o. v. l. *resonant.*

386 *Solent suprema facere securos mala.* suprema dicit grauissima vel vltima, vltimaq; potius. huic sententiæ similis est illa superior: *Fortem vicina facit libertas senem.* quo spectat imprimis quod de Solone ac Pisistrato, Castritio & Considio Sebastian. Corradus obseruauit, in commentariis in Ciceronis Brutum pag. 36. edition. Florentinæ. Porrò hic in membranis non *suprema,* sed *extrema* habetur, & infra versu 389. *contaminauit,* pro *contaminarit.*

Nam te, penes quem ſumma regnorum eſt, nefas
Inuiſere vmbras. OED. *Te Creo hic poſcit labor,*
Ad quem ſecundum regna reſpiciunt mea.
TIR. *Dum nos profundæ clauſtra laxamus Stygis,*
Populare Bacchi laudibus carmen ſonet.

CHORVS.

Verſus hexametri, trochaici, choriambici, iambici, dactylici, ſapphici, anapæſtici, puri & impuri, integri & mutilati, & aliquot ſyllabis ſuperflui.

Effuſam redimite comam nutante corymbo,
Mollia Niſæis armati brachia thyrſis,
Lucidum cæli decus, huc ades votis,
Quæ tibi nobiles Thebæ Bacche tuæ
Palmis ſupplicibus ferunt,
Huc aduerte fauens virgineum caput,
Vultu ſidereo diſcute nubila,
Et triſtes Erebi minas.
Auidumq́; fatum, te decet vernis comam
Cingi floribus.
Te caput Tyria cohibere mitra,
Ederáve mollem Bacchifera
Religare frontem,
Spargere effuſos ſine lege crines,
Rurſus adducto reuocare nodo.
Qualis iratam metuens nouercam
Creueras falſos imitatus artus,
Crine flauenti ſimulata virgo,
Luteam veſtem retinente zona.

Vnde

402 *Populare.* ſollemne populo noſtro è quo Bacchus fuit. populare enim de toto populo dicitur, nō de vico vno vel platea, vt quidam ſomniant. Sic popularis actio, popularia iudicia, popularia interdicta. vnde apud Comicos frequē ter populares vocantur ciues. vt apud Terentium Phormio. actu 1. ſce. 1.

Amicus ſummus meus & popularis Geta.

Nam eo loci Dauus innuit Getā eiuſdem ciuitatis eſſe cuius ipſe ſit, hoc eſt, vt ita dicam, conciuem ſuum, reſpiciēdo non ad præſens tempus, ſed ad præteritum. quamuis enim tunc cùm ſeruiebant ſeruitutem neuter eorum ciuis erat, ante ſeruitutem tamen eiuſdē ciuitatis ciues eſſe potuerunt. & hoc quidem plus mihi ſatisfacit, quàm quę alij de populis Getarum & Dacorum, vel de plateæ vnius incolis ſeu vicinis comminiſcuntur. Eodem ſenſu populares dixit Vlpian. in l. 1. §. quies, D. de offic. præfect. vrb. Quies quoque popularium & diſciplina ſpectaculorum ad Præfecti vrbi curam pertinere videtur. Si plura cupis de popularis ſignificatione, vide Turneb. in aduerſar. Cataneum in lib. 1. epiſt. Plinij epiſt. 2. Beroaldum in lib. 7. Apulei de aſino, Nannium miſcella. lib. 2. & Oroſcium ad d. l. 1. num. 3.

403 *Redimite comam nutante corymbo.* Dionyſius Afer;

ὀρνύμεναι τελέθουσι κτ̃ νόμον ἱερὰ Βάκχῳ
στεψάμεναι κισσοῖο μελαμφύλλοιο κορύμβοις
εὐνύχιαι . . .

404 *Thyrſis.* apud Euripidem, in Bacchis, ait Bacchus;

Θύρσον τε δοὺς εἰς χεῖρα κίσσινον μέλος.

408 *Virgineum caput.* Ouid. 4. Metam.

. . . . *tibi cùm ſine cornibus adſtas*
Virgineum caput eſt . . .

& alius, neſcio quis;

Trahis figuram virginis tener Bacchus.

409 *Vultu ſidereo.* formoſi, quæque in iis erant ſpecioſiora, ſideribus paſſim comparantur. Seneca:

Hæc illa facies igne ſidereo micans.

Item:

Qui modò paterni certus imperij comes
Et certus heres ſiderum fulſit modo.

& alibi: . . . *puer*
Modo ſidus orbis . .

Virgilius AEneid. 8.

Qualis vbi Oceani perfuſus Lucifer vnda &c.

Ouidius 2. Metamorph. de cadente Phaetonte;

Fertur, vt interdum de cælo ſtella ſerena.

& alibi;

. . . *geminum ceu lumina ſidus.*

Vnde tam molles placuere cultus,
Et sinus laxi, fluidumq́ syrma?
Vidit aurato residere curru,
Veste cùm longa regeres leones,
Omnis Eoæ plaga vasta terræ,
Qui bibit Gangem, niueumq́ quisquis
Frangit Araxem.
Te senior turpi sequitur Silenus asello,
Turgida pampineis redimitus tempora sertis,
Condita lasciui deducunt orgia mystæ.
Te Bassaridum comitata cohors:
Nunc Edoni pede pulsauit
Sola Pangæi, nunc Threicio
Vertice Pindi, nunc Cadmeas
Inter matres impia Mænas
Comes Ogygio vênit Iaccho,
Nebride sacra præcincta latus.
Tibi commotæ pectora matres
Fudere comam, thyrsumq́ leuem
Vibrante manu, iam post laceros
Pentheos artus Thyades æstro
Membra remissæ, velut ignotum
Videre nefas.
Ponti regna tenet nitidi matertera Bacchi,
Nereidumq́ choris Cadmeia cingitur Ino.
Ius habet in fluctus magni puer aduena ponti,
Cognatus Bacchi, numen non vile Palæmon.
Te Tyrrhena puer rapuit manus,
Et tumidum Nereus posuit mare,
Cærula cum pratis mutat freta.
Hinc verno platanus folio viret,
Et Phœbo laurus carum nemus.
Garrula per ramos auis obstrepit,
Viuaces ederas ramus tenet,
Summa ligat vitis carchesia,

item:

... *oculiq́; tui quibus ignea cedunt*
Sidera ...

idem quodam loco Ceyeem sidereum vocat, quemadmodū postea Claudianus serenæ vlnas sidereas appellauit.

414 *Ederâve.* teste Homero Bacchus edera coronabatur. Demarchus Dionysiacorum 9.

τὸν μὲν ὑπεξκύψαντα θεηγόρ☉ τηκτο-
τρίο
σέμματι κισσήεντι λιχαίδος ἔστεφεν
ὥρμη.

Fingitur autē Bacchus coronari, quia vapores è vini potu immoderato nati, capitis dolorem excitant.

421 *Luteam vestem.* in membranis continetur:

Lutea vestem retinente zona,
Inde tam molles &c.

425 *Veste cùm longa regeres leones.* non displicet, *tegeres leones.* quod inuenitur in scriptis libris.

422 *Vnde tam molles placuere cultus.* Origenes lib. 3. cōtra Celsum, tradit Bacchum muliebri habitu amictum esse, vocatque Mænalam.

429 *Senior turpi sequitur Silenus asello.* Ouidius Metamorph. 4.

... *Bacchæ satyriq́; sequuntur,*
Quiq́; senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet & pando nō fortiter hæret asello.

Sileni mythologiam docet Natalis libro 5. Mytholog. cap. 8. Silenos Nicandri scholiastes in Alexipharmac. dici tradit ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν, ὅ ἐστι λοιδορεῖν, & eosdem appellari satyros: cui repugnat Nonnus, eos distinguens his verbis:

καὶ λασίων σατύρων κενταυρίδ☉ αἷ-
μα γενέθλης,
πληθὺν τε φάλαγγα &c.

432 *Bassaridum.* harum nomina habes apud Nonnum Dionys. ιδ'.

446 *Cadmeis.* Sic Claudianus:

.... *Cadmeis ludit*
Leucothoë ...

De Ino seu Leucothoë multa Pausanias in Atticis, & Natalis libro 9. mytholog. cap. 4.

454 *Garrula auis.* quidam ait:

Aues canoros garrulæ fundunt sonos
Et semper auras cantibus mulcent suis.

 Ideus

455 *Viuaces.* quæ iuge virentes, ne hieme quidem decus suum amittunt. 456 *Carchesia.* māli partem summam. Cinna, in Smyrna: *Atque anquina regit stabilem firmissima cursum;*

Idæus prora fremuit leo,
Tigris puppe sedet Gangetica,
Dum pirata freto pauidus natat,
Et noua demersos facies habet.
Brachia prima cadunt prædonibus,
Illisumq; vtero pectus coit.
Paruula dependet lateri manus,
Et dorso fluctum curuo subit,
Lunata scindit cauda mare.
Te sequitur curuus fugientia carbasa delphin,
Diuite Pactolus vexit te Lydius vnda,
Aurea torrenti deducens flumina ripa.
Laxauit victos arcus, Geticasq; sagittas
Lactea Massagetes qui pocula sanguine miscet,
Regna securigeri Bacchum sensere Lycurgi.
Sensere terræ Zedacum feroces,
Et quos vicinus Boreas ferit
Arua mutantes: quásque Mæotis
Alluit gentes frigida fluctu,
Quásque despectat vertice summo
Sidus Arcadium, geminumq; plaustrum.
Ille dispersos domuit Gelonos,
Arma detraxit trucibus puellis,
Ore deiecto petiere terram
Thermodontiacæ graues cateruæ:
Positis tandem leuibus sagittis,
Mites factæ, sacer & Cytharon
Sanguine inundat,

Ophio-

Lucida quà fulgent summi carchesia mali. sic hæc carmina, apud Grammaticos diuersis locis sparsa, videntur posse cõglutinari. Guilhel. Philander in comment. Vitruuij lib. 10. Mali, inquit, vt id addam ex Macrobij Saturnal. lib. 5. pars inferior, pterna; pars media, trachelõ; pars summa carchesion dicitur.

457 *Idæus.* Claudianus:

Verberat Idæos torua cum matre leones.

459 *Dum pirata.* v. l. emendatius, *tum pirata.*

461 *Brachia prima.* hoc carminis genere vsus fuit Pomponius Secũdus, apud Terentianum his verbis:

Pendeat ex humero dulcis chelys
Et numeros edat varios; quibus
Assonet omne virens late nemus
Et tortis errans qui flexibus.

463 *Paruula dependet lateri manus.* Ouidius Metamorph. 3. hanc rem fusius expressit, hoc modo:

In spacium resilire manus breue vidit, & illas
Iam non esse manus, iam pinnas posse vocari.

465 *Lunata scindit cauda mare.* Ouidius:

. . . falcata nouissima cauda est:
Qualia dimidiæ sinuantur cornua lunæ.

Bacchi gesta Natalis lib. 5. mytholog. cap. 13. morali philosophiæ non infeliciter accommodauit.

470 *Lactea Massagetes qui pocula sanguine miscet.* videtur secutus Dionysium Carthaginiensem, qui ἐν τῇ οἰκουμ. περιηγ. cecinit:

τοὺς δὲ μέτ᾽ ἀντολίηνδε, πέρην κελάδοντος Ἀράξεω
Μασσαγέται ναίουσι, θοοὶ ῥυτῆρες ὀϊστῶν·
ἀνέρες οἷς μήτ᾽ αὐτὸς ἐγὼ, μήθ᾽ ὅστις ἑταῖρος
ἐμπελάσαι· μάλα γάρ τε κακόξεινοι περὶ ἄλλων.
οὐ γάρ σφιν σίτοιο μελίφρονός ἐστιν ἐδωδὴ,
οὐδὲ μὲν οὐδ᾽ οἴνοιο μετ᾽ ἀνδράσιν· ἀλλὰ γὰρ ἵππων
αἵματι μίσγοντες λευκὸν γάλα, δαῖτα τίθενται.

Rhemnius Fannius:

Post hos Massagetæ, post flumen Araxis, ad ortum
Hospitibus sæui cunctis, belloq; feroces,
Non Bacchi donum, Cereris nec munera norunt:
Sed lac commistum potant cum sanguine equino.

472 *Zedacum.* in emendationibus Solini cap. 52. nu. 3. monui hic legendũ esse *Zacarum.* in qua sententia adhuc sum. malè in v. l. cõtinetur *Zadacum.*

486 *Prætides.* Prœti filiæ cùm se Iunone formosiores esse iactitarent, numinis ira in eum errorem inciderunt, vt sibi ipsis vaccæ viderentur, & aratra metuentes agricolas fugerent, vt docent Seruius in Virgil. eclog. 6. & Luctatius in lib. 3. Thebaid. Papinij. has postmodum Melampus purgauit, & purgamina in Olytorium proiecit, vt tradit Ouid. vlt. Metamorph. Eudoxus ἐν ἕκτῃ γῆς περιόδῳ apud Stephanum: ἔστι κρήνη τῆς Ἀζανίας, ἣ τοὺς γευσαμένους τοῦ ὕδατος ποιεῖ μηδὲ τὴν ὀσμὴν τοῦ οἴνου ἀνέχεσθαι. εἰς ἣν λέγουσι Μελάμποδα, ὅτε τὰς Προιτίδας ἐκάθαιρε, ἐμβαλεῖν τὰ ἀποκαθάρματα.

Ophioniaq; cæde:
Prætides siluas petiere, & agros,
Præsidem Bacchum coluit nouerca.
Naxos AEgeo redimita ponto,
Tradit thalamis virginem relictam,
Meliore pensans damna marito.
Pumice sicco
Fluxit Nyctileus latex.
Garruli gramen secuere riui,
Combibit dulces humus alta succos,
Niueiq; lactis candida fontes
Mistaq; odoro Lesbia cum thymo.
Ducitur magno noua nupta cælo:
Solenne Phœbus carmen
Edit infusis humero capillis.
Concinit tædas geminus Cupido,
Telum deposuit Iuppiter igneum,
Condidit Baccho veniente fulmen
Lucida dum current annosi sidera mundi,
Oceanus clausum dum fluctibus ambiet orbem,
Lunaq; dimissos dum plena recolliget ignes,
Dum matutinos prædicet Lucifer ortus,
Altaq; cæruleum dum Nerea nesciet Arctos:
Candida formosi venerabimur ora Lyæi.

ACTVS

...o, (qui) à soluendis curis Lyæus, à miseri... E...us Græcis dicitur) matrimonio iun... & ...a eius in cælum translata significat.

491 *Pumice sicco.* Euripides in Bacchis:
θύρσον δέ τις λαβοῦσ', ἔπαισεν εἰς πέτραν,
ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς.
ἄλλη δὲ νάρθηκ' εἰς πέδον καθῆκε γῆς,
καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός.
...c...tur Nonnus Dionysiac. μη'.

492 *Nyctileus latex.* vinum, quia Bacchus ipse Nyctileus vocatur. Ouid. Metam. 4.
Bacchumq; vocant, Bromiumq;, Lyæumq;,
Ignigenamq;, satumq; iterum, solumq; bimatrem,
Additur his Nyseusque, indetonsusque Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor vuæ,
Nyctileusque, Eleleusq; parens, & Iacchus & Euan,

Scribendum *Prætides*, non *Pratides*, docet etiam epigramma iuxta Clytorium lapidi incisum, quod tale fuisse refert M. Pollio;
φεῦγε δ' ἐμὴν πηγὴν μισάμπελον ἔνθα Μελάμπους,
λουσάμενος λύσσης Προιτίδας ἀργαλέης.

489 *Virginem relictam.* Ariadne a Theseo in Naxo deserta, ibidem Baccho nupsit: qua in re tamen non satis Plutarchus in Theseo & Nonnus Dionys. μς'. conueniunt. ex ea autem fabula vitæ vtilia documenta eliciuntur. Cùm Ariadnes opera Theseum ex Dædaleo Labyrintho ereptum legimus: monemur inimicis nostris non bene velle tantum, sed etiam prodesse. quamuis enim illi acceptorum beneficiorũ immemores, neque habeant neque agant gratias, sed oblata occasione pro beneficio iniuriam referant, pro accepta vita mortem inferre conentur: est tamen Deus O. M. qui nos ex calamitatibus eripiet, cuius auxilio miserias superabimus, à quo larga manu cum fœnore gratia referetur. Quoniam ille, quæ eius est clemẽtia & æquitas, quæcumq; in alios beneficia conferimus, tãquam in se collata forent accepta habebit, & pro iis veræ beatitudinis mercedem nobis persoluet, ac nos florentissima corona munerabitur immortalibus contexta floribus,
Quos neq; frigenib. boreas, nec Sirius vret AEstibus..
hoc illud nimirum est, quod Ariadne
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina Liber habes...

493 *Garruli gramen secuere riui.* ait hoc versu & duobus seqq. Bacchum aquam, mel & lac è terra elicuisse. de aqua ex Euripide supra diximus, de melle & lacte idem in Bacchis testatur:
ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν,
ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα,
γάλακτος ἑσμοὺς εἶχον. ἐκ δὲ κισσίνων
θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.

508 *Lyæi.* Bacchi. Ennius, in Athamante:
His erat in ore Bromius, his Bacchus pater,
Illis Lyæus vitis inuentor sacra.
Tum pariter Euan, Euius,
Ignotus iuuenum cœtus alterna vice
Inibat alacris Bacchico insultans modo.

ACTVS TERTIVS.

OEDIPVS. CREO.

Etsi ipse vultus flebiles præfert notas,
Exprome cuius capite placemus deos.
CR. *Fari iubes, tacere quæ suadet metus.*
OED. *Si te ruentes non satis Thebæ mouent,*
At sceptra moueant lapsa cognatæ domus.
CR. *Nescisse cupies, nosse quæ nimium expetis.*
OED. *Iners malorum remedium ignoratia est.* ,,
Itan' & salutis publicæ indicium obrues?
CR. *Vbi turpis est medicina, sanari piget.*
OED. *Audita fare, vel malo domitus graui,*
Quid arma possint regis irati scies.
CR. *Odere reges dicta, quæ dici iubent.* ,,
OED. *Mitteris Erebo vile pro cunctis caput,*
Arcana sacri voce ni retegis tua.
CR. *Tacere liceat: nulla libertas minor*
A rege petitur. OED. *Sæpe quàm lingua, magis*
Regi atque regno muta libertas obest.
CR. *Vbi non licet tacere, quid cuiquam licet?*
OED. *Imperia soluit, qui tacet, iussus loqui.* ,,
CR. *Coacta verba placidus accipias precor.*
OED. *Vlline pœna vocis expressæ fuit?*
CR. *Est procul ab vrbe lucus, ilicibus niger,*
Dircea circa vallis irriguæ loca.
Cupressus altis exerens siluis caput
Virente semper alligat trunco nemus,
Curuosq; tendit quercus & putres situ
Annosa ramos: huius abrupit latus
Edax vetustas. silua iam fessa cadens
Radice, fulta pendet aliena trabe.
Amara baccis laurus, & tiliæ leues,
Et Paphia myrtus, & per immensum mare
Motura remos alnus, & Phœbo obuia
Enode Zephyris pinus opponens latus.
Medio stat ingens arbor, atque vmbra graui
Siluas

520 *Odere reges dicta, quæ dici iubent.* nihil verius. vbique enim, & maxime in aulis principum, Obsequium amicos, veritas odium parit. Fl. Vopiscus in Aureliano refert Diocletianum dicere solitum, Imperatorem vera nescire. accidit hoc ipsorum Imperatorum vitio, qui magis impuro illo parasitorum grege, quàm viris bonis & prudētibu delectantur. exempla suppeditant, & de hac re multa scribunt Athenæus, Volaterranus Philolog. lib. 28. & Hieron. Cagnolus de vita boni principis num. 96. cum seq. & Vasquius Menchacensis de successsion. creatione, tomo 3. circa finem.

524 *Sæpe vel lingua.* non assentior Fabricio & Cantero reponentibus; *sæpe quam lingua.* nam legendo *vel*, vt in o. vulgatis legitur, eadem erit sententia quam ipsi constituunt, & *lingua* auferendi casu sumetur. præterea in v. l. habetur *vili lingua*, & *vili* ad *vel* proximè accedit, à *quam* abest longissimè. demum sic sumitur *vel*, initio Thebaid.

. . vel sic desere infaustum patrem.

& in extremo OEdipo

. . . profuge iamdudum ocyus
Vel ad parentes. . .

,, T. Liuius lib. 2. ne Romana plebs me- ,,tu perculsa, receptis in vrbem regibus, ,,vel cum seruitute pacē acciperet. Non dissimulabo in Badiano cod legi; *sæpe quam lingua magis:* sed ille codex mendis scatet, vt & antiqua Veneta editio. & imperiti librarij *quam* reposuerūt, cùm *vel* non intelligerent: aut sane cùm *vili* mendosum viderent non aliud illis occurrit quod eius loco statuerent.

535 *Abrupit latus.* membranç, *abrumpit.*

538 *Amara baccis laurus.* δαφνίδες, testib. Dioscoride, Matthiolo & Ruellio, desiccant & excalfaciunt, eoq; potentius quo sunt amariores. ideo Columella;

Rutaque Palladiæ bacca victura saporem.

tunc enim ruta excellit cùm amarissima est.

Tiliæ leues. sic Virg. 2. Georg.

. . . nec tiliæ leues.

539 *Paphia myrtus.* à Virgilio dicto loco sumtum epithetum.

541 *Enode.* sic Ouidius;

Enodisq; abies. .

Siluas minores vrget, & magno ambitu
Diffusa ramis vna defendit nemus.
Tristis sub illa, lucis & Phœbi inscius,
Restagnat humor, frigore æterno rigens,
Limosa pigrum circuit fontem palus.
Huc vt sacerdos intulit senior gradum,
Haud est moratus, præstitit noctem locus,
Tunc fossa tellus, & super rapti rogis
Iaciuntur ignes. ipse funesto integit
Vates amictu corpus, & frondem quatit.
Lugubris imos palla perfundit pedes.
Squallente cultu mæstus ingreditur senex,
Mortifera canam taxus astringit comam.
Nigro bidentes vellere, atque atræ boues
Retrò trahuntur, flamma prædatur dapes,
Viuumq; trepidat igne ferali pecus.
Vocat inde manes, teq; qui manes regis,
Et obsidentem claustra letalis lacus:
Carmenq; magicum voluit, & rapido minax
Decantat ore, quicquid aut placat leues
Aut cogit vmbras. sanguinem libat focis,
Solidasq; pecudes vrit, & multo specum
Saturat cruore. libat & niueum insuper
Lactis liquorem, fundit & Bacchum manu
Læua,

Sic Claudianus;

Et magna enodes properat prosternere cedros.

544 *Diffusa ramis.* Cicero, in trium senatorum qui apud illum de studio disserunt eloquentię disputationis initio: Nam hæc, inquit, me tua platanus admonuit, quæ non minus ad opacādum hunc locum patulis est diffusa ramis, quàm illa &c.

549 *Præstitit noctem locus.* hoc dicit, quia inferis occidente sole fiebat, vt superis oriente. Callixenus Rhodius: τοῖς μὲν οὖν κατοιχομένοις, περὶ τοῦ ἡλίου δυσμὰς ἐναγίζομεν· τοῖς δὲ οὐρανίδαις, ὑπὸ τὴν ἕω τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος ἱερουργοῦμεν.

550 *Tunc fossa tellus.* de scrobe seu specu loquitur effodi solito. Homerus Odys. κ'.

βόθρον ὀρύξαι ὅσον τε πυγούσιον ἔνθα καὶ ἔνθα.

Apollonius Argonaut. γ'.

πηχυῖον δ' ἄρ' ἔπειτα πέδῳ ἔνι βόθρον ὀρύξας
νήησε σχίζας &c.

Harum meminit Lucianus, in Charonte, & Ouid. 7. Metamorph.

551 *Funesto integit.* inferis sacrificantes nigris vestibus amiciebantur.

556 *Nigro bidentes vellere.* Inferis nigras victimas cædi consueuisse docent præcepta Apollinis apud Eusebium, Euangel. præparat. lib. 4. & Virgilius AEneid. 6.

557 *Retrò trahuntur.* hoc, quemadmodum superiorum pleraque, necnon sequentia ferè omnia, ab Homero Odys. λ'. mutuatus videtur.

561 *Carmenq; magicum.* Ouid. 7. Metamorph.

Verba simul fundit ...

563 *Irrigat sanguis focos.* vidi qui legerent; *sanguinem libat focis.* eleganter quidem & admodum accommodatè, sed contra o. v. l. & codicum Parisiis, Venetiis, Lugduni, Compluti, Antuerpiæ, & Basileæ excusorum auctoritatem.

564 *Solidasq;.* nam in hoc sacrificio hostia integra comburebatur. Virg. AEneid. 6.

Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Multo specum Saturat cruore. Ouidius;

... patulas perfudit sanguine fossas.

565 *Libat & niueum insuper Lactis liquorem.* Ouidius ait;

Alteraq; inuergens tepidi carchesia lactis.

Euripides, in Oreste:

μελίκρατ' ἀφεὶς γάλακτος οἰνωπόν τ' ἄχνην.

Virgilius AEneid. 3.

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.

566 *Fundit & Bacchum manu.* Ouidius:

Tum super inuergens liquidi carchesia Bacchi.

Homerus Odyss. λ'.

πρῶτα μελικρήτῳ, μετέπειτα δὲ ἡδέϊ οἴνῳ,
τὸ τρίτον αὖθ' ὕδατι ...

igitur etiam aqua inuergebatur cum mulso, vino & lacte. aliquando etiam victimæ exta oleo perfundebantur. Virgilius:

Pingue superq; oleum fundens fumantibus extis.

Laeua,canisq́; rursus,& terram intuens
Grauiore manes voce,& attonita ciet.
Latrauit Hecates turba,ter valles cauae
Sonuere maestum,tota succusso solo
Pulsata tellus:audior,vates ait,
Rata verba fudi,rumpitur caecum chaos,
Iterq́;populis Ditis ad superos datur.
Subsedit omnis silua,& erexit comam;
Duxere rimas robora,& totum nemus
Concussit horror:terra se retrò dedit,
Gemuitq́; penitus:siue tentari abditum
Acheron profundum mente non aequa tulit:
Siue ipsa tellus vt daret functis viam,
Compage rupta sonuit:aut ira furens
Triceps catenas Cerberus mouit graues.
Subitò dehiscit terra,& immenso sinu
Laxata patuit.ipse pallentes deos
Vidi inter vmbras:ipse torpentes lacus,
Noctemq́;veram:gelidus in venis stetit
Haesitq́; sanguis:saeua prosiluit cohors,
Et stetit in armis omne viperium genus
Fratrum,caterua dente Dircaeo satae,
Auidumq́;populi pestis Ogygij malum.
Tum torua Erinnys sonuit,& caecus furor
Horrorq́;,& vnà quicquid aeternae creant
Celantq́; tenebrae,luctus auellens comam,
AEgreq́;lapsum sustinens morbus caput,
Grauis senectus sibimet,& pendens metus.
Nos liquit animus:ipsa,quae ritus senis,
Artesq́; norat,stupuit:intrepidus parens,
Audaxq́;damno conuocat Ditis feri
Exangue vulgus:illico vt nebulae leues
Volitant,& auras libero caelo trahunt.
Non tot caducas educat frondes Eryx,
Nec vere flores Hybla tot medio creat,
Cùm examen alto nectitur densum globo:
Fluctusq́;non tot frangit Ionium mare,

569 *Latrauit Hecates turba.* quãdo Hecate malis coacta carminibus aduentabat,latratus & vlulatus canum exaudiebantur. noster Thyeste;

Saepe latratu nemus trino remugit.

& Medea;

Ter latratus Hecate dedit..

Apollonius:

...περὶ δέ μιν ἐστεφάνωντο
σμερδαλέοι δρυΐνοισι μετὰ πτόρθοισι δράκοντες,
στράπτε δ' ἀπειρέσιον δαΐδων σέλας, ἀμφὶ δὲ τήνγε
ὀξείῃ ὑλακῇ χθόνιοι κύνες ἐφθέγγοντο.

Tum valles cauae. sic in vno cod. impresso habetur,ceteri & lib.scripti habent; *ter valles cauae.*quae lectio sincera est. Non obstat quod Ascensius adfert, inferis non imparem, sed parem numerum sacrum esse. noster poeta namq; ea in re non valde religiosus fuit, in Thyeste & Medea, quemadmodum nec Virgilius Georg.4.

581 *Triceps Cerberus.* Hesiodus Cerbero quinquaginta capita tribuit, Horatius & Izacius centum. Seneca Sophoclem, Apollodorum, Ciceronem, Tibullum,& alios sequitur.

593 *Lapsum.* quidam antiqui libri habent *lassum.*

597 *Damno.* orbitate oculorũ.timuisset enim & ipse si ea vidisset.

600 *Non tot caducas.* hanc comparationem multi vsurparũt. Homer. Iliad.β'.

ἔσταν δ' ἐν λειμῶνι Σκαμανδρίῳ ἀνθεμόεντι
μυρίοι, ὅσσα τε φύλλα καὶ ἄνθεα γίνεται ὥρῃ.

Virgilius AEneid.6.

Quam multa in siluis autumni frigore primo
Lapsa cadunt folia.

Claudian. lib.2.de raptu:

Conueniunt animae quantas violentior auster
Decutit arboribus frondes..

Nec

Nec tanta gelidi Strymonis fugiens minas
Permutat hiemes ales, & cælum secans
Tepente Nilo pensat Arctoas niues:
Quot ille populos vatis eduxit sonus.
Pauidæ latebras nemoris vmbrosi petunt
Animæ trementes. primus emergit solo,
Dextra ferocem cornibus taurum premens
Zetus, manuq; sustinet læua chelym,
Qui saxa dulci traxit Amphion sono.
Interq; natos Tantalis tandem suos,
Tuto superba fert caput fastu graui,
Et numerat vmbras: peior hac genitrix adest
Furibunda Agaue, tota quam sequitur manus
Partita regem. sequitur & Bacchas lacer
Pentheus, tenetq; sæuus etiam nunc minas.
Tandem vocatus sæpe pudibundum extulit
Caput, atque ab omnidi sidet turba procul,
Cælatq; semet. instat, & Stygias preces
Geminat sacerdos, donec in apertum efferat
Vultus opertos Laius. fari horreo,
Stetit per artus sanguine effuso horridus,
Pædore fœdo squallidam obtectus comam,
Et ore rabido fatur: ô Cadmi effera,
Cruore semper læta cognato domus
Vibrate thyrsos: entheagnatos manu
Lacerate potius, maximum Thebis scelus
Maternus amor est: patria non ira deûm,
Sed scelere raperis. non graui flatu tibi
Luctificus auster, nec parum pluuio æthere
Satiata tellus halitu sicco nocet:
Sed rex cruentus, pretia qui sæuæ necis
Sceptra, & nefandos occupat thalamos patris,
Inuisa proles, sed tamen peior parens,
Quàm gnatus, vtero rursus infausto grauis,
Egit qui in ortus semet, & matri impios
Fœtus regessit: quiq; (vix mos est feris)
Fratres sibi ipse genuit, implicitum malum,

605 *Ales.* grus. Virgilius:
. . . aut ad terram gurgite ab alto
Quam multæ glomerantur aues, vbi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.

Lucanus lib. 5.
Strymona sic gelidum, bruma pellente, relinquunt
Poturæ te Nile grues . .

Claudianus, de bello Gildonico:
Pendula ceu paruis moturæ bella colonis,
Ingenti clangore grues æstiua relinquunt
Thracia, cùm tepido permutant Strymona Nilo.

611 *Zetus.* locus iste confirmat rationem quam adscripsi Thebaid. nu. 20. ex eoque ibi videatur legendum; *Zethi iuuenem.* quod tamen affirmare non audeo.

613 *Interq; natos.* vt Homerus & Propertius, duodecim; vt Euripides, Lazus Hermioneus, Antipater Sidonius & noster Seneca, quattuordecim; vt Sappho, octodecim; vt Mimnermus, Bacchylides, Pindarus, &c, teste Apollodoro, Hesiodus, viginti; vt idem Hesiodus, sibi cõtrarius, (nisi si forte illa non sunt Hesiodi, vt putat AElianus) nouemdecim; vt Alcman, decem; vt alij, teste Gellio, tradiderunt, tres; vt apud Apollodorum Herodotus, quinque.

614 *Tutò superba.* nequit enim amplius illis orbari.

615 *Peior hac.* vnus m. s. *peior at.*

Magisq́; monstrum Sphinge perplexum sua.
Te te, cruenta sceptra qui dextra geris,
Te pater inultus, vrbe cum tota petam,
Et mecum Erinnes pronubas thalami traham,
Traham sonantes verbera, incestam domum
Vertam, & penates impio Marte obteram.
Proinde pulsum finibus regem ocyus
Agite exulem, quacunq; funesto gradu
Solum relinquat, vere florifero virens
Reparabit herbas, spiritus puros dabit,
Vitalis aura veniet, & siluis decor.
Lethum, luésq;, mors, labor, tabes, dolor,
Comitatus illo dignus, excedent simul.
Et ipse rapidis gressibus sedes volet
Effugere nostras: sed graues pedibus moras
Addam, & tenebo. reptet incertus viæ,
Baculo senili triste prætentans iter.
Præripite terras, auferam cælum pater.
Et ossa & artus gelidus inuasit tremor.
OED. *Quicquid timebam facere, fecisse arguor.*
Tori iugalis abnuit Merope nefas,
Sociata Polybo. sospes absoluit manus
Polybus meas, vterque defendit parens
Cædem, stuprúmq;. quis locus culpæ est super?
Multo ante Thebæ Laium amissum gemunt,
Bæota gressu quàm meo tetigi loca.
Falsúsne senior, an deus Thebis grauis?
Iamiam tenemus callidi socios doli.
Mentitur ista præferens fraudi deos
Vates, tibiq; sceptra despondet mea.
CR. *Egon' vt sororem regia expelli velim?*
Si me fides sacrata cognati laris
Non contineret in meo certum statu:
Tamen ipsa me Fortuna terreret, nimis
Sollicita semper. liceat hoc tutò tibi
Exuere pondus, ne recedentem opprimat.
Iam te minore tutior pones loco.

651 *Siluis decor.* folia. Varro Attacinus: *Frigidus & siluis aquilo decussit honorem.*

661 *Tori iugalis* sententia est: matrem non duxi, quia Merope, (quá matrem suam esse credebat) adhuc matrimonio iuncta est Polybo (cum patrem suum opinabatur esse) qui quoniam adhuc viuit, patrem nō interfeci; ac ne Laium quidem, qui diu mortuus fuit, priusquam Bœotiam vidi. Mētitur ergo Tiresias. at cur mentiatur vir fide dignus? quia, inquit, à Creonte ad id inductus fuit, vt me regno pulso ipse Creo rex fiat.

OED.

OED. *Hortaris etiam, sponte deponam vt mea*
Tam grauia regna? CR. *suadeam hoc illis ego?*
In vtrumque quis, est liber etiam nunc status.
Tibi iam necesse ferre fortunam tuam.
OED. *Certissima est regnare cupienti via,* „
Laudare modica, & ocium ac somnum sequi. „
Ab inquieto sæpe simulatur quies. „
CR. *Parúmne me, tam longa defendit dies?*
OED. *Aditum nocendi perfido præstat dies.*
CR. *Solutus onere regio, regni bonis*
Fruor, domúsq; ciuium cœtu viget,
Nec vlla vicibus surgit alternis dies:
Qua non propinqui munera ad nostros lares
Sceptri redundent, cultus, opulentæ dapes,
Donata multis gratia nostra salus,
Quid tam beatæ deesse fortunæ rear?
OED. *Quòd res secūdæ nō habent vnquā modū.* „
CR. *Incognita igitur vt nocens causa cadam?*
OED. *Num ratio vobis reddita est vitæ meæ?*
Num audita causa est nostra Tiresiæ? tamen
Sontes videmur: facitis exemplum, sequor.
CR. *Quid si innocēs sum?* OE. *dubia pro certis solēt*
Timere reges. CR. *qui pauet vanos metus,* „
Veros fatetur. OED. *quisquis in culpa fuit* „
Dimissus, odit omne quod dubium putat. „
CR. *Sic odia fiunt.* OED. *odia qui nimiū timet,* „
Regnare nescit: regna custodit metus. „
CR. *Qui sceptra duro sæuus imperio regit,*
Timet timentes, metus in auctorem redit.
OED. *Seruate sontem saxeo inclusum specu,*
Ipse ad penates regios referam gradum.

687 *Solutus.* hoc argumentū, quo Creo conatur OEdipo fidē facere à regnandi cupiditate alienum esse se, abs Sophocle in OEdipo tyranno translatum est. quo pertinēt hęc Hystięi apud Herodotum lib. 5. *τί δ' ἂν ἐπιδιζήμενος, ποιέοιμι ταῦτα; τεῦ δὲ ἐνδεὴς ἐὼν; τῷ πάρα μὲν πάντα ὅσα περ σοὶ, πάντων δὲ πρὸς σέο βουλευμάτων ἐπακούειν ἀξιοῦμαι;*

706 *Timet timentes.* Laberius; *Necesse est multos timeat, quem multi timent.*

CHORVS.

Anapæstici, choriambici, sapphici, trochaici & iambici inter se mixti & confusi.

Non tu tantis causa periclis,

Non hæc Labdacidas premunt
Fata: sed veteres Deûm
Iræ sequuntur. Castalium nemus
Vmbram Sidonio præbuit hospiti,
Lauitq; Dirce Tyrios colonos:
Vt primùm magni natus Agenoris
Fessus per orbem, furta sequi Iouis
Sub nostræ ramis constitit arboris,
Prædonem numerans suum,
Monituq; Phœbi iussus erranti
Comes ire vaccæ: quam non flexerat
Vomer, aut tardi iuga curua plaustri,
Deseruit fugas, nomenq; genti
Inauspicata de boue tradidit:
Tempore ex illo noua monstra semper
Protulit tellus: aut anguis imis
Vallibus editus, annosa supra
Robora sibilat, supraq; pinus,
Supra Chaonias celsior arbores
Cæruleum erexit caput,
Cum maiore sui parte recumberet.
Aut fœta tellus, impio partu
Effudit arma.
Sonuit reflexo classicum cornu,
Lituusq; adunco stridulos cantus

Elisit

715 *Natus Agenoris.* totus iste chorus ex Ouidij 3. Metamorph. commode poterit explicari.

716 *Furta sequi Iouis.* Ouidius:

Orbe pererrato (quis enim deprēdere posset
Furta Iouis?) profugus &c.

718 *Prædonem numerans.* alij libri continent, *prædonem memorans*; alij, *prædones memorans*. quarum lectionum interpretationem pete à Bernardino. mihi placet prima lectio, &, *numerans prædonem*, interpretor interualla locorum & temporis spatia furta Iouis sequendo emensa.

719 *Monituq; Phœbi* Ouidius;

Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in aruis,
Nullum passa iugum curuiq; immunis aratri:
Hac duce carpe viam, & qua requieuerit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaq; illa vocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro,
Incustoditam lentè videt ire iuuencam,
Nullum seruitij iugum ceruice ferentem.

728 *Supra Chaonias.* Ouidius:

Ac media plus parte leues erectus in auras
Despicit omne nemus . . .

747 *Modo productos.* Ouidius:

. . . exspirat modo quas acceperat auras.

Ista Cadmi fabula egregium vitæ specimen præferre videtur. Agenor Græcè virum strennuum significat. ideoq; Cadmum huius filium dicentes indicarunt fortes fortibus creari, nec imbelles columbas ferocē aquilam progenerare. quippe Cadmus à paternis virtutibus non degenerauit, sed difficillimum virtutis iter ingressus fuit, vt veram gloriam, quæ summo bono cohæret, assequeretur. hæc illa est Europa, cuius inueniendæ causa pater illum domo ablegauit. foris nimirum peregrinantes, quàm domi desidētes, rerum cognitionem assequimur. Vlysses ille tam sapiens non fuisset, nisi multorum mores hominum nouisset, nisi multas prouincias peragrasset. Summum illud bonum quod quærimus in Dei contemplatione homines sapientissimi posuerunt: ideo Europam Iuppiter fingitur rapuisse. fuit ideo perquam arduum illam inuenire. quod cùm Cadmus præuideret, cogitans antequam quid incipiamus, consulto, & cùm consuluerimus maturè facto opus esse, vtrumque præstitit. nam & Apollinem consuluit, & quæcumque iubebat, fecit diligentissimè. quo docemur omnium virtutum præcepta à diuinis philosophiæ sanctissimæ traditionibus haurire, & quæ nesciuerimus ex aliis discere non vereri. nescire enim non est inhonestum, sed nolle discere tam turpe est quam quod turpissimum. Itaque Cadmum imitabimur, cui responsum fuit bouē ducem sequeretur. suo me hercle more Delphicus Deus, hoc est ambiguè & obscurè, respōdit. verum, quia audere cœpi, ne hoc quidem silentio præteribo: credo hoc dicere voluit, Cadmo in suscepto itinere multos labores exantlandos, multa pericula superanda, multa ferenda, multa facienda. sudandum algendumque priusquam optatam metam contingeret: eam ob rem animū suum continua exercitatione plane subigeret, donec fortitudinem sibi compararet; cuius ope auxilio facilli-

Elisit aere, ante non linguas
Alias, & arma vocis ignotæ
Clamore primùm hostico experti
Agmina campos cognata tenent.
Dignaq́; iacto semine proles
Vno ætatem permensa die,
Post luciferi nata meatus,
Ante Hesperios occidit ortus;
Horret tantis aduena monstris,
Populiq́; timet bella recentis
Donec cecidit sæua iuuentus,
Genitrixq́; suo reddi gremio
Modo productos vidit alumnos.
Hac transierit ciuile nefas.
Illa Herculeæ norint Thebæ
Prælia fratrum.
Quid Cadmei fata nepotis,
Cùm viuacis cornua cerui
Frontem ramis texêre nouis,
Dominúmq; canes egêre suum?
Præceps siluas montesq́; fugit
Citus Actæon, agiliq́; magis
Pede per saltus & saxa vagus
Metuit motas zephyris plumas,
Et quæ posuit retia vitat:

mum fuit draconem Dirces custodem superare, euulsosq́; ipsius dentes terræ mandare: hoc est, vt interpretor, fortitudini & iustitiæ temperantiam adiungere; sine quibus illa non modo laudabilis non est, sed vitij etiam ac sceleris naturam induit. Vir fortis debet ante omnia prauas animi cupiditates comprimere; quas draconem interpretor: neque hoc tantum, sed debet etiam ex iustitiæ præceptis vnicuique suum tribuere; dentes scilicet draconis serere, & animalis maximè terrestris portionem non minimam terræ matri ipsius (nam hæc à poetis monstrorum mater fingitur) restituere, hoc est fortitudinē temperantia & iustitia condire debet. hæc illum bonis amabilem, malis inuisum reddent. vnde illorum inuidia nascetur, qui nequeunt alienam virtutem ferre. quorum vt insidias effugiat, minas, calūnias & gladios retūdat, vtque ab illis latere tecto discedat, hoc opus, hic labor est. non iustitia, non temperantia, non fortitudo satis illum tueri possint: accedat oportet prudentia; qua duce Cadmus noster hos viperino dēte genitos terrigenas sic in semetipsos cōcitet, vt in suamet viscera ferrum conuertant, secum vt bellum gerant, quæ inuidiæ conditio est. nam, vt ait quidā,

Liuor tabificum malis venenum,
Intactis vorat ossibus medullas
Et totum bibit artubus cruorem.
Quod quisque furit, inuidetq́; forti
Vt debet, sibi pœna semper ipse est.

Donec nostis cetera. iccirco ex draconis dentibus natos, mutuis mox vulneribus concidisse, cōmenti poetæ fuerunt. propter harum vero virtutum concordiam & consensum, qui in eo erat, Cadmus Harmoniam vxorem duxisse, eaq́; potitum à Ioue in campos Elysios translatum ferunt: quo nihil aliud indicarunt quam hac virtutum coniunctione veram beatitudinem, in qua est summum illud philosophorum bonum, comparari.

751 *Cadmei fata nepotis.* Ouid. Metamorph. 4.

Prima nepos inter res tot tibi Cadme secundas
Caussa fuit luctus, alienaq́; cornua fronti
Addita, vosq́; canes satiati sanguine herili.

hanc fabulam alias explicui ex Placiadis sententia, quam video prius Palæphati fuisse. nec multum ab ea expositione recessit poeta Hispanus Christophorus de Castilleio, lib. 2.

752 *Viuacis cornua cerui.* Ouidius:

Dat sparso capiti viuacis cornua cerui,

Virgilius;

... ramosa Mycon viuacis cornua cerui.

Ausonius, eidyll. 9.

Ter binos deciesq́; nouem superexit in annos
Iusta senescentum quos implet vita virorum:
Hos nouies superat viuendo garrula cornix,
Et quater egreditur cornicis sæcula ceruus.

de ceruorum ætate vide Plinium lib. 7. cap. 48. & Solinum cap. 22.

Cerui. ceruinorum cornuum similitudine, iuxta Varronem & Seruium, furcæ, quibus rustici casas suas ædificant, cerui vocantur. vnde Virgilius ecloga 2.

Atque humiles habitare casas & figere ceruos.

hos in castrorum quoque munitionibus adhiberi solitos patet ex Iulij Cæsaris commentar. de bello ciuili & Gallico. eosque nobis pictos proposuit Ioannes Iucundus Veronensis. apud Tibullum vero lib. 4. ad Messallam, horum mentionem factam existimo, & legi debere:

Nam te non alius belli tenet aptius artes,
Quà deceat tutã castru producere fossam,
Qualiter aduersos hosti defigere ceruos,
Quémve locum ducto melius sit claudere vallo.

de rusticis ceruis Ambr. Calepinus in Dictionario, & Rob. Stephanus in linguæ Latinæ thesauro, egerunt; de militaribus ceruis nec vllum verbum.

760 *In vnda.* Ouidius;

Vt vero vultus & cornua vidit in vnda.

763 *Nimium sæui diua pudoris.* quare vt immitem ac crudelem Dianam elegãtissimo carmine Fr. Ducatius 1. carminum exagitauit; cuius immatura morte magnam iacturam fecit poesis, quã ille ornaturus optimè videbatur, si superuixisset, effecturusq; ne Gallia Vidas, Pontanos, Strozios, Molsas, Castilioneos, Flaminios, Cottas, Zanchios, Salmonios, Mynturnos, Palearios, Gambaràs, Fracastorios, Scaligeros, Bargæos, Bembos, Nauagerios, Sannasarios, ceteros illos Italiæ flores magnopere desideraret; contenta Theocrenis, Muretis, Ronsardis, Baysiis, Hospitaliis, Faiis, Pimpuntiis, Leodegariis, Auratis, & aliis innumeris. Ducatio accidit, quod Saleio Basso, Valerio Flacco, & ex nostris Ioanni Secundo, Lucæ Fruterio, ac multis aliis; qui poetica facultate excelluissent, si diuturniorem vitam nacti, nõ in ipso ætatis suæ flore corruissent.

772 *Phocea trifidas.* istud OEdipi & Iocastæ colloquium magna ex parte à Sophocle in OEdipo tyranno accepit.

776 *Inter iuuenem senemq;.* Ouidius Metamorph. 12.

... huic ætas inter iuuenemq; senemq;.

788 *Animam senilem mollis exsoluit sopor.* quia, vt ait Sophocles,

σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάζει ῥοπή.

Donec placidi fontis in vnda
Cornua vidit, vultusq; feros,
Vbi virgineos fouerat artus
Nimium sæui diua pudoris.

ACTVS QVARTVS.

OEDIPVS. IOCASTA.

Curas reuoluit animus, & repetit metus,
Obiisse nostro Laium scelere autumant
Superi, inferiq;: sed animus contrà innocens,
Sibiq; melius, quàm deis notus, negat.
Redit memoria tenue per vestigium,
Cecidisse nostri stipitis impulsu obuium,
Datúmq; Diti, cùm prior iuuenem senex
Curru superbus pelleret, Thebis procul,
Phocea trifidas regio quâ scindit vias.
Vnanima coniux explica errorem precor,
Quæ spacia moriens Laius vitæ tulit,
Primóne in æuo viridis, an fracto occidit?
IO. *Inter iuuenem, senémq;: sed propior seni.*
OE D. *Frequénsne turba regium cinxit latus?*
IO. *Plures fefellit error ancipitis viæ,*
Paucos fidelis curribus iunxit labor.
OE D. *Aliquísne cecidit regio fato comes?*
IO. *Vnum fides virtúsq; consortem addidit.*
OE D. *Teneo nocentem: conuenit numerus, locus,*
Sed tempus adde. IO. *decima iam metitur seges.*

SENEX. OEDIPVS.

Corinthius te populus in regnum vocat
Patrium, quietem Polybus æternam obtinet.
OE D. *Vt vndique in me sæua fortuna irruit.*
Edissere agedum, quo cadat fato parens.
SE. *Animam senilem mollis exoluit sopor.*
OE D. *Genitor sine vlla cæde defunctus iacet?*
Testor, licet iam tollere ad cælum piè

Puras,

Puras, nec vlla scelera metuentes manus.
Sed pars magis metuenda fatorum manet.
SE. *Grauem paterna regna discutiunt metum.*
OE D. *Repetam paterna regna, sed matrē horreo.*
SE. *Metuis parentem, quæ tuum reditum expetens*
Sollicita pendet? OE D. *ipsa me pietas fugat.*
SE. *Viduā relinques?* OE D. *tangis en ipsos metus.*
SE. *Effare, mersus quis premat mentem timor,*
Præstare tacitam regibus soleo fidem.
OE D. *Cōnubia matris Delphico admonitu tremo.*
SE. *Timere vana desine, & turpes metus*
Depone, Merope vera non fuerat parens.
OE D. *Quod subditicij præmium gnati petit?*
SE. *Regnum: superbam liberi astringunt fidem.*
OE D. *Secreta thalami, fare, quo excipias modo.*
SE. *Hæ te parenti paruulum tradunt manus.*
OE D. *Tu me parenti tradis? at quis me tibi?*
SE. *Pastor niuoso sub Citharonis iugo.*
OE D. *In illa temet nemora quis casus tulit?*
SE. *Illo sequebar monte cornigeros greges.*
OE D. *Nunc adiice certas corporis nostri notas.*
SE. *Forata ferro gesseras vestigia,*
Tumore nactus nomen, ac vitio pedum.
OE D. *Quis fuerit ille, qui meum dono dedit*
Corpus, requiro. SE. *regios pauit greges,*
Minor sub illo turba pastorum fuit.
OE D. *Eloquere nomē.* SE. *prima lāguescit senū*
Memoria, longo lassa sublabens situ.
OE D. *Potésne facie noscere ac vultu virum?*
SE. *For-*

Themistius: καταγωγῇ γὰρ ἔοικεν ὁ γεροντικὸς θάνατος, ἐκβολῇ δὲ καὶ ναυαγίῳ ἐστὶν ὁ τῶν νέων. Cato apud Ciceronem, in dialogo de senectute; Quid est autem tam secūdum naturam quàm senibus emori? quod idem contingit adolescentibus aduersante & repugnante natura. Itaque adolescentes mori mihi videntur; vt, cùm aquæ multitudine vis flammę opprimitur: senes autem; sicut sua sponte, nulla adhibita vi, consumtus ignis exstinguitur. Et quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, vi auelluntur; si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas.

806 *Hæ te parenti*. hæc quoque & sequentia pene omnia qui cum Sophocle, in OEd. tyranno, contulerit, non aliunde sumta deprehendet.

813 *Tumore nactus nomen, ac vitio pedum.* Euripides in Phœnissis;

δίδωσι βουκόλοισιν ἐκθεῖναι βρέφος,
σφυρῶν σιδηρᾶ κέντρα διαπείρας μέσον,
ὅθεν νιν Ἑλλὰς ὠνόμαζεν Οἰδίπουν.

siquidem antea Iocastus vocabatur. sic enim legitur in Sudæ lexico.

817 *Prima languescit senum Memoria.* Aristoteles, in lib. de memoria, senes negat memoria valere. à T. Liuio lib. 5. inducitur Licinius senectutis incōmoda recensens his verbis: Vires corporis affectæ, sensus oculorum, atq; aurium hebetes, memoria labat, vigor animi obtusus. Sed & Seneca philosophus, à quo fortassis noster hæc desumsit, lib. 1. cōtrouersiarum, ita scripsit: Cùm multa iam mihi ex me desideranda senectus fecerit, oculorū aciem retuderit, aurium sensum hebetauerit, neruorū firmitatem fatigauerit; inter ea quæ retuli, memoria est, rés ex omnibus partibus animi maximè delicata & fragilis, in quam senectus primùm incurrit. Ego quoque à patre meo Antonio Delrio Quæstore & consiliario regio, idipsum Hieronymo Delrio V.C. auo meo, nobilissimi equitis Ioannis Delrio (cuius opera Isabella Hispanię regina Ferd. V. catholici coniux Segobiensem arcem à Maldonato quodam proditoriè occupatam confestim recepit) filio contigisse. Qui cùm meliore ætate ea memoriæ bonitate fuisset, vt vno eodemque tempore quaternas amanuensibus epistolas, de negociis non solum arduis, sed & plane diuersis, sine hæsitatione dictaret; senior plurimum se ab ea, qua tantum valuerat, destitui sensit. Quod eo lubentius obiter commemoraui, ne quis temerè falsa credat; quæ de Iulij Cæsaris memoriæ præstantia antiqui prodidèrunt. ne quis etiam facilè assentiatur illis, quę de hac re Cato apud Ciceronem, in Dialogo de senectute, disseruit.

SE. *Fortaſſe noſcam: ſæpe iam ſpacio obrutam*
Leuis exoletam memoriam reuocat nota.
OED. *Ad ſacra & aras omne compulſum pecus*
Duces ſequantur: ite properè, accerſite
Famuli, penes quos ſumma conſiſtit gregum.
SE. *Siue iſta ratio, ſiue fortuna occulit,*
Latère ſemper patere, quod latuit diu:
Sæpe eruentis veritas patuit malo. »
OED. *Malum timeri maius his aliquod poteſt?*
SE. *Magnum eſſe, magna mole quod petitur, ſcias.*
Concurrit illinc publica, hinc regis ſalus,
Vtrinque patria: contine medias manus,
Vt nil laceſſas, ipſa ſe fata explicant. »
Non expedit concutere felicem ſtatum. »
OED. *Tutò mouetur, quicquid extremo in loco eſt.*
SE. *Nobilius aliquid genere regali appetis?*
Ne te parentis pigeat inuenti vide.
OED. *Nec pœnitendi ſanguinis quæram fidem,*
Sed noſſe certum eſt. ecce grandæuus ſenex,
Arbitria ſub quo regij fuerant gregis,
Phorbas, referſne nomen, aut vultum ſenis?
SE. *Arridet animo forma: nec notus ſatis,*
Nec rurſus iſte vultus ignotus mihi,
Regnum obtinente Laio famulus greges
Agitaſti opimos, ſub Cithæronis plaga.

825 Latere &c. contra curioſitatem locus hic eſt, qua de re elegans Plutarchi liber extſtat.

PHORBAS. SENEX.
OEDIPVS.

Lætus Cithæron pabulo ſemper nouo,
AEſtiua noſtro prata ſummittit gregi.
SE. *Noſcíſne memet?* P. *dubitat anceps memoria.*
OED. *Huic aliquis à te traditur quondam puer?*
Effare. dubitas? cur genas mutat color?
Quid verba quæris? veritas odit moras. »
PH. *Obducta longo temporum tractu moues.*
OED. *Fatere, ne te cogat ad verum dolor.*

PH. *Inu-*

PH. *Inutile isti munus infantem dedi.*
Non potuit ille luce, non cælo frui.
SE. *Procul sit omen: viuit, & viuat precor.*
OED. *Superesse quare traditum infantem negas?*
PH. *Ferrum per ambos tenue transactum pedes*
Ligabat artus: vulneri innatus tumor,
Puerile fœda corpus vrebat lues.
SE. *Quid quæris vltra? fata iam accedunt propè.*
OE. *Quis fuerit infans, edoce.* PH. *prohibet fides.*
OE. *Huc aliquis ignem: flamma iam excutiet fidē,*
Per tam cruentas vera quærenti vias.
PH. *Ignosce quæso, si ferus videor tibi,*
Et impotens: iam parta vindicta in manu est.
OED. *Dic vera, quisnam, quóue generatus patre,*
Qua matre genitus? PH. *coniuge est genitus tua.*
OED. *Dehisce tellus, tuq́; tenebrarum potens,*
In tartara ima rector vmbrarum rape
Retrò reuersas generis ac stirpis vices,
Congerite ciues saxa in infandum caput,
Mactate telis: me petat ferro parens,
Me natus, in me coniuges arment manus,
Fratresq́; & æger populus ereptos rogis
Iaculetur ignes: sæculi crimen vagor,
Odium deorum, iuris exitium sacri.
Qua luce primùm spiritus hausi rudes,
Iam morte dignus. redde nunc animos parens,
Nunc aliquid aude sceleribus dignum tuis.
I, perge, propero regiam cursu pete,
Gratare matri, liberis aucta domo.

859 *Lues*, in m.s. legitur *lue*.

871 *Infandum caput*. Tosanus cod. m.s. *incestum caput*.

881 *Liberis aucta domo*. o. v. l. *liberis auctam domum*.

CHORVS.

Choriambici.

Fata si liceat mihi
Fingere arbitrio meo,
Temperem zephyro leui
Vela, ne pressæ graui
Spiritu antennæ tremant:

Lene ſed modicum fluens
Aura, nec vergens latus,
Ducat intrepidam ratem:
Tuta me media vehat
Vita, decurrente via.
Cnoſſium regem timens,
Alta dum demens petit,
Artibus fidens nouis,
Certat & veras aues
Vincere, ac falſis nimis
Imperat pennis puer,
Nomen eripuit freto.
Callidus medium ſenex
Dædalus librans iter,
Nube ſub media ſtetit
Alitem expectans ſuam.
Qualis accipitris minas
Fugit, & ſparſos metu
Colligit fœtus auis:
Donec in ponto manus
Mouit implicitas puer,
Comes audacis viæ.
Quicquid exceſſit modum, ,,
Pendet inſtabili loco. ,,
Sed quid hoc? poſtis ſonat,
Mæſtus & famulus manu
Regius, quaſſat caput.
Ede, quid portes noui.

892 *Cnoſſium regem timens.* Proſequitur Dædali & Icari fabulam; quæ indicat omnibus actionibus mediocritatẽ adhibendam, ne dum nimis alta petimus, decidamus; vel dum terrenis cogitationib. inhæremus, numquam attollamur. illa enim prudẽtis patris præcepta,

Me pennis ſectare datis, ego præuius ibo,
Sit tibi cura ſequi, me duce tutus eris.
Nam ſiue ætherias vicino ſole per auras
Ibimus, impatiens cera caloris erit:
Siue humiles propiore freto iactabimus alas,
Mobilis æquoreis penna madeſcet aquis.
Inter vtrumque vola.

hæc inquam an non cum Horatianis illis, ad Licinium, plane conueniunt?

Rectius viues, Licini, neque altum
Semper vrgendo, neque, dum procellas
Cautus horreſcis, nimium premendo
Litus iniquum.
Auream quiſquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obſoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.

& quæ eadem oda, quę eſt 10. lib. 2. carminum, ſequuntur.

898 *Nomen eripuit freto.* Varronem ſequitur, qui, Solino teſte, tradidit Icariũ mare ab Icaro nominatum, quod & Ouidio lib. 2. de arte amandi placuit. Sed Androetas Tenedius, in nauigatione Propontidis, ab vna Cycladum; quæ Macris & Icarus vocabatur; appellatum fuiſſe, ſcripſit.

911 *Poſtis ſonat.* in omnibus membranis ſcribitur; *Poſtes ſonant.*

ACTVS QVINTVS.

NVNCIVS.

Prædicta poſtquàm fata, & infandum genus
Deprendit, ac ſe ſcelere conuictum OEdipus
Damnauit: ipſe regiam infeſtus petens
Inuiſa propero tecta penetrauit gradu.
Qualis per arua Libycus inſanit leo,

Fuluam minaci fronte concutiens iubam:
Vultus furore toruus, atque oculi truces,
Gemitus, & altum murmur, & gelidus fluit
Sudor per artus, spumat, & voluit minas,
Ac mersus altè magnus exundat dolor.
Secum ipse sæuus grande nescio quid parat,
Suisq; fatis simile: quid pœnas moror?
Vt hoc scelestum pectus aut ferro petat,
Aut feruido aliquis igne vel saxo domet?
Quæ Tigris, aut quæ sæua visceribus meis
Incurret ales? ipse tu scelerum capax
Sacer Cithæron, vel feras in me tuus
Emitte siluis, mitte vel rabidos canes.
Nunc redde Agauen: anime quid mortem times?
Mors innocentem sola fortunæ eripit. "
Hæc fatus, aptat impiam capulo manum,
Ensemq; ducit. itáne tam magnis breues
Pœnas sceleribus soluis? atque vno omnia
Pensabis ictu? moreris? hoc patri sat est.
Quid deinde matri? quid malè in lucem editis
Gnatis? quid ipsi, quæ tuum magna luit
Scelus ruina, flebili patriæ dabis?
Soluenda non est illa, quæ leges ratas
Natura in vno vertit O Edipode, nouos
Commenta partus: suppliciis eadem meis
Nouetur. iterum viuere, atque iterum mori
Liceat: renasci semper, vt toties noua
Supplicia pendas. vtere ingenio miser,
Quod sæpe fieri non potest, fiat diu. "
Mors eligatur longa, quæratur via,
Qua nec sepultis mistus, & viuis tamen
Exemptus erres: morere, sed citra patrem.
Cunctaris anime? subitus an vultus grauat
Perfusus imber, ac rigat fletu genas?
Et flere satis est? hactenus fundent leuem
Oculi liquorem, sedibus pulsi suis
Lachrymas sequantur, hi maritales statim

d 3 *Fodian-*

920 *Fuluam.* fuluus propriè leonum color est. Lucretius;
... corpora fulua leonum.
Virgilius:
... fuluiq; insternor pelle leonis.
Tibullus:
Armenias Tigres & fuluas ille leænas.

926 *Suisque fatis simile.* duo lib. scripti; *suisq; factis simile.*

953 *Perfusus.* vnus lib. scrip. *profusus.*
956 *Maritales oculi.* sic Apuleius lib. 2. de asino; istos amatores tuos oculos. *Maritales* autem vocat; quia oculis, qui sunt in amore duces, vt scribit Nonnus Dionys. ί. sub finem, & ιά. & λδ΄. & μά. matris amorem hauserat, amatam sibi matrimonio copulauerat. Sic Philostratus oculos amoris δᾳδούχους nominauit his verbis: ὦ κοινοὶ δᾳδοῦχοι ἔρωτος, πρῶτοι μεθ' ὑμῖν τὸ κάλλος ἐπυρσεύσατε. Euripides, in Hippolyto:
ἔρως ἔρως, ὁ κατ' ὀμμάτων
στάζεις πόθον εἰσάγων γλυκεῖαν
ψυχᾷ χάριν &c.
Plato: ἡμεῖς δὲ τοῦτο δείξομεν ἂν ἴσως οὐκ ἀτόπως, ὅτι ἀρχὴ μὲν ἔρωτος ὅρασις· μέσον δὲ τὸ πάθος, ἐλπίς· τρέφει δὲ, μνήμη· τηρεῖ δὲ συνήθεια. Philæmon:
ὁρῶσι πάντες πρῶτον· εἶτ' ἐθαύμασαν,
εἶτ' ἐπεθεώρησαν, εἶτ' εἰς ἐλπίδα ἐνέπεσον,
οὕτω γίνεται ἐκ τούτων ἔρως.
Lucianus, in dialogo ἔρωτες, scribit: ἔρως πρῶτον ἔχει βαθμὸν ὄψεως, ἵνα ἴδῃ, καὶ θεάσηται, ποθεῖ προσάγων ἐφάψασθαι &c. Athenęus quoque lib. 13. ex Licymnij Chij, & aliorũ auctoritate docet amantes oculos potissimum inspicere, in oculis itaque debere amoris sedem constitui. his adde quæ scripsi Herculis OEtæi num. 452.

Fodiantur oculi. dixit, atque ira furit.
Ardent minaces igne truculento genæ,
Oculiq́ vix se sedibus retinent suis.
Violentus, audax, mutus, iratus, ferox.
Tantum cruentus gemuit, & dirùm fremens
Manus in ora torsit: ac contra truces
Oculi steterunt, & suam intenti manum
Vltrò insequuntur, vulneri occurrunt suo.
Scrutatur auidus manibus vncis lumina,
Radice ab ima funditus vulsos simul
Euoluit orbes: hæret in vacuo manus,
Et fixa penitus vnguibus lacerat cauos
Altè recessus luminum, & inanes sinus,
Sæuitq́ frustra, plusq́ quàm sat est furit.
Tantum est periclum lucis: attollit caput,
Cauisq́ lustrans orbibus cæli plagas,
Noctem experitur: quicquid effossis malè
Dependet oculis, rumpit, & victor deos
Conclamat omnes: parcite en patriæ, precor:
Iam iussa feci, debitas pœnas tuli,
Inuenta thalamis digna nox tandem meis.
Rigat ora fœdus imber, & lacerum caput
Largum reuulsis sanguinem venis vomit.

CHORVS.

Anapæstici.

Fatis agimur, cedite fatis.
Non sollicitæ possunt curæ
Mutare rati stamina fusi:
Quicquid patimur mortale genus,
Quicquid facimus, venit ex alto,
Seruatq́ suæ decreta colus
Lachesis: dura reuoluta manu
Omnia certo tramite vadunt,
Primusq́ dies dedit extremum.
Non illa Deo vertisse licet,

965 *Scrutatur.* Statius, in Thebaide, de OEdipo:

Impia iam merita scrutatus lumina dextra.

967 *Euoluit orbes.* Ouid. 2. Metam.

Vertit ad hunc torui Dea bellica luminis orbes.

Prudentius Cathemerinõn hymno 9.

Mox aperta hac medela lux reducta est orbibus.

hoc est oculis; qui quodammodo orbe & quasi circulo circumscribuntur. ideo Græci κύκλους appellant. Sophocles, in OEdipo tyranno:

ἄρας ἔπαισεν ἄρθρα τῶν αὑτοῦ κύκλων.

980 *Fatis agimur* &c. Stolidi veteres nõ poetæ tamtum (Homerus Iliad. ζ'. Apollon. Argonaut. ά. Euripides in Ione, AEschylus in Prometheo vincto, Virgilius lib. 10. quo loco multa Pomponius) sed etiam teste Cicerone lib. de fato & lib. 2. de diuinat. ex philosophis Democritus, Heraclides, Empedocles & Aristoteles crediderunt cuncta fato fieri. quò pertinet illud:

Quod fore paratum est, id summum exsuperat Iouem.

idipsum scribunt Herodotus in Clio, Lucianus in Ioue ἐλεγχομένῳ, & Liuius lib. 78. Sed, vt inquit D. Gregorius in „Homilia Epiphaniæ, absit à cordibus „fidelium, vt fatum aliquid esse dicant. Ac in vniuersum de fato, an sit, in quo sit, quibus imperet, an ineuitabile sit, elegantiss. & accuratissimè disseruit horum ætatis philosophorum princeps, & præceptor meus Iacob. Carpentarius commentarij in Alcinoum de doctrina Platonis cap. 19. digressione vndecima.

Quæ nexa suis currunt causis.
It cuique ratus, prece non vlla
Mobilis, ordo. multis ipsum
Timuisse nocet: multi ad fatum »
Venêre suum, dum fata timent. »
Sonuere fores, atque ipse suum
Duce non vllo molitur iter,
Luminis orbus.

OEDIPVS. CHORVS.
IOCASTA.

Bene habet, peractum est, iusta persolui patri.
Iuuant tenebræ, quis Deus tandem mihi
Placatus atra nube perfundit caput?
Quis scelera donat? conscium euasi diem.
Nil parricida dexteræ debes tuæ.
Lux te refugit, vultus OEdipodem hic decet.
CH. *En ecce rapido sæua prosiluit gradu*
Iocasta vecors: qualis attonita & furens
Cadmea mater abstulit gnato caput,
Sensitúe raptum traxit: afflictum alloqui
Cupit, pauetq́; iam malis cessit pudor.
IO. *Cupiunt, & horrent ora. nam quid te vocem?*
Gnatúmne? dubitas, gnatus es, gnati pudet.
Immitis oro gnate, quò auertis caput,
Vacuosq́; vultus? OED. *quis frui tenebris vetat?*
Quis reddit oculos? mater, an matris sonus?
Perdidimus operam, congredi fas amplius
Haud est, nefandos diuidat vastum mare,
Dirimatq́; tellus abdita: & quisquis sub hoc
In alia versus sidera, ac solem auium
Dependet orbis, alterum ex nobis ferat.
IO. *Fati ista culpa est, nemo fit fato nocens.* »
OED. *Iam parce verbis mater, & parce auribus.*
Per has reliquias corporis trunci precor,
Per inauspicatum sanguinis pignus mei,
Per omne nostri nominis fas & nefas.

IO. *Quid*

998 *Bene habet, peractum est.* Mede æactu 5.
Bene est, peractum est.
Agamemn. actu 5.
Habet, peractum est.
Herc. OEtæo, actu 4.
Gemit peractum est.
& actu 5.
Habet, peractum est.

1006 *Cadmea mater.* Agaue.
1017 *Solem auium.* in plerisque m. s. legitur *solem alium.* sic Virgilius:
Atque alio patriam quærunt sub sole iacentem.
Horatius;
... quid terras alio calentes
Sole mutamus?

IO. *Quid animè torpes? socia cur scelerum dare*
Pœnas recusas, omne confusum perit
Incæsta per te iuris humani decus.
Morere, ac nefastum spiritum ferro exige.
Non si ipse mundum concitans diuûm sator
Corusca sæua tela iaculetur manu,
Vnquam rependam sceleribus pœnas pares.
Mater nefanda, mors placet, mortis via
Quæratur. agedum commoda matri manum.
Si parricida es, restat hoc operi vltimum,
Rapiatur ensis, hoc iacet ferro meus
Coniux, quid illum nomine haud vero vocas?
Socer est, vtrúmne pectori infigam meo
Telum? an patenti conditum iugulo imprimam?
Eligere nescis vulnus: hunc dextra, hunc pete
Vterum capacem, qui virum & gnatum tulit.
CH. *Iacet perempta, vulneri immoritur manus,*
Ferrumq́ secum nimius eiecit cruor.
OED. *Te fatidice, te præsidem veri Deum*
Compello, solum debui fatis patrem.
Bis parricida, plusq́ quàm timui nocens,
Matrem peremi, scelere confecta est meo.
O Phœbe mendax, fata superaui impia:
Pauitante gressu sequere fallaces vias,

Suspensa

1028 *Mundum.* mundi appellatione præter totum, singulas etiam partes venire admonui. nunc addo & aliam significationem. Sex. Pompeius scribit: » Mundus, vt ait Capito Atteius in lib. » sexto Pontificali, ter in anno patere so- » let, diebus his, postridie Volcanalia & » A.D. tertium NON. Octob. & A.D. Se- » xtum Id. Nouemb. Qui quid ita dica- » tur, sic refert Cato, in commentariis iu- » ris ciuilis. Mundo nomen impositum » est ab eo mundo qui supra nos est. For- » ma enim eius est, vt ex iis qui intraue- » rũt cognoscere potui, adsimilis illi. eius » inferiorem partem, veluti consecratam » Diis Manibus, clausam omni tempo- » re, nisi iis diebus, qui suprascripti sunt, » maiores tenuerunt: quos dies etiam re- » ligiosos iudicauerũt. ea de caussa; quòd » quo tempore ea, quæ occulta & abdita » religionis Deorum Manium essent, » veluti in lucem quandam adduceren- » tur & patefierent; nihil eo tempore in » repub. geri voluerunt. Itaque per eos » dies non cum hoste manus consere- » bant: nõ exercitus scribebatur: non co- » mitia habebantur: nõ aliud quicquam » in repub. nisi quod vltima necessitas » admonebat, administrabatur. Integrum locum Festi adscripsi ex verisimili coniectura emendatis quæ corrupta erant, & suppletis iis quæ desiderabantur. Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 16. quoddam fragmentum Varronis profert, quod est huiusmodi: Mũdus cùm » patet, Deorum tristium, atq; inferûm » quasi ianua patet. Propterea non modo prælium committi, verum etiam delectum rei militaris » caussa habere ac militum (*forte legend. militatum*) proficisci, nauem soluere, vxorem liberûm quærendo- » rum caussa ducere, religiosum est. Ex Plutarcho, in vita Romuli, didici, hunc mundum seu fossam istã, in comitio, in ipso vrbis centro, Etrusco ritu, Romuli tempore factam fuisse: hoc enim Græca Plutarchi verba sonant, à Lapo, Cruserio, Xylandro Latinis interpretibus, atque etiam à Ludouico Dominico, qui illud opus Tusco sermone reddidit, non satis perspicuè aut fideliter expressa, eleganter autem & bene conuersa à Gallico interprete Iacobo Amiotto. Porro non assentior cuidam amico meo, homini erudito, existimanti de hoc mundo intelligendum ænigma illud Virgilianum;

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo, Tres pateat cæli spatium non amplius vlnas. placet enim interpretatio Andreæ Alciati lib. 1. parerg. cap. 18. 1040 *Iacet perempta.* sibi repugnat poeta. nam in Thebaid. Iocastam viuam introducit. 1049 *Cæcam.* vel à Virgilio vel à Lucretio hoc epithetum accepit: quorum vterque hoc nocti epithetum tribuit, vtroque tamen aptius eo Seneca fuit vsus. 1050 *I, gradere.* m. s. libri vna voce, *ingredere.* 1051 *I, profuge.* idipsum OEdipus, in Attij Phœnissis, facere iubetur, vt ex fragmento superstite patet, videlicet: *Iussit proficisci exulium quouis gentium,*

Ne scelere tuo Thebani vastescant agri. Egredere, exi, effer te ex vrbe, elimina. 1058 *Mortiferamecum &c.* idcirco cùm amici illum mortuum Thebis sepelire pararent, prohibiti sunt à Thebanis id facere, veritis ne in pristinas calamitates inciderent. Lysimachus Alexandrinus in historia Thebana: Οἰδίπου δὲ

Suspensa plantis efferens vestigia,
Cæcam tremente dextera noctem rege.
I, gradere præceps, lubricos ponens gradus,
I, profuge, vade, siste, ne in matrem incidas.
Quicunque fessi corpore, & morbo graues
Semianima trahitis corpora: en fugio, exeo,
Releuate colla, mitior cæli status
Post terga sequitur: quisquis exilem iacens
Animam retentat, viuidos haustus leuis
Concipiat. ite, ferte depositis opem:
Mortifera mecum vitia terris extraho.
Violenta fata, & horridus mortis tremor,
Maciesq; & atra pestis, & rabidus dolor
Mecum, ite mecum, ducibus his vti libet.

τελευτήσαντος, καὶ τῶν φίλων ἐν Θήβαις θάπτειν αὐτὸν διανοουμένων, ἐκώλυον οἱ Θηβαῖοι, διὰ τὰς προγεγενημένας συμφορὰς ὡς ὄντος ἀσεβοῦς. οἱ δὲ κομίσαντες αὐτὸν εἰς τινα τόπον τῆς Βοιωτίας καλούμενον Κιὸν, ἔθαψαν αὐτόν· γιγνομένων δὲ τοῖς ἐν τῇ κώμῃ κατοικοῦσιν ἀτυχημάτων τινῶν, οἰηθέντες αἰτίαν εἶναι τὴν Οἰδίπου ταφὴν, ἐκέλευον τοὺς φίλους ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. οἱ δὲ ἀπορούμενοι τοῖς συμβαίνουσιν, ἀνελόντες ἐκόμισαν εἰς Ἐτεωνόν· βουλόμενοι δὲ λάθρα τὴν ταφὴν ποιήσασθαι, καταθάπτουσι νυκτὸς ἐν ἱερῷ Δήμητρος, ἀγνοήσαντες τὸν τόπον· καταφανοῦς δὲ γενομένου, πέμψαντες οἱ τὸν Ἐτεωνὸν κατοικοῦντες, τὸν θεὸν ἐπηρώτων τί ποιῶσιν· ὁ δὲ θεὸς εἶπε, μὴ κινεῖν τὸν ἱκέτην τῆς θεοῦ, διόπερ αὐτοῦ τέθαπται.

1060 *Atra pestis.* ... *atram*
Immisit passim damnosa per arua pestem.
inquit Silius: cui Carolus Sigonius, in lib. de dialogo, post multa sæcula, aduersus multorum sententiam, in poetis locum suum præclare restituit; quemadmodum & Lucano Scaliger pater, Terentio in Comicis Nauagerius, Senecæ in Tragicis Bartholomæus Riccius. quo nomine Riccio, Scaligero, Sigonio multum Hispania debet. *Rabidus dolor.* ait Papinius: *Si damnum rabidum queat exsaturare dolorem.* Nunc subiungã illius quęstionis cuius supra nu. 91. memini decisionem, iisdem verbis quibus illam publicè dicturus fui, nisi certæ quædam causæ me coegissent propositum mutare.

Posterior quæstio quodlibetica quondam Louanij Martino Ant. Delrio proposita.

Num verè dixerit Strabo, falsa esse quæ de Lamiis traduntur.

Responsio.

Sublata prima, res postulare videtur, auditores, vt secunda mensa succedat, qua bellaria apponi consueuerunt. quoniam vero in ea veteres maioribus poculis poscebant, neque tum anxia aut tortuosa; sed quæ & inuitabilia, & aliquo modo, vt ait Varro, φιλῆ erant: ideo nostra quoque ἐπίμμετα tota fabulis constabunt, iis tamen fabulis, quibus falsa quorumdam opinio ex eorum animis extirpetur. vt igitur rem aggrediar: existimat Strabo Lamias, aliaque nonnulla vulgò terribilia, inania esse & anilia terriculamenta. ἥ τε γὰρ, inquit, λαμία μῦθός ἐστι, καὶ ἡ γοργὼ, καὶ ὁ ἐφιάλτης, καὶ ἡ μορμολύκη. hæc ille, verè ne an falsò, si mihi per vos licebit, auditores, sentētiam meam promere, audietis. & quidem, vt de Incubo, Laruis, Gorgone taceam, quod de Lamia affirmat, eiusmodi meo iudicio est, vt ab eo qui dissentiat, periculosæ plenum opus aleæ tractare velle videatur. manifestæ enim veritati repugnare, quid est (Deum immortalem!) nisi gigantum more cum diis æternis bellum gerere? quare nō, ita viuam, satis possum mirari, eruditos quosdam viros, complura fabulis magis quàm rei cōsentanea memoriæ prodidisse, eosque viros, qui historiam, à qua omnia ficta, fabulosa omnia procul debent abesse, conscribere sese profitebantur. Apollonij Tyanei laudatorem Philostratum intelligo, Saxonem Grammaticum & Vpsalensem episcopum Olaum, Ioannis Magni fratrem. Quorum primus Menippum refert, obesa nare, firmo latere, liberalique forma iuuenem, speciosæ cuiusdam, & quæ nequaquam ἄχαρις videbatur, sed ei morigera in omnibus erat, amoribus irretitum, ad illam stupri caussa sæpe ventitasse; amicique tandem opera (magus is an philosophus fuerit parum refert) non mulieris se fuisse, sed vnius ex Empusis amatorem cognouisse. coactā videlicet fateri, esse se Lamia-

rum ex numero; quæ veluti immensi quidam venerearum rerum gurgites, nullis quantumuis robustorum & bene peculiatorum adolescentum amplexibus lassari, nedum satiari possent; & eorum qui exhaustis probata pecunia loculis, cupiditati suæ nequirent satisfacere, neque satis crebris hortum irrigationibus valerent fœcundare, corpora deglutire solerent: ornatum vero mundumque omnem Apinas esse, hortosque Tantali, qui, Homero teste, speciem præ se ferebant aliquam, nihil autem erant, sed quoties aliquid miser senex ab illis decerpere conabatur; toties *τὰς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα.* Saxo, non ignobilis Danorum historicus, auctor est, Regnerum Suecorum regem cum spectris per integram noctem depugnasse. cùm enim, diurno labore fessus, nocturna quiete reficeretur, ecce *Trux Lemurum chorus aduehitur, præcepsq; per auras Cursitat, & vastos edit ad astra sonos: Accedunt Fauni Satyri, Panumq; caterua Manibus admixta militat ore fero: Siluani coeunt Aquilis, Laruæq; nocētes Cum Lamijs callem participare student.* Quo viso facinore mirificissimo, *ὁ δαιμόνιος ἰκόνες* primum aspicere, admirari, stupescere; mox animum colligere, ferrum expedire, summa contentione pugnare, donec fædum hoc portentorum agmen à Thori da nouerca immissum fregit ac disiecit: luceque reddita, monstrosarum formarum multa genera passim ingentibus vulneribus discissa comperit iacere. Quinetiam ab Olao proditum est, Broclenum & Buchim, Gormonis regis socios, circa Biarmiam nauigantes, in loca solis expertia peruenisse, ibique infinitam Lamiarum inuadentium multitudinem ægrè tandem sagittis, lanceis, fundis, tormentisque obtriuisse. Plutarchus memorat Lamiam, domi cæcam, oculos exemtiles in Samio vasculo reconditos asseruare, eosque foras proditurā inde depromtos rursus capiti inserere. Facetissimus comicus Aristophanes Lamiæ faciem igneam attribuit, vnumque pedem æneum, (vnde Empusam nominari sunt qui velint) alterum asininum: sed Eustathius vnicum habere pedem asserit. Quæ profectò cuncta tam falsa sunt, vt nec confutaturus quidem fuerim; nisi viderem periculum esse, ne quis vestrûm illorum scriptorum testimoniis credens, ne quærendum quidem amplius putaret, vera essent an minus: ideoque oculis aliquorum hac nocte huiusmodi terriculamenta obuersarentur. Facilè enim quæ diurno tempore timuimus, in tenebris vigilantes nobis fingimus, aut certe ea nobis somnus dormientibus repræsentat. Itaque mihi ignoscatis peto, si in causa satis aperta *ὑπὲρ ὄνου σκιᾶς* certare videar. cuius rei in me nihilominus culpa (si, quæ friuolè traduntur, diligenter refellere culpa est) non hæret. nam non is qui accuratè falsa confutat; sed qui non fideliter ea quasi vera obtrudit, reprehensionem meretur. Vt igitur poetis ignoscam, quibus, licet repugnante in libris de repub. Platone, *Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas*; & vt Plutarcho, Eustathioque ea pro fabulis tradentibus non succenseam: pessimè Olaus & Saxo officio suo functi fuerunt: qui cùm ad Aquilonarem historiam illustrandam animum appulissent, ea prodiderunt; quibus freti, si insulsis & fatuis narrationibus vlla forent proposita præmia, illa vterque, bono iure, cunctis hominib. plaudentibus, referret. De Philostrato minus miror. Græcus enim homo, veritus videtur fuisse, vt Herodoto, Theopompo, Eratosthene, Staphylo, Diodoro, aliisque, propter quos ... *& quicquid Græcia mendax Audet in historia...* dictum fuit à Iuuenale, verior existimaretur. Agite enim Philostrateam fabulam perpendamus. *Captum Menippum formosi spectri forma tradit.* sit sane. siquidem quæ pulcra sunt, statim conspecta omnium sibi amorem adiungunt: ita vt ipse Euripides, qui famosissimis versibus mulierum genus deformauit, feminarum quas oderat in choro, eximias forma in thoro amasse dicatur. *Eo frequenti coniunctione deuentum fuit, vt innuptiæ nuptiæ pararentur.* non repugno. huiusmodi enim nō lethales pugnæ talem plerumque non lacrimosum exitum sortiuntur. *Ab amico Menippi coacta, vnam sese ex Empusis seu Lamiis profitetur, amatorum despectorum corporibus saginari consueuisse.* hic subsisto. nego Lamiam fuisse. cogi nego potuisse. carne humana vesci solitā nego. quinimo contendo antiqui illius versutique Draconis commentum fuisse; qui non corpora, sed animas sibi obsequentium auet deuorare; quique hoc mendacio, cuius ipse pater est & architectus, & magi putantis se vi cogendi malos genios pollere, & adstantium luserit credulitatem. Solere enim peruersos eos spiritus in varias sese mutare figuras, formasque induere diuersas, atque oculos mentesque hominum suis præstigiis fascinare nonnunquam, vt rerum modo adumbrata simulacra reuera exsistere arbitrentur, nouum non fuerit iis, qui D. Augustini, Leoniceni, Peuceri, Cardani, aliorumque monumenta, vel leni manu, vt aiunt, obiter euoluerunt. At, inquies, fuerit necesse est aliqua fingendæ fabulæ causa. Fuit certe, non quidem quod ab Aristotele ad Nicomachum refertur, & cuius *ἐν τῷ στρωματικῷ* Clemens Alexandrinus meminit, Lamiæ mulieris Ponticæ exemplum, quæ grauidarum mulierum aluos cædebat, puerosque inde extractos comedebat; de qua dixit Horatius,

Neu pransæ Lamiæ viuum puerum extrahat aluo; neque quod à Dione in Libyca fabula traditur, in Li-

bya feras esse muliebri facie, eaque non deformi, papillis pulcerrimè sororiantibus, oculis supra quam credibile est venustis, ex quibus quiddam γλυκύπικρον eluceat; colore vmbilico tenus candido, sed mixto nonnihil rubore, *Indum sanguineo veluti violauerit ostro Si quis ebur; vel mista rubent vbi lilia multa Alba rosa* ... tali esse has mulieres colore vmbilico tenus; corporis reliqua adamantinis squammis armata, nulla chalybis aut ferri duritia penetrari; vi bruta vincere; hominem oculis in illum blandè defixis nudatisque vberibus capere, captorum vesci corporibus. Sed aliud quiddam fingendi Lamias (vulgò *Aluen* dicimus) ansam præbuit, &, vt opinor, id quod à Diodoro Siculo refertur: in Asia, apud Automolas montem esse, in eo Lamiam reginam, eximiæ pulcritudinis mulierem, habitasse; cuius postea facies, propter animi feritatem, in belluinam fuerit transformata. morientibus enim liberis suis, liuore aduersus ceterarum fortunatam fecunditatem actam, ex matrum gremio rapi pueros vagientes, innoxiosq; puellos, quibus parci & innocentia morum & corporis ætatisq; teneritas iubebat, actutum, nulla nec infantium nec parentum misericordia motam, crudeliter interfici præcepisse. Hinc ad hodiernum vsque diem ex infantium memoriola nondum effugisse Lamiæ recordationem, eiusque nomen grauissimum illis incutere timorem. Subiungit Diodorus hanc sæpe vino capi consueuisse, & quoties largius se eo ingurgitasset, subditis suis quicquid luberet impunè faciendi licentiam facere solitam. ideoque quia quæ tum patrabantur, vel negligenter vel omnino non perquirebat, cæcam fuisse existimatam. Vnde nonnullos fabulari oculos illam, dum domi esset, conditos in marsupio asseruasse. Huius fabulæ arrepta occasione, veteres fabularum scriptores varias de Lamiis fabulas comminisci cœperunt: mox hominibus nimis credulis temerè illis fidem habentibus, eo inualuit hæc opinio; vt hoc etiam tempore pueri Lamiarum iniecta mentione fletum compescant. nam tatis ac mammis interminantibus Lamiam vocaturas se ni taceant, confestim flere desinunt. Iam effectum est, opinor, vt appareat Strabonem verissimè scripsisse Lamiam esse nihil, quàm poeticum figmentum, næniamque puerorum gerris Siculis longè vaniorem. Non est itaque, quod quis sibi à Lamiis metuat, sed securi omnes somnum capere potestis. si quis tamen vanis istis terriculamentis inquiete solet exagitari, is Prudentium audiat canentem, ... frontem locumque cordis Crucis figu- »
ra signet, fugient crucem tenebræ; tali dicata signo, mens fluctuare nescit. Procul ô procul vagantum »
portenta somniorum, procul esto peruicaci præstigiator astu, O tortuose serpens; qui mille per mæan- »
dros, fraudesque flexuosas, agitas quieta corda Discede, Christus hic est, hic Christus est, liquesce, »
Signum, quod ipse nosti, damnat tuam cateruam. ✠. Dixi. »

L. AN.

IN THEBAIDEM ADVERSARIA.

THEBAIS. Thebaidem tragœdiam olim Latinè Attius scripsit. Heroicis versibus Græcè Thebaides scripserut Antimachus & Menelaus AEgeus; quorum imitatorem fuisse Statium Papinium suspicor: sane Antimacho non est dissimilis, vtriusque enim tumor reprehenditur. Ponticus etiam, testibus Ouidio ac Propertio, hoc argumentum tractauit. hac tragœdia noster multa ex Euripidis Phœnissis accepit.

9 *Noxæ*. delicti. quomodo frequenter apud Iureconsultos (vide l. 131. D. de verb. signific. & ibi Alciat. & Brechæū, & lexicographos in voce *noxa*.) & apud Sallustium ac Liuiū sumitur. Pro corpore quoque ipso quod nocuit, ex Iustiniani sententia §. 1. instit. de noxal. action. cōtra Fr. Balduinum sumi posse docet Anton. Contius ad d. §. 1. cui adde, sic apud Comicos scelus pro scelesto poni. Sufficiet vnum Terentij in And. testimonium:

" *Vbi illic scelus est, qui me* &c.

12 *Prærupta protendit*. o. v. l. habent *prætendit*.

14 *Actæon*. de Actæone vide Nonnū Dionysiac. ε. Anaximenes lib. 2. de picturis antiquis prodidit Actæonem ab ineunte quidem ætate venationis studiosum fuisse; adolescentem vero, cùm illius studij periculosos euentus perpenderet, multum de studio pristino remisisse, periculorum magnitudine deterritum: vnde ortum rumorem cerui figuram illum induisse. attamen quia naturam expellere nequibat, canes dilexisse ita, vt domi illos ociosos alere non grauaretur: quo pacto cùm facultates omnes dilapidasset, natam fabulam, à canibus suis Actæonem fuisse laceratū. auctor Fulgent. 3. mytholog. vt vt est, existimo poetas illo commento nos ab earum rerum studio deducere voluisse; quæ nudam voluptatem sine vtilitate continent. Aliter sentit Natalis lib. 6. Mytholog. cap. 24.

18 *Prætulit fixum caput*. Penthei. cuius

L. ANN. SENECAE Thebais.

TRAGOEDIA VI.

MVTILA.

PERSONÆ.

OEdipus. Antigone.
Nuncius. Iocasta.

ACTVS PRIMVS.

OEDIPVS. ANTIGONE.

Cæci parentis regimen, ac fessi vnicum
Patris leuamen gnata, quam tanti est mihi
Genuisse, vel sic desere infaustum patrem,
In tecta quid deflectis errantem gradum?
Permitte labi, melius inueniam viam
Quam quæro solus, quæ me ab hac vita extrahat,
Et quæ nefandi capitis aspectu leuet
Cælum atque terras: quantulum hac egi manu?
Non video noxæ conscium nostræ diem,
Sed videor: hinc iam solue inhærentem manum,
Et patere cæcum, quà volet, ferri pedem.
Ibo, ibo, quà prærupta protendit iuga
Meus Cithæron, quà peragrati celer
Per saxa montis iacuit Actæon, suis
Noua præda canibus: quà per obscurum nemus,
Siluamq. opacæ, vallis instinctas deo
Egit sorores mater, & gaudens malo
Vibrante thyrso prætulit fixum caput.
Vel quà cucurrit corpus inuisum trahens
Zethi iuuentus: quà per horrentes rubos
Tauri ferocis sanguis ostentat fugas:

nl

Vel quâ alta maria vertice immerso premit,
Inoq́ praeceps, quâ scelus fugiens suum,
Nouumq́ faciens, mater insiluit freto
Mersura gnatum, seq́ felices, quibus
Fortuna melior tam bonas matres dedit.
Est alius istis noster in siluis locus,
Qui me reposcit, hunc petam cursu incito:
Non haesitabit gressus, huc omni duce
Spoliatus ibo: quid moror sedes meas?
Montem Cithaeron redde, & hospitium mihi
Illud meum restitue, vt expirem senex,
Vbi debui infans: recipe supplicium vetus
Semper cruente, saeue, crudelis, ferox,
Cùm occidis, & cùm parcis: olim iam tuum
Est hoc cadauer: perage mandatum patris,
Iam & matris: animus gestit antiqua exequi
Supplicia, quid me gnata pestifero tenes
Amore vinctum? quid tenes? genitor vocat:
Sequor, sequor, iam parce: sanguineum gerens
Insigne, regni Laius rapti furit,
Et ecce manes manibus infestis petit,
Foditq́ vultus, gnata genitorem vides?
AN. *Ego video: tandem spiritum inimicum exue.*
OED. *Desertor animae, fortis in partem tui,*
Omitte poenas languidas longa mora,
Mortemq́ totam recipe: quid segnis traho?
Quid viuo? nullam facere iam possum scelus,
Possum miser, praedico, discede à patre.
Discede virgo. timeo post matrem omnia.
AN. *Vis nulla genitor à tuo nostram manum*
Corpore resoluet, nemo me comitem tui
Eripiet vnquam: Labdaci claram domum,
Opulenta ferro regna germani petant:
Pars magna patris optimo è regno mea est,
Pater ipse: non hunc auferet frater mihi,
Thebana rapto sceptra qui regno tenet:
Non hunc cateruas alter Argolicas agens.

obitus ab Euripide in Bacchis est petendus. Monet ea fabula rectores ciuitatum, non frangere concitati populi impetus, sed sedare; &, quae longa consuetudine radices egerint vitia, nō vno impetu exstirpare, verum paullatim labefactando tandem illa tollere. si enim multitudinis iratae rabies spectetur, quamuis illa fera truculentior in illos vt plurimum saeuit qui salutaria consilia adferunt. Erit ergo prudentis, occasionem exspectare, & non ante iratis se offerre, quam primi illi furoris impetus, qui ne in ipsorum quidē sunt manu, resederint. Periti sane medici morbos nonnullos lenibus remediis solent persanare. Si haec Pentheus perpendisset, non eum tam crudeliter laniassent Maenades; quę finguntur illarum ferarum formas induisse, quarum naturam exprimebant. Indicant praeterea Męnades ebrios insanis persimiles esse; qui nec amicis, nec fratribus, nec filiis suis parcunt.

20 *Zethi iuuentus.* hoc est, Zethus ipse. Hellenismus. sic Claudianus, in Rufin. flammam Chimęrae, vim Hydrae, famem Scyllae posuit, pro Scylla, Hydra, Chimęra. Sic vero se res habet: Zethus & Amphion agnita matre sua Antiopa; quam Dyrce, Lyci vxor, persequebatur; Dyrcen tauro alligatam, eo concitato, miserabilem in modum discerpserūt. Zethi potius quàm Amphionis meminit: quia Amphion, vtpote humanior, à tali crudelitate alienior fuisse videatur.

22 *Immerso.* alias legitur *immenso.*

23 *Scelus fugiens suum.* Ino, nefario scelere, Orchomeniis immissa fame, Nepheles filios interimere tentarat: ideò Athamantem fugiebat.

26 *Tam bonas matres.* meliorem matrē putat eam quae filium occidit, quàm quae filio concumbat.

48 *Quid viuo?* sententia est: cur viuo? cùm, ad quod natus sum, amplius peccare non possim? possum tamen natam meam stuprare. possum ergo scelus facere. discede à me nata dum virgo es, ne te stuprem. cum enim nec à matre ineunda me abstinuerim, nullam non ausim stuprare.

Non si reuulso Iuppiter mundo tonet,
Mediumq́ nostros fulmen in nexus cadat,
Manum hanc remittam: prohibeas genitor licet,
Regam abnuentem, dirigam inuitum gradum.
In plana tendis? vado: prærupta expetis?
Non obsto, sed præcedo: quouis vtere
Duce è duobus, omnis eligitur via.
Perire sine me non potes: mecum potes:
Hic alta rupes arduo surgit iugo,
Spectatq́ longè spacia subiecti maris.
Vis hanc petamus? nudus hîc pendet silex,
Hîc scissa tellus faucibus ruptis hiat:
Vis hanc petamus? hîc rapax torrens cadit,
Partesq́ lapsi montis exesas rotat,
In hunc ruamus, dum prior, quò vis eo.
Non deprecor, non hortor, extingui cupis,
Votumq́ genitor maximum mors est tibi?
Si moreris, antecedo: si viuis, sequor:
Sed flecte mentem, pectus antiquum aduoca,
Victasq́ magno pectore ærumnas doma.
Resiste, tantis in malis vinci malum est. „
OED. *Vnde in nefanda specimen egregium domo?*
Vnde ista generi virgo dissimilis suo
Fortuna? credis, aliquis est ex me pius?
Non esset vnquam, fata bene noui mea,
Nisi vt noceret. ipsa se in leges nouas
Natura vertet, regeret in fontem citas
Reuolutus vndas amnis, & noctem afferet
Phœbea lampas, hesperus faciet diem:
Vt ad miserias aliquid accedat meas.
Pij quoque erimus, vnica OEdipodæ est salus,
Non esse saluum: liceat vlcisci patrem
Adhuc inultum. dextra quid cessas iners
Exigere pœnas? quicquid exactum est adhuc,
Matri dedisti: mitte genitoris manum
Animosa virgo: funus extendis meum,
Longasq́ viui ducis exequias patris:

71 *Rapax*. proprium torrentis epithetum. Lucretius & Virgilius fluuios rapaces dixerunt.
„ *Torrens*. torrens, inquit Festus, significat fluuium subitis imbribus concitatum, qui alioquin siccitatibus exarescit. Græce, teste I.C. dicitur χείμαρρος. l.1. D. de flumin.

74 *Deprecor*. Ouidius:
Sæpe precor mortem, mortem quoque deprecor idem.

85 *Regeret in fontem.* sic Ouid. in trist.
In caput ante suum labentur ab æquore retrò
Flumina, cōuersisq́; recurret equis etc.

87 *Phœbea lampas.* Sol. Virgil. 3. AEn.
Argolici clypei aut Phœbeæ lāpadis instar.
Euripides:
οἷσ' ἢ πῶμα λαμπὰς ὄψεται θεοῦ.

89 *Vnica OEdipo deest salus Non esse saluum.* sic in o.v. legitur. vulgo excusum est, *vnica OEdipodæ est salus &c.* simile autem est illis
Vna salus victis, nullam sperare salutem.

95 *Longasq́; viui ducis exequias patris.* pene est simile Ciceronianeo illi, pro „ Quinctio; huic acerbissimum viuo vi„ dentique funus ducitur.

Ali-

Aliquando terra corpus inuisum tege.
Peccas honesta mente: pietatem vocas,
Patrem insepultum trahere. qui cogit mori
Nolentem, in æquo est, quíque properantem impedit.
Occidere est, vetare cupientem mori.
Nec tamen in æquo est: alterum grauius reor.
Malo imperari, quàm eripi mortem mihi.
Desiste cœpto virgo, ius vitæ ac necis
Meæ penes me est. regna deserui libens,
Regnum mei retineo. si fida es comes,
Ensem parenti trade. sed notum nece
Ensem paterna tradis, an gnati tenent
Cum regno & illum? faciet, vbicunque est, scelus
Ibi sit. relinquo, gnatus hunc habeat meus:
Sed vterque flammas potius, & vastum aggerem
Compone: in altos ipse me immittam rogos.
Erectam ad ignes funebrem ascendam struem,
Pectusq; soluam durum, & in cineres dabo
Hoc quicquid in me viuit: vbi sæuum est mare?
Duc, vbi sit altis prærutum saxis iugum,
Vbi torua rapidus deuehat Ismenos vada:
Duc, vbi feræ sint, vbi fretum, vbi præceps locus,
Si dux es. illuc ire morituro placet,
Vbi sedit alta rupe semifero dolos
Sphinx ore nectens. dirige huc gressu pedem:
Hic siste patrem, dira ne sedes vacet,
Monstrum repone maius: hoc saxum insidens
Obscura nostræ verba fortunæ loquar,
Quæ nemo soluat. quisquis Assyrio loca
Possessa regi scindis, & Cadmi nemus
Serpente notum, sacra quo Dirce latet:
Supplex ad aras, quisquis Euroten bibis,
Spartamq; fratre nobilem gemino colis:
Quicunque Elim, Parnason, & Bœotios
Colonus agros vberis tondes soli,
Aduerte mentem: sæua Thebarum lues
Luctifica cæcis verba committens modis,
Quid

99 *In æquo est.* alludit ad dictum Horatij:
» *Inuitum qui seruat, idem facit occidenti.*

101 *Nec tamen in æquo est.* Ascensius & Daniel existimát Senecam dicere, plus peccare eum, qui inuitú occidit, quàm qui nolentem seruat: contra Bernardinus, húc quàm illum peccare grauius; cuius senté̃tiam sequor. loquitur enim OEdipus, cui mors erat optatissima.

112 *Adscendam struem.* in vno m. simueni *conscendam.*

116 *Rapidus.* verum fluuij epithetum. Attius in Epigonis;
. . . *rapidum flumen Inachi.*
Virgilius, rapidum Oaxem; noster alibi, rapidum Hebrum.

122 *Saxum insidens.* in m.s. continetur *saxo.*

124 *Assyrio.* Cadmo, Phœnici. Zenodotus Stoicus:
εἰ ἢ πάτρα Φοίνισσα, τίς ὁ φθόνος; ἦν καὶ ὁ Κάδμος
κεῖνος ἀφ' οὗ γραπτὰν Ἑλλὰς ἔχει σελίδα.

126 *Sacra.* exsecrabilis.

130 *Tondes.* hanc vocem Latini translatione ad agros traxerũt, sicut apud Virgilium & Ouidium videre est, Græcos secuti; qui κείρω non hominibus modo aut pecoribus, sed & ciuitatibus, arboribus, fruticibus ac agris accommodarunt. Pindarus etiam longè alia in re: ἑλιχίαν κείρω μελιηδέα ποίαν.

Quid ſimile poſuit? quid tam inextricabile?
Aui gener, patriſq; riualis ſui,
Frater ſuorum liberûm, & fratrum parens,
Vno auia partu liberos peperit viro,
Ac ſibi nepotes. monſtra quis tanta explicet?
Ego ipſe, victæ ſpolia qui Sphingis tuli,
Hærebo, fati tardus interpres mei.
Quid perdis vltrà verba? quid pectus ferum
Mollire tentas precibus? hoc animo ſedet,
Effundere hanc cum morte luctantem diu
Animam, & tenebras petere. nam ſceleri hæc meo
Parum alta nox eſt. Tartaro condi iuuat,
Et ſi quid vltra Tartarum eſt. tandem libet,
Quod olim oportet: morte prohiberi haud queo.
Ferrum negabis? noxias lapſo vias
Cludes? & arctis colla laqueis inſeri
Prohibebis? herbas, quæ ferunt lethum, auferes?
Quid iſta tandem cura proficiet tua?
Vbique mors eſt. optimè hoc cauit Deus,
Eripere vitam nemo non homini poteſt. „
At nemo mortem: mille ad hanc aditus patent. „
Nil quæro, dextra noſter & nuda ſolet
Bene animus vti: dextra nunc toto impetu,
Toto dolore, viribus totis veni:
Non deſtino vnum vulneri noſtro locum.
Totus nocens ſum: quà voles, mortem exige.
Effringe corpus, corq; tot ſcelerum capax
Euelle, totos viſcerum nuda ſinus:
Fractum incitatis ictibus guttur ſonet,
Laceræue fixis vnguibus venæ fluant.
Aut dirige iras, quò ſoles, hæc vulnera
Reſciſſa multo ſanguine ac tabe irriga.
Hanc extrahe animam, duram, inexpugnabilem:
Et tu parens, vbicunque pœnarum arbiter
Aſtas mearum: non ego hoc tantum ſcelus
Vlla expiari credidi pœna ſatis
Vnquam, nec iſta morte contentus fui,
Nec

134 *Riualis*. Donatus, in Eunuchum Terentij, & Acron in Artem poet. Horatij ſcribentes prodiderũt riuales propriè eſſe, qui in agris riuum habent cõmunem & per eumdem riuum aquam ducũt. vnde ad amatores eamdem procantes tranſlatum vocabulum fuit.

153 *At nemo mortem*. nihil neceſſe eſt exempla cõgerere eorum, qui vel inedia, vel capitis in parietem illiſione, vel ſpiritus retentione, vel ſimili modo ſeipſos necarunt. ſolum adſcribã elegans epigramma Martialis de Portia B. uti;

Coniugis audiſſet fatum cùm Portia Bruti,
Et ſubtracta ſibi quæreret arma dolor;
Nondũ ſcitis, ait, mortem non poſſe negari?
Credideram fatis hoc docuiſſe patrem.
Dixit: et ardentes auido bibit ore fauillas,
I nunc & ferrum turba moleſta nega.

180 *Quam præſtitiſſi* non vult aliud dicere, niſi longè audacius ſe oculos obtuliſſe manibus ſuis excæcãdos, quàm manus illos euulſerint. dixit idem ſupra inquiens:

. . . cum reluctantem manum
Preſſere vultus . . .

185 *Habitumq; regni flore pollentem inclyto*. hæc eſt pura puta v.l.o. lectio. *Regni flore*. Bacides vates:

καὶ τότε δὴ Σπάρτης μὲν ἄπ' ἀγλαὸν ἄνθος ὀλεῖται,
Μεσσήνη δ' αὖτις οἰκήσεται ἤματα πάντα.

190 *Non eſt, vt putat, virtus pater* &c. legerat poeta doctiſſ. Ariſtotelem lib. 3. Ethic. ad Nicomach. cap. 7. ſcribẽtem, τὸ δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν, ἢ ἔρωτα, ἢ τι λυπηρὸν, οὐκ ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ ἐπίπονα, καὶ

Nec me redemi parte: membratim tibi
Volui perire, debitum tandem exige.
Nunc ſoluo pœnas, tunc tibi inferias dedi.
Ades, atque inertem dexteram introrſus preme.
Magisq́; merge, timida cum paruo caput
Libauit hauſtu, vixq́; cupientes ſequi
Eduxit oculos. hæret etiam nunc mihi
Ille animus, hæret, cùm recuſantem manum
Preſſere vultus. audias verum OEdipum:
Minus eruiſti lumina audacter tua,
Quàm præſtitiſti. nunc manum cerebro indue.
Hac parte mortem perage, qua cœpis mori.
AN. *Pauca ô parens miſerãda magnanimæ precor*
Vt verba gnatæ mente placata audias.
Non te vt reducam veteris ad ſpecimen domus,
Habitumq́; regni flore pollentem inclyti:
Peto aut vt iras tempore, aut ipſa mora
Fractas, remiſſo pectore ac placido feras.
Et hoc decebat roboris tanti virum,
Non eſſe ſub dolore, nec victum malis
Dare terga: non eſt, vt putas, virtus pater
Timere vitam, ſed malis ingentibus
Obſtare, nec ſe vertere, ac retrò dare.
Qui fata proculcauit, ac vitæ bona
Proiecit, atque abſceſſit, & caſus ſuos
Onerauit ipſi, ceu video, nullo eſt opus,
Quare ipſe mortem cupiat, aut quare petat.
Vtrunque timidi eſt velle: contempſit mori,
Qui concupiſcit: cuius haud vltra mala
Exire poſſunt, in loco tuto eſt ſitus.
Quis iam deorum (velle fac) quicquam poteſt
Malis tuis adjicere? iam nec tu potes,
Niſi hoc, vt eſſe te putes dignum nece:
Non es, nec vlla pectus hoc culpa attigit.
Et hoc magis te genitor inſontem voca,
Quòd innocens es, diis quoque inuitis. quid eſt,
Quod te efferarit? quod nouos ſuffixerit

οὐχ ὅτι καλὸν ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν. quæ verba Fabro & Donato Latinis interpretibus copioſius exponit Euſtratius Græcus ſcholiaſtes; quẽ Latinum habemus Ioannis Bernardi Feliciani beneficio. de hac autem re nonnulla optimus & doctiſſimus Iud. Damhauderius V. C. in praxi rerum criminal. cap. 88. num. 12. quibus addo ſequentia. apud Salluſtium, in Iugurthi. ait Atherbal: Vtinam emori fortunis meis honeſtus exitus eſſet, ne viuere contemtus viderer, ſi defeſſus malis iniuriæ conceſſiſſem. nunc quia neque viuere libet, neque mori ſine dedecore licet &c. Iul. Cæſar, de bello Gallico lib. 7. Animi eſt, inquit, iſta mollities, nõ virtus, inopiam paulìſper ferre non poſſe. qui ſe morti vltrò offerant facilius reperiũtur, quàm qui dolorem patienter ferant. Q. Curtius de geſtis Alexandri lib. 5. Fortium virorũ eſt magis mortem contemnere, quàm odiſſe vitam. ſæpe tædio laboris ad vilitatem ſui compelluntur ignaui. D. Auguſtin. in lib. de ciuitate Dei, Catonis Vticenſis factũ timori, quàm fortitudini aſcribit. apud Euripidem Hercules Furens ſic ratiocinatur:

ἐσκεψάμην δὲ, καίπερ ἐν κακοῖσιν ὤν,
μὴ δειλίαν ὄφλω τιν᾽ ἐκλιπὼν φάος.
ταῖς συμφοραῖς γὰρ ὅστις οὐχ ὑφίσταται,
οὐδ᾽ ἀνδρὸς ἂν δύναιθ᾽ ὑποστῆναι βέλος.
ἐγκαρτερήσω θάνατον.

200 *Quis iam Deorũ (velle fac) quidquam* &c. videtur ad Ouidij imitationẽ ſcriptum, apud quem lib. 14. Metamorph.

. . . Agmen
Feruidus ingenio, tum vero & cladibus aſper,
Quid ſupereſt, quod iam patientia noſtra recuſet
Ferre viri? dixit. quid habet Cytherea, quod vltra
(Velle puta) faciat? nam dum peiora timentur,
Eſt locus in voto: ſors autem vbi peſſima rerum,
Sub pedibus timor eſt, ſecuraq́; ſumma malorum.

205 *Quòd innocens es, Diis inuitis.* nam ſupra dixit, non eſſe nocentẽ, qui ſpõte nocens non eſt.

Stimulos dolori? quid te ad infernas agit
Sedes? quid ex his pellit, vt careas die?
Cares, vt altis nobilem muris domum,
Patriamq́; fugias, patria tibi viuo perit.
Gnatos fugis, matremq́; ? ab aspectu omnium
Fortuna te summouit: & quicquid potest
Auferre cuiquam mors, tibi hoc vita abstulit.
Regni tumultus, turba fortunæ prior
Abscessit ante iusta: quem geniter fugis?
OED. *Me fugio, fugio cōscium scelerum omnium*
Pectus, manumq́; hanc fugio, & hoc calū, et deos:
Et dira fugio scelera, quæ feci nocens.
Ego hoc solum, frugifera quo surgit Ceres,
Premo? has ego auras ore pestifero traho?
Ego laticis haustu satior? aut vllo fruor
Almæ parentis munere? ego castam manum
Nefandus, incestificus, execrabilis
Attrecto? ego vllos aure concipio sonos,
Per quos parentis nomen, aut gnati audiam?
Vtinam quidem rescindere has quirem vias,
Manibusq́; adactis omne, quo voces meant,
Aditusq́; verbis tramite angusto patet,
Eruere possem gnata: iam sensum tui,
Quæ pars meorum criminum es, infelix pater
Fugissem: inhæret ac recrudescit nefas,
Subinde & aures ingerunt, quicquid mihi
Negastis oculi: cur caput tenebris graue
Non mitto ad vmbras Ditis æternas? quid hîc
Manes meos detineo? quid terram grauo?
Mistusq́; superis erro? quid restat mali?
Regnum, parentes, liberi, virtus quoque,
Et ingenij solertis eximium decus
Periere, cuncta sors mihi infesta abstulit:
Lachrymæ supererant, has quoque eripui mihi.
Absiste, nullas animus admittit preces,
Nouamq́; pœnam sceleribus quærit parem.
Et esse par quæ poterit? infanti quoque

215 *Abscessit ante iussa.* sic vulgo legitur. in meo m.s. est *āte iussa.* optimè ceteri codices scripti; *abscessit ante iusta.* hoc est ante exsequias, ante suprema funera, ante obitum: quam scripturam etiā Bernardinus agnoscit. Brissonius de verb. significat. lib. 10. funerum sollemnia scribit à Latinis iusta dici, quòd lege duodecim tabularum præscripta essent. scio lege 12. tab. sollemnia funerum fuisse præscripta, eaque eleganter describit Iacob. Rævardus ad leg. 12. tab. cap. 15. verùm inde nominis rationem deduci non placet. cur non enim legitima potius dicta sunt? ego Iusta vocari crediderim, quia iustum sit & æquum illa mortuis fieri.

221 *Almæ parentis.* Cereris. Virgilius 1. Georg.

Liber & alma Ceres, vestro si munere tellus &c.

Eumque versum imitatus Octauius Aug. si modò eius sunt carmina quæ vulgo circumferuntur nomine edicti de conseruat. AEneid.

Liber & alma Ceres succurrite, vester in armis

Miles erat...

„ Apuleius lib. xi. de asino: Sine tu Ce„ res alma, frugum parēs. Sed cur alma? quia frugibus inuentis homines alit. Martianus Capella, semel Cererem vocauit terrarum alumnam, Cererē pro frugibus ponens; quia fruges à terra aluntur, nō autem quia Ceres homines alit. in ea namq; significatione, alūni, alumnæque vocabula sumi non possunt, vt Valla, & quadam epist. ad Muretum Lambinus testantur. quamuis Accurs. & ceteri DD. in l. 1. C. quæ res pigu. oblig. pos. Decius in l. legem, C. de pact. Mynsingerus ad §. iustæ autē. instit. quib. ex caus. manumit. non licet, Latini sermonis non valde diligentes, contrarium tradiderint. Non mouet me quod Siluest. Aldobrandinus in commentar. lib. 1. institut. scribat Plinium sic alicubi his vocibus vsum: non enim antè hoc credam, quàm Plinij locum videre contigerit.

Decreta.

Decreta mors est. fata quis tam tristia
Sortitus vnquam? videram nondum diem,
Vteriq́; nondum solueram clusi moras,
Et iam timebar: protinus quosdam editos
Nex occupauit, & nouæ luci abstulit.
Mors me antecessit, aliquis intra viscera
Materna lethum præcocis fati tulit.
Sed nunquid & peccauit? abstrusum, abditum,
Dubiumq́; an essem, sceleris infandi reum
Deus egit. illo teste damnauit parens,
Calidoq́; teneros transtulit ferro pedes,
Et in alta nemora pabulum misit feris,
Auibus & auidis, quas Citharon noxius
Cruore sæpe regio attractas alit.
Sed quem deus damnauit, abiecit pater,
Mors quoque refugit: præstiti Delphis fidem.
Genitorem adortus impia straui nece.
Hoc alia pietas redimet. occidi patrem,
Sed matrem amaui. prò loqui hymenæum pudet,
Tædasq́; nostras. has quoque inuitum pati
Te coge pœnas: facinus ignotum, efferum,
Inusitatum fare, quod populi horreant,
Quod esse factum nulla non ætas neget,
Quod patricidam pudeat. in patrios toros
Tuli paterno sanguine aspersas manus,
Scelerisq́; precium maius accepi scelus:
Leue est paternum facinus, in thalamos meos
Deducta mater, ne parum scelerum foret,
Fæcunda, nullum crimen hoc maius potest
Natura ferre. si quod etiamnum est tamen,
Qui facere possunt, dedimus. abieci necis
Precium paternæ sceptrum, & hoc iterum manus
Armauit alias: optimè regni mei
Fatum ipse noui, nemo sine sacro feret
Illud cruore. magna præsagit mala
Paternus animus: iacta iam sunt semina
Cladis futuræ: spernitur pacti fides.

248 *Nex occupauit.* non repugnabo, si quis volet ex v. l. reponere *nox.* tũ propter sequens *luci*, tum etiam quia AEschylo in Agamemn. & frequenter Catullo, Virgilio, Horatio & Ouidio *nox* mortem significat.

250 *Precocis.* o.v.l. habent *præcoquis.* Afranius, in Nομῷ:

Adpetiũ dominatum demens præmaturè præcoquem.

Nouius Comicus:

Huic puellæ præcoquis libido inest.

Columella lib. 1. Præcoquem maturitatem trahunt. dicitur ergo etiam *præcoquis.*

251 *Abstrusum.* m. s. *obstrusum.* quod vocabulum etiam in Claudiani membranis inueni, & in Prudentij m.s. inuenisse se, Victor Giselinus mihi affirmauit.

257 *Attractas.* v.l. *tinctas.* nihil muto.

265 *Inusitatum fare.* Winckeliani collegij m.s. *inusitatum effare.*

274 *Qui facere possunt.* in cod. scriptis, iisque de meliore nota, legitur *possent.* de Eteocle & Polynice loquitur; quos Euripides, Ouidius, Seneca & Papinius OEdipi & Iocastæ filios fuisse scripserunt: sed hoc refellit, in Bœoticis, Pausanias, fretus testimonio auctoris OEdipodiorum carminum, contenditque illos OEdipi ex Euryganea filios fuisse.

277 *Sacro.* nefario, scelesto. sic Virgilius, auri famem sacram, & Catullus, sacrum libellum, dixerunt.

278 *Magna præsagit mala Paternus animus.* parentum præsagia nec vana nec inania esse solere varij poetæ docuerunt. exemplo Cereris, Claudianus in lib. de raptu; Thetidis, Papinius in Achilleide; Dædali, Ouidius in Metam.

Hic occupato cedere imperio negat:
Ius ille, & icti fœderis testes deos
Inuocat, & Argos exul, atque vrbes mouet
Graias in arma. non leuis fessis venit
Ruina Thebis: tela, flamma, vulnera
Instant: & istis si quod est, maius malum,
Vt esse genitos nemo non ex me sciat.
AN. *Si nulla genitor causa viuendi tibi est,*
Hæc vna abundè est, vt pater gnatos regas
Grauiter furentes: tu impij belli minas
Auertere vnus, tuq́. væcordes potes
Inhibere iuuenes, ciuibus pacem dare,
Patriæ quietem, fœderi læso fidem.
Vitam tibi ipse si negas, multis negas. »
OED. *Illis parentis vllus, aut æqui est amor,*
Auidis cruoris, imperij, armorum, doli,
Diris, scelestis: breuiter vt dicam, meis?
Certant in omne facinus, & pensi nihil
Ducunt, vbi illos ira præcipites agat.
Nefasq́. nullum, per nefas nati, putant: »
Non patris illos tangit afflicti pudor,
Non patria, regno pectus attonitum furit.
Scio quò ferantur, quanta moliri parent,
Ideoq́. lethi quæro maturi viam,
Mortiq́. propero, dum in domo nemo est mea
Nocentior me: gnata quid genubus meis
Fles aduoluta? quid prece indomitum domas?
Vnum hoc habet fortuna, quo possim capi;
Inuictus aliis. sola tu affectus potes
Mollire duros, sola pietatem in domo
Docere nostra: nil graue aut miserum est mihi,
Quod te sciam voluisse, tu tantùm impera.
Hic OEdipus AEgea tranabit freta,
Iubente te. flammasq́., quas Siculo vomit
De monte tellus igneos voluens globos,
Excipiet ore: seq́. serpenti offeret,
Quæ sæua furto nemoris Herculeo furit,

304 *Leti.* sine aspirationis nota inuenitur Romæ in lapide, in domo Attilij Delphinij;

Heus oculo errante quei aspicis leti domus &c.

317 *Sæua.* de hoc dracone ait Varro, » Meleagris: adde Hydram Lernæam » & draconem Hesperidum, quòd be- » stiæ fuerunt immanes.

Furto nemoris. quia Hercules aurea mala custodiæ eius commissa auertit. Lucretius:

Aureaq; Hesperidum seruans fulgentia mala,
Asper, acerba tuens, immani corpore serpens,
Arboris amplexus stirpem . . .

Lucanus:

Abstulit arboribus precium, nemoriq́ue laborem
Alcides, passusq; inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.

Agrœtas, in Libycis, ait, non poma fuisse, sed oues fului coloris: ortam vero fabulam ex ambigua significatione vocis μῆλα..

Iubente te præbebit alitibus iecur,
Iubente viuet.

ACTVS SECVNDVS.

NVNCIVS. ŒDIPVS. ANTIGONE. IOCASTA.

Regia stirpe edite,
Thebæ pauentes arma fraterna inuocant,
Rogantq́; tectis arceas patriis faces.
Non sunt minæ, iam propius accessit malum:
Nam regna repetens frater, & pactas vices,
In bella cunctos Graciæ populos agit,
Septena muros castra Thebanos premunt.
Succurre, prohibe pariter & bellum, & nefas.
OED. *Ego ille sum, qui scelera committi vetem?*
Et abstineri sanguine à caro manus?
Doceam? magister iuris, & amoris pij
Ego sum? meorum facinorum exempla appetunt.
Me nunc sequuntur, & laudo agnosco libens,
Exhortor, aliquid vt patre hoc dignum gerant.
Agite ô propago clara, generosam indolem
Probate factis, gloriam ac laudes meas
Superate: & aliquid facite, propter quod patrem
Adhuc iuuet vixisse. facietis scio,
Sic estis orti: scelere defungi haud leui,
Haud vsitato, tanta nobilitas potest.
Ferte arma, facibus petite penetrales deos,
Frugemq́; flamma metite natalis soli,
Miscete cuncta, rapite in exitium omnia,
Deijcite passim mœnia, in planum date,
Templis deos obruite, maculatos lares
Conflate: ab imo tota concidat domus,
Vrbs concremetur, primus à thalamis meis
Incipiat ignis. AN. *mitte violentum impetum*
Doloris, ac te publica exorent mala,
Auctorq́; placidæ liberis pacis veni.

324 *Pactas vices.* de quibus L. Attius, in Phœnissis:
Vicissis itemq́; imperitandi tradidit:
Ne eorum desidia discordes dissipent,
Disturbent tantas & tam opimas ciuium
Diuitias.

326 *Septena.* vide AEschylum, in tragœdia, Septem ad Thebas; ex qua non nulla Seneca in hac tragœdia accepit.

337 *Facietis scio, Sic estis orti.* quia dixit supra;
Nefasq́; nullum per nefas nati putant,

339 *Nobilitas.* in mala & in bona parte sumi potest: hic in mala sumitur. de nobilitate autem scripserunt ex professo Hieronymus Osorius, Baro, Tiraquellus, Platina, Ioannes Raynaudi, Bonus à Curtilis, Hispanus Otalora, aliique multi. multa quoque ex ... Bartol. Chassaneus in catal. glor. mundi & Fr. Viuius commun. opin. lib. 2. opin. 87. à num. 23. vsque ad finem.

OED. *Vides modestæ deditum menti senem?*
Placidæq́ amantem pacis ad partes vocas?
Tumet animus ira, feruet immensum dolor.
Maiusq́, quàm quod casus & iuuenum furor
Conatur, aliquid cupio. non satis est adhuc
Ciuile bellum, frater in fratrem ruat.
Nec hoc sat est, quod debet, vt fiat nefas
De more nostro, quod meos deceat toros:
Date arma patri, nemo me ex his eruat
Syluis, latebo rupis exesæ cauo,
Aut sæpe densa corpus abstrusum tegam.
Hinc aucupabor verba rumoris vagi,
Et sæua fratrum bella, quod possum, audiam.
IO. *Felix Agaue, facinus horrendum, manu,*
Qua fecerat, gestauit, & spolium tulit
Cruenta nati Mænas in partes dati.
Fecit scelus, sed misera non vltra suum
Scelus hoc cucurrit. hoc leue est, quod sum nocens,
Feci nocentes. hoc quoque etiamnum leue est,
Peperi nocentes. deerat ærumnis meis,
Vt & hostem amarem. bruma ter posuit niues,
Et tertia iam falce decubuit Ceres,
Vt exul errat gnatus, & patria caret,
Profugusq́ regum auxilia Graiorum rogat.
Gener est Adrasti, cuius imperio mare
Quod cingit Isthmon, regitur. hic gentes suas,
Septemq́ secum regna ad auxilium trahit
Generi. quid optem, quidúe decernam, haud scio.
Regnum reposcit: causa repetentis bona est,
Mala, sic petentis. vota quæ faciam parens?
Vtrumque natum video, nil possum piè
Pietate salua facere: quodcunque alteri
Optabo nato, fiet alterius malo.
Sed vtrunque quamuis diligam affectu pari,
Quò causa melior, sorsq́ deterior trahit,
Inclinat animus, semper infirmo fauens.
Miseros magis fortuna conciliat suis.

351 *Placideq;.* Virgilius AEneid. 8.
... populos placida in pace regebat.

359 *Rupis exesæ.* alibi ait:
Num latuit infans rupis exesæ specu?

361 *Rumoris vagi.* Ouidius:
... non ista vagis rumoribus audis.

363 *Felix Agaue.* hoc loco in duobus v. l. alia scena constituitur; ceteri vulgatis consentiunt.

365 *Cruenta nati Mænas.* Persius
Et raptum vitulo caput ablatura superbo
Bassaris, & lyncem Mænas flexura corymbis.
Agauen, vt noster, Mænadem appellat.

370 *Vt & hostem amarem.* vt eum qui patriæ meæ bellum infert, amare non desisterem.

Bruma ter posuit niues Et tertia iam falce decubuit Ceres. ita quoque Rhianus annos descripsit:
ὄρεος ἀργινόεντος ἐπὶ πτυχὶ ἐστρατόωντο
χείματά τε ποίας τε δύω καὶ εἴκοσι πάσας.
hoc est, vt vertit Romulus Amasæus, fidelis & elegans Pausaniæ interpres:
Seruarunt inter candentis deuia montis
Castra bis vndenas herbas, totidemq́ue pruinas.
ita noster alibi;
.. decies niuibus
Canuit Ide, Ide nostris
Nudata rogis, & Sigeis
Trepidus campis decies secuit
Messor aristas.

375 *Cingit Isthmon.* in vno cod. non valde antiquis characterib. descripto, inuenio, *tingit Isthmon.*

376 *Septemq;.* vide AEschylum, in d. tragœdia, Euripidem in Phœniss. & Statium in Thebaid.

NVN. *Regina, dum tu flebiles questus cies,*
Teriturq́ tempus, tota nudatus stetit
Acies in armis: æra iam bellum cient,
Aquilaq́ pugnam signifer mota vocat:
Septena reges bella dispositi parant,
Animo pari Cadmea progenies subit.
Cursu citato miles hinc illinc ruit.
Vide, vt atra nubes puluere abscondat diem,
Fumoq́ similes campus in cælum erigat
Nebulas, equestri fracta quas tellus pede
Submittit: & , si vera metuentes vident,
Infesta fulgent signa: surrectis adest
Frons prima telis, aurea clarum nota
Nomen ducum vexilla præscriptum ferunt.
I, redde amorem fratribus, pacem omnibus,
Et impia arma mater opposita impedi.

ACTVS TERTIVS.

ANTIGONE. IOCASTA.

NVNCIVS.

Perge, i parens, & concita celerem gradum
Compesce tela, fratribus ferrum excute,
Nudum inter enses pectus infestos tene:
Aut solue bellum mater, aut prima excipe.
IO. *Ibo, ibo, & armis obuium opponam caput,*
Stabo inter arma. petere qui fratrem volet,
Petat ante matrem: tela, qui fuerit pius,
Rogante ponat matre: qui non est pius,
Incipiat à me. feruidos iuuenes anus
Tenebo, nullum teste me fiet nefas:
Aut si quod & me teste committi potest,
Non fiet vnum. AN. *Signa collatis micant*
Vicina signis, clamor hostilis fremit,
Scelus in propinquo est, occupa mater preces.
Ecce ecce motos fletibus credas meis,
Sic agmen armis segne compositis venit,

Pro-

390 *Aquilaq́.* num Græci aquilas inter signa militaria habuerint, quod poeta hic videtur velle innuere; num vero ex Romanorum more locutus sit, non vacat inquirere: quibus curæ erit hoc inuestigare, legant artis militaris scriptores, ÆElianum, Leonem, Vegetium, Modestum, Valturium, Cyllenium, Ferrettum, & similes.

392 *Cadmea progenies:* Thebani. supra scripsit in Herc. Fur. actu 2. Cadmea proles. est hoc ab ÆEschylo sumtum: qui Thebas καδμῆ πόλιν, & Thebanũ exercitum, στρατὸν καδμογενῆ vocat.

397 *Si vera metuẽtes vident.* pauor enim metusque sic augent omnia, vt quę, etsi nõ sunt, esse cogitas, aut vt sint vereris, quasi essent re vera, videre te putes.

400 *Vexilla.* Paullus ex Festo, vexillũ, inquit, diminutiuum à velo. videntur autem vexilla fuisse proprie vela, seu flammulæ illæ, quæ etiamnum hodie equitibus præferuntur. Sane Vegetius lib. 2. cap. 1. scribit, equitum alas dici vexillationes, ab eo quod velis, id est flammulis vtantur. qua de re consule B. Brissonium de verb. signific. lib. 19. & P. Prateium thesauri Iuris ciuilis & Canonici lib. 20.

Procedit acies tarda, sed properant duces.
IO. *Quis me procella turbine insana vehens*
Volucer per auras ventus ætherias aget?
Quæ Sphinx, vel atra nube subtexens diem
Stymphalis, auidis præpetem pennis feret?
Aut quæ per altas aëris rapiet vias
Harpyia, sæui regis obseruans famem,
Et inter acies proijciet raptam duas?
NVN. *Vadit furenti similis, atque etiam furit:*
Sagitta qualis Parthica velox manu
Excussa fertur: qualis insano ratis
Premente vento rapitur: aut qualis cadit
Delapsa cælo stella, cùm stringens polum
Rectam citatis ignibus rumpit viam:
Attonita cursu fugit, & binas statim
Diduxit acies; victa materna prece
Hæsere bella, iamq́. in alternam necem
Illinc & hinc miscere cupientes manus
Vibrata tela continent dextra sua:
Paci fauetur, omnium ferrum latet
Cessatq́. telum, vibrat in fratrum manu,
Laniata canas mater ostendit comas,
Rogat abnuentes, irrigat fletu genas:
Negare matri, qui diu dubitat, potest.

423 *Præpetem.* Virgilius: *Præpetibus pennis ausus se credere cælo.*

428 *Parthica.* hoc ait, quia Parthi erant boni sagittarij. Vnde Parthi nomen sortiti fuerint docet Rodericus Archiepiscopus Toletanus, lib. 1. rerum in Hispan. gestarum cap. 11. de Tanai » Scytharum rege sic scribens: Reuer» tens ferè totam Asiam subiugauit, & » Formi regi Medorum, iúc sibi caro ad » persoluẽdum tributum subditam esse » fecit; ex cuius exercitu victore nõnul» li, prouincias subditas contuentes in o» mni fertilitate pollere, deserto suorum » agmine, in Asiæ partibus resederunt. » Ex quorum genere dicit Pompeius » Trogus Parthorum prosapiam descen» disse. vnde & lingua Scythica Parthi, id » est fugaces siue exsules, dicũtur: suoq; » generi respondentes, inter omnes pœ» ne Asiæ nationes soli sunt sagittarij & » acerrimi bellatores. De nomine vero » Parthorum aliqui etymologiam tra» xerunt, vt dicerentur Parthi, quasi pa» rentum fugaces, quia à parentibus re» cesserunt.

ACTVS QVARTVS.

IOCASTA. POLYNICES.

In me arma & ignes vertite, in me omnis ruat
Vnam iuuentus, quæq́. ab Inachio venit
Animosa muro, quæq́. Thebana ferox
Descendit arce: ciuis atque hostis simul,
Hunc petite ventrem, qui dedit fratres viro:
Mea membra passim spargite, ac diuellite,
Ego vtrumque peperi: ponitis ferrum ocyus?
Ac dico? & ex quo mihi dextras datis?
Date, dum pia sunt: error inuitos adhuc

444 *Ab Inachio.* ab Argis.

448 *Passim.* in tribus v. l. inuenio *sparsim.* qua voce, si bene memini, L. Sitenna vsus fuit.

Fecit nocentes: omne fortunæ fuit
Peccantis in vos crimen: hoc primum nefas
Inter scientes geritur. in vestra manu est,
Vtrum velitis: sancta si pietas placet,
Donate matrem pace: si placuit scelus,
Maius peractum est, media se opponit parens,
Proinde bellum tollite, aut belli moram.
Sollicita cui nunc mater alterna prece
Verba admouebo, misera quem amplectar prius?
In vtramque partem ducor affectu pari.
Hic abfuit: sed pacta si fratrum valent,
Nunc alter aberit: ergo iam numquam duos,
Nisi sic, videbo. iunge complexus prior
Tu, tot labores, totq; perpessus mala,
Longo parentem fessus exilio vides,
Accede propius: clude vagina impium
Ensem, & trementem, iamq; cupientem excuti
Hastam, solo defige. maternum tuo
Coire pectus pectori clypeus vetat,
Hunc quoque repone, vinculo frontem exue,
Tegmenq; capitis triste belligeri leua,
Et ora matri redde. quò vultus refers,
Acieq; pauida fratris obseruas manum?
Affusa totum corpus amplexu tegam,
Tuo cruori per meum fiet via.
Quid dubius hæres? an times matris fidem?
PO. *Timeo, nihil iam iura naturæ valent:*
Post ista fratrum exempla, ne matri quidem
Fides habenda est. IO. *redde iam capulo manum,*
Astringe galeam, læua se clypeo ingerat,
Dum frater est armatus, armatus mane:
Tu pone ferrum, causa qui es ferri prior.
Si pacis odium est, furere si bello placet,
Inducias te mater exiguas rogat,
Ferat vt reuerso post fugam nato oscula,
Vel prima, vel suprema. dum pacem peto,
Audite inermes: ille te, tu illum times:

456 *Donate matrem pace.* duo lib. scripti habent; *donate matri pacem.* sicque legit Badius, testatus alteram illam lectionẽ Vallæ placuisse.

464 *Iunge complexus prior.* hoc inde est, quia Euripides, in Phœnissis, eodem modo Polynici priores loquendi partes defert.

469 *Maternum tuo* &c. Euripides: ἀμφίβαλλε μαςὸν ὠλέναισι ματρὸς, παρηίδων τ' ὄρεγμα ...

479 *Ne matri quidem.* Polynices apud Euripidem:
πέποιθα μέντοι ματρὶ, κοὐ πέποιθ' ἅμα.

Ego vtrunq;, sed pro vtroq;, quid strictum abnuis
Recondere ensem? qualibet gaude mora.
Id gerere bellum cupitis, in quo est optimum
Vinci. vereris fratris infesti dolos?
Quoties necesse est fallere, aut falli à suis, „
Patiare potius ipse, quàm facias, scelus. „
Sed ne verere: mater insidias & hinc,
Et rursus illinc abiget. exoro, an patri
Inuideo vestro? veni, vt arcerem nefas,
An vt viderem? propius hic ferrum abdidit.
Recliuis hasta, & arma defixa incubant.
Ad te preces nunc nate maternas feram,
Sed antè lachrymas, teneo longo tempore
Petita votis ora. te profugum solo
Patrio penates regis externi tegunt:
Te maria tot diuersa, tot casus vagum
Egere: non te duxit in thalamos parens
Comitata primos, nec sua festas manu
Ornauit ædes, nec sua lætas faces
Vitta reuinxit. dona non auro, & graues
Gazas socer, non arua, non vrbes dedit:
Dotale bellum est, hostium es factus gener,
Patria remotus, hospes alieni laris,
Externa

496 *Patri Inuideo vestro?* si non exorem. cur autem? effecit ille oculorum iactura ne pugnam vestram videret: ego vero hanc intueri cogar.

499 *Recliuis*, ex m. s. lege *reclinis.*

504 *Tot casus.* sic AEneas:

Per varios casus, per tot discrimina rerum.

505 *Non te duxit in thalamos parens.* Euripides: ἐγὼ δ' οὔτι σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματέρι μακαρίᾳ.

515 *Errasse thalamis.* quomodo, errasse? quia cùm ciuem vel saltem nō hostem ducere debuisset, externi sanguinis & hostilis vxorem duxit. errauit ergo Polynices thalamis, sicut OEdipus: oraculo vxorem accepit, quemadmodum OEdipus: exulauit quoque sine culpa Thebis, vt Corintho OEdipus. Ex hoc autem loco siquis colligat, Thebanis non nisi Thebanas vxores ducere licuisse; fortassis non æquè errauerit, atq; Sigonius, antiquitatis quàm iuris peritior, qui lib. 1. de antiquo iure ciuium Romanorum cap. 9. Iustinianum reprehendit, in princip. instit. de nuptiis, affirmantem iustas nuptias inter se ciues Romanos contrahere; quasi neget iccirco Imp. iustas nuptias esse quas cū Latina Romanus ciuis contraxisset. At scire debuit Sigonius etiam Latinos, Romanorum ciuium numero haberi à Iustiniano. Post Antonini enim constitutionem, omnes qui in orbe Romano sunt, Romani ciues sunt. l. in orbe, D. de statu hominum. Sanè ante Antonini constitutionem cum Latina Romanus matrimonium contrahere non potuit & quod contraxerant matrimonium, iniustum censebatur, vt docent Caius lib. 1. institut. tit. 4. & Boetius lib. 2. in Topic. Ciceronis. Vlpianus etiam (cui omnes omnino Græculos scriptores longo interuallo postponendos, cùm de Romanorum iure agitur, nemo opinor dubitat) regularum tit. 5. ita scribit: „Connubium habent ciues Romani cum ciuibus Romanis: cum Latinis autem & peregrinis ita si concessum sit. Subiungit deinde: „Ex ciue Romano & Latina, Latinus nascitur; & ex libero & ancilla, seruus. quoniam cum his casibus „connubia non sint partus sequitur matrem. Videtis opinor id defendi etiam antiquo iure posse, quod falsò Iustiniano Sigonius tribuit. quod sanè elegantiss. defendit Gabriel Paleottus in lib. de nothis & spuriis cap. 2. num. 4. cum 2. seqq. præterea videtis Latinum fuisse qui ex Latina matre nascebatur: videlicet quia non intercedente coniugio matris cōditionem liberi sequuntur. l. lex naturæ, D. de statu hominum. nisi forte pater peregrinus, mater Romana sit. tunc enim deterioris parentis conditioni liberi accedent, vt specialiter iubet lex Mensia, teste Vlpiano d. tit. 5. cuius legis vt nec aliarum multarum mentionem non fuisse factam à Paullo Manutio, in lib. de legibus, quid mirum? non omnia sanè omnes possumus, & fabros fabrilia minus fallunt. Ceterum verè Iustinianus noster eas iustas nuptias esse dixit quas Romanus ciuis cum ciue Romana contraxerat. agens non de vrbis Romæ incolis tantum, sed de vniuersi orbis Romani ciuibus; qui cum iis qui extra Romanum orbem erāt, hoc est gentilibus seu Barbaris, iustas nuptias contrahere nequibant, Iustiniani temporibus, vt docet Agathias, qui eo imperante floruit, his verbis: οἱ δὲ καὶ [illegible] νόμος [illegible] ἀνάψας ὕμεναι αἰσχρὸν [illegible] ἀλλοτρίῳ.

Externa consecutus, expulsus tuis:
Sine crimine exul, ne quid è fatis tibi
Deesset paternis: hoc quoque ex illis habes,
Errasse thalamis, nate post multos mihi
Remisse soles. nate sollicitæ metus
Et spes parentis, cuius aspectum deos
Semper rogaui, cùm tuus reditus mihi
Tantum esset erepturus aduentu tuo,
Quantum daturus: quando pro te desinam,
Dixi, timere? dixit irridens Deus,
Ipsum timebis. nempe, nisi bellum foret,
Ego te carerem: nempe, si tu non fores,
Bello carerem: triste conspectus datur
Pretium tui, durumq́; sed matri placet,
Hinc modò recedant arma, dum nullum nefas
Mars sæuus audet. hoc quoq. est magnum nefas,
Tam propè fuisse. stupeo, & exanguis tremo:
Cùm stare fratres hinc & hinc video duos
Sceleris sub ictu, membra quassantur metu.
Quàm penè mater maius aspexi nefas,
Quàm quod miser videre non potuit pater,
Licet timore facinoris tanti vacem,
Videamq́; iam nil tale, sum infelix tamen,
Quod penè vidi per decem mensûm graues

Vteri

Fuit autem hoc fortassis, ad imitationē antiqui iuris, à Valētiniano & Valente impp. primò cautum. quos constat legem tulisse ne quis Romanorum barbaram cuiuslibet gentis vxorem caperet, neq; vlla mulier Romana barbaris nuberet; quod si contra fecissent, capitali sententiæ subiacerent. hanc enim constitutionis illius sententiam fuisse Anianus tradidit. Ipsa constitutio etiā-num hodie exstat li. 3. C. Theodos. tit. 14. de nupt. gent. his verbis descripta: » Nulli prouincialium, cuiuscumq; or- » dinis & loci fuerint, cum barbara sit » vxore coniugiū: nec vlli gētilium pro- » uincialis femina copuletur. Quod si » quæ inter prouinciales atque gentiles » affinitates ex huiusmodi nuptiis exsti- » terint, quod in iis susceptum vel noxiū » detegitur, capitaliter expietur. Demosthenes etiam κατ̀ Νεαιρ. satis ostendit, Athenienses non nisi inter se iustas nuptias contrahere potuisse; atq;, vt scribit Plutarchus, pro nothis habitos qui non ambobus parētibus Atheniensib. nati erant. ab Atheniensibus itaq; Romani hoc institutum acceperunt; Athenienses vero forte ab Hebræis, qui nec ipsi alienigenis poterant commisceri. Fieri autem potest vt etiam apud Thebanos talis aliqua lex fuerit.

516 *Soles.* dies. Catullus:
Soles occidere & redire possunt. &:
Fulsêre quondam candidi tibi soles.
Virgil. 3. AEneid.
Tres adeo incertos cæca caligine soles
Erramus.

523 *Nempe si tu.* exstat in hoc figuræ genere elegans Alcinoi epigramma: *De numero vatum si quis seponat Homerum, Proximus à primo tum Maro primus erit: At si post primum Maro seponatur Homerum, Longe erit à primo quisquis secundus erit.* 535 *Per decem mensûm.* quamuis partus à septimo ad decimum vsque mensem & vndecimi principium naturaliter edi possit ex sententia Aristotelis lib. 7. de natura animal. Hippocratis multis in locis, Plutarchi lib. 5. de plac. philosoph. Laertij, in vita Pythagoræ, Varronis lib. 14. rerū human. Censorini in lib. de die natali, Paulli lib. 4. recep. sent. tit. 9. Gellij lib. 3. noctium Atticar. Macrobij in somniū Scipionis lib. 1. Ausonij eidyll. 2 t. & D. Ambrosij in hexameto: scriptores tamen plerique vel augendi laboris gratia, vel quia veteres vt nos nono sic illi decimo potissimum mense mulierem parere credebant, hac in re frequentius decimum mensem vsurpant. Solomon, in lib. σοφίας Σολομῶντος (nam licet Hebræi, & ex eorum sententia Renatus Guillonius & And. Tiraquel. in lib. de nobilitate illum librum Philoni Iudæo tribuant: nos tamen secuti S. R. E. traditionem, ex Irenæi, Eusebij & Hegesippi auctoritate, Regis sapientiss. esse cōtendimus. vide Couarruuiam lib. 4. resolut. cap. 14.) ait: ἐν κοιλίᾳ μητρὸς ἐγλύφθη σὰρξ δεκαμηνιαίῳ, παγεὶς ἐν αἵματι ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς καὶ ἡδονῆς ὕπνῳ συνελθούσης. Menander, Plotio: γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος. Theocritus: μητέρος ἀστυπαθεῖσα ἰσὰ δίχα μῆνας ἔχοισα. Scæuola lib. 6. quæstionum: Gallus sic posse institui » postumos nepotes induxit: Si filius viuo me moriatur, tune si quis mihi ex eo nepos, siue quæ neptis, »

Vteri labores, perq́ pietate inclitas
Precor sorores, & per irati sibi
Genas parentis, scelere quas nullo nocens,
Erroris à se dira supplicia exigens,
Hausit, nefandas manibus patriis faces.
Auerte, signa bellici retro agminis
Flecte, vt recedas. magna pars sceleris tamen
Vestri peracta est. vidit hostili grege
Campos repleri patria, fulgentes procul
Armis cateruas: vidit equitatu leui
Cadmea frangi prata, & excelsos rotis
Volitare proceres, igne flagrantes trabes
Fumare, cineri quæ petunt nostras domos:
Fratresq́ (facinus quod nouum & Thebis fuit)
In se ruentes: totus hic exercitus
Et populus omnis, & vtraque hoc vidit soror.
Genitrixq́ vidit: nam pater debet sibi,
Quod ista non spectauit: occurrat tibi
Nunc OEdipus: quo iudice, erroris quoque
Pœnæ petuntur. ne, precor, ferro erue
Patriam, ac penates: néue, quas regere expetis,
Euerte Thebas. quis tenet mentem furor?
Petendo patriam perdis. vt fiat tua,
Vis esse nullam? quin tuæ causæ nocet
Ipsum hoc, quod armis vertis infestis solum,
Segetesq́ adustas sternis, & totos fugam
Edis per agros. nemo sic vastat sua.
Quæ corripi igne, quæ meti gladio iubes,
Aliena credis. rex sit è vobis vter,
Manente regno quærite. hæc telis petes,
Flammisq́ tecta? poteris has Amphionis

Quassare

„in decem mensibus proximis, quibus „filius meus moreretur, natus nata erit, „heredes sunto. l. Gallus in princ. D. de lib. & postu. Plautus in Cistellaria, Amphitryone, Sticho, Aulularia, & Truculento multa exempla suppeditat. Cæcilius:

Insolétne mulier decumo mense parere?
Pol nono quoque, septimo atque octauo.

Terentius:

. . . virgo ex eo
Compressu grauida facta est, mensis hic decimus est.

Ad quem locum AElius Donatus, si modo illius & non Asperi, Cornuti, vel „alterius ea sunt, ita scribit: Præterea „quia & hoc potuit dici, ille quidem vi„tiauit virginem, sed quid si ex alio con„cepit postea? iccirco & à vitio tempus „ostendit, vt cum facto ratio conueni„ret. Virgilius in Pollione;

Matri longa decẽ tulerunt fastidia menses.

Ouidius, in epist. Canaces:

Iam nouies erat orta, soror pulcherrima Phœbi,
Denaq; luciferos Luna mouebat equos:
Nescia quæ faceret subitos mihi causa dolores,
Et rudis ad partus & noua miles eram.

Vndecimi quoq; à morte mariti, mensis initio natos legitimos esse, non autem natos in fine eiusdem mensis docuit ex Nouel. 39. nostræ ætatis I. C. princeps Cuiacius ad dictum locum sententiar. Paulli, cui addo Iacob. Menochium de arbitrar. iudic. lib. 2. centuria. 1. casu 89. & Stephanum Forcatulum in Cupidine Iurisperito ca. 21. num. 5. Ferandum Adduensem, lib. 1. explicat. cap. 6. Attamen Homerus affecto anno, vt Phauorinus loquebatur, mulierem parere posse censuit; apud illum enim Neptunus virgini abs se stupratæ inquit:

χαίρη νῦν φιλότητι, περιπλ. ὀμφίου δ' ἐνιαυτῶ
τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
ἀθανάτων . . .

Aristoteles lib. 7. de historia animalium prodidit; mulieres etiam vndecimo mense partu liberari. Massurius apud Plinium lib. 7. cap. 5. auctor est quamdam tredecim mensibus vterum tulisse. Auicenna refert, lib. 9. de animalib. probatæ fidei auctores tradere, inuentam feminam, quæ decimoquarto demum mense quam conceperat, prolem pepererit. Quid dicendum? sane quod ad Plinium, veram lectionem Plinij esse existimo, quam Cuiacius ad d. Nouel. 39. scribit se in v. l. inue„nisse: Masurius auctor est, L. Papirium Prætorem, coherede lege agente, bonorũ possessionem con„tra eum dedisse, cùm mulier partũ se decem mensibus diceret tulisse. Aristotelem autem de vndecimi

Quassare moles? nulla quas struxit manus,
Stridente tardum machina ducens onus.
Sed conuocatus, vocis & citharæ sono,
Per se ipse turres venit in summas lapis.
Hæc saxa franges victor? hinc spolia auferes?
Vinctosq; duces patris æquales tui?
Matres ab ipso coniugum raptas sinu,
Sæuus catena miles imposita trahet?
Vt adulta virgo mista captiuo gregi
Thebana nuribus munus Argolicis eat?
An & ipsa palmas vincta post tergum datas
Mater triumphi præda fraterni vehar?
Potésne ciues lætus exitio datos
Videre passim? mœnibus charis potes
Hostem admouere? sanguine & flamma potes
Implere Thebas? tam ferum & durum geris
Sæuumq; in iras pectus, & nondum imperas?
Quid sceptra facient? pone væsanos, precor,
Animi tumores, teq; pietati refer.
PO. *vt profugus errem semper? vt patria arcear,*
Opemq; gentis hostes externæ sequar?
Quid paterer aliud, si fefellissem fidem,
Si peierassem? fraudis alienæ dabo
Pœnas? at ille præmium scelerum feret?
Iubes abire, matris imperio obsequor,
Da, quò reuertar. regia frater mea
Habitet superbus, parua me abscondat casa,
Hanc da repulso, liceat exiguo lare
Pensare regnum, coniugi donum datus
Arbitria thalami dura felicis feram,
Humilisq; socerum lixa dominantem sequar?
In seruitutem cadere de regno, graue est.

mensis initio, non fine sensisse arbitror. Iam quę ex Homero & Auicenna addidimus, parum me mouēt. vt enim scripsit Theophrastus: τὸ γὰρ ἅπαξ ἢ δὶς παραβαίνουσιν οἱ νομοθέται. l. 5. D. de legib. & S.C. & l. 4. & 9. eodem tit.

Mensûm. pro mensium τῇ ἐξαιρέσει. idque non ab Ouidio tantùm & Honorio Fortunato poetis, sed etiam à Paullo I.C. vsurpatur, lib. singulari de cognitionibus: Vbi lex duorum mensum fecerit mentionem. l. 101. D. de diuers. reg. iur. anti. ibi enim multi codices, mensûm, nõ, mensium, habent.

536 *Laberes.* rectè ergo apud Claudianum lib. 2. de laudibus Stilichonis scriptum fuit:

Et sacri Mariæ partus, Lucina labores
Solatur . .

560 *Quod armis vertis infestis solum.* placet hæc lectio. o. tamen v. l. habēt; *quod armis nostrum infestas solum.* nonnulli vero vulgati; *quod armis vris infestis solum.*

566 *Has Amphionis.* Euripides, in Phœnissis;

Ἁρμονίας δέ ποτ' εἰς ὑμεναίους
ἦλθον οὐρανίδαι. φόρμιγγί τε τείχεα
Θήβας,
τᾶς Ἀμφιονίας τε λύρας ὕπο, πύργος
ἀνέστα &c.

593 *Superbus.* in o. v. l. scriptis & excusis legitur *superba.*

596 *Arbitria thalami.* qui enim ditiorem vxorem ducit, dominam ducit cui seruiat. Euripides, in Menalippe;

ὅσοι γαμοῦσι δ' ἢ γένει κρείσσους γάμους,
ἢ πολλὰ χρήματ', οὐκ ἐπίστανται γαμεῖν.
τὰ τῆς γυναικὸς γὰρ κρατοῦντ' ἐν δώμασι
δουλοῖ τὸν ἄνδρα, κοὐκ ἔτ' ἔστ' ἐλεύθερος..

Anaxandrides:

ὃς γὰρ πένης ὤν, τὴν γυναῖκα χρήματα
λαβὼν, ἔχει δέσποιναν, οὐ γυναῖκ' ἔτι,
ὃς ἐστὶ δοῦλος καὶ πένης..

idem sentiunt Aristoteles lib. 8. ethic. ad Nicomachum cap. 10. Plautus in Menæchmis, in Milite glorioso, in Aulularia & in Asinaria, Ælius Fuscus & Silius Bassus apud Senecam philosophum lib. 2. controuersiar. vbi fortassis Silij Bassi, pro Salei Bassi, legitur. Ceterum quod in præcedenti versu dixit, *coniugi donum datus*; non multum dissidet ab his Menandri; ὅταν πένης ὤν, καὶ γαμῶν τις ἐλεύθερος τὰ μετὰ γυναικὸς ἐπιδέχηται χρήματα, αὑτὸν δίδωσιν, οὐκ ἐκείνην λαμβάνει.

598 *In seruitutem cadere de regno graue est.* quia, vt ait Xenophon, οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τὰ ἀγαθά, οὕτω χαλεπόν, ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν.

IO. Si

IO. Si regna quæris, nec poteſt ſceptro manus
Vacare ſuo, multa, quæ poſſunt peti
In orbe toto, quælibet tellus dabit.
Hinc nota Baccho Tmolus attollit iuga,
Quâ lata terris ſpacia frugiferis iacent,
Et quâ trahens opulenta Pactolus vada,
Inundat auro rura: nec lætis minus
Mæandros aruis flectit errantes aquas,
Rapiduſq; campos fertiles Hebrus ſecat.
Hinc grata Cereri Gargara, & diues ſolum,
Quod Xanthus ambit niuibus Idæis tumens.
Hinc, qua relinquit nomen Ionij maris,
Fauces Abydi Seſtos oppoſitæ premit.
Aut, quâ latus iam propior Orienti dedit,
Tutamq; crebris portubus Lyciam videt:
Hæc regna ferro quære, in hos populus ferat
Socer arma fortis: has paret ſceptro tuo,
Tradatq; gentes. hoc adhuc regnum puta
Tenere patrem. melius exilium eſt tibi,
Quàm reditus iſte. crimine alieno exulas,
Tuo redibis. melius vſus viribus,
Noua regna nullo ſcelere maculata appetes.
Quin ipſe frater, arma comitatus tua,
Tibi militabit: vade, & id bellum gere,
In quo pater materq; pugnanti tibi
Fauere poſſint. regna cum ſcelere, omnibus „
Sunt exiliis grauiora. nunc belli mala „
Propone, dubias Martis incerti vices.
Licet omne tecum Græciæ robur trahas,
Licet arma longè miles, ac latè explicet,
Fortuna belli ſemper ancipiti in loco eſt: „
Quodcunque Mars decernit, exæquat duos, „
Licet impares ſint, gladius, & ſpes, & metus.
Sors cæca verſat, præmium incertum petit, „
Certum ſcelus. fauiſſe fac votis deos „
Omnes tuis: ceſſere, & auerſi fugam
Petiere ciues, clade funeſta iacens

Obtexit

602 *Nota Baccho Tmolus*. ait Baccho nota, quia Tmolus Lydiæ mons maximã vini copiam gignit, vel quia eum ſuperauit Bacchus. Mucianus ter conſul, tradit in Tmoli vertice habitantes centum & quinquaginta annos viuere.

604 *Quâ trahens opulenta Pactolus vada*. OEdipi actu 2.

Diuite Pactolus vexit te Lydius vnda
Aurea torrenti deducens flumina ripa.

Terentius Varro in lege Mænia,

Non hos Pactolus aureas vndas agens
Eripiet vnquam è miſeriis.

608 *Grata Cereri Gargara*. Virgilius 1. Georg.

. . . ipſa ſuas mirantur Gargara meſſes.

omnino vide Macrobium ſaturnal. lib. 5. cap. 20.

626 *Dubias Martis incerti vices*. belli exitus incertos eſſe ſcripſit Cicero in epiſtolis ad familiares duobus locis, ſemel in epiſt. ad Atticum, Philippica 10. & 13. in orat. pro Milone, & in orat. pro M. Marcello. Thucydides lib. 2. ἄδηλα γὰρ τὰ τῶν πολέμων. Liuius lib. 30. Nuſ-»quam minus quàm in bello euentus »reſpondent.

629 *Fortuna belli*. ſic paſſim ſcriptores loquuntur, idque quia in bellis maximè fortuna dominatur, teſte Cicerone pro Marcello. Ennius, in Annal.

Quorum virtuti belli fortuna pepercit.

»Salluſt. in Catilinar. Optimum ratus »in tali re fortunam belli tentare. Idem, »in orat. Lepidi; Quos fortuna belli »conſumſerat. Q. Curtius lib. 5. Exper-»to belli fortunam. Ouid. 7 Metam.

. . . pendebat adhuc belli fortuna . . .

630 *Exæquat duos*. apud Claudianum ait Stilicho;

Quis ſletit æquatur campo . . .

alio tamen ſenſu.

633 *Fauiſſe fac*. hæc etiam ab Euripide ſumſit, ſed melius tractauit.

Obtexit agros miles: exultes licet,
Victorq́; fratris spolia deiecti geras,
Frangenda palma est. quale tu id bellum putas,
In quo execrandum victor admittit nefas,
Si gaudet? hunc, quem vincere infelix cupis,
Cum viceris, lugebis. infaustas age
Dimitte pugnas, libera patriam metu,
Luctu parentes. PO. *sceleris & fraudis suæ*
Pœnas nefandus frater vt nullas ferat?
IO. *Ne metue, pœnas & quidem soluet graues.*
Regnabit, hæc est pœna. si dubitas, auo
Patriq́; crede: Cadmus hoc dicet tibi,
Cadmiq́; proles. sceptra Thebarum fuit
Impune nulli gerere, nec quisquam fide
Rupta tenebat illa: iam numeres licet
Fratrem inter istos. PO. *numero, & est tãti mihi*
Cum regibus iacere. IO. *te turbæ exulum*
Ascribo: regna, dummodo inuisus tuis.
PO. *Regnare non vult, esse qui inuisus timet.* ,,
Simul ista mundi conditor posuit Deus, ,,
Odium, atque regnum regis & magni reor ,,
Odia ista premere. multa dominantem vetat ,,
Amor suorum, plus in iratos licet.
IO. *Qui vult amari, languida regnet manu.*
Inuisa nunquam imperia retinentur diu. ,,
Præcepta melius imperij reges dabunt,
Exilia tu dispone. PO. *pro regno velim*
Patriam, penates, coniugem flammis dare.
Imperia precio quolibet constant bene.

Deest in hac Tragœdia finis.

L. AN.

645 *Ne metue, pœnas equidẽ soluet graues, Regnabit.* PO. *hæc est pœna?* IO. *si dubitas, auo Patriq́; crede.* sic in o. v. l. legitur. in vulgatis exstant edita hæc hoc modo: *Ne metue, pœnas equidem soluet graues, Regnabit. hæc est pœna. si dubitas, auo Patriq́; crede.*

664 *Imperia precio quolibet constant bene.* Euripides:

> εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι
> κάλλιστον ἀδικεῖν· τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν
> χρεών.

hos verius auctor est Suetonius lib. 1. sic à Cicerone conuersos fuisse:

> *Si violandum est ius, imperij gratia*
> *Violandum est: aliis in rebus pietatẽ colas.*

quæ cùm Cæsar Iulius continuò haberet in ore, omnia iura diuina & humana, inquit Cicero lib. 1. offic. peruertit, propter eum quẽ sibi opinionis errore finxerat principatum. Merito Ennius scripsit:

> *Nulla sancta societas, nec fides regni est.*

Porrò ab hoc versu cetera desiderantur, vt arbitror, non tam iniuria temporis, quàm quia auctor ea non composuerit: sed vel morte præuentus vel aliam ob causam extremam huic tragœdiæ manum imponere vel non voluerit vel non potuerit.

IN THYESTEM

ADVERSARIA.

THYESTES] hoc nomine tragœdias ſcripſerunt Græci Euripides, Agathon, Nicomachus Athenienſis, Theognides, Cleophon, Diogenes, ſiue Philiſcus AEgineuſis (neque enim conſtat vtri è duobus tribuenda ſit.) & Apollodorus Tharſenſis, teſte Suidæ lexico. Chæremon, auctore Athenæo, Thyeſtem comœdiam compoſuit. Latinorum, qui *Thyeſtem* tragœdiam ediderint, Ennium inuenio, &, citante Cornelio Tacito, L. Varium. Non dubito quin idem argumentum perſecuti fuerint alij in Atreo, & Pelopidis, vt Attius, AEmilius Scaurus, & ceteri. Italicè tragœdiam Thyeſtem non ineleganter Lud. Dulcis compoſuit. Porro male Ioan. le Cirier lib. 1. de iure primogeni. q. 7. hanc tragœdiam Senecæ vocat, *Tantalum*.

2 *Auido fugaces ore captantem cibos?* hæc de Tantali ſupplicio, Alcmanis, Euripidis, Alcæi, Pindari, Archilochi, Latinorum vero ferè omnium eſt opinio.

3 *Quis male deorũ.* poetis familiare fuit Diis ſuis tam mala quàm bona omnia accepta ferre. Archilochus:

τοῖς θεοῖς τίθει τὰ πάντα.

Virgilius:

. . . . quis te Palinure Deorum
Eripuit nobis? . .

Idem:

Quis Deus Italiam, quæ vos dementia adegit?

Ouidius:

. . . quis Deus hunc formoſis, inquit iniquus,
Perdere vult? . . .

AEſchylus, in Perſis:

. . . μὴ μέγας πλοῦτος κονίσας οὖδας
ἀνατρέψῃ ποδὶ ὄλβον, ὃν Δαρεῖος ἦρεν
οὐκ ἄνευ θεῶν τινός.

Idem;

ἀλλ᾽ ἔχει, γνώμης δέ πού τις δαιμόνων συνήψατο.
Δα. φεῦ μέγας τις ἦλθε δαίμων, ὥστε μὴ φρονεῖν καλῶς.

L. ANN. SENECAE Thyeſtes.

TRAGOEDIA VII.

PERSONÆ.

Tantalus.	Atreus.
Thyeſtes.	Nuncius.
Megæra.	Seruus.
Pliſthenes.	Chorus.

ACTVS PRIMVS.

TANTALVS. MEGÆRA.

QVIS *me furor nunc ſede ab infauſta extrahit,*
Auido fugaces ore captãtem cibos?
Quis malè deorum Tantalo viuas domos
Oſtendit iterum? peius inuentum eſt ſiti
Arente in vndis aliquid, & peius fame
Hiante ſemper? Siſyphi nunquid lapis
Geſtandus humeris lubricus noſtris venit?
Aut membra celeri differens curſu rota?
Aut pœna Tityi ſemper accreſcens iecur
Viſceribus atras paſcit effoſſis aues?
Et nocte reparans, quicquid amiſit die,
Plenum recenti pabulum monſtro iacet?
In quod malum tranſcribor? ô quiſquis noua
Supplicia functis durus vmbrarum arbiter
Diſponis, adde ſi quid ad pœnas potes,
Quod ipſe cuſtos carceris diri horreat,
Quod mæſtus Acheron paueat, ad cuius metum
Nos quoque tremamus: quare, iam noſtra ſubit
E ſtirpe turba, quæ ſuum vincat genus,
Ac me innocentem faciat, & inauſa audeat:
Regione quidquid impia ceſſat loci,

Com-

Complebo: nunquam stante Pelopeia domo,
Minos vacabit. ME. *perge detestabilis*
Vmbra, & penates impios furiis age.
Certetur omni scelere, & alterna vice
Stringantur enses, nec sit irarum modus
Pudorue, mentes cæcus insliget furor,
Rabies parentum duret, & longum nefas
Eat in nepotes: nec vacet cuiquam vetus
Odisse crimen, semper oriatur nouum,
Nec vnum in vno: dumq; punitur, scelus
Crescat: superbis fratribus regna excidant,
Repetantq; profugos: dubia violentæ domus
Fortuna reges inter incertos labet:
Miser ex potente fiat, ex misero potens,
Fluctuq; regnum casus assiduo ferat:
Ob scelera pulsi, cùm dabit patriam deus,
In scelera redeant: sintq; tam inuisi omnibus,
Quàm sibi. nihil sit ira quod vetitum putet.
Fratrem expauescat frater, & natum parens,
Natusq; patrem, liberi pereant malè,
Peius tamen nascantur: immineat viro
Infesta coniunx, bella trans pontum vehant:
Effusus omnes irriget terras cruor,
Supraq; magnos gentium exultet duces
Libido victrix: impia stuprum in domo
Leuissimum sit: fratris & fas, & fides,
Iusq; omne pereat: non sit à vestris malis
Immune cælum, cùm micant stellæ polo,
Flammæq; seruant debitum mundo decus:
Nox atra fiat, excidat cælo dies.
Misce penates: odia, cædes, funera
Accerse, & imple scelere Tantaleam domum.
Ornetur altum culmen, & lauro fores
Lætæ virescant, dignus aduentu tuo
Splendescat ignis, Thracium fiat nefas
Maiore numero: dextra cur patrui vacat?
Nondum Thyestes liberos deflet suos?

Seneca, infra actu 3.

Otium è tanto subitum tumultu
Quis deus fecit?

Euripides:

ἢ θεὸς, ἢ βροτὸς, ἢ
τι τῶν ἀδικήτων
πόρον ἄπορον ἐξανύσας.

His adde quæ suppositicius Donatus scribit ad illa Eunuchi Terentiani actu 5.

. . . quid si hoc quisquam voluit deus?

10 *Pascit offossis aues.* ita o. v. l. *aues*, autem dicit secutus Homerum Odyss. λ'. Lucretium lib. 3. & Tibullum lib. 1. Virgilius 6. AEneid. vnicum vulturem agnoscit.

22 *Pelopeia domo.* nullum scelus fuit, quo se Pelopidę abstinuerint. nam parentes liberos, liberi parentes, vxor maritum, maritus vxorem, frater fratrem, affines affinitate iunctos occiderunt; pater liberos comedit; demùm affinem patruelis, glorem leuir, filiam pater stuprauit. merito igitur eorũ familia conuiciis omnium proscissa fuit adeo, vt Pelopeia domus, pro sæua & impia, adagij loco etiã hodie vsurpetur. Xenarcho dicitur ἄσυτος οἶκος, Euripidi δυσυχῶν δόμος, Horatio sæua Pelopis domus. huc refero illud L. Attij, in armorum iudicio:

Ocule, noxitudo obliteretur Pelopidarum,
ac per nos sanctescat genus.

Seneca, infra actu 4.

. . . ô domus Pelopi quoque
Et Tantalo pudenda . . .

& in Agamemnone:

Reuoluit animus virginis thalamos mea,
Quos ille dignos Pelopeia fecit domo.

& in Troade ironicè ait Pyrrhus:

Atrei & Thyestæ nobilem noui domum

Auorum memoria Pelopeiæ familiæ similis fuit domus illa Buffali ciuis Romani, de qua Raphael Volaterranus, in Geograph.

26 *Nec sit.* duo m. s. *ne sit.*

31 *Dumq; punitur, scelus Crescat.* Thyestes cùm Aerope vxore Atrei adulterium commiserat: hoc scelus vt puniret Atreus, illi liberos epulandos proposuit: Thyestes autem, vt Atreum vlcisceretur, filiam suã Pelopeiam compressit.

56 *Thracium fiat nefas.* Terei, Martis &

Ecquando tollet ignibus iam subditis
Spumante aheno? membra per partes eant
Discerpta, patrios polluat sanguis focos,
Epulæ instruantur. non noui sceleris tibi
Conuiua venies, liberum dedimus diem,
Tuamq́ ad istas soluimus mensas famem.
Ieiunia exple, mistus in Bacchum cruor
Spectante te potetur: inueni dapes,
Quas ipse fugeres: siste, quò præceps ruis?
TAN. *Ad stagna, & amnes, & recedentes aquas,*
Labrisq́ ab ipsis arboris plena fugas,
Abire in atrum carceris liceat mei
Cubile: liceat, si parum videor miser,
Mutare ripas: alueo medius tuo
Phlegethon relinquar, igneo cinctus freto.
Quicunque pœnas lege fatorum datas
Pati iuberis: quisquis exeso iaces
Pauidus sub antro, quiq́ venturi times
Montis ruinam: quisquis auidorum feros
Rictus leonum, & dira furiarum agmina
Implicitus horres: quisquis immissas faces
Semiustus abigis, Tantali vocem excipe
Properantis ad vos: credite experto mihi,
Amate pœnas: quando continget mihi
Effugere superos? ME. *antè perturba domum,*
Inferq́ tecum prælia, & ferri malum
Regibus amorem, concute insano ferum
Pectus tumultu. TAN. *me pati pœnas decet,*
Non esse pœnam: mittor, vt dirus vapor
Tellure rupta, vel grauem populis luem
Sparsura pestis, ducam in horrendum nefas

nymphæ Bystonidis filij calamitas notissima est, ex Ouidio Metam. 6. qui quod vxori, sororem adduceret oranti, consensit; docet virum prudentem nõ semper vxoris precibus, potissimum si non vacent periculo, debere. proueniũt hinc sæpenumero multa & magna mala. Tereus cùm Philomenam adduceret, in amoris retia incidit, illamq́ue cœpit amare, vitanda fuerat occasio, neque ad eum ignẽ, quo incaluit postea plus satis, accedendum. Viris enim coniugatis minimè tutum est, formas aliarum mulierũ spectare: cùm amor oculis hauriatur. debuerat itaque Tereus periculo se non offerre; aut quia se obtulit, sapientis fuisset, oculos continere: quod quia ne ipsum quidem pręstitit, Philomenam ardere cœpit, amatam deinde vitiauit. hæc amoris, an furoris sunt opera? opinor vtriusq;, nam tanta est horum cognatio & affinitas; vt amantes furere dicantur, & in omne scelus, tanquam furiosi, ruant: sic, vt patratum facinus semper gradus sit futuri. Hircus iste Mendesius Philomenam amat; amatam stuprat; stupratæ linguã ex intimis faucibus euellit; ipsam vero in solitario nemore cum feris victuram includit, videlicet ne crimen suum diuulgetur. ea nempe sceleratorum est conditio, numquam vt eorum animus conquiescat, semper vt timeãt cunctis nota fore quæ deliquerũt. ideo, vt fit, scelus scelere conantur obruere, quemadmodũ Phædræ nutrix in Hippolyto nostri poetæ: sed laterem lauãt. siquidem nihil est tam occultum, vt nõ in lucem prodeat aliquando: nec valet humana calliditas abscondere, quod diuina prudẽtia vult manifestare. Equidem hoc Tyranni factum tam atrox & truculentum non diu latuit: sed Progne de tota re facta certior ad vltionem accingitur nouam, inauditam, & quæ posteris narrari quàm persuaderi facilius queat. tanta nimirum mulieris læsæ est iracundia, vt, dum quem vult vlciscatur, susq́ue deq́ue ferat, qua ratione id faciat; sibiq́ue interdum nocere non vereatur, dummodo hostem lædat. vt de Medea taceam, testis Progne, testis Philomena; quarum vna proprium filium, altera sororis filium trucidauit; nec hoc tantum, sed & patri epulandum proposuit. Postea sceleris conscientia & pœnarum metu exagitatæ, fuga sibi consuluerunt: quas quia Tereus, re comperta, fuit insecutus, propter fugientium & insequentis velocitatem, omnes in aues mutati finguntur. Docet hoc facinorosis nihil tutum esse, eosq́ue sese inuicem persequi solere.

Auus nepotes? magne diuorum parens,
Nosterq́, quamuis pudeat, ingenti licet
Taxata pœna lingua crucietur, loquar:
Nec hoc tacebo: moneo, ne sacra manus
Violata cæde, néve furiali malo
Aspergat aras, stabo, & arcebo scelus.
Quid ora terres verbere, & tortos ferox
Minaris angues? quid famem fixam intimis
Agitas medullis? flagrat incensum siti
Cor, & perustis flamma visceribus micat:
Sequor. ME. *furorem diuide in totam domum.*
Sic sic ferantur, & suum infensi inuicem
Sitiant cruorem: sensit introitus tuos
Domus, & nefando tota contactu horruit.
Actum est abundè, gradere ad inferos specus,
Amnemq́; notum, iam tuo mæstæ pede
Terræ grauantur. cernis vt fontes liquor
Introrsus actus linquat? vt ripæ vacent,
Ventusq́; raras igneus nubes ferat?
Pallescit omnis arbor, ac nudus stetit
Fugiente pomo ramus, & qui fluctibus
Illinc propinquis Isthmos atque illinc fremit,
Vicina gracili diuidens terra vada,
Longè remotos latus exaudit sonos.
Iam Lerna retrocessit, & Phoronides
Latuere venæ, nec suas profert sacras
Alpheus vndas, & Cithæronis iuga
Stant parte nulla cana deposita niue,
Timentq́; veterem nobiles Argi sitim:
En ipse

92 *Taxata pœna lingua.* nam Tantalus iuxta nõnullos apud inferos cruciatur:

ὅτι θεοῖς ἄνθρωπος ὢν
κοινῆς τραπέζης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον
ἀκόλαστον ἔσχε γλῶσσαν, αἰσχίστην νόσον.

ait Euripides in Oreste: cui consentit Cornelius Gallus, his versibus:

οὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος, οὗτος ὁ νηδὺν
πολλάκις ἐκπλήσας νέκταρ ἀμβροσίου πόματος,
νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὴ δὲ
κρᾶσις ἀεὶ χείλευς ἐστὶ ταπεινοτέρη.
πῖνε, λέγει, τὸ τόρευμα, καὶ ὄργια μάνθανε σιγῆς·
οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα.

Monet nos Tantalus linguam compescere & principum arcana non reuelare. In libello illo nõ inutili, qui de Moribus, vulgo quidem Catonis titulo; in membranis vero, Ouidij (quorum neutrum mihi fit verisimile) circumfertur, scriptum est:

Virtutem primam puta esse, compescere linguam.
Proximus ille deo, qui scit ratione tacere.

96 *Tortos angues.* Varro Attacinus:

Cuius vt adspexit torto caput angue reuinctum.

Virgilius:

. . . tortosq́; Ixionis angues.

Ouidius, quarto Metamorph.

. . . tortoq́; incingitur angue.

Seneca in Medea actu 5.

. . . anguis excusso sonat.
Tortus flagello . .

104 *Ad inferos.* quidam libri scripti habent; *ad intimos.*

110 *Pomo.* pomi significatio valde generalis est, complectitur enim malum & nucem. Sic Paullus I.C. vt pomum, » inquit, decerpere liceat. l. vt pomum, & ibi Ioannes Pyrandus, D. de seruitut. nux est omne pomum, » quod foris duro tegitur, & intus habet quod esui est: malum vero, quod intus durum includit, foris au» tem habet quod esui est. Macrobius lib. 3. saturnal. ex Cloatij Verrij lib. 4. à Græcis tractorum, seu ordinatorum Græcorum. *Qui fluctibus.* Ionio & Hellesponto. apud Senecam philosophum lib. 2. epist. veteris cuiusdam poetæ de Isthmo carmina hæc habentur: *Impero Argis, regna mihi liquit Pelops, Qua ponto Helles & qua ab Ionio mari Vrgetur Isthmos . . .* quæ verba sunt fortassis ex Attij Atreo.

115 *Profert sacras Alpheus vndas.* noster Medeæ actu 1. *Et quas Aonius latex Alpheusq́; sacer lauat.* vide quæ ibi scripsimus. 118 *Veterem.* ineptè Ascensius *situm* legit: ineptius Marmita *situm*, ad siccitatem quæ fuit tempore Phaethontis, refert. Rectè AEgyd. Maserius, in comment. Valerij Flacci, & Cælius Rhodiginus scribunt loqui Senecam de siti quæ ante Danai tempora fuit: cùm, nondum in-

En ipse Titan dubitat, an iubeat sequi,
Cogatq́; habenis ire periturum diem.

CHORVS.

Choriambici Tetrametri.

Argos de superis si quis Achaicum,
Piseasq́; domos turribus inclitas:
Isthmi si quis amat regna Corinthij,
Et portus geminos, & mare dissidens:
Si quis Taygeti conspicuas niues,
Quas cum Sarmaticus tempore frigido
In summis boreas composuit iugis,
AEstas veliferis soluit Etesiis:
Quem tangit gelido flumine lucidus
Alpheus, stadio notus Olympico:
Aduertat placidum numen, & arceat
Alternæ scelerum ne redeant vices,
Neu succedat auo deterior nepos,
Et maior placeat culpa minoribus.
Tandem lassa feros exuat impetus
Sicci progenies impia Tantali:
Peccatum satis est: fas valuit nihil,
Aut commune nefas, proditus occidit
Deceptor dominæ Myrtilus, & fide
Vectus quam tulerat, nobile reddidit
Mutato pelagus nomine. notior
Nulla est Ioniis fabula nauibus.
Exceptus gladio paruulus impio
Dum currit patrium natus ad osculum,
Immatura focis victima concidit.
Diuulsusq́; tua est Tantale dextera,
Mensas vt strueres hospitibus deis.
Hos æterna fames prosequitur cibos,
Hos æterna sitis: nec dapibus feris
Decerni potuit pœna decentior:
Stat lusus vacuo gutture Tantalus
Impendet capiti plurima noxio,

uentis puteis, Argos in loco arido sitū, aquarum penuria laborabat; quam Danaus teste Plinio natura. histor. lib. 7. sustulit inuentis puteis. vnde Hesiod. teste Eustathio Iliad. δ'.

Ἄργος ἄνυδρον ἐὸν Δαναὸς ποίησεν ἔνυδρον.

122 *Turribus.* in quibusdam membranis inuenio *curribus.* non omnino absurdè. potest enim intelligi de OEnomai, Pelopis, ac aliorum procorum curribus.

128 *Veliferis Etesiis.* his enim flantibus mare nauigationi accōmodatissimum existit.

133 *Neu succedat auo* &c. forte respicit ad illud Horatij lib. 3. od. 6.

. . . . ætas tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

139 *Fide Vectus, quam tulerat.* quemadmodum Myrtilus OEnomai axem, ab Hippodamia persuasus, prodidit: sic ab Hippodamia falsò accusatus, ex Geresto à Pelope præcipitatus interiit. vide Isacium in Lycophronem. quæ quia historia est, non fabula; etsi fabulosa quædam admiscentur; non est quod anxiè de eius interpretatione laboremus. Illud tantum, proditores vt plurimū illis, quibus proditione sua profuerunt, iustas tamdem pœnas dare. sicuti hoc loco Myrtilus, si communē traditionem sequimur. nam Istrus, in Atticis, scripsit Myrtilū singulari certamine pro Hippodamia cum Pelope decertantem cecidisse.

140 *Nobile reddidit* &c. Pausanias tamen, in Arcadicis, Myrtoum mare non à Myrtilo, sed à Myrto puella appellatum fuisse affirmat.

143 *Exceptus gladio* &c. Tantalus (iuxta Ioannem Diaconum & Didymum Odyss. λ'. & Nonnum Dionysiac. ά; Iouis ac Plutus nymphæ filius, vel secundum Eusebium lib. 2. euangelicæ præparationis, Iouis & Plotę) filium suum Diis epulādum apposuit; quem cibum reliquis auersantibus, sola Ceres humerum edit, cuius loco eburneum Dij substituerunt. eam ob rem Tantalus

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia captat.

Phineis auibus præda fugacior.
Hinc illinc grauidis frondibus incubat,
Et curuata suis fœtibus, ac tremens
Illudit patulis arbor hiatibus.
Nec quamuis auidus, nec patiens moræ,
Deceptus toties tangere negligit,
Obliquatq́ oculos, oraq́ comprimit,
Inclusisq́ famem dentibus alligat:
Sed tunc diuitias omne nemus suas
Demittit propius, pomaq́ desuper
Insultant foliis mitia languidis,
Accenduntq́ famem, quæ iubet irritas
Exercere manus: has vbi protulit,
Et falli libuit, totus in arduum
Autumnus rapitur, siluaq́ mobilis.
Instat deinde sitis non leuior fame,
Qua cùm percaluit sanguis, & igneis
Exarsit facibus, stat miser obuios
Fluctus ore vocans, quos profugus latex
Auertit, sterili deficiens vado,
Conantemq́ sequi deserit: hic bibit
Altum de rapido gurgite puluerem.

ACTVS SECVNDVS.

ATREVS. SERVVS.

Ignaue, iners, eneruis, & (quod maximum
Probrum tyranno rebus in summis reor)
Inulte, post tot scelera, post fratris dolos,
Fasq́ omne ruptum, questibus vanis agis
Iras: at Argos fremere iam totum tuis
Debebat armis, omnes & geminum mare
Innare classes: iam tuis flammis agros

Hac fabula consilium fuit antiquis sordidos homines exprimere: & quod voluerunt optimè sunt assecuti. Tantali parentes sunt, Iuppiter & Pluto (nam Eusebij codicem mēdosum puto, Diaconi, Didymi, Nonni et Tzetzis chilia. 5. histor. 10. libros sequor) nympha. ex felicitate enim & diuitiis plerumque nascitur auaritia: quæ auari animum totum sibi sic vindicat, eo etiam vt tempore quo preces cōcipit, hoc est Deum excipit conuiuio, non sinat illum alia esculēta proponere, quam filium proprium; impuras videlicet de coaceruāda pecunia sollicitudines & cogitationes; quas Claudianus 1. in Rufin. auaritiæ filias nuncupat:

Fœdaq́; auaritiæ complexæ pectora matris
Insomnes longo veniunt examine curæ.

Quia vero huiusmodi cogitationes apprime turpes, tætræ & nefandæ sunt, atque veteres quæ abominabantur vt mala, nigra vocabant, (vnde Pythagoras inquiebat μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, vetans, teste Plutarcho περὶ παιδῶν ἀγωγῆς, τοῖς διαβεβλημένοις μέλασιν ἀνθρώποις διὰ κακοήθειαν. & Horatius;

Hic niger est, hunc tu Romane caueto.)

merito illas Pelopem, hoc est nigrum facio, nominarunt. Deinde quia tales cogitationes terram sapiunt, neque diuinum aliquid habent, Iuppiter illas respuit; Ceres, terram denotans, naturæ suę conuenientibus vescitur, earūq; partem absumit, eamq; partem in qua totius corporis potissimum robur consistit. Postmodum, illo absumto, eburneum Dij substituūt: quòd qui sic terrenis cogitationibus intendat, qui sic gazis inhiet, vt post nummos pietatem ac virtutem statuat; versa illi in naturā peccandi consuetudine, animus eius instar eboris indurescat, atque monitores, sicut ebur malleos, aspernetur. Quamobrem insatiabili opum comparandarum cupiditate vexatus, partis diuitiis auarus frui non audebit; eique tam deerit quod habet, quàm quod nō habet. auaritia illa furiarum est maxima, quæ, teste poeta, Tantalo *Accubat, & manibus prohibet contingere mensas.* Est eadem saxum illud quod, ex quorumdam sententia, eius capiti impendet. etenim perpetuò auari paupertatem metuunt, hanc sibi nunquam non existimant imminere; huius effugiendæ gratia patiuntur miserias ipsa paupertate triplo grauiores. 167 *Autumnus.* hoc est omnia poma. posuit autem Autumnum pro po-

Lucere, & vrbes decuit, ac strictum vndique
Micare ferrum. tota sub nostro sonet
Argolica tellus equite: non silua tegant
Hostem, nec altis montium structæ iugis
Arces, relictis bellicum totus canat
Populus Mycenis. quisquis inuisum caput
Tegit ac tuetur, clade funesta occidat.
Hæc ipsa pollens incliti Pelopis domus
Ruat vel in me, dummodo in fratrem ruat.
Age anime, fac quod nulla posteritas probet,
Sed nulla taceat, aliquod audendum est nefas
Atrox, cruentum, tale, quod frater meus
Suum esse malit. scelera non vlcisceris,
Nisi vincis. & quid esse tam sæuum potest,
Quod superet illum? nunquid abiectus iacet?
Nunquid secundis patitur in rebus modum,
Fessis quietem? noui ego ingenium viri
Indocile, flecti non potest, frangi potest.
Proin antequam se firmet, aut vires paret,
Petatur vltro, ne quiescentem petat.
Aut perdet, aut peribit: in medio est scelus
Positum occupanti. SER. *fama te populi nihil*
Aduersa terret? ATR. *maximũ hoc regni bonum*
Quòd facta domini cogitur populus sui, ,, *(est,*
Quàm ferre, tã laudare. SER. *quos cogit metus* ,,
Laudare, eosdem reddit inimicos metus. ,,
At qui fauoris gloriam veri petit, ,,
Animo

mis, quia hac anni parte pomorũ prouentus maximus est. vnde Horatius,

... simul
Pomifer autumnus fruges effuderit.

&:

Vel cùm decorum mitibus pomis caput
Autumnus aruis extulit ...

162 *Mitibus pomis.* hoc est maturis. sic noster supra,

.... pomaq; desuper
Insultant foliis mitia languidis.

& Virgilius:

... sunt nobis mitia poma.

188 *Tegit.* hoc formam æquitatis habet. nam Marcianus scripsit perinde puniendos receptatores ac ipsos facinorosos, l. 1. D. de receptator. quod cõgruit l. 13. D. de offic. pręsi. & variis imperatorum rescriptis l. 1. & 2. C. Iustin. de iis qui latro. vel aliorum crimi. reos occultau. l. 1. & 2. C. Theodos. tit. 29. lib. 9.

203 *Fama te.* aptissimum argumẽtum deducendi aliquem à peccati cogitatione. nam, vt ait Cicero, nemo est tam agrestis, quem si non ipsa honestas, cõtumelia tamen & dedecus magnopere moueat.

205 *Domini.* tyrannicè loquitur. nam domini vocabulum ad seruos habet relationem. vnde Augustum, Tiberium, & Alexandrum Romanorum imperatores hoc nomen repudiasse legimus, apud Dionem lib. 55. Tertullianum in Apologetico, & alios, vide Anton. Guibertum Costanum Polyhistoris c. 16. antiqui etiam omnem dominis inuidiam, omnem seruis contumeliam detrahentes, dominum, patremfamilias; seruos, familiares nuncuparunt: auctores Seneca lib. 6. epist. & Macrob. lib. 1. saturnal. 207 *Eosdem reddit inimicos metus.* apud Macro- „bium lib. 1. saturnal. cap. 11. Prætextatus in hunc modum disserit: Deinde qui colitur, etiam amatur: „non potest amor cum timore misceri. vnde putas arrogantiss. illud manasse prouerbium, quod iacta- „tur: Totidem nobis hostes esse quot seruos? non habemus illos hostes, sed facimus: cùm in illos super- „bissimi, contumeliosiss. crudelissimi sumus. & ad rabiem nos cogunt peruenire deliciæ, vt quicquid „non ex voluntate respondit, iram furoremque euocet. Domini enim animos induimus tyrannorum, „& non quantum decet, sed quantum libet, exercere volumus in seruos. 212 *Rex velit honesta, nemo* „*non eadem velet.* Plinius, in Panegyrico: Vita principis censura est, eaque perpetua: ad hanc dirigimur. „item; Melius homines exemplis, docentur. Claudianus: *... componitur orbis Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, quam vita regentis.* *Mobile mutatur semper cum principe vulgus.* Idem affirmant Plato libro quarto de legib. Isocrates in orat. de regno, & eleganter Biesius lib. 4. de repub. 214 *Precariò.* regnatur nõ absolutè, sed cum timore reddendæ rationis administrati regni tum, cùm de regno discedetur. hanc interpretationem exigit precarij significatio apud Vlpia-

Animo magis quàm voce laudari volet.
ATR. *Laus vera, & humili sæpe cõtingit viro.*
Non nisi potenti falsa: quod nolunt, velint.
SER. *Rex velit honesta, nemo non eadem volet.*
ATR. *Vbicunq; tantũ honesta dominanti licent,*
Precariò regnatur. SER. *vbi non est pudor,*
Nec cura iuris, sanctitas, pietas, fides,
Instabile regnũ est. ATR *sanctitas, pietas, fides,*
Priuata bona sunt: quà iuuat, reges eant.
SER. *Nefas nocere vel malo fratri puta.*
ATR. *Fas est in illo, quicquid in fratre est nefas.*
Quod enim reliquit crimen intactum? aut cui
Sceleri pepercit? coniugem stupro abstulit,
Regnumq́ furto, specimen antiquum imperij,
Fraude est adeptus, fraude turbauit domum.
Est Pelopis altis nobile in stabulis pecus,
Arcanus aries, ductor opulenti gregis,
Huius per omne corpus effuso coma
Dependet auro, cuius è tergo, noui
Aurata reges sceptra Tantalici gerunt.
Possessor huius regnat: hunc tantæ domus
Fortuna sequitur: tuta seposita sacer
In parte carpit prata, quæ cludit lapis,
Fatale sacro pascuum muro tegens.
Hunc (facinus ingens) ausus, assumpta in scelus
Consorte nostri perfidus thalami auehit.
Hinc omne cladis mutuæ fluxit malum,
Per regna trepidus exul errauit mea,
Pars

num l. 1. D. de precario. *Vbi non est pudor.* rectè ratiocinatur. omnis enim ciuitas nullo vinculo magis retinetur, quàm iustitia; quæ quamuis vna ex quatuor virtutibus sit auctore Platone de legib. Cicerone & D. Ambrosio de officiis; proprie tamen virtus est & ceteras in se complectitur, iuxta Aristot. 5. ethic. ad Nicomachum. nam sine ea nec prudentia, nec fortitudo, nec temperantia esse potest, vt ait Eguinar. Baro ad tit. Institut. de iust. & iure. Iustitiæ officia tria sunt, honeste viuere, alterum non lędere, suum vnicuique tribuere: ad primum refertur pudor, ad secundum sanctitas, ad tertium pietas & fides; ad omnia tria simul cura iuris. hæc enim tria sunt ipsa iuris præcepta, l. iustitia, D. de iust. & iu. §. iuris præcepta, instit. e. tit. Cumq́; omne regnum maximè per hæc tria conseruetur, meritò instabile regnum esse dicit vbi illa omnia desunt.

217 *Priuata.* curam iuris omisit: quia illa potius publicum bonum sit & potissimum ad principem pertinet.

221 *Stupro.* hoc est adulterio. loquitur καταχρηστικῶς. quemadmodum & lex Iulia de adulteriis, teste Papiniano & Modestino l. inter liberas, l. stuprum D. ad leg. Iul. de adulter. l. 101. D. de verb. signific. vide Alciatum lib. 1. dispunct. cap. 26. & 2. prætermissor. Castellianum Cottam in Memor. in voce adulteriũ. dixi multa in Repet. l. trãsigere, C. de transaction. & dicam plura in nostro Antisabino.

224 *Est Pelopis.* apud Ciceronem 3. de natura Deorum exstant de hoc ariete antiqui poetæ, fortassis Attij in Atreo, carmina huiusmodi:

Addo huc; quod mihi portento cælestũ pater Prodigium misit, regni stabilimen mei; Agnum inter pecudes aurea clarum coma Quondam Thyestem clepere ausum esse è regia: Qua in re adiutricem coniugem cepit sibi. 229 *Possessor huius regnat.* hoc non abs re confictum fuit. nam in libro Etruscorum, teste Macrobio 3. Saturnal. traditur, si aries insolito colore fuerit indutus, portendi imperatori rerum omnium felicitatem. & Tarquinius in Epytona. ostentarij Tusci, inquit: Purpureo aureóve colore ouis ariésue si adspergetur, principi ordinis & generis summa cum felicitate largitatem auget, genus progeniemque propagat in claritate lætioremque efficit. non est igitur mirum si Phryxus & Helle ab aureo ariete seruari fingantur, &, qui agnum aurea clarum coma possideret, Argis imperaturum eum responsum fuerit. hunc agnum Atreus, interfecto Chrysippo fratre, fuit adeptus; eumdem amisit Aeropes vxoris & Thyestæ fratris fraude. hoc est scilicet quod dicitur, Malè parta, malè dilabi: quo spectat illud Cl. Paradini symbolum de simia fœneratoris nummos extra fenestram dispargente. 234 *Consorte.* vxor dicitur consors: quemadmodum

nuptiæ totius vitæ consortium l. 1. D. de ritu nuptiar.

245 *De fine pœnæ.* vide quæ dixi Hercule Fur. num. 512.

263 *Tonat dies serenus.* habebatur hoc pro prodigio. Homerus Odyss. υ.

ἦ μεγάλ' ἐβρόντησας ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος,
οὐδέ ποθι νέφος ἐστὶ, τέρας νύ τεῳ τόδε φαίνεις.

Ex hac opinione est illud Maronis 9. AEneid.

Audiit & cæli genitor de parte serena
Intonuit læuum . .

264 *Lares.* Penates eosdem esse indicat Cicero, pro Quinctio, cùm enim dixisset; at hic quidem iam de fundo depulsus, iam à suis diis Penatibus eiectus esset: mox subiungit; illud dico, do» minum depulsum esse de prædio, do» mino à familia sua manus illatas esse » ante suos Lares familiares.

267 *Nescio quid animus maius.* antiquus ille poeta, in Atreo, apud Tullium:

Maior mihi moles, maius miscendum est malum,
Qui illius acerbum cor contundam & comprimam.

In quibusdam membranis legitur: *Nescio quid animus magnum.*

273 *Odrysia.* de Tereo loquitur; qui fuit rex Odrysarum, (Thraciæ pars est, Thucydides lib. 2. Plinius lib. 4. hist. natural.) quibus sollemne fuit in conuiuiis præliari, & se inuicē vulneribus deformare, teste Ammiano Marcellino. de his loqui puto Horatium lib. 1. ode 18. & 27.

. . . monet Sithoniis non leuis Euius. &,
Natis in vsum lætitiæ scyphis
Pugnare, Thracum est. tollite barbarum
Morem . . .

& Anacreonta Teïum:

ἄγε, δηὖτε, μηκέθ' οὕτω
πατάγῳ τε κἀλαλητῷ
Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ
μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς
ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

Pars nulla nostri tuta ab insidiis vacat.
Corrupta coniux, imperij quassa est fides:
Domus ægra, dubius sanguis est, certi nihil,
Nisi frater hostis: quid stupes? tandem incipe,
Animosque sume, Tantalum & Pelopem aspice:
Ad hæc manus exempla poscuntur mea:
Profare, dirum qua caput mactem via.
SER. *Ferro peremptus spiritum inimicū expuat.*
ATR. *De fine pœnæ loqueris, ego pœnam volo:*
Perimat tyrannus: lenis in regno meo
Mors impetretur? SER. *nulla te pietas mouet?*
ATR. *Excede pietas, si modò nostra in domo*
Vnquam fuisti: dira furiarum cohors,
Discorsque Erinnys veniat, & geminas faces
Megæra quatiens: non satis magno meum
Ardet furore pectus, impleri iuuat
Maiore monstro. SER. *quid noui rabidus struis?*
ATR. *Nil, quod doloris capiat assueti modum.*
Nullum relinquam facinus, & nullum est satis.
SER. *Ferrum?* ATR. *parum est.* SER. *Quid ignis?*
(ATR. *etiámnum parum est.*
SER. *Quónam ergo telo tantus vtetur dolor?*
ATR. *Ipso Thyeste.* SER. *maius est ira hoc malum.*
ATR. *Fateor, tumultus pectora attonitus quatit,*
Penitusque voluit: rapior, & quò nescio,
Sed rapior: imo mugit è fundo solum,
Tonat dies serenus, ac totus domus
Vt fracta tectis crepuit, & moti lares
Vertêre vultum: fiat hoc, fiat: nefas,
Quod dij timetis. SER. *facere quid tādem paras?*
ATR. *Nescio quid animus maius, et solito amplius*
Supraque fines moris humani tumet,
Instatque pigris manibus: haud, quid sit, scio.
Sed grande quiddam est: ita sic hoc anime incipe,
Dignum Thyeste facinus, & dignum Atreo
Vterque faciat. vidit infandas domus
Odrysia mensas, fateor, immane est scelus,

Sed

Sed occupatum: maius hoc aliquid dolor
Inueniat, animum filio inspira parens,
Sororq́; causa est similis: assiste, & manum
Impelle nostram, liberos auidus parens,
Gaudensq́; laceret, & suos artus edat.
Bene est, abunde est, hic placet pœnæ modus
Tantisper, vbínam est? tam diu cur innocens
Versatur Atreus? tota iam ante oculos meos
Imago cædis errat, ingesta orbitas
In ora patris, anime quid rursus times?
Et ante rem subsidis? audendum est, age.
Quod est in isto scelere præcipuum nefas,
Hoc ipse faciat. SER. *sed quibus captus dolis,*
Nostros dabit perductus in laqueos pedem?
Inimica credit cuncta. ATR. *non poterit capi,*
Nisi capere vellet. regna nunc sperat mea:
Hac spe, minanti fulmen, occurret Ioui,
Hac spe subibit gurgitis tumidi minas,
Dubiumq́; Libycæ syrtis intrabit fretum.
Hac spe, quod esse maximum retur malum,
Fratrem videbit. SER. *quis fidem pacis dabit?*
Cui tanta credet? ATR. *credula est spes improba,*
Gnatis tamen mandata, quæ patruo ferant,
Dabimus: relictis exul hospitiis, vagus
Regno vt miserias mutet, atque Argos regat
Ex parte dominus: si nimis durus preces
Spernet Thyestes, liberos eius rudes,
Malisq́; fessos grauibus, & faciles capi
Preces mouebunt: hinc vetus regni furor,
Illinc egestas tristis, hinc durus labor,
Quamuis rigentem tot malis subigent virum.
SER. *Iam tempus illi fecit ærumnas leues.* ,,
ATR. *Erras: malorum sensus accrescit die:*
Leue est miserias ferre, perferre graue. ,,
SER. *Alios ministros consiliis istis lege:*
Peiora iuuenes facilè præcepta audiunt. ,,
In patre facient, quicquid in patruo doces,

279 *Bene est.* sic loquitur infra actu 5. & Medeæ actu 5. & Agamem. actu 5.

309 *Peiora iuuenes facilè præcepta audiunt.* de iuuene ait Horatius in arte poëtica: *Cereus in vitium flecti, monitoribus asper.*

Sæpe in magistrum scelera redierunt sua. „
ATR. *Vt nemo doceat fraudis & sceleris vias,* „
Regnum docebit: ne mali fiant, times,
Nascuntur: istud, quod vocas sæuum, asperum,
Agiq; dirè credis, & nimium impiè,
Fortasse & illic agitur. SER. *hanc fraudem scient*
Gnati parati: tacita tam rudibus fides
Non est in annis, detegent forsan dolos.
ATR. *Tacere multis discitur vitæ malis.*
SER. *Ipsósne, per quos fallere alium cogitas,*
Falles? ATR. *at ipsi crimine & culpa vacent,*
Quid enim est necesse liberos sceleri meo
Inserere? per nos odia se nostra explicent.
Malè agis, recedis anime: si parcis tuis,
Parces & illi, consilij Agamemnon mei
Sciens minister fiat, & patris cliens
Menelaus adsit, prolis incertæ fides:
Ex hoc petatur scelere, si bella abnuunt,
Et gerere nolunt odia: si patruum vocant,
Pater est, eatur: multa turbatus solet „
Detegere vultus, magna nolentem quoque „
Consilia produnt: nesciant quantæ rei
Fiant ministri, nostra tu cæpta occule.
SER. *Haud sum monendus: ista nostro in pectore*
Fides, timorq;. sed magis cludit fides.

330 *Multa turbatus solet Detegere vultus.* nam ex vultu certissima affectuum animi indicia ducuntur. vide Lambinum in comment. Horat. lib. 1. epist. 18. in verbis; *deme supercilio nubem.*

CHORVS.

Choriambici trimetri.

Tandem regia nobilis,
Antiqui genus Inachi,
Fratrum composuit minas.
Quis vos exagitat furor,
Alternis dare sanguinem,
Et sceptrum scelere aggredi?
Nescitis cupidi arcium,
Regnum quo iaceat loco.

337 *Antiqui Inachi.* Horatius lib. 2. ode 3.
Diuésne prisco natus ab Inacho.
Genus. quia Inachus Argiuorum rex fuit.

338 *Composuit.* condidit. Virgilius 1. AEneid.
Ante diem clauso componet vesper Olympo.
Horat. lib. 4. ode 14.
Te cæde gaudentes Sycambri
Compositis venerantur armis.

340 *Alternis dare sanguinem.* O. v. l. *alternum dare sanguinem.*

Regem

Regem non faciunt opes,
Non vestis Tyriæ color,
Non frontis nota regiæ,
Non auro nitidæ trabes.
Rex est, qui posuit metus,
Et diri mala pectoris:
Quem non ambitio impotens,
Et nunquam stabilis fauor,
Vulgi præcipitis mouet.
Non quicquid fodit Occidens,
Aut vnda Tagus aurea
Claro deuehit alueo:
Non quicquid Libycis terit
Feruens area messibus.
Quem non concutiet cadens
Obliqui via fulminis:
Non eurus rapiens mare,
Aut sæuo rapidus freto
Ventosi tumor Adriæ:
Quem non lancea militis,
Non strictus domuit chalybs:
Qui tuto positus loco,
Infra se videt omnia,
Occurritq; suo libens
Fato, nec queritur mori.
Reges conueniant licet,
Qui sparsos agitant Dacas,
Qui rubri vada littoris,
Aut gemmis mare lucidum
Latè sanguineum tenent:
Aut qui Caspia fortibus
Recludunt iuga Sarmatis.
Certet Danubium licet,
Audet qui pedes ingredi,
Et quocunque loco iacent
Seres vellere nobiles.
Mens regnum bona possidet:

355 *Claro deuehit alueo.* in vno cod. antiquo habetur *caro.* Porro Tagi arenas & messes Libycas, vt noster, sic Martialis etiam coniunxit:

Possideat Libycas messes, Hermumq; Tagumq;.

356 *Non quicquid Libycis terit Feruens area &c.* sic Horat. ode 1.

Illum, si proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis verritur areis.

362 *Ventosi tumor Adriæ.* mare Adriaticum vt ventis & tempestatibus obnoxium damnat Horat. lib. 1. ode 33. lib. 3. ode 9. & ode 27.

Nil vllis opus est equis,
Nil armis, & inertibus
Telis, quæ procul ingerit
Parthus, cum simulat fugas.
Admotis nihil est opus
Vrbes sternere machinis,
Longè saxa rotantibus:
Rex est, qui metuit nihil.
Hoc regnum sibi quisque dat.
Stet, quicunque volet potens
Aulæ culmine lubrico.
Me dulcis saturet quies,
Obscuro positus loco,
Leni perfruar ocio.
Nullis nota Quiritibus
Aetas per tacitum fluat.
Sic cùm transierint mei
Nullo cum strepitu dies,
Plebeius moriar senex.
Illi mors grauis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur sibi.

ACTVS TERTIVS.

THYESTES. PLISTHENES.

Optata patriæ tecta, & Argolicas opes,
Miserisq́ summũ ac maximum exulibus bonum,
Tactum soli natalis, & patrios deos,
(Si sunt tamen dij) cerno, Cyclopum sacras
Turres, labore maius humano decus,
Celebrata iuueni stadia, per quæ nobilis
Palmam

381 *Nil vllis opus &c.* similia sunt hæc Horatij lib. 1. ode 22.
Integer vitæ, scelerisq́; purus
Non eget Mauri iaculis nec arcu,
Nec venenatis grauida sagittis,
Fusce, pharetra.

382 *Inertibus.* quia à fugientibus sparguntur. Virg. Georg. 3. Horat. ode 13. lib. 2.

386 *Machinis.* Vitruuius tradit machinam esse continentem ex materia coniunctionem, maximas ad onerum motus habentem virtutes: eaque mouetur ex arte circulorum rotũdationibus, per κυκλικὴν κίνησιν.

388 *Rex est, qui metuit nihil.* horum & quadamtenus sequẽtium forte ex Euripidis Ione fuit mutuatus. ait Eurip.
τυραννίδος δὲ τῆς μάτην αἰνουμένης
τὸ μὲν πρόσωπον ἡδὺ, τἀν δόμοισι δὲ
λυπηρά. τίς γὰρ μακάριος, τίς εὐτυχὴς,
ὅστις δεδοικὼς καὶ περιβλέπων βίαν,
αἰῶνα τείνει; δημότης δ' ἂν εὐτυχὴς
ζῆν ἂν θέλοιμι μᾶλλον, ἢ τύραννος ὤν.
& quæ sequuntur.

395 *Nullis nota Quiritibus.* ociosam vitam & à publicis muneribus remotam laudat, ad Epicureorũ λάθε βιώσας respiciens: qua de re integer Plutarchi liber exstat. vulgò dicitur:
Bene qui latuit, bene vixit.
quod si cunctis placeret, nulla non ciuitas periret breui.

400 *Illi mors grauis* &c. Euripides, in Iphigenia priore:
ζηλῶ δ' ἀνδρῶν ὃς ἀκίνδυνον
βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς, ἀκλεής.
τοὺς δ' ἐν τιμαῖς ἧσσον ζηλῶ.

402 *Ignotus moritur sibi.* solus sapiens felix est ex Zenonis sententia, (Cicero 4. de finib.) stultus vero omnis infelix & miser, auctore Cicerone in Paradoxis: qui autem seipsum non nouit, stultus est. quia sapientis potissimum munus est, seipsum nosse. Infelix ergo est qui sibi ipsi ignotus moritur.

405 *Tactum soli natalis.* patria, vt ait Cicero, nihil potest esse iucundius. de quo multa Francis. Abylesius de prætoribus cap. 1. versic. tierra. nu. 14. Homerus: ὡς οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος. ex sulibus potissimum. nam negata vehementius appetuntur. 406 *Cyclopum sacras Turres.* supra Hercule Furẽte dixit: *Bellum Mycenis restat, vt Cyclopea Euersa manibus saxa nostris concidant.* Euripides, in Iphigenia Taurica: ... ὦ κυκλωπίδες ἑστίαι, ὦ πατρὶς Μυκήνα φίλα. quæ quomodo sunt intelligenda, ex Arsenio interprete petere licet. 408 *Per quæ nobilis* &c. vnus m. s. *nobilem.* Licet autem hic notare senilem lactan-

Palmam paterno non semel curru tuli.
Occurret Argos, populus occurret frequens,
Sed nempe & Atreus: repete siluestres fugas,
Saltusque densos potius, & mistam feris
Similemque vitam. clarus hic regni nitor
Fulgore non est, quod oculos falsò auferat.
Cùm quid datur, spectabis, & dantem aspice.
Modò inter illa quæ putant cuncti aspera
Fortis fui, lætusque: nunc contrà in metus
Reuoluor: animus hæret, ac retro cupit
Corpus referre, moueo nolentem gradum.
PL. *Pigro (quid hoc est?) genitor incessu stupet,*
Vultumque versat, seque in incerto tenet.
THY. *Quid anime pendes? quidúe consilium diu*
Tam facile torques? rebus incertissimis
Fratri atque regno credis? an metuis mala
Iam victa, iam mansueta? & ærumnas fugis
Bene collocatas? esse iam miserum iuuat?
Deflecte gressum, dum licet, teque eripe.
PL. *Quæ causa cogit genitor à patria gradum*
Referre visa? cur bonis tantis sinum
Subducis? ira frater abiecta redit,
Partemque regni reddit, & laceræ domus
Componit artus, teque restituit tibi.
THY. *Causam timoris, ipse quam ignoro, exigis.*
Nihil timendum video, sed timeo tamen:
Placet ire, pigris membra sed genubus labant,
Alioque quàm quò nitor, abductus feror:
Sic concitatam remige & vento ratem
AEstus resistens remigi & velo refert.
PL. *Peruince, quicquid obstat, et mentem impetit,*
Reducemque quanta præmia expectent vide.
Pater potest regnare. THY. *cùm possim mori.*
PL. *Sũma est potestas.* TH. *nulla, si cupias nihil.*
PL. *Gnatis relinques?* TH. *non capit regnum duos.*
PL. *Miser esse mauult, esse qui felix potest?*
TH. *Mihi crede, falsis magna nominib. placent.*

tiam; quam in Nestore Homerus, in Euandro Virgilius bene expresserunt. Aristoteles 2. Rhetoric. huius iactantiæ causam reddit: διὰ τὸ ἡδὺ γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες. ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται.

413 *Clarus hic regni nitor Fulgore non est, quod oculos falsò auferat.* quoniam magno alicuius rei splendore oculi offenduntur & quasi cæcantur. Laberius apud Gellium lib. 10.

Democritus Abderites, physicus philosoph.
Clypeum constituit contra exortum Hyperionis,
Oculos effodere vt posset splẽdore æreo, &
Radiis solis aciem effodit luminis;
Malis bene esse ne videret ciuibus:
Sic ego splendore fulgentis pecuniæ,
Volo elucificare exitum ætatis meæ;
Ne in re bona videam esse nequam filium.

Rationem reddit Lucretius his versib.

Splendida porro oculi fugiunt vitantque tueri:
Sol etiam cæcat contra si tendere pergas;
Propterea quia vis magna est ipsius, & altè
Aera per purum grauiter simulacra feruntur,
Et feriunt oculos turbantia compositura.
Præterea splendor quicumque est acer, adurit
Sæpe oculos: ideo quòd semina possidet ignis
Multa, dolorem oculis quæ gignunt insinuando.

414 *Falsò.* nõ sunt omnino aliena quæ Cicero ad Brutum quadam epist. scribit, ostẽdens timere se ne animus Octauiani propter flexibilem eius ætatem corrumpatur à nõnullis venenis & pestibus iuuentutis. verba Ciceronis, ni fallor, sunt hæc: multi ad deprauãdum parati, qui splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenij præstringi posse confidunt.

441 THY. *Cum possim mori, summa est potestas.* PL. *nulla, si cupias nihil, gnatis relinques.* THY. *non &c.* sic legitur in o. v. l.

443 *Nõ capit regnũ duos.* sic prior Luca.

Nulla fides regni sociis, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

nonnulla huc pertinentia tradit Sozinus in cõsil. nouis in 1. volum. cons. 88.

444 *Miser esse mauult, esse qui felix potest?*

Frustra timentur dura: dum excelsus steti,
Nunquam pauere destiti, atque ipsum mei
Ferrum timere lateris: ô quantum bonum est, „
Obstare nulli, capere securas dapes, „
Humi iacentem scelera non intrant casam, „
Tutusq́ mensa capitur angusta cibus. „
Venenum in auro bibitur: expertus loquor. „
Malam bonæ præferre fortunam licet: „
Non vertice alti montis impositam domum,
Et eminentem ciuitas humilis tremit:
Nec fulget altis splendidum tectis ebur,
Somnosq́ non defendit excubitor meos.
Non classibus piscamur, & retro mare „
Iacta fugamus mole, non ventrem improbum „
Alimus tributo gentium: nullus mihi „
Vltra Getas metitur, & Parthos ager:
Non thure colimur, nec meæ excluso Ioue
Ornantur aræ, nulla culminibus meis
Imposita nutat silua, nec fumant manu
Succensa multa stagna: nec somno dies,
Bacchoq́ nox ducenda peruigili datur:
Sed non timemur: tuta sine telo est domus, „
Rebusq́ paruis alta præstatur quies. „
Immane regnum est, posse sine regno pati. „
PL. *Nec abnuendum est, si dat imperium deus.*
THY. *Nec appetendū.* PL. *frater vt regnes rogat.*
THY. *Rogat? timēdum est: errat hic aliquis dolus.*
PL. *Redire pietas, vnde summota est, solet,*
Reparatq́ vires iustus amissas amor.
THY. *Amat Thyesten frater? ætherias prius*
Perfundet Arctos pontus, & Siculi rapax

Consi-

meus cod. scriptus continet *m. c. manu, e. q. f. potes.*

448 *O quantum bonum est* &c. Euripides, in Iphigenia Aulidensi:

ζηλῶ δ' ἀνδρῶν ὃς ἀκίνδυνον
βίον ἐξεπέρασ' ἀγνὼς, ἀκλεής·
τοὺς δ' ἐν τιμαῖς ἧσσον ζηλῶ.
Πρε. καὶ μὴν τὸ καλόν γ' ἐνταῦθα βίου.
Ἀγα. τοῦτο δέ γ' ἐστὶ τὸ καλὸν, σφαλερόν.
καὶ τὸ φιλότιμον
γλυκὺ μὲν, λυπεῖ δὲ προσιστάμενον.

452 *Venenum in auro bibitur.* Satyricus idipsum sensit, inquiens;

. . . . non aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa time, cùm pocula sumes
Gemmata . . .

454 *Non vertice alti montis.* dictum videtur propter Valerium Poplicolam; qui, cū in summa Velia ædificaret, venit in suspitionem affectati regni. itaq; ne à ciuibus suis timeretur, non in planum modo ędes suas detulit, sed etiam colli ipsi subiecit, id se facere inquiens, vt populus supra suspectum se ciuem habitaret, & in Velia ædificarent, quibus melius publica libertas, quàm sibi patriæ liberatori credebatur. Liuius lib. 2. hunc vero locum traxit totum ab aliis, nec verò infelicius tractauit. Lucretius lib. 2.

Si non aurea sunt iuuenum simulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis vt suppeditentur:
Nec domus argento fulget, auroq; renidet,
Nec cytharis reboant laqueata aurataque templa:
At tamen inter se prostrati in gramine molli,
Propter aquæ riuū sub ramis arboris altæ,
Non magnis opibus iucundè corpora curāt.

Virgilius:

Si non ingentē foribus domus alta superbis
Mane salutantum totis vomit ædibus vndā,
Nec varios inhiant pulcra testudine postes,
Illusasq; auro vestes, Ephyreiaq; æra,
Alba nec Assyrio fucatur lana veneno,
Nec casia liquidi corrumpitur vsus oliui:
At secura quies & nescia fallere vita,
Diues opum variarum: at latis otia fundis,
Speluncæ, viuiq; lacus: at frigida Tempe,
Mugitusq; boum, mollesq; sub arbore somni &c.

Item alius, nescio quis:

Si non Assyrio fuerunt bis lauta colore
Attalicis opibus data vellera: si nitor auri
Sublaqueare domus animum non tangit auarum,
Picturaq; decus, lapidum nec fulgor in vlla
Cognitus vtilitate manet: nec pocula gratum
Alconis referunt Boetiq; toreuma, nec Indi

Consistet æstus vnda, & Ionio seges
Matura pelago surget, & lucem dabit
Nox atra terris: antè cum flammis aquæ,
Cum morte vita, cum mari ventus fidem
Fœdusq; iungent. PL. *quam tamen fraudē times?*
TH. *Omnem: timori quem meo statuam modum?*
Quantū potest, tantum odit. PL. *in te quid potest?*
THY. *Pro me nihil iam metuo, vos facitis mihi*
Atrea timendum. PL. *decipi captus times?*
Serum est cauendi tempus in mediis malis.
Eatur, vnum genitor hoc hortamen est.
TH. *Ego vos sequor, non duco.* PL. *Respiciat deus*
Bene cogitata, perge non dubio gradu.

ATREVS. THYESTES.

Plagis tenetur clusa dispositus fera,
Et ipsum, & vnà generis inuisi indolem
Iunctam parenti cerno iam tuto in loco
Versantur odia: vênit in nostras manus
Tandem Thyestes, vênit, & totus quidem:
Vix tempero animo, vix dolor frenos capit.
Sic, cùm feras vestigat, & longo sagax
Loro tenetur Vmber, ac presso vias
Scrutatur ore, dum procul lento suem
Odore sentit, pâret, & tacito locum
Rostro pererrat: præda cùm propior fuit,
Ceruice tota pugnat, & gestu vocat
Dominum morantem, seq; retinenti eripit.
Cum spirat ira sanguinem, nescit tegi,
Tamen tegatur: aspice, vt multo grauis
Squallore vultus obruat mæstos coma.
Quàm fœda iaceat barba, præstetur fides.
Fratrem iuuat videre: complexus mihi
Redde expetitos: quicquid irarum fuit,
Transierit, ex hoc sanguis ac pietas die
Colantur, animis odia damnata excidant.
THY. *Diluere possem cuncta, nisi talis fores:*

Sed fa-

Conchea bacca maris pretio est: at pectore puro
Sæpe super tenero prosternit gramine corpus;
Florida cùm tellus gemmantes picta per herbas &c.

Quæcumque enim plus viginti versibus cōprehensa sequuntur, omnia huc pertinent.

456 *Tectis.* loquitur de tectis laqueatis, de quibus Cicero 2. de legib. & Horat. 2. carmin.

458 *Classibus piscamur.* insanam Romanorum in conquirendis vndiq; piscibus luxuriam, quasi aliud agens reprehendit: de qua vide Macrobium lib. 3. Saturnal. cap. 15. sequentib. verbis profusissimam illam libidinem villarum in Baiano sinu, aliisque locis exstruendarum notat.

462 *Mea, excluso Ioue, Ornantur ara.* proditum est de Caligula, abstulisse illum Deorum statuis capita, & sui capitis effigiem reposuisse. Suetonius lib. 4.

464 *Silua.* de hortis pensilibus loquitur; quales illi Babylonij fuerunt, & alij Thebis AEgyptiis, teste Plin. li. 36.

465 *Succensa multa stagna.* succenduntur stagna piscatoria vt fundus dulcior factus, melioris saporis pisces alat.

472 *Rogat? timendum est.* inimico enim, cum quo quis in gratiam rediit, nō temerè fidendum; maxime si impensius alicui faueat & aduletur, vt plurimum enim fraus subest. qua de re notiss. Italico sermone prouerb. circumfertur.

495 *Tempero animo.* tres m. s. *animum.*

496 *Sic cùm feras.* sic Vlyssem cani latranti comparat Homerus Odyss. υ'.

... κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει.
ὡς δὲ κύων ἀμαλῇσι περὶ σκυλάκεσσι βεβῶσα,
ἄνδρ' ἀγνοιήσασ' ὑλάει μέμονέν τε μάχεσθαι.

&, quod ad rē propius accedit, Ennius:

... animumq; in pectore latrat:
Sicuti siquando vinclo venatica aeno
Apta soles canis, forte ferā si ex nare sagaci
Sensit; voce sua nictatq; vlulatq; ibi acute.

506 *Quàm fœda iaceat barba.* de Thyeste vidētur illa antiquæ tragœdię apud Ciceronem 3. Tusculan. quæst.

Refugêre oculi, corpus macie extabuit,

Lacrumæ peredère humo, e exsangues ge nas,
Situ nideris barba pedore horrida
Atque intonsa infuscat pectus illuuie scabrum.

536 Quàm facilè efflaunt. P. Syrus:
Leuis est fortuna, citò reposcit quæ dedit.

Q. Curtius lib. 6. Fortunā tuam pressis manibus tene, lubrica est, nec teneri potest. alibi lib. 5. idem versatilem appellat: quod forte dictum fuit, quia vt ait Tibullus lib. 1. eleg. 5.
Versatur celeri sors leuis orbe rotæ.

Herodotus lib. 1. qui inscribitur Clio: ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπηΐων ἐστὶ πρηγμάτων, περιφερόμενος δὲ, οὐκ ἐᾷ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχέειν.

556 *Sanguinē Mauors cupiens.* Orpheus:
Ἄρες ἄναξ δολόδυπε, φόνοις πεπαλαγμένος αἰεὶ,
αἵματι ἀνδροφόνῳ χαίρων, πολεμόκλονε, φρικτὲ,
ὃς ποθέεις ξίφεσίν τε καὶ ἔγχεσι δῆριν ἄμουσον.

562 *Pallida matres timuere natis.* hoc Fabricius ex coniectura reposuit, & sanè est eleganti limum; non ausim tamen hoc amplecti, quia in o. v. l. tam excusis quàm scriptis habetur; *pallide matres tenuère natos.* & potest videri dictum ad imitationē illius Virgiliani lib. 7. AEn.
Et trepidæ matres pressère ad vbera natos.

quod in Orlando Furioso cantu 27. Stanz. 101. sic expressit Ludou. Ariost.
Si strinzere le madri il figli al seno.

& Ludouic. de Camoes, in Lusiadib. cant. 4.
E as mãis que o som terribil escuitàrão
A os peitos os filhinhos apertàrão.

574 *Litui strepentis.* Lituus incuruus erat, auctore Festo, ideo sonum strepentem & acutum edebat. Ennius:
Inde loci lituus sonitus effudit acutos.

idcirco ait *strepentis.* imitatus Horatiū, qui 2. carmin. ait;
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perstringis aures, iam litui strepunt.

580 *Quod rapax haustum reuomit Charybdis.* ab Homero Odyss. μ'.
.. δῖα Χάρυβδις ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ.
τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναρροιβδεῖ
δεινόν ..

Sed fateor, Atreu fateor, admisi omnia
Quæ credidisti, pessimam causam meam
Hodierna pietas fecit: est prorsus nocens,
Quicunque visus tam bono fratri est nocens.
Lachrymis agēdum est, supplicem primus vides.
Hæ te precantur pedibus iniectæ manus.
Ponatur omnis ira, & ex animo tumor
Erasus abeat: obsides fidei accipe
Hos innocentes frater. ATR. *à genubus manus*
Aufer, meosq́ potius amplexus pete.
Vos quoque, senum præsidia, tot iuuenes, meo
Pendete collo: squallidam vestem exue,
Oculisq́ nostris parce, & ornatus cape,
Quales mei, latusq́ frater imperij
Capesse partem: maior hæc laus est mea,
Fratri paternum reddere incolumi decus.
Habere regnum casus est, virtus dare. „
THY. *Dij paria frater precia pro tantis tibi*
Meritis rependant: regiam capitis notam
Squallor recusat noster, & sceptrum manus
Infausta refugit, liceat in media mihi
Latère turba. ATR. *recipit hoc regnum duos.*
THY. *Meum esse credo, quicquid est frater tuum.*
ATR. *Quis influentis dona fortunæ abnuit?* „
THY. *Expertus est quicūq́, quàm facilè effluāt.* „
ATR. *Fratrem potiri gloria ingenti vetas?*
Tua iam peracta gloria est, restat mea.
TH. *Respuere certum est regna consilium mihi.*
ATR. *Meam relinquam, nisi tuam partem accipis.*
THY. *Accipio, regni nomen impositi feram:*
Sed iura & arma seruient mecum tibi.
ATR. *Imposita capiti vincla venerando gere,*
Ego destinatas victimas superis dabo.

CHORVS.

Sapphici, & vnus Adonius.

Credat hoc quisquam: ferus ille & acer,

Nec

Nec potens mentis truculentus Atreus,
Fratris aspectu stupefactus hæsit?
Nulla vis maior pietate vera est:
Iurgia externis inimica durant,
Quos amor verus tenuit, tenebit.
Ira cùm magnis agitata causis
Gratiam rupit, cecinitq́ bellum,
Cùm leues frenis sonuere turmæ,
Fulsit hinc illinc agitatus ensis.
Quem mouet crebro furibundus ictu
Sanguinem Mauors cupiens recentem,
Opprimit ferrum, manibusq́ iunctis
Ducit ad pacem pietas negantes.
Ocium è tanto subitum tumultu
Quis deus fecit? modò per Mycenas.
Arma ciuilis crepuere belli.
Pallidæ matres timuere natis,
Vxor armato timuit marito,
Cùm manum inuitus sequeretur ensis,
Sordidus pacis vitio quietæ:
Ille labentes renouare muros,
Hic situ quassas stabilire turres,
Ferreis portas cohibere claustris
Ille certabat, pauidusq́ pinnis
Anxiæ nocti vigil incubabat.
Peior est bello, timor ipse belli.
Iam minæ sæui cecidere ferri,
Iam silet murmur graue classicorum,
Iam tacet stridor litui strepentis,
Alta pax vrbis reuocata latæ est.
Sic vbi ex alto tumuere fluctus,
Brutiûm Coro feriente pontum,
Scylla pulsatis resonat cauernis,
Ac mare intortum timuere nautæ,
Quod rapax haustum reuomit Charybdis:
Et ferus Cyclops metuit parentem
Rupe feruentis residens in AEtnæ,

k Ne su-

Virgilius AEneid. 3.

... Charybdis
Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
» *Sorbet in abruptum fluctus, rursusq́; sub auras*
» *Erigit alternos, & sidera verberat vnda.*

581 *Cyclops metuit parentem.* Conon in Heraclea scribit Polyphemi patrem fuisse Elasum; quem Andron Teius, in lib. de affinitatibus, Elatam appellat; Homerus Odyss. α. Euripides in Cyclope, Apollonius 1. Argonaut. & Lucianus in dialog. marinor. deor. Neptunú fuisse dicit. quod noster hic sequitur: fortè quia vt Tzetza chil. 2. histor. 51. scribit, τοὺς θυμικοὺς γὰρ σύμπαντας καὶ πάντας τοὺς ἀνδρείους, ἤτοι καὶ φίλους, ἱεροὺς φασὶ τοῦ Ποσειδῶνος. Præterea rectè noster per Neptunum voluit vim maris significare. nam Cicero lib. 1. de natu. deor. ex Chrysippi sentētia, prodidit Neptunum nihil esse aliud quā spiritum qui mare commouet.

582 *AEtnæ.* AEtnæi incendij causam tradit Lucretius lib. 6. his versibus:

... primùm totius subcaua montis,
Est natura fere, silicum suffulta cauernis:
Omnibus est porro in speluncis ventus & aer,
Ventus enim fit vbi est agitando percitus aer:
Hic vbi percaluit, calefecitq́; omnia circum
Saxa furens, quà contingit, terramque & ab ollis
Excussit calidum flammis voracibus ignem;
» *Tollit se ac rectis ita faucibus eicit altè,*
Funditq́; ardorem longè, longeq́; fauillam
Differt, & crassa voluit caligine fumum,
Extruditq́; simul mirādo pōdere saxa &c.

addit Claudia. lib. 1. de raptu Proserp.

Quæ scopulos tormenta rotant? quæ tanta cauernas
Vis glomerat? quo fonte ruit Vulcanius ignis?
Siue quod obicib. discurrens ventus opertis
Offenso per saxa ruens rimosa meatu,
Dum scrutatur iter, libertatemq́; reposcens
Putrida multiuagis populatur flatib. antra:
Seu mare sulphurei ductum per viscera montis
Oppressis ignescit aquis & pondera librat, &c.

Ne superfusis violetur vndis
Ignis AEtneis resonans caminis.
Et putat mergi sua posse pauper
Regna Laertes Ithaca tremente.
Si suæ ventus cecidere vires,
Mitius stagno pelagus recumbit.
Alta quæ nauis timuit secare
Hinc & hinc fusis spaciosa velis
Strata, ludenti patuere cymbæ,
Et vacat mersos numerare pisces:
Hîc, vbi ingenti modò sub procella
Cyclades pontum timuere motæ.
Nulla sors longa est, dolor ac voluptas
Inuicem cedunt, breuior voluptas.
Ima permutat breuis hora summis.
Ille qui donat diadema fronti,
Quem genu nixæ tremuere gentes,
Cuius ad nutum posuere bella
Medus, & Phœbi propioris Indus,
Et Daca Parthis equitem minanti:

Anxius

Auctor libri de mundo docet terram multos flatus & ignis fontes in se continere: quorũ alij sub terra sint occulti & obscuri, alij verò ἀναπνοὰς ἔχουσι καὶ ἀναφυσήσεις, ὥσπερ Λιπάρα τε καὶ Αἴτνη καὶ τὰ ἐν Αἰόλου νήσοις· αἳ δὴ καὶ ῥέουσι πολλάκις ποταμῶν δίκην καὶ μύδρους ἀναρριπτοῦσι διαπύρους. adde quæ diximus superius in Hercule Furente ex Trogi Pompeij sententia.

595 *Dolor ac voluptas.* Iouem tradunt fabulæ, cùm dolorem ac voluptatem grauiter dissidentes, nullo modo conciliare posset, adamãtina cathena simul vinxisse: vt, manente etiamnum discidio, se mutuo tamen semper consequantur.

597 *Ima permutat breuis hora summis.* rectius noster quàm tragicus Græcus; qui diem dixerat. quamobrẽ in Demetrij Phalerei reprehensionem incidit, vt à Plutarcho accepi, cuius verba in consolatoria ad Apollonium sunt hæc: ὅθεν ὀρθῶς ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος, εἰπόντος Εὐριπίδου, ὁ δ' ὄλβος οὐ βέβαιος ἀλλ' ἐφήμερος, καὶ ὅτι μικρὰ τὰ σφάλλοντα, καὶ ἡμέρα τὰ μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὰ δ' ἦρ' ἄνω· τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἔφη λέγειν αὐτόν, βέλτιον δ' ἂν ἔχειν, εἰ μὴ μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ στιγμὴν εἶπε χρόνου. Carmina Euripidis, quæ Demetrius reprehendebat, si coniecturæ licentia datur, fortè fuerunt hæc, in Hecuba:

οὐδ' εὐτυχοῦντας, οὐ δοκεῖν πράξειν ἀεί.
κἀγὼ γὰρ ἦν ποτ', ἀλλὰ νῦν οὐκ εἴμ' ἔτι,
τὸν πάντα δ' ὄλβον ἦμαρ ἕν μ' ἀφείλετο.

Vt vt est, iustè Demetrius. celerrima enim est rerum vicissitudo. Simonides;

ὠκεῖα γὰρ οὐδὲ τανυπτερύγου μυίας
οὕτως ἁ μετάστασις:

quia, vt idem inquit,

οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι μένει χρῆμ' ἔμπεδον αἰεί.

neque enim vllus vmquam tam fuit fortunatus, vt non sæpissimè illi multa aduersa acciderint, ne illi quidem qui vixisse felicissimè traduntur. Pindarus:

. . . αἰὼν δ' ἀσφαλὴς
οὐκ ἔγεντ' οὔτ' Αἰακίδᾳ παρὰ Πηλεῖ,
οὔτε παρ' ἀντιθέῳ
Κάδμῳ· λέγονται γε μὰν βροτῶν
ὄλβον ὑπέρτατον οἳ
σχεῖν . .

Simonides:

οὐδὲ γὰρ οἳ πρότερόν ποτ' ἐπέλοντο,
θεῶν δ' ἐξ ἀνάκτων ἐγένοντο υἷες
ἡμίθεοι, ἄπονον, οὐδ' ἄφθιτον,
οὐδ' ἀκινδύνευτον βίον ἐς γῆρας
ἐξίκοντο τελέσαντες . . .

rationem reddit Pindarus: . . . ἄλλοτε δ' ἀλλοῖαι πνοαὶ
ὑψιπετᾶν ἀνέμων.
ὄλβος δ' οὐκ ἐς μακρὸν ἀνδρῶν ἔρχεται &c.

Ideo Theodectes ait ἀβεβαίους esse hominum fortunas: & noster Seneca alibi,

Neminem illæsum fata transmittunt.

B. Nylus quoque, episcopus & martyr, quę nobis prospera contingunt, rotæ, fumo, ac vmbræ comparauit. quia vt vmbra non permanent, vt fumus euanescunt, & veluti rota vertuntur. Quinetiam si rem rectà via reputemus, tum demum nos extra ictus fortunæ constitutos comperiemus; cùm anima nostra hoc corporis carcere emissa in cælũ, vnde ducit originem, euolarit. Hoc neque Solonem, neque Euripidem, neque Ouidium latuit. (quorum tamen sententiam malignè & non sine calumnia vellicat Aristoteles lib. 1. Ethicorum ad Nicomachum cap. 10.) Solon Crœsi gazas despi-

Anxius sceptrum tenet, & mouentes
Cuncta diuitias, metuitq́ casus
Mobiles rerum, dubiumq́ tempus.
Vos, quibus rector maris atque terræ
Ius dedit magnum necis atque vitæ,
Ponite inflatos tumidosq́ vultus:
Quicquid à vobis minor expauescit,
Maior hoc vobis dominus minatur.
Omne sub regno grauiore regnum est.
Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies vidit fugiens iacentem.
Nemo confidat nimium secundis,
Nemo desperet meliora lapsis.
Miscet hæc illis, prohibetq́ Clotho
Stare fortunam: rotat omne fatum.
Nemo tam diuos habuit fauentes,
Crastinum vt possit sibi polliceri.
Res Deus nostras celeri citatas
Turbine versat.

ciens, dixit eum se beatum nominare cui deus ad mortem vsque felicem vitam tribuisset. auctores sunt Herodotus & Plutarchus. Euripides testatur omnium, quotquot hoc cæli munere vescimur, vitam lubricam esse & laboriosam, hos erigi afflictos, illos affligi erectos, neque huius vicissitudinis vllũ terminum esse ante mortẽ; quam Diphilus vult esse malorum medicinam his verbis,

. . οὐκ ἔστι βίος ὃς οὐ κέκτηται κακά,
λύπας, μερίμνας, ἁρπαγὰς, στρεβλὰς,
νόσους.
τούτων ὁ θάνατος καθάπερ ἰατρὸς φανεὶς
ἀνέπαυσε τοὺς ἔχοντας, ἀναπαύσας
ὕπνῳ.

Ouidius autem:

. . . *vltima semper*
Exspectanda dies homini, dicíq; beatus
Ante obitũ nemo supremaq; funera debet.

quod fortè mutuatus fuit ab Euripide, qui in Andromache,

χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν οὐδέν' ὄλβιον βροτῶν,
πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταίαν ἴδῃς
ὅπως περάσας ἡμέραν ἥξει κάτω.

nec non in Troadibus; τῶν δ' εὐδαιμόνων μηδένα νομίζετ' εὐτυχεῖν, πρὶν ἂν θάνῃ. vel equidem mutuatus fuit à Sophocle, in OEdipo Tyranno: ὥστε θνητὸν ὄντ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν ἡμέραν ἐπισκοποῦντα, μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν τέρμα τοῦ βίου περάσῃ μηδὲν ἀλγεινὸν παθών. quod ipsum etiam Dionysius Tyrannus, in Leda, litteris prodidit: eaque causa est, cur D. Augustinus alicubi inquiat, Lauda post mortem, cùm ad triumphum venit. 603 *Mouentes Cuncta diuitias.* cur mouentes cuncta diuitias? an quia nihil tam sanctum, quod non violari; nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit? Cicero, in Verrem. Ideo prudenter Pythia consulenti Philippo, quomodo aduersarios vinceret, dicitur respondisse: Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις. quia, vt ait AEschylus, τὰ πάντα χρυσοῦ τίμιονται καὶ κράτισται. Aristodemi dictum celebratur hoc: Χρήματ' ἀνήρ, πενιχρὸς δ' οὐδεὶς πέλετ' ἐσθλὸς, οὐδὲ τίμιος. Menander: Χρυσὸς δ' ἀνοίγει πάντα, καὶ ᾅδου πύλας. Apuleius lib. 9. de asino, scripsit pecuniæ difficultates omnes esse peruias, auroque adamantinas perfringi fores. Archidamus Spartanus lib. 1. Thucydidis inquit, καὶ ἔστιν ὁ πόλεμος οὐχ ὅπλων τὸ πλέον, ἀλλὰ δαπάνης, δι' ἣν τὰ ὅπλα ὠφελεῖ, ἄλλως τε καὶ ἠπειρώταις πρὸς θαλασσίους. Porro in hac Archidami oratione nonnulla videntur esse transposita, non quidem in his verbis, sed alibi. Idem Thucydides lib. 6. Χρυσὸν γὰρ καὶ ἄργυρον πλεῖστον κέκτηνται, ὅθεν ὅ τε πόλεμος καὶ τἆλλα εὐπορεῖ. 614 *Nemo confidat nimium secundis.* Q. Curtius lib. 4. Breues & mutabiles vices rerum sunt. T. Liuius lib. 45. Exemplum insigne cernitis mutationis rerum humanarum. vobis hoc præcipue dico, iuuenes. Ideo in secundis rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet, nec præsenti credere fortunæ: cùm, quid vesper ferat, incertum sit. Is demum vir erit; cuius animum nec prospera flatu suo efferet, nec aduersa infringet. Laberius, apud Macrobium; *Non possunt primi esse omnes omni in tempore. Summum ad gradum cùm claritatis veneris, Consistes ægrè, & citius, quam ascendas, decides.* 619 *Crastinum.* Euripides, in Alcesti. βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται, κοὐκ ἔστι θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. Horatius: *Quis scit an adiicient hodiernæ tempora vitæ Crastina Dij superi.* Theocritus: οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες. Guilhelmus Tirius de bello sacro lib. 1. c. 17. Ignorat enim mortalis infirmitas, quid sibi crastina pariat dies.

ACTVS

ACTVS QVARTVS.

NVNCIVS. CHORVS.

Quis me per auras turbo præcipitem vehet,
Atraq; nube inuoluet, vt tantum nefas
Eripiat oculis? ô domus Pelopi quoque,
Et Tantalo pudenda. CH. *quid portas noui?*
NVN. *Quænam ista regio est, Sparte et Argos, impios*
Sortita fratres? & maris gemini premens
Fauces Corinthus? an feris Ister fugam
Præbens Alanis? an sub æterna niue
Hyrcana tellus? an vagi passim Scythæ?
CH. *Quis hic nefandi est conscius monstri locus?*
Effare, & istud pande, quodcunq; est malum.
NVN. *Si steterit animus, si metu corpus rigens*
Remittet artus: hæret in vultu trucis
Imago facti: ferte me insanæ procul
Illò procellæ: ferte, quò fertur dies
Hinc raptus. CH. *animos grauius incertos tenes.*
Quid sit quod horres ede, & auctorem indica.
Non quæro quis, sed vter. effare ocyus.
NVN. *In arce summa Pelopis, vna est pars domus*
Conuersa ad austros, cuius extremum latus
Æquale monti crescit, atque vrbem premit,
Et contumacem regibus populum suis
Habet sub ictu: fulget hic turbæ capax
Immane tectum, cuius auratas trabes
Variis columnæ nobiles maculis ferunt.
Post ista vulgo nota, quæ populi colunt,
In multa diues spacia discedit domus.
Arcana in imo regia secessu patet,
Alta vetustum valle compescens nemus,
Penetrale regni: nulla quæ lætos solet
Præbere ramos arbor, aut ferro coli,
Sed taxus, & cupressus, & nigra ilice
Obscura nutat silua: quam supra eminens
Despectat altè quercus, & vincit nemus.

629 *Alanis.* hi, iuxta Pliniũ & Ammianum Sarmatiam Europæam incoluerunt; iuxta alios vel Daciæ partem, vel Scythiæ. Alanorum formam habes apud Claudianum, de bello Gethico:

Cui natura breues, animus ingẽtibus artus
Finxerat, immaniq; oculos infecerat ira:
Vulneribus pars nulla vacat, recisaque cunctis
Gloria fœdati splendet iactantior oris.

648 *In multa diues spacia discedit domus.* pars domus interior describitur, quæ reliquis vt plurimum ditior & augustior erat. Catullus:

Ipsius at sedes, quacumq; opulenta recessit
Regia, fulgenti splendet auro atque argento,
Candet ebur soliis, collucent pocula mensis,
Tota domus gaudet regali splendida gaza.

Virgilius:

At domus interior regali splendida luxu
Instruitur.

653 *Nigra ilice.* Virgilius:

Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas.

Claudianus lib. 1. in Rufin.

. . . caligantia nigris
Ilicibus . . .

quo loco rationem reddidi, cur ilex nigra dicatur.

Hinc

Hinc auspicari regna Tantalidæ solent,
Hinc petere lapsis rebus & dubiis opem.
Affixa inhærent dona, vocales tubæ,
Fractiq; currus, spolia Myrtoi maris,
Victæq; falsis axibus pendent rotæ,
Et omne gentis facinus: hoc Phrygius loco
Fixus tiaras Pelopis: hîc præda hostium,
Et de triumpho picta barbarico chlamys.
Fons stat sub vmbra tristis, & nigra piger
Hæret palude: talis est diræ Stygis
Deformis vnda, quæ facit cælo fidem.
Hic nocte cæca gemere ferales deos
Fama est: catenis lucus excussis sonat,
Vlulantq; manes: quicquid audire est metus,
Illic videtur: errat antiquis vetus
Emissa bustis turba, & insultant loco
Maiora notis monstra: quin tota solet
Micare flammis silua, & excelsæ trabes
Ardent sine igne: sæpe latratu nemus
Trino remugit: sæpe simulachris domus
Attonita magnis: nec dies sedat metum.
Nox propria luco est, & superstitio inferûm
In luce media regnat: hinc orantibus
Responsa dantur certa, cum ingenti sono
Laxantur adyto fata, & immugit specus
Vocem deo soluente: quò postquam furens
Intrauit Atreus liberos fratri trahens,
Ornantur aræ, quis queat dignè eloqui?
Post terga iuuenum nobiles religat manus,
Et mæsta vitta capita purpurea ligat:
Non thura desunt, non sacer Bacchi liquor,
Tangénsve salsa victimam culter mola.
Seruatur omnis ordo, ne tantum nefas
Non ritè fiat. CH. *quis manum ferro admouet?*
NVN. *Ipse est sacerdos, ipse funesta prece*
Lethale carmen ore violento canit,
Stat ipse ad aras, ipse deuotos neci

662 *Tiaras.* vide quæ dixi in not. ad Claudiani Panegy. de 4. consulatu Honorij A.

666 *Quæ facit cælo fidem.* facit vt diis credatur; qui eius iurare timent & fallere numen, iuxta Hesiodum in Theogon. Homerum Odyss. ι. & Apolloniu Argonaut. β'.

682 *Liberos.* hic liberos pro filiis posuit. rectè, iuxta l. 10. D. de Senator. l. 10. §. liberos, D. de in ius voc. l. liberorum, D. de verb. signific. vbi traditur liberorum appellatione omnes descendentes contineri, vt parentum nomine omnes superiores l. 51. d. tit. sed & Papirius Fronto lib. 3. responsorum scripsit, filij appellatione etiam aliquando nepotes accipi, quod & Iuliano placuit l. 201. d. tit. qui plura vult legat Mysing. & alios ad §. si quis filiabus. Instit. qui test. tut. dar. pos. Alciatum & Brechæum ad l. 220. D. de verb. sign. Spiegel. Brisson. Ottoman. Prateiû & Verrutium, in lexicis iuris in voce *Liberi*, Ferâdum lib. 1. explicationũ; & Ioannem Bellonũ, ni fallor, in Antinomiis.

Contrectat, & componit, & ferro admouet:
Accendit ipse, nulla pars sacri perit.
Lucus tremiscit, tota succusso solo
Nutauit aula, dubia quò pondus daret,
Ac fluctuanti similis: è læuo æthere
Atrum cucurrit limitem sidus trahens,
Libata in ignes vina mutato fluunt
Cruenta Baccho: regium capiti decus
Bis terq́ lapsum est, fleuit in templis ebur.
Mouere cunctos monstra: sed solus sibi
Immotus Atreus constat, atque vltro deos
Terret minantes. iamq́ dimissa mora
Assiluit aris, toruùm & obliquùm intuens.
Ieiuna siluis qualis in Gangeticis
Inter iuuencos Tigris errauit duos,
Vtriusque prædæ cupida, quò primos ferat
Incerta morsus, flectit huc rictus suos,
Illò reflectit, & famem dubiam tenet:
Sic dirus Atreus capita deuota impiæ
Speculatur iræ: quem prius mactet sibi,
Dubitat: secunda deinde quem cæde immolet.
Nec interest, sed dubitat, & tantum scelus
Iuuat ordinare. CH. *quem tamen ferro occupat?*
NVN. *Primus locus (ne deesse pietatem putes)*
Auo dicatur: Tantalus prima hostia est.
CH. *Quo iuuenis animo, quo tulit vultu necem?*
NVN. *Stetit sui securus, & non est preces*
Perire frustra passus: ast illi ferus
In vulnere ensem abscondit, & penitus premens
Iugulo manum commisit, educto stetis
Ferro cadauer: cumq́ dubitasset diu
Hac parte an illa caderet, in patruum cadit.
Tunc ille ad aras Plisthenem sæuus trahit,
Adijcitq́ fratri: colla percussa amputat,
Ceruice cæsa truncus in pronum ruit,
Querulum cucurrit murmure incerto caput.
CH. *Quid deinde gemina cæde perfunctus facit?*
Puerône

697 *Læuo æthere.* q. v. l. *leuo.* alij *Læuo.* priorem orthographiam cõfirmat Nonius, posteriorem Festus. Lapides vtramque scripturam agnoscunt, non alteram tantum, vt voluit Aldus Manutius orthograph. pag. 477. nisi nos idem fallit pag. 302.

701 *Fleuit in templis ebur.* solemne prodigium. Tibullus lib. 2.

Et simulacra Deûm lachrymas fudire tepentes.

Ouid. 15. Metamorph.

Mille locis lachrymauit ebur..

Lucanus lib. 7.

... rorantia fletu
Vsque ad Thessaliam Romana & publica signa.

Silius lib. 8.

... lachrymaq́; vetusta
Effigie patrui latè fluxêre Quirini.

Iulius Obsequens, in lib. de prodigiis; testatur L. Æmilio Paullo & Cn. Bæbio Tamphilo Lanuuij Iunonis sospitæ simulacrum lachrymasse, Ap. vero Claudio & M. Perperna coss. Apollinis effigiem per quatriduum fleuisse.

707 *Inter iuuencos.* Ouid. 5. Metamor.

Tigris vt, auditis diuersa valle duorum
Exstimulata fame mugitibus armentorum,
Nescit vtro potius ruat, & ruere ardet vtroque.

708 *Primos.* o. v. l. habent *primùm.*

711 *Sic dirus Atreus.* hanc animi æstuãtis anxietatem prȩclarè Ennius expressit, in Thyeste:

Ibi quid agat, secum cogitat, parat, putat.

725 *Sæuus.* in nonnullis membranis legitur malè, *ferus.*

728 *Querulum cucurrit murmure incerto caput.* similiter de Orpheo discerpto cecinit:

.... caput Hebre lyramq́;
Excipis & (mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis...

& diu ante Nasonem de eodem Orpheo Phanocles. nam postquam tradiderat caput & lyram Orphei à Thracis mulieribus fuisse abiecta, subiũgit:

ἠχῇ δ' ὡς λιγυρῆς πόντον ἐπίσχε λύρης,

Puerone parcit? an scelus sceleri ingerit?
NVN. *Silua iubatus qualis Armenia leo,*
In cæde multa victor armento incubat,
Cruore rictus madidus, & pulsa fame
Non ponit iras: hinc & hinc tauros premens
Vitulis minatur, dente iam lasso piger:
Non aliter Atreus sæuit, atque ira tumet,
Ferrumq; gemina cæde perfusum tenens,
Oblitus in quem fureret, infesta manu
Exegit vltra corpus. at pueri statim
Pectore receptus ensis, in tergo exijt:
Cadit ille, & aras sanguine extinguens suo,
Per vtrumq; vulnus moritur. CH. *ô sæuum scelus.*
NVN. *Exhorruistis? hactenus non stat nefas:*
Plus est. CH. *an vltra maius, aut atrocius*
Natura recipit? NVN. *sceleris hunc finem putas?*
Gradus est. CH. *quid vltra potuit? obiecit feris*
Lanianda forsan corpora, atque igne arcuit?
NVN. *Vtinam arcuisset, ne tegat functos humus,*
Ne soluat ignis, auibus epulandos licet
Ferisq; triste pabulum sæuis trahat,
Votum est sub hoc, quod esse supplicium solet.
Pater insepultos spectet, ô nullo scelus
Credibile in æuo, quodq; posteritas neget.
Erepta viuis exta pectoribus tremunt,
Spirantq; venæ, corq; adhuc pauidum salit.
At ille fibras tractat, ac fata inspicit,
Et adhuc calentes viscerum venas notat.
Postquam hostiæ placuere, securus vacat
Iam fratris epulis, ipse diuisim secat
In membra corpus, amputat truncotenus
Humeros patentes, & lacertorum moras.
Denudat artus dirus, atque ossa amputat:
Tantum ora seruat, & datas fidei manus.
Hæc verubus hærent viscera, & lentis data
Stillant caminis: illa flammatus latex
Querente aheno iactat: impositas dapes

Transi-

νέκυας τ', αἰγιαλὸς δ' ἁλιμυρέας ἔνθα λίγειαν
ἀνέρος Ὀρφείου ἐκτέρισαν κεφαλήν.

731 *Silua iubatus qualis Armenia leo.*] quotquot crudelia facinora vel fortia perpetrant, leonibus comparãtur, apud Euripidem, Virgilium & Ouidium passim, apud Homerum Iliad. γ'. Iliad. ι. λ'. ε. & ε'. Lucanum lib. 1. & 4. Statiũ Thebaid. lib. 1. & 6. Silium lib. 5. 10. & 11. & Claudianum lib. 2. in Rufin. & lib. 2. de raptu Proserpinæ.

738 *Fureret.* m.s. *rueret* habent.

740 *Exijt.* tres cod. scripti continent *exstitit.*

747 *Igne arcuit?* fuit hoc sepulturæ genus, vt scilicet mortuorũ corpora comburerentur, Græcis, Romanis, & Barbaris valde familiare: cuius consuetudinis varias rationes refert Eustathius Iliad. α'. mihi præ ceteris illa placet, voluisse hoc modo cadauera, quæ erant impura, igne purgare. fuit hoc ab Heraclide Pontico institutum, vt docet M. Varro, περὶ ταφῆς, his verbis, Quare » Heraclides Põticus plus sapit, qui præ- » cepit vt comburerent, quàm Democri- » tus, qui vt in melle seruarent: quem si » vulgus secutus esset, peream si centum » denariis calicẽ mulsi bibere possimus. »

754 *Erepta viuis.* plerique lib. antiq. *eiecta viuis.* non minori sane elegantia.

763 *Datas fidei manus.* dextras. Aristophanis interpres: ἔθος δ' ἐπὶ πίστει καὶ συνθήκαις βεβαίοις τὰς δεξιὰς διδόναι ἀλλήλοις. Xenophon de institut. Cyri ἐ καὶ τ' ὑμετέροις, οἷς τὰς δεξιὰς καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα, ἐμπεδώσω. Ouid. 6. Metamorph.

Vt pignus fidei dextras vtrasq; poposcit.

765 *Illa flammatus latex.* Seruius 1. AEneid. heroes elixis carnibus negat vsos: verum vt illi non credam faciunt quæ sequuntur. Euripides, in Cyclope, ait Polyphemo parata fuisse ἑφθὰ καὶ ὀπτά. Attius, in Atreo, de hac ipsa immanitate agens, inquit; Concoquit » partem vapore, flammam tribuit ve- » rubus, Lacerta in focos. Fuit ergo pars » carnium elixa. Ouidius de Lycaone:

Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igne.

Transſiluit ignis,inq́ crepitantes focos
Bis ter regeſtus,& pati iuſſus moram
Inuitus ardet: ſtridet in verubus iecur.
Nec facilè dicam,corpora an flammæ gemant,
Gemuere,piceus ignis in fumos abit:
Et ipſe fumus triſtis,ac nebula grauis
Non rectus exit,ſeq́ in excelſum leuat,
Ipſos penates nube deformi obſidet.
O Phœbe patiens,fugeris retro licet,
Medioq́ ruptum merſeris cælo diem,
Serò occidiſti,lancinat gnatos pater,
Artusq́ mandit ore funeſto ſuos,
Nitet fluente madidus vnguento comam,
Grauisq́ vino: ſæpe præcluſæ cibum
Tenuere fauces.in malis vnum hoc tuis
Bonum eſt Thyeſta,quod mala ignoras tua.
Sed & hoc peribit,verterit curſus licet
Sibi ipſe Titan,obuium ducens iter,
Tenebrisq́ facinus obruat tetrum nouis,
Nox miſſa ab ortu tempore alieno grauis:
Tamen videndum eſt,tota pateſiant mala.

CHORVS.

Anapæſtici, & vnus Adonicus.

Quò terrarum, ſuperûmq́ parens,
Cuius ad ortus noctis opacæ,
Decus omne fugit,quò vertis iter,
Medioq́ diem perdis Olympo?
Cur Phœbe tuos rapis aſpectus?
Nondum ſeræ nuncius horæ
Nocturna vocat lumina veſper:
Nondum Heſperiæ flexura rotæ
Iubet emeritos ſoluere currus.
Nondum in noctem vergente die
Tertia miſit buccina ſignum:
Stupet ad ſubitæ tempora cænæ

Nondum

&,de Itylo,idem;

. . . pars inde cauis exſultat ahenis,
Pars verubus ſtridit &c.

767 *Crepitantes focos.* v.l. continent; *trepidantes focos.*

769 *Stridet in verubus iecur.* ab Ouidio ſumtum; cuius verſus ſupra poſui.

770 *Corpora an flammæ gemant*, Gemuere. in o.m.ſ. legitur; *corpora an flammæ magis Gemuere.*

776 *Ruptum.* ex vno cod. peruetuſto corrigo *raptum.*

779 *Nitet.* vnguentis nitere, apud Anacreontem & Horatium inuenitur.

783 *Verterit curſus.* ſic omnes vulgati & quidam libri ſcripti; alij autem, *verterit currus.*

788 *Ad ortus.* pleræque membranæ; *ad ortum.*

799 *Tertia miſit.* quemadmodum nox, ſic & dies in tres partes diuiditur; easq́; partes, vt nunc horologiis horæ, bucinarum clangore indicabantur.

Bucina. ita ad vſum o. v.l. & ita ſcribendum docet Aldus Manutius ex Iſidori & marmorum auctoritate.

808 *Typhoeus.* hic etiam Typhon vocatur. de quo Homerus in hymno Apollinis & Heſiodus in Theogonia. Fuit iſte germanus hominis ambitioſi typus. nam & ambitionis origo, vnde & aliorum vitiorũ, ex inferno fluxit; ideo Typhon Erebi filius. ambitioſus æqualis aſtris graditur & ſidera ſublimi ferit vertice: iccirco Typhon cælum manu contingebat. curæ eſt ambitioſo cunctis ſe accommodare: ideo Typhon pe-

Nondum fessis bubus arator:
Quid te ætherio pepulit cursu?
Quæ causa tuos limite certo
Deiecit equos? nunquid aperto
Carcere Ditis victi tentant
Bella gigantes? nunquid Tityus
Pectore fesso renouat veteres
Saucius iras? num reiecto
Latus explicuit monte Typhoeus?
Nunquid struitur via Phlegræos
Alta per hostes? & Thessalicum
Thressa premitur Pelion Ossa?
Solitæ mundi periere vices,
Nihil occasus, nihil ortus erit.
Stupet eoos assueta deo
Tradere frenos, genitrix primæ
Roscida lucis: peruersa sui
Lumina regni, nescit fessos
Tingere currus, nec fumantes
Sudore iubas mergere ponto.
Ipse insueto nouus hospitio,
Sol auroram videt occiduus,
Tenebrasq́; iubet surgere, nondum
Nocte peracta. non succedunt
Astra, nec vllo micat igne polus.
Nec luna graues digerit vmbras.
Sed quicquid id est, vtinam nox sit.
Trepidant trepidant pectora magno
Perculsa metu, ne fatali
Cuncta ruina quassata labent,
Iterumq́; deos, hominesq́; premat
Deforme chaos: iterum terras,
Et mare & ignes, & vaga picti
Sidera mundi natura tegat.
Non æternæ facis exortu
Dux astrorum sæcula ducens
Dabit æstatis brumæq́; notas.

des habebat omni labori perferẽdo pares. erat illi lingua serpentis & oculi ignei, tum quòd ira ambitionis comes sit, tum etiam quòd ambitiosi nulli nõ detrahunt, ex aliorum infamia decus suum petentes. cẽtum capita habebat, quia ambitiosus variis semper cogitationibus æstuat. varias brutorum animalium voces edebat: quoniã qui hoc morbo laborant, nihil humanum loqui, sed omnia sonare immania, omnia belluina consueuerunt. Postremo Typhoeum Iuppiter fulmine deiecit & AEtna obruit: quoniam ambitiosi sic à Deo puniuntur, vt cùm se iamiam votis suis fruituros confidunt, omni tunc spe prorsus decidant, & illorum, quos contempserunt aliquãdo, cachinnos nasosq́ue onus AEtna grauius perpeti cogantur.

816 *Roscida.* verum Auroræ epithetum. Maro;

Roscida puniceo Pallantias exit amictu.

quod Egnatius lib. 1. de rerum natura, Lunæ tribuit;

Roscida noctiuagis astris labentibus Phœbe
Pulsa loco cessit concedens noctibus alm.

817 *Nescit fessos Tingere currus.* Virgil.

Ni roseum fessos iam gurgite Phœbus ibero
Tingat equos.

818 *Nec fumantes Sudore iubas mergere ponto.* Solem veteres astrologi cùm apparere desinebat occidere & interire, & cùm rursus apparere incipiebat nasci credebant, in quo errore etiam Epicurum fuisse docet Cleomedes lib. 2. quo loco deliram quandam veterum Hispanorum fabulam narrat: *ἐμπίπτοντα τὸν ἥλιον τῷ ὠκεανῷ, ψόφον ἐμποιεῖν σβεννύμενον, ὡς διάπυρον σίδηρον ἐν ὕδατι.*

828 *Perculsa.* in o. v. l. continetur *percussa.* sic Lucretius lib. 1.

. . . . *sed acri*
Percussit thyrso laudis spes magna meum cor.

si quis tamen vulgatam lectionem malit, est quo se tueatur. dixit enim Virgilius;

Quarum sacra fero ingenti perculsus amore.

835 *Dux astrorum.* Cicero, de natura deorum; Sol, qui astrorũ obtinet principatum.

848 *Zephyro vela tepenti.* meritò *tepenti.* nam Zephyrus aëris, qui est tepidus, habet temperaturam. Ouidius; ...

Aut niue, quæ Zephyro victa tepente fluit.

849 *Aries.* Aries ille aureo vellere insignis fingitur Hellen; à cuius casu Hellespontus dicitur; & Phryxum, Athamantis iram fugientes, per mare vexisse, deinde inter astra collocatus. quæ quòd ad fortunæ inconstantiam retulerunt, laudo: sed illud desidero, quod alias fere semper requirere soleo; scilicet vt quæ secundum ipsos temerè; vt ego sentio, magno iudicio sunt addita, accuratius singula perpendantur. neque enim inducar facile, vt credam nihil præterea hac fabula indicari: verum ex illa arbitror complura nos debere documẽta elicere. Vtpote cùm ab Athamãte legimus Nephelen vxorem repudiatam fuisse & Ino ductam; monemur non temerè ad secundas nuptias conuolare, ne prioribus liberis simus iniurij, & nobis nocumento; vnde, si non hinc, illæ lachrymæ? vnde in Phryxum & Hellen proprios liberos odium? solent nouercarum delinimentis patres capti, erga prioris matrimonij liberos paternum affectum exuere, sic vt illos nonnumquam odio prosequantur. Ino sane priuignis suis Athamãtem infensum reddidit: illi ariete duce fugam arripiunt. Helle metu perculsa decidit in mare, cui nomẽ indidit. Phryxus impauidè fretum superat, & Colchorum regis filiam vxorem ducit. Aries inter astra statuitur. Docemur miserias constanter ferre, neque ab iis perferendis vlla mollitie animi aut metu deterreri. si enim illis obrui nos patimur, numquam ex iis emergemus: sin rebus aduersis fortes ac animosos nos exhibemus, iis superatis melior sors nos manet. Monemur amicitiam colere & amicos in calamitatibus nõ deserere. quia qui, quos in prospera fortuna coluerunt, eosdem in miseriis constitutos amant; illorum memoriam nulla vnquam temporis diuturnitas valet exstinguere.

852 *Perfert Hyadas.* malo, quod est in o. v. l. *prefert.*

Non æterna facis exortu
Dux astrorum secula ducens
Dabit æstatis brumaeq́ notas.
Non Phœbeis obuia flammis,
Demet nocti luna timores,
Vincetq́ sui fratris habenas
Curuo breuius limite currens.
Ibit in vnum congesta sinum
Turba deorum.
Hic qui sacris peruius astris
Secat obliquo tramite zonas,
Flectens longos signifer annos;
Lapsa videbit sidera labens.
Hic qui nondum vere benigno,
Reddit Zephyro vela tepenti,
Aries præceps ibit in vndas,
Per quas pauidam vexerat Hellen.
Hic qui nitido taurus cornu
Perfert Hyadas, secum Geminos
Trahet, & curui brachia Cancri.
Leo flammiferis æstibus ardens
Iterum è cælo cadet Herculeus:
Cadet in terras virgo relictas,
Iustæq́ cadent pondera Libræ,
Secumq́ trahent Scorpion acrem,
Et qui neruo tenet Æmonio
Pennata senex spicula Chiron,
Rupto perdet spicula neruo.
Pigram referens hiemem gelidus
Cadet Ægoceros, frangetq́ tuam,
Quisquis es, vrnam: tecum excedent
Vltima cæli sidera Pisces:
Monstraq́ nunquam perfusa mari
Merget condens omnia gurges:
Et qui medias diuidit vrsas,
Fluminis instar, lubricus Anguis:
Magnoq́ minor iuncta draconi

Frigida

Frigida duro Cynosura gelu,
Custosq́; fui tardus plaustri
Iam non stabilis ruet Arctophylax.
Nos è tanto visi populo
Digni, premeret quos euerso
Cardine mundus: in nos ætas
Vltima venit, ô nos dura
Sorte creatos, seu perdidimus
Solem miseri, siue expulimus.
Abeant questus, discede timor:
Vitæ est auidus, quisquis non vult
Mundo secum pereunte mori.

ACTVS QVINTVS.

ATREVS.

AEqualis astris gradior, & cunctos super
Altum superbo vertice attingens polum,
Nunc decora regni teneo, nunc solium patris:
Dimitto superos: summa votorum attigi.
Bene est, abundè est, iam sat est etiam mihi:
Sed cur satis sit? pergam, & implebo patrem
Funere suorum: nequid obstaret pudor,
Dies recessit: perge, dum cælum vocat:
Vtinam quidem tenere fugientes deos
Possem, & coactos trahere, vt vltricem dapem
Omnes viderent: quod sat est, videat pater.
Etiam die nolente discutiam tibi
Tenebras, miseriæ sub quibus latitant tuæ:
Nimis diu conuiua securo iaces,
Hilariq́; vultu: iam satis mensis datum est,
Satisq́; Baccho: sobrio tanta ad mala
Opus est Thyeste: turba famularis fores
Templi relaxa, festa patefiat domus:
Libet videre, capita natorum intuens
Quos det colores, verba quæ primus dolor
Effundit, aut vt spiritu expulso stupens

855 *Iterum.* semel deciderat cùm ab Hercule fuit suffocatus.

859 *Et qui neruo* Chiron Centaurus, non quidem, vt Sudas nugatur, Ixionis; sed potius Saturni filius ex Cratini & Acusilai comicorum sententia, vulneris impatiens, vel, teste Mnesagora, longioris vitæ tædio, à Ioue impetrauit vt sibi mori liceret. itaque inter sidera fuit translatus, Higyno auctore. nil mirum: cùm à Pindaro, Statio & Claudiano proditum sit singulari illum iustitia ac pietate fuisse.

856 *Senex spicula Chiron.* Theocritus:
κρατῆρ' Ἡρακλῆι γέρων ἐστάσατο Χείρων.

„ 864 *Quisquis es.* diuersi enim diuersos „ esse credunt, Eubulus Cecropé, Hegesianax & Nigidius Deucaliona Thessalum, Euanthes Aristeum Apollinis F. Echemenes aliique Ganymedem Iouis catamitum & pincernam.

884 *Altum superbo vertice attingens polum.* talia sunt illa Herodoti in Thalia; ψαύσειν τῇ κεφαλῇ τοῦ οὐρανοῦ. Horatius:
Sublimi feriam sidera vertice.
Ouidius:
... quo coniuge felix
Et diis cara ferar & sidera vertice tangam.

Corpus rigescat: fructus hic operis mei est.
Miserum videre nolo: sed dum fit miser,
Aperta multa tecta collucent face.
Resupinus ipse purpura atque auro incubat,
Vino grauatum fulciens laeua caput:
Eructat, ô me caelitum excelsissimum,
Regumq́; regem, vota transcendi mea.
Satur est, capaci ducit argento merum.
Ne parce potu, restat etiam nunc cruor
Tot hostiarum, veteris hunc Bacchi color
Abscondit, hoc haec mensa claudatur scypho,
Mistum suorum sanguinem genitor bibat,
Meum bibisset: ecce iam cantus ciet,
Festasq́; voces, nec satis menti imperat.

905 *Miserum videre nolo, sed dum fit miser.* in o. v. l. continetur; *Miserum videre volo, sed dum fit miser.* Hoc sensu Thyestem miserum videre volo, nô quidem nunc; quando parum miser est mala ignorans sua: sed cùm illi omnes miserias suas patefecero; quando demum verè miser existet. Vulgata lectio magis mihi placet. est autem haec sententia eius: Thyestem videre nolo miserum, hoc est, postquã resciuit se natos suos comedisse; sed videre volo eum interim dum fit miser, hoc est, eo temporis momento quo resciscet sua mala: scilicet quia primi motus animi vehementiores sunt. ideo dixit;

Libet videre capita natorum intuens
Quos det colores, verba quae primus dolor
Effundat, aut vt spiritu expulso stupens
Corpus rigescat..

THYESTES.

Anapaestici, cum Adonio.

Pectora longis hebetata malis,
Iam sollicitas ponite curas:
Fugiat maeror, fugiatq́; pauor,
Fugiat trepidi comes exilij
Tristis egestas, rebusq́; grauis
Pudor afflictis. magis vnde cadas,
Quàm quò, refert: magnum ex alto »
Culmine lapsum, stabilem in plano »
Figere gressum: magnum ingenti »
Strage malorum pressum, fracti »
Pondera regni non inflexa »
Ceruice pati, nec degenerem »
Victumq́; malis, rectum impositas »
Ferre ruinas. sed iam saeui
Nubila fati pelle, ac miseri
Temporis omnes dimitte notas:
Redeant vultus ad laeta boni,
Veterem ex animo mitte Thyesten.
Proprium hoc miseros sequitur vitium, »
Nunquam rebus credere laetis.

943 *Flore recenti.* quidam m. s. *decenti.*
945 *Rosa.* scriptum est ab Aristotele & Aristone Chio, veteres, ne ex immodico potu capite dolerent, tempora coronis vinxisse: quod Athenaeo non probatur, qui existimat huius moris causã esse, quòd in capite omnes sensus contineantur. Ceterum non caput modo aut pectora, sed collum etiam coronari consueuisse didici ex Stephani Nigri Musonio. Vtebãtur conuiuae vt plurimum triplici coronarum genere; duobus rosaceis, tertio myrteo; quod, Polycharmo teste, Naucratiten vocabãt. aliae quoque herbae coronarum vsum praebebant, vt ex Anacreonte & aliis scriptoribus constat. vitex auctore Anacreonte & Theodoro Samio; lotos, Callixeno Rhodio; palma, Sosibino; acis, Androne; hyacinthus, anysa, coriãdria, demum omnes herbae oculos vel nares delectantes, vt docet Pollux in Onomastico. Vtrum vero antiqui initio conuiuij an demum secundis mensis coronari fuerint soliti, quia Philoxenus & Nicostratus dissentiunt, nequeo dicere.

Redeat

Redeat felix fortuna licet,
Tamen afflictos gaudere piget.
Quid me reuocas, festumq́; vetas
Celebrare diem? quid flere iubes
Nulla surgens dolor ex causa?
Quis me prohibet flore recenti
Vincire comam, prohibet prohibet:
Vernæ capiti fluxere rosæ,
Pingui madidus crinis amomo
Inter subitos stetit horrores,
Imber vultu nolente cadit.
Venit in medias voces gemitus,
Mæror lachrymas amat assuetas.
Flendi miseris dira cupido est.
Libet infaustos mittere questus,
Libet & Tyrio saturas ostro
Rumpere vestes: vlulare libet,
Mittit luctus signa futuri
Mens antè sui præsaga mali.
Instat nautis fera tempestas,
Cùm sine vento tranquilla tument.
Quos tibi vultus, quósue tumultus
Fingis demens? credula præsta
Pectora fratri: iam quicquid id est,
Vel sine causa, vel sera times.
Nolo infelix, sed vagus intrà
Terror oberrat. subitos fundunt
Oculi fletus, nec causa subest:
Dolor an metus est? an habet lachrymas
Magna voluptas?

ATREVS. THYESTES.

Festum diem germane consensu pari
Celebremus: hic est sceptra qui firmet mea,
Solidamq́; pacis alliget certæ fidem.
THY. *Saties dapis me, nec minus Bacchi tenet.*
Augere cumulus hic voluptatem potest,

946 *Pingui madidus crinis amomo.* antiqui coronati & vnguentis delibuti conuiuabantur. De coronis dictū est: nunc de vnguentis quædam ponamus. Vnguenta quia variè conficiebantur & diuersis morbis occurrebant, non iisdem locis applicabantur. de Metopio multa Hieron. Mercurialis lib. 2. variar. lection. cap. 19. fuit hoc vnguētum AEgyptium, sicut & Mendesium. vtroque crura & pedes inungebantur; Phœnicino, malæ & mammæ, herpyllino genua & collum; sisymbrino alterum brachium; amaracino supercilia & comas; amomo coma, vt patet ex hoc loco Senecæ, & ex aliorum testimoniis. Ouid.

Spissaq́; de nitidis tergit amoma comis.

Statius:

. . . nec pingui crinem deducere amomo.

Sollius Sidonius:

Indus odorifero crinē madefactus amomo.

Præterea fuisse vnguentum hoc, non liquidum, vt Bernardinus opinatur, sed valde spissum; cū ex supracitato Ouidij versu, tum ex hoc Persij carmine patet;

Compositus lecto crassisq́; lutatus amomis;

quem locum ceteris melius Annæus Cornutus Persij præceptor & scholiastes exposuit. Fuit autem maxime in precio non AEgyptium illud, de quo Daniel hoc loco, qui inscitè amomum cum metopio cōfundit: sed Assyrium, de quo Virgilius in eclogis;

Assyrium vulgò nascetur amomum.

De quibusdam vnguēti generibus veluti commageno, rhodino, nardino, crinino, atque aliis, mētio fit à Pomponio lib. 6. ad Sabinum l. 21. D. de au. argen. &c. leg.

962 *Sine causa.* si nihil in te molitur Atreus.

Sera. si quid molitur. nunc enim in manu ipsius constitutus nequis euadere. debebas itaq; vel prius timuisse, vel nunc timere non debes.

969 *Hic est sceptra.* ambiguè loquitur. aliter enim intelligit Thyestes, aliter Atreus sentit. ille Atreum hoc dicere existimat propter pacem factam: hic propter occisos à se nepotes hoc dicebat.

Si cum meis gaudere felici datur.
ATR. *Hic esse natos crede in amplexu patris,*
Hic sunt, eruntq́, nulla pars prolis tuæ
Tibi subtrahetur: ora, quæ exoptas, dabo,
Totumq́ turba iam sua implebo patrem.
Satiaberis, ne metue, nunc misti meis,
Iucunda mensæ sacra iuuenilis colunt,
Sed accientur: poculum infuso cape
Gentile Baccho. THY. *capio fraternæ dapis*
Donum, paternis vina libentur diis,
Tunc hauriantur: sed quid hoc? non vult manus
Parêre: crescit pondus, & dextram grauat.
Admotus ipsis Bacchus à labris fugit,
Circaq́ rictus ore decepto effluit,
Et ipsa trepido mensa subsiluit solo.
Vix lucet ignis, ipse quin æther grauis
Inter diem noctemq́ desertus stupet.
Quid hoc? magis magisq́ concussi labant
Conuexa cæli: spißior densis coit
Caligo tenebris, noxq́ se in nocte abdidit.
Fugit omne sidus: quicquid est, fratri precor,
Gnatisq́ parcat, omnis in vile hoc caput
Abeat procella, redde iam gnatos mihi.
ATR. *Reddam, & tibi illos nullus eripiet dies.*
THY. *Quis hic tumultus viscera exagitat mea?*
Quid tremuit intus? sentio impatiens onus,
Meumq́ gemitu non meo pectus gemit.
Adeste gnati, genitor infelix vocat:
Adeste, visis fugiet hic vobis dolor.
Vnde obloquuntur? ATR. *expedi amplexus pater.*
Venêre, gnatos ecquid agnoscis tuos?
THY. *Agnosco fratrem: sustines tantum nefas*
Gestare tellus? non ad infernam Styga
Te, nosq́ mergis? rupta & ingenti via
Ad chaos inane regna cum rege abripis?
Non tota ab imo tecta conuellens solo,
Vertis Mycenas? stare circa Tantalum,

1007 *Chaos inane.* Ouidius lib. 4. Fast.
Possidet alter aquas, alter inane chaos.
vterque de inferis loquitur, apud quos maximum inane, de quo supra in Hercu. Fur. dictum est satis. Aristophanes in Nubibus χάος posuit pro aëre. Propriè sumtum chaos describitur à Platone, in Timæo, Virgilio eclog. 6, Ouidio 1. Metamorph. Lucano lib. 2 .

Auosq́; nostros, si quis intra Tartara est,
Vterq́; iam debuimus, hinc compagibus
Et hinc reuulsis: huc tuam immani sinu
Demitte vallem, nósq́; defossos tege
Acheronte toto, noxiæ supra caput
Animæ vagentur nostrum, & ardenti freto
Phlegethon arenas igneus totas agens,
Exitia supra nostra violentus fluat.
Immota tellus pondus ignauum iaces?
Fugêre superi. ATR. *at accipe hoc potius libens,*
Recipe hosce citius: liberis tandem tuis
Diu expetitis, nulla per fratrem est mora,
Fruere, osculare, diuide amplexus tribus.
THY. *Hoc fœdus? hæc est gratia? hæc fratris fides?*
Sic odia ponis? non peto, incolumes pater
Gnatos vt habeam, scelere quod saluo dari
Odióq́; possit: frater hoc fratrem rogo,
Sepelire liceat. redde quod cernas statim
Vri, nihil te genitor habiturus rogo,
Sed perditurus. ATR. *quicquid è gnatis tuis*
Superest, habebis: quódq́; non superest, habes.
THY. *Vtrúmne sæuis pabulum alitibus iacent?*
An belluis seruantur? an pascunt feras?
ATR. *Epulatus ipse es impia gnatos dape.*
THY. *Hoc est, deos quod puduit: hoc egit diem*
Auersum in ortus. quas miser voces dabo?
Questúsq́; quos? quæ verba sufficient mihi?
Abscissa cerno capita, & auulsas manus,
Et rupta fractis cruribus vestigia.
Hoc est, quod auidus capere non potuit pater.
Voluuntur intus viscera, & clusum nefas
Sine exitu luctatur, & quærit viam.
Da frater ensem, (sanguinis multum mei
Habet ille, ferro liberis demus viam.
Negatur ensis: pectora illiso sonent
Concussa planctu: sustine infelix manum.
Parcamus vmbris: tale quis vidit nefas?

Quis

1018 *Immota tellus.* loquitur ex cõmuni & veriore sententia. nam Copernici & sectatorum illius opinio meritò damnatur, ex Dauidis auctoritate psal. 24. & psal. 102.

1022 *Diuide amplexus tribus.* ita Horat.

... caris multa sodalibus,
Nulli tamen plura diuidit oscula,
Quam caro Lamiæ ...

Seneca, Troad.

Lassabar in tot oscula & in totum gregem
Diuidere matrem ...

vnde patet Latinè dictum à Claudiano lib. 2. in Rufin.

... cladem diuisit in orbem.

qua de re memini me in Notis meis ampliasse.

1042 *Sanguinis multum mei.* liberos vocat suum sanguinem. sic in Hercule Furente;

Quo tendis amens? sanguinem fundis tuũ.

Tibullus:

... sanguis est tamen ille tuus.

Ouid. in epist. Canaces;

Cùm mea, me coram, siluas inimicus in altas
Viscera montanis ferret edenda lupis.

Item, in epistola Didus;

Forsitan & grauidam Dido scelerate relinquas,
Parsq́; tui latitat corpore clausa meo.

apud Q. Curtium lib. 4. Darius de matre & liberis suis agens, Eripite, inquit, » viscera mea ex vinculis. »

1047 *Inhospitalis Caucasi*. hoc illi epithetum Horatius & Valerius Flaccus tribuunt.

Quis inhospitalis Caucasi rupem asperam
Heniochus habitans, quísve Cecropius metus
Terris Procrustes? genitor en gnatos premo
Premorq́ gnatis: sceleris est aliquis modus?
ATR. *Sceleri modus debetur, vbi facias scelus,*

1052 *Non vbi reponas*. æquè impiè Euripides, in Ione;
τὴν δ' εὐσέβειαν, εὐτυχοῦσι μὲν, καλὸν
τιμᾶν· ὅταν δὲ πολεμίους δρᾶσαι κακῶς
θέλῃ τις, οὐδεὶς ἐμποδὼν κεῖται νόμος.

Non vbi reponas: hoc quoque exiguum est mihi.
Ex vulnere ipso sanguinem calidum in tua
Diffundere ora debui, vt viuentium
Biberes cruorem: verba sunt iræ data,
Dum propero, ferro vulnera impresso dedi.
Cecidi ad aras, cæde votiua focos
Placaui, & artus corpora exanima amputans
In parua carpsi frusta, & hæc feruentibus
Demersi ahenis. illa lentis ignibus
Stillare iussi: membra, neruosq́ abscidi
Viuentibus, gracilíq́ traiectas veru
Mugire fibras vidi, & aggessi manu
Mea ipse flammas. omnia hæc melius pater
Fecisse potuit, cecidit incassum dolor.
Scidit ore natos impio, sed nesciens,
Sed nescientes. THY. *clusa littoribus vagis*
Audite maria, vosq́ dij audite hoc scelus,
Quocunq́ diffugistis: audite inferi,
Audite terræ, noxq́ Tartarea grauis
Et atra nube, vocibus nostris vaca.
Tibi sum relictus, sola tu miserum vides,
Tu quoque sine astris. vota non faciam improba,
Pro me nihil precabor: ecquid iam potest
Pro me esse? vobis vota prospicient mea.
Te summe cæli rector ætheriæ potens
Dominator aulæ, nubibus totum horridis
Conuolue mundum, bella ventorum vndique
Committe, & omni parte violentum intona,
Manuq́, non qua tecta, & immeritas domos

1082 *Qui montibus Stabant pares*. Virgilius 9. AEneid.
Abietibus iuuenes patriis & montibus æques.

Telo petis minore, sed qua montium
Tergemina moles cecidit, & qui montibus
Stabant pares Gigantes. hæc arma expedi,

Ignesq́

Ignesq; torque, vindica amissum diem.
Iaculare flammas, lumen ereptum polo
Fulminibus exple: causa, ne dubites diu,
Vtriusque mala sit: si minus, mala sit mea,
Me pete: trisulco flammeam telo facem
Per pectus hoc transmitte, si gnatos pater
Humare, & igni tradere extremo volo,
Ego sum cremandus. si nihil superos mouet,
Nullumq; telis impios numen petit,
AEterna nox permaneat, & tenebris tegat
Immensa longis scelera: nil Titan queror,
Si perseueras. ATR. *nunc meas laudo manus,*
Nunc parta vera est palma. perdideram scelus,
Nisi sic doleres, liberos nasci mihi
Nunc credo, castis nunc fidem reddi toris.
TH. *Quid liberi meruere?* ATR. *quòd fuerãt tui.*
THY. *Gnatos parenti?* ATR. *fateor, & , quod me*
Certos. THY. *piorum præsides testor deos.* (*iuuat,*
AT. *Quid cõiugales?* TH. *scelere quis pẽsat scelus?*
ATR. *Scio quid queraris, scelere præcepto doles,*
Nec quòd nefandas hauseris tangit dapes,
Quod non pararis: fuerat hic animus tibi,
Instruere similes inscio fratri cibos,
Et adiuuante liberos matre aggredi,
Similiq; letho sternere: hoc vnum obstitit,
Tuos putâsti. THY. *vindices aderunt dei,*
His puniendum vota te tradunt mea.
ATR. *Te puniendum liberis trado tuis.*

L. AN.

1085 *Lumen ereptum polo.* huius rei mythologiam habes apud Hyginum in fabulis.

1099 *Quid liberi meruère.* scelus patris æquum non est filios sustinere, quod diuino & humano iuri congruere ostẽdit Hieronymus Gygas lib. 3. de crim. læsæ maiesta. q. 1. in princ. nisi in quibusdam casibus, quorum aliquos refert illustrissimus præses Didacus Couarruuias à Leyua lib. 2. variar. resolut. ca. 8. qui vir num ipse iurisprudentiç amplius, an illa ipsi debeat, difficile fuerit iudicare.

L. ANN. SENECAE Troas.

TRAGOEDIA VIII.

PERSONÆ.

Hecuba.	Pyrrhus.
Chorus mulierum.	Andromacha.
Talthybius.	Senex.
Agamemnon.	Vlysses.
Calchas.	Astyanax.
Helena.	Nuncius.

ACTVS PRIMVS.

HECVBA.

QVICVNQVE regno fidit, & magna potens
Dominatur aula, nec leues metuit deos,
Animúmque rebus credulum lætus dedit:
Me videat, & te Troia: non vnquam tulit
Documenta Fors maiora, quàm fragili locos
Starent

IN L. ANNÆI SENECÆ TROADES ADVERSARIA.

TROAS. Iulius Scaliger Ideç cap. 97. hanc inscriptionem vellicat. immeritò. nam in quibusdam codicib. antiq. nón *Troas*, sed *Troades* habetur. quod Luctatius agnoscit, & Euripidis auctoritate astruitur, & vero elegantissimum est. Potest etiam vulgata inscriptio defendi, siquidem ipsemet Scaliger paullo ante scripserat, titulum esse imponendum ab ea persona, quæ est celeberrima dignitate aut infelicitate, aut quæ plurimum versatur in toto argumento: est autem hic haut dubiè talis Hecuba, cui hæc omnia simul conueniunt: noluit tamen Hecubam inscribere, vel quia Andromachę, Polyxenę, ceterarum Troadum calamitates insecuntur; vel quia Troadis appellatione Hecuba intelligatur, quemadmodum poetæ Homerus & Virgilius; (Cicero in Topic. Seneca lib. 8. epist. Aristot. 1. Rheto. l. aut facta, §. euẽtus, D. de pœn. §. sed ius quidem, inst. de iur. nat. gent. & ciu.) Ponti, mare quod à Mæotide palude vsq; ad Tenedũ decurrit; (Strabo lib. 1.) prudentium & prudentię, iurisprudentia & iurisprudentes, l. 7. D. de iusti. & iu. & in constitut. de conceptione, D. in §. omnes vero, procem. instit. Quamquam, verum vt fatear, malim hanc tragœdiam inscribi *Troades*, propter ea quæ dixi. Vir autem doctissimus Scaliger, quia iudicis & censoris munus obibat, omni affectione liber esse debuerat, odio potissimùm; quo qui nõ vacat, tantum abest vt iustè iudicare queat, vt etiam semper litem suam faciat; manifestè iniqua pronuncians, & falsa decernens. quod illi nimirum accidit, cùm, quod nescio an non inprimis ridiculum sit, Hispanos, quos omnium gentium minimi potus esse constat, idem ebriosos maximè scribere veritus non fuit, in arte poetica. Ceterum *Troades* ediderunt Attius & Euripides, è quibus, & huius Hecuba, multa noster desumsit. Troadem etiam tragœdiam Q. Cicero scripsit, vt ex M. Ciceronis ad eum epistolis patet. Macrobius lib. 5. Saturnal. ait Epicharmum *Troes* composuisse. τὰ τρωικὰ autem & res sub Priamo gestas memoriæ prodiderunt Græce quidem Demetrius Scepsius, Dionysius Milesius, Metrophanes Phrygius sophista, Palæphatus Abydenus, Polemon Euergeti filius, Timolaus Larissæus, Philostratus Neruiani F. Phormus Syracusanus, Hestiæa Alexandrina, Metrodorus Chius, Pisander, Hegesianax Alexandrinus, Acatus Argiuus, Phileas, Chamæleon, Hellanicus, Hermogenes, Idomeneus & Aristonymus, qui Ptolemæi bibliothecæ præfuit; hos omnes citant Athenæus, Plutarchus, Pausanias, Strabo, Laërtius, Suidas, Clemens Alexandr. & Scholiastæ Homeri, Hesiodi, Dionysij, Apollonij, Theocriti, Euripidis, Arati, AEschyli, Sophoclis, Lycophronis & Aristophanis; quos omnes qui non perlegerit, vix est vt huiusmodi de rebus scribere queat, vix etiam vt poetarum fabulas probè intelligat. Idem argumentum prosecuti sunt Dictys, Lesches, Tryphiodorus, Dares, Coluthus, Smyrnæus, Lycophron & Homerus: qui tamen, quod vulgo credi-

tur, primus non fuit. AElianus enim lib. 4. var. histor. testatur poetam quemdam Syagrum ante omnes bellum Troianum cecinisse: & in Sudæ lexico legitur Corinnum Iliensem poetam belli Troiani tempore vixisse, & primum Iliada scripsisse, atque ab eo Homerum Iliada suam mutuatum fuisse. quod ipsum de Sisypho Coo tradidit Ioan. Meleles teste Tzetze Chilia. 5. histor. 29. Illud penè exciderat, Nestorem quoque Larandensem, Pisandri patrem, Seueri Imp. tempore Iliadem scripsisse, vt arbitror, non inuita Minerua. eius namque Metamorphoses Parthenij Niceni, imprimis laudati scriptoris, Metamorphoseon libris comparantur. Dionis libellus de Troia non capta dicitur exstare, eum non legi. Latinum qui ex professo hoc argumentum tractauerit scio neminē, excepto Clodio Sabino, quem de bello Troiano scripsisse comperio; & Lucano, quem P. Crinitus de poet. Latin. lib. 3. ait quędam de Troiæ incendio & Priami calamitate composuisse; Macro etiam AEmilio. Auorum nostrorum memoria à quodã Guidone (qui & quando vixerit & cuias fuerit nescio) Troianum bellum oratione soluta descriptum fuisse inuenio. à Ioan. Scopa citatur Ioan. iudex de columna, in Troiana historia, quē scriptorem non vidi. Exstat Marturani Coriolani Odyssea ex Homero desumta. Obiter istam expeditionem attigerunt Virgilius lib. 2. AEneid. Ouid. 12. & 13. Metamor. & ceteri poetæ variis locis.

Starent superbi: columen euersum occidit
Pollentis Asiæ, cælitum egregius labor:
Ad cuius arma venit, & qui frigidum
Septena Tanain ora pandentem bibit,
Et qui renatum prorsus excipiens diem,
Tepidum rubenti Tigrin immiscet freto:
Et quæ vagos vicina prospiciens Scythas
Ripam cateruis Ponticam viduus ferit.

Excisa

6 *Superbi.* quia superbia commune nobilitatis malum est, teste Sallustio in Iugurth. & Petro Arboriuio lib. 1. Nanceidos, inualuit apud Latinos vt superbia pro nobilitate, & superbi pro nobilibus dicatur, vt ait Seruius AEneid. 1. 3. & 7. & sequitur Merula in commētar. Ouidianis, in 5. tristium eleg. vlt. Virgilius; ... *ceciditq; superbum Ilium* ... & Silius, de annulis in Cannensi clade nobilibus Romanis detractis agens; *Testes hi stragis; quos, signum illustre, superbis Mos læua gestare viris, sum funditur ante Ora admirantum præfulgens annulus auro.* 7 *Cælitum.* Neptuni & Apollinis, qui, à Laomedonte mercede cōducti Troiæ muros ędificarunt, auctoribus Virg. 3. AEneid. Ouidio in epist. Paridis, & Aphthonio in Progymnasmat. 8 *Frigidum.* Claudianus; ... *seu forte rigentem Thermodontiaca Tanaim fregēre securi.* Idem; *Trans gelidum Tanaim* ... 9 *Septena.* Rhœsum significat. porro quod Istri est, mulier, cosmographiæ ignara, Tanai tribuit: in quo præclarè Seneca decorum seruauit. 10 *Qui renatum.* Euphratis accolam Memnonem describit; qui non ex AEthiopia, sed ex Susis, auctore Pausania, Troiam venit. Euphrates ortus in penitissima Asia, supra Zimaram, ad Capotis montis radices, Tigri commistus in Persicum mare influit, non, vt ait noster, in rubrum mare. *Prorsus.* in Armenia enim maiore oritur; quæ in Orientem vergit, itaque Solis ortum ante se videt, & orientem diem quasi excipit. *Prorsus* autem hic idem valet quod rectà. Plautus, in Pseudolo; *Non prorsus, velut in transuersum cedit, quasi cancer solet.* Terentius, in Hecyra; *Trepidari sentio, cursari sursum, prorsum.* 11 *Trepidum rubenti.* ex Herodoti ἐν κλειοῖ, Diodori τῆς τῶν ἱστορ βιβλιοθ. ς'. Q. Curtij lib. 6. Iosephi lib. 1. antiq. ca. 2. D. Hieronymi & aliorum veterum sententia hæc est. Res tamen ipsa testatur Euphratem & Tigrim in mare Persicum, non in Erythręum mare, se exonerare: idque ab Arriano lib. 7. Historiæ Alexandri, Ptolomæo, Mela, Plinio & Solino traditur. Fallitur etiam Philostratus lib. 1. scribens Euphratem in nullum pelagus se exonerare, sed in quandam paludem maximam eius partem illabi, rursusque in terra sui finem recipere: de hoc flumine quædam admiratione digna refert Procopius lib. 1. de bello Persico. 13 *Viduus.* virorum amplexu carentibus. hoc enim inter cetera viduum significat. vnde & virgines, viduę dicuntur. de quo nos alibi ex Antistio Labeone diximus; cuius sententiam in l. malum, D. de verb. sign. immerito And. Alciatus reprehendit. Scio veteribus viduare idem fuisse, quod priuare. vnde Horatius, ... *Viduus pharetra Risit Apollo.* Scio viduertatem dici calamitatem, quòd viduet bonis, auctore Festo. nec ignoro vidui etymologiam à Macrobio lib. 2. Saturnal. cap. 15. traditā. Non me fugit postremò viduam plerumque dici eam, cuius maritus mortuus est. c. vidua, 34. distinct. sed quid tum? obtinent illa omnia, quando in propria significatione, & iuxta vsum quotidianum vocem illam accipimus, vt etiam censuit illustriss. & optimè meritus episcopus ac præses Couarruuias Pra-

Excisa ferro est Pergamos, incubuit sibi.
En alta muri decora congesti iacent,
Tectis adustis regiam flammæ ambiunt,
Omnisq́ latè fumat Assaraci domus.
Non prohibet auidas flamma victoris manus,
Diripitur ardens Troia, nec cælum patet
Vndante fumo, nube ceu densa obsitus
Ater fauilla squallet Iliaca dies.
Stat auidus ira victor, & lentum Ilium
Metitur oculis, ac decem tandem ferus
Ignoscit annis. horret afflictam quoque,
Victamq́, quamuis videat, haud credit sibi
Potuisse vinci: spolia populator rapit.
Dardania, prædam mille non capiunt rates.
Testor deorum numen, aduersum mihi,
Patriæq́ cineres, teq́ rectorem Phrygum,
Quem Troia toto conditum regno tegit,
Tuosq́ manes: quodq́ stetit ante, Ilion:
Et vos meorum liberûm magni greges,
Vmbræ minores: quicquid aduersi accidit,
Quæcunque Phœbas ore lymphato furens,
Credi Deo vetante, prædixit mala,.

Prior

dicat. quæst. cap. 7. nu. 2. Labeonis autem sententia confirmatur auctoritate Senecæ in Agamemnone, scribentis;

Ante morantur virgines viduæ domi?

& Plauti, in Cistellaria;

Hæc equidem ecastor cottidie viro nubit, nupsitq; hodie,
Nubet mox noctu, numquam ego hanc viduam cubare sivi.

Sic etiam vidua dicitur cuius maritus abest. apud Senecam in Agamemno. ait Clytæmnestra;

Decem per annos vidua respiciam virum?

apud Ouidium in epist. Heroid. Deianira;

Vir mihi semper abest, & coniuge notior hospes,
Monstraque, terribiles persequiturque feras;
Ipsa domo vidua votis operosa pudicis
Torqueor infesto ne vir ab hoste cadat.

Plautus, in Stycho;

Credo ego miseram fuisse Penelopen soror, suo
Ex animo, quæ tamdiu vidua viro suo caruit.

vnde à iuris interpretibus passim receptum est viduam dici quæ maritũ inutilem vel senem nacta est, Doctores in l. vlt. C. ad leg. Fau. de plagiar. Ias. in l. si is qui pro emtore, D. de vsucap. Barbat. cons. 46. Scripsit præclare. col. 1. lib. 1. Purpurat. in l. 1. col. 7. vers. ex quo dicto, D. de iurisd. omn. iudic. nec id caret ratione; quia senex maritus, censetur inutilis, iuxta illud Virgilij 3. Georg.

Frigidus in Venerem senior, frustraq; laborem
Ingratum trahit, & si quando ad prælia ventum;
Vt quondam in stipulis magnus sine viribus ignis
Incassum furit . . .

Cui poetę Ouidius lib. 1. Amo. Iuuenalis Sat. 10. Martialis lib. 11. nec non Medici Haly Rodoan in Galeni Techn. 2. & ibidem Iacob. Foroliuiensis, item Iohannitius in Isagog. cap. 10. assentiuntur, reddentes rationem, quia senectus frigida & sicca sit. huc pertinet Plautinum illud, in Milite glorioso; quo iurisconsultorum opinio cõfirmatur;
„ PY. Nupta ea est an vidua? PA. & nupta &
„ vidua. PY. quo pacto potis vidua & nupta esse ea-
„ dem? PA. quia adolescens nupta est cum sene.
„ PY. Euge &c. hæc partim nobis suppeditauit Tiraquellus, partim de nostro depromsimus: adde quæ collegit Bertachinus Firmanus part. 5. repertorij in verbo *vidua*. 15 *En alta.* Cicero lib. 3. Tusculan.

Quid petam præsidij aut exequar? quo nunc exsilio aut fuga
Freta sim? arce & vrbe orba sum. quò accedam? quò applicem?
Quoi nec aræ patriæ domi stant, fractæ & disiectæ iacent.
Fana flamma deflagrata, tosti alti stant parietes.

16 *Tectis adustis regiam flammæ ambiunt.* Cicero dicto loco, ex veteri poeta:

O pater, ò patria, ò Priami domus,
Septum altisono cardine templum;
Vidi ego te, adstante ope barbarica,
Tectis cælatis, laqueatis,
Auro, ebore, instructam magnificè:
Hæc omnia vidi inflammari.

Porro eius imitatione, quod iste vetus poeta, qui, existimo, fuit Attius, dixit; ope barbarica; scriptum fuit à Virgilio 2. Æneid.

Prior Hecuba vidi grauida, nec tacui metus,
Et vana vates ante Cassandram fui.
Non cautus ignes Ithacus, aut Ithaci comes
Nocturnus in vos sparsit, aut fallax Sinon:
Meus ignis iste est, facibus ardetis meis.
Sed quid ruinas vrbis euersæ gemis
Viuax senectus? respice infelix ad hos
Luctus recentes, Troia iam vetus est malum.
Vidi execrandum regiæ cædis nefas,
Ipsasq́; ad aras maius admissum scelus
AEacidæ armis: cùm ferox sæua manu
Coma reflectens regium torta caput,
Alto nefandum vulneri ferrum abdidit,
Quod penitus actum, cùm recepisset libens,
Ensis senili tinctus è iugulo redit.
Placare quem non potuit à cæde effera,
Mortalis æui cardinem extremum premens,
Superiq́; testes sceleris, & quondam sacrum

Barbarico postes auro, spoliisq́; superbi.

17 *Omnisq́; latè fumat.* Virg. 3. AEneid.
.. *& omnis humo fumat Neptunia Troia.*
Assaraci domus. Virgil. AEneid. 1.
Cum domus Assaraci &c.
Horatius, in Epod.
Te manet Assaraci tellus.

32 *Liberûm magni greges.* Homerus, Euripides & Virgilius Hecubæ quinquaginta liberos tribuunt; pauciores Theocritus; Cicero 1. Tuscul. septemdecim.

34 *Phœbas.* Cassandræ vaticinia habes apud Lycophronem, nonnulla etiam apud Ciceronem lib. 1. de diuinat. his verbis: Illud quod volumus expressum » est, vt vaticinari vera furor soleat: »
Adest, adest fax obuoluta sanguine atque incendio:
Multos annos latuit. ciues ferte opem & restinguite.
Deus inclusus corpori humano iam, » non Cassandra loquitur;
Iamq́; mari magno classis cita
Texitur, exitium examen capiti
Classis aduenit, & fera veliuolantibus
Nauibus compleuit manus litora.

Regni In eodem libro etiam hec carmina ponuntur, quæ & ipsa ex Cassandræ vaticiniis esse arbitror;
Eheu videte iudicauit indicium inclutum
Inter deas tres aliquis, quo Iudicio
Mulier, furiarum vna, adueniet.

35 *Credi Deo vetante.* Virgil. 2. AEneid.
Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
Ora, Dei iussu, non vnquam credita Teucris.

36 *Prior Hecuba vidi grauida, nec tacui metus*) per somnium scilicet, de quo idem Tullius supra citato loco cecinit;
Quia mater grauida parere se ardentem facem
Visa est in somnis Hecuba; quo facto pater
Rex ipse Priamus, somnio mentis metu
Perculsus, curis sumtus suspirantibus,
Exsacrificabat hostiis balantibus:
Tum coniecturem postulat, pacem petens,
Vt se edoceret obsecrans Apollinem,
Quò se vertant tamtæ sortes somnium.
Ibi ex oraclo voce diuina edidit
Apollo, puerum, primus qui Priamo foret
Post ila natus tempora, hunc ne tolleret,
Eum esse exitium Troiæ, pestem Pergamo.
Ouidius, in epist. Paridis;
Matris adhuc vtero partu remorante tenebar,
Iam grauidus iusto pondere venter erat;
Illa sibi ingentem visa est sub imagine somni,
Flammiferam pleno reddere ventre facem.
Territa consurgit, metuendaq́; noctis opacæ
Visa, seni Priamo, vatibus ille, refert.
Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.

44 *Vidi execrandum.* hoc concinit Euripidis versib. quorum initium est, καὶ τὸν φυταυγὸν Πρίαμον &c.

45 *Ipsasq́; ad aras.* Iouis. Tryphiodorus;
Αἰακίδης δ' ἱερῷ ἐπὶ Νεοπτόλεμος βασιλῆα
πρέσβυν κτείνε ... παρ' ἑρκείου κτάνε βωμῷ.
Attius;
Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam euitari,
Iouis aram sanguine turpari.

46 *Sæua manu.* Virgil. 2. AEneid.
Implicuitq́; comam læua, dextraq́; coruscum
Extulit, ac lateri capulo tenus abdidit ensem.

53 *Quondam sacrum Regni iacentis.* quondam, ait; quia dij omnes antequam Troia caperetur, vrbem deseruisse credebantur. Virgilius dicto loco:
Excessere omnes adytis, arisq́; relictis
Dij; quibus imperium hoc steterat.
AEschyli scholiastes; λέγεται γὰρ ὅτι ὅταν ἔμελλε πορθηθῆναι ἡ Τροία ἐφάνησαν οἱ θεοὶ τοῖς Τρωσὶν ἀπερχόμενοι ἐκ τῶν ναῶν τὰ ἀγάλματα αὐτῶν. Veiectum a

Regni iacentis: ille tot regum parens
Caret ſepulchro Priamus, & flamma indiget
Ardente Troia: non tamen (ſuperi) ſat eſt,
Domum ecce Priami, nuribus & natis, legens
Sortitur vrna: præda quem vilis ſequar?
Hic Hectoris coniugia deſpondet ſibi,
Hic optat Heleni coniugem, hic Antenoris,
Nec deeſt tuos Caſſandra qui thalamos petat.
Mea ſors timetur: ſola ſum Danais metus,
Lamenta ceſſant? turba captiua mea
Ferite palmis pectora, & planctus date,
Et iuſta Troiæ facite: iamdudum ſonet
Fatalis Idæ iudicis diri domus.

CHORVS MVLIERVM.

HECVBA.

Anapæſtici.

Non rude vulgus, lachrymiſq; nouum
Lugere iubes: hoc continuis
Egimus annis: ex quo tetigit
Phrygius Graias hoſpes Amyclas,
Secuitq; fretum pinus matri
Sacra Cybelli: decies niuibus
Canuit Ide, Ide noſtris
Nudata rogis, & Sigeis
Trepidus campis. decies ſecuit
Meſſor ariſtas: vt nulla dies »
Mærore caret, ſed noua fletus »
Cauſa miniſtrat. ite ad planctus, »
Miſeramq; leua regina manum,
Vulgus dominam vile ſequemur:
Non indociles lugere ſumus.
HE. *Fide caſus noſtri comites,*
Soluite crinem, per colla fluant
Mæſta capilli: tepido Troiæ
Puluere, turpes paret exertos

quoq; vrbem tutelares deos deſeruiſſe Liuius ſcribit lib. 5. ſed hoc facta euocatione; cuius ritus à Sammonico Sereno lib. 5. rerum reconditarum ex Furio quodam refertur, teſte Macrobio: qua de re latè Rober. Valturius lib. 6. de re milita. cap. 2. poſt Plinium lib. 28. cap. 2.

56 *Superi*. o. v. l. *ſuperis*.

58 *Sortitur*. veteres pleraque ſortibus decidebant, vt copioſè oſtendit more ſuo And. Tiraquellus, magnus librorum hel. 10, de iure primogenior. q. 17. pag. 527. & de ſortis iudicio nonnulla Ioannes Le cirier Pariſienſis lib. 1. de iure Primogenituræ ſeu Maioritatus quæſt. 9.

59 *Deſpondet*. in m. ſ. legitur *depoſcit*.

66 *Fatalis Idæ iudicis*. Ouidius & alij pene omnes ſcriptores Paridem in Ida monte referunt iudicaſſe; quam ſententiam hoc loco Seneca probat. Strabo autem γεωγραφ. ι'. tradit in Antãdro iudicium illud fuiſſe celebratum.

Diri propriè, quaſi deorũ ira ad ſententiam illam ferendam electi.

70 *Graias*. hoc addidit ad earum diſtinctionem quæ ſunt in Campania.

Hoſpes Amyclas. ex Ouidio, qui ait lib. 2. de arte,

Talis ab armiferis Priameius hoſpes Amyclis
Candida, cum rapta coniuge, vela dedit.

71 *Pinus matri Sacra Cybeli*. Ouid. lib. 10. Metamorph.

Et ſuccincta comas, hirſutaq; vertice pinus
Grata Deûm Matri. ſiquidem Cybeleius Atis
Exuit hac hominem, truncoq; induruit illo.

76 *Meſſor ariſtas*. ſimile eſt illud Catulli;

Smyrna mei Cinnæ nonam poſt deniq; meſſem
Quàm cœpta eſt, nonãq; edita poſt hyemem.

fieri poteſt, vt Sophoclẽ Catullus imitatus fuerit. nam apud illum ἄροτος annum denotat.

80 *Sequemur*. tres lib. m. ſ. *ſequamur*.

83 *Soluite crinem*. mos fuit Troianarũ mulierum in luctu crinẽ ſoluere. Virgilius;

Et circum Iliades crinem de more ſolutæ.

communis etiam mos Græcis. Seneca, in Herc. Fur.

Sed mæſta venit crine ſoluto Megara.

Turba

Turba lacertos. veste reuulsa
Substringe sinus, vteroq; tenus
Pateant artus: cui coniugio
Pectora velas captiue pudor?
Cingat tunicas palla solutas,
Vacet ad crebri verbera planctus
Furibunda manus. placet hic habitus,
Placet, agnosco Troada turbam.
Iterum luctus redeant veteres,
Solitum flendi vincite morem,
Hectora flemus. CH. *Soluimus omnes*
Lacerum multo funere crinem,
Coma demisso est libera nodo,
Sparsitq; cinis feruidus ora.
HE. *Complete manus, hoc ex Troia*
Sumpsisse licet: cadat ex humeris
Vestis apertis, vtrunque tegat
Suffulta latus: iam nuda vocant
Pectora dextras. nunc nunc vires
Exprome dolor: Rhœtea sonent
Littora planctu, habitansq; cauis
Montibus Echo, non (vt solita est)
Extrema breuis verba remittat:
Totos reddat Troiæ gemitus.
Audiat omnis pontus, & æther.
Sæuite manus, pulsu vasto
Tundite pectus: non sum solito
Contenta sono, Hectora flemus.
CHO. *Tibi nostra ferit dextra lacertos,*
Humerósq; ferit tibi sanguineos,
Tibi nostra caput dextera pulsat,
Tibi maternis vbera palmis
Laniata iacent: fluit, & multo
Sanguine manat, quamcunque tuo
Funere feci rupta cicatrix.
Columen patriæ, mora fatorum,
Tu præsidium Phrygibus fessis,

Tumu-

Et Herc. O Etęo, Græcanicę mulieres,

Et comas nullo cohibente nodo
Femina exertos feriat lacertos.

Italicis quoq; & Gallicis feminis hunc morem communem fuisse ostendunt Ouidius Fastor. lib. 3. T. Liuius ab V. C. lib. 1. & Iulius Cæsar lib. 7. de bello Gallico.

100 *Hoc ex Troia.* licet meus cod. m. s. contineat *hec*: placet tamen vulgata lectio. Hecuba cùm istud diceret pauxillum cineris Troiani manu acceptum spargebat.

107 *Non, vt solita est.* Ouid. 3. Metam.

Corpus adhuc Echo, non vox, erat, & tamen vsum
Garrula non alium, quàm nunc habet, oris habebat;
Reddere de multis vt verba nouissima posset.

Ausonius;

Commoritur, Narcisse, tibi resonabilis Echo,
Vocis ad extremos exanimata modos,
Et pereuntis adhuc gemitū prosecuta querelis,
Vltima nunc etiam verba loquentis amat.

Penes me est Cęlij Symphosij libellus AEnigmatum manuscriptus, in quo de Echo tale AEnigma habetur;

Virgo modesta, sacrò legem bene seruo pudoris,
Ore procax non sum, nec sum temeraria lingua;
Vltrò nolo loqui, sed do responsa loquenti.

Echo alicubi à Varrone appellatur Pieridum comes. Echus cuiusdam in Charentonio, primo à Lutetia Paris. lapide, exemplum mirabile, sed quod verum esse non semel comperi, refert Petrus Boysteauus in historiis prodigiosis.

121 *Mora fatorum.* viuo Hectore Troia capi non potuit: tantum in eo ad victoriam Græcorum differendam momenti positum erat. ideo Virgilius 9. AEneid.

Haut sibi cum Danais rem faxo, aut pube Pelasga
Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum.

Horatius; *. . & ademtus Hector*
Tradidit fessis leuiora tolli
Pergama Graiis.

noster, in Agamemnone;

. . . sola Danais Hector & bello mora.

Tu murus eras, humerísq; tuis
Stetit illa decem fulta per annos.
Tecum cecidit, summúsq; dies
Hectoris idem, patriæq; fuit.
HE. *Vertite planctus, Priamo vestros*
Fundite fletus: satis Hector habet.
CHO. *Accipe rector Phrygiæ planctus,*
Accipe fletus bis capte senex:
Nil Troia semel te rege tulit.
Bis pulsata Dardana Graio
Mœnia ferro, bisq; pharetras
Passa Herculeas: post elatos
Hecubæ partus, regumq́; rogos,
Postrema pater funera cludis,
Magnoq; Ioui victima cæsus
Sigea premis littora truncus.
HE. *Aliò lachrymas flectite vestras,*
Non est Priami miseranda mei
Mors, Iliades: felix Priamus,
Dicite cuncta. liber manes
Vadit ad imos, nec feret vnquam
Victa Graium ceruice iugum.
Non ille duos vidit Atridas,
Nec fallacem cernit Vlyssem.
Non Argolici præda triumphi
Subiecta feret colla trophæis.
Non assuetas ad sceptra manus
Post terga dabit, currusq́; sequens
Agamemnonios aurea dextra
Vincula gestans lætis fiet
Pompa Mycenis. CH. *Felix Priamus,*
Dicimus omnes, secum excedens
Sua regna tulit: nunc Elysii
Nemoris tutis errat in vmbris,
Interq́; pias felix animas
Hectora quærit, felix Priamus.
Felix quisquis bello moriens,

qui versus fortè ex illis Abroni Silonis, apud Senecam desumtus fuit;

Ite, agite Danai magnum Pæana canentes,
Ite triumphantes, belli mora concidit hora.

nam de Hectore occiso hoc fragmentum accipio. exstant etiam in hanc rem ista Pentadij;

Hectore sub magno sūma est mihi gloria cæso,
Qui sæpe Argolicas debilitauit opes:
Ille interfectus subiit, me vindice pœnas:
Pergama tunc ferro procubuere meo.

123 *Tu murus eras.* in vno eorum epigrammatum, qui Maronis operibus solent subiungi; legitur:

Defensor patriæ, iuuenū fortissimus Hector,
Qui murus miseris ciuibus alter erat,
Occubuit telo violenti victus Achillis;
Occubuère simul spesq; salusq; Phrygum.

auctor est Higynus Achillem, cùm Hectorem raptaret, exclamasse, Expugnaui Troiam.

133 *Bisq; pharetras Passa Herculeas:* Hercules in Sophoclis Philoctete ait bis debere Troiam telis suis expugnari: τὸ δεύτερον γὰρ τοῖς ἐμοῖς αὐτὴν χρεὼν τόξοις ἁλῶναι. vnde Propertius lib. 3. eleg. 1.

Exiguo sermone fores nunc Ilion & tu
Troia, bis OEtæi numine capta dei.

In eadem elegia obscurius est illud;

Idæum Simoenta, Iouis cunabula parui.

Nam Iuppiter in Creta natus fingitur à Callimacho & plerisq;, alij in Siciliæ Messana, alij in Thebis Bœotiis, alij in Arcadiæ Olympo natum ferunt. Propertium igitur in errorem videatur induxisse Callimachus scribens;

Ζεῦ σὲ μὲν Ἰδαίοισιν ἐν οὔρεσί φασι γενέσθαι.

cùm tamen Callimachus de Ida Cretæ loqueretur. Virgilius 3. AEneid.

Creta Iouis magni medio iacet insula pōto,
Mons Idæus vbi & gētis cunabula nostræ.

Sed nō est cur Propertium errasse credamus. Nam didici ex scholiaste Apollonij li. 3. Demetrium Scepsium tradidisse Phrygas Iouem apud se natum & educatum contendere cum Cretensibus & Arcadibus: ideoque omnia quæ Arcades & Cretenses de eius natali ac Rheæ puerperio vlulatibus & fanatico discursu exhibebant, eadem Gallos in Phrygia repræsentare. Quò non dubito Propertium respexisse in eadem elegia, pro eo quod est in Canteriana editione,

Omnia secum consumpta videt.

ACTVS SECVNDVS.

TALTHYBIVS. CHORVS.

Quàm longa Danais semper in portu mora,
Seu petere bellum, petere seu patriam volunt.
CH. *Quæ causa ratibus faciat, et Danais moram,*
Effare, reduces quis Deus cludat vias? (mor,
TAL. *Pauet animus, artus horridus quassat tre-*
Maiora veris monstra vix capiunt fidem. „
Vidi, ipse vidi: summa iam Titan iuga
Stringebat, ortus vicerat noctem dies,
Cùm subitò cæco terra mugitu fremens
Concussa, cæcos traxit ex imo sonos.
Mouere siluæ capita, & excelsum nemus
Fragore vasto tonuit, & lucus sacer,
Idæa ruptus saxa ceciderunt iugis:
Nec sola tellus tremuit, & pontus suum
Adesse Achillem sensit, ac strauit vada.
Tunc scissa tellus aperit immensos specus,
Et hiatus Erebi, peruium ad superos iter
Tellure fracta præbet, ac tumulum leuat.
Emicuit ingens vmbra Thessali ducis,
Threicia qualis arma præcludens tuis
Iam Troia fatis strauit: aut Neptunium
Cana nitentem perculit iuuenem coma:

Aut

At mihi quod viuo detraxerat inuida turba;
Post obitum duplici fœnore reddet honor;
rectius fortassis legeretur;
At mihi quod viuo detraxerit; &c.
sed nihil mutandum censeo.

138 *Truncus.* Virgilius 2. AEneid.
. . . iacet ingens litore truncus.
Manilius lib. 4. astronom.
Inq; rogo Crœsum, Priamumque in litore truncum
Cui nec Troia rogus . . .
quod posterius hemistichium noster poeta imitatus supra cecinit:
. . . ille tot regum parens
Caret sepulchro Priamus, & flamma indiget
Ardente Troia . . .

146 *Nec fallacem.* Ouidius;
Narycias q; domos, regnum fallacis Vlyssis.

159 *Felix quisquis.* ideo olidus ille senex Tiberius Priamum felicem censebat. Identidem, inquit Suetonius, felicem Priamum vocabat, quod superstes omnium suorum exstitisset. hæc verba Suetonij sunt è lib. 3. historiar. nam in libros scriptorem illum partiendú esse, non vt vulgo fit, ex m.s. apparet; capitum quoque distinctio ab iisdem abest, & sane est planè commentitia. vtiq; in m.s. D. Martini Tornacensis recenter ab aliquo capitum distinctio margini fuit ascripta, fortassis ab Erasmo vel Glareano; qui eo libro vsi fuerunt.

168 *Vicerat noctem dies.* maior noctis pars erat peracta: quo tempore, quæ apparent somnia, vera veteres existimabant. Horatius;
Post mediam noctem visus, cùm somnia vera.
Ouidius; *Namq; sub auroram iam dormitante lucerna, Tempore quo cerni somnia vera solent.* quare versus illos senarios, qui in Suidæ lexico & alibi sparsim leguntur, τῆς δι' ὀνείρων μαντικῆς continentes (siue Gemini Pyrij, siue Alexandri Myndij, siue Phœbi Antiocheni, siue Artemonis Milesij, siue Astampsychi, siue Antiphonis, siue alterius, qui de somniis, vt hi, scripserit, sint. nec enim constat cui eorum tribui debeant) illorum tantum verisimile est somniorum interpretationem continuisse, quæ se hoc tempore offerunt. nam Oniromantici nonnulli sola hæc somnia digna esse animaduersione tradiderunt. 174 *Pontus suum.* ideo *suum*, quia Achilles Thetidis filius fuit, Nerei nepos. sic infra ait Achilles; *. . . . per nostra ituri maria.* 179 *Thessali ducis.* Achillis. alibi legitur; *Mactanda virgo Thessali busto ducis.* Horatius, in Odis, Achillem, Thessalum vocat. 180 *Threicia qualis arma.* Thracum & Mysorum exercitum, Telepho duce, Græcos repellentem, Achilles fudit, testis est Dictys Cretensis.

181 *Neptunium.* Cycnum, Neptuni & Mandrodicæ, vel, iuxta alios, Hapalæ filium, de quo Ouidius lib. 12. Metamorph. Izacius in Lycophronem, & Theon sophista, in Encomio Achillis.

182 *Cana nitentem.* in Agamemnone leges;
Non nitea proles Cycnus æquorei Dei.

Aut cùm inter acies Marte violento furens,
Corporibus amnes clusit, & quærens iter
Tardus cruento Xanthus errauit vado:
Aut cùm superbo victor in curru stetit,
Egitq́; habenas, Hectorem & Troiam trahens,
Impleuit omne littus irati sonus.
Ite, ite inertes, debitos manibus meis
Auferte honores, soluite ingratas rates
Per nostra ituri maria. non paruo luet
Iras Achillis Græcia: at magno luet
Desponsa nostris cineribus Polyxena,
Pyrrhi manu mactetur, & tumulum riget.
Hæc fatus alta voce, dimisit diem,
Repetensq́; Ditem, mersus ingentem specum
Coeunte terra visit: immoti iacent
Tranquilla pelagi, ventus abiecit minas,
Placidumq́; fluctu murmurat leni mare,
Triton ab alto cecinit hymenæum choro.

PYRRHVS. AGAMEMNON.

CALCHAS.

Cùm læta pelago vela rediturus dares,
Excidit Achilles: cuius vnius manu
Impulsa Troia corruit tandem solo,
Breui repensans quicquid obiecit moræ:
Scyros, fretumq́; Lesbos AEgeum secans,
Illo remoto, dubia quò caderet stetit:
Velis licet, quod petitur, ac properes dare,
Serò es daturus: iam suum cuncti duces
Tulere precium: quæ minor merces potest

Tantæ

185 *Tardus cruento*. vide Homerum Iliad. φ'. huc respicit Papinius, in Achilleide;

. . . . modo crassa exire vetabis
Flumina . . .

in quatuor codicib. scriptis, Statij Achilleis vnicus est liber.

187 *Egitq́; habenas*. Homerus Iliad. χ'.

191 *Per nostra ituri maria*. communem scriptorum sententiam noster sequitur, arbitrãtium Achillem Thetidis filium fuisse. Daimachus lib. 2. redituum, Achillis matrem nominat Caloen; Staphylus in lib. de Thessalia, Philomelã vocat; Tzetza scribit Chironis filiam fuisse.

197 *Coeunte terra iunxit*. o. v. l. quos vidi, omnes etiam prælo impressi ita cõtinent, & sententia est minime obscura. quare non audio eum, qui pro *iunxit* emendat *visit*.

200 *Triton*. Tritonis, iuxta Acesandrũ, Neptuni & Celænus; vel, secundum Numenium in lib. de piscationibus, Oceani & Tethyos; vel, ex Hesiodi, in Theogonia, sentẽtia, Neptuni & Amphitrites filij, habes formam apud Apollonium Argonaut. δ'. & Claudianum in carm. de nupt. Honor. & Mariæ. hic testibus Virgilio lib. 10. AEn. & Ouidio lib. 1. Metamorph. est maris bucinator. ideo Seneca fingit illum Achilli & Polyxenæ hymnum cecinisse.

212 *Pylij senis*. Nestoris. Horatius;

. . . non Pylium Nestora adspicis?

Albinouanus Pedo, in elegia de obitu Mæcenatis;

Ter Pylij fleuêre suum ter Nestora canum.

218 *Et mitem manum*. Telephus, Herculis F. rex Mysorum, strennuè Græcos aditu regni sui arcens, Bacchi dolo cadens, ab Achille lancea percussus, ab eodem sanatus fuit, anctore Dicty, & Izacio in Lycophronem. Propertius;

Mysus & Hæmonia iuuenis qua cuspide vulnus
Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem.

Q. Serenus; *Vt Larissæa curatur Telephus hasta*. idem Ouidius & alij plerique affirmant, nempe curatum Telephum ferrugine hastæ Achilleæ. vnde: *Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.* quod inde confictum puto, quia syderite herba à se inuenta Telephi vulnus Achilles sanauit. vide Dioscoridem lib. 4. cap. 33. Plinium lib. 25. ca. 5. & Apuleium de herbarum viribus cap. 89. qui, ne quis fallatur, non est Madaurensis ille qui de Asino scripsit: sed ab eo alius, cuius liber ab Aldo excusus exstat, & citatur etiam à Scribonio Largo, ac Marcello Burdegalẽsi: qui verò à Constantino Imp. in Geoponicis citatur, alius est antiquior. Hinc intelliges illa Claudiani;

Tanta dari virtuti? an is meruit parum,
Qui fugere bellum iussus, & longa sedens
AEuum senecta degere, ac Pylij senis
Transcendere annos, exuit matris dolos,
Falsasq́; vestes, fassus est armis virum?
Inhospitali Telephus regno impotens,
Dum Mysiæ ferocis introitus negat,
Rudem cruore regio dextram imbuit,
Fortemq́; eandem sensit, & mitem manum.
Cecidere Thebæ, vidit Eetion capi
Sua regna victus: clade subuersa est pari
Apposita celso parua Lyrnesos iugo,
Captaq́; tellus nobilis Briseide,
Et causa litis regibus, Chryse iacet,
Et nota fama Tenedos, & quæ pascuo
Fœcunda pingui Thracios nutrit greges,
Et sacra Phœbo Cilla: quid? quas alluit
Vernis Caycus gurgitem attollens aquis?
Hæc tanta clades gentium, ac tantus pauor,
Sparsæ tot vrbes, turbinis vasti modo,
Alterius esset gloria, ac summum decus,
Iter est Achillis, sic meus venit pater,
Et tanta gessit bella, dum bellum parat,
Vt alia sileam merita, non vnus satis
Hector fuisset? Ilium vicit pater,
Vos diruistis. inclytas laudes iuuat,
Et clara magni facta genitoris sequi.
Iacuit peremptus Hector ante oculos patris,
Pariterq́; Memnon, cuius ob luctum parens
Pallente mæstum protulit vultu diem,
Suiq́; victor operis exemplum horruit,
Didicitq́; Achilles, & diis natos mori.

Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis
Cuius pertulerat vires, & sensit in vno
Lethalem placidamque manum, medicina per hostem
Contigit, & pepulit, quos fecerat ipse, dolores.

nec mirum. medicinam etenim Achilles didicit à Chirone, vt testatur idem Claudian. de 3. consul. Honorij agens;

... nec ocyus hausit Achilles
Semiferi præcepta senis; seu cuspidis artes,
Siue lyræ cantus, socias seu disceret herbas.

13 Porro ab hoc vulnere Telephi, immedicabilia vulnera dicũtur Τηλέφεια τραύματα, auctore Paullo AEgineta lib. 4. cap. 46. quo loco idem de Chironeo vulnere tradit, post Galenum lib. 4. de compositio. medi. & Therapeut. lib. 2.

220 *Sua regna.* eam Ciliciæ partem, cuius metropolis Thebæ. Ouidius;

Eetioneas impleui sanguine Thebas.

Horatius;

... Eetioneæúe Thebæ.

Propertius lib. 2.

Et Thebæ steterant, altaq́; Troia fuit.

Macrobius lib. 5. Saturnal. ca. 14. Theben, vnius, nõ plurium, numero effert Græcos secutus. cuius rei duo quidem exempla ipse adducit; ego vero etiam altera duo proferre possem, Strabonis lib. 13. & Q. Smyrnæi lib. 3.

221 *Lyrnessos.* sic scribendum ex Homero, Smyrnæo, Strabone, Ouidio, ceteris: quamquam vitio operarum proximè citato Macrobij loco λυρνίσσον, pro λυρνήσσος exstet.

223 *Caussa litis.* vide Homerũ, Iliad. α.

226 *Sacra Phœbo Cilla.* Homerus; Κίλλαν τε ζαθέην. pro *sacra*, meus cod. antiq. habet *cara*.

231 *Iter est Achillis.* simillimum est illud Claudiani, in 1. panegy. de 1. consula. Stilichonis;

Vestra manus dubio quicquid discrimine gessit,
Transcurrens egit Stilicho..

239 *Pallente mæstum.* Ouidius de Aurora Memnonis matre lib. 13. Metam. scripsit;

Cura deam propior luctusq́; domesticus angit
Memnonis amissi, Phrygiis quem lutea campis
Vidit, Achillea pereuntem cuspide mater,
Vidit & ille color, quo matutina rubescunt
Tempora, palluerat; latuitq́; in nubibus æther.

241 *Diis natos mori.* o. v. l. continent; *Dea natos mori.* quod amplector. nam & ante Memnonem, Troiano bello, multi diis nati opperierunt; Memnone vero Auroræ filio, à se occiso, Achilles, Thetidis filius, se quoque mortalem esse, didicit.

Tum

242 *Amazon.* Penthasilea; quam Dares à Neoptolemo interfectam scribit.
247 *At tuam natam parens.* Iphigeniam nostri, vt Euripides, Agamemnonis ex Clytæmnestra; alij eiusdem ex Chryseide, Astynomæ filia; Duris, & alij nõnulli Thesei ex Helena filiã fuisse tradiderunt. Non minor controuersia est, de Iphigeniæ in sacrificio metamorphosi. Sunt à quibus proditur in anum transformata; Nicandrus ait mutatam in Taurum; Phanodemus historicus in vrsum; plerique in ceruam; Meryllus, primo Bœoticorũ, in buculam. Simile quidpiam Romanę cuidã virgini Metellæ accidisse, tradit alicubi Plutarchus ex Pythocle, in Italicis.
249 *Impetum.* quidam v.l. *impetus.*
252 *Tuli.* Iliad *ά.*
260 *Felicem decet.* Horatius;

Contrahes vento nimium secundo
Turgida vela.

261 *Variosq; casus tremere.* Horatius lib. 2. odar.

Sperat infestis, metuit secundis
Alteram sortem bene preparatum
Pectus &c.

262 *Magna momento obrui.* dici solet, facilius est diruere, quàm ædificare. Isocrates πρὸς Φίλιππον· ὅτι συστῆσαι μὲν ἐστὶν ἅπαντα χαλεπόν, διαλῦσαι δὲ ῥᾴδιον. quo spectat dictum illud Laconis cuiusdam de Philippo, qui Olynthum diruerat, apud Plutarchũ περὶ τοῦ ἀκούειν.
290 *Qui non vetat peccare, cùm possit, iubet.* ex Thucydide lib. 1. οὐ γὰρ ὁ δουλωσάμενος, ἀλλ' ὁ δυνάμενος μὲν παῦσαι, περιορῶν δέ, ἀληθέστερον αὐτὸ δρᾷ. εἴπερ καὶ τὴν ἀξίωσιν τῆς ἀρετῆς ὡς ἐλευθερῶν τὴν ,, Ἑλλάδα φέρεται. Cicero in Offic. Nam ,, qui iniustè impetum in aliquem facit, ,, aut ira, aut aliqua perturbatione incitatus, is quasi manus videtur adferre socio: qui autem non defendit, nec obsistit, si potest, iniuriæ; tam est in vitio, ,, quàm si parẽtes aut patriam aut socios ,, deserat. Conuenit autem hæc Senecæ sententia cum nõnullis responsis Pauli, l. 4. D. de noxal. action. l. 45. D. ad leg. Aquil. l. 50. & l. 109. D. de diuers. regul. iur. antiq. & Vlpiani l. 25. §. 5. D. de Damn. infec. l. 11. in fi. D. de his qui notan. infam. huc spectat illud Apuleij

Tum versa Amazon vltimus cecidit timor:
Debes Achilli, merita si dignè æstimas,
Etsi Mycenis virginem, atque Argis petat.
Dubitatur etiam? placita nec subitò probas?
Priamiq; natam, Pelei nato, ferum
Mactare credis? at tuam natam parens
Helenæ immolasti: solita iam, & facta expeto.
AG. *Iuuenile vitiũ est, regere nõ posse impetum.* ,,
Ætatis alios feruor hic primæ rapit,
Pyrrhum paternus: spiritus quondam truces,
Minasq; tumuli lentus Æacidæ tuli.
Quò plura possis, plura patienter feras. ,,
Quid cæde dira nobilem clari ducis
Aspergis vmbram? noscere hoc primùm decet,
Quid facere victor debeat, victus pati. ,,
Violenta nemo imperia continuit diu. ,,
Moderata durant: quoq; fortuna altius ,,
Euexit, ac leuauit humanas opes, ,,
Hoc se magis supprimere felicem decet, ,,
Variosq; casus tremere, metuentem deos ,,
Nimium fauentes. magna momento obrui ,,
Vincendo didici. Troia nos tumidos facis,
Nimium ac feroces: stamus hoc Danai loco,
Vnde & illa cecidit: fateor, aliquando impotens
Regno ac superbus, altius memet tuli.
Sed fregit illos spiritus hæc, quæ dare
Potuisset alij, causa, fortunæ fauor.
Tu me superbum Priame, tu timidum facis:
Ego esse quicquam sceptra, nisi vano putem ,,
Fulgore tectum nomen, & falso comam ,,
Vinclo decentem? casus hæc rapiet breuis, ,,
Nec mille forsan ratibus, aut annis decem. ,,
Non omnibus fortuna tam lenta imminet. ,,
Equidem fatebor (pace dixisse hoc tua
Argiua tellus liceat) affligi Phrygas,
Vincique volui: ruere, & æquari solo,
Etiam arguissem: sed regi frenis nequit,

Et ira,

Et ira, & ardens hostis, & victoria
Commissa nocti. quicquid indignum, aut ferum
Cuiquam videri potuit, hoc fecit dolor,
Tenebræq́, per quas ipse se irritat furor,
Gladiusq́, felix, cuius infecti semel
Vecors libido est. quicquid euersæ potest
Superesse Troiæ, maneat: exactum satis
Pœnarum, & vltra est: regia vt virgo occidat,
Tumuloq́ dono detur, & cineres riget,
Et facinus atrox cædis, vt thalamos vocem,
Non patiar. in me culpa cunctorum redit.
Qui non vetat peccare, cùm possit, iubet.
PYR. *Nullúmne Achillis præmium manes ferẽt?*
AG. *Ferent, & illum laudibus cuncti canent,*
Magnumq́ terræ nomen ignotæ audient.
Quòd si leuatur sanguine infuso cinis,
Opima Phrygij colla cædantur gregis,
Fluatq́ nulli flebilis matri cruor.
Quis iste mos est, quando in inferias homo est
Impensus homini? detrahe inuidiam tuo
Odiumq́ patri, quem coli pœna iubes.
PYR. *O tumide, rerum dum secundarum flatus*
Extollit animos: timide, cùm increpuit metus,
Regum Tyranne: iámne flammatum geris
Amore solito pectus, ac Veneris noua?
Solúsne toties spolia de nobis feres?
Hac dextra Achilli victimam reddam suam,
Quam si negas, retinesq́, maiorem dabo,
Dignamq́ quam det Pyrrhus, & nimium diu
A cæde nostra regia cessat manus,
Parémq́ poscit Priamus. AG. *haud equidem nego*
Hoc esse Pyrrhi maximum in bello decus,
Sæuo peremptus ense quòd Priamus iacet,
Supplex paternus. PY. *supplices nostri patris,*
Hostésq́ eosdem nouimus, Priamus tamen
Præsens rogauit: tu graui pauidus metu
Nec ad rogandum fortis, Aiaci preces

lib. 6. de asino aureo; An ignoras etiam eos, qui morituris auxilium salutare denegarint, quòd contra bonos mores id fecerint, solere puniri? de hac re plura Decius, Cagnol. Faber & Ræuard. ad d. l. 50. & ad d. l. 109. Bart. Alex. Ias. & omnes in l. quæ dotis. D. solu. matri. Phanucius de lucro dot. glos. 13. nu. 8. Imbertus Rupellanus in Enchiridio, pag. 160. & alij passim.

297 *Quando in inferias homo.* ab Achille Patroclo duodecim homines in inferias impendũtur apud Homerũ Iliad. φ'. & Pallanti ab AEnea, apud Virgilium AEneid. 10. Præterea pseudodiis antiquorum homines immolari non fuit insolens. Fecerunt hoc Carthaginenses & Celtæ, teste Dionysio Halicarnass. lib. 1. Scythæ auctore Herodoto in Melpom. Leucadij & Albani, si Straboni credimus lib. 10. & 11, Achæi & Lacedæmonij, vt scribit Pausanias in Lacon. & Achaicis, nec non Gotthi, vt testantur Olaus Magnus & Ioannes Magnus in eorum historia.

303 *Solito.* propter Briseidem & Chryseidem hoc dicit. sed in o. v. l. legitur *subitò.*

312 *Supplex paternus.* Iliad. Ω.

315 *Aiaci preces.* Iliad. I.

Ithacoq; mandas, clusus, atque hostem tremens.
AG. *At non timebat tunc tuus fateor parens,*
Interq; cædes Graciæ, atque vstas rates,
Segnis iacebat, belli & armorum immemor,
Leui canoram verberans plectro chelym.
PYR. *Tunc magnus Hector arma cõtemnens tua,*
Cantus Achillis timuit: & tanto in metu
Naualibus pax alta Thessalis fuit.
AG. *Nempe iisdem in istis Thessalis naualibus,*
Pax alta rursus Hectoris patri fuit.
PYR. *Est regis alti, spiritum regi dare.*
AG. *Cur dextra regi spiritum eripuit tua?*
PYR. *Mortem misericors sæpe pro vita dabit.*
AG. *At nunc misericors virgines busto petis.*
PYR. *Iámne immolari virgines credis nefas?*
AG. *Præferre patriam liberis regem decet.* „
PYR. *Lex nulla capto parcit, aut pœnam impedit.*
AG. *Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.* „
PYR. *Quodcunq; libuit, facere victori licet.*
AG. *Minimum decet libere, cui multum licet.*
PYR. *His ista iactas, quos decem annorum graui*
Regno subactos Pyrrhus exoluit iugo. (ret.
AG. *Hos Scyros animos?* PY. *scelere quæ fratrū ca-*
AG. *Inclusa fluctu.* PY. *nempe cognati maris,*
Atrei & Thyestæ nobilem noui domum.
AG. *Ex virginis concepta furtiuo stupro,*
Et ex Achille nata, sed nondum viro.
PYR. *Illo ex Achille, genere qui mundum suo*
Sparsus per omnem, cælitum regnum tenet.
Thetide æquor, vmbras AEaco, cælum Ioue.
AG. *Illo ex Achille, qui manu Paridis iacet.*
PYR. *Quem nec deorū cominus quisquam petiit.*
AG. *Compescere equidem verba, & audacē malo*
Poteram domare: sed meus captis quoque
Scit parcere ensis. potius interpres deûm
Calchas vocetur: fata si poscunt, dabo.
Tu qui Pelasga vincla soluisti rati,

Moraśq;

320. Chelym. apud Homerum dicto loco.

329 *At nunc misericors.* duo. m. s. *non*, pro *nunc*.

338 *Hos Scyros animos?* scilicet tam vile regnum, vt eius inopia & humilitas adagio, ἀρχὴ σκυρία originem dederit.

342 *Sed nondum viro.* non abs re hoc dictum est. nam qui à iuuenibus procreantur, nō æquè robusti aut perfecti esse solent, ac illi qui gignuntur à viris, auctore Aristotele lib. 7. Politic. ca. 16. quare plerique viros matrimoniū ante trigesimum ætatis annum contrahere noluerunt, Aristoteles dicto loco, Plato lib. 6. de Republ. Solon apud Philonem lib. 2. de mundi opificio.

351 Rati. quædam membranæ, ratis.

Morasq́ bellis, arte qui reseras polum,
Cui viscerum secreta, cui mundi fragor,
Et stella longa semitam flamma trahens
Dant signa fati: cuius ingenti mihi
Mercede constant ora, quid iubeat Deus
Effare Calcha, nosq́ consilio rege.
CAL. *Dant fata Danais, quo solent precio, viam.*
Mactanda virgo est Thessali busto ducis:
Sed quo iugari Thessalæ cultu solent,
Ionidésue, vel Mycenææ nurus.
Pyrrhus parenti coniugem tradat suo,
Sic ritè dabitur: non tamen nostras tenet
Hæc vna puppes causa. nobilior tuo
Polyxena cruore debetur cruor,
Quem fata quærunt: turre de summa cadat
Priami nepos Hectoreus, & lethum oppetat,
Tum mille velis impleat classis freta

CHORVS.

Choriambici.

Verum est, an timidos fabula decipit,
Vmbras corporibus viuere conditis?
Cùm coniux oculis imposuit manum,
Supremusq́ dies solibus obstitit,
Et tristes cineres vrna coërcuit.
Non prodest animam tradere funeri,
Sed restat miseris viuere longius.
An toti morimur? nullaq́ pars manet
Nostri? cùm profugo spiritus halitu
Immistus nebulis cessit in aera,
Et nudum tetigit subdita fax latus?
Quicquid sol oriens, quicquid & occidens
Nouit: cæruleis Oceanus fretis
Quicquid vel veniens, vel fugiens lauat,
Ætas Pegaseo corripiet gradu.
Quo bissena volant sidera turbine,

361 *Iugari.* matrimonio iungi. metaphora à bubus ducta, qui quando idem iugum subeunt, iugantur. ea figura sic vsum comperio Plautum, in Curculione:

... *iámne ea fert iugum?*

& Horatium;

Nondum subacta ferre iugum valet
Ceruice ...

Sane posset quis suspicari Senecam allusisse ad morem, quem Seruius & S. Isidorus commemorant, sponso & sponsæ iugum imponendi, vnde Iuga Iuno Sex. Pompeio; ζυγία Dionysio, Musonio & Apuleio, vt rectè censuerũt Brissonius in lib. singulari de ri. nupt. & M. Anton. Antimachus, teste Alexandro Sardio in libro de moribus gentium. à Nonno etiam Panoplitano Dionysiac. δ. sic nominatur. Musæus citante & emendante Gerarto Falckenburgio ad dictum locum Nonni cecinit;

ἦν γάμος, ἀλλ' ἀχόρευτος· ἔην λέχος,
ἀλλ' ἄτερ ὕμνων·
οὐ ζυγίην ἥρην &c.

367 *Turre de summa.* pro *summa*, in membranis vel *dira*, vel *dura* legitur.

372 *Coniux oculis imposuit manum.* olim propinquiores quique morientium oculos claudebant. Virgil. 9. AEneid.

... *nec te, tua funera, mater,*
Produxi, pressiue oculos ...

quo loco Donatus scribit hoc moris fuisse. Ouid. lib. 4. amor. eleg. 8.

Hic certè manibus fugientes pressit ocellos
Mater, & in cineres vltima dona dedit.

Non lubet alia testimonia congerere. sunt enim infinita.

384 *Pegaseo corripiet gradu.* prouerbialiter, pro celerrimo. Sic Valer. Catullus;

Non si Pegaseo ferar volatu.

Quo

Quo cursu properat secula voluere
Astrorum dominus, quo properat modo
Obliquis Hecate currere flexibus.
Hæc omnes petimus fata, nec amplius,
Iuratos superis qui tetigit lacus,
Vsquam est: vt calidis fumus ab ignibus
Vanescit spacium per breue sordidus.
Vt nubes grauidas, quas modò vidimus,
Arctoi boreæ dissipat impetus:
Sic hîc, quo regimur, spiritus effluet.
Post mortem nihil est, ipsaq́; mors nihil,
Velocis spacij meta nouissima.
Spem ponant auidi solliciti metum.
Quæris quo iaceas post obitum loco?
Quo non nata iacent,
Tempus nos auidum deuorat, & chaos.
Mors indiuidua est noxia corpori,
Nec parcens animæ. Tænara, & aspero
Regnum sub domino, limen & obsidens
Custos non facili Cerberus ostio,
Rumores vacui, verbaq́; inania,
Et par sollicito fabula somnio.

399 *Quo iaceas.* in v.l. inuenio; *quo iaceant*, malè.
405 *Non facili.* sic Horatius, in elegantissima ode ad Virgilium, de morte Quinctilij Vari;

Quam virga semel horrida,
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.

435 *Sopor.* varia somniorum genera ab Hippocrate, in libro de insomniis, referutur. noster soporis nomine id comprehendit quod Thessalus Hippocratis filius, in legatione, φάσμα vocauit: Herodotus vero non semel ὄψιν ἐνυπνίου: Homerus Iliad. β'. ὄνειρ. ὅτι τὸ ὄνειρος ὕπαρ, ait doctissimus Scaliger, in commentario dicti libri Hippocratis. huiusmodi φάσματα siue ὁράματα multa refert Valerius Maximus, & Tullius lib. 1. de nat. deor. & lib. 1. de diuinat.
436 *Visa.* ὁράματα hæc triplicia sunt, vt ait Scaliger d. loco, pag. 9. aut enim præsentem rem ostēdunt, vt apud Virgil. Hector AEneæ: aut præteritam, vt Elysæ Sichæus & Alcyonæ Ceyx Ouidianus: aut futurā, vt Anchises AEneæ & hîc Hector Andromachæ; item boues Pharaoni, statua regi Assyriorū in sacris litteris, necnon apud Claudianum Vmbræ Ruffino. ea pars χρηματισμὸς Græcis, nostris diuinatio appellatur.
437 *Partes fere nox alma transierat duas.* Renatus Vegetius lib. 3. de re milita. Romanos scribit noctem in quattuor partes diuisisse: quod huc non pertinet. Arbitror enim Senecam hoc loco noctem in tres partes distribuisse. nam Andromacham, Græcorum captiuam, in Græcis castris agentem, verisimile est iuxta Græcorum consuetudinem loqui. quæ consuetudo traditur ab Homero Odyss. ξ'.

ἄλλοτε δὴ τρίχα νυκτὸς ἔην, μετὰ δ' ἄστρα βεβήκει.

ACTVS TERTIVS.

ANDROMACHA. SENEX. VLYSSES.

Quid mœsta Phrygiæ turba laceratis comas?
Miserumq́; tunsæ pectus, effuso genas
Fletu rigatis? leuia perpessæ sumus,
Si flenda patimur. Ilium vobis modò,
Mihi cecidit olim, cùm ferus curru incito
Mea membra raperet, & graui gemeret sono
Peliacus axis pondere Hectoreo tremens.
Tunc obruta atque euersa Troia concidit,
Torpens malis, rigénsq; sine sensu feror.
Iam erepta Danais coniugem sequerer meum,

Nisi hic teneret. hic meos animos domat,
Morique prohibet: cogit hic aliquid deos
Adhuc rogare, tempus ærumnæ addidit.
Hic mihi malorum maximum fructum abstulit,
Nihil timere. prosperis rebus locus
Ereptus omnis: dira, quæ veniant, habent.
Miserrimum est timere, cùm speres nihil.
SE. *Quis te repens commouit afflictam metus?*
AN. *Exoritur aliquod maius è malo malum.*
Nondum ruentis Ilij fatum stetit.
SE. *Et quas reperiet, vt velit, clades Deus?*
AN. *Stygij profundi claustra, & obscuri specus*
Laxantur: & ne desit euersis metus,
Hostes ab imo conditi tumulo exeunt:
Solísne retro peruium est Danais iter?
Certè æqua mors est: turbat, atque agitat Phrygas
Communis iste terror. hic propriè meum
Exterret animum, noctis horrendæ sopor.
SE. *Quæ visa portent, effer in medium, metus.*
AN. *Partes ferè nox alma transierat duas,*
Clarúmque septem verterant stellæ iugum:
Ignota tandem vênit afflictæ quies,
Breuisque fessis somnus obrepsit genis,
(Si somnus ille est mentis attonitæ stupor)
Cùm subitò nostros Hector ante oculos stetit,
Non qualis vltro bella in Argiuos ferens,
Graias petebat facibus Idæis rates:
Nec cæde vasta qualis in Danaos furens
Vera ex Achille spolia simulato tulit,
Non ille vultus flammeum incendens iubar:
Sed fessus, ac deiectus, & fletu grauis,
Similisque nostro, squallida obtectus coma.
Iuuat tamen vidisse. tum quassans caput,
Depelle somnos, inquit, & natum eripe
O fida coniux, lateat, hæc vna est salus.
Omitte fletus. Troia quod cecidit, gemis?
Vtinam iaceret tota: festina, amoue

post mediam igitur noctem ait sibi φάσμα oblatum, vt verum esse credatur. Theocrirus;

Εὐρώπῃ ποτὲ Κύπρις ἐπὶ γλυκὺν ἧκεν ὄνειρον,
νυκτὸς ὅτε τρίτατον λάχος ἵσταται, ἐγγύθι δ᾽ ἠώς,
ὕπνος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίζων
λυσιμελὴς πεδάᾳ μαλακῷ κατὰ φάεα δεσμῷ,
εὖτε καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων.

Nox alma almam dici Cererem ab alendo, alibi scripsi. nox etiam alma vocatur, quia nocturna quies, cibi instar, homines alit, vel quia noctem siderum mâtrem seu nutricem veteres dixerũt. Euripides;

ὦ νὺξ μέλαινα χρυσέων ἄστρων τροφέ.

Tibullus lib. 2.

Ludite, iam nox iungit equos, currũque; sequũtur
Matris, lasciuo sidera fulua choro.

Transierat. al. *transmiserat.* vtrumque quoad sententiam recipi potest. transmitto enim pro transeo non est insolẽs. Lucretius lib. 2.

Et circum volitant equites, mediosque; repẽtè
Transmittunt valido quatientes impete campos.

apud Macrobium lib. 6. Saturnal. ca. 4. scriptum est: sed & Pestanus Vibonensis sic ait: Pedibus equos transmisimus. » sic vulgò exstat: fortassis tamen tutius sit reponere; *Pedibus AEquos trãsmisimus.*

444 *Facibus Idæis.* Iliad. ό. & Iliad χ'.

446 *Vera ex Achille spolia simulato.* Patroclũ intellige, qui Achillis arma induerat, Iliad. π'. ceterum sunt hæc ex Virgilio l. 2. AEneid.

Hei mihi, qualis erat, quantum mutatus ab illo
Hectore; qui redit exuuias indutus Achillis,
Vel Danaûm Phrygios iaculatus puppibus ignes.

449 *Squallida obtectus coma.* Virgilius, de Hectore;

Squallentemque; barbam & concretos sanguine crines,
Vulneraque; illa gerens quæ circum plurima muros
Accepit patrios . . .

Quocunque nostræ paruulam stirpem domus.
Mihi gelidus horror ac tremor somnum excutit,
Oculosq́ nunc huc pauida, nunc illuc ferens,
Oblita nati, misera quæsiui Hectorem.
Fallax per ipsos umbra complexus abit.
O gnate, magni certa progenies patris,
Spes unica Phrygibus, unica afflictæ domus,
Veterisq́ soboles sanguinis nimium inclyti,
Nimiumq́ patri similis, hos vultus meus
Habebat Hector, talis incessu fuit,
Habituq́ talis: sic tulit fortes manus,
Sic celsus humeris, fronte sic torua minax,
Ceruice fusam dissipans lata comam.
O nate serò Phrygibus, at matri citò,
Erit ne tempus illud, ac felix dies,
Quo Troici defensor & vindex soli,
Recidiua ponas Pergama, & sparsos fuga
Ciues reducas? nomen & patriæ suum,
Phrygibusq́ reddas? sed mei fati immemor,
Tam magna timeo vota, quod captis sat est,
Viuamus. heu me, quis locus fidus meo
Erit timori? quáue te sede occulam?
Arx illa pollens opibus, & muris deûm
Gentes per omnes clara, & inuidiæ capax,
Nunc puluis altus, strata sunt flamma omnia,
Superestq́ vasta ex vrbe ne tantum quidem,
Quo lateat infans: quem locum fraudi legam?
Est tumulus ingens coniugis chari sacer,
Verendus hosti, mole quem immensa parens,
Opibusq́ magnis struxit in luctus suos,
Rex non auarus. optimè credam patri.
Sudor per artus frigidus totos cadit,
Omen tremisco misera feralis loci.
SE. *Hæc caussa multos vna ab interitu arcuit,*
Credi perisse: vix spei quicquam est super.
Graue pondus illum, magna nobilitas, premit.
AN. *Ne prodat aliquis.* SE. *amoue testes doli.*

459 *Fallax per ipsos.* Virg. AEneid. 6.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter frustrà cōprensa manus effugit imago,
Par leuibus ventis, voluCriq; simillima somno.

A. Sabinus, in epist. heroid.
Rettulit illa domus eadē mala, meq; querentē
Fugit ab amplexu terreq́ illa meo.

quo loco pro *meq;* forte legendum *terq;* vt Virgilij dictis versibus, & Homericis Odyss. λ'. quos imitatur, respōdeat.

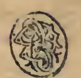
462 *Nimium inclyti.* nobilis. sic sumitur Hercule Fur. actu 2. Herc. OEtæo actu 4. Medea actu 3. sic interpretatur Festus, cui assentitur Seruius libro 6. AEneid. qui à Græco κλυτὸς deducit.

463 *Hos vultus.* Dares ait Hectorem blæsum, barbatum, crispum, strabum, candidum, pernicibus membris, venerabili vultu fuisse.

471 *Recidiua ponas Pergama.* Virgilianum illud imitatur;
Et Recidiua manu posuissem Pergama victis.

481 *Fraudi.* infra dolum dicit,
. . . *amoue testes doli.*
scilicet quia omnis fraus dolus est. non omnis tamen dolus est fraus. quidam enim dolus bonus est. ideo edicto Prętoris adiicitur malus, l. 1. D. de dolo malo. fraudem quoque veteres delictū dixerūt: & quia iure omni delicto pœna adiūcta est, fraudem etiam pœnam nominarunt, vt aduertit Hugo Donellus, in tract. de ædil. edict. pag. 279.

AN. *Si quaeret hostis?* SE. *urbe in euersa periit.*
AN. *Quid proderit latuisse redituro in manus?*
SE. *Victor feroces impetus primos habet.*
AN. *Quid? quòd latere sine metu magno nequit?*
SE. *Miser occupet praesidia, securus legat.*
AN. *Quis te locus, quae regio seducta, inuia*
Tutò reponet? quis feret trepidis opem?
Quis proteget? qui semper, etiam nunc tuos
Hector tuere, coniugis furtum piae
Serua, & fideli cinere victurum excipe.
Succede tumulo nate: quid retrò fugis?
Turpesq́ latebras spernis? agnosco indolem.
Pudet timere: spiritus magnos fuge,
Animosq́ veteres, sume quos casus dedit.
En intuere, turba quae simus super,
Tumulus, puer, captiua: cedendum est malis.
Sanctas parentis conditi sedes, age,
Aude subire. fata si miseros iuuant,
Habes salutem: fata si vitam negant,
Habes sepulchrum. SE. *claustra cõmissum tegunt.*
Quem ne tuus producat in medium timor,
Procul hinc recede, teq́ diuersam amoue.
AN. *Leuius solet timere, qui propius timet.*
Sed si placet, referamus hinc aliò pedem.
SE. *Cohibe parumper ora, questusq́ opprime:*
Gressus nefandos dux Cephalenûm admouet.
AN. *Dehisce tellus, tuq́ coniux vltimo*
Specu reuulsam scinde tellurem Stygis,
Sinu profundo conde depositum meum.
Adest Vlysses, & quidem dubio gradu
Vultuq́, nectit pectore astus callidos.
VLY. *Dura minister sortis, hoc primùm peto,*
Vt ore quamuis verba dicantur meo,
Non esse credas nostra: Graiorum omnium,
Procerumq́ vox est, petere quos seras domus
Hectorea soboles prohibet, hanc fata expetunt.
Sollicita Danaos pacis incertae fides

506 *En intuere turba quae simus super, Tumulus, puer, captiua.* tale est Penelopes apud Ouidium argumentum;
Tres sumus imbelles numero, sine virib. vxor, Laertesq; senex, Telemachusq; puer.

523 *Hoc primum peto.* solent, qui mala nunciant, ante precari, ne sibi hoc imputetur. Talthybius apud Euripidem Troadib.
μή με στυγήσῃς, οὐχ ἑκὼν γὰρ ἀγγελῶ
Δαναῶν τε κοινὰ Πελοπιδῶν τ' ἀγγέλματα.
apud Sophoclẽ, in Antigone, nuncius:
φράσαι θέλω σοὶ πρῶτα τἀμαυτοῦ. τὸ γὰρ
πρᾶγμ' οὔτ' ἔδρασ', οὔτ' εἶδον ὅστις ἦν ὁ δρῶν.
Terentius Eunuch. actu 5.
P. Here, primùm te arbitrari id quod res est, velim:
Quicquid huius factum est, culpa non factum est mea.
L. Quid? P. rectè sane interrogasti. oportuit
Rem praenarrasse me. Emit quendam Phaedria &c.

Semper tenebit, semper à tergo timor
Respicere coget: arma nec poni finet,
Dum Phrygibus animos natus euersis dabit
Andromacha. AN. *vester augur hoc Calchas canit?*
VLY. *Et si taceret augur hæc Calchas, tamen*
Dicebat Hector, cuius & stirpem horreo.
Generosa in ortus semina exurgunt suos: „
Sic ille magni paruus armenti comes,
Primisq; nondum cornibus findens cutem,
Ceruice subitò celsus, & fronte arduus,
Gregem paternum ducit, ac pecori imperat.
Quæ tenera cæso virga de trunco stetit,
Par ipsa matri tempore exiguo subit,
Vmbrasq; terris reddit, & cælo nemus.
Sic male relictus igne de magno cinis,
Vires resumit. est quidem iniustus dolor
Rerum æstimator: sic tamen tecum exigas,
Veniam dabis, quod bella, post annos decem,
Totidemq; menses, iam senex miles timet,
Aliasq; clades rursus, ac nunquam bene
Troiam iacentem, magna res Danaos mouet,
Futurus Hector, libera nos hoc metu.
Hæc vna naues causa deductas tenet,
Hic classis hæret. néve crudelem putes,
Quòd sorte iussus Hectoris natum petam,
Petissem Orestem: pátere quod victor tulit.

AN.

535 *Generosa in ortus.* ab Euripide trãslatum, qui in Heraclidis;

δεινὸν γὰρ ἐχθροῖς βλαστάνοντες εὐγενεῖς νεανίαι τε, καὶ πατρὸς μεμνημένοι λύμας.

Item, in eadem fabula;

ἐχθροῦ λέοντος δυσγενοῦ βλαστήματα ἥκιστ' ἂν κεκρίσειν.

ea vero de causa, quam hic Vlysses prætexit, scribit Stasimus;

νήπιος ὃς πατέρα κτείνας παῖδας καταλείπει.

quod ipsum etiam à Xenophonte alicubi scriptum memini.

540 *Quæ tenera cæso virga.* hanc virgæ comparationem Naso quoque nõ neglexit, inquiens;

Quæ præbet latas arbor spatiantibus vmbras,
Quo primũ posita est tempore virga fuit:
Tunc poterat manibus summa tellure reuelli,
Nunc stat in immẽsum viribus aucta suis.

541 *Matri.* arborem plantarum, quæ ab eius trunco, quasi pulli, nascuntur, matrem vocauit, vt Virgilius;

Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum.

Item; ... *Parnassia laurus*
Parua sub ingenti matris se subiicit vmbra.

554 *Victor.* Agamemnon. Euripides, in Iphigenia priore.

559 *Præstrincta.* manus ferro præstringuntur. oculi etiam splendore præstringuntur. quod posterius nolim mutari in prestinguuntur; cùm propter omniũ librorum vnanimem consensum: tum „quia Nonius ait; Stricturæ dicuntur „propriè scintillæ, quæ de ferro feruenti „exeunt, quod aut strictè emittãtur, hoc „est celeriter: aut oculos suo fulgore „præstringant. Et Asconius Pedianus, dignissimus cui credatur in re longe maiori: PRAESTRINGAT „aciem. Vel à prestigiatoribus transtulit verbum: vel à tironibus, qui ignari & rudes pugnę etiam vano „armorum sonitu terrentur præstrictis luminibus. Si à præstigiatoribus, præstringere non ab antiquo verbo stinguo, deducitur. si à præstringo, stricturæ; præstringo, non præstinguo dicendum. alioquin stincturas vel sticturas diceremus. quod quis ferat? cogitent Lambinisequi logodædalici.

560 *Latus flamma cincta.* veteres flammam & ignem ad exprimendum, quod volebant, quæstionibus adhibuisse, ex Martyrum historiis patet à Prudentio & aliis compositis: & Lucretio; *Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, tedæ.* Iudocus Damhauderius V.C. in praxi rerum crimin. c. 37. nu. 18. vt & Ludouic. Carrerius in pract. crimin. pag. 69. num. 10. negant vspiam in iure alterius tormenti fieri mentionem quam eius quod funibus fit, cuius exstat mentio l. nullus C. ad leg. Iul. Maiest. exstat tamen in iure nostro eculei, vngularum seu fidicularum mẽtio l. 8. C. de malefic. & mathemat. l. 4. C. ad leg. Iul. Maiest. l. 16. C. de quæstion. & malæ mãsionis, l. 15. §. quæstionis, D. de iniur. l. 7. D. depos. de qua Furnerius lib. 2. selectiõ. c. 1. & Cuiacius lib. 9. obseruat. c. 37. D. Cyprianus de his quæstionibus & „tormentis agens lib. 2. epist. Incisæ sint, inquit, leges XII. tabulis & publico ære præfixa iura, præscri-

AN. *Vtinam quidem esses nate materna in manu,*
Nossemq́; quis te casus ereptum mihi
Teneret, aut quæ regio: non hostilibus
Confossa telis pectus, aut vinclis manus
Secantibus præstricta, non acri latus
Vtrunque flamma cincta, maternam fidem
Vnquam exuissem. nate quis te nunc locus,
Fortuna quæ possedit? errore auio
Vagus arua lustras, vastus an patriæ vapor
Corripuit artus? sæuus an victor tuo
Lusit cruore? nunquid immanis feræ
Morsu peremptus pascis Idæas aues?
VLY. *Simulata remoue verba, non facile est tibi*
Decipere Vlyssem, vicimus matrum dolos,
Etiam dearum: cassa consilia amoue.
Vbi natus est? AN. *vbi Hector, vbi cũcti Phryges,*
Vbi Priamus. vnum quæris, ego quæro omnia.
VLY. *Coacta dices, sponte quod fari abnuis.*
AN. *Tuta est, perire quæ potest, debet, cupit.*
VLY. *Magnifica verba mors propè admota excutit.*
AN. *Si vis Vlysse cogere Andromacham metu,*
Vitam minare: nam mori votum est mihi.
VLY. *Verberibus, igne, morte, cruciatu, eloqui*
Quod-

ptaque sint: inter ipsas leges delinquitur, inter iura peccatur: innocentia nec illic, vbi defenditur, reseruatur. Sęuit inuicem discordantium rabies: inter togas omnia repleta sunt litibus, hasta illic & gladius & carnifex præsto est, vngula effodiens, eculeus extendẽs, ignis exurẽs, ad hominis corpus vnum plura sunt supplicia, quam membra. Iam Ammianus Marcellinus quodam loco ita scribit. Intenduntur eculei, expenduntur pondera plumbea, fidiculis & verberibus resultabant omnia. vngularum etiam Eusebius & Tertullianus meminerunt. Synesius nouit δακτυλήθραν, ποδοστράβην, πτερύγιον, ῥινολαβίδα, ὠτάγρυιαν, χειλοστρόφιον. hæc igitur omnia & si qua olim alia fuerunt tormentorum ad verum exculpendum genera, veluti rota, centra, taureæ, hystriches, icrion, intelligo in Martiani responso d. l. fin. C. ad leg. Iul. maiesta. & præterea quotiescumq; simpliciter de quæstionibus & tormentis in iure agitur. Ferulam vero & habenam, cuius mentio fit in l. 1. D. ad Syllanian. non æquè: quia non tam loco quæstionis, quàm ad terrendum loco pœnæ adhibetur. Carrerium & Damhauderium forte impulit in errorem impropria fidicularum significatio ab Acursio vbique tradita, & ab Alberi. & aliis antiquis iuris interpretibus passim, &, quod magis miror, à Cælio antiq. lect. lib. 10. c. 5. & Turnebo lib. 4. aduersar. c. 3. recepta: cùm sit alia fidicularum significatio magis vsitata, & propria. Isidorus lib. 5. etymolog. cap. 27. Vngulæ dictæ, inquit, quod effodiant. hæ & fidiculæ: quia his rei in eculeo torquentur, vt fides inueniatur. eculeus autem dictus, quòd extendat. Papias etiam in Dictionario scribit; Fidiculę sunt vngulæ, quibus torquentur in eculeo appensi. Hinc apparet vngulas & fidiculas idem prorsus fuisse. & apparet etiam fidiculas, quando in iure earum mentio occurrit non aliter accipi debere. Porro, vt nec illud taceam, existimo olim veteres reum primò in eculeo extẽdisse, deinde fidiculas, postremo ignem & flammam adhibuisse. patet hoc ex Prudentio, in hymno de Eulalia, vbi nõ fidiculæ post flammam, sed flamma post vngulas lateri & stomacho applicatur. & in hymno de S. Vincentio, præfectus iubet vinctum retortis bracchiis sursum ac deorsum extendi, scilicet in eculeo; deinde vngulis extentum dissecari. Q. Curtius quoque scribit lib. 6. Philotam post fidiculas lampadibus ardentibus tortum fuisse. Suetonius lib. 3. Excogitauerũt inter genera cruciatus, vt repentè veretris diligatis fidicularum simul vrinæque tormento distenderet. Hodie experientia constat nullum tormenti genus efficacius aut præstantius & minus noxium esse, coacta plurium dierum vigilia & somni prohibitione.

563 *Vastus an.* duo lib. scripti continent *notus an.* 568 *Vlyssem.* de quo sunt illa Homeri Iliad. γ'. εἰδὼς παντοίους τε δόλους καὶ μήδεα πυκνά. & Odyss. α. πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω. *Vicimus matru dolos.* Thetidis. vide Statij Achilleidem. 577 *Morte, cruciatu.* o. v. l. *mortis cruciatu.* & sanè ridiculum sit, si sententiam spectes, mori volenti mortem minari: mortis vero cruciatum illi minari, hoc est minari per cruentos cruciatuum modos se enecaturum, minime ridiculum sit.

Quodcunque celas, adiget inuitam dolor,
Et pectore imo condita arcana eruet.
Necessitas plus posse, quàm pietas solet. „
AN. *Propone flammas, vulnera, & diras mali*
Doloris artes, & famem, & sæuam sitim,
Variasq́; pestes vndique, & ferrum inditum
Visceribus vstis, carceris cæci luem,
Et quicquid audet victor iratus, tumens.
VLY. *Stulta est fides, celare, quod prodas statim,* „
Animosa nullos mater admittit metus.
Hic ipse, quo nunc contumax perstas, amor
Consulere paruis liberis Danaos monet,
Post arma tam longinqua, post annos decem.
Minus timerem, quos facis Calchas metus,
Si mihi timerem: bella Telemacho paras.
AN. *Immiti Vlyssi gaudium, ac Danais dabo.*
Dandum est: fatere, quos premis, luctus dolor.
Gaudete Atridæ, tuq́; lætifica, vt soles,
Refer Pelasgis: Hectoris proles obit.
VLY. *Et esse verum hoc, qua probas Danais fide?*
AN. *Ita quod minari maximum victor potest,*
Contingat, & me fata maturo exitu
Facilíq́; soluant, ac meo condant solo,
Et patria tellus Hectorem leuiter premat:
Vt luce caruit, inter extinctos iacet,
Datusq́; tumulo debita exanimis tulit.
VLY. *Expleta fata stirpe sublata Hectoris,*
Solidamq́; pacem lætus ad Danaos feram.
Quid agis Vlysse? Danaidæ credent tibi,
Tu cui? parenti: fingit an quicquam parens,
Nec abominandæ mortis auspicium pauet.
Auspicia metuunt, qui nihil maius timent.
Fidem alligauit iureiurando suam.
Si peierat, timere quid grauius potest?
Nunc aduoca astus anime, nunc fraudes, dolos,
Et totum Vlyssem: veritas nunquam latet. „
Scrutare matrem: mæret, illachrymat, gemit,
Et huc

580 *Necessitas plus posse, quàm pietas solet.* maxima necessitatis vis est. AEschylus, in Prometheo vincto,

τὸ τῆς ἀνάγκης ἔστ' ἀδήριτον σθένος.

idem;

τέχνη δ' ἀνάγκης ἀσθενεστέρα μακρῷ.

Euripides;

δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύει πλέον.

Simonides;

ἀνάγκῃ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται.

Thales, apud Laertium: ἰσχυρότατον ἀνάγκη, κρατεῖ γὰρ πάντων. Laberius;

Necessitas (cuius cursus trãsuersi impetum
Voluerunt multi effugere, pauci potuerũt)
Quò me detrusit penè extremis sensibus?

» Sallustius, in bello Catilinario: Præ- » terea necessitudo, quæ etiam timidos » fortes facit. T. Liuius; Necessitate, quæ » vltimum ac maximum telum est, for- » tiores estis. Q. Curtius li. 5. Ignauiam » quoque necessitas acuit, & sæpe despe- » ratio spei causa est. Porro ex omnium membranarum fide post hunc versum, alium, qui in vulgatis libris ab hoc est sextus ordine, collocãdum crediderim, exigente sententia. nempe;

» *Necessitas plus posse quàm pietas solet.*
» *Stulta est fides, celare, quod prodas statim.*
» AN. *Propone flammas &c.*

582 *Famem.* teste Menandro, famis dolor est maximus. Cicero lib. 5. ad Atticum; Fames, qua nihil miserius est. Homerus Odyss. μ'.

πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι
βροτοῖσι,
λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν καὶ πότμον
ἐπισπεῖν.

& iccirco propter famem licet patri filios suos vendere, l. final. C. de patrib. qui lib. distraxer. Lucas de penna in l. 1. C. de quib. muner. vel præstat. nem. lic. se excus. Ceterum istud famis tormentum hodierno die inter quæstionum genera receptum est à criminaliũ rerum scriptoribus, Gaudino, de malefic. in tit. de quæstionib. Angel. de malefic. in glos. fama publica in versic. tortura. Hippol. de Marsil. in l. 1. D. de quæstion. Iacob. de bellouis. in practi. crimina. tit. de quæstion. Fran. Bruno in tracta. de indiciis & tortura, Paullo Grillando in tracta. de quæstion. & tortura.

Et huc & illuc anxios gressus refert,
Missasq́; voces aure sollicita excipit.
Magis hac timet, quàm mæret: ingenio est opus.
Alios parentes alio qui in luctu decet.
Tibi gratulandum est, misera, quòd nato cares,
Quem mors manebat sæua, præcipitem datum
E turre lapsis sola quæ muris manet.
AN. *Reliquit animus, membra quatiuntur, labāt,*
Torpetq́; vinctus frigido sanguis gelu.
VLY. *En tremuit hac, hac parte quærēda est mihi:*
Matrem timor detexit, iterabo metum.
Ite ite celeres, fraude materna abditum
Hostem Pelasgi nominis, pestem vltimam,
Vbicunque latitat, erutam in medium date.
Bene est, tenetur: perge, festina, attrahe.
Quid respicis, trepidasq́? iam certè perit.
AN. *Vtinam timerem, solitus ex longo est metus.*
Dedidicit animus serò, quod didicit diu.
VLY. *Lustrale quoniam debitum muris puer*
Sacrum antecessit, nec potest vatem sequi
Meliore fato raptus: hoc Calchas ait
Modo piari posse redituras rates,
Si placet vndas Hectoris sparsi cinis,
Ac tumulus imo totus æquetur solo.
Nunc ille quoniam debitam effugit necem,
Erit admouenda sedibus sacris manus.
AN. *Quid agimus? animū distrahit geminus timor,*
Hinc gnatus, illinc coniugis chari cinis.
Pars vtra vincet? testor immites deos,
Deosq́; veros: coniugis manes mei,
Non aliud Hector in meo nato mihi
Placere, quàm te: viuat, vt possit tuos
Referre vultus: prorutus tumulo cinis
Mergetur? ossa fluctibus spargi sinam
Disiecta vastis? potius hic mortem oppetat.
Poteris nefandæ deditum mater neci
Videre? poteris celsa per fastigia

Missum

584 *Carceris cæci.* Virgilius; *Respiciunt clausæ tenebris & carcere cæco.*

603 *Debita.* iusta.

618 *Alio qui.* de hoc loco Mar. Antonius Muretus lib. 2. variar. lection. c. 4. iampridē elegāter & copiosè disseruit.

640 *Sedibus sacris.* hoc est sepulchro. nam sepulchra eorumque iura, sacra fuisse antiquis docent Paullus Manutius de legibus, & Cælius lib. 9. antiq. lection. & patet ex multis legibus per totum pene titulū D. de relig. & sumtib. funerum &c. & D. de sepul. viola. adeo vt mortuum in locum suum purum inferendo, locus ille religiosus factus, l. 6. §. religiosum. D. de rerum diuis. §. religiosum, eod. tit. instit. nullius efficiatur, l. 1. in princ. D. & §. nullius. instit. dic. titulo: sic vt eius dominium nullus vindicare queat: ius tamen eius ad illum in cuius fundo est sepulchrū, vel inferētem eiusq́; heredes omnéq́; familiam pertinet, vt latè docet Ioan. Robertus Aurelius lib. 1. recept. iur. ciuil. lection. cap. 5. quod ille post Alciatum, Conanum, & Balduinum, ad difficilis pseudoantinomiæ duorum responsorum §. thesauros. inst. de rerum diuisio. & l. 3. §. si in locis, D. de iu. fisci, conciliationem variè ab interpretibus agitatam, optimè omnium ponderat. vide glos. Baro. Balduin. Contium & alios ad d. §. thesauros. glos. Alber. Bar. & alios ad d. §. si in locis. Alciatum lib. 3. parer. cap. 1. Conanum lib. 3. commentar. iuris ciuil. ca. 4. Fr. Duarenum in l. si diuortio, D. solu. matrimo. Fr. Zoannetum c. 27. emendation. ad Pādectas. Anton. Augustin. lib. 3. emendat. ca. 3. Ludou. Charondam lib. 1. verisimil. cap. 21. Guilhelm. Fornerium lib. 2. selection. cap. 26. & Cuiacium lib. 9. obseruation. cap. 39.

Miſſum rotari? potero, perpetiar, feram,
Dum non meus poſt fata victoris manu
Iactetur Hector: hic ſuam pœnam poteſt
Sentire, at illum fata iam in tuto locant.
Quid fluctuaris? ſtatue, quem pœnæ extrahas.
Ingrata dubitas? Hector eſt illinc tuus.
Erras, vtrinque eſt Hector: hic ſenſu potens,
Forſan futurus vltor extincti patris.
Vtriq; parci non poteſt, quidnam facis?
Serua è duobus anime, quem Danai timent.
VLY. *Reſponſa peragam, funditus buſta eruam.*
AN. *Quæ vēdidiſtis?* VL. *pergā, et è ſummo aggere*
Traham ſepulchra. AN. *cælitum appello fidem,*
Fidemq; Achillis, Pyrrhe, genitoris tui
Munus tuere. VLY. *tumulus hic campo ſtatim*
Toto iacebit. AN. *fuerat hoc prorſus nefas*
Danais inauſum: templa violaſtis, deos
Etiam fauentes, buſta tranſerat furor.
Reſiſtam, inermes offeram armatis manus:
Dabit ira vires. qualis Argolicas ferox
Turmas Amazon ſtrauit: aut qualis deo
Percuſſa Mænas entheo, ſiluas gradu
Armata thyrſo terret, atque expers ſui
Vulnus dedit, nec ſenſit: in medios ruam,
Tumuloq; cineris ſocia defenſo cadam.
VLY. *Ceſſatis? & vos flebilis clamor mouet?*
Furorq; caſſus fœminæ? iuſſa ocyus
Peragite. AN. *me me ſternite hîc ferro prius.*
Repelle Auernum: rumpe fatorum moras.
Molire terras Hector, vt Vlyſſem domes,
Vel vmbra ſatis es. arma concuſſit manu:
Iaculatur ignes: cernitis Danai Hectorem?
An ſola video? VLY. *funditus cuncta erue.*
AN. *Quid agis? ruina mater et gnatū & virum*
Proſternis vna: forſitan Danaos prece
Placare poteris, conditum elidet ſtatim
Immane buſti pondus: intereat miſer,

Vbi-

661 *Serua è duobus anime, quem Danai timent.* variant libri anti. ſunt in quibus legitur; *Serua è duobus illum quem Danai timent* in aliis continetur; *Serua è duobus malum, quod Danai timent.*

663 *Quæ vendidiſtis?* Græci vendiderant Priamo non ipſum ſepulchrum, ſed locum ſepulchro ædificando deſtinatū. hoc eſt non ſuperficiem, ſed ſolum, loquor more iuriſconſultorum quorum ſuperficies alia eſt à ſuperficie mathematicorum, id eſt lata extremitate corporis. Iuriſconſultis enim ſuperficies eſt terræ ſuperior pars, facieſque cuiusque rei quæ oculis cernitur, auctore Vaconio lib. 2. declarat. iur. cap. 82. Tu vide Briſſonium de verb. ſignificat. lib. 17. pag. 558. & 578. Scaligerum, in Idæa cap. 5.

668 *Deos Etiam fauentes.* propter Palladem hoc dicit, in cuius æde Aiax Oileus Caſſandram ſtuprauerat.

673 *Percuſſa.* vnus lib. ſcriptus, *perculſa.*

Vbicunque potius, ne pater gnatum obruat,
Prematq́; patrem gnatus, ad genua accido
Supplex Vlysse, quamq́; nullius pedes
Nouere dextram, pedibus admoueo tuis:
Miserere matris, & preces placidus pias
Patiensq́; recipe: quoq́; te celsum altius
Superi leuarunt, mitius lapsos preme.
Misero datur, quodcunque fortunæ datur.
Sic te reuisat coniugis sanctæ torus,
Annosq́;, dum te recipit, extendat suos
Laerta: sic te iuuenis excipiat tuus,
Et vota vincens vestra felici indole,
Aetate auum transcendat, ingenio patrem.
Miserere matris: vnicum afflictæ mihi
Solamen hic est. VLY. *exhibe gnatum, & roga.*

ANDROMACHA.

Anapæstici.

Huc è latebris procede tuis,
Flebile matris furtum miseræ.
Hic puer, hic est terror Vlysse
Mille carinis: submitte manus,
Dominiq́; pedes supplice dextra
Stratus adora: nec turpe puta,
Quicquid miseros fortuna iubet:
Pone ex animo reges atauos,
Magniq́; senis iura per omnes
Inclita terras: excidat Hector,
Gere captiuum, positoq́; genu,
Si tua nondum funera sentis,
Matris fletus imitare tuæ.
Vidit pueri regis lachrymas
Et Troia prior, paruusq́; minas
Trucis Alcidæ flexit Priamus.
Ille, ille ferox, cuius vastis
Viribus omnes cessere feræ.

699 *Iuuenis.* Telemachus. nam Telegonum nondum genuerat.

718 *Prior.* hoc est prius. veluti *ferus*, pro *ferò*.

Qui perfracto limine Ditis
Cæcum retro patefecit iter,
Hostis parui victus lachrymis:
Suscipe, dixit, rector habenas,
Patrioq́ sede celsus solio,
Sed sceptra fide meliore tene.
Hoc fuit, illo victore capi.
Discite mites Herculis iras,
An sola placent Herculis arma?
Iacet ante pedes non minor illo
Supplice supplex, vitamq́ petit.
Regnum Troiæ, quocunque volet,
Fortuna ferat.

717 *Fide meliore.* quàm pater tuus Laomedon.

VLYSSES. ANDROMACHA. ASTYANAX.

Matris quidem me mœror attonitæ mouet:
Magis Pelasgæ me tamen matres mouent,
Quarum iste magnos crescit in luctus puer.
AN. *An has ruinas vrbis in cinerem datas*
Hic excitabit? hæ manus Troiam erigent?
Nullas habet spes Troia, si tales habet.
Non sic iacemus Troes, vt cuiquam metus
Possimus esse, spiritus genitor facit?
Sed nempe tractus ipse post Troiam pater
Posuisset animos, magna quos frangunt mala.
Si pœna petitur, quæ peti grauior potest?
Famulare collo nobili subeat iugum:
Seruire liceat, aliquis hoc regi negat?
VLY. *Non hoc Vlysses, sed negat Calchas tibi.*
AN. *O machinator fraudis, ô scelerum artifex,*
Virtute cuius bellica nemo occidit,
Dolis & astu maleficæ mentis iacent
Etiam Pelasgi: vatem & insontes deos
Prætendis? hoc est pectoris facinus tui
Nocturne miles, fortis in pueri necem.
Iam solus audes aliquid, & clara die.

746 *Collo nobili.* sic Euripides, in Helena;

φαρὶ βρόχον τ' ἀγχονᾶ δέρην &c.

Epithetum hoc additum vim habet. nam, vt ait Attius,

Is demum miser est cuius miserias nobilitas nobilitat.

752 *Etiam Pelasgi.* Iphigenia, Palamedes, Aiax Telamonius.

758 *Legit.* o. v. l. *legat.* continent.

761 *Misereri tui* duo m. s. habent *miserere.* nec vero id exemplo caret. Attius in Athamante;

Atque ita de illis merui, vt iure hæc numquam miserer ent mala.

VLY.

VLY. *Virtus Vlyßis nota Danais eſt ſatis,*
Nimisq́; Phrygibus: non vacat vanis diem
Conterere verbis, anchoras claßis legit.
AN. *Breuem moram largire, dum officium parens*
Gnato ſupremum reddo, & amplexu vltimo
Auidos dolores ſatio. VLY. *miſereri tui*
Vtinam liceret. quod tamen ſolùm licet,
Tempus moramq́; dabimus arbitrio tuo
Implere lachrymis: fletus ærumnas leuat.
AN. *O dulce pignus, ô decus lapſæ domus,*
Summumq́; Troiæ funus, ô Danaûm timor,
Genitricis ô ſpes vana, cui demens ego
Laudes parentis bellicas, annos aui
Medios precabar: vota deſtituit Deus
Iliaca. non tu ſceptra regali potens
Geſtabis aula, iura nec populis dabis,
Victasq́; gentes ſub tuum mittes iugum:
Non Graia cædes terga, non Pyrrhum trahes,
Non arma tenera parua tractabis manu,
Sparſasq́; paßim ſaltibus latis feras
Audax ſequêris, nec ſtato luſtri die
Solenne referens Troici luſtri ſacrum,
Puer citatas nobilis turmas ages.
Non inter aras mobili velox pede,
Reuocante flexo concitos cornu modos,
Barbarica priſco templa ſaltatu coles.
O morte dira triſtius lethi genus:
Flebilius aliquid Hectoris magni nece
Muri videbunt. VLY. *rumpe iam fletûs parens.*
Magnus ſibi ipſi non facit finem dolor.
AN. *Lachrymis Vlyſſe parua, quam petimus, mora*
Concede paruos vt mea condam manu (eſt.
Viuentis oculos: occidis paruus quidem,
Sed iam timendus: Troia te expectat tua.
I, vade liber, liberos Troas vide. (nus,
AST. *Miſerere mater.* AN. *quid meos retines ſi-*
Manusq́; matris? caſſa præſidia occupas.

Ennius in Hecuba;

Miſerete anuis, date ferrum, qui me anima priuem.

764 *Fletus ærumnas leuat.* Ouidius;

Expletur lachrymis, egeriturq́; dolor.

Hieron. Cardanus, in libris de ſubtilitate, ſcripſit nonnullis lethale fuiſſe fletum continere, neque dolori ſuo indulgere.

770 *Non tu.* hæc vota Andromachæ conueniunt, quæ vbique fingitur mulier virilis animi & nomini ſuo reſpondens: talia etiã Theodoſius Honorio, apud Claudianum de tertio conſula. Honorij A. & filio ſuo Telamonius Aiax optat, apud Sophoclem in Aiace flagellifero. Sed quæ ſequuntur muliebria ſunt; iis tamẽ quæ nutricula Flacci lib. 1. epiſt. alumno optat ſuo nonnihil grauiora.

777 *Sollemne referens Troici luſtri ſacrum.* ſcilicet ludorum qui poſtea Troiani vocati fuerunt, & à Virgilio 5. A Eneid. & Suetonio lib. 1. deſcribuntur.

780 *Concitos cornu modos.* Phrygios modos, de quibus loquitur, meritò concitos nominat. quia tam erant concitati, vt iis homines ad furorem, non ad hilaritatem commouerentur, ſi quidem Ariſtoteli lib. 8. Politicorum & Galeno lib. 5. ſententiarum Hippocratis & Platonis credimus. de his ſunt Teleſtę Selinuntij hi verſus:

ἀχῶτι παρὰ κρατῆρας Ἑλλάνων ἐν αὐλοῖς
συνοπαδοὶ Πέλοπος ματρὸς ὀρείας
Φρύγιον ἄεισαν νόμον,
τοὶ δ' ὀξυφώνοις πηκτίδων ψαλμοῖς
κρέκον Λύδιον ὕμνον.

781 *Saltatu.* Phrygio, de quo ait Euripides in Troadib.

Λιβύς τε λωτὸς ἐκτύπει,
Φρύγιά τε μέλεα. παρθένοι
δ' ἄερον ἀνὰ κρότον ποδῶν
βοάν τ' ἔμελπον εὔφρον'.

782 *O morte dira triſtius lethi genus.* OEdipi actu 1. dixit;

O dira noui facies lethi
Grauior letho . . .

Sic Martialis:

Triſtius eſt letho lethi genus . .

790 *Quid meos retines ſinus.* conueniunt hæc cum illis Euripideis;

τί μου δέδραξαι χερσὶ, κἀντέχῃ πέπλων;

Fremitu leonis qualis audito tener
Timidum iuuencus applicat matri latus:
At ille sæuus matre summota leo,
Prædam minorem morsibus vastis premens
Frangit, vehitq́: talis è nostro sinu
Te rapiet hostis: oscula, & fletus puer,
Lacerosq́ crines excipe, & plenus mei
Occurre patri: pauca materna tamen
Perfer querelæ verba, si manes habent
Curas priores, nec perit flammis amor:
Seruire Graio pateris Andromachen iugo
Crudelis Hector? lentus & segnis iaces?
Rediit Achilles: sume nunc iterum comas,
Et sume lachrymas, quicquid è misero viri
Funere relictum est, sume quæ reddas tuo
Oscula parenti. matris hanc solatio
Relinque vestem, tumulus hanc tetigit meus,
Manesq́ chari: quicquid hic cineris latet,
Scrutabor ore. VLY. *nullus est flendi modus,*
Abripite properè classis Argolicæ moram.

CHORVS.

Sapphici.

Quæ vocat sedes habitanda captas?
Thessali montes, & opaca Tempe?
An viros tellus dare militares
Aptior Phthie? meliorq́ fœtu
Fortis armentis lapidosa Trachyn?
An maris vasti domitrix Iolcos?
Vrbibus centum spaciosa Crete?
Parua Gortyne, sterilisq́ Trice?
An frequens rustis leuibus Methone,
Quæ sub OEtæis latebrosa siluis
Misit infestos Troiæ ruinis
Non semel arcus?
Olenos tectis habitata raris

797 *Talis è nostro sinu.* comparatio ista prius fuit vsurpata ab Euripide, apud quem Polyxena:

σκύμνον γάρ μ' ὥστ' οὐρεθρέπταν
μόσχον, δειλαία δειλαίαν
ἐσόψει χειρὸς ἀναρπαστάν.

813 *Quæ.* velim hunc chorum diligenter cōparari cum exactissima Græciç descriptione, quam composuit Nicolaus Sophianus.

818 *Iolchos.* Græci libri docent scribēdum *Iolcos.* maris domitrix dicitur, propter Iasonem Argonautarum ducem.

820 *Trice.* ex Homero, Strabone & Ptolomęo scribas *Tricce.* Porphyrius, in libro de Responsis, citāte Eusebio lib. 3. de præparat. euangelica: *Τρίκκης ἐξ ἱερῆς ἥκω θεὸς* &c. eodem modo scriptum est in Heliodori *ἀπολλίναργυς* ad Nicomachum, si non est mendosus Galeni contextus lib. 2. antidotorum. Domitius Calderinus in commentario super Statium, Triccen cum Trachyne confundit: sed vel ex hoc Senecæ loco, eas separantis, manifestissimè refellitur: ideoque meritò ab Hermolao, in emēdationibus Plinianis, fuit reprehensus.

824 *Non semel.* semel tantùm misit sed iidem arcus bis Troiæ infesti fuerunt.

826 *Inimica diuæ?* Dianæ, cuius ira asprum Calydoniis immisit.

828 *Pelion regnum Protei superbum.* Proteus enim in Thessalia & Thracia regnauit, quemadmodum in AEgypto. Izacius in Lycophronis Cassandram; *Πρωτεὺς Ποσειδῶνος υἱὸς, τὸ γένος Αἰγύπτιος, εἰς Φλέγραν τῆς Παλλήνης ἐκ Θρᾴκης ἐλθὼν, ἐξ Αἰγύπτου Τορώνην γαμεῖ ἐξ ἧς αὐτῷ παῖδες Τμῶλος καὶ Τηλέγονος, οἱ καταπαλαίοντες τοὺς ξένους ἀνῄρουν· αὐτὴν ξενοκτονίαν μὴ φέρων ὁ Πρωτεὺς, ηὔξατο τῷ αὐτοῦ πατρὶ Ποσειδῶνι, πάλιν κατατεῦσαι αὐτὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον· ὁ δὲ ὑπακούσας αὐτοῦ, σπήλαιον ἐκ τοῦ χάσματος τῆς Παλλήνης ποιήσας ὑποκάτω τῆς θαλάσσης, οὕτως διήγαγεν αὐτὸν ἀβρόχως μέχρι Αἰγύπτου.* quem locum mihi indicauit Fr. Sanctius meus, homo doctissimus & humanissimus.

830 *Montis excesi.* Chironis antrum describens Papinius ait;

Longæuum Chirona petit. domus ardua montem.

Virgi-

Virginis Pleuros inimica diuæ?
An lati maris sinuosa Trœzen?
Pelion regnum Protei superbum
Tertius cœlo gradus? hic recumbens
Montis exesi spaciosus antro
Iam trucis Chiron pueri magister.
Tinnulas plectro feriente chordas,
Tunc quoque ingentes acuebat iras
Bella canendo.
An ferax varij lapidis Carystos?
An premens littus maris inquieti
Semper Euripo properante Chalcis?
Quolibet vento faciles Echidnæ?
An carens nunquam Genoessa vento?
Quæq; formidant Borean Enispæ?
Attica pendens Peparethos ora?
An sacris gaudens tacitis Eleusis?
Nunquid Aiacis Salamina veri?
An fera notam Calydona sæua?
Quásue perfundit subiturus æquor
Segnibus terras Titaressos vndis,
Bessan & Scarphen? Pylon an senilem?
Pharin, an Pisam Iouis, & coronis
Elida claram?
Quólibet tristis miseras procella
Mittat, & donet cuicunque terræ:
Dum luem tantam Troiæ atque Achiuis
Quæ tulit, Sparte procul absit, absit
Argos, & sæui Pelopis Mycenæ.
Neritos parua breuior Zacyntho,
Et nocens saxis Ithace dolosis.

Perferat & certo suspendit Pelion arcus
Pars exhausta manu, partem sua ruperat
ætas.

833 *Tunc quoque ingentes acuebat iras Bella canendo.* Papinius in Achilleide de eadem re;

Elicit extremo chelyn & solantia curas
Fila mouet, leuiterq; expertas pollice chordas
Dat puero: canit ille libens ingẽtia laudum
Semina &c.

ingentes iras dicit, propter iracundiam Achillis, vnde Ilias Homeri inchoatur. 835 *Varij lapidis.* nonnulli m.s. habent *vari lapidis.* Carystos, teste Plinio, prius Chalcodoris dicta est, si Ephoro credimus; sin Callidemo apud Solinum, Chalcis. Sed eas separat poeta noster hoc choro. subiungit enim;

Semper Euripo properante Chalcis.

838 *Echidnæ.* m.s. *echinæ.* & ἐχίνας appellant Homerus, Callimachus, Euripides, Strabo; & quem in compendium redegit Hermolaus Byzantius grammaticus, Stephanus περὶ πόλεων: cui libro iniquissimè Henric. Glareanus, in Liuianis annotationibus, fidem derogare voluit. credo quod eo libro complures ipsius errores deteguntur. Fuit vir ille doctus, me herclè, & cui bonas litteras bene multum debere lubens agnosco: sed solent me doctiores in eo paululum plus Grecæ lectionis requirere; insanam vero quandã, nulla causa impellente, librorũ emendãdorum, & Latinos historicos reprehendendi libidinem prorsus odio dignam ducere.
839 *Genoessa.* lege *Genoëssa*, ex Homero, qui alto loco sitam scribit: ideò noster ait;

... numquam carens Genoessa vento.

840 *Formidant Borean Enispæ.* iccirco Homerus Iliad. β'. è quo multa in hũc chorum translata sunt;

... καὶ ἠνεμόεσσαν Ἐνίσπην.

843 *Veri.* vel quia eius nomini exitus vitæ bellè respondit: vel recti & veracis minimeq; soliti mentiri; qualem Aiacẽ Telamonium vbique pingit Homerus. dicit porro, Salamina Aiacis, quia Aiax Telamonius in illa insula natus sit, vt, ex Aretade Cnidio, Plutarchus in Parallelis memorat. 853 *Sparte.* odio Helenæ, quæ Spartana fuit, negat se Spartam proficisci velle. 854 *Pelopis Mycenæ.* hoc & proximè præcedenti versu ad Ouidij locum respexit; *Argosq; & Sparte, Pelopeiadesq; Mycenæ.* 856 *Nocens saxis Ithace.* saxosam enim & asperam esse Ithacam Homericus Telemachus Menelao affirmat. Cicero etiam, de Oratore, sic scribit; Ithacam illam in aspèrrimis saxis tanquam nidulum affixam. Marius Niger Geograph. lib. 11. tradit

eam hodie vocari; *val de Compagne*. Sophianus autem appellat *Compare*, vt testatur Ortelius in Theatro orbis. adeo hodierna regionum nomina incerta sunt.

862 *Auspice*. Romanos constat nihil neque priuatim neque publicè inauspicato gessisse. quo ex more, inquit Valerius Maximus, nuptiis auspices interponuntur. Lucanus de nuptiis Catonis & Martiæ;

Iunguntur taciti, contentiq; auspice Bruto.

quem locum Sulpitius non satis videtur intellexisse. hunc morem Græcis quoque familiarem fuisse præter Senecam hic, docet Claudianus;

... hac auspice teda

OEdipodem matri, natæ iunxère Thyestem.

Porro de hac re copiose & eleganter illustriss. Cardinalis Gabriel Paleottus lib. de spuriis & nothis cap. 4.

Helena. Stasimus, Pausanias & Higynus Helenæ matrem Nemesim vocant: Homerus, Theocritus, Euripides, Theõ Arati scholiastes & Ouidius Ledam nominant; quę contraria nõ sunt. cùm Bassus, in Germanicum, Lactantius lib. 1. de falsa religione, & Crates tradiderint Ledam mortuam Nemesis nomen assumsisse. Apollodorus lib. 3. biblioth. credit Nemesim à Ioue adamatam, cùm periculi euitandi causa in anserem se mutasset, à Ioue, qui cygni formam induerat, compressam, & eo compressu grauidã decumo post mẽse ouum peperisse, quod Ledę custodiendum tradiderit: inde natam Helenam; quæ quia à Leda educabatur pro sua, Ledæ filia dicta fuit. Clearchus, in amatoriis, teste Athenæo lib. 2. cap. 17. prodidit Helenam in cœnaculis, quæ ᾠὰ dicebantur, educatam fuisse: vnde fabula Helenam ouo prognatam. Ridicula ergo est Melissi Euboici fabulæ istius interpretatio, quam Fulgentius lib. 2. Mytholog. refert. Magis etiam ridiculum Neoclis Crotoniatæ commentum, cecidisse ouum è luna è quo Helena nata sit, & mulieres lunares oua parere, è quibus nati ceteros homines quinquies & decies proceritate excedãt, auctore Herodoto Heracleote. hæc partim à Iunio accepi, partim addidi de meo.

Quod manet fatum, dominusq; quis te,
Aut quibus terris Hecube videndam
Ducet? in cuius moriere regno?

ACTVS QVARTVS.

HELENA. ANDROMACHA. HECVBA.

Quicunque hymen funestus illetabilis,
Lamenta, cædes, sanguinem, gemitus habet:
Est auspice Helena dignus: euersis quoque
Nocere cogor Phrygibus: ego Pyrrhi toros
Narrare falsos iubeor, ego cultus dare,
Habitusq; Graios: arte capietur mea,
Meaq; fraude concidet Paridis soror:
Fraudetur, ipsi leuius hoc equidem reor.
Optanda mors est, sine metu mortis, mori. »
Quid iussa cessas agere? ad auctorem redit
Sceleris coacti culpa: Dardaniæ domus »
Generosa virgo, melior afflictos deus »
Respicere cœpit, teq; felici parat »
Dotare thalamo: tale coniugium tibi
Non ipsa sospes Troia, non Priamus daret:
Nam te Pelasgæ maximum gentis decus
Ad sancta lecti iura legitimi petit,
Cui regna campi lata Thessalici iacent.
Te magna Thetys, teq; tot pelagi deæ,
Placidumq; numen æquoris tumidi Thetys
Suam vocabunt: te datam Pyrrho socer
Peleus nurum vocabit, & Nereus nurum.
Depone cultus squallidos, festos cape.
Dedisce captam, deprime horrentes comas,
Crinemq; docta patere distingui manu.
Hic forsitan te casus excelso magis
Solio reponet: profuit multis capi.
AN. *Hoc deerat vnum Phrygibus euersis malum,*
Gaudere: flagrant strata passim Pergama.
O coniugale tempus, an quisquam audeat
Negare?

Negare? quiſquam dubius ad thalamos eat,
Quos Helena ſuadet? peſtis, exitium, lues
Vtriuſque populi cernis hos tumulos ducum?
Et nuda totis oſſa quæ paſſim iacent
Inhumata campis? hæc hymen ſparſit tuus,
Tibi fluxit Aſia, fluxit Europa cruor.
Cùm dimicantes læta proſpiceres viros,
Incerta voti, perge, thalamos appara.
Tædis quid opus eſt? quídue ſolenni face?
Quid igne? thalamis Troia prælucet nouis.
Celebrate Pyrrhi Troades connubia;
Celebrate: digni planctus & gemitus ſonent.
HEL. *Ratione quamuis careat, & flecti neget* „
Magnus dolor, ſociosq́ nonnumquam ſui „
Mæroris ipſos oderit: cauſſam tamen
Poſſum tueri iudice infeſto meam.
Grauiora paſſa luget Andromacha Hectorem,
Et Hecuba Priamum. ſolus occultè Paris
Lugendus Helenæ eſt. durũ & inuiſum & graue „
Seruitia ferre: patior hoc olim iugum „ *(eſt* „
Annis decem captiua. proſtratum Ilium eſt,
Verſi penates: perdere eſt patriam graue,
Grauius timere. vos leuat tanti mali
Comitatus: in me victus & victor furit.
Quam quiſque famulam traheret, incerto diu
Caſu pependit: me meus traxit ſtatim
Sine ſorte dominus, cauſſa bellorum fui,
Tantæq́ Teucris cladis. hoc verum puta,
Spartana puppis veſtra ſi ſecuit freta:
Sin rapta Phrygiis præda remigibus fui,
Deditq́ donum iudici victrix dea,
Ignoſce Paridi, iudicem irritum puta,
Habitura cauſſa eſt, iſta Menelaum manent
Arbitria: nunc hanc luctibus paulum tuis
Andromacha omiſſis flecte, vix lachrymas queo
Retinere. AN. *quantum eſt, Helena quod lachrymat, malum?*

Cur la-

868 *Optãda mors eſt, ſine metu mortis mori.* huc ſpectat quod de Iulio Cæſare his verbis traditur à Suetonio lib. 1. Illud planè inter omnes conſtitit, talem ei mortem pene ex ſeutentia contigiſſe. nam & quondam cùm apud Xenophontem legiſſet Cyrum vltima valetudine mandaſſe quædam de funere ſuo, aſpernatus tam lentum mortis genus, ſubitam ſibi celeremq́ue optauerat, & pridie quàm occideretur, in ſermone ſuper cœnam nato apud M. Lepidum, quiſnam eſſet vitæ finis cõmodiſſimus, repentinum inopinatumq́ue prætulerat. »

869 *Ad auctorem.* m. ſ. nonnulli *ad auctores.*

Coacti. noſter, in Thyeſte;

» *Sæpe in magiſtrum ſcelera redierunt ſua.*

» Mimographus;

Malum conſilium conſultori peſſimum.

vbi notandum, conſultoris nomen pro eo qui dat conſilium eſſe poſitum; cùm frequentius ponatur, pro eo qui conſilium accipit. Horatius;

... conſulter vbi oſtia pulſat.

875 *Nam te.* in nonnullis v. l. legitur *iam te.*

879 *Æquoris tumidi.* Ouidius;

Obſtitit inceptis tumidum iuuenilibus æquor.

887 *Hoc deerat.* hæc verba fortaſſis aptius in m. ſ. Polyxenæ, quàm Andromachæ tribuuntur.

896 *Proſpiceres viros.* Iliad. γ'.

902 *Ratione quamuis &c.* auctor eſt Plutarchus in orat. conſolatoria omnium animi perturbationum grauiſſimũ eſſe dolorem: eumq́; tradit Ariſtoteles lib. 6. ethic. c. 5. iudicium rectamq́ue exiſtimationem ad res gerendas corrumpere atque peruertere. eaq́ue eſt huius Senecæ loci ratio quemadmodum & alterius vbi ait, Leuis eſt dolor qui conſilium capere poteſt.

Cur lachrymat autem? fare quos Ithacus dolos,
Quæ scelera nectat: vtrum ab Idæis iugis
Iactanda virgo est? arcis an celsæ edito
Mittenda saxo? num per has vastum in mare
Voluenda rupes? latere quas scisso leuat
Altum vadosos Sigeon spectans sinus?
Dic, fare, quicquid subdolo vultu tegis.
Leuiora mala sunt cuncta, quàm Priami gener,
Hecubáq; Pyrrhus. fare, quam pœnam pares,
Exprome, & vnum hoc deme nostris cladibus,
Falli, paratas perpeti mortem vides.
HEL. *Vtinam iuberet me quoque interpres deûm*
Abrumpere ense lucis inuisæ moras,
Vel Achillis ante busta, furibunda manu
Occidere Pyrrhi, fata comitantem tua
Polyxena miseranda, quam tradi sibi,
Cineremq; Achilles ante mactari suum,
Campo maritus vt sit Elysio, iubet.
AN. *Viden' animus ingens, lætus vt audierit necem?*
Cultus decoros regiæ vestis petit,
Et admoueri crinibus patitur manum.
Mortem putabat illud, hoc thalamos putat.
At misera luctu mater audito stupet,
Labefacta mens succubuit: assurge, allena
Animum, & cadentem misera firma spiritum,
Quàm tenuis animæ vinculo pendet leui.
Minimũ est, quod Hecubam facere felicem potest.
Spirat, reuixit: prima mors miseros fugit.
HEC. *Adhuc Achilles viuit in pœnas Phrygum?*
Adhuc rebellat? ô manum Paridis leuem.
Cinis ipse nostrum sanguinem, ac tumulus sitit.
Modo turba felix latera cingebat mea,
Lassabar in tot oscula, & in totum gregem
Diuidere matrem: sola nunc hæc est super
Votum, comes, leuamen, afflictæ quies.
Hæc totus Hecubæ fœtus, hac sola vocor
Iam voce mater: dura & infelix age

Elabere

944 *Viden' animus ingens.* in Hecuba Euripidis ait Polyxena;

καὶ σοὶ μὲν ὦ μᾶτερ δύστανε
κλαίω πανοδύρτοις θρήνοις.
τὸν ἐμὸν δὲ βίον, λώβαν, λύμαν
τ᾽ οὐ μετακλαίομαι. ἀλλὰ θανεῖν μοι
ξυντυχία κρείσσων ἐκύρησεν.

965 *E vultu cadit.* Hecuba apud Euripidem dicto loco;

.. νῦν τε γὰρ λέγειν κακὰ
σύγγνωτ᾽ ὅδ᾽ ἅμα ...

& apud Ennium, in Andromacha;

Vide hinc, meæ inquam lachrumæ guttatim cadunt.

971 *Scias.* o.v.l. *scies.*

986 *Armis Achillis.* quæ Vlysses iudicio obtinuerat.

989 *Hectoris spolium feret.* spolium est quod corpori hærens & corpus quodámodo vestiens, corpori detrahitur. supra in Hercule Furen.

Illic quæ viduis gentibus imperat,
Aurato religans ilia balteo,
Detraxit spolium nobile corpori.

Vlpianus in l.6. D. de bon. damnator. spolia definit, quibus quis indutus est, cùm ad supplicium ducitur. Ideo Hecuba se, quæ Hectorem vtero clausum gestauerat, Hectoris spolium vocat. simile fere est quod ad Claudianũ lib.2.

Elabere anima: deniq; hoc vnum mihi
Remitte funus, irrigat fletus genas,
Imberq; victo subitus è vultu cadit.
Lætare, gaude gnata, quàm vellet tuos
Cassandra thalamos, vellet Andromache tuos.
AN. *Nos Hecuba, nos nos Hecuba lugēda sumus.*
Quas mota classis huc & huc sparsas feret,
Hanc chara tellus sedibus patriis teget.
HEL. *Magis inuidebis, si tuam sortem scias.*
AN. *An aliqua pœnæ pars meæ ignota est mihi?*
HEL. *Versata dominos vrna captiuis dedit.*
AN. *Cui famula tradar, ede: quem dominū voco?*
HEL. *Te sorte prima Scyrius iuuenis tulit.*
AN. *Cassandra felix, quam furor sorte eximit,*
Phœbusq;. HEL. *regū hanc maximus rector tenet.*
HEC. *Estne aliquis, Hecubam qui suam dici velit?*
HEL. *Ithaco obtigisti præda nolenti breuis.*
HEC. *Quis tam impotens, ac dirus, & iniquæ ferus*
Sortitor vrnæ, regibus reges dedit?
Quis tam sinister diuidit captas Deus?
Quis arbiter crudelis, & miseris grauis,
Eligere dominos nescit? & sæua manu
Dat iniqua miseris fata? quis matrem Hectoris
Armis Achillis miscet? ad Vlyssem vocor:
Nunc victa, nunc captiua, nunc cunctis mihi
Obsessa videor cladibus: domini pudet,
Non seruitutis: Hectoris spolium feret,
Qui tulit Achillis: sterilis, & sæuis fretis
Inclusa tellus, num capit tumulos meos?
Duc, duc Vlysse: nil moror, dominum sequor,
Me mea sequentur fata: non pelago quies
Tranquilla veniat, sæuiat ventis mare,
Et bella, & ignis, & mea, & Priami mala:
Dumq; ista venient, interim hæc pœna in loco est.
Sortem occupaui, præmium eripuit mihi,
Sed incitato Pyrrhus accurrit gradu,
Vultuq; toruo. Pyrrhe quid cessas? age

in Rufin. notaui, in notis meis pag. 25. ibi;

Flexilis inductis animatur lamina membris.

quam lectionem Pulmannus in contextum recipere debebat.

993 *Sequentur.* melius in m.s. legitur *sequantur*, vt apparet ex sequentibus.

996 *Interim hæc pœna in loco est.* omnes libri impressi ita habēt: scripti verò; *interim hæc pœnæ in loco est.* fuit tempus cùm credidi posse reponi; *interim hæc pœnæ loco est.* hæc sentētia; Interim dum ista mala eos manent & ceruicibus eorum quasi iam iam casura imminēt, ipsa hæc mali exspectatio pœnæ loco est. nam qui in continuo metu versatur infortunij, grauius nonnumquam cruciatur & affligitur vehemētius, quàm qui malum ipsum patitur. metus enim & spes cuncta in maius efferunt, suntque tyranni mentis nostræ crudelissimi: qui verò nec spe nec metu vrgeatur, felicissimus putandus est. nobis non licet esse tam beatis. Catholicus noster rex Philippus II. Symboli loco ferebat olim; NEC SPE NEC METV. de quo Symbolo P. Ronsardus, poeta Gallus doctissimus, ita cecinit:

Espoir & crainte est la seule misere
Qui nous tourmente: & qui en ce bas lieu,
Ainsi que toy, ne craint plus ny espere,
Se doit nommer non pas homme, mais dieu.

Ideo poetæ Tantalum æterno metu capiti impendentis saxi cruciari finxerunt; ideo vana carpendorum pomorū & aquarum sorbendarum spe ludi tradiderunt. ideo scripsit Ouidius;

Morsque minus pœnæ quàm mora mortis habet.

huc alludit noster, in Hercule OEtæo;

Quicumque misero fortè dissuadet mori,
Crudelis ille est. interim pœna est mori.

Item, in Thyeste;

Peior est bello, timor ipse belli.

Fuit olim hæc mea de recensendo & explicando hoc loco sententia: cuius me (dicam quod res est) ne nunc quidem valde pœnitet. de sentētia quidem omnino certus sum, de emendatione non æquè. ideo si quis hunc sensum ex m.s. codicum lectione, quam posui, eliciat, facilè illi assentiar.

Reclude ferro pectus, & Achillis tui
Coniunge soceros, perge mactator senum,
Et hic decet te sanguis: abreptam trahite,
Maculate superos cæde funesta deos,
Maculate manes. quid preces vobis? precor.
His digna sacris æquora, hoc classi accidat
Toti Pelasgæ, ratibus hoc mille accidat,
Meæ precabor, cùm vehar, quicquid rati.

CHORVS.

Sapphici.

Dulce mærenti populus dolentum, »
Dulce lamentis resonare gentes. »
Lenius luctus lachrymæq; mordent, »
Turba quas fletu simili frequentat. »
Semper ah semper dolor ipse magnus »
Gaudet in multos sua fata mitti, »
Seq; non solum patuisse pœnæ. »
Ferre, quam sortem patiuntur omnes, »
Nemo recusat. »
Nemo se credit miserum, licet sit:
Tolle felices, remoueto multo
Diuites auro, remoueto centum
Rura qui scindant opulenta bubus,
Pauperi surgent animi iacentes.
Est miser nemo nisi comparatus. »
Dulce in immensis posito ruinis,
Neminem lætos habuisse vultus.
Ille deplorat, queriturq; fatum,
Qui secans fluctum rate singulari
Nudus in portus cecidit petitos.
Æquior casum tulit, & procellas, »
Mille qui ponto pariter carinas »
Obrui vidit, tabulaq; littus
Naufraga spargi, mare cùm coactis
Fluctibus cursus prohibet reuerti.
Questus est Hellen cecidisse Phryxus,

1000 *Reclude ferro pectus.* Euripidis Hecuba mori exoptat:

ἡμᾶς δ' ἄγοντες ἀμφὶ πυρὰν Ἀχιλλέως
κεντεῖτε, μὴ φείδεσθε ...

& apud Ennium ait eadem;

Miserete anuis, date ferrum, quî
Me anima priuem.

1008 *Dulce.* hanc vocem eodem modo repetit Horatius;

Dulce ridentem Lalagen amabo
Dulce loquentem.

1013 *Gaudet.* tractat eleganter & copiosè vulgatissimum illud; » Solatium est miseris socium habere in pœnis. » Item, Mala communia leuius tãgunt. Sumta occasione eius, quod Helena dixerat;

... vos leuat tanti mali
Comitatus; in me victus & victor furit.

1019 *Remoueto centum.* simili in re hûc numerum Horatius posuit;

Te greges centum, Siculæq; circum
Mugiunt vaccæ ..

& Virgilius, de Galeso;

Terram centum vertebat aratris.

1021 *Animi iacentes.* membranę continent; *animi recentes.*.

1026 *Rate singulari.* vnica & sola, vel, vt Plautus loquitur, singula; vel, vt Turpilius, singularia.

1036 *Iactum Fecit.* iecit. Paullus lib. 2. » recept. sentent. si leuandæ nauis gratia » iactus mercium factus est. Callistratus etiam, non infimæ auctoritatis I. C. lib. 2. quæstionum: cùm autem iactus de naue factus est. Quod Paullus & Callistratus facere iactum, hoc Iulianus, in quem Marcellus & Paullus notas scripsere, dixit, proiicere, lib. 2. ad » Minicium his verbis: qui leuandæ na» uis gratia res aliquas proiiciunt. Hæc Iurisconsultorum testimonia ex li. 14.

Cùm

Cùm gregis ductor radiante villo
Aureo, fratrem ſimul, & ſororem
Suſtulit tergo, medióq; iactum
Fecit in ponto: tenuit querelas
Et vir, & Pyrrha, mare cùm viderent,
Et nihil præter mare cùm viderent,
Vnici terris homines relicti.
Soluet hunc queſtum, lachrymaſq; noſtras
Sparget huc illuc agitata claſſis.
Et tuba iuſſi dare vela nautæ,
Cùm ſemel ventis properante remo
Prenderint altum, fugientq; litus.
Quis ſtatus mentis miſeris, vbi omnis
Terra decreſcet, pelaguſq; creſcet,
Celſa cùm longè latitabit Ide:
Tum puer matri, genitrixq; gnato,
Troia qua iaceat regione monſtrans
Dicet, & longè digito notabit:
Ilium eſt illic, vbi fumus altè
Serpit in cælum, nebulaq; turpes:
Troes hoc ſigno patriam videbunt.

ACTVS QVINTVS.

NVNCIVS. ANDROMACHA. HECVBA.

O dira fata, ſæua, miſeranda, horrida.
Quod tam ferum, tam triſte, bis quinis ſcelus
Mars vidit annis? quod prius referens gemam?
Tuóſne potius, an tuos luctus, anus?
HEC. *Quoſcunque luctus fleueris, flebis meos,*
Sua quenque tantùm, me omnium clades premit.
Mihi cuncta pereūt: quiſquis eſt, Hecuba eſt miſer.
NVN. *Mactata virgo eſt, miſſus è muris puer:*
Sed vterque lethum mente generoſa tulit.
AN. *Expone ſeriem cædis, & duplex nefas*
Proſequere: gaudet animus ærumnas meus
Tractare totas: ede, & enarra omnia.

Pandectarum ſeu Digeſtorum tit. 11. deſumſi: quibus congruit illud Senecæ philoſophi lib. 4. declamation. Neceſ- » ſitas eſt, quæ nauigia iactu exonerat. »

1038 *Et vir.* Deucalion Promethei filius iuxta Hellanicum, Heſiodum & Apollonium.

Pyrrha. Epimethei filia, auctore Proclo in Heſiodicis enarrationib. de qua & iſto diluuio multa Natalis li. 8. Mytholog. cap. 17.

1039 *Et nihil præter mare cùm viderent.* nullum vidi cod. m. ſ. vidi autem multos, in quo iſte verſus haberetur, ſed aberat ab omnibus.

1043 *Tuba.* imitatur Euripidem, qui in Rhœſo,

πόνους δ' ἔχοντας χερὶ μένειν τυρσηνικῆς
σάλπιγγος αὐδήν.

& in Heraclidis;

. . . ἐσήμαινον ὄρθιον τυρσηνικῇ
σάλπιγγι.

Sophoclis tamen & Euripidis ſcholiaſtæ tradiderunt neque Græcos neque Barbaros Troiani belli tempore tuba vſos fuiſſe: quibus Euripides & Seneca, vt videtis, alij etiā poetę repugnant.

1045 *Fugientq; litus.* vnus m. s. habet *fugietq;* ſane è portu ſoluentibus ac altū petentibus litus recedere; contra ex alto portui appropinquantibus, idem accedere videtur. Vnde Virgilius libro 3. AEneid.

Prouehimur portu, terræq; vrbeſq; recedūt.

Lucretius lib. 4. de rerum natura;

Qua vehimur naui fertur, cùm ſtare videtur;
Quæ manet in ſtatione, ea præter creditur ire,
Et fugere ad puppim colles campiq; videntur,
Quos agimus præter nauim, velisque volamus.

Seneca alibi;

. . . terra procul
Quantum recedunt vela fugientes notat.

1060 *Sua quemque tantum &c.* num iſtud ſumſit ex Sophocle in OEdipo Tyranno,

. . . . καὶ νοσοῦντες ὡς ἐγὼ
οὐκ ἔστιν ὑμῶν ὅστις ἐξ ἴσου νοσεῖ.
τὸ μὲν γὰρ ὑμῶν ἄλγος εἰς ἕν' ἔρχεται
μόνον καθ' αὑτόν, κοὐδέν' ἄλλον, ἡ δ' ἐμὴ
ψυχὴ πόλιν τε κἀμὲ καὶ σ' ὁμοῦ στένει.

1068 *Cuius è fastigio.* de turri Scææ portæ loquitur: è qua Priamus vnà cum senioribus vtrumque exercitum contemplatur Iliad. γ.

NVN. *Est vna magna turris, è Troia super*
Assueta Priamo, cuius è fastigio
Summisq; pinnis, arbiter belli sedens
Regebat acies: turre in hac blando sinu
Fouens nepotem, cùm metu versos graui
Danaos fugaret Hector & ferro & face,
Paterna puero bella monstrabat senex.
Hæc nota quondam turris, & muri decus,
Nunc sæua cautes, vndique effusa ducum
Plebisq; turba cingitur. totum coit
Ratibus relictis vulgus, his collis procul
Aciem patenti liberam præbet loco.
His alta rupes, cuius è cacumine
Erecta summos turba librauit pedes.
Hunc pinus, illum laurus, hunc fagus tegit,
Et tota populo silua suspenso tremit.
Extrema montis ille prærupti petit,
Semusta, at ille tecta, vel saxum imminens
Muri cadentis pressat: atque aliquis (nefas)
Tumulo ferus spectator Hectoreo sedet.
Per spacia latè plena sublimi gradu
Incedit Ithacus, paruulum dextra trahens
Priami nepotem: nec gradu segni puer
Ad alta pergit mœnia: vt summa stetit
Pro turre, vultus huc & huc acres tulit,
Intrepidus animo: qualis ingentis feræ
Paruus tenerq; fœtus, & nondum potens
Sæuire dente, jam tamen tollit minas,
Morsusq; inanes tentat, atque animis tumet:
Sic ille dextra prensus hostili puer
Ferox, superbè mouerat vulgum, ac duces,
Ipsumq; Vlyssem: non flet è turba omnium,
Qui fletur: ac dum verba fatidici, & preces
Concipit Vlysses vatis, & sæuos ciet
Ad sacra superos, sponte dissoluit sua
In media Priami regna.

1101 *Dissoluit.* o. v. l. *desiluit.*

AN. *Quis Colchus hoc, quis sedis incerta Scytha*
Commi-

Commisit? aut qua Caspium tangens mare
Gens iuris expers ausa? non Busiridis
Puerilis aras sanguis aspersit feri.
Nec parua gregibus membra Diomedes suis
Epulanda posuit: quis tuos artus teget,
Tumuloq; tradet? NVN. *quos enim praeceps locus*
Reliquit artus? ossa disiecta & graui
Elisa casu, signa clari corporis,
Et ora, & illas nobilis patris notas
Confudit imam pondus ad terram datum.
Soluta ceruix, silicis incussu caput
Ruptum cerebro penitus expresso, iacet
Deforme corpus. AN. *hic quoque est similis patri.*
NVN. *Praeceps vt altis cecidit è muris puer,*
Fleuitq; Achiuûm turba, quod fecit nefas.
Idem ille populus aliud ad facinus redit,
Tumulumq; Achillis, huius extremum latus
Rhoetea leni verberant fluctu vada.
Aduersa cingit campus, & cliuo leni
Erecta medium vallis includens locum
Crescit theatri more: concursus frequens
Impleuit omne littus: hi classis moras
Hac morte solu erentur, hi stirpem hostium
Gaudent recidi: magna pars vulgi leuis
Odit scelus, spectatq;: nec Troes minus
Suum frequentant funus, & pauidi metu
Partem ruentis vltimam Troiae vident.
Cùm subitò thalami more praecedunt faces.
It pronuba illi Tyndaris, maestum caput
Demissa: tali nubat Hermione face,
Phryges precantur: sic viro turpis suo
Reddatur Helena. terror attonitos mouet
Vtrosq; populos: ipsa deiectos gerit
Vultus pudore, sed tamen fulgent genae,
Magisq; solito splendet extremus decor.
Vt esse Phoebi dulcius lumen solet
Iam iam cadentis, astra cùm repetunt vices,

1112 *Nobilis.* o.m.f. *nobiles patris notas.*

1115 *Cerebro penitus expresso.* si quis cõtenderet hoc loco Senecam parum decori meminisse, ex eo quod scribit Euripides, in Troadibus;

ὃν πόλλ' ἐκήπευσ' ἡ τεκοῦσα βόστρυχον,
φιλήμασίν τ' ἔδωκεν. ἔνθεν ἐκγελᾷ,
ὀστέων ῥαγέντων, φόνος, ἵν' αἰσχρὰ μὴ
λέγω.

dicerem Senecam id aliorum, atque ipsius etiam Euripidis exemplo fecisse. ait Euripides, in Cyclope;

τὸν δ' αὖ τένοντος ἁρπάσας ἄκρου ποδός,
παίων πρὸς ὀξὺν στόνυχα πετραίου λίθου,
ἐγκέφαλον ἐξέρρανε.

Sophocles, in Trachiniis;

κόμης δὲ λευκὸν μυελὸν ἐκραίνει μέσου
κρατὸς διασπαρέντος αἵματός θ' ὁμοῦ,

Virgil. 8. AEneid.

. . . atque arma cruenta cerebro
Sternit humi moriens . . .

Ouid. 12. Metamorph.

Perq; cauas nares, auresq; oculosq; cerebrũ
Molle fluit: veluti cõcretum vimine querno
Lac solet, vtue liquor rari sub põdere cribrũ
Manat & exprimitur per densa foramina
succus.

Silius Italicus lib. 9.

. . . concreta cruento
Per nares cerebro sanies fluit . .

Seneca, in Hercule Furente;

. . . cerebro terra dispersa madet.

Aurel. Prudentius;

O barbarum spectaculum,
Elisa ceruix cautibus
Spargit cerebrum lacteum.

porro causam occultiorem cur Euripides turpe existimarit illud dicere, pudor meus non patitur vt enodem.

1116 *Similis patri.* quia pater raptatus toto corpore lacer fuit.

1133 *Hermione face.* in o. v. l. scriptum inuenio; *Hermione modo.*

Premiturq́; dubius nocte vicina dies.
Stupet omne vulgus, & ferè cuncti magis „
Perituram adulant: hos mouet formæ decus, „
Hos mollis ætas, hos vaga rerum vices:
Mouet animus omnes fortis, & letho obuius.
Pyrrhum antecedit: omnium mentes tremunt,
Miserentur, ac mirantur: vt primùm ardui
Sublime montis tetigit, atque altè editus
Iuuenis paterni vertice in busti stetit,
Audax virago non tulit retrogradum,
Conuersa ad ictum stat truci vultu ferox.
Tam fortis animus omnium mentes ferit.
Nouumq́; monstrum est, Pyrrhus ad cædem piger.
Vt dextra ferrum penitus exacta abdidit,
Subitus recepta morte prorupit cruor,
Per vulnus ingens. nec tamen moriens adhuc
Deponit animos: cecidit, vt Achilli grauem
Factura terram, prona, & irato impetu.
Vterq́; fleuit cœtus: at timidum Phryges
Misere gemitum, clarius victor gemit.
Hic ordo sacri. non stetit fusus cruor,
Humóue summa fluxit: abduxit statim,
Sæuusq́; totum sanguinem tumulus bibit.
HEC. *Ite, ite Danai, petite iam tuti domos,*
Optata velis maria diffusis secet
Secura classis: concidit virgo, ac puer.
Bellum peractum est: quò meas lachrymas feram?
Vbi hanc anilis expuam lethi moram?
Gnatam, an nepotem? coniugem, an patriã fleam?
An omnia? an me? sola mors votum meum.
Infantibus violenta, virginibus venis,
Vbicunq́; properas sæua: me solam times,
Vitasq́; gladios inter, ac tela & faces,
Quæsita tota nocte cupientem fugis.
Non hostis, aut ruina, non ignis meos
Absumpsit artus: quàm propè à Priamo steti?
NVN. *Repetite celeri maria captiuæ gradu,*
Iam vela puppis laxat, & classis mouet.

1150 *Virago*. virilis animi virgo. sic in Hippolyto Dianã, sic in Agamemnone Cassandram appellat. sic Iuturna apud Virgiliũ 12. Æneid. Pallas apud Ouidium 6. Metamorph. & Statium lib. 4. Siluar. & Bellona apud Ausoniũ in Epigram. 1. de Augusto, viragines dicuntur. Iulij Firmici locos lib. 6. & 8. Astron. vbi virago videtur virosam significare, idq; nonnulli autumant, potius mendosos suspicor. minimo enim negotio, cùm malè scriptum foret, *viroga* pro *virosa*, potuit *virago* perperam scribi. 1153 *Pyrrhus ad cædẽ piger* hoc Euripides prior his verbis expressit:

ὁ δ᾽ οὐ θέλων τε καὶ θέλων οἴκτῳ κόρης
τέμνει σιδήρῳ πνεύματος διαρροάς.

1157 *Cecidit*. Euripides & Ouidius sollicitam faciũt, ne quid inter cadendum astantium oculis aperiretur, quod natura tectum voluit. Euripides;

. . ἡ δὲ καὶ θνήσκουσ᾽ ὅμως
πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν,
κρύπτουσ᾽ ἃ κρύπτειν ὄμματ᾽ ἀρσένων
χρεών. Ouidius:

Tunc quoq; cura fuit partes velare pudẽdas
Cùm caderet, castiq; decus seruare pudoris.

De aliis quoq; mulieribus id traditum est ab aliis; de Lucretia Ouidius 2. Fast. de Micæa Aristodemi filia Plutarchus in lib. de claris mulierib. Olympiade Alexandri matre Iustinus libro 14. & Cornelia vestali Plinius Cæcilius lib. 4. epistolar.

1166 *Concidit virgo*. ab aliis Philostratus dissentit scribens Polyxenam stãte Troia Achillis desiderio egressam vrbe ad ipsius tumulum mortem sibi consciuisse. credo vt à Græcis tantæ crudelitatis notam amoueret.

1168 *Anilis expuam lethi moram*. Prudẽt.

Absolutas precor, Optime,
Huius nunc animæ moras.

Expuam. ita loquitur Varro περὶ ἐξαγωγῆς: » Andromeda vincta & proposita » Ceto, debuit patri suo, homini stupi» dissimo, in os expuere vitam. Seneca Thyeste;

Ferro peremtus spiritum inimicum expuat.

Ipse quoque Merlinus Cocalius, Macaronicorum poematum princeps, Baldi lib. 18. ait;

Sic dicens, iũctis manibus stetit altus & hæsit
Per statuæ; sanctãq; animã spudauit in auras.

L. ANN. SENECAE Agamemnon.

TRAGOEDIA IX.

PERSONÆ.

Thyeſtes.	Eurybates.
Clytæmneſtra.	Caſſandra.
Nutrix.	Agamemnon.
Ægiſthus.	Electra.
Chorus.	Strophius.

ACTVS PRIMVS.

THYESTES.

OPACA *linquens Ditis inferni loca,*
Adſum profundo tartari emiſſus ſpecu,
Incertus vtras oderī ſedes magis.
Fugio Thyeſtes inferos, ſuperos fugo.
En horret animus, & pauor membra excutit,
Video paternos, imò fraternos lares:
Hoc eſt vetuſtum Pelopeæ limen domus.
Hinc auſpicari regium capiti decus
Mos eſt Pelaſgis. hoc ſedent alti toro,
Quibus ſuperba ſceptra geſtantur manu.
Locus hîc habendæ curiæ, hîc epulis locus.
Libet reuerti, nónne vel triſtes lacus
Incolere ſatius? nónne cuſtodem Stygis
Trigemina nigris colla iactantem iubis?
Vbi ille celeri corpus euinctus rotæ
In ſe refertur: vbi per aduerſum irritus
Redeunte toties luditur ſaxo labor:
Vbi tondet ales auida fœcundum iecur,
Et inter vndas feruida exuſtus ſiti
Aquas fugaces ore decepto appetit,

Pœnas

IN L. ANNÆI SENECÆ AGAMEMNONEM ADVERSARIA.

AGAMEMNON. Agamemnones tragœdias ſcripſerunt Ion & AEſchylus; è quo tamen pauca noſter fuit mutuatus. Nonius citat L. Pomponij, Agamemnonem ſuppoſitum, ſed illa vel comœdia vel ſane hilarotragœdia fuit. à Latinis Grammaticis nonnullæ tragœdiæ nominantur, quibus venit aliquando mihi in mentem ſuſpicari, huius fabulæ materiam fuiſſe tractatam: ex hoc numero ſunt Attij AEgiſthus, Agamemnonides, Clytæmneſtra; Liuij Andronici AEgiſthus; Næuij AEgiſthus, & ſimiles.

14 *Trigemina.* o. v. l. *tergemina.*

15 *Corpus euinctus.* malo cū membranis, *deuinctus,* vel *reuinctus.*

Pœnas daturus cælitum dapibus graues.
Sed ille nostræ pars quota est culpæ senex?
Reputemus omnes, quos ob infandas manus
Quæsitor vrna Cnossius versat reos.
Vincam Thyestes sceleribus cunctos meis,
A fratre vincar liberis plenus tribus
In me sepultis: viscera exedi mea.
Nec hactenus fortuna maculauit patrem:
Sed maius aliud ausa commisso scelus.
Nata nefandos petere concubitus iubet.
Non pauidus hausi dicta, sed cœpi nefas.
Ergo vt per omnes liberos irem parens
Coacta fatis nata fert vterum grauem,
Me patre dignum. versa natura est retro:
Auo nepotem, (prò nefas) patri virum,
Natis nepotes miscui, nocti diem.
Sed sera tandem respicit fessos malis
Post fata demum sortis incestæ fides.
Rex ille regum, ductor Agamemnon ducum,
Cuius secutæ mille vexillum rates,
Iliaca velis maria texerunt suis:
Post bina Phœbi lustra deuicto Ilio
Adest, daturus coniugi iugulum suæ.
Iam iam natabit sanguine alterno domus.
Enses, secures, tela, diuisum graui
Ictu bipennis regium video caput.
Iam scelera propè sunt, iam dolus, cædes, cruor.
Parantur epulæ, causa natalis tui
AEgysthe venit. quid pudor vultus grauat?
Quid dextra dubio trepida consilio labat?
Quid ipse temet consulis, torques, rogas?
An deceat hoc te, respice: at matrem decet.
Sed cur repentè noctis æstiuæ vices
Hyberna longa spacia producunt mora?
Aut quid cadentes detinet stellas polo?
Phœbum moramur, redde iam mundo diem.

23 *Reputemus.* m. s. cod. continent repetamus.

30 *Nata.* Pelopeia.

41 *Velis maria texerunt.* ingens hyperbole. sic infra actu 3.

Splendetq; classe pelagus & pariter latet.

& Octauiæ actu 1.

Ignota tantis classibus texit freta.

53 *Noctis æstiuæ vices Hyberna longa spacia producunt mora?* æstiuæ noctes hybernis natura breuiores sunt, auctoribus Ioanne de Sacrobosco & ibi Fabro Stapulense, & Philip. Beroaldo in lib. 6. Apuleij de asino aureo. Ouidius volẽs rem impossibilem significare, ait lib. 2. de Ponto;

Longa dies citior brumali tempore; noxq;
Tardior hyberna solstitialis erit.

inter horas quoque æstiuas & hybernas magnum discrimen est longitudinis; qua de re vide Pierium Valerianũ in compendio sphæræ cap. 17. Cælium Chalcagninum & Ioan. Brechæum ad l. 8. §. cuiusque diei, D. de verb. signific.

CHO-

CHORVS.

Anapæstici.

O Regnorum magnis fallax „
Fortuna bonis, in præcipiti „
Dubioq́; nimis excelsa locas. „
Nunquam placidam sceptra quietem, „
Certúmue sui tenuere diem. „
Alia ex alia cura fatigat,
Vexatq́; animos noua tempestas.
Non sic Libycis syrtibus æquor
Furit alternos voluere fluctus,
Non Euxini turget ab imis
Commota vadis vnda, niuali
Vicina polo: vbi cæruleis
Immunis aquis, lucida versat
Plaustra Bootes:
Vt præcipites regum casus
Fortuna rotat. metui cupiunt,
Metuiq́; timent: non nox illis „
Alma recessus præbet tutos, „
Non curarum somnus domitor „
Pectora soluit. „
Quas non arces scelus alternum
Dedit in præceps? impia quas non
Arma fatigant? iura, pudorq́;, „
Et coniugij sacrata fides, „
Fugiunt aulas: sequitur tristis „
Sanguinolenta Bellona manu,
Quæq́; superbos vrit Erinnys,
Tumidas semper comitata domos.
Quas in planum quælibet hora
Tulit ex alto, licet arma vacent,
Cessentq́; doli, sidunt ipso
Pondere magna, ceditq́; oneri
Fortuna suo.
Vela secundis inflata notis,

64 *Libycis Syrtibus.* Lucanus: *Reppulit à Libycis immensum Syrtibus æquor.*

75 *Non curarum somnus domitor Pectora soluit.* eleganter pectus vel animus curis solui dicitur. inde solutus, liber & vacuus. Lucretius;

. . . animi curas è pectore soluat.

Euripides: σὺ νῦν χάρειν μοι τὴν φρένα λύσασθ' ἐς. Varro περὶ ψευδολίων.

„ *Non fit thesauris, nō auro pectu' solutum,*
„ *Non animis demunt curas aut relligiones,*
„ *Persarum montes, non atria diuitis Crasi.*

verum, vt hoc loco noster ait, hoc somnus præstat. vnde Themistius: ὅτι τῶν περὶ ἡμᾶς παθῶν ὁ ὕπνος ἄριστόν ἐστι. πρῶτα μὲν γὰρ αἴσθησιν ἀλγηδόνος πᾶσι σβέννυσι διὰ τὴν ἡδονήν, πολλῷ τῆς οἰκείας κεχρημένης· ἔπειτα τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν κρατεῖ, κἂν ὦσι σφοδρόταται.

Ventos nimium timuere suos.
Nubibus ipsis inserta caput
Turris pluuio vapulat austro,
Densasq́; nemus spargens vmbras
Annosa videt robora frangi:
Feriunt celsos fulmina colles, ,,
Corpora morbis maiora patent. ,,
Et cùm in pastus armenta vagos
Vilia currunt, placet in vulnus
Maxima ceruix: quicquid in altum ,,
Fortuna tulit, ruitura leuat. ,,
Modicis rebus longiùs æuum est. ,,
Felix, mediæ quisquis turbæ ,,
Parte quietus, aura stringit ,,
Littora tuta, timidusq́; mari
Credere cymbam, remo terras
Propiore legit.

96 *Feriunt celsos fulmina colles* &c. Lucretius;

Inuidia quoniam, seu fulmine, summa vaporant
Plerumque & quæ sunt aliis magis edita cumque.

Horatius, quem Seneca imitatur;

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntq́; summos
Fulmina montes.

P. Syrus;

Excelsis multo facilius casus nocet.

Herodotus, in Polymnia; ὁρᾷς ὡς τὰ ὑπερέχοντα ζῷα κεραυνοῖ ὁ θεὸς, οὐδὲ ἐᾷ φαντάζεσθαι· τὰ δὲ σμικρὰ οὐδέν μιν κνίζει. ὁρᾷς δὲ ὡς ἐς οἰκήματα τὰ μέγιστα αἰεὶ καὶ δένδρεα, τὰ τοιαῦτα ἐπισκήπτει βέλεα; φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τὰ ὑπερέχοντα πάντα κολούειν &c.

102 *Modicis rebus longius æuum est.* huius chori sententia fortè desumta est ex quodam fragmento incertæ tragœdiæ, scilicet;

τὰ μεγάλα δ' ὄρη, τῆς τύχης ἔχει φόβον·
καὶ τὸ πάνυ λαμπρὸν οὐκ ἀκίνδυνον κυρεῖ·
οὐδ' ἀσφαλὲς πᾶν ὕψος ἐν θνητῷ γένει,
ὃ περιτρέψει ἢ χρόνος τις, ἢ φθόνος,
ἐπὰν ἐπ' ἄκρον τῆς τοῦ καλοῦς πράττειν
δράμῃ.
ἡ δὲ μεσότης ἐν πᾶσιν ἀσφαλεστέρα·
τοῦ μήτε λίαν ἐν ταπεινῷ τῆς ψυχῆς
μέρει φέρεσθαι, μήτ' ἐν ὑψηλῷ πάλιν.
πᾶς γὰρ πίπτει τις ἐξ ἐλάττονος μέτρου,
ὃν περικαλύπτει ἔχει τὴν δυσπραξίαν·
ὄγκου δὲ μεγάλου πτῶμα γίνεται μέγα·
ἐκεῖνος γάρ τὸ λαμπρὸν ὁ φθόνος βιάζεται,
σφάλλει δ' ἐκείνους, οὓς ἂν ὑψώσῃ τύχη.

120 *Thessalica trabe.* sic Horatius ode 1. Cyprium trabem dixit.

ACTVS SECVNDVS.

CLYTÆMNESTRA. NVTRIX.

Quid segnis anime tuta consilia expetis?
Quid fluctuaris? clusa iam melior via est.
Licuit pudicos coniugis quondam toros,
Et sceptra casta vidua tutari fide.
Periere mores, ius, decus, pietas, fides:
Et qui redire, cùm perit, nescit pudor. ,,
Da frena, & omnem prona nequitiam incita.
Per scelera semper sceleribus tutum est iter. ,,
Tecum ipsa nunc euolue femineos dolos.
Quod vlla coniux perfida, atque impos sui,
Amore cæco, quod nouercales manus
Ausæ, quod ardens impia virgo face,
Phasiaca fugiens regna Thessalica trabe.
Ferrum, venena, vel Mycenæa domo
Coniuncta socio: profuge furtiua rate.
Quid timida loqueris furta, & exiliū, & fugas?
Soror

Soror ista fecit, te decet maius nefas.
NVT. *Regina Danaûm, & inclytum Ledæ genus,*
Quid tacita versas? quidve consilij impotens
Tumido feroces impetus animo geris?
Licet ipsa sileas, totus in vultu est dolor.
Proin quid est? da tempus ac spacium tibi,
Quod ratio nequiit, sæpe sanauit mora. „
CLY. *Maiora cruciãt, quàm vt moras possim pati.*
Flammæ medullas & cor exurunt meum,
Mistus dolori subdidit stimulos timor.
Inuidia pulsat pectus: hinc animum iugo
Premit Cupido turpis, & vinci vetat.
Et inter istas mentis obsessæ faces,
Fessus quidem, & deiectus, & pessundatus
Pudor rebellat. fluctibus variis agor:
Vt cùm hinc profundum ventus, hinc æstus rapit,
Incerta dubitat vnda, cui cedat malo.
Proinde omisi regimen è manibus meis:
Quocunq; me ira, quò dolor, quò spes feret,
Huc ire pergam, fluctibus dedi ratem.
Vbi animus errat, optimum est casum sequi. „
NV. *Cæca est temeritas, quæ petit casum ducem.* „
CLY. *Cui vltima est fortuna, quid dubium timet?*
NV. *Tuta est, latetq; culpa, si pateris, tua.*
CLY. *Perlucet omne regiæ vitium domus.*
NV. *Piget prioris, & nouum crimen struis?*
CLY. *Res est profectò stulta, nequitiæ modus.*
NV. *Quód meruit, auget, qui scelus scelere obruit.*
CLY. *Et ferrum & ignis sæpe medicinæ loco est.*
NV. *Extrema primo nemo tentauit loco.* „
CLY. *Capienda rebus in malis præceps via est.* „
NV. *At te reflectat coniugij nomen sacrum.*
CLY. *Decem per annos vidua respiciam virum?*
NV. *Meminisse debes sobolis ex illo tuæ.*
CLY. *Equidem & iugales filiæ memini faces,*
Et generum Achillem: præstitit matri fidem.
NV. *Redemit illa classis immotæ moras,*

137 *Deiectus.* in v. l. est *deuictus.*

143 *Dedi ratem.* membranæ continent *dedam ratem.* 146 *Cui vltima est fortuna.* cuius ita se res habẽt, illi vt pessima fortuna, hoc est grauissimę miserię sint subeundæ; sic vltimum sumitur. Cicero lib. 3. de finibus bonorum & malorum; eorum dico qui summum bonum, quod vltimum appellant, in animo reponerent. Seneca;

. . . vltimum est nuptæ malum
Palam mariti possidens pellex domum.

148 *Perlucet omne regiæ vitium domus.* id ipsum sensit Cl. Claudianus, poeta prudentissimus;

. . . te totius medio telluris in orbe
Viuere cognoscas; cuncta tua gentibus esse
Facta palam; nec posse dari regalibus vnquam
Secretum vitiũ. nam: lux altissima fati
Occultum nihil esse sinit, latebræque per omnes
Intrat et obstrusos explorat fama recessus.

150 *Scelus scelere obruit.* in antiq. lib. legitur *scelus scelere obstruit.*
156 *Vidua.* de hac voce supra in Hippolyth. & in Troadib. plura diximus.
158 *Filiæ.* Iphigeniæ. Euripides in Iphigenia priore.

Et maria pigro fixa languore impulit.
CLY. *Pudet, pigetq́., Tyndaris cæli genus,*
Lustrale classi Doricæ peperit caput.
Reuoluit animus virginis thalamos meæ,
Quos ille dignos Pelopea fecit domo,
Cùm stetit ad aras ore sacrilego pater
Quasi nuptiales, horruit Calchas suæ
Responsa vocis, & recedentes focos.
O scelera semper sceleribus vincens domus
Cruore ventos emimus, bellum nece.
NV. *Sed vela pariter mille fecerunt rates.*
CLY. *Non est soluta prospero classis Deo.*
Eiecit Aulis impias portu rates.
Sic auspicatus bella, non melius gerit.
Amore captæ captus, immotus prece
Smynthea tenuit: spolia Phœbei ducis,
Ardore sacræ virginis iam tum furens.
Non illum Achilles flexit indomitus minis,
Non ille solus fata qui mundi videt,
In nos fidelis augur, in captas leuis:
Non populus æger, & relucentes rogi,
Inter ruentis Græciæ stragem vltimam
Sine hoste victus marcet, ac Veneri vacat,
Reparatq́. amores: néve desertus foret
A pellice vnquam barbara cælebs torus,
Ablatam Achilli diligit Briseida.
Nec rapere puduit è sinu vulsam viri.
Hem Paridis hostem, nunc nouum vulnus gerens
Amore Phrygiæ vatis incensus furit:
Et post trophæa Troica, ac versum Ilium,
Captæ maritus remeat, & Priami gener.
Accingere anime, bella non leuia apparas:
Scelus

170 *Cruore ventos emimus.* Virg. AEn. 2.
Sanguine placastis ventos & virgine cæsa.
176 *Phœbei ducis.* Chrysæ Apollinis sacerdotis. Iliad. α.
178 *Indomitus.* talem nobis Achillem Homerus vbique, & Horat. in epist. ad Pisones de arte poetica depingũt. posset etiam legi *indomitum*, vt ad Agamemnonem referas.
179 *Solus fata qui mundi videt.* Calchas, Homerus Iliad. α.
Κάλχας Θεστορίδης οἰωνοπόλων ὄχ' ἄριστος,
ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.
180 *In nos fidelis augur.* quia statim illi Agamemnon credidit, vt Iphigeniam Dianæ sacrificandam dixit.
In captas leuis quia cùm Chryseida reddi debere fatetur, mox Agamemnõ illius fidem his verbis eleuauit;
μάντι κακῶν &c. Iliad. α.
181 *Relucentes rogi.* de hac peste eodem loco ait Homerus;
. . . αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.
182 *Græciæ.* huius Troianæ expeditionis poetæ semper ita meminerunt, veluti si illi tota Græcia interfuisset. Sed refragatur Artemidorus inquiens: μόνοι οἱ Θηβαῖοι τῶν Βοιωτῶν οὐκ ἐστράτευσαν εἰς Ἴλιον. verum tradit Homerus eos etiam ad Ilium pugnasse. siquidem in nauium catalogo, hos inter Bœotios enumerat, Iliad. β'.
οἵ θ' ὑπὸ Θήβας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον.
188 *Hem Paridis hostem.* mihi vero, quia dicendum est, cum o. v. l. & excusis ferè omnibus placet legi *En Paridis hostem*, εἰρωνικῶς.
193 *Scelus occupandum est.* antequam Agamemnon me interficiat, tollendus ipse è medio. ea est vis verbi, occupo. sic sumitur Thyest. actu 2. & Hercule OEtæo actu 2. Sic accipi docet Nonius Marcellus, apud quem, vestigia membranarum secutus, Pacuuij testimoniũ ex Duloræste sic lego; Vlysses est, quem, si occupas, letho dabis. 195 *Virgines viduæ.* loquitur Clytæmnestra de suis & Agamemnonis filiabus. ideo ridiculus est Ferandus Adduensis lib. 1. explicationum c. vlt. existimans hic viduas dici virgines, quæ matre carent. viuebat enim Clytæmnestra, ac ipsamet loquitur. 201 *Perde pereundo.* talis traductio est illa Catulli; *Dux bonæ virginis boni Coniugator amoris.* apud Senecam huiusmodi traductiones vigintiquinque possem ostendere, apud AEschylum quoque complures inuenio. 202 *Commori quis cum v. lu.* quid si legas? *commori quo cum velis.* sic loqui-

Scelus occupãdum est, pigra quem expectas diem,
Pelopea Phrygiæ sceptra dum teneant nurus?
An te morantur virgines viduæ domi,
Patriq́; Orestes similis? horum te mala
Ventura moueant, turbo quis rerum imminet.
Quid misera cessas? en adest natis tuis
Furens nouerca: per tuum, si aliter nequit,
Latus exigatur ensis, & perimat duos.
Misce cruorem, perde pereundo virum.
„ *Mors misera non est, commori quicum velis.*
NV. *Regina frena temet, & siste impetus,*
Et, quanta tentas, cogita: victor venit
Asiæ ferocis, vltor Europæ, trahens
Captiua Pergama, & diu victos Phrygas.
Hunc fraude nunc conaris insana aggredi?
Quem non Achilles ense violauit fero,
Quamuis procacem toruus armasset manum,
Non melior Aiax morte decreta furens,
Non sola Danais Hectoris bello mora,
Non tela Paridis certa, non Memnon niger,
Non Xanthus armis corpora immistis gerens,
Fluctusq́; Simois cæde purpureos agens,
Non niuea proles Cycnus æquorei dei,
Non bellicoso Thressa cum Rhæso phalanx:
Non picta pharetras, & securigera manu
Peltata Amazon: hunc domi reducem paras
Mactare, & aras cæde maculare impia?
Vltrix inultum Græcia hoc facinus feret?
Equos & arma, classibusq́; horrens fretum
Propone, & alto sanguine exundans solum,
Et tota captæ fata Dardaniæ domus
Regesta Danais: comprime affectus truces,
Mentemq́; tibimet ipsa pacifica tuam.

ÆGI-

tur auctor Epitomarum Liuianarum lib. 2. quas nos quoque fuimus conati restituere: in acie cum Arunte filio Superbi commortuus est. videntur pro, *quo cum*, qui hanc phrasim nõ intelligebant, *qui cum*, reposuisse.

208 *Quem non Achilles*. Homerus Iliad. *a*. narrat Achillem gladium strinxisse, vt Agamemnonem occideret, sed Palladis interuẽtu se abstinuisse: quo monemur iram ratione temperare.

209 *Procacem*. cædis appetentem. nam procax est petax, teste Donato, in Terentij Hecyram actu 2. procari enim nihil aliud significat, quàm impudenter petere, auctore Nonio Marcello. inde procacitas, immodicè petendi vitium, seu immensa lucrandi cupiditas; quam, procaciam, vocant Imperatores in l. si traditio, C. de action. empt. vbi factum erat venditoris procacia, ne res tradi posset. procacia hoc est immodica lucri appetentia, quia videlicet vẽditor non contentus vni vendidisse, maioris lucri causa, secundo vẽdidit & tradidit. quæ fortassis vera est, l. illius interpretatio: quod si verum sit, vtique hac lege non confirmaretur Ioannis, Bulgari, Azonis, Zazij, Alciati & aliorum sententia, putantium venditorem nõ teneri præcisè ad rei traditionẽ, sed præstatione eius quod interest liberari.

210 *Melior Aiax*. melior, non Achillis, sed Aiacis Oilej respectu. quod confirmat Homerus;

Λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας
μείων, οὔ τι τόσος γε ὅσος Τελαμώνιος Αἴας,
ἀλλὰ πολὺ μείων . . .

Morte decreta. hoc est, vt ait Horatius de Cleopatra, deliberata morte.

Furens. vide Sophoclem ἐν τῷ μαστιγοφόρῳ & Ouidium 13. Metamorph.

212 *Memnon niger*. Virgilius;

. . . *nigri Memnonis arma*.

213 *Xanthus*. Homerus Iliad. φ'.

215 *Niuea proles Cygnus*. m. s. *vnica*. quod non placet. *niuea*, dicit propter candidam cæsariem. *Æquorei Dei*. Neptuni. additum ad differentiam alterius Cycni, Martis filij, ab Hercule superati, de quo, Hesiodus in fragmento Ὠ Earum, de Herculis scuto. 216 *Thressa cum Rhæso*. vide Rhœsum tragœdiam incerti auctoris, quę vulgo perperam Euripidi ascribitur, & nos vulgus secuti sic eam sæpe citauimus, & Homerum Iliad. κ'. 218 *Peltata Amazon*. Penthesilæa. consule

Q. Smyrnæum, quem nō vulgus tantum, sed & doctiores nonnulli Q. Calabrum appellant. malè.

234 *Leda sata*. plerique v. l. *Leda nata*. quidam, *Leda nata* habent.

236 *Ignauus iste ductor*. omnes schedæ continent; *ignauus iste victor*: quod fortassis deterius non est.

At fortis pater. qui filiæ necem fortiter tulit; vel qui strennuam liberis procreandis operam det cum concubinis.

241 *Remeemus*. sic Cicero ad Atticum. „ Eo, vnde discedere non oportuit, ali„ quando reuertamur.

249 *Grauis ille socius*. hoc illi exprobrat Achilles Iliad. α.

252 *Prospera animos efferunt*. stultorum „ scilicet. Varro περὶ τύχης. sapiens & bo„ num ferre potest modicè & malum for„ titer ac leuiter.

255 *Tenetq́; regem*: regi imperat. Horatius;

O quæ beatam Diua tenes Cyprum.

259 *Nec regna socium ferre*. dixit hoc etiā Lucanus, sed versus nunc non occurrunt. alibi etiam Seneca inquit; Non capit regnum duos. & Matthæi 12. Omne regnum in se diuisum desolabitur. Cyprianus de idolorum vanitate, relatus à Simanca lib. 2. de repub. c. 3. „ Quando vmquam regni societas aut „ cum fide cœpit aut sine cruore desiit?

260 *In praeceps*. sic Virgilius;

Atque illum in praeceps prono rapit alueus amne.

262 *Permisit aliquid victor in captam sibi, Nec coniugem hoc respicere, nec dominam decet*. in o. v. l. constanter legitur; *P. a. v. in captas sibi, Non c. h. r. non d. decet*. Dominā hoc est reginam. aliàs domina significat matremfamilias. Catullus;

... domum dominam voca.

ÆGISTHVS. CLYTAEMNESTRA.

Quod tempus animo semper ac mente horrui,
Adest profectò rebus extremum meis.
Quid terga vertis anime? quid primo impetu
Deponis arma? crede perniciem tibi,
Et dira sæuos fata moliri deos.
Oppone meritis vile suppliciis caput,
Ferrumq́, & ignes pectore aduerso excipe.
CLY. *AEgisthe non est pœna sic nato mori.*
AEGI. *Tu nos pericli socia, tu Leda sata*
Comitare: tantum sanguinem reddet tibi
Ignauus iste ductor, ac fortis pater.
Sed quid trementes circuit pallor genas,
Iacensq́ vultu languido obtutus stupet?
CLY. *Amor iugalis vincit, ac flectit retro,*
Remeemus illuc, vndè non decuit prius
Abire: sed nunc casta repetatur fides.
Nam sera nunquam est, ad bonos mores via. „
Quem pœnitet peccasse, pœna est innocens. „
AEG. *Quò raperis amens, credis aut speras tibi*
Agamemnonis fidele coniugium? vt nihil
Subesset animo, quod graues faceret metus:
Tamen superba & impotens flatu nimis
Fortuna magno, spiritus tumidos daret.
Grauis ille socius stante adhuc Troia fuit,
Quid rere ad animum suapte natura trucem,
Troiam addidisse? rex Mycenarum fuit,
Veniet tyrannus: prospera animos efferunt. „
Effusa circa pellicum quanto venit
Turba apparatu? sola sed longè eminet,
Tenetq́, regem famula veridici dei.
Feréisne thalami victa consortem tui?
At illa nolet, vltimum est nuptæ malum,
Palàm mariti possidens pellex domum.
Nec regna socium ferre, nec tedæ sciunt. „

CLY.

CLY. *Ægisthe, quid me rursus in præceps rapis,*
Iramq́ue flammis iam residentem excitas?
Permisit aliquid victor in captam sibi,
Nec coniugem hoc respicere, nec dominam decet.
Lex alia solio est, alia priuato toro.
Quid quòd seueras ferre me leges viro
Non patitur animus, turpis admissi memor?
Det ille veniam facile, cui venia est opus.
AEG. *Ita est, pacisci mutuam veniam licet.*
Ignota tibi sunt iura regnorum haud noua,
Nobis maligni iudices, æqui sibi.
Id esse regni maximum pignus putant,
Si quicquid aliis non licet, solis licet.
CLY. *Ignouit Helenæ, iuncta Menelao redit,*
Quæ Europam & Asiam paribus afflixit malis.
AEG. *Sed nulla Atridem Venere furtiua abstulit,*
Nec cepit animum coniugi obstrictum suæ.
Iam crimen ille quærit, & causas parat.
Nil esse crede turpe commissum tibi.
Quid honesta prodest vita, flagitio carens,
Vbi dominus odit? fit nocens, non quæritur.
Spartámne repetes spreta, & à tanto viro,
Patriasq́ue sedes profuga? non dant exitum
Repudia regum: spe metum falsa leuas.
CLY. *Delicta nouit nemo, nisi fidus, mea.*
AEG. *Non intrat vnquam regium limen fides.*
CLY. *Opibus merebor, vt fidem precio obligem.*
AEG. *Precio parata, vincitur precio fides.*
CLY. *Surgit residuus pristinæ mentis pudor,*
Quid obstrepis? quid voce blandiloqua, mala
Consilia dictas? scilicet nubet tibi
Regum relicto rege, generosa exuli?
AEG. *Et cur Atrida videor inferior tibi,*
Natus Thyeste? CLY. *si parum est, adde & nepos.*
ÆG. *Auctore Phœbo gignor, haud generis pudet.*
CLY. *Phœbum nefandæ stirpis auctorem vocas?*
Quem nocte subita frena reuocantem sua

Cælo

quo vero sensu matresfamiliæ dominæ vocatę fuerint, docuit Guilhelmus Fornerius lib. 1. selection. cap. 11. Si Seneca dominam pro matrefamilias posuit, vt potuit posuisse; aptissimè hæc duo dominam & coniugem coniunxit. sicut Menander;

ἡ γ᾽ ἐγγυητὸς ἐχί μι γυνὴ δέσποινα.

ibi enim γυνὴ pro vxore ponitur. Hesychius: δέσποιναι, γυναῖκες Θεσσαλοί. Epictetus: αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κύριαι καλοῦνται. neque enim aliæ mulieres, quàm vxores, nec ab aliis quàm à maritis sic appellabantur. Sic apud Sceuolam in l. 41. D. de leg. 3. maritus ait; Peto à te domina vxor.

267 *Det ille veniam facilè, cui venia est opus.* ideo Vlpianus lib. 2. de adulteriis in l. si vxor, §. iudex, D. ad leg. Iul. de adulteriis, scripsit; Iudex adulterij ante oculos habere debet & inquirere, an maritus pudicè viuens, mulieri quoq; bonos mores colendi auctor fuerit. periniquum enim videtur esse, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipse nō exhibuit. è quo Vlpiani responso est desumtum illud Lactantij lib. 6. Exemplo continentiæ docenda est vxor, vt castè se gerat. iniquum est enim vt id exigas, quod ipse præstare nō possis.

275 *Atridem.* Menelaum.

277 *Ille.* Agamemnon.

280 *Dominus.* rex & maritus. Marcus Brutus, in lib. de officio, Itaque, inquit, patresfamiliæ, domini sumus. Virgil.

. . . . connubia nostra
Reppulit & dominum Ænean in regna recepit.

Fit nocens, non quæritur. non inquiritur num deliquerit; sed quasi deliquisset indicta causa damnatur.

289 *Blandiloqua.* χρηστολόγη. quam Cicero blandiloquentiam, Græci χρηστολογίαν, & blandiloquos χρηστολόγους vocant. sic vocatus fuit Pertinax Imp. testibus Capitolino & Aurelio Victore.

294 *Auctore Phœbo.* Thyestæ redditum erat oraculum, quem ex Pelopeia filia sua gigneret, illum ab Atreo pœnas exacturum ideo filiam suam compressit, eaque illi Ægisthum peperit. vide Higynum, in fabulis.

Cælo expulistis? quid deos probro aduocas,
Surripere doctus fraude genitales toros?
Quem Venere tantum scimus illicita virum.
Secede properè, dedecus claræ domus,
Asporta ab oculis: hæc vacat regi ac viro.
AE G. *Exilia mihi sunt haud noua, assueui malis.*
Si tu imperas regina, non tantum domo
Argísve cedo: nil moror iussu tuo
Aperire ferro pectus ærumnis graue.
CLY. *Siquidem hoc cruenta Tyndaris fieri sinam?*
Quæ inuita peccat, debet & culpæ fidem.
Secede mecum potius, vt rerum statum
Dubium ac minacem iuncta consilia explicent.

CHORVS.

Anapæstici.

Canite ó pubes inclita Phœbum,
Tibi festa caput turba coronat:
Tibi virgineas laurum quatiens
De more comas innuba fundit
Stirps Inachia: tu quoque nostros
Thebana manus comitare choros,
Quæque Erasini gelidos fontes,
Quæque Eurotam, quæque virenti
Tacitum ripa bibis Ismenon:
Quam fatorum præscia Manto
Sata Tiresia, Latonigenas
Monuit, sacris celebrare deos.
Arcus victor pace relata
Phœbe relaxa, humeroque graues
Leuibus telis pone pharetras,
Resonetque manu pulsa citata
Vocale chelys: nil acre velim,
Magnumque, modis intonet altis:
Sed quale soles leuiore lyra
Flectere carmen simplex, lusus

Cum

301 *Hæc vacat regia viro.* v. l. dissentiũt, quidam sic habent. alij; *hæc vacat regi ac viro.* nonnulli; *regia hæc vacat viro.* quomodo olim ab Ascensio excusum fuit.

311 *Coronat.* videlicet ex lauro. nam fuit hoc in Apollinis sacris sollemne. Apollonius;
ξανθὰ δ' ἐρεψάμενοι δάφνῃ καθύπερθε μέτωπα.

313 *Innuba.* ἄγαμος. Ouidius;
. . . contenta munere Phœbi
Innuba permaneo. .
Marcus Varro, in Baiis: Quod non solum innubæ fiunt communes, sed etiã veteres puellascunt & multi pueri puellascunt.

319 *Fatorum præscia Manto.* omnino sumsit hæc ab Ouidio lib. 6. Metam.
Nam sata Tyresia venturi præscia Manto,
Per medias fuerat diuino concita motu
Vaticinata vias: Ismenides ite frequentes
Et date Latonæ Latonigenisque duobus
Cũ prece tura pia, lauroque innectite crinẽ.
Ore meo Latona iubet.

322 *Arcus victor.* ad illud Horatij respicit;
. . . neque semper arcum
Tendit Apollo.

337 *Pelion Ossa.* Antipater Sidonius;
. . . οὐκ Ὄσσῃ Πήλιον ἀνθέμενος.
Homerus Odys. λ'.
Ὄσσαν ἐπ' Οὐλύμπῳ μέμασαν θέμεν, αὐτὰρ ἐπ' Ὄσσῃ
Πήλιον εἰνοσίφυλλον, ἵν' οὐρανὸς ἀμβατὸς εἴη.
Virgilius, Georg. 1.
Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
Scilicet atque Ossæ frondosum inuoluere Olympum.
Ouidius Metamorph. 1.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine, et excussit subiectũ Pelion Ossæ.

Cum docta tuos Musa recenset.
Licet & chorda grauiore sones,
Quale sonabas, cùm Titanas
Fulmine misso fregere Dei.
Vel cùm montes montibus altis
Superimpositi, struxere gradus
Trucibus monstris: stetit imposita
Pelion Ossa, pinifer ambos
Pressit Olympus. ades ô magni
Soror & coniux consors sceptri,
Regia Iuno: tua te colimus
Turba Mycenæ: tu sollicitum
Supplexq́ tui numinis Argos
Sola tueris: tu bella manu
Pacemq́ regis: tu nunc lauros
Agamemnonias accipe victrix,
Tibi multifora tibia buxo
Solenne canit, tibi fila mouent
Docta puellæ carmine molli:
Tibi votiuam matres Graiæ
Lampada iactant: ad tua coniux
Candida tauri delubra cadit,
Nescia aratri, nullo collum
Signata iugo. tuq́ ô magni
Nata Tonantis inclita Pallas,
Quæ Dardanias sæpe petisti
Cuspide turres: te permisto
Matrona minor maiorq́ choro
Colit, & reserat veniente dea
Templa sacerdos: tibi nexilibus
Turba coronis redimita venit:
Tibi grandæui lassiq́ senes,
Compote voto reddunt grates,
Libantq́ manu vina trementi.
Et te Triuia grata memores
Voce precamur: tu maternam
Sistere Delon Lucina iubes,

338 *Soror & coniux.* Virgilius;

Ast ego quæ diuûm incedo regina, Iouisq́ue
Et soror & coniux..

340 *Tua te colimus Turba Mycenæ.* ex Homero Iliad δ'. vbi Iuno loquitur;

ἤτοι ἐμοὶ τρεῖς μὲν πολὺ φίλταταί εἰσι πόληες,
Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ εὐρυάγυια Μυκήνη.

342 *Argos Sola tueris.* ideo Pindarus, in Nemeis, Argos vocat Ἥρας δῶμα. ideirco Euripides in Iphigen. Aulidensi, ait de Iunone; μὰ τὴν ἄνασσαν θεὰν Ἀργείαν &c. & in Heraclidis;

... θεοῖσι δ' οὐ κακίοσι
χρώμεσθα συμμάχοισιν Ἀργείων ἄναξ.
τῶν μὲν γὰρ Ἥρα προστατεῖ Διὸς δάμαρ,
ἡμῶν δ' Ἀθηνᾶ..

ideo scripsit Horatius;

Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicit equis Argos ditesq́; Mycenas.

346 *Multifora tibia buxo.* Ouidius;

Longaq́; multifori delectat tibia buxi.

multifora tibia, quæ multa habet foramina. Apuleius, in Floridis, multiforatiles tibias dixit. Harum inuentionem Osyridi tribuit Scaliger in arte poetica.

350 *Coniux Candida tauri.* diis enim feminis feminæ, maribus mares, superis albæ, inferis atræ victimæ cædebantur.

353 *Signata iugo.* nullum passa iugum. antiqui tria armentorum genera habebant, vt docet Virgilius 3. Georg.

Continuò notas & nomina gentis inurunt,
Et quos aut pecori malunt summittere habendo,
Aut aris seruare sacris aut scindere terram.

365 *Tu maternam Sistere Delon.* Cicero lib. 3. actionum Verrinar. Latonam ex „ longo errore & fuga grauidam & iam „ ad pariẽdum vicinam temporibus exa- „ ctis fugisse Delon, atq; ibi Apollinem „ Dianamq́ue peperisse. Innixam scili- „ cet vel oleastro, vel palmæ, vt Homerus tradidit Virgilius;

... *Delon maternam inuisit Apollo.*

366 *Lucina iubes.* Virgil. AEneid. 3. hoc Apollini tribuit, Lucianus, in dialogo Neptuni & Iridis, Neptuno.

Huc

Huc atque illuc prius errantem
Cyclada ventis, nunc iam stabilis
Fixa terras radice tenet:
Respuit auras, religatáq; rates
Assueta sequi: tu Tantalidos
Funera matris victrix numeras.
Stat nunc Sipyli vertice summo
Flebile saxum, & adhuc lachrymas
Marmora fundunt antiqua nouas.
Colit impensè fœmina virq;
Numen geminum. tuq; ante omnes:
Pater ac rector, fulmine pollens,
Cuius nutu simul extremi
Tremuere poli, generis nostri
Iuppiter auctor, cape dona libens,
Abauusq; tuam non degenerem
Respice prolem.
Sed ecce vasto concitus miles gradu
Manifesta properat signa lætitiæ gerens.
Namq; hasta summo lauream ferro gerit,
Fidusq; regi semper Eurybates adest.

ACTVS TERTIVS.

EVRYBATES. CLYTÆMNESTRA.

Delubra & aras cælitum, & patrios lares
Post longa fessus spacia, vix credens mihi,
Supplex adoro, vota superis soluite.
Telluris altum remeat Argolicæ decus;
Tandem ad penates victor Agamemnon suos.
CLY. *Felix ad aures nuncius venit meas,*
Vbinam petitus per decem coniux mihi
Annos moratur? pelagus, an terras premit?
EV. *Incolumis, auctus gloria, laude inclitus,*
Reducem expetito littori impressit pedem.
CLY. *Sacris colamus prosperum tandem diem,*
Etsi

374 *Et adhuc lachrymis.* Ouidius Metamorph. 6.

. . . fixa cacumine montis
Liquitur & lacrymis etiam nunc marmora manant.

quæ sunt ex Callimacho, in hymno Apollinis;

καὶ μὲν ὁ δακρυόεις ἀναβάλλεται ἄλγεα πέτρος
ὅστις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐστήρικται
μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς ὀϊζυρόν τι χανούσης.

379 *Cuius nutu.* ab Homero Iliad. ά. accepit, cuius versus notissimi sunt. Catullus etiam;

Annuit inuito celestum numine rector,
Quo tunc & tellus atque horrida contremuerunt
AEquora, concussitq; micantia sidera mũdi.

Virgilius;

Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.

Ouidius:

Terrificam capitis concussit terq; quaterq;
Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera mouit.

Si rectè memini de Ioue Horatius alicubi dixit, cuncta supercilio mouentis.

382 *Abauusq;.* Iupiter Tantalum genuit, Tantalus Pelopem, Pelops Atreum, Atreus Agamemnonem. Iupiter igitur Agamemnonis abauus, hic illius abnepos.

387 *Eurybates.* huius apud Homerum multa mentio.

388 *Delubra & aras cælitum.* Antonius Muretus, magnus vir, & ex principibus litterarũ, in elegantiss. cõmentario Catulli, adductis Menãdri, Plauti, & aliorũ auctoritatibus, obseruauit, morẽ antiquis fuisse, vt qui primũ ingrederẽtur aliquam regionem, ad eámve ex interuallo aliquo reuerterentur, religiosè eam salutarent: quoniam cuique loco suum genium præesse arbitrabantur. testimoniis ipsius & huic Senecæ loco adde quæ sequuntur. Seneca alibi;

Tandem reuertor sospes ad patrios lares,
O cara salue terra . . .

Virgil. 7. AEneid.

. . . salue fatis mihi debita tellus,
Vosq; ait ô fidi Troiæ saluete penates.

Etsi propitios, attamen lentos, deos.
Tu pande, viuat coniugis frater mei,
Et pande, teneat quas soror sedes mea.
EV. *Meliora votis posco, & obtestor deos,*
Nam certa fari sors maris dubij vetat.
Vt sparsa tumidum classis excepit mare,
Ratis videre socia non potuit ratem.
Quin ipse Atrides æquore immenso vagus,
Grauiora pelago damna, quàm bello tulit,
Remeatq; victo similis, exiguas trahens
Laceras q; victor classe de tanta rates.
CLY. *Quis, fare, nostras hauserit casus rates,*
Aut quæ maris fortuna dispulerit duces?
EV. *Acerba fatu poscis, infaustum iubes*
Miscere læto nuncium: refugit loqui
Mens ægra, tantis atque inhorrescit malis.
CLY. *Exprome: clades scire qui refugit suas,*
Grauat timorem, dubia plus torquent mala. »
EV. *Vt Pergamum omne Dorica cecidit face,*
Diuisa præda est: maria properantes petunt,
Iamq; ense fessum miles exonerat latus,
Neglecta summas scuta per puppes iacent,
Ad militares remus aptatur manus,
Omnisq; nimium longa properanti mora est. »
Signum recursus regia vt fulsit rate,
Et clara lentum remigem monuit tuba,
Aurata primas prora signauit vias,
Aperitq; cursus, mille quos puppes secent.
Hinc aura primo lenis impellit rates,
Allapsa velis, vnda vix tactu leuis
Tranquilla zephyri mollis afflatu tremit,
Splendetq; classe pelagus, & pariter latet.
Iuuat videre nuda Troiæ littora,
Iuuat relicti sola Sigæi loca.
Properat iuuentus omnis adductos simul
Lentare remos: adiuuat ventos manu,
Et valida nixu brachia alterno mouet:

Ouidius 1. Fastor.
Diiq; petiturum dixit salvete locorum,
Tuque nouos cælo terra datura deos;
Fluminaq; & fontes, quibus vtitur hospita tellus,
Et nemorũ Nymphæ Naïadumq; chori.
Scholiastes Apollonij lib. 2. τοὺς ἐπιδημοῦντας ἔθος ἦν ἐν τῇ ἀποδημίᾳ θύειν θεοῖς ἐπιχωρίοις καὶ ἥρωσι. τοῦτο φασὶ καὶ Ἀλέξανδρον ποιῆσαι τὸν Μακέδονα ἐν Ἰλίῳ.
395 *Terras. terram* habent antiq. codic.

412 *Infaustum iubes.* sic AEneas apud Virgilium 2. AEneid.
Infandum regina iubes renouare dolorem.
414 *Inhorrescit malis.* AEneas autem;
Quamquam animus meminisse horret, luctuque refugit.

423 *Regia vt fulsit rate.* Virgilius dicto loco,
...flammas vt regia puppis Extulerat.

435 *Nixu.* o. v. l. *nisu.*

Sulcata vibrant æquora, & latera increpant,
Dirimuntq́ canæ cærulum spumæ mare.
Vt aura plenos fortior tendit sinus,
Posuere tonsas: credita est vento ratis,
Fusuśq transtris miles, aut terras procul,
Quantum recedunt vela, fugientes notat,
Aut bella narrat: Hectoris fortis minas,
Currusq́, & empto redditum corpus rogo:
Sparsum cruore regis Herceum Iouem.
Tum qui iacente reciprocus ludit salo,
Tumidumq́ pando transilit dorso mare,
Tyrrhenus omni piscis exultat freto,
Agitq́ gyros, & comes lateri annatat,
Anteire naues lætus, & rursus sequi.
Nunc prima tangens rostra lasciuit chorus,
Mille-

437 *Canæ.* albæ. Catullus:
Tortaq; remigio spumis incanuit vnda.
Ouidius;
... spumisq; sonantibus albet.
Garcias Lassus ecloga 2.
El remo que desciende en fuerça suma
Mueue la blanca espuma, como argento.
Cærulum mare Aratus:
... κυανέῳ πεφολαγμέναι ὠκεανοῖο.

444 *Herceum Iouem.* vide Virgilium, Tryphiodorum, & Cælium Rhodiginum lib. 21. antiq. lect. cap. 1.

447 *Tyrrhenus.* hoc confirmant Lucanus, Plinius, & S. Isidorus, vide cõmentarium Hispanicum Ioannis de Mena poetę Cordubēsis. idem tradiderat Antonius Mizaldus ephemeridum aetis clas. 3. aphoris. 69. scilicet delphinos per maris tranquillitatem lasciuientes, ventorum impetum ex eo tractu, vnde primùm visi fuerunt, portendere. Rationem reddit Cælius Rhodiginus lib. 8. antiq. lection. cap. 6.

451 *Millesimam.* A Eschylus, in Agamemn.
σόλον Ἀργείων χιλιοναύτην.
eaque communis poetarum est opinio, vt mille fuerint Græcorum naues. quod intelligendũm
» est iuxta illud Varronis lib. 2. de re rust. cap. 1. Si
» inquam numerus non est ad amussim, vt cùm di-
» cimus mille naues iisse ad Troiam, centumuira-
» le esse iudicium Romæ. Equidem si quis cum Homero Iliad. β'. rationem subducat, inueniet mille & octoginta naues. Dares autem Phrygius scribit fuisse naues mille, centum & quadraginta.

453 *Parent* apparent, conspicua sunt. Iurisconsultorum verbum, ad quotum formulam, SI PARET, alludens Petronius, inquit:
Iurisconsultus PARET, NON PARET, *habeto;*
Atque esto quidquid Seruius & Labeo.

456 *Iam lassa Titan colla releuabat iugo.* totam curruum Solis & Lunæ fabulam complectitur Fulgentius Placiades his versibus;
Soluerat ignicomus mundi regione peracta
Quadrupedes, gelidumq; rotis tepefecerat orbem
Rector, & auratis colla spoliabat habenis.
Iam Phœbus disiungit equos, iam Cynthia iungit,
Quasq; soror linquit, frater pede temperat vndas.
Tum nox stellato cælum circumlita peplo
Cærula vertigenis pigrescere iusserat alis,
Astrigeroq; nitens diademate luna bicornis,
Bullatum biiugis conscenderat æthera tauris.
hæc ille, à se ipso dissentiens lunam modò equis, modò tauris vehi dicit; nisi asseras equos eo loco generaliter omne animal currui trahendo aptum significare, quod non temerè est recipiendum. Equos Lunæ tribuunt Euripides, in Phœnissis, & Homerus in hymnis. non desunt qui Lunæ currum à multis trahi scripserint, ad amborum sterilitatem spectantes.

459 *Phœbi iubar.* Caluus:
Hesperium ante iubar quatiens.
Varro quoque tempestatem quamdam descripsit his verbis;
Repentè noctis circiter meridiem,
Cùm pictus aer feruidis latè ignibus
Cæli chôreas astricas ostenderet;
Nubes aquales frigido velo leues
Cæli cauernas aureas subduxerant,
Ventique frigido se ab axe eruperant
Phrenetici Septentrionum filij,
Secum ferentes tegulas, ramos, sirus.
At nos caduci naufragij ciconiæ,
Quarum bipennis fulminis plumas vapos
Percussit alte, mestè in terram cecidimus.

460 *Suspecta varius.* Sol occidens maculis conspersus ventos & pluuias portendit. Aratus;
ἢν μὲν ὑποσκιάῃσι μελαινομένῃ εἰκῦα
ἠέλιον νεφέλη, ταὶ δ' ἀμφί μιν ἔνθα καὶ ἔνθα
ἀκτῖνες μεσσηγὺς ἑλισσόμεναι διχόωντες,
ἤ τ' ἂν ἔτ' εἰς ὕδωρ σκέπτοιο κὶ χειμέριος εἴης.
εἰ δ' ὃ μὲν &c.
Virgilius 1. Georg.
Hoc etiam immenso cùm iam decedit Olympo

Millesimam nunc ambit & lustrat ratem.
Iam littus omne tegitur, & campi latent,
Et dubia parent montis Idæi iuga.
Et iam, quod vnum peruicax acies videt,
Iliacus atra fumus apparet nota.
Iam lassa Titan colla releuabat iugo,
In astra iam lux prona, iam præceps dies,
Exigua nubes sordido crescens globo,
Nitidum cadentis inquinat Phœbi iubar,
Suspecta varius occidens fecit freta.
Nox prima cælum sparserat stellis, iacent
Deserta vento vela: tum murmur graue
Maiora minitans collibus summis cadit,
Tractuq; longo littus ac petræ gemunt,

Profuerit meminisse magis. nam sæpe videmus
Illius in vultu varios errare colores:
Cæruleus pluuiã denunciat, igneus Euros.
Sin maculæ incipient rutilo immiscerier igni;
Omnia tunc pariter nimbis, ventisque videbis
Feruere, non illa quisquam me nocte per altum
Ire, neque à terra moueat conuellere funẽ.

Nigidius; Si pallidus, inquit, Sol in ni- „
gras nubes occidat. Aquilonem vẽtum „
significat. Claudianus, de bello Gildo- „
nico, circa finem;

Heu nimium segnes cauta qui mente notatis,
Si reuolent mergi, graditur si litore cornix,
Ora licet maculis adsperserit occiduus Sol,
Lunaque conceptis liuescat turbida coris,
Et concussa vagos iaculentur sidera crines.

Imbribus humescant hædi, nimbosaq; taurum
Ducat Hyas, totusque fretis descendat Orion.

quæ cuncta ferè Claudianus ex Marone decerpsit, vt vel eo solo peruincat quis magnam Claudianum imitationis curam habuisse, non omnia illum sua, at aliquid alienum adferre. ecce ait;

Si reuolent mergi.

Virgilius;

Cùm medio celeres reuolant ex æquore mergi.

Claudianus;

... graditur si litore cornix.

Virgilius;

Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et sola in sicca secum spaciatur harena.

Sanè ex cornicis cantu etiam alia auguria veteres colligebant. vnde Virgilius;

Sæpe sinistra mihi prædixit ab ilice cornix.

idque imitatur poeta Hispanus;

Bien claro con su voz me lo dezia
La siniestra corneja repitiendo
La desuentura mia. item;
Acuerdase me agora, que el siniestro
Canto de la corneja y el aguero &c.

Claudianus;

Ora licet maculis &c.

quod vnde sumtũ sit, iam vidimus. Claudianus;

Lunaq; conceptis liuescat &c.

Virgilius;

Luna reuertentes cùm primùm colligit ignes,
Si nigrum obscuro comprenderit aera cornu;
Maximus agricolis, pelagoque parabitur imber.

idem testatur etiam Dominicus Cyllenius lib. 3. de disciplina militari cap. 10. Claudianus:

... vagos iaculentur sidera crines.

Virgilius:

Sæpe etiam stellas vento impendente videbis
Præcipites cælo labi, noctisque per vmbras
Flammarum longos à tergo albescere tractus.

Claudianus:

Imbribus humescant hædi ... Virgilius;
Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis
Hædorumque dies seruandi ...

Columella lib. 11. ait; Quincto kal. Octob. hædi „
oriuntur. Fauonius, nonnumquam Auster cum „
pluuia. Claudianus:

... nimbosaque taurum
Ducat Hyas ...

hoc non planè à Virgilio, sed partim etiam à Germanico Cæsare, in Phænome. accepit. Germanicus;

Ast vbi se taurus sinuosis cornibus effert,
Grandine significat.

de Hyade Virgilius 3. AEneid.

Sidera cuncta notat tacito labentia cælo,
Arcturum, pluuiasque Hyadas, geminosq; triones,
Armatumq; auro circumspicit Oriona.

Claudianus;

... totusque fretis descendat Orion.

Virgilius;

Cùm subito assurgens fluctu nimbosus Orion.

Propertius lib. 2.

Non hæc Pleiades faciunt, neque aquosus Orion.

Agitata ventis vnda venturis tumet:
Cùm luna subitò conditur, stellæ cadunt,
In astra pontus tollitur, & cælum perit.
Nec vna nox est, densa tenebras obruit
Caligo, & omni luce subducta fretum
Cælumq́ miscet: vndique incumbunt simul,
Rapiuntq́ pelagus, infimo euersum solo,
Aduersus euro zephyrus, & boreæ notus.
Sua quisque mittunt tela, & infesti fretum
Emoliuntur, turbo conuoluit mare.
Strymonius altas aquilo contorquet niues,
Libycusq́ arenas auster, ac Syrtes agit.
Nec manet in austro, fit grauis nimbis notus,
Imbre auget vndas: eurus Orientem mouet,
Nabathæa quatiens regna, & Eoos sinus.
Quid rapidus ora corus oceano exerens?
Mundum reuelli sedibus totum suis,
Ipsosq́ rupto crederes cælo deos
Decidere, & atrum rebus induci chaos.

Vento

Nec repugnat Calpurnius Bassus, doctissimus Germanici interpres, in hûc modum scribens; Tempestates vocamus in quibus grandines, procellæ, ceteraque similia intelligũtur; quæ, cùm in plenilunio acciderint, maiore vi impelluntur. hęc ab horridis sideribus exeunt, vt sæpe diximus, veluti Arcturo, Orione, hædis &c. nonnulla huc spectantia tradidit Galeottus Martius, de doctriua promiscua c. 37. quem vide.

465 *Agitata ventis vnda venturis tumet.* Virgilius,

. . . freta ponti
Incipiunt agitata tumescere.

Hinc incipit elegantissima tempestatis descriptio: qua in re multi poëtæ ingenium suum exercuerunt; pace tamen aliorum dixero, cunctos (Virgilium excipio, qui nihil molitur inepte, li. 1. AEneid.) facilè poeta noster hac in re superauit. nec enim furit, vt Lucanus lib. 5. nec nugatur, vt Ouidius 1. Tristium, & 11. Metamorph. & copiosior est & diligentior epithetorum quam Papinius 5. Thebaid. accuratior quoq; & verior quàm Valerius Flaccus 1. Argonaut. qui vero illum cum Homero Odyss. 5. aut Apollonio lib. 2. velit componere, næ ille valde iniquus sit rerum æstimator. nam in Homerica descriptione multa sunt Homeri ingenio prorsus indigna, quæ inuenies apud Iulium Scaligerum art. poet. lib. 5. cap. 5. Apollonius vero sui similis est, hoc est totus plebeius & vilis, &, doctorum quorumdam iudicio, ferè indignus qui legatur.

467 *In astra pontus tollitur.* Ouidius;

. . . cælumq; æquare videtur
Pontus & inductas adspergine tangere nubes.

Cælum perit. Virgilius;

Eripiunt subitò nubes cælumq; diemq;
Teucrorum ex oculis, ponto nox incubat atra.

468 *Densa tenebras obruit Caligo.* Apollonius:

. . . ἄγει δὲ κῦμα
κεκληγὸς πνοιῇσι· κυλινδεῖ δ' ἐγγύθεν ἀχλὺς
ἄμμιγα, οὐδέ τι ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι
ἐκ νεφέων, σκοτόεις δὲ περὶ ζόφος ἠώρητο.

472 *Aduersus Euro Zephyrus.* doctissimus poeta rectissimè suas vnicuique vento sedes attribuit. hęc autem sunt similia illis Homeri:

. . . πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ,
σὺν δ' Εὖρός τε νότος τ' ἔπεσον ζέφυρός τε δυσαὴς
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Virgiliani versus èx his desumti sunt notissimi.

475 *Aquilo.* à Septemtrione flans. Varro Attacinus, in Chorographia;

Omnivomo Oceano Hyperion fulgurat Euro,
Arcteo plaustro Boreas bacchatur ab AEmo,
Hesperio Zephyro sed Orion voluitur Istro,
Fuluo acriq; Noto vaga Cynthia proruit Afro.

479 *Nabathæa quatiens regna.* adscribam Ouidij locum vnde hæc reor desumta;

Eurus ad Auroram, Nabathæaq; regna recessit,
Persidaq; & radiis iuga subdita matutinis:
Vesper & occiduo quæ litora Sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam Septemq; triones
Horrifer inuasit Boreas: contraria tellus,
Nubibus assiduis pluuioq; madescit ab Haustro.

porro noster poeta à patruo suo dissensit, qui lib. 5. natural. quæst. c. 6. posse fieri negat, vt vno eodemque tempore hi venti contrarij flent. Sed contrarium tenent Homerus, Virgilius, ceteriq; poetæ: & Lucretius quidem lib. 4. ait;

Vides etiam diuersis nubila ventis
Diuersas ire in partes . . . .

Vento resistit æstus, & ventus retrò
AEstum reuoluit: non capit sese mare,
Vndasq́ miscent imber & fluctus suas.
Nec hoc leuamen denique ærumnis datum est,
Videre saltem, & nosse, quo pereant malo.
Premunt tenebræ lumina, & diræ Stygis
Inferna nox est: excidunt ignes tamen,
Et nube dirum fulmen elisa micat,
Miserisq́ lucis tanta dulcedo est malæ.
Hoc lumen optant, ipsa se classis premit,
Et prora proræ nocuit, & lateri latus.
Illam dehiscens pontus in præceps rapit,
Hauritq́, & alto redditam reuomit mare.
Hæc onere sidit, illa conuulsum latus
Summittit vndis: fluctus hanc decimus tegit.
Hæc lacera, & omni decore populato leuis.
Fluitat: nec illi vela, nec tonsæ manent.
Nec rectus altas malus antemnas ferens,
Sed trunca toto puppis Ionio natat.
Nil ratio & vsus audet, ars cessit malis.

& Lucanus lib. 5.

Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo
Core, mouens æstus; iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat vndas:
Occurris gelidus Boreas, pelagusq́; retundit &c.

quem vltimum versum Iul. Scaliger lib. 5. de arte poëtica cap. 12. planè meritò reprehendit: nisi dicas, retundit, ibi non in propria significatione positum, sed pro obruit aut confundit: & venti duo ab eadem parte flantes vnus alterius fluctus obruere ac vndæ suæ superuentu confundere possunt. Fluctus autem à fluctu alterius venti obrutus sistitur primò, mox quasi resilit, quemadmodum si in solidius quid & durius impegisset: quę res sensu comprehendi facilius, quàm verbis declarari queat. quomodo Lucanum, poetam non malum in plerisque, magnæ & supinę negligentiæ nota liberari posse censeo.

480 *Corus.* Corus ab Occidentis latere Septemtrionē stipat, quemadmodum Boreas ab Orientis latere.

483 *Et atrum rebus induci chaos.* Furit Lucanus, non canit;

Extimuit natura chaos, rupisse videntur
Concordes elementa moras, rursusq́; redire
Nox manes mistura deis . .

486 *Vndasq́; miscent imber & fluctus suas.* similiter poeta;

. . . latet obsitus aer
Inferna pallore domus: nimboq́; grauatus
Deprimitur, fluctusq́; in nubibus accipit imbrem.

490 *Inferna nox est.* interpretatur illud poetæ;

Non cæli nox illa fuit . . .

Excidunt ignes tamen. sed obscuri. Virgilius;

. . . nec fulgura currunt
Clara; sed obscurum nimbosus dissilit aer.

Valerius Flaccus:

. . . nec sola tridentis
Regna mouent: vasto pariter ruit igneus æther
Cum tonitru, piceoq́; premit nox omnia cælo.

Pacuuius autem;

Interea prope iam occidente sole inhorrescit mare,
Tenebræ conduplicantur, noctisq́; & nimbûm occæcat nigror,
Flamma inter nubes coruscat, cælum tonitru contremit,
Grando mista imbri largifluo subita turbine præcipitans cadit,
Vndiq; omnes venti erumpunt, sæui existunt turbines,
Feruet æstu pelagus.

quos versus citat Cicero lib. 1. de diuinat. & lib. 3. de Oratore.

498 *Fluctus hanc decimus tegit.* decimus fluctus fluctuum maximus est secundum Lucanum lib. 5. & Ouidium 1. Tristium & 11. Metamorph. & Latinis decumanus dicitur auctore Festo, propter denarij numeri perfectionem, de qua Cælius lib. 22. antiq. lection. c. 14: à Græcis vocatur *Τρικυμία*, teste Hesychio. Euripides in Troadib. de hac tempestate agens inquit;

Αἰγαῖον πόρον τρικυμίαις βρέμοντα.

vtuntur etiam hac voce Synesius & Aristides, vt notauit Rob. Constantinus in lexico Græco, in voce *τρικυμία*. Sunt qui de decumano fluctu intelligant l. 96. & l. 112. D. de verb. significat. & §. flumina, Institut. de rerum diuis. & acquir. ear. domin.

503 *Nil ratio & vsus audet, ars cedit malo.* sic Maro;

. . . cedit quoniam spoliata magistro est.

Ouidius:

Tanta mali moles, tantoque potentior arte est.

Idem;

Deficit ars, animique cadunt . . .

Tenet

Tenet horror artus, omnis officio stupet
Nauita relicto, remus effugit manus.
In vota miseros vltimus cogit timor,
Eademq́; superos Troes & Danai rogant.
Quid fata possunt? inuidet Pyrrhus patri,
Aiaci Vlysses, Hectori Atrides minor,
Priamo Agamemnon. quisquis ad Troiam iacet,
Felix vocatur: cadere qui meruit manu,
Quem fama seruat, victa quem tellus premit.
Nil nobile ausos pontus atque vnda ferent?
Ignaua fortes fata consument viros?
Pudenda mors est: quisquis es nondum malis
Satiate tantis cælitum, tandem tuum
Numen serena. cladibus nostris daret
Vel Troia lachrymas: odia si durant tua,
Placetq́; mitti Doricum exitio genus:
Quid hos simul perire nobiscum iuuat,
Quibus perimus? sistite infestum mare.
Vehit ista Danaos classis, & Troas simul.
Nec plura possunt, occupat vocem mare.
Ecce alia clades, fulmine irati Iouis
Armata Pallas, quicquid aut hasta minax,
Aut AEgide, aut furore Gorgoneo potest,
Aut igne patrio, tentat, & cælo noua
Spirant procellæ: solus inuictus malis
Luctatur Aiax, vela cogentem hunc sua
Tenso rudente flamma perstrinxit cadens.
Libratur aliud fulmen: hoc toto impetu
Tortum reducta Pallas excussit manu,
Imitata patrem, transit Aiacem, & ratem,
Ratisq́; partem secum & Aiacem tulit.
Nil ille motus: ardua vt cautes salo
Ambustus extat, dirimit insanum mare,
Fluctusq́; rumpit pectore, & nauem manu
Complexus in se traxit, & cæco mari
Collucet Aiax, omne resplendet fretum.
Tandem occupata rupe, furibundùm intonat,
Superasse

Lucanus;
Artis opem vicere metus, nescitq́; magister
Quam frangat, cui cedat aquæ ...

511 *Felix vocatur.* desumtum ex Homero Odyss.i. vel ex Virg. AEneid. 1. *Qui meruit.* plerique libri scripti habent, *qui potuit.*

518 *Vel Troia lachrymas.* magna sit oportet miseria, cuius hostẽ misereat. ideo scriptores volentes summas calamitates exprimere, passim hoc addunt. Pacuuius;
Si Priamus adesset, & ipse eius commiseresceret.
Ennius, Annal. 5.
Cogebant hostes lachrymantes vt miserent.
Virgil. 11. AEneid.
... infanda per orbem
Supplicia & scelerum pœnas expendimus omnes,
Vel Priamo miseranda manus ...
Ouid. 14. Metamorph.
Græcia tunc potuit Priamo quoque flenda videri.
Sophocles:
ὡς ἔ πας᾽ ἐχθροῖς ἄξιος θρήνων τυχεῖν.
P. AEmylius hist. Francorum lib. 2. inhumana vastitas, ac, si in alio hoste contigisset, victori etiam miseranda.

524 *Fulmine irati Iouis Armata Pallas.* nõ est hoc abs re confictum. nam in libris Hetruscorum scriptũ fuit, Manubias, id est fulminum iactus, tres deos possidere, Iouem, Palladem & Vulcanum. docet hoc Seruius, ad illud Virgilij,
Ipsa Iouis rapidum iaculata è nubibus ignẽ
Disiecitq́; rates &c.
eadem de caussa Pallas apud Euripidẽ, in Troadib.
ἐμοὶ δὲ δώσειν φησὶ πῦρ κεραύνιον
βάλλειν Ἀχαιοὺς, ναῦς τε πιμπράναι πυρί.

528 *Solus inuictus malis.* vide Virgilium 1. AEneid. Q. Smyrnæum lib. 14. Philostratum in Imaginibus & Izacium in Lycophronem.

540 *Furibundum intonat.* multa ex sequentibus translata sunt ex Homero Odyss. δ. non vacat totum locum ascribere; incipit ibi,
Αἴας μὲν μετ᾽ νηυσὶ δάμη δολιχηρέτμοισι.
Γυρῇσι μὲν &c.

Superasse nunc se pelagus, atque ignes, iuuat
Vicisse cælum, Palladem, fulmen, mare.
Non me fugabit bellici terror Dei,
Et Hectorem vnà solus, & Martem tuli,
Phœbea nec me tela pepulerunt gradu:
Cum Phrygibus istos vicimus: tandem horream
Aliena inerti tela mitti dextera?
Quid si ipse mittat? plura cùm auderet furens,
Tridente rupem subruit pulsam pater
Neptunus, imis exerens vndis caput,
Soluitq́; montem, quem cadens secum tulit,
Terraq́; & igne victus, & pelago iacet.
Nos alia maior naufragos pestis vocat.
Est humilis vnda, scrupeis mendax vadis,
Vbi saxa rapidis clusa vorticibus tegit
Fallax Caphareus: æstuat scopulis fretum,
Feruetq́; semper fluctus alterna vice.
Arx imminet prærupta, quæ spectat mare
Vtrinq; geminum: Pelopis hinc oras tui,
Et Isthmon, arcto qui recuruatus solo
Ionia iungi maria Phryxeis vetat.
Hinc scelere Lemnon nobilem, & hinc Chalcida,
Tardamq́; ratibus Aulida: hanc arcem occupat
Palamedis ille genitor, & clarum manu
Lumen nefanda vertice è summo efferens,
In saxa ducit perfida classem face.
Hærent acutis rupibus fixæ rates,
Has inopis vndæ breuia comminuunt vada:
Pars vehitur huius prima pars scopulo sedet,
Hanc alia retro spacia relegentem ferit,
Et fracta frangit: iam timent terram rates,
Voluntq́; maria: cedit in luctum furor.
Postquam litatum est, Phœbus in lucem redit,
Et damna noctis tristis ostendit dies.
CLY. *Vtrúmne doleam, læter an, reducem virum*
Remeasse? lætor: vulnus at regni graue
Lugere cogor. redde iam Graiis pater,

549 *Pater Neptunus.* ex multis supra docui hoc esse Neptuni epithetum. quibus add. hoc fragmentú Varronis;

Te Neptune pater, cui flumina cana sonãti
Cuncta salo resonant: magnus cui prepete nimbo
Perfluit Oceanus, & flumina crinib. errãt.

556 *Fallax Caphareus.* hoc loco Nauplius Palamedis pater Græcos in cæca saxa pertraxit. vnde Pacuuius;

... pater
In Caphareis saxis pleros Achiuos perdidit.

Virgil. AEneid. 11. hanc cladem Mineruæ sideri ascribit;

... scit triste Mineruæ
Sidus & Euboicæ cautes, vltorq́; Caphareus.

quæ Virgilij sententia Straboni vera videtur lib. 8. & sit sane vera. Seneca Euripidem sequitur, cuius sunt illa, in Helena;

πολλοὺς δὲ πυρσεύσας
φλογερὸν σέλας ἀμφὶ ῥύταν
Εὔβοιαν, εἷλ᾽ Ἀχαιῶν
μονόκωπος ἀνὴρ, πέτραις
Καφηρίαις ἐμβαλὼν,
Αἰγαίαις τ᾽ ἐναλίοις ἀκταῖς
δόλιον ἀστέρα λάμψας.

562 *Scelere Lemnon nobilem.* sic Plautus in Rudente;

... qui se scelere fieri volunt nobiles.

D. Hieronymus, contra Eluidium: „nobilis factus est scelere. Q. Cicero, de „petit. consulatus, eodem modo dixit, Flagitio nobiles. Lemniades autem mares omnes occiderunt, excepta vna Hypsipyle; quæ patri Thoãti pepercit.

Hinc Chalcida. sunt qui referãt Chalcidenses mulieres maritos suos occidisse.

564 *Palamedis ille genitor.* Nauplius; quem, vt id faceret, impulsum volunt cupiditate vlciscendi Agamemnonem & Vlyssem, qui Palamedem occiderãt iuxta plerosque. nam Dares à Paride interfectum fuisse scribit. vt vt est, Xenophon in Cynægetico tradidit mortem Palamedis deos vindicasse.

Altisona quatiens regna, placatos deos.
Nunc omne læta fronde velctur caput,
Sacrifica dulces tibia effundat modos,
Et niuea magnas victima ante aras cadat.
Sed ecce turba tristis, incomptæ comas
Iliades adsunt: quas super celso gradu
Effrena Phœbas entheas laurus quatit.

CHORVS. CASSANDRA.

Versus choriambici, dactylici, iambici, trochaici, sapphici, anapæstici, acatalecti & catalecti, scazontes, mirificè inter se permixti.

Heu quàm dulce malum mortalibus additũ „
Vitæ dirus amor: cùm pateat malis „
Effugium, & miseros libera mors vocet,
Portus æterna placidus quiete.
Nullus hunc terror, nec impotens
Procella fortunæ mouet,
Aut iniqui flamma Tonantis.
Pax alta nullos ciuium cœtus „
Timet, aut minaces victoris iras. „
Non maria asperis insana coris, „
Non acies feras
Puluereaḿq; nubem,
Motam barbaricis equitum cateruis:
Non vrbe cum tota populos cadentes,
Hostica muros populante flamma.
Indomitúmue bellum perrumpet omne
Solus contemptor leuium deorum.
Qui vultus Acherontis atri,

586 *Vitæ dirus amor.* nullus non viuere cupit, quamuis miserè sit victurus. rectè tamẽ Iamblichus: ὀ τὸ ζῆν ἐστι σπουδαστέον, ἀλλὰ τὸ εὖ ζῆν.

606 *O quam miserum est nescire mori.* tam miser est qui mori nescit, quàm naufragus qui portũ nequit inuenire. quia, vt ait Sotades:

> πάντων λιμὴν τῶν μερόπων ὁ θάνατός ἐστιν.

607 *Nocte funesta.* excidium Troiæ in noctem incidisse consentaneũ est AEschylo in Agamem. & Euripidi in Hecuba. auctor paruæ Iliadis idipsum probat:

> νὺξ μὲν ἔην μεσάτη, λαμπρὰ δ' ἐπέτελλε σελήνη.

Petronius Arbiter, in Troiæ Halosi:

> *Iã plena Phœbe cãdidum extulerat iubar,*
> *Minora ducens astra radianti face,*
> *Cùm inter sepultos Priamidas nocte & mero*
> *Danai relaxant claustra &c.*

Sed quæ nox illa fuerit, nemo facile certò dixerit; qui sciat Hellanicum, Dionysium Argiuum & Lysimachum prodidisse Troiam captam XII. Febr. Callisthenem vero lib. 2. Græcanicæ historiæ, Februario ineunte. Qui Attica scripserunt, in octauum diem huius mensis desinentis hanc cladẽ reiiciunt: nec defuerunt, qui ad octauum desinẽtis Martij id retulerint. Dercylas autem & AEgias contẽdunt funestæ huius noctis diem fuisse octauum desinentis Πανέμου hoc est, si Corinthios audimus, Iulij; sin Bœotios sequimur, Maij. hæc ex Euripidis scholiis Græcis, & Clemente AEgyptio decerpsi.

614 *Falsus* Patroclus, Iliad. π'.

616 *Sustulit luctu.* Iliad. σ. τ. υ.

Celeremq; saltu. Achillem Homerus, ὠκύποδα, πόδας ταχὺν, πόδας ὠκὺν appellat. quemadmodum Seneca Achillem, celerem saltu, sic Ennius Annal. 2. Coclitem, inclutum saltu, vocauit.

> ... *at Horatius inclutu' saltu.*

Saltu. de saltu Achillis, cuius Lycophron in Cassandra, meminit, non vulgaria, ex Antimacho & Euripide, ibi refert Izacius. datum Græcis responsum, eum qui primus Troianæ terræ vestigium imprimeret, primum occubiturum: quod cùm Protesilaus morte sua confirmasset; desiluisse Achillem à naui in terram, & eo loco, quem conculcarat, repentè aquæ fontem emanasse. Sed eò non respicit Seneca, verùm solummodo ad Achillis pernicitatem. 622 *Molis immensæ.* magnus fuerit oportet equus Durateus, in cuius aluo tot duces inclusi fuerunt, quot refert Izacius, dicto loco; in ποιήματι ὁ Παια-

Qui Styga tristem non tristis videt,
Audetq́ vitæ ponere finem,
Par ille regi, par superis erit.
O quàm miserum est nescire mori.
Vidimus patriam ruentem nocte funesta,
Cùm Dardana tecta Dorici raperent ignes.
Non illa bello victa, nec armis,
Vt quondam Herculea cecidit pharetra:
Quam non Pelei, Thetidisq́ natus,
Charusq́ Pelidæ nimium feroci
Vicit, acceptis cum fulsit armis,
Fuditq́ Troas falsus Achilles:
Aut cùm ipse Pelides animos feroces
Sustulit luctu, celeremq́ saltu
Troades summis timuere muris.
Perdidit in malis extremum decus,
Fortiter vinci restitit annis
Troia bis quinis,
Vnius noctis peritura fato.
Vidimus simulata dona molis immensæ,
Fatale munus Danaûm traximus nostra
Creduli dextra, tremuitq́ sæpe
Limine in primo sonipes, cauernis
Conditos reges bellumq́ gestans.
Et licuit versare dolos, vt ipsi
Fraude sua capti caderent Pelasgi.
Sæpe commotæ sonuere parmæ,
Tacitumq́ murmur percussit aures,
Et fremuit malè subdolo
Parens Pyrrhus Vlyssi
Secura metu Troica pubes,
Sacros

πίνυς γὰρ Ἐπειὸς ἐποίησε τὸν Δούρειον ἵππον, εἰς ὃν ἑκατόν, ἢ τρισχίλιοι, ἢ κατ' ἐμὲ καὶ ἄνδρες εἰσπληθέντες Ἕλληνες ἐκάθηντο. ideo ait Petronius;

" *Cùm, Delio profante, cæsi vertices*
" *Idæ trahuntur, scissaq; in molem cadunt*
Robora, minacem quæ figurarent equum,
Aperitur ingens claustrum & obducti
specus,
Qui castra caperent. . .

molem huius equi declarauit Homerus dicens;

αὐτὰρ ἐπ' εἰς ἵππον κατεβαίνομεν.

& Virgilius;

Demissum lapsi per funem.

nam sic quoque altitudo demonstrata " est, inquit Fabius lib. 8. Institut. Oratoriar. cap. 3. "

623 *Fatale munus.* Virgil 6. AEneid.

Cùm fatalis equus saltu super ardua venit
Pergama.

de quo equo ait Petronius;

. . . vteri notauit fata.

Traximus nostra creduli dextra. ex Virgilio 2. AEneid.

627 *Versare dolos.* Virgilius;

Seu versare dolos, seu certæ occumbere
morti.

631 *male subdolo Parens Pyrrhus Vlyssi.* videtur Sophoclem adumbrasse, qui, in Phyloctete, Pyrrho simplex & minime subdolum ingeniũ tribuit, egreq; fingit ab Vlysse induci, vt fallaciis & astu vtatur; quod magni & excelsi animi proprium esse docet Aristoteles lib. 4. ad Nicomachum, De moribus ca. 3. Cùm Vlysses dixisset debere illum callide furto Philoctetæ arcus subducere, respondet Pyrrhus;

ἐγὼ μὲν οὓς ἂν τῶν λόγων ἀλγῶ κλύων,
Λαερτίου παῖ, τούσδε καὶ πράσσειν στυγῶ.
ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς,
οὔτ' αὐτὸς, οὔθ', ὥς φασιν, οὑκφύσας ἐμέ.
ἀλλ' εἴμ' ἕτοιμος πρὸς βίαν τὸν ἄνδρ'
ἄγειν,
καὶ μὴ δόλοισιν . . .

quæ Pyrrho vt iuueni & magnanimo conueniunt optimè; fraudes verò Vlyssi, vt seni & cauto. porro quod ait *οὔθ' ὥς φασιν, οὑκφύσας ἐμέ*, iis quadrant quæ de seipso Achilles Euripidis in Iphigenia Aulidensi ait hoc modo: *ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν.* talem se apud Euripidem in Licymnio Hercules; & apud incertum poetam, in Rheso, tales se Hector & Rhesus esse profitentur. apud Ennium etiam nescio qui, his verbis; *Ego eo ingenio natus sum, amicitiam Atque inimicitiam in fronte promtam gero.* quæ omnia exemplorum loco ad d. cap. 3. Aristotelis adferri possunt, quod nullus Interpretum præstitit, & sane indigẽt illi decem De moribus libri, vbe-

noribus commentariis quàm in illos hactenus editi fuerunt, à Græcis & Latinis: quos cùm lego, miseret me profectò iuuenum qui ex illis elegantissimi operis intelligentiam haurire coguntur.

634 *Tangere funes.* Virgilius;

. . Circum pueri, innuptæque puellæ
Sacra canunt, funemq; manu contingere gaudent.

661 *Magis exurunt, quos secretæ Lacerant curæ.* lachrymæ enim tristitiam leuant, vt alibi dixi. Huc spectat etiã illud Ludouici Ariosti, in Orlando Furioso;

Così fa ch'ella vn poco il duol raffrena;
Ch'auendo oue sfogarlo, è meno acerbo.

» & illud Actij Sinceri, in Arcadia: Per » che lo sfogare con parole ali miseri » suole esser alcuolte aleuiamẽto di peso.

666 *Nobile carmen.* sic Cornelius Seuerus, in AEtna;

. . . hinc auget nobile carmen
Plurima pars scenæ . . .

Virgilius ecloga 6.

Si valeam meminisse, neque est ignobile carmen.

667 *Querula Edonis.* in Octauia ait;

Repete assuetos
Iam tibi questus atque æquoreas
Vince Halcyonas, vince & volucres
Pandionias . . .

Moschus, in Bionis epitaphio;

οὐδὲ τόσον ποκ' ἄεισεν ἐπὶ σκοπέλοισιν ἀηδών,
οὐδὲ τόσον θρήνησεν ἀν' ὤρεα μακρὰ χελιδών,
ἀλκυόνος δ' οὐ τόσσον ἐπ' ἄλγεσιν ἴαχε κήυξ.

comparationem vero lusciniæ etiam alij vsurparunt. Homerus Odyss. τ'.

ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδών
καλὸν ἀείδῃσιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο
δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν,
ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνήν
παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.

Sophocles Trachiniis:

πῶ κλαίει ὀξύφωνος ὡς ἀηδὼν ξένος.

Virgilius;

Qualis populea mœrens Philomela sub vmbra
Amissos queritur fœtus.

Sacros gaudet tangere funes,
Hinc æquæui gregis Astyanax,
Hinc AEmonio desponsa rogo,
Ducunt turmas: hæc fœmineas,
Ille viriles.
Festæ matres votiua ferunt
Munera diuis, festi patres
Adeunt aras: vnus tota est
Vultus in vrbe.
Et, quod nunquam post Hectoreos
Vidimus ignes, læta est Hecube.
Quid nunc primùm dolor infelix
Quidue extremum deflere paras?
Mœnia diuûm fabricata manu,
Diruta nostra?
An templa deos super vsta suos?
Non vacat istis lachrymare malis,
Te magne parens flent Iliades.
Vidi, vidi senis in iugulo,
Telum Pyrrhi vix exiguo
Sanguine tingui.
CA. *Cohibete lachrymas, omne quas tempus petit,*
Troades, & ipsæ vestra lamentabili
Lugete gemitu funera: ærumnæ meæ
Socium recusant, cladibus questus meis
Remouete, nostris ipsa sufficiam malis.
CHO. *Lachrymas lachrymis miscere iuuat.*
Magis exurunt, quos secretæ »
Lacerant curæ: iuuat in medium »
Deflere suos. nec enim quamuis
Dura virago, patiensq; mali,
Poteris tantas flere ruinas.
Non quæ verno nobile carmen
Ramo cantat querula Edonis,
Ityn in varios modulata sonos:
Non quæ tectis Bistonis ales
Residens siluis, impia diri

Furta

Furta mariti garrula deflet:
Lugere tuam poterit dignè
Conquesta domum, licet ipse velit
Clarus niueos inter olores,
Istrum cygnus, Tanaimq́ colens,
Extrema loqui: licet Halcyones
Ceyca ſuum fluctu leuiter
Plangente ſonent, cùm tranquillo
Malè confisæ credunt iterum
Pelago audaces, fœtusq́ ſuos
Nido pauidæ titubante fouent.
Non ſi molles imitata viros
Tristis laceret brachia tecum,
Quæ turritæ turba parenti
Pectore rauco concita, buxum
Ferit, vt Phrygium lugeat Atym.
Non est lachrymis Caſſandra modus,
Quia quæ patimur, vicere modum.
Sed cur ſacratas diripis capiti infulas?
Miseris colendos maximè ſuperos reor.
CAS. *Vicere nostra iam metus omnes mala.*
Equidem nec vlla cælites placo prece:
Nec ſi velint ſæuire quo noceant, habent.
Fortuna vires ipſa conſumpſit ſuas.
Quæ patria restat? quis pater? quæ iam ſoror?
Bibêre tumuli ſanguinem, atque aræ, meum.
Quid illa felix turba fraterni gregis?
Exhausta nempe: regiam miseri ſenis
Vacuam relicti, totq́ per thalamos vident,
Præter Lacænam, cæteras viduas nurus.
Tot illa regum mater, & regimen Phrygum:
Fœcunda in ignes Hecuba, fatorum nouas
Experta leges, induit vultus feros:

Euripides, in Helena, luſciniam aduocat, vt ſecũ lugubres cãtus moduletur. 671 *Garrula.* de hirundine, in quam mutata fuit Procne, loquitur; quæ à Virgilio 4. Georgicor. garrula dicitur. quo loco idipſum ex Steſichoro, Simonide & Sappho Fuluius Vrſinus obſeruauit.

676 *Halcyones.* cum Græcis malo ſcribere *Alcyones.* quomodo referunt Ciceronem poema quoddam inſcripſiſſe; cuius imitatione ipſe quoque Gordianus Iimp. poema Alcyones compoſuit, teſte Capitolino.

678 *Fluctu leuiter Plangente.* Lucanus;

... & planctus illiſæ cautibus vndæ.

Sic Attius vndas latrare & cachinnare dixit;

At vbi curuo litore latrans
Vnda ſub vndis labunda ſonit:
Simul & circum magnisonantibus
Excita ſaxis, ſæua ſonando
Crepitu clangente cachinnat.

682 *Molles.* ſic Claudianus de Eutropio, cuius à puero teſtes fuerãt exſecti;

" *... mediaq; tamen mollissimus ira.*

Imitata viros. Deæ magnæ Cybeles ſacerdotes Galloſi, qui cùm ea parte ca" rerent qua viri ſumus, & molles erant & male audiebant, quaſi muliebria paterentur, teſte Apuleio de aſino aureo lib. penult. & vltimo. vnde à Catullo in Galliambo Gallæ vocantur, & Attis, quod ipſe ſibi pondera acuto ſilice deuoluerat, dicitur noua mulier. Gallos idem Catullus ſemiuiros vocat, vt & Terentius Varro;

Tibi tympana haud inani ſonitu, dea, tonimus,
Sonitum æris intonamus tibi nos ſemiuiri,
Teretem comã volãtem Galli tibi iactimus.

684 *Turritæ.* Cybelæ. de qua C. Cilnius Mæcenas;

Ades huc, ades Cybele, dea, mõtigena dea,
Age tympano ſonãti quate flexibile caput,
Latus horreat flagello, comitum chorus vlulet.

686 *Atym.* de Atti ab Arnobio, Euſebio & Fulgentio, poſt Epicharmum, Soſidem Atticum, alioſque multa digna lectione & cognitu iucunda referuntur. 699 *Totq́ per thalamos.* quinquaginta. Virgilius AEneid. 2. *Quinquaginta illi thalami ſpes tanta nepotum.* 703 *Induit vultus feros.* mutata fuit Hecuba in canem, iuxta Euripidem, Lycophronem & Aſclepiadem. alii, quia, vt ſures canis latratu, Græcos Hecuba maledictis & conuitiis ſit inſecuta, fabulam conficta volunt.

Circa ruinas rabida latrauit suas,
Troiæ superstes, Hectori, Priamo, sibi.
CHO. *Silet repentè Phœbas, & pallor genas,*
Creberq; totum possidet corpus tremor.
Stetere vittæ, mollis horrescit coma,
Anhela corda murmure incluso fremunt:
Incerta nutant lumina, & versi retro
Torquentur oculi, rursus immites rigent.
Nunc leuat in auras altior solito caput,
Graditurq; celsa: nunc reluctantes parat
Reserare fauces, verba nunc cluso malè
Custodit ore, Mænas impatiens dei.
CAS. *Quid me furoris incitam stimulis noui,*
Quid mentis inopem sacra Parnasi iuga
Rapitis? recede Phœbe, iam non sum tua.
Extingue flammas pectori infixas meo.
Cui nunc vagor væsana? cui bacchor furens?
Iam Troia cecidit: falsa quid vates ago?
Vbi sum? fugit lux alma, & obscurat genas
Nox atra, & æther abditus tenebris latet.
Sed ecce gemino sole præfulget dies,
Geminumq; duplices Argos attollit domos:
Idæa cerno nemora, fatalis sedet
Inter potentes arbiter pastor deas.
Timete reges, moneo, furtiuum genus.
Agrestis ille alumnus euertet domum.
Quid ista væcors tela fœminea manu
Districta prefert? quem petit dextra virum
Lacæna cultu ferrum Amazonio gerens?
Quæ versat oculos alta nunc facies meos?
Victor ferarum colla vexatus iacet,
Ignobili sub dente Marmaricus leo,
Morsus cruentos passus audacis leæ.

Quid

705 *Sibi.* humana forma deperdita, & Hecuba homine quasi mortua. Sic, Hercule OEtæo, inquit;
... *sibi Tantalis est facta superstes.*

706 *Silet repente Phœbas.* ex sequentibus nonnulla ad Virgilij AEn. 6. nonnulla ad Lucani lib. 5. imitationē dixit.
Pallor. Lucanus;
... *nec qui solet esse timenti*
Terribilis sed pallor inest ...

707 *Creberq; totum.* infra actu 4.
Cur ista vates corpus effusa ac tremens
Dubia labat ceruice?
Lucanus;
... *nec fessa quiescunt*
Corda: sed, vt tumidus boreæ post flamina, pontus
Rauca gemit; sic multa leuant suspiria vatem.
Idem;
... *rupta tremendo*
Verba sono ....

708 *Stetêre vittæ.* Virgilius:
.... *subito non vultus, non color vnus,*
Non comtæ mansêre comæ: sed pectus anhelum
Et rabie fera corda tument ....
Lucanus;
... *bacchatur demens, aliena per antrum*
Colla ferens, vittasq; dei, Phœbeaq; serta
Erectis discussa comis ...

709 *Anhela corda.* Virgilius;
... *sed pectus anhelum*
Et rabie fera corda tument ...
Lucanus autem;
Effluit & gemitus & anhelo clara meatu &c.

710 *Incerta nutant lumina.* duo m. s. *micant lumina.* Lucanus;
Torquet ad hec oculos, totoq; vagātia cælo
Lumina, nunc vultu pauido, nunc torua minaci.

712 *Altior solito.* Virgilius;
... *maiorq; videri.*

724 *Gemino.* rectè. quia Enthei & ebrii, quę singula sunt, cuncta gemina vidēt. exempla habes apud Euripidē in Bacchis, Q. Smyrnæum lib. 12. & Nonnū in Dionysiacis in princ lib. ιι. & ιϛ'. septima à fine libri pagina. Virgilius hoc non ignorauit, scripsit enim AEneid 4. *Eumenidum demens veluti videt agmina Pentheus, Et solem geminum & duplices se ostendere Thebas.* 728 *Timete reges moneo.* quædam membranæ continent *timere. Furtiuum genus.* Furtiua Venere editum, AEgysthum. monet Cassandra cauendum esse à natis ex furtiuo coitu. quare? an quia, vt dixit alibi, nullum nefas per nefas nati putant? quam rationem reddidit auctor libelli Gallici, *De la*

Quid me vocatis sospitem solam è meis,
Vmbræ meorum? te sequor tota pater
Troia sepulta. frater auxilium Phrygum,
Terrorq́ Danaûm: non ego antiquum decus
Video, aut calentes ratibus exustis manus:
Sed lacera membra, & saucios vinclo graui
Fortes lacertos, te sequor nimium cito
Congresse Achilli Troile: incertos geris
Deiphobe vultus, coniugis munus nouæ.
Iuuat per ipsos ingredi Stygios lacus,
Iuuat videre Tartari sæuum canem,
Auidiq́ regna Ditis: hac hodie ratis
Phlegethontis atri regias animas vehet,
Victamq́, victricemq́: vos vmbræ precor,
Iurata superis vnda te pariter precor,
Reserate paulum terga nigrantis poli,
Leuis vt Mycenas turba prospiciat Phrygum.
Spectate miseri: fata se voluunt retro.
Instant sorores squallidæ,
Sanguinea iactant verbera,
Fert læua semustas faces,
Ardentq́ pallentes genæ,
Et vestis atri funeris
Exesa cingit ilia,
Strepuntq́ nocturni metus,
Et ossa vasti corporis
Corrupta longinquo situ
Palude limosa iacent.
Et ecce defessus senex,
Ad ora ludentes aquas
Non captat, oblitus sitis,

Mæstus

polize Christianæ, vbi docet cur huiusmodi liberi, vt plurimum, ceteris salaciores sunt & nequiores, adde & prauiores: quare fortassis Veneti, homines prudentissimi & maximè cordati, illegitimos, quamuis natalibus fuerint restituti, in consilium non admittunt, teste Fulgos. consil. 62. Incip. Stante statuto. Nescio tamen, quàm rectè. nam

... πολλάκις δέ τοι
ξηρὰ βαθεῖαν γῆν ἐνίκησε σπορᾷ,
νόθοι τε πολλοὶ γνησίων ἀμείνονες.

inquit Euripides, in Andromache, indicans sæpe spurios legitimis esse meliores. quoniam vt idem alibi scripsit, nomen dispar, natura æqualis est;

ὄνομα τὸ μεμπτὸν τὸ νόθον, ἡ φύσις δ' ἴση.

quod vero in eamdem sententiam scripsit Euripides:

ἐγὼ γὰρ παῖδας οὐκ ἐῶ νόθους λαβεῖν.
τῶν γνησίων γὰρ οὐδὲν ὄντες ἐνδεεῖς
νόμῳ νοσοῦσιν.

iuri nostro conuenit, quo tam male audiunt spurij, vt infames & vilis conditionis esse censeantur, vt docet Andr. Tiraquellus De nobilitate c. 15. nu. 14 cum aliquot sequentibus. post quem pro spuriorum vituperatione & defensione multa congessit Palæottus in lib. De spuriis & nothis filiis à ca. 55. vsq; ad libri finem.

732 *Lacena ferrum cultu Amazonio gerens.* more Amazonum securim gestans. in o. v. l. valdè constanter legitur; *Lacena ferrum, cultum Amazonium, gerens.* quid si legas? *Lacena cultrum sæua Amazonium gerens.* vt cultrum Amazonium vocet securim, qua Clytæmnestra Agamemnonem occidit. sed nihil muto.

733 *Alta.* v. l. *alia*, idque recipi debet.

739 *Troia sepulta.* lege *sepulte.*

Frater. Hector. loquitur iuxta communem sententiam. nam Porphyrius testimoniis Ibyci & aliorũ probat Hectorem non Priami, sed Apollinis filiũ fuisse. vide Scholiastẽ Homeri Ilia. γ'.

742 *Saucios vinclo graui.* respicit ad illud Virgilij 2. AEneid. *... perq́ pedes traiectus lora tumentes.*

743 *Nimium cito congresse Achilli Troile.* nõ dubito quin Virgilij 1. AEneid. versum voluerit exprimere, *Parte alia fugiens amissis Troilus armis Infelix puer & impar congressus Achilli.* de Troilo quædam cognitu digna notauit amicus meus, homo egregiè doctus, Guilhelm Canterus lib. 2. nouarum lectionum. Troili mors vnũ ex fatis Troiæ fuit. Plautus, Bacchidibus; *Ilio tria audiui fuisse fata, quæ illi exitio forent, Signum ex arce si periisset, alterum est etiam Troili mors, Tertium cùm portæ Scææ limen superum scinderetur.*

744 *Incertos.* tales, vt quis dubitare queat tuáne sit facies an alterius; quod etiam Virgil. innuit lib. 6.

Atq; hic Priamidem laniatum corpore toto
Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
Ora, manusq; ambas, populataq; tempora raptis
Auribus & truncas inhonesto vulnere nares:
Vix adeò agnouit pauitantem . . .

772 *Caditq;.* Lucanus, de Phœbade, lib. 5.

. . . Vixq; refecta cadit . . .

784 *Refouete gelido latice.* frigida eis qui deliquium animi patiuntur prodest, auctore Hippocrate in Aphorismis, & Aristotele in Problematibus: quia frigus spiritus cogit, & impedit ne dissoluantur; qui spiritus plurimi ad faciem venire solent. itaque aqua frigida in faciem diffusa illos congregat, quibus congregatis, sensibus functiones suæ reddûtur, sicque euanescit λειποψυχία. Calida autem aqua illis prodest qui timuerunt vel laborarunt vehementius. De gelida aqua habes exempla hic, & apud Homerum Iliad. ί. & ξ'. ait etiam Ouidius, in epist. Laodamiæ;

Lux quoque tecum abiit, tenebris exsanguis obortis,
Succiduo dicor procubuisse genu.
Vix socer Iphiclus, vix me grandæuus Acastus,
Vix mater gelida mæsta refecit aqua.

Posterioris, scilicet de calida, exempla suppeditat Homerus Odyss. ί. & Odyss. δ. & Plautus in Bacchidibus, inquiens;

BA. dabitur opera. aqua calet. eamus intro, vt laues.
Nam, vt in naui vecta es, credo timida es.
B aliquantum feror.
Simul hic nescio quid turbæ est . . .

788 *Cecidit ante aras pater.* autographa habent; *concidit ante aras pater.*

791 *Vbi Helena est, Troiam puto.* Helena hic est in Græcia. ideo videor mihi adhuc in Troia agere.

792 *Ne metue dominam famula.* existimabat Agamemnon Cassandram nõdum furere desiisse, ideo superiore versu cùm Helenam dixerat, Clytæmnestram dicere voluisse. iccirco subiungit, ne metue dominam Clytæmnestram. ego enim, qui te maritali affectu diligo, prospiciam ne illa tibi sit iniuria, vel te manumittam. Vel sane, Cassan-

Mœstus futuro funere.
Exultat, & ponit gradus
Pater decoros Dardanus.
CH. *Iam peruagatus ipse se fregit furor,*
Caditq;, flexo qualis ante aras gradu
Ceruice taurus vulnus incisa gerens.
Releuemus artus entheos: tandem suos
Victrice lauro cinctus Agamemnon adit,
Coniuxq; pariter obuios illi tulit
Gressus, reditq; iuncta concordi gradu.

ACTVS QVARTVS.

AGAMEMNON. CASSANDRA.

Tandem reuertor sospes ad patrios lares.
O chara salue terra, tibi tot barbaræ
Dedêre gentes spolia: tibi felix diu
Potentis Asiæ Troia summisit manus.
Cur ista vates corpus effusa, ac tremens
Dubia labat ceruice? famuli attollite,
Refouete gelido latice, iam recipit diem
Marcente visu: suscita sensus tuos.
Optatus ille portus ærumnis adest.
Festus dies est. CAS. *festus & Troiæ fuit.*
AG. *Veneremur aras.* CAS. *cecidit ante aras pater.*
AG. *Iouem precemur pariter.* CA. *Herceũ Iouem?*
AG. *Credis videre te Ilium?* CA. *& Priamũ simul.*
AG. *Hic Troia non est.* CA. *vbi Helena est, Troiam puto.*
AG. *Ne metue dominã famula.* CA. *libertas adest.*
AG. *Secura viue.* CAS. *mors mihi est securitas.*
AG. *Nullũ est periclũ tibi met.* C. *at magnũ tibi est.*
AG. *Victor timere quid potest?* C. *quod nõ timet.*
AG. *Hanc fida famuli turba, dum excutiat deum,*
Retinete, nequid impotens peccet furor.
At te pater, qui sæua torques fulmina,
Pellisq; nubes, sidera & terras regis,

Ad

Ad quem triumphi spolia victores ferunt:
Et te sororem cuncta pollentis viri
Argolica Iuno, pecore votiuo libens
Arabumque donis, supplice & fibra colam.

CHORVS GRAECORVM.

Versus choriambici, iambici, sapphici, trochaici, dactylici, valde confusi.

Argos nobilibus nobile ciuibus,
Argos iratae charum nouercae,
Semper ingentes educas alumnos;
Imparem aequasti numerum deorum.
Tuus ille bisseno meruit labore
Allegi caelo magnus Alcides:
Cui lege mundi Iuppiter rupta,
Roscidae noctis geminauit horas,
Iussitque Phoebum tardius celeres
Agitare currus, & tuas lentè
Remeare bigas candida Phoebe,
Retulitque pedem alternis nomen
Stella quae mutat, seque mirata est
Hesperum dici: Aurora mouit
Ad solitas vices caput, & relabens
Imposuit senis humero mariti.
Sensit ortus, sensit occasus,
Herculem nasci: violentus ille
Nocte non vna poterat creari:
Tibi concitatus substitit mundus,
O puer magnum subiture caelum.
Te sensit Nemeaeus arcto

Pressus

drae mentem nō satis assecutus ait, Helenam non futuram ipsius dominam.

Libertas adsit. ego, inquit, non timeo me illius famulam futuram, quia confestim moriar: mors autem, quae est vltima rerum linea me manumittet.

794 *Tibimet.* vox; *met*, superflua est & solum pro tibicine ad fulciendum versum est addita: nec possis dicere ἔμφασιν aut ἀποσφράγισιν esse. quare restat vt sit πλεονασμός.

807 *Imparem aequasti.* in huius versus expositione mera insomnia ab omnibus adferuntur. Videtur Seneca nō ad duodecim Deos magnos respexisse, inter quos Hercules non est & sine quo eorū numerus est par, sunt enim quos ita refert Ennius;

Iuno, Vesta, Ceres, Diana, Minerua, Venus, Mars,
Mercurius, Iouis, Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Sed Seneca respexisse videtur eo, quod: Hercules Heben duxit vxorem, & sic imparem numerum Deorum aequauit, Hercules; quod poeta tribuit Argis, quoniam ex ea originem Hercules ducebat, ibique fuerat educatus; hanc interpretationem memini Lipsio meo placere. Vel sane intellexit Seneca, de communibus Diis; quia ante Herculem tantum tres erant, Mars, Bellona, Victoria; additusque iis Hercules, quaternarium numerum compleuit, sicque imparem numerum aequauit. quia autem de communibus Diis multa non satis nota sunt omnibus, censeo legendos Seruium, Sabinum & Hartungum ad illud Virgilij lib. 12. Aeneid.

... & diis communibus aras.

Lilium Giraldum, de historia Deorum, Syntagmat. 10. & Antonium Rocium, memorabilium lib. 2.

811 *Geminauit.* Seneca hic & in Hercule Oetaeo, docet Herculem duabus noctibus fuisse genitum, vt Propertius. libro 2. *Iuppiter Alcmenae geminas requieuerat Arctos Et caelum noctu bis sine rege fuit.* Lycophron adiicit vnam noctem; Clemens Alexandrinus liberalior in προτρεπτ. alias septem, inquiens; ὁ Ζεὺς ἐκεῖνος, ὃς μετ' Ἀλκμήνης ἐκώμαζεν... νύκτας ... &c. & Arnobius, hoc imitatus, lib. 4. contra gentes, ait; Hercules natus est, qui in rebus huiusmodi patris sui transiret & exsuperaretque virtutes. ille noctibus vix nouem, vnam potuit prolem extundere, concinnare, compingere: at Hercules, Sanctus deus, natas de Thestio quinquaginta nocte vna perdocuit & nomen virginitatis ponere & genitricum pondera sustinere. 825 *Nemeaeus.* qui, vt alibi dictum est, ex orbe

Lunari deciderat. Epimenides;

> Κ' γὰρ ἐγὼ γένος εἰμὶ σελήνας ἠϋκόμοιο,
> ἣ δ' ἔτον φρίξασ' ἀπεσείσατο θῆρα λέοντα,
> ἐν Νεμέῃ ἀγουσ' αὐτὸν ἄνασσ' ἄνασσ
> Ἥρῃ.

826 *Fulmineus leo.* hoc est rapidus, impotens, præceps, pernix &c. sic Claudianus;

> *Obuia fulminei properet ad vulnera pardi.*

Aliam rationem habet illud Martialis;

> *Fulmineo spumantis apri sum dente perita.*

nam iccirco hoc dictum est, quia vi Xenophon & Pollux testantur, ille in Cynegetico, hic lib. 5. Onomast. cap. 12. apri cùm irascuntur, dentibus vrunt, vt videatur iis nescio quid igneum contineri: alioquin crines admoti, quod sæpe accidit, non adurerentur. ideo etiam Apuleius, lib. 8. asini, dixit de apro: Impetu sæuo frementis oris totus fulmineus. Ouidius;

> *Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri.*

& alibi, in apri descriptione;

> *. . . dentes æquantur dentibus Indis,*
> *Fulmen ab ore venit, frondesq; afflatibus ardent.*

Vnde apparet hoc naturæ miraculum veteribus fuisse notissimum. ideo miror Iulium Scaligerum lib. 5. de arte poet. cap. 14. existimasse, Silium & Statium hoc latuisse. quamuis enim expressè illius non meminerint; inde tamen non consequitur, ignorantia, non voluntate hoc ab illis fuisse prætermissum. quinimo ex iis ipsis Silij lib. 1. & Statij lib. 11. Thebaid. versibus, quos Scaliger adducit, arbitrer satis probabiliter contrarium colligi. quoniam scilicet vterque apros fulmineos appellauit. nec enim temerè tam laboriosis & doctis poetis tam crassa ignoratio tribui debet, vt rem vulgo notam ignorasse potius, quàm leuiter eam vno verbo indicare contenti fuisse videantur. Porro quod Ouidius dicit,

> *. . . dentes æquantur dentibus Indis:*

non solum Elephantinorum cornuum respectu dictum accipi potest; sed etiã Indicorum aprorum, quos Plinius lib. 8. auctor est dentium flexus cubitales habere.

827 *Ceruaq; Parrhasis.* hoc ordine re-

Pressus lacerto fulmineus leo,
Ceruaq; Parrhasis:
Sensit Arcadij populator agri,
Gemuitq; taurus Dictæa linquens
Horridus arua.
Morte fœcundum domuit draconem,
Vetuitq; collo pereunte nasci,
Geminosq; fratres pectore ab vno
Tria monstra natos, stipite incusso
Fregit insultans: duxit ad ortus
Hesperium pecus
Geryonæ spolium triformis.
Egit Threicium gregem,
Quem non Strymonij gramine fluminis,
Hebríve ripis non pauit tyrannus
Hospitum dirus, stabulis cruorem
Præbuit sæuis, tinxitq; crudos
Vltimus rictus sanguis aurigæ.
Vidit Hippolyte ferox,
Pectore è medio rapi spolium, & sagittas.
Nube percussa Stymphalis alto
Decidit cælo.
Arborq; pomis fertilis aureis
Extimuit manus insueta carpi,
Fugitq; in auras leuiore ramo.
Audiuit sonitum crepitante flamma
Frigidus custos nescius somni,
Linqueret cùm iam nemus omne fuluo
Plenus Alcides vacuum metallô.
Tractus ad cælum canis inferorum
Triplici catena, tacuit, nec vllo
Latrauit ore, lucis ignotæ
Metuens colorem. te duce succidit
Mendax Dardaniæ domus,
Et sensit arcus iterum timendos:
Te duce concidit totidem diebus
Troia quotannis.

ACTVS

ACTVS QVINTVS.

CASSANDRA.

Res agitur intus magna, par annis decem.
Eheu quid hoc est? anime consurge, & cape
Precium furoris: vicimus victi Phryges.
Bene est, resurgis Troia, traxisti iacens.
Pares Mycenas, terga dat victor tuus.
Tam clara nunquam prouidæ mentis furor
Ostendit oculis: video, & intersum, & fruor.
Imago visus dubia non fallit meos.
Spectamus: epulæ regia instructa domo,
Quales fuerunt vltimæ Phrygibus dapes,
Celebrantur, ostro lectus Iliaco nitet,
Merumq́ in auro veteris Assarici trahunt.
Et ipse picta veste sublimis iacet,
Priami superbas corpore exuuias gerens.
Detrahere cultus vxor hostiles iubet,
Induere potius coniugis fidæ manu
Textos amictus: horreo, atque animo tremo.
Regémne perimet exul, & adulter virum?
Venêre fata, sanguinem extremæ dapes
Domini videbunt, & cruor Baccho incidet.
Mortifera vinctum perfidæ tradet neci.
Induta vestis exitum manibus negat,
Caputq́ laxi & inuij cludunt sinus.
Haurit trementi semiuir dextra latus,
Nec penitus adigit, vulnere in medio stupet.
At ille, vt altis hispidus siluis aper,
Cum casse vinctus, tentat egressus tamen,
Arctatq́ motu vincla, & incassum furit.
Cupit fluentes vndique & cæcos sinus
Disiicere, & hostem quærit implicitus suum.
Armat bipenni Tyndaris dextram furens,
Qualisq́ ad aras colla taurorum prius
Designat oculis, antequàm ferro petat:
Sic huc & illuc impiam librat manum.

censet labores Herculis: 1. Nemeæum leonem, 2. æripidem ceruam. 3. aprum Arcadium: 4. Cretensem taurum. 5. hydram Lernæam. 6. Geryonem: 7. Diomedem. 8. Hippolytes Amazonis baltheum. 9. Stymphalides. 10. Hesperidũ draconem. 11. Cerberum. 12. Ilij expugnationem.

851 *Lamna*. pro, lamina. Sic vocat aurea poma Hesperidum. malè vulgò legitur *flamma*. Sic in Florentinis Pandectis *lamna* scriptum est, l. Q. Mucius. 27. §. fin. D. de aur. arg. leg. differt autem lamina à bractea, vt docet Valla; quãuis D. Hieronymus ad Fabiolum ea confuderit. Vide Catellianum Cottam, in voce *Lamina*.

860 *Totidem*. Troiam igitur Hercules decem dierum spacio expugnauit.

865 *Vicimus victi*. videtur fuisse adagium. Plautus, in Casina;

Nostro omine it dies, iam victi vicimus.

Cæsius Bassus:

Romani à Gallis deuicti sunt victores.

Ouid. 1. Fastor.

Victa tamen vinces, euersaque Troia resurges.

Liuius lib. 26. omnibus bellis victi vicerimus. nec longe recedit illud Herodoti, in Vrania: [illegible] itaque quotiescumq; maiorem cladem victis victores acceperunt, dici poterit victos vicisse. vt auorum nostrorum memoria in Rauennati prælio (quod melius Iouio, Bembo, Cęsare Anselmo & Calcagnino describunt Franciscus Guicciardinus histor. li. 10. & Arnoldus Ferronus Gallicarum rerum lib. 4. & Gondisaluus Illescas Pontificalis Historiæ, lib. 6. cap. 23. §. 3.) accidit, singulari Hispani peditis virtute; de quo prælio dici solet; Los vençidos, vençidos: los vencedores perdidos. Flere victum, at victorem perdi ab ipsa victoria. idem licebit vsurpare, quando qui vno prælio fusus fuit, secundo victorem profligat.

866 *Traxisti*. in vno cod. scripto legitur *strauisti*.

880 *Perimet*. a. v. l. habent *perimat*.

888 *At ille*. sic etiam Homerus Iliad. λ'. Vlyssem, Virgilius AEneid. 10. Mezentium; Ouidius Fastor. 2. Fabios, Sta-

tius 2. Thebaid. & Silius lib. 1. alios apris compararunt.

897 *Habet, peractum est.* Hercule OEtæo actu 4.

> *Habet, peractum est. quas petit pœnas, dedit.*

900 *Exanimem petit.* hoc vel timidi est, vel ira furentis, vel crudelis, hic timidi potius videtur.

901 *Illa fodientem adiuuat.* sic apud Euripidem Electra Orestem adiuuat in Clytæmnestra necanda

> Ορ. ἐγὼ μὲν ἐπιβαλὼν φάρη κόραις ἐμαῖς
> φασγάνῳ κατηρξάμαν,
> ματέρος ἔσω δέρας μεθείς.
> Ηλ. ἐγὼ δ' ἐπεκέλευσά σοι
> ξίφους τ' ἐφηψάμαν ἅμα.

videlicet semper qua mensura mensi fuerimus, eadem Deus nobis remetitur. Audiui à viris fide dignis in Frisia non ita pridem contigisse, vt quidam, qui patri suo sæpe iniurius fuerat, adeò vt illum pugnis cõtundere & crinibus raptare prostratum sustinuerit; à filio suo eodem modo per domum raptatus cùm ad limen domus peruentum foret, & nefandi istius rabies etiam vlterius progressura videretur; miser iste parens, intelligens iusto Dei iudicio hæc se perpeti; exclamarit: Hactenus fili suf ficiat; nec enim ego parentem meum auum tuum vltra domus limen crinibus traxi. Immane me hercle, horrendumque exemplum, quod si Brusonio, Sabellico, Fulgoso, & aliis exemplorũ collectoribus notum fuisset, haud dubiè ab illis non foret omissum.

904 *Emerito die.* finito. ducta Metaphora à militum stipendiis.

920 *Electra.* tunc temporis Laodice dicebatur, postea autem Electra vocari cœpit. AElianus var. histor. lib. 4. Ξάνθος ὁ ποιητὴς τῶν μελῶν, ἐγένετο δὲ οὗτος πρεσβύτης Στησιχόρου τοῦ Ἱμεραίου, λέγει τὴν Ἠλέκτραν τοῦ Ἀγαμέμνονος οὐ τοῦτο ἔχειν τοὔνομα πρῶτον, ἀλλὰ Λαοδίκην· ἐπεὶ δὲ Ἀγαμέμνων ἀνῃρέθη, τὴν δὲ Κλυταιμνήστραν ὁ Αἴγισθος ἔγημε, καὶ ἐβασίλευσεν, ἄλεκτρον οὖσαν, καὶ καταγηρῶσαν παρθένον Ἀργεῖοι Ἠλέκτραν ἐκάλεσαν. διὰ τὸ ἀμοιρεῖν ἀνδρὸς καὶ μὴ πεπειρᾶσθαι λέκτρου. Porro Orestem à Strophio educatum fuisse etiam Pyrander in Peloponnesiacis, teste Plutarcho, tradidit.

Habet, peractum est. pendet exigua malè
Caput amputatum parte, & hinc trunco cruor
Exundat, illinc ora cum fremitu iacent.
Nondum recedunt: ille iam exanimem petit,
Laceratque corpus: illa fodientem adiuuat.
Vterque tanto scelere respondet suis.
Hic est Thyestæ natus, hæc Helenæ soror.
Stat ecce Titan dubius emerito die,
Suáne currat an Thyestea via.

ELECTRA. STROPHIVS.

Fuge ò paternæ mortis auxilium vnicum,
Fuge, sceleſtas hostium euita manus.
Euersa domus est funditus, regna occidunt.
Quis iste celeres concitus currus agit?
Germane vultus veste furabor tuos.
Quos anime demens refugis? externos fugis?
Domus timenda est, pone iam trepidos metus
Oresta: amici fida præsidia intuor.
ST. *Phocide relicta Strophius, Elea inclytus*
Palma reuertor. causa veniendi fuit,
Gratari amico, cuius impulsum manu
Cecidit decenni Marte concussum Ilium.
Quænam ista lachrymis lugubrem vultum rigat?
Pauetque mæsta? regium agnosco genus.
Electra, luctus causa quæ læta in domo est?
EL. *Pater peremptus scelere materno iacet,*
Comes paternæ quæritur natus neci.
AEgisthus arces Venere quæsitas tenet.
ST. *O nulla longi temporis felicitas.*
EL. *Per te parentis memoriam obtestor mei,*
Per sceptra terris nota, per dubios deos,
Recipe hunc Orestem, ac pium furtum occule.
ST. *Etsi timendum casus Agamemnon docet,*
Aggrediar, & te Oresta furabor libens.
Poscunt fidem secunda, at aduersa exigunt.
Cape hoc decorum ludicri certaminis

Insigne

Insigne frontis, læua victricem tenens
Frondem (virenti protegit ramo caput)
Et ista demum palma Pisæi Iouis,
Velamen eadem præstet, atque omen tibi.
Tuque ô paternis assidens frenis comes,
Condisce Pylade patris exemplo fidem.
Vos, Græcia nunc teste, veloces equi
Infida cursu fugite præcipiti loca.
EL. *Excessit, abiit, currus effreno impetu,*
Effugit aciem: tuta iam opperiar meos
Hostes, & vltro vulneri opponam caput.
Adest cruenta coniugis victrix sui,
Et signa cædis veste maculata gerit:
Manus recenti sanguine etiamnum madent,
Vultusque præ se scelera truculenti ferunt.
Concedam ad aras, patere me vittis tuis
Cassandra iungi, paria metuentem tibi.

CLYTÆMNESTRA. ELECTRA.
ÆGISTHVS. CASSANDRA.

Hostis parentis, impium atque audax caput,
Quo more cœtus publicos virgo petis?
EL. *Adulterorum virgo deserui domum.*
CLY. *Quis esse credat virginẽ?* EL. *gnatã tuam?*
CLY. *Modestius cum matre.* EL. *pietatem doces?*
CLY. *Animos viriles corde tumefacto geris,*
Sed agere domita fœminam disces malo.
EL. *Ni fortè fallor, fœminas ferrum decet.*
CLY. *Et esse demens te parem nobis putas?*
EL. *Nobis? quis iste est alter Agamemnon tuus?*
CLY. *Indomita post hæc virginis verba impia*
Regina frangam. EL. *mitius interea mihi*
Tu vidua loquere: vir caret vita tuus.
CLY. *Edissere vbi sit gnatus, vbi frater tuus?*
EL. *Exiit Mycenas.* CLY. *redde nunc gnatũ mihi.*
EL. *Et tu parentem redde.* CLY. *quo latitat loco?*

950 *Quo more cœtus publicos virgo petis.* inhonestum veteres existimarunt virginem in publico versari, nec virginem solum sed etiam matremfamiliæ, vt cõstat ex multis Euripidis locis, in Heraclidis, in Oreste, in Iphigenia Aulidensi. Menander;

ὅρον ἐχουσα τὴν γυναῖκ' εἶναι χρεὼν
ἐντὸς αὐλῆς θύραζε δ' ἀξίαν τὴν μηδενός.

quam rem copiosè & eleganter persequitur D. Gregorius Nazianzenus, in lib. De documentis virginum. hac ratione motus Constantinus Imp. l. nemo. C. de offic. diuersor. iudic. matremfamil. quæ intra domum semet continet, in publicum protrahi vetuit, propter sexus verecundiam, l. 2. §. 1. C. de his qui ven. ætat. impetrar. c. 43. §. porro si de election. in 6. ob quam illis virorum cœtibus immisceri non conuenit, auctore Bonifacio octauo. in c. mulieres. de iudic. in 6. Sanè D. Paullo mulier οἰκουρὸς, Augusto apud Dionem οἰκουρὸς, οἰκονόμος, vocatur. ait Philo, teste Cuiacio lib. 7. obseruat. cap. 16. θηλείαις οἰκουρία καὶ ἡ ἔνδον μονὴ ἐφαρμόζουσι. notum est illud οἰκουρίας symbolum Venus testudinem calcans, de quo Iunius, in emblematibus.

952 *Quis esse credat virginem?* EL. *natam tuam.* ait electra rectè suspicaris neminem crediturum me esse virginem, nõ quia cœtus publicos peto; sed quia filia tua sum. te sciũt omnes pudicitiam tuam AEgistho prostituisse: me suspicabuntur matris vestigia secutam pudori meo non temperasse. & merito. sunt enim parentibus filij plerumque similes, auctore Aristotele lib. 3. polit. ca. 8. & lib. 3. Rhetor. ad Theodectem, & filiæ matrum mores imitantur, vnde Ezechielus vates; sicut mater, ita & filia eius. D Ambrosius autem li. 3. De virginitate; Quid potuit filia de adultera matre discere, nisi damnum pudoris? meritò igitur Peleus apud Euripidem, in Andromache;

. . . ἐκφέρουσι γὰρ
μητρῷ' ὀνείδη. τοῦτο καὶ σκοπεῖτέ μοι
μνηστῆρες, ἐσθλῆς θυγατέρ' ἐκ μητρὸς
λαβεῖν.

960 *Regina frangam.* huc spectat illud Attij, in AEgistho, Neque fera homi-

„num pectora frangescunt, donec vim „persenserint imperij. ceterùm in vetetibus lib. legitur ita;

Indomita posthac virginis verba impie
Regina frangam citius. interea mihi
Edissere, vbi sit natus, vbi frater tuus.
EL. exiit, &c.

980 *Nomen ambiguum suis.* ait per parentum scelera AEgisthum nactum esse nomē ambiguum suis. idest quem nescirent parentes (quos suos vocat) quo nomine compellarent. Thyestes dubius filiúmne an nepotem; Pelopeia ignara filiúmne an fratrem nuncupet.

988 *Vidua ante thalamos.* locus hic confirmat Labeonis sententiam de vidua. l. malum D. de verbor. signific.

1008 *Veniet & vobis furor.* solent eorū, qui morti vicini sunt, vaticinia exitum habere. testis hoc loco Seneca. testis Homerus apud quem Iliad. χ'. Hector Achilli mortem prædicit. testis Sophocles in μαστιγοφόρῳ, vbi Aiax moriens imprecatur Agamemnoni & Vlyssi, vt à carissimis occidantur. testis Virgilius lib. 10. AEneid. vbi Orodes Mezentio vicinam mortem imminere vaticinatur. testis Ouidiana Dryas lib. 7. Metamorph inquiens;

Nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima ligno,
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum.
Vaticinor moriens, nostri solatia lethi.

testis Lucani Domitius li. 7. his verbis;

Non te funesta scelerum mercede potitum,
Sed dubium fati, Cæsar, generoq; minorem
Aspiciens, Stygias; Magno duce, liber ad vndas
Et securus eo: te sæua Marte subactum,
Pompeioq; graues pœnas, nobisq; daturū,
Cùm morior, sperare licet . . .

Testis Calanus Indus, qui, sciscitanti Alexandro Macedoni numquid vellet, respondit; Nihil, breui te videbo. testis postremo Socrates apud Xenophōtem ἐν τῇ Σωκράτους ἀπολογ. πρὸς τοὺς δικαστ-

nam Clytæmnestram & AEgisthum occidit Orestes, qui quia exinde furere cœpit, ait; *veniet & vobis furor.* scilicet Orestis. Agamemnon ab vxore & cognato, Vlysses à filio Telegono occisus fuit. Mezentius eodem libro ab AEnea interficitur. Erisichthon paullo

EL. *Tuto: quietus regna non metuens noua:*
Iustæ parenti satis, at iratæ parum.
CL. *Morieris hodie.* EL. *dūmodo hac moriar manu.*
Recedo ab aris, siue te iugulo iuuat
Mersisse ferrum, præbeo iugulum volens:
Seu more pecudum colla resecari placet,
Intenta ceruix vulnus expectat tuum.
Scelus peractum est: cæde respersam viri,
Atque obsoletam sanguine hoc dextram ablue.
CLY. *Consors pericli pariter, ac regni mei*
AEgisthe, gaudes? gnata genitricem impiè
Probris lacessit, abditum fratrem occulit:
AEG. *Furibunda virgo vocis infandæ sonum,*
Et aure verba indigna materna opprime.
EL. *Etiam monebit sceleris infandi artifex,*
Per scelera nactus nomen ambiguum suis,
Idem sororis gnatus, & patris nepos.
CLY. *AEgisthe cessas impium ferro caput*
Demetere? fratrem reddat, aut animam statim
Abstrusa cæco carcere, & saxo exigat:
AEuum per omnes torta pœnarum modos:
Referre, quem nunc occulit; forsan volet
Inops, egens, inclusa, pædore obsita,
Vidua ante thalamos, exul, inuisa omnibus.
AEthere negato, serò succumbet malis.
EL. *Concede mortem.* CLY. *si recusares, darem.*
Rudis est tyrannus, morte qui pœnam exigit. „
EL. *Mortem aliquid vltra est?* CLY. *vita, si cupias mori.* „
Arripite famuli monstrum, & auectam procul
Vltro Mycenas, vltimo in regni angulo
Vincite, septam nocte tenebrosi specus,
Vt inquietam virginem carcer domet.
At ista pœnas capite persoluat suo,
Captiua coniux, regij pellex tori:
Trahite, vt sequatur coniugem ereptum mihi.
CAS. *Ne trahite, vestros ipsa præcedam gradus.*

Perferre.

Perferre prima nuncium Phrygibus meis
Propero, repletum ratibus euersis mare,
Captas Mycenas, mille ductorem ducum,
Vt paria fata Troicis tulerit malis.
Perisse dono fœminæ, stupro, dolo.
Nihil moramur; rapite: quin grates ago.
Iam iam iuuat vixisse, post Troiam iuuat.
CL. *Furibunda morere.* CA. *veniet et vobis furor.*

L. ANN. SENECAE Octauia.

TRAGOEDIA X.

PERSONÆ.

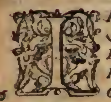
Octauia.	Nuncius.
Nutrix.	Agrippina.
Chorus.	Seneca.
Poppæa.	Nero.

Præfectus.

ACTVS PRIMVS.

OCTAVIA.

Anapæstici.

IAM vaga cœlo sidera fulgens
Aurora fugat, surgit Titan
Radiante coma, mundoq; diem
Reddit clarum: eia age tantis
Onerata malis, repete assuetos
Iam tibi questus, atque æquoreas
Vince Halcyonas, vince & volucres
Pandionias, grauior namque his
Fortuna tua est, semper genitrix
Deflenda mihi, prima meorum
Causa malorum, tristes questus

post miserabili fame confectus interit: C. Cæsar coram Pompeij statua, plus viginti vulneribus confectus cecidit. Non multis à Calani morte diebus Alexander Babylone veneno interiit. Anyti quoque filio omnia euenerunt, quæ verissimè euentura Socrates moriens diuinarat. quæ cuncta ab optimis scriptoribus sunt prodita; quæ lubuit annotare vt appareat vnde Ethnicorũ illa vetus opinio, quam initio posui, promanarit.

IN L. ANNÆI SENECÆ OCTAVIAM ADVERSARIA.

Octauia. hæc tragœdia tota Latina & tota Senecæ est.

4 *Eia age tantis.* sic reposuit Fabricius, cùm ante legeretur; *age tot tantisq;* ego in membranis inuenio; *age tot tantis.*

7 *Vince Alcyonas.* hac comparatione vtitur Euripides in Iphigenia Taurica, & Pacuuius, in Teucro, inquit;

Alcyonis ritu litus peruolans feror.

9 *Genitrix.* Valeria Messalina; quam cum super cetera dedecora etiam Claudius C Silio nuptiale comperisset, supplicio affecit.

21 *Nouercæ*. Agrippinæ: hæc mortua Messalina, Claudio patruo suo nupsit.
27 *Vltra Oceanum, cuiq; Britanni.* de hac Claudij Britannica victoria, sunt hæc incerti poetæ carmina:

Ausonijs nunquam tellus violata triumphis,
Icta tuo, Cæsar, fulmine procubuit.
Oceanusq; tuas, vltra se prospicit aras,
Qui finis mundo, nunc erit imperio.
Victa prius nullo, iam iam spectat triumpho
Illibata tuos gens sacret in titulos.
Fabula visa diu, medioq; recondita ponto
Libera, victori iam modo colla dedit.
Eufrates ortus, Rhenus incluserat Arctos,
Oceanus medium venit in imperium.
Libera non hostem, nō p issa Britannia regem,
Æternum nostro quæ procul orbe iaces,
Felix aduersis & sorte oppressa secunda,
Communis nobis & tibi, Cæsar, erit.
Vltima cingebat Tibris tua, Romule, regna,
Hic tibi finis erat religiose Numa;
Et tua, Diue, tuum sacrata potentia cælo
Extremum citrà constitit Oceanum:
At nunc Oceanus geminos interluit orbes,
Pars est imperij, terminus ante fuit.
Mars pater & nostræ gentis tutela, Quirine
Et magno positus Cæsar vterque polo,
Cernitis ignotos Latia sub lege Britannos.
Sol citra nostrum flectitur imperium.
Vltima cesserunt adoperto claustra profundo,
Et iam Romano cingimur (sic lego) *Oceano.*
Opponis frustrà rapidum Germania Rhenū,
Eufrates prodest nil tibi, Parthe fugax;
Oceanus iam terga dedit, nec peruius vlli
Cæsareos fasces imperiumq; tulit.
Illa procul nostro semota exclusaq; cælo
Alluitur nostra victa Britannis aqua,
Semota & vasto disiuncta Britannia ponto,
Cinctaq; inaccessis horrida litoribus:
Quam pater inuictis Nereus vallauerat vndis,
Quam fallax æstu circuit Oceanus,
Brumalem sortita plagam; quà frigida semper
Præfulget stellis Arctos inocciduis:
Conspectu deuicta tuo Germania Cæsar
Subdidit insueto colla premenda iugo,
Adspice confundit populos impernia tellus.
Coniunctum est quod adhuc orbis & orbis erat.

In quarto à fine versu sententia postulat, vt legatur *Britannus*. nam vnicam hanc expeditionem Claudius suscepit. quare *Germania* legi non potest. Syllabę

Nate exaudi, si quis remanet
Sensus in vmbris. vtinam antè manu
Grandæua sua, mea rupisset
Stamina Clotho, tua quàm mærens.
Vulnera vidi,
Oraq́; fœdo sparsa cruore.
O lux semper funesta mihi,
Tempore ab illo lux est tenebris
Inuisa magis.
Tulimus sæuæ iussa nouercæ,
Hostilem animum, vultusq́; truces.
Illa illa meis tristis Erinnys
Thalamis Stygios prætulit ignes,
Teq́; extinxit miserande pater,
Modò cui totus paruit orbis
Vltra Oceanum: cuiq́; Britani
Terga dedere, ducibus nostris
Antè ignoti, iurisq́; sui.
Coniugis, heu me, pater insidiis
Oppresse iaces, seruitq́; domus.
Cum prole tua capta tyranno.

NVTRIX.

Fulgore primo captus, & facili bono
Fallacis aulæ, quisquis attonitus stupet,
Subito latentis ecce fortunæ impetu
Modò prapotentem cernat euersam domum,
Stirpemq́; Claudij, cuius imperio fuit
Subiectus orbis: paruit liber diu.
Oceanus, & recepit inuitus rates.
En qui ora Tanais primus imposuit iugo,
Ignota tantis classibus texit freta,
Interq́; gentes barbaras tutus fuit,
Et sæua maria, coniugis scelere occidit.
Mox illa gnati, cuius extinctus iacet.
Frater venenis: mæret infelix soror,
Eademq́; coniux, nec graues luctus valet

Ira.

Ita coacta tegere crudelis viri.
Secreta refugit semper, atque odio pari.
Ardens mariti, mutua flagrat face.
Animum dolentis nostra solatur fides;
Pietasq́ frustra: mutat immitis dolor
Consilia nostra, nec regi mentis potest
Generosus ardor, sed malis vires capit.
Heu quàm nefandum prospicit noster timor
Scelus, quod vtinam numen auertat deûm.

OCTAVIA. NVTRIX.

Anapæstici.

O mea nullis æquanda malis
Fortuna, licet repetam luctus
Electra tuos: tibi mœrenti
Casum licuit flere parentem,
Scelus vlcisci vindice fratre,
Tua quem pietas hosti rapuit,
Texitq́ fides.
Me crudeli sorte parentes
Raptos prohibet lugere timor,
Fratrisq́ necem deflere vetat:
In quo fuerat spes vna mihi,
Totq́ malorum breue solamen.
Nunc in luctus seruata meos,
Magni resto nominis vmbra.
NVT. *Vox en nostras perculit aures*
Tristis alumnæ: cessat thalamis
Inferre gradus tarda senectus.
OCT. *Excipe nostras lachrymas nutrix,*
Testis nostri fida doloris.
NVT. *Quis te tantis soluet curis*
Miseranda dies?
OC. *Qui me Stygias mittet ad vmbras.*
NVT. *Omina, quæso, sint ista procul.*
OC. *Non vota meos tua nunc casus,*

tamen prioris quantitas repugnat. idcirco amplio. fortassis legendum;

Conspectuq́; tuo deuicta Britannia Cæsar.

31 *Oppresse.* boleto venenato.

32 *Tyranno.* Neroni.

40 *Ora Tanais.* agit de Britannica Claudij expeditione & victoria; cuius frequens mẽtio apud Dionem, Zonaram, Plinium, Eutropium, Orosium & Adonem Viennẽsem. quare cùm à Britannia valde alienus sit Tanais, existimo hoc loco legendum *Tamesis*, cuius fluminis bis apud Cæsarem fit mentio, & Dion lib. 60. tradidit Britannos, accepta clade à C. Sidio Geta, perculsos, seque ad *τάμεσον ποταμὸν* recipientes, cùm Romani, Germanorum auxiliariorum virtute, pontem, quo fluuius stratus erat, transiuissent, cæsos fugatosque. memini hanc emendationem etiam Victori Giselino, viro optimo & doctissimo, placuisse; cùm idẽ vtriq; eodem tempore in mentem venisset. Tamesis meminit etiam Stella Caluetus, vir nobilitate, disciplinis, humanitate & ceteris omnibus virtutibus pręstans, nostræque laus Hispaniæ; in Encomio Didaci Spinosæ S.R.E. Cardinalis, his versibus;

Iam te Danubius, septeno qui ruit ore
In pontum, colit & Rhenus, Scaldusq; verentur,
Et Rhodanus nouit velox, magnusq; Garumna,
Et Tamesis glaucus, Londini qui alluit arces.

43 *Coniugis.* Agrippinæ.

44 *Gnati.* Neronis.

45 *Frater.* Nero Britãnicum Octauiæ fratrem veneno à Locusta accepto sustulit.

49 *Mutua flagrat face.* hoc est quantum Nero odit Octauiam, tantum illa odit Neronem.

69 *Magni resto nominis vmbra.* ne existimes imitari illud Virgilij;

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

sunt enim planè diuersa.

Sed fata regunt.
NVT. *Dabit afflictæ meliora Deus*
Tempora mitis: tu modo blando
Vince obsequio placata virum.
OC. *Vincam sæuos antè leones,*
Tigresq́ truces, fera quàm sæui
Corda tyranni.
Odit genitos sanguine claro,
Spernit superbos humilesq́ simul,
Nec fortunam capit ipse suam,
Quam dedit illi per scelus ingens
Infanda parens, licet ingratum
Diræ pudeat muneris matris,
Hoc imperium cepisse: licet
Tantum munus morte rependat:
Feret hunc titulum post fata tamen
Fœmina longo semper in æuo.
NVT. *Animi retine verba furentis,*
Temere emissam comprime vocem.
OC. *Toleranda quāuis patiar: haud vnquā queāt,*
Nisi morte tristi, nostra finiri mala.
Genitrice cæsa, per scelus rapto patre,
Orbata fratre, miseriis, luctu obruta,
Mærore pressa, coniugi inuisa, ac meæ
Subiecta famulæ, luce non grata fruor:
Trepidante semper corde, non mortis metu,
Sed sceleris. absit crimen à fatis meis.
Mori iuuabit; pœna nam grauior nece est.
Videre tumidos & truces miseræ mihi
Vultus tyranni, iungere atque hosti oscula,
Timere

84 *Sæuos ante leones.* Euforbus;
Insequitur leo seuus & alma virginis astrum.
95 *Hunc titulum.* parti filio imperij. fecerat hoc prius Semiramis, sed modo honestiore.
107 *Pœna nam grauior.* in duobus m.s. *pœna nunc grauior.*
115 *Membra cum soluit quies.* membrorum enim compages somno soluuntur, auctore Paullo Ægineta lib. 1. ca. 97. Homerus Odyss. σ'.
ἀλλ' ὅτε δ' ἀνακλιθεῖσα, λύθεν δέ οἱ ἅψεα πάντα.
quare ab eodem somnus vocatur λυσιμελὴς, quemadmodum: & ab Apollonio. 4. Argonaut. & Orpheo in hymnis. de somno ita canit poeta Hispanus;

Quien duerme aqui? do esta que no le veo?
O bele alli. dichoso tu, que afloxas
La cuerda al pensamiento o al desseo.
O natura, quan pocas obras coxas
En el mundo son hechas por tu mano.
Creciendo el bien, menguãdo las congoxas.
El sueño diste al coraçon humano,
Para que al despertar mas se alegrasse
Del estado gozoso, alegre y sano.
Que, como si de nueuo le hallasse,
Hase aquel interualo, que ha passado,
Que el nueuo gusto nunca al bien se passe.
Y al que de pensamiento fatigado,
El sueño baña con licor piadoso,
Curando el coraçon despedaçado,
Aquel breue descanso aquel reposo
Basta para cobrar de nueuo aliento,
Con que se passe el curso trabaioso.

Hæc adde iis quæ diximus ad Herculem Furentem & ad Agamemnonem.
120 *Prosequitur hostis.* m. s. habent *persequitur hostis.*
125 *Nutentem.* in vno cod. antiquo legitur *intentam.*
128 *Sæuior Pelagi fretis.* quæ illi pepercerant. sic Ouidius Metamorph. 11.
... crudelior ipso Sit mihi mens pelago... 132 *Iusta maritum coniuge.* à Nerone pro præmio poscit meam necem, quæ iusta ipsius vxor sum. Claudius enim Octauiam Neroni, quem adoptauerat, in matrimonium traditurus, ne soror fratri nuberet (nam sororem, ne adoptiuam quidem durante adoptione, ducere leges sinebãt) eam prius alteri in adoptionem dedit; vt, eo modo in alienam familiam transiens, iuste Neroni nuberet. Erat ergo Octauia iusta Neronis vxor. quid vero inter iustam & iniustam vxorem intersit, docet Ræuardus lib. 4. de iuris ambiguitatib. c. 16. 138 *Gnato suo.* Britannico. *Sanguine alienum.* Neronem. 141 *Toris nefandis.* fratris enim vel sororis filiam vxorem ducere nõ licet. Suetonius Tranquillus lib. 5. Agrippinæ, inquit, Germanici fratris sui filiæ, per ius osculi & blanditiarum occasiones illectus in amorem, subornauit proximo Senatu qui cogerent se ad du-

Timere nutus, cuius obsequium meus
Haud ferre posset fata post fratris dolor,
Scelere interempti cuius imperium tenet,
Et morte gaudet auctor infandæ necis.
Quàm sæpe tristis vmbra germani meis
Offertur oculis, membra cùm soluit quies,
Et fessa fletu lumina oppressit sopor?
Modò facibus atris armat infirmas manus,
Oculosq́, & ora fratris infestus petit:
Modò trepidus idem refugit in thalamos meos.
Prosequitur hostis, atque inhærenti mihi,
Violentus ensem per latus nostrum rapit.
Tunc tremor, & ingens excutit somnos pauor,
Renouatq́, luctus & metus miseræ mihi.
Adijce his superbam pellicem, nostræ domus
Spoliis nitentem, cuius in munus suam
Stygiæ parentem natus imposuit rati.
Quam dira post naufragia superato mari
Ferro interemit, sæuior pelagi fretis.
Quæ spes salutis post nefas tantum mihi?
Inimica, victrix, imminet thalamis meis,
Odioq́, nostri flagrat, & precium stupri
Iustè maritum coniugis captat caput.
Emergere vndis, & fer auxilium tuæ
Gnatæ inuocanti genitor, aut Stygios sinus
Tellure rupta pande, quò præceps ferar.
NVT. *Frustrà parentis inuocas manes tui,*
Miseranda, frustrà, nulla cui prolis suæ
Manet inter vmbras cura: qui gnato suo
Præferre potuit sanguine alieno satum,
Genitamq́, fratris coniugem captus sibi
Toris nefandis flebili iunxit face.
Hinc orta series facinorum, cædes, doli,
Regni cupido, sanguinis diri sitis.
Mactata soceri concidit thalamis gener
Victima, tuis ne fieret hymenæis potens.
Prô facinus ingens, fœminæ est munus datus

cendam eam vxorem, quasi reip. in- » teresset, dandamq́; ceteris veniam ta- » lium coniugiorum; quæ ad id tempus » iniusta habebantur. ac, vix vno inter- » posito die, confecit nuptias, non reper- » tis qui sequerentur exemplum, exce- » pto libertino quodam & altero primi- » pilari; cuius officium nuptiarum & ipse » vna cum Agrippina celebrauit. Eadem » à Cornelio Tacito lib. 12. commemorantur, nisi quod Tacitus vnum Taledium Seuerum equitem Romanum exemplum hoc secutum fuisse refert.

Flebili iunxit face. siquidem interfectis triginta Senatoribus & innumeris equitibus Romanis nuptias celebrauit, vt tradit Seneca philosophus ἐν τῇ ἀποκολοκυντώσει.

Face. Facem hanc sponsæ mater præferebat. noster inferius;

. . . dira cui genitrix facem
Accendit . . .

& actu 3. Agrippina dicit se Stygiam facem Neronis & Poppeæ nuptiis præferre. licet haut sciam ex Græco hoc an Romano more dicatur. Romæ enim pueri videntur facem prætulisse. In Plauti Casina Villicus Chalino armigero seruo minatur;

Primò omnium lucebis huic nouæ nuptæ facem.

Catullus;

Tollite ô pueri facem.

apud Græcos & plerosq; Barbaros hoc munus matris erat, vt ostendit Euripides in Iphigenia Aulidēsi, apud quem iubēti Agamemnoni domum rediret, dicentique curaturum se omnia, quæ ad filiæ nuptias pertinerent, respondet Clytæmnestra;

. . . τίς δ' ἀνασχήσει φλόγα;
Αγ. ἐγὼ παρέξω φῶς ὃ νυμφίοισι πρέπει.
Κλυ. οὐχ ὁ νόμος οὗτος . .

& in Phœnissis ait Iocastæ;

ἐγὼ δ' οὔτε σοι πυρὸς ἀνῆψα φῶς-
νόμιμον ἐν γάμοις, ὡς πρέπει ματέρι μακαρίᾳ.

in Troadibus cùm Cassandra furore percita sibi ipsi facem præferret, non aliam ob causam dixit Hecuba:

παράδος ἐμοὶ φῶς, οὐ γὰρ ὀρθὰ πυρφορεῖς.
μαινὰς θοάζουσ'.

Apollonij scholiastes Argonaut. 4. εὐ-

Syllanus, & cruore fœdauit suo
Patrios penates, criminis factus reus.
Intrauit hostis, hei mihi, captam domum
Dolis nouercæ, principis factus gener.
Idemq́; gnatus, iuuenis infandi ingenij,
Capaxq́; scelerum, dira cui genitrix facem
Accendit, & te iunxit inuitam metu.
Tantoq́; victrix facta successu ferox,
Ausa imminere est orbis imperio sacri.
Quis tot referre facinorum formas potest,
Et spes nefandas fœminæ, & blandos dolos
Regnum petentis, per gradum scelerum omnium?
Tunc sancta pietas extulit trepidos gradus,
Vacuamq́; Erinnys sæua funesto pede
Intrauit aulam, polluit Stygia face
Sacros penates, iura naturæ furens
Fasq́; omne rupit, miscuit coniux viro
Venena sæua: cecidit atque eadem sui
Mox scelere gnati. tu quoque extinctus iaces
Deflende nobis semper infelix puer,
Modò sidus orbis, columen augustæ domus
Britanice: heu me, nunc leuis tantùm cinis,
Et tristis vmbra, sæua cui lachrymas dedit
Etiam nouerca, cùm rogis artus tuos
Dedit cremandos, membraq́; & vultus deo
Similes volanti flamma feruens abstulit.
OC. *Extinguat & me, ne manu nostra cadat.*
NVT. *Natura non vires dedit tantas tibi.*
OC. *Dolor, ira, mœror, miseriæ, luctus dabunt.*
NVT. *Vince obsequẽdo potius immitem virum.*

OC. *Vt*

πυλαιὸν τὰς μητέρας τῶν γαμούντων ἐν τοῖς γάμοις δυσδυχεῖν ἴσθι lib.

147 *Sillanus.* duo Sillani fuerunt; Ap. & L. hic de Lucio Sillano fit sermo, qui funesto die nuptiarum Claudij & Agrippinæ fuit interfectus: auctores Seneca senior, Tacitus, & Suetonius.

148 *Criminis factus reus.* Tacitus annal. lib. 12. Igitur Vitellius, nomine " Censoris seruiles fallacias tegens, in" gruentiumque dominationum proui" sor, quo gratiam Agrippinæ pararet, " consiliis eius implicari, serere crimina " in Sillanum; cui sane decora & procax " soror Iunia Caluina, haut multum an" te Vitellij nurus, fuerat: hinc initium accusationis; fratrisque non incæstum, sed incustoditum amorem ad infamiã traxit. hæc ille. Vnde apparet incæstus crimen, cuius damnatus fuit Sillanus, confictũ fuisse. quare mihi non displicet constans schedarum lectio; *criminis factis reus.* nisi potius quàm intelligere, malis legere; *criminis fictis reus.*

158 *Per gradum scelerum omnium.* Suauius legitur in vno codice antiquo; *per gradus scelerum omnium.*

167 *Sidus orbis.* non est absimile illud Horatij;

Quanquam sidere pulchrior Ille est..

171 *Membraq́; & vultus Deo similes.* Homerus;

ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ,
Ἄρεϊ δὲ ζώνην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι.

idem;

... θεῷ ἐναλίγκιος αὐτήν..

& alibi;

ἔθετ' ἀναστήσας ἀγαλματίθεος θεουδής.

item;

αἰνῶς ἀθανάτῃσι θεῇς εἰς ὦπα ἔοικεν.

Rufinus in epigrammatibus;

ὄμματ' ἔχεις Ἥρας, Μελίτη, τὰς χεῖρας Ἀθήνης,
τοὺς μαζοὺς Παφίης, τὰ σφυρὰ τῆς Θέτιδος.

Virgilius; *Os humerosq́; deo similis.* Q. Catulus; *Mortalis visus pulcrior esse Deo.* Calpurnius ecloga 7. ... *& nisi me decepit visus, in vno Et Martis vultus & Apollinis esse putaui.* Inter antiquæ vrbis inscriptiones à Iacobo Mazochio collectas vna est perantiqua, in qua habetur, FONDI HVIVS DOMINOS INFANS HIC IACET SIMILIS DEO &c. præterea ex Æschyli Persis tria exempla possem adducere: sed hæc sufficiunt, vt sciamus veteres formosa quæq; Diis suis comparasse. qui autem virtute præstabant, eos Lacedæmonij Diuos vocabant, auctore Aristotele & ibi Aspasio, lib. 7. Ethicorum ad Nicom. c. 1. Hodie etiamnum Belgæ, qui Germanico idiomate vtimur, cùm volumus infantulum aliquem innuere esse formosulum & pulchellum, dicimus: *een kint gheliick een Iesuken.* 182 *Fauor.* amici mei, docti homines, qui *fauor*, negant in hac significa-

OC. *Vt fratrem ademptum scelere restituat mihi?*
NVT. *Incolumis vt sis ipsa, labentem vt domum*
Genitoris olim sobole restituas tua.
OC. *Expectat aliam principis sobolem domus:*
Me dira miseri fata germani trahunt.
NVT. *Confirmet animum ciuium tantus fauor.*
OC. *Solatur iste nostra, non releuat mala.*
NV. *Vis magna populi est.* OC. *principis maior tamen.*
NVT. *Respiciet ipse coniugem.* OC. *pellex vetat.*
NVT *Inuisa cunctis nempe* OC. *sed chara est viro.*
NV. *Nondum vxor est.* OC. *iam fiet, & genitrix simul.*
NVT. *Iuuenilis ardor impetu primo furit:* ,,
Languescit idem facile, nec durat diu ,,
In Venere turpi, ceu leuis flammæ vapor.
Amor perennis coniugis castæ manet. ,,
Violare prima quæ toros ausa est tuos,
Animumq; domini famula possedit diu,
Iam metuet eadem, nempe prælatam sibi,
Subiecta & humilis, atque monumenta extruit,
Quibus timorem fassa testatur suum.
Et hanc leuis fallaxq; destituet deus
Volucer Cupido: sit licet forma eminens,
Opibus superba, gaudium capiet breue.
Passa est similes ipsa dolores
Regina deûm,
Cum se formas vertit in omnes
Dominus cæli, diuûmq; pater,
Et modò pinnas sumpsit oloris,
Modo Sidonij cornua tauri.
Aureus idem fulsit in imbri.

tione satis castum aut Latinum esse, cum isthac sua superstitiosa religione, putidiusculi sunt. nam Liuius lib. 2. Tacitus lib. 14. Plinius lib. 2. epist. Seneca lib. 4. epist. Cornelius Seuerus, Silius Italicus & alij innumeri scriptores, sic illa voce vtuntur. Nec Quinctiliano asserenti hac voce Ciceronem nō fuisse vsum, est credendum. extsat enim illa etiā hodie in oratione pro Quinctio. & ille Quinctiliani locus valdè mihi suspectus est. quia inuenio ipsum quoque Quinctilianum in Declama. 280. scripsisse: timeo fauorem illum populi, » misericordiam ciuitatis. Similis est error aliorum, similiter amicorum meorum valdè eruditorum; qui inter vocabula Prudentij poetæ, quæ quàm longissimè à Latinæ linguæ puritate abesse iudicant, retulerunt, *sequestrare*. nō enim *sequester* modo, *sequestratio*, & *sequestrum* Latinè ac purè dicitur, quæ Festus, Vlpianus, Paulus, Asconius, Cicero & apud Gellium P. Lauinius ac Modestinus vsurparunt; sed etiam, *sequestrare*, vt docent, post Brissonium, Prateius & Verrutius in lexicis iuris. quid vero sit *sequestratio*, quid *sequester*, abundè docent Budæus ad Pandectas, Alciatus & Brechæus ad leg. sequester D. de verborū significat. Conanus lib. 7. commētar. iur. ciuilis; Corrasius lib. 2. miscellan. cap 2. & obiter Ræuardus ad leges XII. tabularum, necnon lexicographi suis locis; è quorum scriptis manifestum fit, quid sit *sequestrare*.

188 *Iuuenilis ardor impetu primo furit.* nam, vt ait Homerus;

αἰεὶ δ' ὁπλοτέρων ἀνδρῶν φρένες ἠερέθονται.

Theophrastus, alias Theophanes, lib. 2. de moribus; χαλεπὸν ἐγκαταμαντεύσασθαι περὶ τῶν νέων. ἀστάθμητος γὰρ ἡ ἡλικία, καὶ πολλὰς ἔχουσα μεταβολὰς, ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλο φερομένη. Plato lib. 2. de legibus; τὰ γὰρ τῶν νέων ἤθη πολλὰς μεταβολὰς ἐν τῷ βίῳ μεταβάλλειν ἑκάστοτε πέφυκε. 190 *Amor perennis* &c. nam coniugalis amor ex virtute oritur, virtus autem est habitus, qui constans est & perpetuus: sed amor concubinæ vel pellicis, quia vt plurimum ex pulcritudine nascitur, cum ea perit; auctore Aristotele lib. 8. Ethicorum ad Nicomachum. huc spectat illud Terentij, in Heautontimorumeno. *Quippe forma impulsi nostra nos amatores colunt; Hæc vbi imminuta est, illi suum amorem aliò conferunt.* 198 *Volucer Cupido.* Ouidianum epithetum lib. 5. Metamorph. Moschus eidyllio ά. de amore, καὶ πτερόεις ὡς ὄρνις ἐφίπταται. Proclus, in hymno Veneris; ἀθανάτους πτερόεντας ἀεὶ βλάστησεν ἔρωτας. Orpheus, in hymnis; κικλήσκω μέγαν, ἁγνὸν, ἐράσμιον, ἡδὺν ἔρωτα, τοξαλκῆ, πτερόεντα, πυρίδρομον, εὔδρομον ὁρμῇ. qui versus si antiqui illius sunt Orphei; quem Aristo-

Fulgent

teles & Cicero negant fuisse; iam intelligitis quale sit, quod Græci quidam tradiderunt, vetustissimos poetas Cupidini nō attribuisse alas, sed hoc tamtum à recentioribus fuisse proditum. Propertius lib. 2.

Idem non frustra ventosas addidit alas,
Fecit & humano corde volare deum.

quia amantium cupido sit admodum leuis & instabilis, vt Alexander Aphrodisiensis existimat, & noster poeta hoc loco videtur innuere. Heliodorus autem histor. AEthiopicæ lib. 4. vult pictores amorem alatum pinxisse, vt agilitatem amantium & pernicitatem significarent.

207 *Sidera Ledæ* Castor & Pollux. meritò dixit *fulgent*. sunt enim lucida sidera teste Horatio ode 5. lib. 1. qui lib. 4. ode 8. ait;

... clarum Tyndaridæ sidus,

è quo versu supta in Hercule Furente,
„noster; .. clara gemini signa Tinda-
„ridæ micant.

221 *Sæua sideribus freta.* Ouidius;

Nec dederit nanti per freta sæua manum.

222 *Tartaro tristi.* Virgilius;

... alias sub tristia tartara mittit.

223 *Lux alma.* nescio quis in Tetrastichis;

Concessere Deo tenebræ, rebusq; colores
Lux iterum cunctis reddidit alma suos.

227 *Obruere flammis.* potest etiam ex v. l. legi; *Obrueret flammis calitū rector potens.*

229 *Ignibus terret sacris.* Virg. AEn. 4.

... an te genitor cùm fulmina torques
Nequicquam horremus, cæciq; in nubibus ignes
Terrificant animos & inania murmura miscent?

230 *Nouisq; monstris.* maximam humanis mentibus cælestium rerum ignaris religionem, metusque grauissimos nouæ in cælo facies, lunæ solisque defectiones, crinitæ stellæ, & hoc genus alia incutiunt, vt notauit Matthæus Fortunatus in præfatione annotationū suarum, in naturales quæstiones Senecæ: illa hoc loco vocat, noua monstra.

238 *Irata tellus.* Hesiodus in Theogonia;

αὐτὰρ ἐπεὶ Τιτῆνας ἀπ' οὐρανοῦ ἐξέλασε Ζεύς,

Fulgent cælo sidera Ledæ,
Patrio residet Bacchus olympo.
Deus Alcides possidet Heben,
Nec Iunonis iam timet iras,
Cuius gener est, qui fuit hostis.
Vicit sapiens tamen obsequium »
Coniugis altæ, pressusq; dolor. »
Sola Tonantem tenet ætherio
Secura toro maxima Iuno,
Nec mortali captus forma
Deserit altam Iuppiter aulam.
Tu quoque terris altera Iuno,
Soror Augusti, coniuxq; graues
Vince dolores.

OC *Iungentur antè sæua sideribus freta,*
Et ignis vndæ, Tartaro tristi polus,
Lux alma tenebris, roscidæ nocti dies:
Quàm cum scelesti coniugis mente impia
Mens nostra, semper fratris extincti memor.
Vtinam nefandi principis dirum caput
Obruere flammis cælitum rector paret,
Qui sæpe terras fulmine infesto quatit,
Mentesq; nostras ignibus terret sacris,
Nouisq; monstris. vidimus cælo iubar
Ardens, cometam pandere infestam facem,
Quâ plaustra tardus noctis æterna vice
Regit Boötes, frigido arctoo rigens.
En ipse diro spiritu sæui ducis
Polluitur æther, gentibus clades nouas
Minantur astra, quas regit dux impius.
Non tam ferum Typhona neglecto Ioue
Irata tellus edidit quondam parens.
Hæc grauior illo pestis, hic hostis deûm
Hominumq; templis expulit superos suis,
Ciuesq; patria: spiritum fratri abstulit,
Hausit cruorem matris: & lucem videt,
Fruiturq; vita, noxiam atque animam trahit?

Prè-

Prò summe genitor, tela cur frustra iacis
Inuicta toties temerè regali manu?
In tam nocentem dextra cur cessat tua?
Vtinam suorum facinorum pœnas luat
Nero: ipse diuo Domitio genitus patre,
Orbis tyrannus, quem premit turpi iugo,
Morumq; vitiis nomen augustum inquinat.
NVT. *Indignus ille fateor est thalamis tuis*
Sed cede fatis, atque fortunæ tuæ,
Alumna quæso, néve violenti moue
Iram mariti: forsitan vindex deus
Existet aliquis, lætus & veniet dies.
OC. *Graui deorum nostra iam pridem domus*
Vrgetur ira, prima quam pressit Venus,
Furore miseræ dira genitricis meæ.
Quæ nupta demens nupsit incesta face,
Oblita nostri, coniugis, legum immemor,
Illo soluta crine, succincta anguibus,
Vltrix Erinnys venit ad Stygios toros,
Raptasq; thalamis sanguine extinxit faces.
Incendit ira principis pectus truci
Cædem in nefandam: cecidit infelix parens
Heu nostra ferro, meq; perpetuo obruit
Extincta luctu, coniugem trusit suum,
Natumq; ad vmbras: prodidit lapsam domum.
NVT. *Renouare luctus parce cum fletu pios,*
Manes parentis néve sollicita tuæ,
Graues furoris quæ sui pœnas dedit.

ὁπλότατον τέκε παῖδα τυφῶεα γαῖα πελώρη.
ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν ἀφροδίτην.
alij Iunonis filium esse contendunt.
239 *Hostis Deûm.* Euripides:
μισεῖς θεοῖς τε, πᾶσί τ' ἀνθρώποις γίνῃ.
243 *Fructusq; vitæ.* Salustius: Quoniam vita ipsa, qua fruimur, breuis est.

259 *Nupta.* Claudio. NVPSIT. C. Silio.

267 *Trusit.* m. s. tradit.

CHORVS ROMANORVM.

Anapæstici.

Quæ fama modò venit ad aures,
Vtinam falsò credita, perdat
Frustra toties iactata, fidem.
Nec noua nostri coniux thalamos
Principis intret, teneatq; suos

Nupta

Nupta penates Claudia proles,
Edat partu pignora pacis,
Qua tranquillus gaudeat orbis,
Seruetq́ decus Roma æternum.
Fratris thalamos sortita tenet
Maxima Iuno: soror Augusti
Sociata toris, cur à patria
Pellitur aula? sancta quid illi
Prodest pietas, diuusq́ pater?
Quid virginitas, castusq́ pudor?
Nos quoque nostri sumus immemores.
Post fata ducis, cuius stirpem
Prodimus sæuo suadente metu.
Vera priorum virtus quondam
Romana fuit, verumq́ genus
Martis in illis, sanguisq́ viris.
Illi reges hac expulerant
Vrbe superbos, vltiq́ tuos
Sunt bene manes virgo, dextera
Cæsa parentis, ne seruitium
Paterere graue, aut improba ferret
Præmia victrix dira libido.
Te quoque bellum triste secutum est,
Mactata tua miseranda manu
Nata Lucreti, stuprum sæui
Passa tyranni: dedit infandi
Sceleris pœnas cum Tarquinio.
Tullia coniux, quæ per cæsi
Membra parentis sæuos egit
Impia currus, laceroq́ seni
Violenta rogos nata negauit.
Hoc quoque nostra videre nefas
Secula, magnum cùm Tyrrhenum
Rate ferali princeps captam
Fraude parentem misit in æquor:
Properant placidos linquere portus
Iussi nautæ, resonant remis.

280 · *Roma.* quo tempore vrbs, & à quo condita, & vocata fuerit, tam variè traditur, vt tutius existimem post Landinum initio Æneid. Virgilianæ, Vincentium Castilioneum & Bartho. Zanchium in commentar. Sallustianis, & Onufrium Panuinium lib. 1. de vrbe Roma, locos tantum scriptorum apponere, & digitum, vt fertur, ad fontem intendere. vide auctorem de viris illustrib. cap. 1. Messallam Coruinum in libello ad Cæsarem A. si modo eius liber est, Lactantium lib. 2. cap. 7. Ælianum lib. 7. var. histor. Dionysium Halicarnass. lib. 1. & 2. Plutarchum, in Romulo, Diodorum lib. 5. Strabonem lib. 5. Eustathium Iliad. ά. Sallustium de bello Catilinario, Liuium lib. 1. Velleium volumine 1. Iustinum lib. 43. Florum lib. 1. cap. 1. Eutropium lib. 1. Orosium lib. 1. cap. 18. lib. 2. cap. 4. Varronem de ling. Latina li. 4. Ciceronem lib. 2. de diuinatione, Sex. Pompeium in voce Roma, Plinium lib. 15. cap. 15. Solinum cap. 1. & 2. demum illos Annij scriptores, vt credo, commentitios, Berosum lib. 5. Manethonem in supputationibus, Catonem in Originib. Fabium Pictorem de aureo sæculo, & Sempronium, de diuisione Italiæ.

295 · *Virgo.* L. Virginius filiam suam, ne Appij Xviri libidini subiaceret, cultro è lanienæ rapto transfixit.

Pulſata freta, fertur in altum
Prouecta ratis, quæ reſoluto
Robore labens preſſa dehiſcit,
Sorbetq́; mare: tollitur ingens
Clamor ad aſtra cum fœmineo
Miſtus planctu: mors ante oculos
Dira vagatur. quærit lethi
Sibi quiſque fugam: alij laceræ
Puppis tabulis hærent nudi,
Fluctusq́; ſecant: repetunt alij
Littora nantes: multos mergunt
Fata profundo: ſcindit veſtes
Auguſta ſuas, laceratq́; comas,
Rigat & mœſtis fletibus ora.
Poſtquàm ſpes eſt nulla ſalutis,
Ardens ira iam victa malis,
Hæc, exclamat, mihi pro tanto
Munere reddis præmia gnate?
Hac ſum, fateor, digna carina,
Quæ te genui, quæ tibi lucem
Atque imperium, nomenq́; dedi
Cæſaris amens: exere vultus
Acheronte tuos, pœnisq́; meis
Paſcere coniux: ego cauſa tuæ
Miſerande necis, gnatoq́; tuo
Funeris auctor: en, vt merui,
Ferar ad manes inhumata tuos,
Obruta ſæuis æquoris vndis.
Feriunt fluctus ora loquentis,
Ruit in pelagus, rurſumq́; ſalo
Preſſa reſurgit: pellit palmis
Cogente metu fata, & cedit
Feſſa labori, manſit tacitis
In pectoribus ſpreta triſti
Iam morte fides: multi dominæ
Ferre auxilium pelago fractis
Viribus audent, brachia quamuis

363 *Pectora ferro.* hic & ſex verſus ſequentes apud Tacitum paucis verbis mutatis, pro Taciti verbis legũtur, hoc modo; exclamauit, rogans miniſtrum, » vt vtero dirum enſem conderet, adij» ciens, hic eſt hic eſt fodiendus ferro, » monſtrum qui tale tulit. poſt hanc vo» cem cum ſupremo mixtam gemitu a» nimam tandem per fera triſtem vulne» ra reddidit. Quæ verba, quamuis in omnibus vulgatis Taciti codicibus contineantur, ſemper tamen mihi ſpuria, & à quopiam librario, lacunæ complendæ cauſa inſerta, viſa ſunt: de quo dubitare deſij poſtquam Lipſius mihi affirmauit, in Taciti Vaticanis autographis ea omnia deſiderari. quod ipſum ille confirmabit; ſi, quæ vidi, eius elegantiſſima accuratiſſimaque in Tacitũ ſcholia, in lucem prodierint aliquando: quod vtinam fiat. appareret ſane quam temerè & turpiter in illo ſcriptore recenſendo & enarrando Beroaldus, Alciatus, Ferrettus, Rhenanus, Lupanus & Vertranius fuerint verſati.

376 *Inter Corſici rupes maris.* Claudius Senecam in Corſicam relegarat; ſed poſtmodum, Agrippina faciente, illum reuocauit & Neroni præfecit, auctore Xichone Polentino, in vita Senecæ.

381 *Currus.* malo cum membranis, *curſus.*

386 *Nunc adest.* integrior eſt v.l. lectio *nunc aſſit.* quia noluit dicere diem illum adeſſe, ſed vt aſſit optas.

392 *Sancta fide.* Iuſtitiæ fidem coniungit. quia iuſtitiæ fundamentum eſt fides, teſte Cicerone in officiis. ideo ait Horatius;

... cui Iuſtitiæ ſoror
Incorrupta fides ...

394 *Non bella norat.* reſpexit fortaſſis ad illa Ouidij lib. 1. Metamorph.

Nondum præcipites cingebant oppida foſſæ,
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non enſis erat: ſine militis vſu
Mollia ſecuræ peragebant otia gentes.

Tibullus lib. 1.

Non acies, non ira fuit; non bella, nec enſem
Immiti ſæuus duxerat arte faber.

397 *Communis vſus.* ait aurea ætate res omnes fuiſſe communes. quod ſanè primario illo naturali iure obtinuit, ſed

Lenta trahentem voce hortantur,
Manibusq́ leuant: quid tibi ſaui
Fugiſſe maris profuit vndas?
Ferro es gnati moritura tui:
Cuius facinus vix poſteritas, »
Tardè ſemper credula, credet. »
Furit, ereptam pelagoq́ dolet
Viuere matrem impius, ingens
Geminatq́ nefas: ruit in miſera
Fata parentis, patiturq́ moram
Sceleris nullam. miſſus peragit
Iuſſa ſatelles, reſerat domina
Pectora ferro: cadis moriens
Illa miniſtrum rogat infelix,
Vtero dirum condat vt enſem.
Hic eſt, hic eſt fodiendus, ait,
Ferro, monſtrum qui tale tulit.
Poſt hanc vocem cum ſupremo
Miſtam gemitu animam tandem
Per fera triſtem vulnera reddit.

ACTVS SECVNDVS.

SENECA.

Quid me potens Fortuna, fallaci mihi,
Blandita vultu, ſorte contentum mea
Altè extuliſti? grauius vt ruerem edita
Receptus arce, totq́ proſpicerem metus.
Melius latebam procul ab inuidiæ malis
Remotus, inter Corſici rupes maris,
Vbi liber animus, & ſui iuris, mihi
Semper vacabat ſtudia recolenti mea.
O quàm iuuabat (quo nihil maius parens
Natura genuit, operis immenſi artifex)
Cælum intueri, ſolis & currus ſacros,
Mundiq́ motus, ſolis alternas vices,
Orbemq́ Phœbes, aſtra quem cingunt vaga,

Lateq́

Lateq; fulgens ætheris magni decus?
Qui sese nescit tantus in cæcum chaos
Casurus iterum: nunc adest mundo dies
Supremus ille, qui premat genus impium
Cæli ruina, rursus vt stirpem nouam
Generet, renascens melior: vt quondam tulit
Iuuenis tenente regna Saturno poli.
Tunc illa virgo, numinis magni dea,
Iustitia cælo missa cum sancta Fide,
Terras regebat mitis: humanum genus
Non bella norat, non tubæ fremitus truces,
Non arma gentes, cingere assuerant suas
Muris nec vrbes: peruium cunctis iter,
Communis vsus omnium rerum fuit:
Et ipsa tellus læta fæcundos sinus
Pandebat vltro, tam piis felix parens,
Et tuta alumnis: alia sed soboles minus
Conspecta mitis, tertium solers genus,
Nouas ad artes extitit: sanctum tamen,
Mox inquietum, quod sequi cursu feras
Auderet acres, fluctibus tectos graues
Extrahere pisces rete, vel calamo leui:
Decipere volucres: premere subiectos iugo
Tauros feroces: vulnere immunem prius
Sulcare terram, læsa quæ fruges suas
Interius altè condidit sacro sinu.
Sed in parentis viscera intrauit suæ.

Deterior

mutatum fuit à iure gentium; quo iure dominia rerum fuerunt distincta l. 5. D. de iust. & iure. idque plane necessarium fuit, vt ciuilis hominum societas tranquillè foueretur, sine litibus, quas parere solet communio l. cùm pater. §. dulcissimis D. de lega. 2. latè Prateius ad §. si familiæ. instit. de offic. iud. Præterea ne agricultura intermitteretur, fuit hoc præsens remedium, nam quæ communiter possidentur, plerumque solent negligi, l. 2. C. quando & quibus quar. lib. 10. Sic quoque factum est, vt omnia hominum negocia, distributis hoc modo rebus, certo ordine tractari cœperint. c. cùm singulæ de præbend. in 6. c. 1. 89. distinct. Facessat igitur Lycurgi & Platonis imaginaria communio; quæ & Aristoteli & Ciceroni meritò displicuit & contra quam multa eleganter Lactantius lib. 3. institution. Christian.

398 *Et ipsa tellus.* Hesiodus;

καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
αὐτομάτη, πολλόν τε καὶ ἄφθονον.

Virgilius;

... ipsaq; tellus
Omnia liberius nullo poscente ferebat.

Ouidius;

Ipsa quoque immunis, rastroq; intacta, nec vllis
Saucia vulnerib. per se dabat omnia tellus.

405 *Rete.* non sum nescius, rete & plagas sæpe confundi: sed puto proprie rete esse, quo pisces; plagas, quibus feras capimus. Vlpianus in l. ex empto. 11. §. qui autem, sub finem D. de act. emt. veluti, inquit, cùm futurũ iactum retis à piscatore emimus, aut indaginem plagis positis à venatore, vel pantheram ab aucupe. quæ vltima verba nec Budæus, nec Alciatus intellexerunt, non animaduertentes locum esse mendosum, & reponẽdum; *vel pantherem ab aucupe.* Nam teste Varrone in libris de lingua Latina, panther est rete aucupis. quod ante Pardulfum Prateium, in lexico iuris, iampridem plurimæ lectionis vir Ioannes Brodæus, in annotationibus in Oppianum, obseruauerat. 406 *Crate.* de hoc venationis genere idem Brodæus lib. 1. miscellaneorum egit, adductis his Plauti verbis; *Hoc vno excepto quod non crate, sed retibus hæ aues capiuntur.* Fit ista venatio hoc modo. cùm humus niue contecta est, venator, niue ablata, areolas quasdam concinnat: in his superiecta crate, ordeum effundit, variaque semina ad inescandas aues spargit. eæ vero sub hac desuper incumbente pascentes, fune, qui cratem suspendit, clam laxato, omnes facilè opprimuntur. hæc Brodæus. Alio quoq; modo æque expedito aues crate capere possumus, vt tamtum terræ egeratur quamtum opus sit fossæ faciendæ; super quam craticula leuis, palo vel bacillo traiecta suspenditur, eo vtrimque in terram immisso, tum semina ad inescandas alites super craticulam sparguntur; in quam illæ deuolantes, craticulæ vnum latus pondere suo deprimunt, eoque cedente incidunt in foueam; ipsa vero craticula rursus assurgit, sic vt euolare

Deterior ætas, eruit ferrum graue,
Aurumq́; sæuas mox & armauit manus.
Partita fines regna constituit, nouas
Extruxit vrbes, tecta defendit suis
Aliena telis, aut petit prædæ imminens.
Neglecta terras fugit, & mores feros,
Hominum cruenta cæde pollutas manus
Astrea virgo, siderum magnum decus.
Cupido belli creuit, atque auri fames,
Totum per orbem maximum exortum est malum,
Luxuria, pestis blanda: cui vires dedit,
Roburq́ longum tempus, atque error grauis.
Collecta vitia per tot ætates diu
In nos redundant, seculo premimur graui,
Quo scelera regnant, sæuit impietas furens,
Turpi libido Venere dominatur potens.
Luxuria victrix orbis immensas opes
Iampridem auaris manibus, vt perdat, rapit.
Sed ecce gressu fertur attonito Nero,
Trucíq́ vultu, quid ferat, mente horreo.

NERO. PRÆFECTVS.

SENECA.

Perage imperata, mitte: qui Plauti mihi,
Syllæq́ cæsi referat abscissum caput.
PR. *Iussa haud morabor, castra confestim petam.*
SE. *Nihil in propinquos temerè constitui decet.*
NE. *Iustū esse facile est, cui vacat pectus metu.* „
SE. *Ma-*

nequeant, ab hoc aucupij genere non multum distat illa ratio lupos capiendi, quam tradidit Ioannes de Clamorgan in libro De luporum venatione c. 11. seu finali. porro alias quasdam aucupiorum species valde expeditas & certas refert Garcias Lassus poeta Hispanus, in ecloga 2. Sed hæc omnia pueris & rusticis notissima satius fortè fuerat præterire: illud prætereundum nō est, hoc loco maxime grassatam fuisse cuiusdam eruditi viri audaciam; qui cùm rectissimè in o.v.l. & excusis legeretur;

...fluctibus tectos graues
Extrahere pisces rete, vel calamo leui:
Decipere volucres crate: ceruos aut lues
Tenere laqueo: premere subiectos iugo etc.

flagiiosè reposuit, & excudi mādauit;

...fluctibus tectos graues
Extrahere pisces rete, vel calamo leui
Decipere volucres, premere subiectos iugo.

ô immanem licentiam! ô temeritatem non ferēdam! si quis βιβλιοτριβῶν hoc attentasset, facilè hoc contemnerem: sed Fabricium, magnæ doctrinæ & nominis clari virum, tam temerè tot verba reiicere, non possum vtique tacitus ferre. vsus ille fuisset saltem ea modestia, vt in annotationibus solummodo sententiam suam & causam posuisset, non verò ex ipso poetæ contextu sex vocabula sustulisset.

411 *Eruit ferrum graue.* hæc, quemadmodum pene tota ista ætatum descriptio ex Ouidio 1. Metamorph. vel Arato aut Hesiodo sumta sunt.

413 *Regna constituit.* regna proprie dicuntur regiones illę simul iunctæ, quę, ab vno principe supremum imperium habente, possidentur; quia à regēdo rex vocatur. Sic Seneca hic, sic regni nomē accepit Hermogenianus l. 5. D. de iust. & iure. discretæ gentes, regna condita, dominia distincta &c. 418 *Astrea virgo.* eadem tradunt Aratus ἐν τοῖς φαινομένοις. Virgilius 2. Georg. Ouidius 1. Metamorph. Iuuenalis Satyr. 10. & Plato in Gorgia. Nigidius grammaticus, virginem, „ inquit, Iustitiam dici, siue æquitatē; quæ ab hominibus recesserit, & ad immortales meritò transierit. 419 *Auri fames.* Virgilius; *...quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames?..* 427 *Luxuria victrix.* sic legendum, non *vltrix*, vt somniat Badius. nam videri vult luxuriam vicisse mūdum, ideo victricem vocat, quomodo legitur in o.v.l. nec repugnat Iuuenalis; *...sæuior armis Luxuria incubuit, victumq́ue vlciscitur orbem.* 431 *Plauti mihi Syllæq́.* de his consule Tacitū & Suetonium. 441 *Regenda magis* &c. idipsum disertè Plutarchus tradit in libro De liberis educandis, eiusq́; rationem reddit. ipsum videte. nam mihi nunc aliò properanti verba non vacat ascribere. 447 *Crede obsequenti parcius, leuis est dea.* de fortuna loquitur, sicut Alexis; Κἂν δυστυχῇ τις, ὡς ἔοικε, προσδοκᾶν ἀεὶ τὸ δεῦ, καὶ μὴν πῶς δεῖ τύχῃ.

SE. *Magnum timoris remedium clementia est.* „
NE. *Extinguere hostem, maxima est virtus ducis.*
SE. *Seruare ciues maior est patriæ patri.* „
NE. *Præcipere mitem conuenit pueris senem.*
SE. *Regenda magis est feruida adolescentia.* „
NE. *Ætate in hac satis esse consilij reor.*
SE. *Vt facta superi comprobent semper tua.*
NE. *Stultè verebor esse, cùm faciam, deos.*
SE. *Hoc plus verere, quòd licet tantum tibi.*
NE. *Fortuna nostra cuncta permittit mihi.*
SE. *Crede obsequenti parcius, leuis est dea.*
NE. *Inertis est, nescire quid liceat sibi.*
SE. *Id facere laus est, quod decet, nō quod licet.* „
NE. *Calcat iacentē vulgus.* SE. *inuisū opprimet.* „
NE. *Ferrum tuetur principem.* SE. *melius fides.* „
NE. *Decet timeri Cæsarem.* SE. *at plus diligi.* „
NE. *Metuant necesse est.* SE. *quicquid exprimitur, graue est.* „
NE. *Iussisq; nostris pareant.* SE. *iusta impera.*
NE. *Statuam ipse.* SE. *quæ consensus efficiat rata.*
NE. *Despectus ensis faciet.* SE. *hoc absit nefas.*
NE. *An patiar vltro sanguinem nostrum peti,*
Inuisus, & contemptus? vt subitò opprimar?
Exilia non fregere summotos procul
Plautum atque Syllam, pertinax quorum furor
Armat ministros sceleris in cædem meam.
Absentium cùm maneat etiam ingens fauor
In vrbe nostra, qui fouet spes exulum.
Tollantur hostes ense suspecti mihi.

Inuisa

448 *Id facere laus est quod decet, non quod licet.* Cicero, pro Rabirio; hic iam iudices vestri consilij res est, vestræ sapientiæ, quid deceat vos, non quantum liceat spectare debetis. & copiosius in Oratione pro Cornelio Balbo: Quid ait accusator fecisse Pompeium, quod ei facere non licuerit; quod grauius est, quàm si diceret hoc ab eo factū quod non oportuisset. est enim aliquid quod non oporteat, etiamsi licet: quicquid vero non licet, certè non oportet: quicquid enim non licet, honestum nō est, ideoque non oportet. at non quicquid licet, hoc etiam honestum est, imo verò plerumque non oportet. Claudianus in Panegyri de 4. consula. Honorij A.

Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit
Occurrat, mentemq; domet respectus honesti.

plura de hac re collegit Pet. Faber ad l. non omne 144. D. de diuers. reg. iur. antiqui.

450 *Ferrum tuetur principem.* SE. *melius fides.* ait quidam;

Non sic excubiæ, non circumstantia pila
Vt tutatur amor . . .

Cyrus apud Xenophontem; Οἶσθα μὲν οὖν καὶ σύ, ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρόν ἐστι τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ φίλοι πιστοὶ σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους (πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιντο, ὥσπερ καὶ τἆλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται) ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ. ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν ἐστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. apud Herodianum quoque moriēs Marcus inquit; οὔτε γὰρ χρημάτων πλῆθος οὐδὲν αὔταρκες πρὸς τυραννίδος ἀκρασίαν, οὔτε δορυφόρων φρουρὰ ἱκανὴ ῥύσασθαι τὸν ἄρχοντα, εἰ μὴ προϋπάρχοι ἡ τῶν ὑπηκόων εὔνοια. μάλιστα δὲ ἐκεῖνοι εἰς ἀρχῆς μῆκος ἀκινδύνως ἤλασαν, ὅσοι μὴ φόβον ἐξ ὠμότητος, πόθον δὲ τῆς αὐτῶν χρηστότητος ταῖς τῶν ἀρχομένων ψυχαῖς ἐνέσταξαν. οὐ γὰρ οἱ ἐξ ἀνάγκης δουλεύοντες, ἀλλ' οἱ μετὰ πειθοῦς ὑπακούοντες, ἀνύποπτοι, καὶ ἔξω κολακείας πράττοντές τε καὶ πάσχοντες διατελοῦσιν, οὐδέποτε ἀφηνιάζουσιν, ἢν μὴ βίᾳ καὶ ὕβρει ἐπὶ τοῦτο ἀχθῶσι. χαλεπὸν δὲ μετριάσαι τε καὶ ὅρον ἐπιθεῖναι ἐπιθυμίαις, ὑπηρετούσης ἐξουσίας. Q. Curtius ait; Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur. Beneficiorum gratia sempiterna est: nam vt scribit in vita Agricolæ Cornelius Tacitus fidelissimus & prudentissimus historicus: plerosq; dominationi alienæ sanguinem accommodantes, diutius tamen hostes quàm seruos, fide & affectu teneri putatis? metus & terror est, infirma vincula caritatis; quæ vbi remoueris, qui timere desierint, odisse incipient. Ideo T. Liuius lib. 8. tradidit id firmissimum longè imperium esse, quo obedientes gaudent. hęc grauissimorum auctorum testimonia, addi

possunt iis, quæ Pet. Velleius Gueuara scripsit ad l. 19. D. de Offi. Præsidis & collectis à Simanca li. 3. de repub. c. 12.

464 *Vt carum sibi.* v. l. habent; *et carũ sibi.*

470 *Petitur hac cælum via.* egregiis enim factis, vt gradibus, in cælum ascéditur, non inertia, aut ignauia, non crudelitate aut sceleribus. virtutes colendæ, vitia fugienda, labores ferendi sunt. rectè. Alexander Magnus, apud Arrianum ni fallor; ἀλλὰ παραμείνατε ἄνδρες Μακεδόνες καὶ ξύμμαχοι. πονοῦσί τοι καὶ κινδυνεύουσι τὰ καλὰ ἔργα, καὶ ζῆν τε ξὺν ἀρετῇ ἡδύ, καὶ ἀποθνήσκειν κλέος ἀθάνατον ὑπολειπομένους. ἢ οὐκ ἴστε ὅτι ὁ πρόγονος ὁ ἡμέτερος οὐκ ἐν Θίρυνθι, οὐδ' ἐν Ἄργει, ἀλλ' οὐδ' ἐν Πελοποννήσῳ ἢ Θήβαις μένων, ἐς τοσόνδε κλέος ἦλθεν, ὡς θεὸς ἐξ ἀνθρώπου γενέσθαι, ἢ δοκεῖν. οὐ μὲν δὴ οὐδὲ Διονύσου, ἁβροτέρου τούτου θεοῦ ἢ καθ' Ἡρακλέα, ὀλίγοι πόνοι. Callisthenes apud Q. Curtium lib. 8. „Interuallo opus est, vt credatur „deus: semperque hanc gratiam magnis „viris posteri reddunt. Ego autem seram „immortalitatẽ precor regi, vt vita diu„turna sit & æterna maiestas. Hominem „consequitur aliquando, numquam co„mitatur diuinitas. Herculem modò & „patrem Liberum consecutæ immor„talitatis exempla referebas. credísne il„los vnius conuiuij decreto deos factos? „prius ab oculis mortalium natura amo„lita est; quàm in cælum fama perueheret. Horatius lib. 2. epistolarum:

Romulus & Liber pater & cum Castore Pollux
Post ingentia facta Deorum in templa recepti,
Dum terras hominumq́; colunt genus, aspera bello
Componunt, agros assignant, opida cõdunt.

ad quem Horatij locum alia testimonia congessit Lambinus.

465 *Quicquid excelsum est cadat.* meminerat Nero hac arte Sex. Tarquinium Gabios in potestatem suam redegisse; quam historiã sic describit Liuius lib. 1. vt facilè mihi persuadeam verum tradidisse Dionysium Halicarnass. lib. 4. cùm scribit Tarquiniũ imitatum fuisse Cypseli Corinthij & Thrasybuli Milesij stratagema; quod à quo Thrasybulus acceperit docet Aristoteles lib. 3. Po.

Inuisa coniux pereat, vt charum sibi
Fratrem sequatur. quicquid excelsum est, cadat. ,,
SE. *Pulchrum eminere est inter illustres viros:* ,,
Consulere patriæ, parcere afflictis, fera ,,
Cæde abstinere, tempus atque iræ dare, ,,
Orbi quietem, seculo pacem suo. ,,
Hæc summa virtus, petitur hac cælum via. ,,
Sic ille patriæ primus Augustus parens,
Complexus astra est, colitur & templis deus.
Illum tamen fortuna iactauit diu
Terra mariq́, per graues belli vices.
Hostes parentis donec oppreßit sui.
Tibi numen incruenta summisit suum,
Et dedit habenas imperij facili manu.
Nutuq́, terras, maria subiecit tuo,
Inuidia tristis victa, consensu pio
Ceßit Senatus, Equitis accensus fauor,
Plebisq́, votum est, atque iudicium patrum.
Tu pacis auctor, generis humani arbiter
Electus, orbem tu sacra specie regis
Patriæ parens: quod nomen, vt serues, petit,
Suosq́, ciues Roma commendat tibi.
NE. *Munus deorum est, ipsa quod seruit mihi*
Roma, & Senatus: quodq́, ab inuitis preces,
Humilesq́, voces exprimit nostri metus.
Seruare ciues principi & patriæ graues,
Claro tumentes genere, quæ dementia est?
Cùm liceat vna voce suspectos sibi
Mori iubere? Brutus in cædem ducis,
A quo salutem tulerat, armauit manus.
Inuictus acie, gentium domitor, Ioui
AEquatus, altos sæpe per honorum gradus
Cæsar nefando ciuium scelere occidit.
Quantum cruoris Roma tunc vidit sui,
Lacerata toties? ille qui meruit pia
Virtute cælum, diuus Augustus, viros
Quot interemit nobiles, iuuenes, senes,

Sparsos.

Sparsos per orbem? cùm suos mortis metu
Fugerent penates, & trium ferrum ducum
Tabula notante deditos tristi neci?
Exposita rostris capita cæsorum patres
Videre mæsti, flere nec licuit suos,
Non gemere, dira tabe polluto foro.
Stillante sanie per putres vultus graui.
Nec finis hic cruoris aut cædis stetit:
Pauere volucres, & feras sæuas diu
Tristes Philippi: hausit & Siculum mare
Classes, virosq; sæpe cædentes suos.
Concussus orbis viribus magnis ducum,
Superatus acie, puppibus Nilum petit
Fugæ paratis, ipse periturus breui.
Hausit cruorem incesta Romani ducis
AEgyptus iterum, nunc leues vmbras tegit.
Illic sepultum est impiè gestum diu
Ciuile bellum, condidit tandem suos
Iam fessus enses victor, hebetatos feris
Vulneribus, & continuit imperium metu,
Armis, fideq; militis tutus fuit.
Pietate gnati factus eximia deus
Post fata consecratus, & templis datus.
Nos quoque manebunt astra, si sæuo prior
Ense occuparo quicquid infestum est mihi,
Dignaq; nostram sobole fundaro domum.
SE. *Implebit aulam stirpe cælesti tuam*
Generata Diuo, Claudiæ gentis decus,
Sortita fratris more Iunonis toros.
NE. *Incesta genitrix detrahit generi fidem,*
Animusq; nunquam coniugis iunctus mihi.
SE. *Teneris in annis haud satis clara est fides,*
Pudore victus cùm tegit flammas amor.
NE. *Hoc equidem & ipse credidi frustrà diu,*
Manifesta quamuis pectore insociabili,
Vultuq; signa proderent odium mei.
Tandem quod ardens statuit vlcisci dolor,

Dignamq;

liticorũ his verbis: ὅπερ καὶ τὸ Περιάνδρου πρὸς Θρασύβουλον συμβούλευμά ἐστιν, ἡ τῶν ὑπερεχόντων σταχύων κόλουσις, ὡς δέον αἰεὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν πολιτῶν ἀναιρεῖν. Cuius cōsilij etiam Herodotus in Terpsichore meminit, sed à Thrasybulo scribit Periandro datum fuisse, contrà scilicet quàm refert Aristoteles, vt obseruauit Genesius Sepulueda in commentariis ad dictum locum Aristotelis, scilicet lib. 3. c. 9. Fuit igitur hæc Periandri seu Thrasybuli, deinde Cypseli, postea Tarquinij, demũ Neronis de stabiliẽda tyrannide opinio, improba illa quidem iniusta & tyrãnica: sed quæ, quod eorum cogitationibus conueniebat optimè, astuta & callida, & si pateris, prudens meritò dicatur. vtilis enim erat, sed non honesta; quæ duo in omni cōsilio capiendo vel coniuncta simul, vel separatim per se singula considerãtur.

489 *Seruare ciues.* pro *ciues*, in m. s. legitur; *viros.*

492 *In cædem ducis.* C. Iulij Cæsaris.

500 *Quot interemit.* Octauius enim, qui, initio collegis ne qua fieret proscriptio aliquandiu restiterat, incœptam crudelius vtroq; exercuit. illi sæpe non nullis mortem remisisse: hic ne cui parceretur magnopere fertur contendisse. Iunius Saturninus auctor est, cùm peracta proscriptione Lepidus in Senatu excusasset præterita & spem clementiæ in posterum fecisset; Octauium è cōtra professum, ita modum se proscribendi statuisse, vt omnia sibi libera relicta meminerit. hæc ex Suetonio.

502 *Trium.* Lepidi, Antonij & Octauij IIIvirorum.

510 *Tristes Philippi.* Siculum bellum cum Philippensi prælio semper coniungunt poetæ. Propertius lib. 2.

...quotiẽs Mutinã aut ciuilia busta Philippos,
Aut canerem Siculæ classica bella fugæ.

Ouidius vltimo Metamorph.

Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem
Victa petẽt Mutinæ, Pharsalia sentiet illũ,
AEmathiq; iterũ madefient cæde Philippi,
Et Magnũ Siculis non ẽ superabitur vndis.

513 *Superatus.* M. Antonius.

516 *Iterum.* semel Cn. Pompeij Magni. iterum M. Antonij, III viri.

525 *Ense occupàro.* malè in membranis *occupato.*

Dignamq́, thalamis coniugem inueni meis
Genere atque forma, victa cui cedat Venus,
Iouisq́, coniux, & ferox armis dea.
SE. *Probitas, fidesq́, coniugis, mores, pudor,* „
Placeant marito: sola perpetuò manent „
Subiecta nulli, mentis atque animi bona: „
Florem decôris singuli carpunt dies. „
NE. *Omnes in vnam contulit laudes deus,*
Talemq́, nasci fata voluerunt mihi.
SE. *Recedat à te, temere ne credas, amor.*
NE. *Quē submouere fulminis Dominus nequit,*
Cæli tyrannum, sæua qui penetrat freta,
Ditisq́, regna, detrahit superos polo.
SE. *Volucrem esse Amorem fingit, immitem deū,*
Mortalis error, armat & telis manus,
Arcusq́, sacros instruit sæua face:
Genitumq́, credit Venere, Vulcano satum.
Vis magna mentis, blandus atque animi calor,
Amor est, iuuenta gignitur, luxu, otio
Nutritur, inter læta fortunæ bona.
Quem si fouere atque alere desistas, cadit,
Breuiq́, vires perdit extinctus suas.
Hanc esse vitæ maximam causam reor,
Per quam voluptas oritur, interitu caret,
Cùm procreetur semper humanum genus
Amore grato, qui truces mulcet feras.
NE. *Hic mihi iugales præferat tedas deus,*
Iugetq́, nostris igne Poppeam toris.
SE. *Vix sustinere posset hos thalamos deus*
Videre, populi sancta nec pietas sinat.
NE. *Prohibebor vnus facere, quod cunctis licet?*
SE. *Maiora populus semper à summo exigit.* „
NE. *Libet experiri, viribus fractus meis*
An cedat animis, temerè conceptus furor.
SE. *Obsequere potius ciuibus placidus tuis.*
NE. *Male imperatur, cum regit vulgus duces.* „
SE. *Nihil impetrare cùm vales, iustè dolet.*

NE. *Ex-*

539 *Cui cedat Venus.* Ouidianū hoc est.

540 *Ferox armis Dea.* Minerua.

549 *Cæli tyrannum.* de amore ait Anacreon:
ὁ δὲ καὶ θεῶν δυνάστης.
Menander;
ἔρως δὲ τῶν θεῶν ἰσχὺν ἔχων πλείστην.
Sophocles de eodem;
οὗτος γὰρ ἄρχει καὶ θεῶν ὅπως θέλει.
Sæua qui penetrat freta. cuidam Cupidinis statuę olim subscriptū legebatur;
Sol calet igne meo, flagrat Neptunus in vndis,
Pensa dedi Alcidæ, Bacchum seruire coegi.
556 *Otio.* otio amorem nutriri docet Ouidius lib. 1. de remed.
Fac monitis fugias otia prima meis:
Hæc vt ames faciunt; hec vt fecêre tuentur,
Hæc sunt iucundi causa cibusq; mali.
Otia si tollas, periere Cupidinis arcus,
Contemtæq; iacent & sine luce faces.
adde quæ scribunt Antonius Guibertus Polyhistoris cap. 8. pag. 28. & hunc locum nominatim laudans Pius Secundus lib. 1. epist. 106.
560 *Hanc esse.* hæc Neroni, non Senecæ tribuenda sunt.
563 *Qui truces mulcet feras.* Argentarius;
αὐγάζω τὸν ἄφυκτον ἐπὶ σφραγῖδος ἔρωτα
χειρὶ λεοντείους ἀνιοχεῦντα βίας.
ὃς τῇ μὲν, μάστιγα κατ' αὐχένος. ᾗ δὲ χαλινοῖς
εὐθύνει. πολλὰ δ' ἀμφιτίθησι χάρις.
φρίσσω τὸν βροτολοιγόν. ὁ γὰρ καὶ θῆρας δαμάσσαι
ἄγριος, οὐδ' ὀλίγον φείσεται ἁμερίων.
566 *Vix sustinere posset hos thalamos dolor videre populi. sancta nec pietas sinat.* hæc est o. v. l. lectio probatissima.
571 *Furor.* o. v. l. *fauor.*

NE. *Exprimere ius est ferro, quod nequeũt preces.*
SE. *Negare durum est.* NE. *principem cogi nefas.*
SE. *Permittat ipse.* NE. *fama sed victum feret.*
SE. *Leuis atque vana.* NE. *sit licet, multos notat.*
SE. *Excelsa metuit.* NE. *non minus carpit tamen.*
SE. *Facile opprimetur: merita te Diui patris,*
AEtasq́, frangant, coniugis probitas, pudor.
NE. *Desiste tandem, iam grauis nimium mihi,*
Instare: liceat facere quod Seneca improbat.
Et ipse populi vota iampridem moror,
Cùm portet vtero pignus, & partem mei,
Quin destinamus proximam thalamis diem?

585 *Partem mei.* Ouidius;
Parsq́; tui latitat corpore clausa meo.

ACTVS TERTIVS.

AGRIPPINA.

Tellure rupta Tartaro gressum extuli,
Stygiam cruenta praferens dextra facem
Thalamis scelestis: nubat his flammis meo
Poppea gnato iuncta, quas vindex manus,
Dolorq́, matris vertet ad tristes rogos.
Manet inter vmbras impia cadis mihi
Semper memoria, manibus nostris grauis
Adhuc inultis, reddita & meritis meis
Funesta merces puppis, & precium imperi.
Nox illa, qua naufragia defleui mea,
Comitum necem, natiq́, crudelis nefas
Deflere votum fuerat, haud tempus datum est
Lachrimis, sed ingens scelere geminauit nefas.
Perempta ferro, fœda vulneribus, sacros
Intra penates spiritum effudi grauem
Erepta pelago, sanguine extinxi meo
Nec odia gnati, sauit in nomen ferus
Matris tyrannus, obrui meritum cupit.
Simulachra, titulos destruit mortis metu
Totum per orbem, quem dedit pœnam in meam,
Puero regendum noster infelix Amor.

588 *Praferens.* in scriptis libris legitur, *deferens.*

605 *Sauit in nomen.* impetrauerat enim Nero à Senatu, vt natalis Agrippinæ inter nefastos dies haberetur.

611 *Tumulumq; gnati.* Britannici. *Auctorem.* Neronem.

Extinctus vmbras agitat infestus meas,
Flammisq; vultus noxios coniux petit,
Instat, minatur, imputat fatum mihi,
Tumulumq; gnati poscit auctorem necis.
Iam, parce, dabitur, tempus haud longum peto,
Vltrix Erinnys impio dignum parat
Lethum tyranno: verbera, & turpem fugam,
Pœnasq;, quis & Tantali vincat sitim,
Dirum laborem Sisyphi, Tityi alitem,
Ixionisq; membra rapientem rotam.
Licet extruat marmoribus, atque auro tegat
Superbus aulam, limen armatæ ducis
Seruent cohortes, mittat immensas opes
Exhaustus orbis, supplices dextram petant
Parthi cruentam, regna diuitias ferant:
Veniet dies tempusq;, quo reddat suis
Animam nocentem sceleribus, iugulum hostibus,
Desertus, & destructus, & cunctis egens.
Heu quò labor, quò vota ceciderunt mea?
Quò te furor prouexit attonitum tuus,
Et fata gnate? cedat vt tantis malis
Genitricis ira, quæ tuo scelere occidit?
Vtinam antequàm te paruulum in lucem dedi
Aluiq;, sæuæ nostra lacerassent feræ
Viscera: sine vllo scelere, sine sensu innocens
Meus occidisses, iunctus atque hærens mihi,
Semper quietam cerneres sedem inferûm,
Proauos, patremq;, nominis magni viros.
Quos nunc pudor, luctusq; perpetuus manet
Ex te nefande, méq;, quæ talem tuli.
Quid tegere cesso Tartaro vultus meos,
Nouerca coniux, mater infelix meis?

638 *Quid tegere cesso.* in schedis quibusdam habetur; *non tegere.*
639 *Nouerca.* Britannici. *Coniux.* Claudij. *Mater.* Neronis.

OCTAVIA. CHORVS.

Anapæstici.

Parcite lachrymis vrbis festo
Lætóq; die: ne tantus amor,

Nostriq;

Nostrique fauor, principis acres
Suscitet iras, vobisq; ego sim
Causa malorum. non hoc primum
Pectora vulnus mea senserunt,
Grauiora tuli, dabit hic nostris
Finem curis vel morte dies.
Non ego saui cernere cogar
Coniugis ora, non inuisos
Intrare mihi thalamos famulæ.
Soror Augusti, non vxor, ero.
Absint tantum tristes pœnæ,
Lethiq; metus.
Socerum diri miseranda viri
Potes hac demens sperare memor?
Hos ad thalamos seruata diu,
Victima tandem funesta cades?
Sed quid patrios sæpe penates
Respicis vdis confusa genis?
Propera tectis efferre gradus,
Linque cruentam principis aulam.
CH. *En illuxit suspecta diu*
Fama toties iactata dies.
Cessit thalamis Claudia diri
Pulsa Neronis, quos iam victrix
Poppea tenet: cessat pietas
Dum nostra, graui compressa metu,
Segnisq; dolor, vbi Romani
Vis est populi? fregit claros
Quæ sæpe duces, dedit inuictæ
Leges patriæ, fasces dignis
Ciuibus olim: iussit bellum,
Pacemq;, feras gentes domuit,
Captos reges carcere clusit?
Grauis en oculis vndique nostris
Iam Poppeæ fulget imago
Iuncta Neroni.
Affigat humo violenta manus

646 *Grauiora tuli.* consue fiunt leuiora, vt docet Ouidius de arte amandi, lib. 3. & 5. Tristium 3. de Ponto; quo loco quod ait;

Ductus ab armento taurus detrectat aratrum,
Subtrahit & duro colla nouella iugo.

est ex illis Propertij, lib. 2.

At veluti primò taurus detrectat aratra,
Post venit assuetus mollis ad arma iugo.

Dabit. sic Virgil. AEneid. 1.

O socij, neque enim ignari sumus ante malorum,
O passi grauiora; dabit deus his quoque finem.

huc noster respexit.

647 *Vel morte.* omnino, inquit, hodie his malis liberabor: vt enim aliter hoc mihi contingere nequeat, at certe moriar. mors autem vltima linea rerũ est.

Famulæ. Poppeæ: cuius nomen mendosè excusum est apud Iosephum lib. 20. antiquit. Iudaic. vbi reponas; δι' ἐῶ φιλῶ οὔσης Ποππηίας τῆς Νέρωνος γυναικός.

654 *Socerum.* Claudij patris mei, & Poppeæ patris viri quæstorij; quem Iacobus de Strada in Epit. Thesauri antiquitatum pag. 36. vocat Titum Ollium; quod vnde acceperit ignoro.

674 *Reges.* Syphacem, Persen, Iugurtham, Herodem.

Similes nimium vultus domina,
Ipsamq́; toris detrahat altus:
Petat infelix mox & flammis
Telisq́; feris principis aulam.

ACTVS QVARTVS.

NVTRIX. POPPEA.

Quò trepida gressum coniugis thalamis tui
Effers alumna? quódve secretum petis
Turbata vultu? cur genæ fletu madent?
Certè petitus precibus & votis dies
Nostris refulsit: Cæsari iuncta es tuo
Tæda iugali: quem tuus cepit decor,
Et culpa Senecæ, tradidit vinclum tibi
Genitrix amoris maximum numen Venus.
O qualis, altos quanta pressisti toros
Residens in aula: vidit attonitus tuam
Formam Senatus, thura cùm superis dares,
Sacrasq́; grato spargeres aras mero,
Velata summum flammeo tenui caput.
Et ipse lateri iunctus atque hærens tuo
Sublimis inter ciuium læta omina
Incessit, habitu atque ore lætitiam gerens
Princeps superbo: talis emersam freto
Spumante Peleus coniugem accepit Thetin,
Quorum toros celebrasse cælestes ferunt,
Pelagiq́; numen omne consensu pari.
Quæ subita vultus causa mutauit tuos?
Quid pallor iste, quid ferant lachrymæ, doce.
POP. *Confusa tristi proxima noctis metu,*
Visuq́; Nutrix mente turbata feror,
Defecta sensu. læta nam postquam dies
Sideribus atris cessit, & nocti polus,
Inter Neronis iuncta complexus mei
Somno resoluor, nec diu placida frui
Quiete licuit. visa nam thalamos meos

682 *Feris.* scio in o. vulgat. libris sic haberi; malo tamē ex membranis legere; *telisq́; feri principis*, vt Nero ferus vocetur.
685 *Fletu madent.* o. v. l. *fletu manant.*
689 *Culpa Senecæ.* quæ culpa? an quia is dissuadendo vehementius Neronem impulit;
Nitimur, enim, *in vetitum semper, cupimusq́; negata:*
Sic interdictis imminet æger aquis.
690 *Maximum numen Venus.* Bion:
ἁ μέγαλα μοι Κύπρις.
Theocritus;
Κύπρις οὐκ μεγάλας &c.
Sophocles: *μέγα τι σθένος ἁ Κύπρις, ἐκφέρεται νίκας ἀεί.*
693 *Tura cùm superis.* Seruius tradit vxorem olim, non nisi peractis sacrificiis domum duci consueuisse. quo spectat etiam illud Valerij Balbi:
Inde vbi sacrificas cum coniuge venit ad aras
Æsonides, vnaq́; adeunt, vnaq́; precari
Incipiunt. ignem Pollux, vndamque iugalem &c.
697 *Omina.* vnus cod. antiq. *agmina.*
699 *Talis emersam freto spumante.* Catul.
Quæ simul ac rostro ventosum proscidit æquor,
Tortaq́; remigio spumis incanuit vnda;
Emersere feri candenti è gurgite vultus
Æquoreæ monstrum Nereides admirantes.
Illaq́; atque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi, nudato corpore, Nymphas
Nutricum tenus exstantes è gurgite cano.
Tum Thetidis Peleus incensus fertur amore,
Tum Thetis humanos non despexit Hymenæos,
Tum Thetidi pater ipse iugandum Pelea sensit.
710 *Placida.* Virgilius;
. . . placidam per membra quietem
Irrigat . . .
715 *Sparsa cruore.* malo ex v. l. *sparsam*, legere. quia fere semper inferis sanguineæ videlicet cruentæ faces attribuuntur, vt alibi docui.
722 *Coniugem.* equitem Romanum, teste Suetonio.
723 *Gnatumq́;* Rufriū Crispinum; quē adhuc impuberem, quia ferebatur imperia & ducatus ludere, mergendum

Celebrare turba est mæsta, resolutis comis
Matres Latinæ flebiles planctus dabant,
Inter tubarum sæpe terribilem sonum
Sparsa cruore coniugis genitrix mei
Vultu minaci sæua quatiebat facem.
Quam dum sequor coacta præsenti metu,
Diducta subitò patuit ingenti mihi
Tellus hiatu lata, quo præceps toros
Cerno iugales pariter, & miror meos
In quîs resedi fessa: venientem intuor
Comitante turba coniugem quondam meum,
Gnatúmq; properat petere complexus meos
Crispinus, & intermissa libare oscula.
Irrupit intra tecta tum trepidus mea,
Ensemq; iugulo condidit sæuum Nero.
Tandem quietem magnus excussit timor,
Quatit ora, & artus horridus nostros tremor,
Pulsatq; pectus, continet vocem timor,
Quam nunc fides pietásq; produxit tua.
Heu quid minantur inferûm manes mihi,
Aut quem cruorem coniugis vidi mei?
NVT. *Quæcunq; mentis agitat infestus vigor,*
Ea per quietem sacer & arcanus refert,
Velóxq; sensus. coniugem, thalamos, rogos,
Vidisse te miraris, amplexu noui
Hærens mariti: sed mouent lætodie
Pulsata palmis pectora, & fusæ comæ
Octauiæ dissidia planxerunt sacros
Intra penates fratris, & patrium larem.
Fax illa, quam secuta es Augustæ manu
Prælata, clarum nomen inuidia tibi
Partum ominatur: inferûm sedes, toros
Stabiles futuros spondet æternæ domus.
Iugulo quòd ensem condidit princeps tuus,
Bella haud mouebit, pace sed ferrum teget.
Recollige animum, recipe lætitiam, precor:
Timore pulso, redde te thalamis tuis.

mari, dum piscaretur, seruis suis Nero mandarat auctor Suetonius.

729 *Continet vocem.* Virgilius A Eneid. 3. Obstupui steteruntq; comæ, vox faucibus hæsit.

734 *Quæcunque mentis.* similes Attij, Lucretij & Claudiani locos memini obseruare me in Notis ad Claudianû pag. 65. nunc addam alios. Nonnus Dionysiac. μβ'.

. . . αὐτίκα μοι γὰρ
ἔργον, ὅπερ τελέει τις ἐν ἤματι, νυκτὶ δοκεύει·
βουκόλος ὑπνώων κεραὰς βόας εἰς νομὸν ἕλκει,
δίκτυα θηρητῆρες φαντάζεται ὄψις ὀνείρου.
γειοπόνοι δ' ἀίδοντες ἀμεργόμενοι ἀμύρας &c.

Petronius Arbiter:

Somnia, quæ mentes ludunt volitantibus vmbris,
Non delubra deûm, nec ab æthere numina mittunt;
Sed sibi quisque facit. nam cùm prostrata sopore
Languent membra, quies & mens sine pondere ludit.
Quicquid luce fuit, tenebris agit. oppida bello
Qui quatit & flammis miserandas sæuit in vrbes;
Tela videt, versasq; acies & funera regû,
Atq; exundantes profuso sanguine campos.
Qui causas orare solent, legesq; forumq;
Et pauido cernunt inclusum corde tribunal.
Condit auarus opes, defossúmque inuenit aurum,
Venator saltus canibus quatit. eripit vndis,
Aut premit euersam periturus nauita puppim.
Scribit amatori meretrix. dat adultera munus.
Et canis in somnis leporis vestigia latrat.
In noctis spacio miserorum vulnera durât.

Herodotus, in Polymnia: πεπλανῆσθαι αὗται μάλιστα ἐώθασι αἱ ὄψιες τῶν ὀνειράτων, τά τις ἡμέρης φροντίζει. Sed & Tertullianus ni fallor in eo opere, quo de insomniis agitur, simile quid prodidit. suntq; hæc Galeno, Aristoteli & Hippocrati consentanea; quorum vltimus in lib. de insomniis scribit idipsum animum fortem valetudinemq; constantem significare.

POP. *Delubra & aras petere constitui sacras,*
Caesis litare victimis numen Deûm,
Vt expientur noctis & somni minae,
Terrorq; in hostes redeat attonitus meos:
Et vota pro me suscipe, & precibus piis
Superos adora, mânet vt praesens metus.

CHORVS.

Anapaestici.

Si vera loquax fama Tonantis
Furta & gratos narrat amores,
Quem modò Lêdae pressisse sinum
Tectum plumis pinnisq; ferunt:
Modò per fluctus raptam Europen
Taurum tergo portasse trucem,
Quae regit, & nunc deseret astra,
Petet amplexus Poppea tuos.
Quos & Ledae praeferre potest:
Et tibi quondam, cui miranti
Fuluo Danaë fluxit in auro:
Formam Sparte iactet alumnae
Licet, & Phrygius praemia pastor,
Vincet vultus haec Tyndaridos,
Qui mouerunt horrida bella,
Phrygiaeq; solo regna dedêre.
Sed quis gressu ruit attonito?
Aut quid pectore portat anhelo?

NVNCIVS. CHORVS.

Quicunque tectis miles exultat ducis,
Defendat aulam, cui furor populi imminet;
Trepidi cohortes ecce praefecti trahunt
Praesidia ad vrbis victa, nec cadit metu
Concepta rabies temerè, sed vires capit.
CHO. *Quis iste mentes agitat attonitus furor?*
NVN. *Octauiae furore perculsa agmina,*

Et effe-

750 *Numen deûm.* at quorum deûm? num Telluris & Heroum? sic opinor. qui H ppocrates, de insomniis, auctor est secundis in rebus Iouem caelestem, Iouem opulêtum, Solem, Mineruam, Iunonem, Mercurium & Apollinem supplicationibus adiri solere: in aduersis vero, pro malis auerruncandis, placari consueuisse Tellurem & Heroës malorum auerruncatores, quos noctu multû pollere probat Athenaeus lib. 11. Quibus addes me auctore Iouem prodigialem, de quo Plautus in Amphitryone:

Rectè dicis, vt commeminit, somnium narrat tibi.
Sed mulier, postquam experrecta es, prodigiali Ioui
Aut mola salsa hodie aut ture comprecatam oportuit.

754 *Vt expientur noctis & somni minae.* antiqui mane mala somnia expiabant. apud Apollonium Circe;

... ἔνθα καὶ Κίρκην
εὗρον ἁλὸς νοτίδεσσι κάρη ἐπιφαιδρύνουσαν,
τοῖον γὰρ νυχίοισιν ὀνείρασιν ἐπτοίητο.

idem ex Sophocle, AEschylo & Persio annotauit Caelius Rhodiginus lib. 27. antiq: lect. cap. 17.

765 *Danaë fluxit in auro.* Cornelius Seuerus, in AEtna;

Taurus in Europen, in Ledam candidus Olor,
Iuppiter in Danaën pretiosus fluxerit imber.

de Danaë Horatius inquit;

Inclusam Danaën turris ahenea,
Robustaeq; fores & vigilum canum
Tristes excubiae munierant satis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acrisium virginis abditae
Custodem pauidum Iuppiter & Venus
Risissent. fore enim tutum iter & patens
Conuerso in pretium deo.
Aurum per medios ire satellites
Et perrumpere amat saxa, potentius
Ictu fulmineo &c.

quibus versibus innuitur, per hanc fabulam docere poetas, auro quiduis impetrari & auro largitionibusq; omnia esse peruia; quae mythologia Natali Comiti placet, nec mihi displicet: ex-

Et efferata per nefas ingens ruunt.
CHO. *Quid ausa facere, quóve consilio, doce.*
NVN. *Reddere penates Claudiæ diui parant,*
Torosq́; fratris, debitam partem imperij.
CHO. *Quos iam tenet Poppea concordi fide?*
NVN. *Hic vrit animos pertinax nimium furor,*
Et in furorem temerè præcipites agit.
Quæcunq; claro marmore effigies stetit,
Aut æra fulgens, ora Poppeæ gerens
Afflicta vulgi manibus, & sæuo iacet
Euersa ferro, membra per partes trahunt
Diducta laqueis, obruunt turpi diu
Calcata cœno. verba conueniunt feris
Immista factis, quæ timor recipit meus:
Sepire flammis principis sedem parant
Populi, nisi iræ coniugem reddat nouam,
Reddat penates Claudiæ victus suos.
Vt noscat ipse ciuium motus, mea
Voce, haud morabor iussa præfecti exequi.
CHO. *Quid fera frustra bella mouetis?*
Inuicta gerit tela Cupido,
Flammis vestros obruet ignes:
Quis extinxit fulmina sæpe,
Captumq́; Iouem cælo traxit.
Læsi tristes dabitis pœnas
Sanguine vestro. non est patiens
Feruidus iræ facilisq́; regi.
Ille ferocem iussit Achillem
Pulsare lyram: fregit Danaos,
Fregit Atridem, regna euertit
Priami, claras diruit vrbes.
Et nunc animus quid ferat horret,
Vis immitis violenta dei.

NERO.

O lenta nimium militis nostri manus,
Et ira patiens post nefas tantum mea.

cogitaui tamen & aliam, quæ, vt mihi quidem videtur, nec ipsa malè conuenit. nempe Acrisium hominē esse magnæ eruditionis, quæ eruditio (hæc est Danaë filia eius) animo & mente abdita latet, & quia mētis sedes caput est, in turri ahenea conclusa dicitur. corporis enim arx seu turris est caput. hæc eruditio latet abdita & quasi mancipata carceri, estq́ue sterilis & infœcunda, donec aureo imbre irrigetur, hoc est donec potentis alicuius munificentia foueatur & excitetur: quod cùm euenit, confestim hæc Danaë Perseum parit, qui saxificam Medusam interficit. Enimuero tunc eruditio ista præmijs excitata, discussa tenuis fortunæ caligine & effractis paupertatis compedibus, pariet liberos præstantissimos, videlicet libros, æterna scientiæ monumenta; à quibus ignorantia & inscitia debellabuntur. ignorātia, inquam, quæ stupidos, hebetes & plane saxeos homines reddebat. hi libri quia per ora virū volitant: ideo alata talaria Perseo tribuuntur. Idem Andromedam Ceto eripuisse fingitur: quia his monumentis salutaria vitæ hominum præcepta ab antiquis composita ab interitu vindicantur. Andromeda r a nque ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς καὶ μέδω form... ur & virum curans significat. Demum poetæ fabulantur Perseum vna cum Andromeda in cælum fuisse translatū: propterea quod huiusmodi scripta, cum antiquorū illis placitis à se sanatis & conseruatis, perpetuo viuunt & quodammodo immortalitatem consequūtur. Docemur itaq; per hanc fabulam sine emolumenti & præmiorum ope, quantumuis clara ingenia iacere ac delitescere. inquit ille;

Haut facilè emergunt, quorum virtutibus obstat
Res angusta domi.

& alius;

Sint Mæcenates, non deerunt, Flacce, Marones.

qui plura volet, legat elegantissimum Lucani Panegyricum ad Calpurnium Pisonem circa finem.

Fluxit. quidam m. s. *fulsit.* sed nihil muto.

778. *Quis iste mentes agitat attonitus furor*

Quod non cruor ciuilis accensas faces
Extinguit in nos, cæde nec populi madet
Funerea Roma, quæ viros tales tulit.
Admissa sed iam morte puniri parum est,
Grauiora meruit impium plebis scelus:
Et illa, cui me ciuium subiecit furor,
Suspecta coniux & soror semper mihi.
Tandem dolori spiritum reddat meo,
Iramq́; nostram sanguine extinguat suo:
Mox tecta flammis concidant vrbis meis,
Ignes, ruinæ, noxium populum premant,
Turpisq́; egestas, sæua cum luctu fames.
Exultat ingens seculi nostri bonis
Corrupta turba: nec capit clementiam
Ingrata nostram, ferre nec pacem potest,
Sed inquieta rapitur: hinc audacia,
Hinc temeritate fertur in præceps sua.
Malis domanda est, & graui semper iugo
Premenda, ne quid simile tentare audeat,
Contraq́; sanctos coniugis vultus meæ
Attollere oculos: fracta per pœnas metu
Parère discet Principis nutu sui.
Sed adesse cerno, rara quem pietas virum
Fidesq́; castris nota præposuit meis.

PRÆFECTVS. NERO.

Populi furorem cæde paucorum, diu
Qui restiterunt, temerè compressum affero.
NE. *Et hoc sat est? sic miles audisti ducem?*
Compescis, hæc vindicta debetur mihi?
PR. *Cecidere motus impio ferro duces.*
NE. *Quid illa turba, petere quæ flammis meos*
Ausa est penates, Principi legem dare,
Abstrahere nostris coniugem charam toris
Violare quantum licuit, incesta manu
Et voce dira, debita pœna vacat?
PR. *Pœnam dolor constituet in ciues tuos.*

NE. *Con-*

---

ror. membranæ continent: *Quid l. m. a. attonitus furor.* Sed male.

817 *Funerea.* tres libri scriptis *funesta.*

826 *Turpis egestas.* Virgilius; *... malesuada fames & turpis egestas.* *Sæua, cum luctu, fames.* Lucanus; *Sed patitur sæuam, veluti circumdatus arta Obsidione, famem..*

833 *Malis domanda.* T. Liuius lib. 2. "Palamq́; ferrent malo domandam Tri"buniciam potestatem.

NE.*Conſtituet, ætas nulla quam fama eximat.*
PR.*Quam temperet non ira, non noſter timor?*
NE.*Iram expiabit, prima quæ meruit meam.*
PR.*Quam poſcat ede, noſtra ne parcat manus.*
NE.*Cædem ſororis poſcit, & dirum caput.*
PR.*Horrore victum trepidus aſtrinxit rigor.*
NE.*Parêre dubitas?* PR.*cur meā damnas fidem?*
N.*Quod parcis hoſti.* PR.*fæmina hoc nomē capit?*
NE.*Si ſcelera cepit?* PR.*eſtne qui ſontem arguat?*
NE.*Populi furor.* PR.*quis regere dementes valet?*
NE.*Quis concitare potuit?* PR.*haud quēquā reor.*
NE.*Mulier, dedit natura cui pronum malo*
Animum, ad nocendum pectus inſtruxit dolis.
Sed vim negauit, vt ne inexpugnabilis
Eſſet, ſed ægras frangeret vires timor,
Vel pœna, quæ tam ſera damnatam premit.
Diu nocentem. tolle conſilium, ac preces,
Et imperata perage. deuectam rate
Procul in remotum littus interim iube,
Tandem vt reſidat pectoris noſtri tumor.

CHORVS. OCTAVIA.

Anapæſtici.

O funeſtus multis populi
Diruſq; fauor, qui cùm flatu
Vela ſecundo ratis impleuit,
Vexitq; procul: languidus idem
Deſerit alto ſæuoq; mari.
Fleuit gnatos miſeranda parens,
Perdidit ingens quos plebis amor,
Nimiuſq; fauor, genere illuſtres,
Pietate, fide, lingua claros,
Pectore fortes, legibus acres.
Te quoque lenis ſimili letho
Fortuna dedit, quem neque faſces
Texere tui, nec tecta domus.

855 *Aſtringit.* ſic pro *aſtrinxit*, in membranis legitur.

861 *Mulier dedit natura cui pronum malo animum.* de muliere ait Simonides Amorgynus:

οὐδ' ἂν γείτον' εὖ ἔρξειεν ἀλλὰ τοῦθ' ὁρᾷ,
καὶ τοῦτο πάντων ἡμέρην βουλεύεται,
ὅκως τι, χ' ὡς μέγιστον ἔρξειεν κακόν.

863 *Sed vim negauit.* Anacreon mulieribus à natura non prudentiam, non robur, neque fortitudinem, ſed horum loco datam pulchritudinem aſſerit, his verſibus (ſi modò ipſius ſunt, quod Fran. Robortellius negauit)

γυναιξὶν οὐκ ἔτ' εἶχεν·
τί οὖν δίδωσι; κάλλος,
ἀντ' ἀσπίδων ἁπασῶν.
ἀντ' ἐγχέων ἁπάντων.

870 *O funeſtus multis populi Diruſq; fauor.* Pauſanias, in Atticis, aſſerit nemini vmquam qui ſe effusè ad rempub. gerendam contulerit, ſeſeque auræ populari crediderit, optabilem vitæ exitum cōtigiſſe: *ὧδ' ἔμοι λελέχθω δοκεῖ, ὅσοι ἀφειδῶς ἐπιστεύσαντο ἐς πολιτείαν, καὶ πιστὰ ἡγησάμενοι τὰ τοῦ δήμου, μήποτε καλῶς τελευτῆσαι.* & ſane hoc tam verum eſt, quàm quod veriſſimum. & facile eſſet non modò ex ſuperiori memoria multis hoc exemplis confirmare; ſed iis etiā quę ipſi in hac tam non multorum annorum ætate vidimus: verùm nolo nōdū planè obductas cicatrices retegere.

875 *Fleuit.* Ti. & C. Gracchos homines mirè populares, Agrariarum legum auctores acerrimos, Cornelia mater luxit.

880 *Te quoque leuis.* omiſſis aliorum nugis intelige de M. Liuio Druſo tribunopl. quem cùm potiſſima Pop. Romani pars maximo fauore complecteretur, incertum, à quo domi ſuæ fuit interfectus. hunc Bruſonius lib. 7. c. 16. mendosè, Iulium Druſum vocat.

Lenis. legendum non cum Badio *leuis*; nececum Fabricio, *lenis*: ſed cum v. libris *leuis*. fortuna enim quid leuius? quid inconſtātius? quid volubilius? in illo Varronis fragmento, quod iam ſemel poſuimus, forte commodius legetur;

Neminis fortuna currum à carcere vltima leuis
Miſſum, inoffenſum per æquor, candidum adcalcem ſubit.

Plura referre prohibet præsens
Exempla dolor, modò cui patriam
Reddere ciues aulam, & fratris
Voluere toros: nunc ad pœnam
Lethumq; trahi, flentem, miseram
Cernere possis. bene paupertas
Humili tecto contenta latet.
Q. ... tiunt altas sæpe procellæ,
Aut euertit fortuna domos.
OC. *Quò me trahitis? quód ve tyrannus*
Aut exilium fortuna iubet?
Si mihi vitam fracta remittit
Tot iam nostris euicta malis,
Si cæde mea cumulare parat
Luctus nostros: inuidet etiam
Cur in patria mihi sæua mori?
Sed iam spes est nulla salutis,
Fratris cerno miseranda ratem.
Hæc est, cuius vecta carina
Quondam genitrix, nunc & thalamis
Expulsa soror miseranda vehar.
Nullum pietas nunc numen habet,
Nec sunt superi, regnat mundo
Tristis Erinnys.
Quis mea dignè deflere potest
Mala? quæ lachrymis nostris questus
Reddet Aëdon? cuius pinnas
Vtinam miseræ mihi fata darent:
Fugerem luctus ablata meos
Penna volucri, procul & cœtus
Hominum tristes, cædemq; feram:
Sola in vacuo nemore, & tenui
Ramo pendens, querulo possem
Gutture mœstum fundere murmur.
CH. *Regitur fatis mortale genus,*
Nec sibi quicquam spondere potest
Firmum & stabile: perquàm casus

893 *Regina.* cùm in o. v. l. & antiquis editionibus ita legatur, cur non eam lectionem retineamus? etenim *fortuna*, quod Fabricius intrusit, ex glossa interlineari in cõtextum irrepsit. *Regina*; hoc est vel Poppea, vel potius fortuna; quã Ennius quoque simpliciter heram vocauit;

Vósme velit, an me regnare hera, quídve ferat fors,
Virtute experiamur...

900 *Fratris.* ἐμφατικῶς. sic supra Thyest.
Agnosco fratrem. sustines tantum scelus &c.

906 *Tristis Erinnys.* sic Maro;
... quo tristis Erinnys
Quo fremitus vocat.

913 *Cædemq; feram.* Ouidius;
Plenaq; ... ra cædis, plena cruoris erant.

918 *Nec sibi quicquam spondere potest.* Euripides in Ione;
ἐλισσόμεσθ' ἐκεῖσε
ἐνθάδε δυστυχίαισιν,
εὐτυχοῦμέν τε πάλιν
μεθιστάμεθ' ...
ideo Bathon, in Aetolo, inquit:
... οὐδεὶς γὰρ βίου
πέρας ἐστὶν, ὅστις εὐτυχεῖ διὰ βίου.

Voluit

Voluit varios semper nobis
Metuenda dies. animum firment
Exempla tuum iam multa, domus
Quæ vestra tulit. quid sæuior est
Fortuna tibi? tu mihi primùm
Tot natorum memoranda parens
Nata Agrippæ, nurus Augusti,
Cæsaris vxor, cuius nomen
Clarum toto fulsit in orbe.
Vtero toties enixa graui
Pignora pacis: mox exilium,
Verbera, sæuas passa catenas,
Funera, luctus, tandem lethum.
Cruciata diu, felix thalamis
Liuia Drusi, natisq; ferum
Ruit in facinus, pœnamq; suam.
Iulia matris fata secuta est:
Post longa tamen tempora ferro
Cæsa est, quamuis crimine nullo.
Quid non potuit quondam genitrix
Tua, quæ rexit Principis aulam,
Chara marito, partuq; potens?
Eadem famulo subiecta suo,
Cecidit diri militis ense.
Quid cui licuit regnum in cælum
Sperare, parens tanta Neronis?
Num funesta violata manu
Remigis antè, mox & ferro
Lacerata diu, sæui iacuit
Victima nati?
OC. *Me quoque tristes mittet ad vmbras*
Ferus, & manes, ecce tyrannus.
Quid iam frustrà miseranda moror?
Rapite ad lethum, quîs ius in nos
Fortuna dedit, testor superos.
Quid agis demens? parce precari,
Quîs inuisa es, numina diuûm.

929 **Toties.** nouies. peperit enim hæc Agrippina (quæ M. Agrippæ & Iuliæ filia, Germaniei vxor, Tiberij nurus fuit) nouem liberos, quorum duo infantes, vnus puerascens mortuus est; ceteri, Agrippina, Drusilla, Liuilla, Nero, Drusus & C. Cæsar diutius vixerũt. hanc Agrippinã Tiberius, primo quidem dedignatus alloqui, vocare desiit; mox in Pandatariam relegauit, conuiciantique per cẽturionem oculum excussit; rursus ei, per vim ore diducto, cibum infulciri iussit: postremo voluntaria inedia absumtam criminosissimè fuit insectatus, diem quoque natalem illius nefastũ esse, cadauer vero in Gemonias proiici voluit.

934 **Ferum.** Liuia Drusi vxor, quia maritum Drusum interfici curarat, Tiberij, cuius nurus erat, iussu fuit infecta.

Tartara testor, Erebiq́ deas
Scelerum vltrices, & te genitor
Dignum tali morte, & pœna:
Non inuisa est mors ista mihi.
Armate ratem, date vela fretis,
Ventisq́ petat puppis rector
Tandem Phariæ littora terræ.
CH. *Lenes auræ, Zephyriq́ leues,*
Tectam quondam nube ætheria
Qui vexistis raptam sæuæ
Virginis aris Iphigeniam:
Hanc quoque tristi procul à pœna
Portate, precor, templa ad Triuiæ.
Vrbe est nostra mitior Aulis,
Et Maurorum barbara tellus.
Hospitis illic cæde litatur
Numen superûm, cuius gaudet
Roma cruore.

HIC est finis Aduersariorum in omnes Senecæ tragœdias. Laus sit Domino nostro IESV CHRISTO, cuius ope, auxilio, Anno salutis nostræ CIↃ. IↃ. LXXI. ætatis verò meæ XIX. desinente, ea exegi, postea tamen paucis quibusdam additis eadem recognoui; vtrumque subsociuis tamtum horis; adeò vt exactiorem diligentiam in iis requiri iniquum sit. qualiacumque sunt sacræ Romanę Ecclesiæ & doctorum hominum censuræ illa subiicio; ab illorum sententia ad alios iudices numquam prouocaturus.

Martinus Antonius DelRio.

NOMENCLATVRA AVCTORVM;

QVORVM SCRIPTA IN HIS ADVERSARIIS aut illustrantur, aut emendantur aut citantur.

ORACVLA, VATES ET THEOLOGI.

ALPHONSVS à Castro.
D. Ambrosius.
Arnobius.
D. Augustinus.
Bacides.
D. Basilius.
D. Bernardus.
Bedas.
Clemens Alexandrinus.
Concilium Constantiense.
D. Cyprianus.
David.
D. Dionysius Areopagita.
Dominicus à Soto.
Epifanius.
Eusebius.
Ezechielus.
D. Gregorius Magnus.
D. Gregorius Nazianzenus.
D. Helisabeth de Scönagia.
D. Hieronymus.
Iob.
D. Ioannes Chrysostomus.
Ireneus.
Isidorus Hispan.
Iulianus, cuius liber tomo 4. operum D. Hieronymi præfigitur.
D. Iustinus Martyr.
Lactantius Firmianus.
Marsius.
D. Mattheus.
Maximus martyr & philosophus.
Nilus martyr & episcopus.
Oraculum Clarium.
Oraculum Delphicum.
Origenes.
Orpheus Oeagri F.
D. Paulus.
Philo Iudæus.
Saluianus Massiliensis episcopus.
Solomon.
Sozomenus.
Synesius.
Tertullianus.
Thomas Caietanus.
D. Thomas de Aquino.

LEGISLATORES ET IVRIS AVCTORES.

C. Ælius.
Caius.
Callistratus.
Cassius.
Celsus.
Cerbidius Scæuola.
Charondas.
Florentinus.
Gallus Aquilius.
Gratianus.
Iabolenus.
Iulianus.
Iulius Paullus.
Iulius Proculus.
Iustinianus.
Labeo.
Lycurgus.
Marcellus.
Marcianus.
Massurius Sabinus.
Modestinus.
Papirius Fronto.
Papinianus.
Pittacus.
Pomponius.
Solon.
Tribonianus.
Vlpianus.

IVRIS VTRIVSQVE INTERPRETES.

Abbas.
Accurtius.
Ægidius Perrinus.
Æmil. Ferrettus.
Albericus.
Alexander Imolensis.
And. Alciatus.
And. Tiraquellus.
Angelus Aretinus.
Anianus.
Anton. Augustinus, Hispanus.
Anton. Contius.
Anton. de Butrio.
Anton. Gomez. Hispan.
Anton. Guibertus.

Anton. Quesada Hispan.
Anton. Roscius Hispan.
Augustinus de Ancona.
Aretiz Zonus.
Azo.
Baldus Perusinus.
Barbatia.
Barnabas Brissonius.
Bartolom. Chassanaus.
Bartolom Faius.
Bartolomaus Romuleius.
Bartolus.
Bertachinus.
Bonus a Curtilis.
Bulgarus.
Calius Calcagninus.
Cepola.
Cesar de Perrinis.
Capicius.
Cardinalis.
Carolus Molineus.
Cataldinus de Boncompaguis.
Catellian. Cotta.
Constantin. Harmenopulus.
Cruserius.
Didac. de Couarruuias Hispan.
Equinarius Baro.
Eman. Zoares Hispan.
Felinus.
Fernand. Vasquis Hispan.
Ferandus Aduensis.
Franciscus Aretinus.
Fr. à Ripa.
Fr. Balduinus.
Fr. Auylesius Hispan.
Fr. Brunus.
Fr. Curtius Junior.
Fr. Connanus.
Fr. Duarenus.
F. Purpuratus.
F. Sarmientus J.C, Hispan.
Fr. Viuius ab Aquila.
Fr. Zoannetus.
Gabriel Paleottus.
Gandinus.
Gregorius Haloander.
Guilh. Budeus.
Guilh. Fornerius.
Hannetonius.
Hieron Cagnolus.
Hieron. Gygas.
Hieronymus Verrutius.
Hippol de Marsilus.
Hotomannus.
Hugo Donellus.
Jac Cuiacius.
Iac. de Bellouisu.
Jac. Curtius Brugensis.
Iac. Labittus.
Iac. Menochius.
Jac. Reuardus.
Jac. Simancas Hispan.
Jac. Sprenger.
Joachim. Mynsingerus.
Ioan. Andreas.
Joan. Babtist. Zylletus.
Ioan. Bellonus.
Ioan. Brecheus.
Ioan. Corrasius.
Joannes le cyrier.
Ioan. Cruceus.
Ioan. Odofredus.
Joan. Oroscius Hispan.
Joan. Imbertus.
Joan. Pyraudus.
Ioan. Raynaudi.
Ioan. Robertus Aurelius.
Iudocus Damhauderius.
Iulius Clarus.
Julius Ferrettus.
Lazarus Bayfius.
Lucas de Penna.
Ludouicus Carrerius.
Ludouic. Carrio, orig. Hisp.
Ludouic. Charondas.
Ludouic. Russardus.
Mattheus de Afflictis.
Martinus antiquus interpres.
Otalora Hispanus.
Pardulfus Prateus.
Paris de puteo.
Paullus Grillandus.
Petrus AErodius.
Pet. de Monte Venetus.
Pet. Duennas Hispan.
Pet. Faber.
Pet. Velleius Guenara Hispan.
Phanucius. Phanucius.
Phil. Decius.
Raphael Cumanus.
Raph. Fulgosius.
Salycetus.
Sebastian. Vantius.
Sozinus.
Siluest. Aldobrandinus.
Stephan. Forcatulus.
Theophilus.
Vaconius à Vacuna.
VValdricus Zazius.
Viglius Zuuichemus.

MEDICI ANTIQVI.

AEmilius Macer.
AEtius.
Appuleius, quidam.
Auicenna.
Cornelius Celsus.
Dioscorides.
Galenus.
Hippocrates.
Marcellus Burdigalensis.
Nicander poeta & scholiastes eius.
Olympionicus.
Oribasius.

Paul.

Paul. AEgineta.
Scribonius Largus.
Q. Serenus.
Soranus Ephesius.
Theophrastus.

NEOTERICI MEDICI.

Anton. Misaldus.
Arnoldus Villanouanus.
Gorreus.
Hadrian. Iunius.
Haly Rodoam.
Hieron. Cardanus.
Hieron. Fracastorius.
Hieron. Mercurialis.
Iacob. Carpentarius.
Iacobus Forliuiensis.
Ioannes Brodeus
Ioan. Goropius Becanus.
Ioan. Ruellius.
Ioannitius.
Iul. Cæsar Scaliger.
Marsilius Ficinus.
Matthiolus.
Nicolaus Biesius.
Robertus Constantinus.
Rondeletius.
Victor Giselinus.

CETERARVM ARTIVM SCRIPTORES GRÆCI.

Acatus.
Acesander.
Acesodorus.
Achæi duo.
Acusilaus.
Ægias.
Ælianus.
Ænopides.
Æschylus & scholiastes.
Æschynes.
Agatarcides.
Agathias.
Agathones duo.
Agroetas.
Alcæus.
Alcestides.
Alcimedes.
Alcimus.
Alcinous.
Alcman.
Alexander Aphrodisæus.
Alex. Myndius.
Alex. Pleuronius.
Alexis.
Amaranthus.
Amphis.
Anacharsis.
Anacreon.
Anasimenes.
Anaximenes.
Anaxandrides.
Anaxilas.
Anaximander.
Andratas Tenedius.
Andron.
Anna Alexij F.
Anticlides.
Antimachus.
Antipater.
Antiphanes.
Antyphon.
Aphtonius.
Apollonius & Scholiastes.
Apollinaris Syrus.
Apollodorus.
Appianus.
Aratus & Scholiastes.
Archelaus.
Archemachus.
Archias.
Archilochus.
Archippus.
Aretades Cnidius.
Argentarius.
Ariethus Tegeates.
Arion.
Aristænetus.
Aristarchi duo.
Aristides.
Aristodemus.
Aristones duo.
Aristonymus.
Aristophanes & eius Scholiastes.
Aristophon.
Aristoteles.
Arrianus.
Arsenius.
Artabazes.
Artemidorus.
Artemon.
Asclepiades.
Aspasius.
Astampsychus.
Astydamantes duo.
Athenæus.
Autocrates.
Bacchylides.
Bathon.
Biones duo.
Brontinus.
Callidemus.
Callimachus.
Callixenus.
Cantharus.
Carcini duo.
Caristio.
Chæremon.
Chamæleon.
Charicles.
Charon Lampsacenus.
Cephisodorus.
Chærilus Athenienfis.
Charis.
Chrysermus.
Chrysippus.

Clean-

Meryl-

Meryllus.
Metrodorus Chius.
Metrophanes.
Mimnermus.
Minyadis auctor.
Mnesagoras.
Morsimus.
Moschus.
Musæus.
Musonius.
Mutianus.
Myrtilus.
Neanthes.
Neocles Crotoniata.
Neophon.
Neophron Sicyonius.
Nestor Larindensis.
Nicander historicus.
Nicandrus.
Nicias Eleates.
Nicias Mallotes.
Nicocrates.
Nicomachi duo.
Nicostrati duo.
Nonnus Panopolita.
Numenius.
Nymphis Samius.
Nymphodorus.
OEarum magnarum auctor, qui forte Hesiodus.
OEdipodiorum auctor.
Onasus.
Onomacritus.
Oppianus.
Orpheus Argonauticorum scriptor.
Palæphatus.
Palladas.
Panyasis.
Parmeniscus.
Parthenius.
Paullus Silentiarius.
Pausanias.
Pergynus Milesius.
Phalaris.
Phanocles.
Phanodemus.
Phavorinus.
Pherecydes.
Philarchus.
Phileas.
Philemon.
Philetas.
Phileterus.
Philisci duo.
Philocles, siue Philocholes.
Philostrati duo.
Philoxenus.
Phocylides.
Phœbus Antiochenus.
Phormus.
Phrynichi duo.
Phurnutus.
Pindari duo.
Pindari scholiastes.
Pisander.
Planudes.
Platones duo.
Plotinus.
Plutarchus Cheron.
Plutarchus iunior.
Polemon.
Pollux.
Polybius.
Polycharmus.
Polycrates Samius.
Polyzelus.
Porphyrius.
Pratinas Phliasius.
Procli duo.
Procopius.
Prodicus.
Ptolomæus.
Pyrander.
Pythagoras.
Pythocles.
Rhianus.
Rhinton.
Rufinus.
Sacas.
Sappho.
Satyrus.
Secundus philosophus.
Seleucus.
Semus Delius.
Silanion.
Simocatus.
Simonides Amorgynus.
Simonides Hymeræus.
Simplicius.
Sisiphus Cous.
Q. Smyrnæus.
Sopater.
Sophocles & scholiastes.
Sosibinus.
Soficles.
Sosides Atticus; is forte, quem alij Soficlem vocant.
Sositheus.
Sotades.
Sphynthys.
Staphilus.
Stasimus.
Stasinus, seu Stasianus. forte est Stasimus.
Stephanus.
Stesichorus.
Strabo.
Strattis.
Sudæ lexicon.
Susario.
Syagrus.
Telestas Selinuntius.
Thales.
Theætetus.
Thelytus Methymnæus.
Thessalus.
Theocritus & scholiastes.

Theo-

Theodectes.
Theognides duo.
Theon sophista.
Themistius.
Theopompus.
Thespis.
Thucydides.
Timagoras.
Timesitheus.
Timocles.
Timolaus.
Timones duo.
Triphiodorus.
Xanthus.
Xenarchus.
Xenocles Atheniensis.
Xenophon.
Xiphilinus.
Zeno.
Zenodotus.
Zonaras.
Zopyrus Heracleotes.

LATINI VETERES.

Abronius Sylo.
Acron.
Ælius Fuscus.
Æmilius Scaurus.
Albricus philosophus.
Alcinous poëta.
Afranius.
Ammianus Marcellinus.
Anneus Cornutus Hisp.
Anneus Florus Hispan.
Appuleius.
Asconius Pedianus.
Asinius Pollio.
Asmenus.
Asper.
M. Attilius.
L. Attius.
Auctor lib. de viris illustribus.
Aurelius Victor.
Ausonius.
Berosus.
Boëtius.
M. Brutus.
Cæsius Bassus.
Cæcilius poeta.
Calpurnius Bassus.
Calpurnius poeta.
Carisius.
Carminius.
Cassiodorus.
Cassius Parmensis.
Catones duo.
Catullus.
Q. Catulus.
Censorinus.
Cestius Pius.
M. Cicero.
Q. Cicero.
Cincius.
Cinna.
Claudianus.
Cloatius Verrius, seu, vt à Festo dicitur verus.
Columella.
Cornel. Labeo.
Cornel. Nepos.
Cornel. Seuerus.
Cornelius Tacitus.
Cornificius.
Creticorum auctor.
Crispinus.
Q. Curtius.
Donatus.
Egesippus.
Egnatius.
Ennius.
Etruscorum libri.
Euphorbus.
Eustenius.
Eutropius.
Fabius Pictor.
Festus Auienus.
Firmicus.
Firmianus Simphosius.
Fulgentius.
Furius Grammaticus.
Furius poeta.
A. Gellius.
Germanicus.
Getulicus.
Gordianus imp.
Gracchus.
Gracius.
Granius Flaccus.
Hilasius.
Honorius Fortunatus.
Horatius.
Hygenus.
Iulianus versificator.
Iulius Cæsar.
Iulius Capitolinus.
Iulius Obsequens.
Iunius Saturninus.
Iuuenalis.
Laberius.
P. Lauinius.
Licinius Caluus.
Liuius Andronicus.
Liuius Patauinus.
Lucanus Hispan.
Lucilius.
Lucretius.
Luctatius, seu Lactantius Grammaticus.
Macrobius.
C. Mecœnas.
Manethon.
Manilius.
Martialis, Hispan.
Martianus Capella.
Mela, Hispan.
Messalla Coruinus.

Metellus.

Metellus Numidicus.
Modestus.
Cn. Nauius.
Nemesianus.
Nonius Comicus.
Nonius Marcellus.
Octauius Augustus.
Opilius.
Ouidius.
M. Pacuuius.
Palladius Rutilius.
Paul. Orosius Hispan.
Pedo Albinouanus.
Pentadius.
Persius.
Pestanus Vibonensis.
Petronius Arbiter.
Plautus.
Plinius Cæcilius.
Plinius Secundus.
Pompeius Festus.
Pomponius Comicus.
Pomponius Secundus Tragœdiographus.
Pompeianus.
Pomponius Sabinus.
Ponticus.
Porcius Latro.
Porcius Lucinus.
Priscianus.
Probus.
Propertius.
Prudentius Hispan.
Puppius.
Quadrigarius.
Quinctilianus Hispan.
Rhemnius Fannius.
Sex. Rufus.
Saleius Bassus.
Sallustius.
Sammonicus Serenus.
Sempronius.
Seneca philosophus Hispan.
Seruius.
Sidonius Apollinaris.
Silius Italicus, Hispan.
Sisenna.
Silius Bassus, qui tamen fortassis dicendus est, Saleius.
Statius.
Suetonius.
Sulpicius Lupercus.
P. Syrus.
Tarquinius.
Terentianus.
Terentius.
Tibullus.
Titinnius.
Trebellius Pollio.
Trogus Pompeius Hispan.
Turpilius.
Valerius Æditunus.
Valerius Flaccus.
Valer. Maximus.
L. Varius.
M. Varro.
Varro Attacinus.
Vegetius.
Velleius Paterculus.
Venantius Fortunatianus.
Verginius.
Virgilius.
Vibius Sequester.
Vitalis.
Fl. Vopiscus.
P. Victor.
Vitruuius.
Volumnius.
Vomanus.

NEOTERICI.

Abrahamus Ortelius.
Ado Viennensis.
Ægidius Maserius.
Ælius Nebrissensis Hispan.
Albertus Magnus.
Aldus Manutius Pauli F.
Alexander ab Alexandro.
Alexander Sardius.
Alphonsus rex Hispan.
Ambrosius Calepinus.
Æneas Siluius.
Andreas Nauagerius.
Angelus Politianus.
Angerianus.
Annius Viterbiensis.
Anthonius Parthenius.
Anton. Tylesius.
Arnoldus Ferronus.
Auctor tragœd. Procnes.
Augustinus Nyphus.
Badius Ascensius.
Balthassar Castilionus.
Bandellus.
Babtista Pius.
Babtista Platina.
Bartholomæus Riccius.
Bartholomeus Naharrus Hispan.
Bartholomæus Zanchius.
Bernardus Tassus
Beatus Rhenanus
Bellæus.
Belleforestus.
Benedictus Philologus.
Benedic. Theocrenus.
Bernardinus Gellius Marmita.
Boysteauus.
Brassicanus.
Brusonius.
Buccananus.
Celius Rhodiginus.
Catanæus.

Cæsar Anselmus.
Carolus Sigonius.
Coristophorus Landinus.
Christophorus Stella Calvetus. Hispan
Claudius Paladinus.
Codrus Vrceus.
Copernicus.
Coriolanus Martyranus.
Daniel Cayetanus.
Dardanus.
Desid. Erasmus.
Diomedes Guidalottus.
Dionysius de Burgo S. Sepulcri.
Dionys. Lambinus.
Dominicus Cyllenius.
Domitius Calderinus.
Donatus Acciaolus.
Elisius Calentius.
Ferdinandus Pintianus Hispan.
Franciscus Barbarus.
Fran. Ducatius.
Fr. Floridus Sabin.
Fran Martinius.
Fran. Molsa.
Fran. Petrarcha.
Fran. Robortellus.
Fran Sanctius Hispan.
Fran. Guicciardinus.
Fran. Patritij duo.
Fulnius Vrsinus.
Galeottus Martius.
Garcias Lassus Hispanus.
Georgius Fabricius.
Gerardus Falckenburgius.
Gaguinus.
Guido.
Gundisaluus Illescas.
Guilhelmus Canterus.
Guilh. Philander.
Guilh. Tyrius.
Hadrian. Turnebus.
Henricus Glareanus.
Henric. Stephanus.
Hercules Strozza.
Hermolaus Barbarus.
Heruetus Gentianus.
Hieronymus Auantius.
Hieron. Magius.
Hieron. Osorius.
Hieron. Vida.
Hugo Falcandus.
Jacobus a Cruce.
Jacob. Amyottus.
Iacob. Faber Stapulensis.
Iacob. Mazochius.
Iacob. de Strada.
Janus Doeza.
Janus Parrhasius.
Ioannes Bernardus Felicianus.
Joan. Auratus.
Ioan. Boccatius.
Ioan. Bodinus.
Joan. Camers.
Joan. Casa.
Joan. Cotta.
Ioan de Clamorgan.
Ioan. Genesius Sepulueda Hispan.
Ioan. Hartungus.
Joan. Iucundus.
Joan. Magnus.
Joan. Michael Brutus.
Ioan. Picus Mirandulan.
Ioan. de Mena & eius scholiastes, Hispan.
Joan. de Sacrobusco.
Ioan. Sambucus.
Joan. Secundus.
Ioan. Sulpitius.
Ioan. Scoppa de Columna.
Joan. Iudex.
Jobus Veratius.
Josephus Scaliger.
Iouianus Pontanus.
Justus Lipsius.
Lapus Florentinus.
Laurentius Gambara.
Laurentius Valla.
Leodigarius a Quercu.
Lilius Giraldus.
Ludouicus Ariostus.
Ludouicus Dulcis.
Ludou. de Camoes.
Ludouicus Dominicus.
Ludouicus Regius.
Ludouicus Viues, Hispan.
Lupanus.
M. Anton. Antimachus.
M. Anton. Bayfius.
M. Anton. Flaminius.
M. Anton. Muretus.
Martinus Polonus.
Matthæus Fortunatus.
Matthæus Maria Boiardus.
Merula.
Merlinus Cocalius.
Michael Hospitallius.
Michael Marullus.
Mynturnus.
Nanuius Alcmarianus.
Natalis Comes.
Nicolaus Erythræus.
Nicolaus Gerbelius.
Nicolaus Perrottus.
Nicolaus Sophianus.
Obertus Gifanius.
Olaus Magnus.
Oliuerius Arziganensis.
Onufrius Panuinius.
Ottho Phrisingensis.
Palladius Fuscus.
Paullus Iouius.
Paullus Leopardus.
Paullus Æmylius.

Paul.

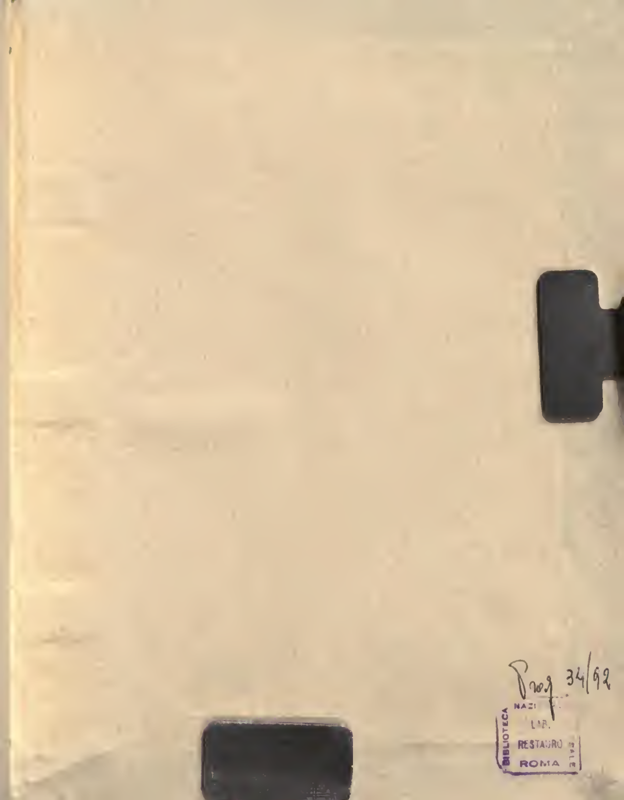
FINIS.

Hi commentarij verissime Aduersaria inscribuntur: in iis enim plus minus mille & centum variorum auctorum in diuersis scientiis & linguis sententiæ maximo cum labore & iudicio conscribuntur & diriguntur, ad variarum rerum & historiarum cognitionem, in quibus etiam, quod vel sanctæ catholicæ, & apostolicæ Romanæ Ecclesię religionem, vel bonos mores offendat, continetur nihil, proinde hæc concinnatissima aduersaria ad publicum vsum imprimenda censemus. Datum Antvverp. die 17. Iunij. Anno 1575.

Henricus Zebertus Dungheus S.T. Doct.
Cath. Eccl. B. Mar. Virg. Can.

ANTVVERPIÆ EXCVDEBAT CHRISTOPHORVS PLANTINVS ARCHITYPOGRAPHVS REGIVS, ANNO M. D. LXXVI.

Index praecipuorum.

Prog 34/92
BIBLIOTECA
NAZI
RESTAURO
ROMA